ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 6

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР:
Из Централног комитета СК БиХ
Бошко Шиљеговић, Велимир Стојнић, Илија Дошен
из Војноисторијског института
Фабијан Трго, пуковник, Благоје Пејановић, потпуковник,
Абдулах Сарајлић, потпуковник
Одговорни уредник
Фабијан Трго, пуковник

ПРИРЕЂУЈЕ ЗА ШТАМПУ
ВОЈНОИСТОРИСНИ ИНСТИТУТ ЈНА
ИЗДАЈЕ
ВОЈНОИЗДАВАЧНИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО"

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 6

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1942 ГОД.

БЕОГРАД

1953

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1942
ЈУЛИ — АВГУСТ

I

ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА
И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

БР. 1

ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 1 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА КАПЕЛА, АСИНА СТРАЖА И РАВНИ ГАЈ

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

Положај, 1 јула 1942

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ II КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА
„ДР. МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ"

Дана 30. VI о. г. снаге Ударне бригаде (4 чете) и једна чета I батаљона тога Одреда вршиле су напад на непријатељска упоришта Капела, Асина Стража и Равни Гај. Непријатељ је истеран из предњих ровова, те је том приликом имао око 20 мртвих и више рањених. Заробљен је један „шмајсер"[1], нешто карабина и остале ратне спреме. Наши губици су: 7 мртвих и 7 рањених[2].

Шаљемо вам препис писма Оперативног штаба[3], примљеног данас.

Друг Мећава[4], са својом четом, нека се одмах врати натраг.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар: **Илија**[5] Пол. комесар II одреда: **Бошко**[6] Командант: **Ратко**[7]

(М. П.)

[1] Аутомат
[2] По наређењу Оперативног штаба за Босанску Крајину борбу козарских партизана за вријеме непријатељске офанзиве на Козари помагале су јединице Прве крајишке бригаде и Грмечки партизански одред. Једна из низа изведених акција била је и овај напад.
[3] Редакција не располаже поменутим писмом.
[4] Народни херој Миле Мећава
[5] Илија Матерић
[6] Бошко Шиљеговић
[7] Народни херој Ивица Марушић-Ратко

БР. 2

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 1 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О НАПАДУ НА КРУШКОВАЦ

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

Положај, 1. VII. 1942

Друже Шоша и Милоше!

Ја примам сву пошту од вас за мене прилично неуредно, а тако изгледа и ви од мене, те је то разлог да се не можемо никако договорити и координирати рад. Када стигне писмо од вас са захтјевима, оно обично буде уручено касно тако да се не могне ништа учинити.

Шаљем вам препис писма[1] Оп. штаба. Ја ноћас идем за Опер. штаб да их усмено упознам са ситуацијом а после тога долазим до вас.

Истовремено опширно ћу извјестити и самога Милорада[2].

Неки дан, 27/VI. напали смо на Крушковцу непријатеља, спалили 3 аута (камиона), заробили 3 официра и нешто (40 комада) радничког шкарта[3] из Дубице.

С обзиром на мој скори долазак ја вас нећу опширно писмено обавјештавати.

Чете 1 батаљона Драгана (3), Егића[4] — Лазића[5] (4), Остоју[6] (1) упућујемо вама. Ударна бригада тражи да се овамо упуте све њене снаге на томе терену и то што хитније.

У Опер. штабу бранићу наше зај. мишљење да само брз и непосредан напад на непријатеља значи вама помоћ.

Много вас поздравља . . .
до скорог виђења
Бошко[7]

. . .

По доласку из О. штаба ја ћу на тај терен прећи без обзира на тешкоће. Ви би могли већ сада изабрати 3—5 добрих парт. курира који ће се самном пребацити до вас, који знају пут.

Бошко

---

[1] Редакција не располаже поменутим писмом.
[2] Милорад Мијатовић
[3] Односи се на један дио декласираних елемената у радничким редовима у Дубици.
[4] Душан Егић
[5] Лазо Лазић, политички комесар чете
[6] Остоја Мијић, погинуо као командир чете јула 1942 год. за вријеме Козарске офанзиве.
[7] Бошко Шиљеговић

БР. 3

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ПОП ОДРЕДА ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 13 ЈУНА ДО 1 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ V КРАЈИШКОГ Н.О.П.О.

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ
о војним акцијама и политичком раду од 13 VI до 1 VII 1942 године

13-VI-42 г. 2 и 3 чета III батаљона водиле су борбу са четничком бандом у селу Пеуљама. Банда је била надмоћнија те су се наши морали повући из села Пеуља према Тичеву. Том приликом изгубили смо два друга партизана који су пали банди у руке и како смо послије дознали једног су заклали.[2] Тога дана банда је у борби имала на располагању талијанске топове и бацаче мина.

14-VI-42 г. 1 чета III батаљона промјенила је свој досадашњи положај који је држала у Награђама и прешла у Тичево. 2 и 3 чета овог батаљона вршиле су претрес шуме према селу Пеуљама и извиђања према селу Маринковцима.

15-VI-42 г. 1, 2 и 3 чета III батаљона водиле су огорчену борбу са четничком бандом на Малом и Великом Тичеву. Четничка банда била је прилично бројна: 400—500, а поред тога имала је на располагању италијанске топове као и бацаче мина са талијанском послугом на том оружју. Послије дуже борбе наши су их присилили на повлачење. Четници су имали много жртава. Са наше стране погинуо је један партизан, који је остао болестан у селу Црнцу, а двојица су лакше рањена, од којих је један политички комесар III батаљона.

16-VI-42 г. Три чете III батаљона вршиле су чишћење терена на којем је вођена борба. Том приликом нађено је нешто ситних војничких ствари и доста празних чаура.

19-VI-42 г. Ноћу између 17 и 18 о. мј. један вод 2 чете II батаљона поставио је нагазну мину на цести Дрвар—Ресановци, у селу Каменици. Исти вод држао је засједу са друге стране цесте на Растовој Главици. Из Дрвара према Грахову наишло је неколико камиона са окупаторском војском и под четвртим камионом мина је експлодирала и камион дигла у ваздух.

---

[1] Редакција располаже извјештајем умноженим на шапирографу.

[2] Милош Тица

Остали камиони су одмах стали и наши су на њих осули брзу паљбу из аутоматског оружја. Цијени се да је био већи број мртвих и рањених, пошто се чуо велики јаук. У исто вријеме италијанска артилерија из Дрвара осула је ватру плотунском паљбом на положаје наших партизана, који су се морали повући али без губитака. Камиони су продужили пут Грахова а један се је — вјероватно са рањеницима — повратио за Дрвар.
20-VI-42 г. I вод 2 чете III батаљона извршио је извиђање на Марином Брду више села Маринковаца, остала два вода била су на положају цијели дан. Тога дана није било борбе.
21-VI-42 г. Једна патрола 3 чете II батаљона извршила је препад на непријатеља код Просјеченог Кука на Каменици, убила једног непријатељског војника и повукла се без губитака.
22-VI-42 г. Једна десетина 3 чете II батаљона извршила је ноћу препад на непријатеља крај испоставе у Дрвару. Непријатељ је осуо јаку ватру и наши су се морали повући без губитака.
23-VI-42 г. Патрола 2 вода 1 чете II батаљона сукобила се је са непријатељском патролом код Кецманове куће над брином. Непријатељска патрола била је јачине 10 војника а наша патрола 2 војника. Сукоб је био неизбјежан и наши су отворили ватру на непријатељску патролу. Непријатељ је изгубио једног војника а остали су се дали у бегство. Наши нису имали губитака.
24-VI-42 г. Цио Ударни батаљон кренуо је из Поповића преко шуме у правцу Пљеве провевши цијели дан у покрету према Пљеви.

Истог дана уништен је један непријатељски камион од нагазне мине коју је поставила 3 чета II батаљона прије неколико дана на цести која пролази кроз село Каменицу.
25-VI-42 г. Рано ујутро по распореду Ударни батаљон почиње се пречишћавањем села Пљеве. 1 и 3 чета пречишћавале су Драгнић Подове у намјери да се спусте у саму Пљеву и одмах су ухватиле једног четника од којега су одузели једну пушку и 28 метака, док је осталих неколико бандита успјело побјећи. 2 чета која је имала задатак да прочисти село Пљеву наишла је на засједу четника у јачини једног вода. Започела је борба која је трајала један сат. Том приликом заробљено је 6 карабина, 200 ком. метака, 2 француске бомбе, 2 пиштоља, 2 ловачке пушке, неколико ћебади и остала спрема. Непријатељ је имао два мртва и више рањених а на нашој страни погинуо је друг партизан Стеван Карановић и лакше рањен друг Душан Рађеновић. 4 чета са замјеником команданта одреда[3] пречишћавала је село Пљевске Подове и Козила где је нашла сакривен четнички топ калибра 65 мм, заробила двије војничке пушке, једну цивилну и уз њу 40 метака. Цијели дан настављено је

[3] Милутин Морача

чишћење околних села, гдје је банда успјела побјећи у шуму и концентрисала се пред вечер на другој страни, те напала на кухињу гдје је дошла увече наша 2 чета. Због изненадног напада банде наша чета морала се је повући и успјела је спасити кухињу, изузев два казана које су четници заплијенили. Топ је поново пао у руке банде. У овој борби непријатељ је имао 4 мртва и 12 рањених. На нашој страни било је 5 лакше рањених.

Истога дана једна патрола 4 чете II батаљона у саму зору отишла је у четничке ровове на Стожиштима, које четници по ноћи напуштају. Патрола је засјела у ровове и чекала четнике. Након извјесног времена наишло је на ровове 8 четника, које је наша патрола похватала. Том приликом заплијењено је 3 карабина, 150 метака, 1 пиштољ, 12 пиштољских метака, двије фишеклије, два опасача, 100 лира, 20 марака, 350 куна, 138 динара, један сат и једне војничке ципеле.

26-VI-42 г. Рано ујутру Ударни батаљон кренуо је преко шуме у правцу батаљона „Пелагића" у селу Вранићи и Стројице.

28-VI-42 г. Четници су концентрисали своје снаге код Мркоњића и у селима око Пљеве под командом Дреновића. Заједно са четницима једна сатнија домобрана напала је на Ударну чету III крајишког одреда. Наша 1 и 3 ударна чета притекле су у помоћ Ударној чети III крајишког одреда и успјеле су потиснути непријатеља наносећи му велике губитке. Том приликом наше снаге заробиле су два топа (65 и 37 мм), 3 тешка митраљеза (од којих два неисправна), 3 пушкомитраљеза и око 100 пушака, један бацач мина без двоношца и доста мина, као и 6 коња од којих 2 са седлом а остали са митраљеским самарима. Осим тога заробљено је и 7 домобрана, који су саслушани и упознати са циљевима наше борбе те потом пуштени својим кућама. Наши су били без губитака.

29-VI-42 г. Снаге нашег Ударног батаљона и ударних чета III одреда наставиле су са чишћењем села Козила, Пљеве, Пљевских Подова и Драгнић Подова гдје је непријатељ у саму ноћ заузео једну коту, одакле је тукао наше положаје. Том приликом смо изгубили 3 друга из 1 чете, док су из 3 [чете] три лакше рањена. Непријатељ је имао више мртвих и рањених војника — четника.

30-VI-42 г. У току борби које је водио Ударни батаљон изгубљено је 8 пушака од погинулих и рањених другова и утрошено око 7.000 метака. Оружје заробљено од непријатеља остало је у III крај. одреду, гдје је од истог, по наређењу замјеника команданта Оперативног штаба, формирана једна чета. Осим топа 65 мм, бацача са муницијом, такођер је намирен број изгубљених пушака и узета су два неисправна тешка митраљеза; од заробљених коња Ударни батаљон је узео 3 коња за своју употребу.

Непријатељски авион бомбардовао је школу у селу Стројицама гдје су се налазили наши рањени и оољељели другови. Том приликом погинуо је друг Ђуро Карановић и рањен један сељак који је гонио комору.

1-VII-42 г. 2 вод IV чете II батаљона, приликом повлачења Италијана из Дрвара, напао је непријатељске колоне са лијеве стране цесте из Мисија и нанио им извјесне губитке. Усљед непријатељске артилеријске ватре наши су се морали повући.

Исте чете[4] истог дана, пошто су Италијани напустили Дрвар,[5] чете II батаљона вршиле су блокаду града, да цивилно становништво не би ишло у град, јер се је претпостављало да је непријатељ поставио нагазне мине по путевима и зградама. Послије прегледа града чете су отишле на положај према Грахову и успоставиле везу са осталим снагама.

Истог дана два вода 2 чете III батаљона држали су положај на самој ивици Једовника. Тога дана Талијани су се повлачили из Дрвара, Корита, Ресановаца и Пећи према Грахову. У току дана италијански авиони бомбардовали су ивицу шуме Једовник и том приликом теже ранили једну другарицу и лакше једног друта, а убили два коња.

ПОЛИТИЧКИ РАД: Политички рад по четама одржава се редовно, уколико се чете нису налазиле на специјалном задатку или стално у покрету. У четама I, II и III батаљона одржавани су редовни политички часови, док су у Ударном батаљону изостајали, пошто се је тај батаљон налазио готово стално у покрету и већим акцијама, гдје је било мање могућности за политички рад.

Свакодневно се читају радио вијести, извјештаји са фронтова у земљи и ван ње. Читају се редовно сви прогласи и брошуре, који излазе из личког и нашег обавјештајног бироа. Партизанима се говори о борби хрватског народа, о борби личких и хрватских партизана и њиховој улози у стварању јединствене фронте у нашој земљи против свих поробљивача. Борцима се говори о значају стварања братства између српског, хрватског и словеначког народа у данима кад фашизам употребљава сва средства, служећи се највећим лажима и преварама, само да би унио раздор међу братске народе, само да би их разједињене и завађене лакше уништио и земљу опљачкао.

Војска је дисциплинована и поштује команду. Огорченост и мржња против четника као издајника Народно-ослободилачке борбе је неизмјерна.

Позадина на петровачкем и дрварском сектору добро је сређена, а на граховском сектору нагло се поправља. Народ

---

[4] Вјероватно односи се на чете Другог батаљона.

[5] Италијани су напустили Дрвар 1 јула 1942 године. Опширније о томе види док. бр. 32.

прилази искрено нашем покрету и помаже материјално нашу војску, премда га је окупатор до гола опљачкао, и радо се одазива на сваки посао, ако је у корист војске и фронта. Морал код народа у овоме крају стоји високо, нарочито у посљедње вријеме, откад су се Италијани почели повлачити из ових крајева и откад је народ осјетио велику слабост окупатора.

Одржавају се конференције и зборови на терену читавог одреда. Народ радо посјећује зборове и конференције.

ВЕЗА: Везе са сусједним одредима одржавају се редовно, а са другим повремено. Везе са батаљонима на нашем сектору су редовне а са Ударним батаљоном веза је била слабија док је био на сектору III крај. одреда.

СТАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА: Граховски сектор је дјеломично окупиран (град и неколико села); петровачки и дрварски сектор су потпуно чисти од непријатељске војске. Талијанске снаге се повлаче према Книну и скоро све главне њихове снаге су напустиле територију нашег одреда. Рачуна се да у Грахову нема више од 500 талијанских војника, иако се тачан број не зна. Талијанско повлачење осигуравају четници, који су заузели неколико кота уз сам град.

Секретар штаба[6]:
Јово Павић

Командант и политкомесар
отсутни.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 186/42
Од 18. VII. 1942
а. а. **Т.**

[6] У то вријеме у Босанској Крајини у штабовима одреда нису постојали начелници штабова, већ је ту дужност унеколико вршио секретар штаба.

БР. 4

ИЗВЈЕШТАЈ ОД 2 ЈУЛА 1942 ГОД. О СИТУАЦИЈИ У СЕМБЕРИЈИ И ПОТРЕБИ ОДРЖАВАЊА СТАЛНЕ ВЕЗЕ[1]

2-VII-42

Драги другови

Примио сам Ваше писмо.[2] Нема сумње да је и самим тим оно од великог значења за сада, самим тим што послије четири мјесеца добисмо конкретну везу са Вама. Ту везу од сада нипошто не смијемо напуштати, нарочито с обзиром на посебност нашег положаја и прилика под којима живи преостали дио партизана нашег одреда који се послије борбе са четничким бандама (26. II. 42) задржао на овом терену.[3] Оружана снага партизана овдје 30 пушака, са довољно муниције, бомби и сваки са пиштољем. Не живимо као партизанска јединица него у групама од 3—5 највише, организовано подијељени по селима у Равни,[4] но стално повезани и покретни. Налазимо се пред двоструким непријатељем. Четничке банде трагају свакодневно за нама, допуњујући своје савезнике усташе. Нисмо способни за било какве нападне акције, а на сваком мјесту гдје год можемо оружано тучемо четнике, бранећи се од њихових насртаја.

Ових дана очекујемо долазак једне од наших бригада[5] која је преко курира најавила свој покрет ка Мајевичком сектору. Како сазнајем — у снази од 1000 бораца и 80 аутомат. оружја. Допрли су још прије три дана до цесте Тузла — Зворник. Ми се, дакле, налазимо у стадију очекивања. Наравно да, чим они допру, прећемо у Равни са стварањем акција у позадини и усташкој и четничкој.

Већ сам Вам јавио по куриру, да је долазак курира измијенио наше намјере да се пребацимо преко Саве к Вама. То би било једно, последње, али за нас и најнезгодније рјешење неподносиве ситуације под којом смо преживјели пуна 4 мјесеца. Стање се погоршало још више претстојећим споразумом четника и мјесне званичне власти.[6] То су неки сепаратни спо-

---

[1] Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

[2] Редакција није пронашла ово писмо.

[3] Опширније о овој борби види Зборник, том IV, књ. 3, док. бр. 87.

[4] Семберија

[5] Односи се на Групу ударних батаљона из Источне Босне, која је 2 августа 1942 год. реорганизована у Шесту источно-босанску бригаду.

[6] Усташка власт

разуми по Босни већ према крајевима, гдје нису још ликвидирана петоколонашка официрска водства. Прелазак к Вама значио би напуштање неких терена, али би то имало врло тешких посљедица с обзиром на рад и наш утицај. Но у интересу очувања наших кадрова, ми смо намјеравали да претрпимо привремено и то, такав нам се наметао излаз. Данас се ситуација утолико измијенила, што четничко-усташки споразум до сада није постигнут захваљујући народном расположењу и стварном утицају који имамо у читавом крају.

Претстојећи долазак наших снага ускоро олакшава нам подносивост свих потешкоћа.

У вези са комбиновањем наших (сремских) снага са јединицама вашег одреда, мислим да то можемо остварити тек кад дође одред који је у саставу бригаде, гдје би ми све Сремце у сагласности с Вама пребацили на терен који у писму наводите. Овдје се за сада не налази ни један партизан Сремац.

Извјештај курира који су дошли из Шејковића гласи: Ми стојимо у читавој Ист. Босни одлично. Повратили смо поново све изгубљене положаје и териториј све до Дрињаче, након експедиције.[7] Дангићев насљедник Рачић претјеран је преко Дрине. Борбе које су стално вођене посљедњих мјесеци углавном су носиле карактер рашчишћавања четнич. банди, које су нанијеле озбиљних губитака партизанима нападајући стално с леђа. Озренски одред је претрпио сличан случај као и наш Мај. Н. О. П. одред, упадом четника у штаб, гдје су побили неколико чланова штаба. Ми смо ипак господари Источне Босне. Прије неколико дана наши су по непровјереним верзијама заузели Власеницу, приближили се Зворнику с једне стране. с друге стране, како чујем, неколико хиљада партизана налази се у подручју око Тузле.[8] Стварне намјере и операције нису ми познате.

Пстребно је: у року од 8—10 дана поново истим каналом да упутите курира овамо. Шаљите нам сав Ваш агит-проп. материјал. Ми овдје немамо ништа ново. Зато Вам ништа не можемо послати. Немамо никаквих веза са Врх. Ш. нити са Ц. К.

Опростите, ово пишем у посљедњи час. У будуће биће уредније. О начину Ваших пошиљки, наиме којим путем, усмено ће курир саопштити. Ви нам ту морате помоћи, усљед наших никаквих веза са сремском страном.

С. Ф. С. Н.

Другарски много поздрава

Миленко[9]

---

[7] Мисли се на Другу непријатељску офанзиву против партизанских јединица у Источној Босни.

[8] Ове вијести нису тачне, пошто се у то вријеме око Тузле нису налазиле никакве партизанске јединице.

[9] Миленко Стојаковић

БР. 5

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОН ОДРЕДА ОД ЈУЛА 1942 ГОД. ЗА ПРОБИЈАЊЕ СНАГА ОДРЕДА ИЗ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ОБРУЧА[1]

ПЛАН ПРОБОЈА НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ОБРУЧА И ИЗЛАЗ ИЗ КОЗАРЕ[2]

Одлуком штаба одреда и О. К. и у циљу спасавања живих снага овог одреда, одлучено је да се изврши пробој. Пробој се врши на јуриш у правцу Јеловац—Јутрогошта—Градина —Крива Ријека—Каран.

РАСПОРЕД СНАГА

Ударни батаљон наступа, напада и пробија на левом крилу Патрија—Цвијића Брдо преко Долова, Јеловца зв. Брдо, напада на Планиницу до Средела. По пробоју оставља део снага на цести за осигурање прелаза на цести од Приједора. Уз помоћ позадинских чета треба да организује прекопавање цесте. Ово осигурање остаје до пролаза све коморе. Са осталим снагама прогања непријатеља и поставља фронт према Асиној Стражи и Брезичанима. За читаво време мора бити у вези са I батаљоном који се налази десно од ударног батаљона и мора имати заломљено своје лево крило према непријатељу у Паланчишту.

Од почетка I батаљон креће са Патрије Доловима и са десним својим крилом завија према јеловачкој цркви и помаже II батаљону у ликвидирању истог упоришта. Са левим својим крилом напада у заједници са ударним батаљоном да ликвидира Планиницу. По ликвидирању Јеловца све своје снаге рокира у лево на ликвидацију..... и потом наступа у правцу Градине, Марини, Грабашнице. Везу одржава лево са ударним батаљоном, а десно са II батаљоном.

II батаљон напада левим крилом са Патрије и Долова преко Чудића куће и Југовића Брда, напада и ликвидира Цвијића Гај и Хајдеровце, Доњи Јеловац, а са десним крилом напада од Патрије преко Југовића Брда, Гајева, Хајдеровце, Горњи Мирковац. Одржава везу лево са I батаљоном, десно са III батаљоном. По ликвидацији наступа у правцу.....

III батаљон наступа долином Мљечанице и обронцима Патрије према Хајдеровцима и преко истих шума Мирковац. III батаљон треба упутити ударну чету да се пробије што пре

---

[1] Заповијест је писана 3 јула 1942 године.

[2] Опширније о непријатељској офанзиви на Козару види док. бр. 6, 7, 8, 12, 28, 43, 50, 55, 57, 144, 147 и 164.

у позадину непријатељских ровова и да напада бочно и с леђа Хајдеровце. По изласку на цесту осигурава исту од Дубице и уз помоћ позадинских чета руши мост на цести и за време борбе треба да остави једну чету са тешким митраљезом код Међувођа на линији Поглеђево—Трубарци према Стражици и Елезовачи. После пребацивања свију снага III батаљон прикупља се и креће се у правцу Кнежица—Мурати, Тубића Брдо —Бањаци. Штаб одреда ће бити у Тубића кући.

IV батаљон у заштитници јединицама и читавој комори. Лево крило IV батаљона, гледајући од места одакле се креће, иде Витловском, Мљечаницом до Бокана. Ту излази на вис и обронцима Патрије, Хајдероваца креће се преко Радишића Гаја, заобилазећи десно Цвијића Гај. Иде горњим делом Хајдероваца правац Кнежица држећи везу са III батаљоном који се налази на томе крилу. Лево крило креће се лево од Чупића куће према Паланчишту—Похарино Брдо на Ђаковића дућан на цести у Јеловцу. Држи везу са ударним батаљоном који се креће према .....

На Планиници оставити чету за брзо рокирање на средини између левог и десног крила у резерви.

При штабу IV батаљона остају снаге бригаде.

Отступања нема ради напуштених сектора и војне ситуације у којој се одред налази.

Нове рањенике извући и носити са собом.

Сваки батаљон опскрбити се са по једном рез. четом ради ношења рањеника.

Оставити резерву војске којом ће бат. располагати.

Батерија — један брдски и један противтенковски топ постављају се на Брдо Чупића за туђи Цвијића и Равни Гај, Хајдеровце. По ликвидирању истих креће у за II батаљоном. Из почетка рањеници и комора прикупљају се код Чупића куће. По последњем извештају из штаба одреда креће у за Каран.

Командант одреда,
Обрад[3]

[3] Обрад Стишовић

БР. 6

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 3 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ЗА ВРИЈЕМЕ НЕИРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРИ[1]

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА Н. О. П. и Д. В. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Снаге Петог крајишког Н. О. П. одреда (Ударни батаљон) пребацио се на сектор батаљона „ИСКРЕ“ и осталих дијелова Трећег крајишког Н. О. П. одреда.

У прелазу преко Пљевских Подова четничке банде напале су наше снаге. Борба је трајала читав дан. Један дио наших снага тјерао је банде према Подгорији и Герзову како би четничке снаге одвукли од Рибника и Кључа. Од четника заробио је наш Ударни батаљон 12 пушака, 1 топ и нешто спреме разне. Непријатељ је имао 1 мртвог и 17 рањених, наши губици 1 мртав и 5 рањених. Сутрадан Ударни батаљон Петог крајишког Н. О. П. одреда продро је до штаба Трећег крајишког Н. О. П. одреда и до батаљона „Пелагић“.

28 јуна 1942 г. усташко-четничке банде (600) напале су на Ударни батаљон Петог крајишког Н. О. П. одреда и на Ударну чету Трећег крајишког Н. О. П. одреда. Непријатељски напад је био одбијен и наше снаге прешле су у противнапад и наставиле са гоњењем непријатеља. Том приликом ухваћена је једна читава чета четника и 8 хрватских војника и више рањених. Заробљено је 2 топа, 3 тешка митраљеза, 3 пушкомитраљеза, 50 топовских граната, неколико десетина бацачких мина, већа количина пушака, неколико кожа и остале ратне спреме.

9 јуна почела је њемачко-усташко-четничка офанзива на терен Козаре.[2] Непријатељ је имао задатак да мушевитим налетом „прочисти“ Козару и да „смири“ све друге крајеве, да привредно и политички осигура и уреди западну Босну.

Од свих ових постављених задатака њемачко-усташко-четнички бандити за ових 20 дана борбе нису успјели да остваре ниједан.

Брижљиво припремани здругови и пуковније, елитна усташка војска са звучним именима „Др. А. Павелић“, „Витеза Славка Кватерника“, „Црнокошуљаши Францетића“, обучени и спремљени у Бјеловару, Загребу, Вараждину — разо-

[1] Оригинал саопштења умножен је на гештетнеру.

[2] Опширније, у овој књизи, о непријатељској офанзиви на Козари говоре слиједећа документа: 3, 7, 9, 13, 28, 43, 50, 55, 57, 145, 148 и 165.

ОДШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА

Н.О.П.и Ј.В.ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ.-

Снаге петог Крајишког Н.О.П.Одреда(Ударни батаљон) пребациле су на сектор батаљона "АСИР" и осталих дијелова Трећег Крајишког Н.О.П. Одреда.

У правцу преко планинских појава четничке снаге напале су на...борба је трајала читав дан.Један дио наших снага тражио је снаге према Кнежпољу и Гервову како би четничке снаге одвукли од Рисњака и Кусића.Од четника...вробисе је ког ударни батаљон 12 пушака,1 топ и нешто спрема разне.Непријатељ је имао 1 мртвог и 17 рањених,наши губитци 1 мртав и 5 рањених.Ојачан ударни батаљон петог Крајишког Н.О.П.Одреда продро је до штаба Трећег крајишког Н.О.П.Одреда и до батаљона Пелагић.

28.јуна 1943 г.удружене-четничке снаге (600) напале су на Ударни батаљон Петог Крајишког Н.О.П.Одреда и на ударну чету Трећег Крајишког Н.О.П.Одреда.Непријатељски напад је био одбијен и њега снаге прешле су у противнапад и натјериле га повлачењу.Том приликом ухватили су једног четника и 8 пратећих војника и више рањених.У заробљено је 2 топа,3 тешке митраљеза,3 пушкомитраљеза,50 товарних грла са,неколико десетина бацачких мина,већу количину пушака,неколико коња и остало ратно плијен.

У...јуна почели је ме...четничко-усташко-четничка офанзива на терен Кла...Непријатељ је имао с...ких,"са пуковима"пројачити"Козару и ...завршити"ту ку...,а...војно и политички овладу...

...дан...ких по...ких...четничко-усташко-четничких бандита ...ких...ни...бу...ју...ати,"Ће сатвари...један.

...ано...припремљени...другом и пуковнијом,жилни усташке војске за...ским...»Д...А.Павелић«,»Витеза...Ника Кватерника«,"Црнокошуљаши ...ићевићи",...учени и опремљени у Бјеловару,Загребу,Вировитици-разоружани су и...ђени од наше...ничке...војске на...четничку,Равни Гај...ину.

...ога...дневног...борбе,борбе које се...у Крајини,непријатеља...ило...3,000 мртвих и рањених.Количине заплијењеног ратног материјала...огромне су.Западни...ни...ријавом и политичким радом огромним успјехом у...ких је партизанска...Грађани...ма...ају,...ају и...

Непријатеља се...ман...ентима Козаре.Он је...ак...ује...ак,он је...ује...ак...али...ада партизанских...ка...ких је...ико...ичких...ених...на Козару и...ло...ене...ине...ако...ако...ни...ка...ка...ити...ину...ких...ка.

На...ању 3 јуна 1943.

Смрт...ву...ободу...роду

Политички комесар
На...ању

К о м е н д а н т,

Фотокопија документа бр. 6

ружани су и разбијени од наше јуначке партизанске војске на Чогличеву, Равном Гају, Пискавици.

За свега двадест дана борбе, борбе каква се не памти у Крајини, непријатељ има преко 3.000 мртвих и рањених. Количине заплијењеног ратног материјала огромне су. Западна Босна привредно и политички својом огромном већином у рукама је партизана. Градови се нападају, освајају и руше.

Непријатељ се налази на теренима Козаре. Он је још увијек јак, он још увијек напада, али наша млада партизанска војска одбила је толико фашистичких офанзива на Козару и остале ослобођене крајеве, па смо убијеђени да ће и ова фашистичка офанзива доживјети судбину свих осталих.

На положају 3 јула 1942.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
на положају.

Командант,
Коста[3]

(М. П.)

БР. 7

ЗАПОВИЈЕСТ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 3 ЈУЛА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА ДОБРЉИН

Положај, 3 јула 1942

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

ПЛАН НАПАДА НА ДОБРЉИН[1]

У јеку највеће непријатељске офанзиве на нашу ослобођену територију, снаге Ударне бригаде, уз помоћ једног дијела снага I батаљона II К. одреда „Младен Стојановић", нападају крволочно мјесто Добрљин. Циљ нашег напада јест, да задамо непријатељу ударац за леђима, да тиме отеретимо снаге Козарачког одреда[2] и истима омогућимо разбијање непријатељског обруча.

[3] Коста Нађ

[1] Трећег јула у 24 часа заузет је Добрљин. Заробљено је 300 домобрана и 5 официра, а заплијењено 5 тешких митраљеза, 3 бацача мина, 6 пушкомитраљеза, 400 карабина, неколико сандука мина за бацач и око 70.000 пушчаних метака. Види док. бр. 8 и 9.

[2] Односи се на Други крајишки НОП одред

Добрљин је познат као крваво усташко мјесто, из којега су потекли познати усташки крвници и мјесто у којему је уоијено стотине и стотине невине српске дјеце, жена и мужева. Из Доорљина су ишле пљачкашке усташке хорде које су увијек користиле сваку офанзиву за пљачкање наших села и уоијање невиног ненаоружаног становништва.

Добрљин је мање индустријско мјесто у којем постоји Шипадова пилана, сепарација угљена и електрична централа. Опкољен је с горњег дијела са нашом ослобођеном територијом, док с лијеве стране тече ријека Уна, чија је обала и с једне и с друге стране под непријатељском контролом. Сам град данас брани до 250 домобрана — резервиста, старијих годишта, који нијесу нарочито расположени за борбу.

ДРУГОВИ ПАРТИЗАНИ, ДЕСЕТАРИ, ВОДНИЦИ, КОМАНДИРИ, КОМАНДАНТИ и ПОЛ. КОМЕСАРИ!

Наш напад на Добрљин мора бити силовит, брз и уништавајући за непријатеље. Вечерас сви ми морамо да даднемо све од себе да освојимо усташко гнијездо Добрљин. Послије јучерашњег чишћења наших чета и стријељања кукавице — бившег партизана Ивице Бешинића, морају наше чете извршити овај задатак под цијену највећих жртава. Вечерас у никојем случају повлачења нема, и наше је зборно мјесто ДОБРЉИН.

Наш улазак у град мора бити достојан партизанског имена и наше славне борбене партизанске прошлости. Нашим уласком и поступцима у граду морамо доказати да смо ми права народноослободилачка војска, која носи смрт и уништење свим непријатељима народа и слугама окупатора а најлепше поступамо према невином становништву без обзира које су вјере и народности. Ова наша акција не смије бити упрљана пљачком и самовољом, него се сви морамо држати наређења која су издата поводом ове акције.

Паљење појединих непријатељских зграда које ће се вршити, нема карактер освете, него су то потребне мјере за уништење непријатељских војничких и економских упоришта и као такова се имају схватити и објаснити и становништву и заробљеним војницима.

Вечерас морамо доказати да смо вриједни имена и славе коју уживају партизани Југославије, како у земљи тако и у читавом свијету, а нарочито ми партизани Ударне бригаде Карана и Козаре.

РАСПОРЕД:

3. чета III батаљона и 3. чета IV батаљона I. К. Ударне бригаде провлаче се преко цесте и пруге, прилазе Уни и низ Уну крећу у правцу Добрљина, гдје нападају и заузимају фабрику, сепарацију, жељезничку станицу и колонију. Пале код сваког упоришта неку мању зграду ради оријентације и хвата-

ња везе са осталим снагама. Једна десетина тих снага одваја се према Уни и заузима кереп[3], и припрема све за његово спаљивање када добије везу од штаба 3. чете. Постоји вјероватност да на станици има блиндирани воз. Тај воз има заузети једна десетина 3. чете, и то тако да ће му се тихо привући, те ускочити у локомотиву и оклопни вагон. По уласку у воз и његовом заузимању, набавити упаљиви материјал и спалити га са локомотивом, као и све остале вагоне на станици.

2. чета III батаљона иде Прошића јарком, упада у град, ликвидирајући путем непријатељске страже и упоришта. Непријатељске страже су: Тешића кућа, кућа Љубише Поповића (Какуш), пролазе католичку цркву, нападају директоров стан — гдје је већа непријатељска стража (око 20 војника), те се приближују старој и новој кантини гдје се вјероватно налази непријатељско упориште. Код директорове куће састају се са снагама 4. чете I батаљона II одреда (замј. командира Милан Згоњанин).

Један вод 4. чете I батаљона II одреда са замјеником командира Миланом Згоњанином (30 карабина и 3 п. митраљеза) продире Мисирачким потоком ликвидирајући путем непријатељске ровове, долази пред директоров стан, гдје се спаја са снагама 2. чете III батаљона Ударне бригаде, одакле заједно нападају непријатељско упориште кантину.

Други вод 4. чете I батаљона II одреда појачан са 20 карабина и једним п. митраљезом из митраљеског одјељења I чете I батаљона II одреда продире Зечевим јарком, ликвидирају Ђурића стражу, другу стражу Милоша Ђурића (на цести), крећу се средишту града и ликвидирају страже које се налазе: у Прошића Младена кући, Ђурића Влајка и крећу школи гдје се налази један дио непријатељских војника. Код општине хватају везу са осталим снагама Ударне бригаде и I батаљона II одреда.

Све снаге, упадом у град и свршавањем својих задатака, повезују се још у току борбе, одвајају поједине водове на ликвидацију мањих непријатељских упоришта (као жандарске касарне — 8 жандара). На сваком заузетом упоришту и стражи запалити неку мању зграду или шупу ради оријентације и хватања везе са осталим снагама. Средиште веза за све снаге је код општине, гдје имају да се шаљу курири и повезују између себе поједине чете.

Тешки митраљез I батаљона II одреда заузет ће положај код Бремзера а са задатком да туче непријатељско упориште: стару и нову кантину, жандарску касарну, школу. Главни му је циљ нова кантина. Тући ће само горње прозоре. Чим се појави ватра у близини тученог упоришта, тешки митраљез прекида паљбу.

[3] Скела

Бацачи се налазе код Динаре и Грозде и великим минама туђи ће кантину и школу а са малим минама остала непријатељска упоришта (сепарацију, жандарску касарну, жељезничку станицу). Чим се појави паљење кућа, бацачи престају туђи у близину ватре. У случају појаве ватре са друте стране Уне, бацачи туку преко Уне плотунском паљбом (2 пута по 3 мине).

ЗАСЈЕДЕ:

1.) Засједу према Новом код Стрижанског моста даје I вод 1. чете IV батаљона појачан са 8 партизана 3. чете I батаљона II одреда и уз помоћ позадине руши и пали мост на цести и брани прилаз од Новог, а по могућности и преко Уне отварајући плотунску паљбу на сваку непријатељску колону. (Код моста чекат ће их колона позадине општине Кајничке).

2.) Засједу према Костајници (код Грбића) даје II вод 1. чете IV батаљона појачан са 8 партизана из 3. чете I батаљона II одреда. Имају задатак да бране прилаз из Костајнице, а по могућности срушит ће и мост код Ђурића ликвидирајући стражу. Иста засједа руши пругу и телефонску везу између Добрљина и Костајнице.

3.) Засједу између Стрижанског моста и Добрљина и то на мјесту гдје није покидана пруга, што ближе Добрљину даће 3. вод 1. чете IV батаљона Ударне бригаде. Има задатак да поруши пругу и да припуца евентуално на оклопни воз уколико би исти пошао у том правцу, као и порушити све телефонске везе ако постоје.

Све засједе имају дужност да уз помоћ позадине сруше што више цесте, пруге и телефонске линије, те навале на саобраћајнице што више материјала који би онемогућавао сваки промет како жељезници, тако и камионима и тенковима. На сваку појаву непријатеља има се отварати брза плотунска паљба и дизати галаму да се код непријатеља створи утисак да се ту налазе велике снаге.

Према информацијама које су стигле овај час, снаге непријатеља у Добрљину износе 200—250 домобрана, који нису расположени за борбу против нас. Усташа нема. Војска се налази: у школи, кантини, поповој кући, у амбуланти је штаб сатника. Страже се налазе у гробљу (Демизовац), код католичке цркве (тешки митраљез), на скели (керепу), у борику директорове куће, у Радловића пекари (Арлов), Драгаши, Жарка Ђурића кућа, Милоша Ђурића кућа, угљеник (сепарација), Прошића кућа, а изгледа да је стража и у Замулиној кући. Стража се налази код куће на Уни. Код кантине има један тешки митраљез, а можда и бацач мина, који је маскиран код кантине. У колонији би могла такођер бити стража. Због жице која је

евентуално остала од прије, треба понијети сјекира. По овим информацијама које имамо, командири ће распоредити своје снаге.

Почетак напада у 21 час. Нападај почимљу снаге које дјелују низ Прошића јарак, Мисирачки поток и Зечев јарак. Иза њих дјелују тешки митраљез и бацачи, а потом ударају снаге 3. чете III оатаљона и 3. чете IV батаљона Ударне бригаде. Иза отварања ватре засједе почимљу са рушењем саобраћајница.

Знакови распознавања бити ће: „ПОГЛЕЂЕВО — ПОБЈЕДА"!

Сав ратни плијен припада Оперативном штабу за Бос. Крајину, чете које судјелују у нападају подмирит ће своје потребе у обући и одјећи и муницији на зборном мјесту у Куљанима.

Поступак са заробљеницима мора бити најљепши и све заробљенике одмах спроводити у штаб бригаде који ће се налазити у Клобучарима. Ни једном војнику ни официру не смије се ништа одузимати осим оружја. Рањене домобране пренијети у приватне куће ван града. По могућству пружити им прву помоћ, одузети им само оружје а оставити им летке и сву њихову спрему, одијело и обућу.

Најстрожије се забрањује свака пљачка и најмањи покушај пљачке казнит ће се на лицу мјеста стријељањем.

Извршити запљену свих војних и. државних ствари (Пошта, станица, Општина), које одмах товарити на кола и евакуисати у Пастирево преко Клобучара. Уколико се укаже дан,[1] плијен ће се гонити преко Мисирача и Галоња у Пастирево. Уз свака кола дати сигурну пратњу. Концентрација свију кола, којим год путем ишли, као и свију заробљеника и све заробљене спреме јест у шуми Пастирево (Куљани). Код запљењивања ствари првенствено товарити оружје и муницију и осталу војну спрему. Реквирирати се могу све ствари из задруге, из Шајерновог дућана, Херман Хофмана гостиона, угљеник. Забрањује се дирање у дућан Долфина Хермана. Ту кућу не смије нитко дирати, а претрести се може само уз присуство командира или пол. комесара и са укућанима најљепше поступати. Реквирирати „Батину" радњу која се налази у кући Охмана Долфина, али кућу не лупати. Реквирирати месницу Ивице Крижанића. Сву стоку потјерати у брдо, а све коње упрегнути у кола и највећом брзином евакуисати заплијењене ствари. Реквирирати духан Пере Кривошића, као и трафику Рукавине уколико постоји. Све остале дућане не дирати, него поменуте радње најхитније евакуисати у једноме реду, а власницима издати потврду о конфискацији у корист Нар. ослободилачке војске, јер су се непријатељски односили према нашој борби.

[1] Када сване

Паљење кућа: По разбијању непријатељског отпора, заробљавању војске и евакуацији ствари, имају се запалити сљедеће зграде: све кантине, пошта, жандарска касарна, жељезничка станица, општина, школа, фабрика Шипад, сепарација, централа, чиновничка кућа у колонији, Шајернове куће, Хермана Хофмана стање, Љубише Поповића кућу, 4 велике Шипадове зграде у колонији, кућу Миле Хајнемана, све Шипадове штале (економију Шипада), као и амбуланту гдје се налази штаб сатније и попов стан. Остале мање зграде не смију се палити, осим разних дашчара које ће служити као веза.

Све познате усташе ухапсити и довести у штаб бригаде на саслушање.

Жене и дјецу ма чији били не дирати, као и остало невино цивилно становништво.

Галицијане и Пољаке који су избјегли у Добрљин заробити и везане доводити у штаб бригаде.

Штаб III и IV батаљона одредит ће се пред почетак акције. У случају неуспјеха, повлачење је правац Куљани.

3. чета IV батаљона по свршеном задатку преузет ће спровођење заробљених ствари од Куљана до Сане, које ће ствари пребацити на другу обалу Сане и предати их другу Сави Кесару, замјенику пол. комесара бригаде, а потом заузет ће положаје Благајска Коса и Петковац и везати се са снагом 3. чете III батаљона, које ће се налазити распоређене од Жуљевице до Куљана.

Послије акције чете се одмах распоређују у сљедећим правцима: 2. чета III батаљона иде на Баљ са задатком да патролира и напада непријатеља од Крушковца до Мракодола и нападати непријатеља на цести Дубица — Брекиња и Слабиња — Кнежица. 3. чета III батаљона заузима положај од Куљана до Жуљевице и веже се са снагама 3. чете IV батаљона на Благајским Косама. По потреби ове 2 чете сарађују у борби против непријатеља, и нападају га на сваком мјесту гдје се год појави.

Снаге 3. чете I батаљона II одреда улазе привремено у састав 2. и 3. чете III батаљона Ударне бригаде и то тако да за вечерашњу акцију одмах се додјељује 15 партизана у 2. чету а 15 партизана у 3. чету III батаљона, а након свршене акције 16 партизана који су на засједама у саставу 1. чете IV батаљона улазе у састав 2. чете III батаљона, а десетина која је остала у Жуљевици улази у састав 3. чете III батаљона. Политички комесар Стојан Бајалица поставља се за политичког комесара 1. чете IV батаљона Ударне бригаде. Друтови Јанчић и Пилиповић улазе као водници у 3. чету III батаљона и у састав тих чета улазе сви партизани који се налазе на овом терену. Ово важи привремено, докле се на овај терен не врате снаге I батаљона II одреда и док се на овом терену налази Ударна бригада. По одласку Ударне бригаде са овога терена

ове снаге иступају из Ударне бригаде уколико не изразе жељу да и даље остану у Ударној бригади.

4. чета I батаљона и 1. чета I оатаљона, која се налази на заштити код Сводне са својим митраљеским одјељењем, по свршеној акцији враћају се на Каран, гдје заузимају своје полжаје у одбрани према Јутрогоштој, Драготињи и Сводној и вежу се са снагама на Благајским Косама, те траже хитну везу са снагама I батаљона у Козари, и имају за задатак да се чим прије пробију у Козару и уђу у састав свог батаљона.

1. чета IV оатаљона остаје при штабу бригаде, гдје ће се уједно налазити и штаб III и IV батаљона.

Чета пратећих оруђа по свршеној акцији одмах сљедећу ноћ има задатак да се пребаци преко Сане и стави на расположење другу Сави Кесару, замј. пол. комесара Ударне бригаде.

У случају веће навале непријатеља, наше снаге повлачит ће се у правцу Пастирева, али тако да га се једним дијелом својих снага одвлачи на супротну страну гдје ће се измакнути главнине снага.

Иза ове акције ми ћемо прећи на партизанско ратовање, и сви командири, водници и десетари морају се спремити да туку непријатеља на сваком кораку гдје се год појави и то само у покрету, и онда нагло се повлачећи и избјегавајући ударе већих непријатељских снага.

Поновно се напомиње да наш напад на Добрљин мора бити силовит и брз. Исто тако евакуација мора бити брза и без икакове збрке, јер нас дан не смије затећи у Добрљину. По повлачењу из Добрљина снаге 3. чете III батаљона имају оставити један вод изнад самог Добрљина ради контроле доласка непријатеља и спречавања уласка у град наше позадине, којој треба препоручити да је врло опасно улазити у град у који сваки час може да уђе непријатељ, него увечер, уколико се непријатељ не појави преко дана, поновно претражити град и из њега евакуисати оно што није преко дана евакуисано, с тим да ће за сваку пљачку и неред у граду одговарати штаб 3. чете.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
Илија[5]
Замј. пол. комесара:
на терену

Командант:
Ратко[6]
Замј. команданта:
на терену

[5] Илија Матерић
[6] Народни херој Ивица Марушић-Ратко

БР. 3

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 4 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ОСЛОБОЂЕЊУ ДОБРЉИНА И О СИТУАЦИЈИ НА КОЗАРИ

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

Положај, 4 јула 1942

ДРУГАРСКОМ
ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. за Б. К.

Дана 3 јула о. г. у 21 сат напале су снаге III и IV батаљона I К. Н. О. П. ударне бригаде уз помоћ снага I батаљона II К. Н. О. П. одреда „Др. Младен Стојановић" град Добрљин. Град Добрљин бранила је III бојна II п. п. из Загреба у јачини од око 300 домобрана и жандара, са 3 минобацача и 5 тешких митраљеза. Наш напад почео је у 21.15 сати, и након двочасовне оштре борбе партизани су у једном силовитом јуришу заузели главна непријатељска упоришта. У 12 сати читав град био је у рукама партизана, који су заробили читав гарнизон и то око 300 домобрана, 5 официра, 5 тешких митраљеза, 3 бацача мина, 6 п. митраљеза, 400 карабина, неколико сандука мина за бацаче и око 70.000 пушчаних метака. Заробљено је много војне спреме, која се није могла пребројати. У граду су запаљене: Жељезничка станица, „Шипадова" пилана, сепарација, електрична централа, кућа познатог усташког крволока Шаерна — општ. начелника из Добрљина, кантина, као и све зграде које су служиле непријатељу: Општина, школа, жанд. касарна, као и све зидане зграде које су служиле војсци за касарне. Након тога партизани су напустили усташко гнијездо Добрљин, у којем је убијено преко 1.000 невиних Срба за време Илинданског покоља 1941 г. Наши губици: 2 мртва и 4 рањених другова партизана.

Вечерас вршимо евакуацију свих заплијењених ствари и оружја као и заробљеника и рањеника, које шаљемо вама у Мајкић Јапру.

Сви партизани, учесници ове акције, са највећим одушевљењем отишли су на ову акцију, и све чете које су учествовале у овој акцији, извршиле су своје задатке у потпуности.—

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
Илија[1]

Командант:
Ратко[2]

П. С.

Један дио снага из Козаре пробио је непријатељски обруч и зове нас у помоћ, да се може потпуно разбити блокада и извући сви рањеници и оружана снага. Ради сигурније евакуације, нека један дио снага I одреда врши јак притисак на Сански Мост или чак нека врши демонстративни напад на С. Мост, а нарочито на Стару Ријеку у правцу Љубије гдје се налази око 1.000 Нијемаца и топови, те тако да осигура евакуацију, јер нам Нијемци могу пресјећи отступницу на путу Шурковац—Сухача, а потребно је да пошаљете појачање и на саму Сану, да се евакуација може извршити у потпуности и да не настрадају рањеници. Напад на Нови нека се спрема најхитније, јер ћемо тако омести непријатеља да детаљно претражи Козару као и нашу позадину, јер нам на овом терену остају магацини са огромном вриједношћу, па би нам то све могло пропасти у колико би непријатељ имао времена детаљно претраживати.

Снаге Ударне бригаде које се налазе на терену II одреда, помагат ће са ове стране свим својим снагама II одред, као и евакуацију рањеника и оружја.

Молимо другарски Оперативни штаб, да заробљено оружје и муницију, које смо послали, точно преброји или стави у посебне магацине за потребе Ударне бригаде.

Према извјештају другарице (партијке), која је стигла из Козаре, непријатељ је продро преко Мраковице нашима за леђа. Артиљерија је тукла ноћас читаву ноћ. Наши су јутрос успјели продријети и налазе се на Планиници у Равном Гају (друг Обрад,[3] Словенац,[4] Жарко,[5] Ранко,[6] Душан Мисирача).

---

[1] Илија Матерић

[2] Народни херој Ивица Марушић, приликом бомбардовања штаба Прве крајишке бригаде, почетком септембра 1942 год., тешко рањен и послије неколико дана умро.

[3] Обрад Стишовић, командант Другог крајишког одреда

[4] Бранко Бабић, секретар Окружног комитета КПЈ за Козару

[5] Жарко Згоњанин, командант Првог батаљона Другог крајишког одреда

[6] Народни херој Ранко Шипка, командант Ударног батаљона Другог крајишког одреда, погинуо 7 новембра 1944 год. на путу Хан Компанија — Травник као замјеник команданта Четврте дивизије.

Рањеници су у Мљечаници, и сни ће се још ноћас пребацивати преко Сане. Наши су заробили неке топове. Колико знамо, Ударни батаљон Козаре има и антитенковски топ. Колико чујемо, артиљерија је ноћас тукла Козару (Витловску) Штаб II батаљона, и изгледа да је оштећена штампарија. Иначе све су ствари закопане. Детаљан извјештај добит ћете накнадно.

Бошко[7]

4 VII 1942 г. у 18. сати: Овај час примили смо писмо I одреда и ваше наређење ради акције на Б. Н.[8] Писмо је отворио друг Бошко путем. И ако смо сада на терену запослени са евакуацијом заробљених ствари и рањеника, то ћемо одмах ступити у контакт са Штабом I батаљона и са Штабом II одреда, а можемо унапријед јавити да ћемо задатак са наше стране вршити.

С. Ф. — С. Н.

Ратко

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 156/42
Од. 5 VII 1942

Издато саопштење и
а. а.

Т.[9]

---

[7] Бошко Шиљеговић, политички комесар Другог крајишког одреда.
[8] Босански Нови
[9] Алберт Тринки

БР. 9

ДОНИС ОПЕРАТИВИОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 5 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ИЗБОРУ КАДРА ЗА НОВОФОРМИРАНИ ОДРЕД И ЊЕГОВОМ СТАВЉАЊУ ПОД КОМАНДУ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ОИЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. службено

Од 5 јула 1942

ДРУГАРСКОМ

Ш[ТАБУ] V КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА

на положају

Драги другови, шаљемо вам наш допис[1] штабу IV оперативне зоне у погледу прикључења Граховског и Гламочког батаљона тој Зони, о чему смо се споразумјели на састанку са друговима из Главног штаба за Хрватску.

У том погледу ви треба да предузмете све мјере и да пронађете добре и поуздане људе за штаб новог одреда[2] у који би засада ушла ова два батаљона, Гламочки и Граховски, а којему би ми накнадно додали можда још неке чете које се сада налазе у Ударној бригади[3].

Томе штабу одреда треба одмах одредити специјалне задатке, а посебице требаће тај штаб да припреми људство војнички и политички, тако да буде борцима и штабовима чета јасно да се они стављају под команду штаба IV оперативне зоне ради успјешније и боље повезаности наших снага у Бос. Крајини и оних у Далмацији.

[1] Редакција није пронашла поменути допис.

[2] Ради се о Шестом крајишком НОП одреду. Овај одред формиран је 1 маја 1942 год., али се он, услијед четничког превирања на територији Трећег и Четвртог крајишког одреда, ускоро распао. Одред је поново формиран 12 августа 1942 год., послије ослобођења Кључа, на подручју између Бање Луке, Бронзаног Мајдана, Санице, Врхпоља, Кључа, Мркоњић Града и ријеке Врбаса. У састав одреда ушли су Рибнички батаљон „Соко" Трећег крајишког НОП одреда, Други батаљон Петог крајишког одреда и новоформирани Мањачки батаљон. Приликом формирања одред је имао око 1000 бораца (према чланку потпуковника Пере Мораче у Војноисториском гласнику бр. 1 од 1950).

[3] Прва крајишка НОУ бригада

Дакле, треба за штаб одреда пронаћи поуздане и способне људе, треоа одредити садање расположиве снаге за тај одред и, напокон, треоа том одреду поставити конкретне војничке задатке. Послије га треба упутити на стварање војничких привремених заједничких тијела при појединим акцијама, повезати уско борце у акцијама, и послије таквог рада неће ништа значити стављање тога већ формираног одреда под команду штаба IV оперативне зоне.

Вјероватно да ће с тим у вези доћи до вас нетко из Оперативног штаба, па ћемо се и усмено споразумјети по том питању, али ви подузмите већ сада све што је потребно да се то питање што прије ријеши.

Што се тиче заједничких акција које се односе на заједничку борбу против удружених четничких банди Ђујића, Богуновића итд. око Грахова, Дерала, Стрмице и у најближој околини тих мјеста, ви одмах издајте наређење Граховском батаљону да напада на том сектору и прикључите му још неке расположиве снаге. Ако се нпр. нешто снага (мислимо на једну чету која је била на положају код Дрвара) ослободило извлачењем непријатеља из Дрвара, онда ту чету пошаљите на тај сектор.

Повежите се одмах у току тих акција са штабом IV оперативне зоне и повећајте активност са ваше стране. Другови из штаба IV оперативне зоне у писму чији вам препис достављамо[4] постављају питање и о заједничкој сарадњи приликом напада на Гламоч. Из писма ћете видјети оно што је потребно.

Пошаљите нам извјештај о испраћају тал. снага из Дрвара[5], да ли је било борби, као и о успјеху акције на Гламоч.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Осман[6]

Командант,
Коста

(М. П.)

Пошто су све потребне мјере подузете за прикључење. то у акта.
Сек.

(Потпис нечитак)

---

[4] Ово писмо није пронађено.

[5] Италијани су напустили Дрвар 1 јула 1942 год., види док. бр. 32.

[6] Осман Карабеговић

БР. 10

ЗАПОВИЈЕСТ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 5 ЈУЛА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА БОСАНСКИ НОВИ У ЦИЉУ РАЗБИЈАЊА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРИ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П. и Д.В. ЗА Б. К.

ШТАБОВИМА I ОДРЕДА, БАНИЈЕ И УДАРНЕ БРИГАДЕ

У циљу разбијања непријатељске офанзиве на II кр. Н О.П. одред, снаге I кр. одреда и I ударне бригаде, у споразуму са снагама Банијског одреда, имаду извршити напад на Б. Н.[1] са задатком да се заузме, да се разбију непријатељске комуникације позадине са фронтом.

ПЛАН НАПАДА

Одред Банија. Има за задатак да ликвидира непријатељско упориште Лебрница, Матијевићи (2 топа, 2 бацача и 200 војника), да држи засједу према Двору и да изврши демонстрирајући напад на Двор, да формира 2 ударне десетине са бензинским флашама и да држи засједу према тенковима. Паљењем означава своје наступање. Послије ликвидације непријатељских упоришта пробијају се преко моста на Уни и успостављају везу са снагама I кр. одреда у граду.

Ударна бригада. Са снагама које се налазе на терену I батаљона II кр. одреда има задатак да нападне и ликвидира непријатељско упориште Кулско Брдо (Кулу), да ликвидира жељезничку станицу и да ју запали и да ликзидира и остала непријатељска упоришта која су везана за одбрану града. Паљењем обиљежава правац надирања. Послије ликвидирања непријатељских упоришта успоставља везу преко моста на Сани са снагама I кр. одреда. Након спајања има задатак да запали поменути мост. Осим тога снаге Ударне бригаде с ону страну Сане дају засједе према Сводној у Витасовцима (цеста Прије-

[1] Напад на Босански Нови успио је само дјелимично. Снаге Банијског одреда заузеле су непријатељско упориште Лебрницу и на том положају заплијениле 2 топа, 2 минобацача и 2 тешка митраљеза, са доста муниције, али је све то, послије изненадног противнапада, поново пало у руке непријатеља. И остале јединице, учеснице у нападу, успјеле су да заузму поједине непријатељске положаје и да нанесу непријатељу тешке губитке. Види док бр. 20, 22 и 162. Губици партизана били су прилично тешки: само Банијски одред имао је 10 мртвих и 25 рањених.

дор — Нови), 3 митраљеза и противтенковски топ, затим заузме засједу према Добрљину. Формира ударне десетине са бензинским флашама против тенкова. Са бацачима туче Лауданов Шанац (само 6 мина) гдје се налазе 2 непријатељске хаубице и 2 бацача, а послије тога туче непријатељске положаје у граду. I батаљон Ударне бригаде наступа преко Јабланице на православну цркву. Са једном четом (2 чета) заузима положај према непријатељским рововима, штити надирање прве, треће и четврте чете које имају задатак да се не прихватајући борбу са рововима пробијају блоком кућа према центру града. Прва, трећа и четврта чета нападају непријатељска упоришта у граду, Средића кућу код моста на Сани, спајају се са снагама II батаљона I одреда, остављају једну десетину са пушкомитраљезом за заштиту и везу на мосту, са осталим снагама надиру према срезу, школи и жандармерији гдје се спајају са снагама I ударног батаљона I одреда. Паљењем појединих објеката обиљежавају правац наступања. Одржавају везу десно са снагама II батаљона I кр. одреда, а лијево са снагама I ударног батаљона I кр. одреда.

I кр. одред — I ударни батаљон. Има задатак да са 1. ударном четом нападне Вељкића Брдо на коме се налазе ровови који служе као предстража непријатељу. Нападом на исте штите пробијање II ударне и I омладинске, које имају задатак да се пробију блоком кућа са десне стране обале Уне (ВИДОРИЈА), пале објекте ради оријентације и везе и пробијају се у центар града до општине и грађанске школе, ликвидирају исте и спајају се са снагама I батаљона Ударне бригаде. II омладинска чета напада на Камен и Теснац који се налази на десној обали Уне, одржава везу с првом ударном четом. Послије ликвидације поменутог упоришта продире у град и спаја се са осталим снагама свога батаљона. Штаб овог батаљона држи везу са снагама I батаљона I ударне бригаде.

II батаљон. Ступајући лијевом обалом ријеке Сане има за задатак да са 3. четом посједне положај према непријатељским рововима и тиме осигура продор 1. и 2. чети које имају задатак да се блоком кућа (Урије) пробију у центар града. Овај батаљон оставља 4. чету у засједи према Благају. 1. и 2. чета не прихватајући борбу са периферијским рововима пробијају се до моста на Сани гдје се спајају са снагама I батаљона Ударне бригаде и продужују кејом према општини чистећи непријатељске ровове на истом. Ради оријентације и везе са осталим снагама пале у свом продирању по један објект, а осим тога одржавају [везу] помоћу курира на лијево са I батаљоном Ударне бригаде.

IV батаљон II кр. одреда има задатак да са двије чете држи засједу око Сухаче.

Артиљерија, авијација и противтенковска батерија добиће усмене задатке од Оперативног штаба.

Заробљенички логор налазиће се у школи чаћавичкој. Ратни плијен евакуисаће се под контролом интенданта Оперативног штаба у магацин код Мазалица у Чаћавици.

Санитет организује др Казо.[2]

Вријеме напада као и знаци распознавања даће се усмено свим штабовима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

5. VII. 1942 г.

Полит. комесар на терену. Командант,
Коста

БР. 11

ДОПИС ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 5 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О СЛАБОСТИМА У ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ОДРЕДУ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
(КОМЕСАРИЈАТ)
5 јула 1942 године

ДРУГУ

ИЛИЈИ ДОШЕНУ, ПОЛИТКОМЕСАРУ V К.Н.О.П. ОДРЕДА

Положај

Драги друже,

упутио сам Ти досада већ два дописа који се односе на рад политкомесара одреда. Први допис добио си између 1 и 9 јуна, и он се је односио на опширан и детаљан извјештај о раду Твоме, комесара батаљона и комесара чета. Ја не знам да ли си Ти добио тај допис, или су њега курири упропастили. Ако си писмо добио, онда си морао одговорити на њега и дати већ једном преглед вашег рада у Одреду, за који се ништа не зна како политички живи и како се у њему одвија рад политкомесара. Шаљем Ти поново тај распис[1] да на основу њега доставиш Твој

[2] Др Казимир Барила

[1] Редакција распис није пронашла.

извјештај. А и да ниси примио тај распис, дужност Ти налаже да као политкомесар Одреда подносиш редовно овоме Штабу своје извјештаје. Овакви Твоји поступци свједоче о томе да се политички рад политкомесара у војсци не одвија правилно и организовано, као и да тај рад не стоји под Твојом контролом, јер да он тече својим нормалним и добрим током, онда би се Теби од стране политкомесара батаљона, чета итд. постављала свакодневно много и разна питања у односу на тај рад, а Ти би се обраћао нама, и на тај начин споразумјевали би се по свим важнијим питањима.

Дакле, било како било, нешто није у реду и не дјелује се војнички како треба. Ако постоје сви детаљи о вашој војничкој активности у овом Штабу, како то да не постоји ни један извјештај о раду политкомесара Одреда, батаљона, чета? То је у сваком случају нарушавање војничког реда и правила у војсци, а с друге стране то је доказ колико првенствено у том штабу V одреда имају важности војничке акције и уопште војничка активност.

Мене чуди такав Твој поступак, поготово када знаш да је најшира војна активност на том сектору у почетку устанка, без организованог и систематског рада, довела напокон до тешке кризе коју сте проживјели. Па и данас се води тешка борба са петом колоном која је развила најживљу војничку и политичку активност на све стране. Ту треба нарочито нашег будног и организованог рада.

Из нашег другог писма политкомесарима одреда, батаљона, видјећеш сва актуелна питања која се данас постављају пред војску, посебице која потпадају под компетенцију политкомесара одреда. Мени изгледа да наша пошта стиже вашем штабу, али нитко на њу не одговара, односно ви сте се разлетјели којекуда а на дописе политичке нарави Оперативног штаба нитко не одговара. С тим треба прекинути! Ако си на терену, пошту мораш примити тамо и на њу одговорити. У Твом штабу нетко Те мора замјењивати тко ће одговарати и који ће усретсредити пол. рад, нетко ко ће одговарати на сва питања политкомесара батаљона и чета и научити их да подносе извјештаје и да питају све оно шгго им није јасно у њиховом пол. раду у војсци. Осим тога Твој рад односи се и на узгајање политкомесара батаљона и чета и Ти знаш да су потребне извјесне конференције са њима и добијање увида цјелокупног рада у војсци. Све то код вас не штима и појавиће се несумњиво посљедице таквог рада.

Стога смјеста приступи томе начину рада и исправи недостатке. Ријешите се већ једном тога непрестаног путовања уз поједине дијелове војске и организујте политички дио рада тога Одреда како треба. Ми смо једино добили мјесечни извјештај вашег одреда и нешто о пол. раду у војсци, али то је

блиједа слика из које не можемо знати оно што нам треба, јер тамо нема недостатака, тамо се с правом агитационо пише.

По другом писму одговорите и реците шта сте ви подузели по томе. Какав је ваш рад био досада с обзиром на ово посљедње писмо, колико сте гријешили, које сте ствари правилно поставили итд. Пошаљите све летке које је штаб издао, писма одборима и све ваше политичке јавне публикације. Организујте одмах јачу пропаганду од стране самог штаба и издајте летке по важнијим борбама са четницима, раскринкавајте њихове људе. Шаљите летке хрв. домобранима у Бихаћ. Организујте дотурање летака по питању братства Срба, Муслимана и Хрвата обзиром на усташко-четнички споразум. Протурајте летке испред војске о братству народа у Бихаћ. Обрадите пред војском летак „слободних комуниста" чији вам један примјерак достављамо овом поштом[2], истакните подлост такве пропаганде и истакните с тим у вези да је непријатељ и нехотице признао да се под именом комуниста може говорити народу, да се популарно име комуниста, организатора устанка, •веже у овом летку уз непријатељско припремање капитулације. Изнијети том приликом примјере у борби за радничка права, у штрајковима.

Циљ непријатеља је унијети забуну у редове наше војске, рачунајући на политичку сировост нашег села. Циљ је унијети расцјеп у редове војске и вођства, као и прикривено протурање пропаганде о снагама фашистичких банди. То читати пред војском и образлагати, јер се на тај начин војници уче политичком расуђивању. Указати на том питању напокон на политичку слабост непријатеља.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Осман

(М. П.)

[2] Овај летак није пронађен.

БР. 12

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 5 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРОБИЈАЊУ ЈЕДНОГ ДИЈЕЛА СНАГА ИЗ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ОБРУЧА[1]

ШТАБ II КНОПО
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“
5. VII. 42

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ

Јуче смо вам послали извештај о пребацивању једног дела наших снага из Козаре путем пробијања непријатељских линија.

Прошлу ноћ, тј. 4/VII навече, пробила се је још једна наша група и спојила са нама, с њом је прешло и нешто лак ших рањеника, али сви тежи рањеници још увек се налазе у Козари.[2]

Ми смо мобилисали све снаге у заједници са Ударном бригадом да се олакша пробијање и осталог дела наших снага, но само ситуација рањеника и позадине је врло критична, јер непријатељ ништа непопушта са блокадом Козаре, већ појачава своје снаге и стеже обруч систематски и поред нашег пробијања кроз њихове линије. Ситуација другова који су остали у обручу је врло критична, јер су снаге са којима непријатељ навађује на Козару врло велике (рачуна се око 35 хиљада),[3] међу њима је и велики број Немаца. Употребљавају и прилично број тенкова и авиона, артиљерије и бацача, муниције за сва оруђа имају много (неограничено), туку без престанка дан и ноћ.

Наше рањенике упућујемо преко Сане као и све непокретне. Ми ћемо настојати да останемо на овим теренима, осим крајње нужде.

Потврђујте нам примитак наше поште.

Уз другарске поздраве

С. Ф. — С. Н.

Замј. пол. ком.
Душан[4]

(М. П.)

Командант
Обрад[5]
Словенац[6]

---

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

[2] О борбама на Козари види док бр. 5, 6, 7, 8, 28. 43, 50, 55, 57, 144, 147 и 164.

[3] По непријатељским документима која се налазе у архиви Војноисторисног института у Козарској офанзиви учествовало је око 72000 непријатељских војника.

[4] Душан Мисирача

[5] Обрад Стишовић

[6] Бранко Бабић, секретар Окружног комитета КПЈ за Козару

БР. 13

ПИСМО ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 5 ЈУЛА 1942 ГОД. О СТАЊУ НА ТЕРЕНУ КОЊИЧКОГ БАТАЉОНА[1]

5-VII-1942

Драги другови,

Неколико чета Коњичког батаљона Сјеверно-херцеговачког Н.О.П.О. налази се на положајима које зна доносилац овога писма.[2] До вашег доласка на пругу Коњиц — Сар[ајево] ситуација наша била је врло тешка. Она се по вашем доласку нагло поправила и ми ћемо је, колико будемо у стању, искористити. За наш даљи рад од велике би важности било кад бисмо знали ваше праве намјере, односно правац кретања да ми према томе подесимо наше држање. Боље би било кад бисте са доносиоцем овога писма упутили једног одговорног друга који би нас са свим стварима детаљно упознао, након чега бисмо могли донијети правилну одлуку. Ако то не можете, напишите нам укратко на француском или њемачком језику оно што би нас могло интересовати. Од даљег вашег рада зависио би и наш, јер ми са овим снагама којима данас располажемо не можемо извршити задатак[3] који нам је поставио В. Ш., пошто је тај задатак требао да изврши одред односно један јачи батаљон. А ми смо након ове бандитске издаје децимирани[4]. Неколико наших другова, њих 12 на челу са комесаром и замјеником политком; друговима Колудером и Брнком,[5] стигло је на Игман и сада се вјероватно налазе са вама заједно. Они би вам могли дати потребне податке и ако су у близини могли бисте их са тим вашим другом упутити до нас.

---

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2570.

[2] Тих дана Коњички батаљон налазио се на планини Бунари и Малој Речици.

[3] Мисли се на ослобођење Острожца. Јединице овог батаљона ослободиле су Острожац 5/6 јула.

[4] Крајем јуна, четнички елементи у Коњичком батаљону, уз помоћ невесињских четника, извршили су пуч у Коњичком батаљону са циљем да батаљон разбију и преведу га у четнике. Међутим, захваљујући чврстини партиске организације овај четнички пуч није успио. У борбама које су настале погинуло је 56 партизана из Коњичког батаљона. Послије ослобођења Коњица, 9 јула, Коњички батаљон се прикључио Четвртој пролетерској (црногорској) бригади и заједно с њом кренуо за Босанску Крајину. Коњички батаљон је остао под командом Четврте бригаде све до формирања Прве (Десете) херцеговачке бригаде, 10 августа 1942 године, када ступа у исту као Трећи (Мостарски) батаљон.

[5] Васко Гњатић

Другови, молим вас успоставите хитно с нама везу.
Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник команданта
Оперативног штаба за Херцеговину
Васић Ненад

Не знамо која се јединица тамо налази. Молимо команданта, комесара или командира који отвори ово писмо да га преда претпостављеној команди, а да сам са своје стране учини све што је потребно.

Васић Ненад

БР. 14

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУЛА 1942 ГОД. О ОСЛОБОЂЕЊУ ДОБРЉИНА И ДРВАРА[1]

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА
Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Дана 3 јула о. г. у 21 сат напале су снаге 3. и 4. батаљона Прве крајишке Н. О. П. ударне бригаде, уз помоћ снага 1. батаљона Другог К. Н. О. П. одреда „Др. Младен Стојановић", град ДОБРЉИН.[2] Град Добрљин бранила је 3. бојна 2. п. пука из Загреба у јачини од око 300 домобрана и жандара, са 3 минобацача и 5 тешких митраљеза. Напад је почео у 21.15 сати и након двосатне и оштре борбе партизани су у једном силовитом јуришу заузели главна непријатељска упоришта. У 12 сати читав град био је у рукама наших партизана, који су заробили читав гарнизон и то око 300 домобрана, 5 официра,

[1] Саопштење је вјероватно објављено 6 јула.
[2] Да би се притисак непријатељских снага на јединице Другог крајишког одреда за вријеме Козарске офанзиве ослабио, Оперативни штаб НОП и ДВ за Босанску Крајину наредио је Првој крајишкој бригади и Првом крајишком одреду да врше сталне акције у позадини непријатеља. У току тих напада, 20 јуна ослобођена је Босанска Крупа (види Зборник, том IV, књ. 5, док. бр. 100), а 3 јула Добрљин.

5 тешких митраљеза, 3 бацача мина, 6 п. митраљеза, 400 карабина, неколико сандука мина за бацач и око 70 хиљада пушчаних метака. Заробљено је и много војне спреме, која је у пребројавању.

Поштo је усташко гнијездо ДОБРЉИН већ дуго времена снажно упориште фашистичких разбојника, а у том граду за вријеме Илинданског покоља пало је преко 1.000 невиних српских живота, то су наши јуначки партизани до темеља уништили све важније зграде које су служиле непријатељу за утврђења у граду.

Неће усташе више моћи задржавати се у Добрљину; наши партизани затрли су то њихово проклето легло.

Партизани Другог крајишког Н. О. П. одреда „Др. Младен Стојановић", у јуначкој и великој борби коју воде већ 20 дана, извојевали су сјајне побједе над мрским окупатором и његовим усташким и четничким слугама.[3] Падале су усташке главе на све стране. У тој дивовској борби било је примјера највећег јунаштва и пожртвовања.

Непријатељ, успркос великој надмоћности у броју и оружју, претрпио је огромне губитке.

Општи губици од 10 јуна до 30 јуна су слиједећи:

убијених — — — —	1.600
заробљених — — —	1.000
рањених — — — —	400

Укупно избачено из строја — 3.000 непријатељских војника.

Заробљено је слиједеће оружје:

пушака — — — —	800
п. митраљеза — —	61
тешких митраљеза —	15
бацача — — — —	21
топа — — — — —	3
њемачких стројница —	15
пушчаних метака —	70.000
мина за бацач — —	150
батаљонске болнице —	2
заставе — — — —	2
коња — — — — —	60

— и много остале ратне спреме.

Козарски партизани и њихова јуначка позадина, на које је крволок Павелић дуго оштрио своје зубе, показали су се у овој борби изнад сваког очекивања. Њихова борба за своју

[3] О току борбе за вријеме Козарске офанзиве у овој књизи говоре слиједећа документа: 5, 7, 9, 12, 28, 43, 50, 55, 57, 144, 147 и 164.

родну груду уводи их у ред најчеститијих и најсмјелијих бораца за народну слободу у читавој нашој земљи.

Они су заиста дика и понос наше крваве Крајине. Њихова борба и јуначка дјела најтежа је оптужба над четничким издајицама, који у дане пролијевања крви најбољих синова наше драге Крајине ропски и срамно лижу пете окупатору, и иду руку под руку са усташким крволоцима.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Према саопштењима која је примио штаб I К. Н. О. П. О. талијански окупатори напустили су 1 јула Дрвар.[4] Послије 9 мјесеци фашистичке окупације Дрвар је опет у нашим рукама.

ПАРТИЗАНСКИ ОБАВЈЕШТАЈНИ БИРО
П О Б I. К.Н.О.П.О

[4] Дрвар је први пут ослобођен 27 јула 1941 године. Отада он је био центар слободне територије у Босанској Крајини све до 25 септембра 1941 год., када су га талијанске трупе, послије тешких борби, поново окупирале. У току маја и јуна 1942 год. јединице Петог крајишког одреда вршиле су сталан притисак на непријатељски гарнизон у Дрвару. Најзад је непријатељ био присиљен да 1 јула напусти Дрвар. Види док. бр. 32.

БР. 15

ДОПИС ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 6 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ОРГАНИЗАЦИЈИ ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОГ КУРСА

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЗА Б. КРАЈИНУ
(КОМЕСАРИЈАТ)

ПОЛИТИЧКИ ПРОГРАМ ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОГ КУРСА КОЈИ ОРГАНИЗУЈЕ ШТАБ I КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА

На курсу[1] треба да буде обрађено седам слиједећих тема; и то:

1) Постанак, развој и пропаст Југославије
2) Народно-ослободилачки устанак и улога Комунистичке партије у том устанку
3) Улога четника у Народно-ослободилачкој борби и њихов споразум са окупатором и усташама
4) Народно-ослободилачка партизанска и добровољачка војска као носилац идеје братства међу Србима, Хрватима и Муслиманима у Крајини, као и осталим народима у Југославији и у свијету
5) Улога позадине у Нар. осл. борби, народно-осл. одбори, антифашистички савез жена, омладина
6) Политичка ситуација код нас и у свијету у вези са најновијим споразумом Совјетског Савеза, Енглеске и Америке
7) Совјетски Савез као највећа снага против фашизма и предводник нар. осл. борбе свих поробљених народа.

Курс треба да траје четрнаест дана. Сваки други дан треба одржати по једно предавање из напоменутог програма, а други дан одржавати конференције и разговоре по том питању. На курсу треба поставити одређенога комесара који треба да одржи један дио тих предавања, а [за] остала нека се задуже политички комесари одреда, политички комесари батаљона и њихови замјеници. Треба водити рачуна да они људи који одр-

[1] Штаб Првог крајишког одреда организовао је у току 1941 и 1942 год. војно-политичке курсеве за омладинце који су требали да ступе у јединице одреда. Курсеви су трајали око мјесец дана. На овим курсевима омладинци су стицали основна војно-политичка знања. Курс о коме се говори у овом документу одржан је у селу Липнику и похађало га је 62 омладинца. Види док. бр. 17.

же први курс остану и даље на томе послу и да се такорећи организује једна школа за све новопримљене војнике.

О назначеним темама правовремено обавјестити предаваче, да се правовремено припреме по свом постојећем материјалу за своје предавање. У томе не смије бити никакве немарности, површног и кратког објашњења ових тема.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
На положају 6 јула 1942. **Осман**[2]

БР. 16

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 6 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРОБИЈАЊУ ЈЕДНОГ ДИЈЕЛА ЈЕДИНИЦА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА ИЗ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ОБРУЧА

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

Положај, 6 јула 1942

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА Б. К.

Примили смо наређење за акцију[1] и задатак ћемо гледати извршити у потпуности, само претпостављамо да нећемо моћи туђи Лауданов Шанац успјешно, јер Кулско Брдо је у непријатељским рукама. Ми ћемо свакако гледати, али ви водите о томе рачуна, и да другови из Баније не чекају на наше мине. Уколико никако не могнемо туђи Лауданов Шанац, ми ћемо бацити плотунском паљбом 6 мина у град.

Ми смо наредили нашој интендантури да магацине и радионице пренесе из Хашана у Мајкић Јапру, па вам то јављамо ради знања и уколико ви немате ништа против тога.

[2] Осман Карабеговић

[1] Напад на Босански Нови. О резултату напада види док. бр. 10 примједбу 1.

II К.Н.О.П. одред „Младен Стојановић“ повукао је из Козаре Ударни батаљон, I батаљон и неке снаге III и IV батаљона, као и II батаљона. Снаге се нијесу повукле у реду. Губици при повлачењу непознати су. Са овим снагама прешао је друг Обрад[2] и Словенац[3], Шоша[4], Милош[5] и Чоче[6] са око 1000—1.200 партизана налазе се у Козари. Са њима никакове везе немамо. По незваничним обавјештењима — по причању цивила, што изгледа врло вјероватно, рањени партизани заробљени су од непријатеља. Цивилно становништво у Козари разбјежало се је, те неће у великим масама бити ухваћено од непријатеља. Снаге II одреда, које су прешле на терен I батаљона, налазе се на томе терену и вечерас два батаљона настојат ће да ухвате везу са нашим снагама у Козари и да заједнички пробију пут на терен I батаљона. С обзиром на концентрацију непријатеља у Дубици, вршит ће се фингирани напад на Дубицу у вези са акцијом која се припрема. Згодно би било да Кљус[7] послије свог првог свршеног задатка[8] посјети и Дубицу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар Удар. бригаде: Пол. комесар II одреда: Командант:
Илија[9] **Бошко**[10] **Ратко**[11]

П. С.
Три тенка непријатељска са бензинским флашама запалио је II батаљон II одреда! Ударни батаљон II одреда заробио је један антитенковски топ са 103 гранате!

Пошаљите нам хитно флаше са бензином, оне смо подијелили са II одредом.

Ратко

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 165/42
Од 9/7 1942
а. а.
Тринки

[2] Обрад Стишовић
[3] Бранко Бабић
[4] Јосип Мажар
[5] Милош Шиљеговић, члан Оперативног штаба Другог крајишког одреда
[6] Ратко Вујовић
[7] Народни херој Фрањо Клуз, погинуо 15 септембра 1944 год., недалеко од Омиша, вршећи борбени задатак са својим авионом.
[8] Фрањо Клуз је имао задатак да баца летке над неослобођеном територијом Босанске Крајине.
[9] Илија Матерић
[10] Бошко Шиљеговић
[11] Ивица Марушић

БР. 17

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 6 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ЗАВРШЕТКУ РАДА ШЕСТОГ ОМЛАДИНСКОГ КУРСА И ПРИЈЕДЛОГ ЗА ИЗРАДУ НОВОГ ПРОГРАМА ЗА КУРСЕВЕ

Ш Т А Б
I КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. сл.
Дне 6. VII. 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ,

на положају

Јуче, 5-VII, завршен је шести омладински војно-политички курс[1] I Крај. одреда који је одржан у Липнику. Курс је завршило 62 омладинца. Заклетва је положена свечано пред народом и омладином. Поводом полагања заклетве одржан је велики народни збор са омладинском приредбом. Одржан је заједнички ручак народа и омладине која је завршила курс. У току данашњег дана биће омладинци распоређени по јединицама.

На својој сједници штаб I Кр. одреда одлучио је да организује истовремено два курса и то један у Срп. Јасеници[2] а један у Бенаковцу. Оба курса издржаваће војна интендатура I Кр. одреда. На сваком курсу учествоваће по 120 омладинаца (укупно 240).[3]

За предаваче су одређени сљедећи другови као стални наставници и васпитачи:

Војни: СТЕВО САМАРЏИЈА, ИЛИЈА ЧИЧА, ШАПОЊА МИЛУТИН, ФРАНЦ ИВАНУШ.

Политички наставници: друг БРАНКО (из Баније) и још један друг из Баније (који је већ предавао).

Посебни војни наставници: другови МИЛОРАД МИЈАТОВИЋ, ПЕТАР ВОЈНОВИЋ, ЂУРИН ПРЕДОЈЕВИЋ и МИЛЕ ДАВИДОВИЋ.

Посебни политички наставници: другови ВЕЉО СТОЈНИЋ, МОНИ ЛЕВИ, УРОШ БОГУНОВИЋ и МИЛЕ МИЛЕШЕВИЋ.

---

[1] Шире о омладинском курсу види док. бр. 15, примједбу 1.
[2] Православна Јасеница
[3] Обадва курса су одржана.

За културни рад: другови БРАНКО ЋОПИЋ, НАДА и ВИЛИ[4] ХИПАВЕЦ, професори.

Пошто је досадашњи програм застарио и не заснива се на ауторитативном материјалу то смо одлучили да је потребно израдити нов програм у сагласности са Оперативним штабом, програм који би за све војно-пол. курсеве на територији Бос. Крајине важио. Са наше стране предлажемо за израду тога програма друга Левија[5], а мишљења смо да у изради програма треба да судјелују другови: Стари[6], Осман[7], Стеван[8] и другарица Лепа[9].

Уколико се слажете с тим предлогом умољавамо вас да одредите дан и мјесто за израду програма. При томе треба водити рачуна да ћемо курсеве отпочети 10 о. мј.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
Вељо Стојнић

Замјеник команданта:
Пет. Војновић

(М. П.)

Поред тога започело је 30 рибничана кратки курс од 10 дана.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 160/42
Од 7/7 1942

---

[4] Вили Хипавец, умро 1943 године од пјегавог тифуса за вријеме Четврте непријатељске офанзиве.
[5] Др Мони Леви, замјеник комесара Првог одреда
[6] Ђуро Пуцар
[7] Осман Карабеговић
[8] Стефан Митровић
[9] Лепа Перовић

БР. 18

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ БАТАЉОНА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ ОД 6 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О ПОКРЕТУ БАТАЉОНА[1]

ШТАБ V БАТАЉОНА
IV БРИГАДЕ
6 јула 42
у 5,45 часова

ШТАБУ IV ПРОЛ. Н. О. У. БРИГАДЕ

Батаљон је кренуо од Липе за Бокуљу и већ тамо стигао, продужавамо на Кошаре за Помол. У јутрошњем сукобу није било мртвих ни рањених. Заробљене усташе — њих два — предати су томе штабу. Из приложеног извјештаја командира чете који је у претходници види се причање сељака уз пут о доласку Нијемаца из Травника за Баковиће. Пошто је 1 батаљон већ на путу Липа — Бокуља, а III батаљон ће да посједне ове положаје, то ми продужујемо за нама одређено мјесто. Не знам да ли нам се посљедње мјесто зове Клисац или Килавац. На томе простору би имали да затворимо пролазе за Фојницу. — На коме ћемо мјесту потражити нашу комору? — и ако има какво наређење.

Политком
(Потпис нечитак)

Командант
Момчило[2]

[1] Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3427.

[2] Момчило Полексић

БР. 19

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СТАЊУ У ОДРЕДУ[1]

Ш Т А Б
ЈАЈАЧКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Број служ.

Дне 7 јула 1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Негдје у Босни

Стање на сектору III Н. О. П. одреда је сљедеће. У I батаљону „Пелагић" је потпуно срећено, и то је први партизански батаљон. Поред четири партизанске чете, ових дана је формирана и једна ударна чета, која је у заштити ових крајева од најезде четничких банди које врше терористичке акције наспрам мирног становништва.

У Другом батаљону „Искра" још и сада влада велико превирање.[2] Формирана је једна чета на Купресу која је на путу да буде партизанска јер је људство те чете регрутовано од омладинаца. Још двије чете овог батаљона на путу су да се среде и употребе у борбу против усташа, али је политичка свијест врло ниска. Док се још остаци од 50 бандита налазе у селу Пљеви одакле се извлаче и врше препаде како на наше партизанске јединице тако и на мирно цивилно становништво пљачкајући га, а често и тукући. Веће акције нисмо у стању изводити јер је банда Дреновићева врло близу и активна је на страни усташа.

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

[2] Под утицајем четничке пропаганде у периоду март-април-мај 1942 год. настало је превирање у батаљону „Искра". Овај се у мају 1942 године цијепа на два дијела: двије чете остају партизанске, а од осталог људства четници формирају свој т. зв. „Гвоздени батаљон". У мају 1942 год. и новоформирани Пети батаљон Трећег крајишког НОП одреда био је разбијен услијед четничке пропаганде. За вријеме овог превирања и борбе против четника, у Одреду су се одржали батаљони: „Пелагић", Рибнички батаљон „Соко", Гламочки батаљон „Будућност" и двије чете батаљона „Искра". Те снаге Одред је имао и у јулу 1942 год., али се у појединим четама још увијек осјећало четничко превирање.

Како је јавио и друг замјеник команданта за Бос. Крајину,[3] 26 и 27 пр. мј. вршена је смишљена офанзива четничко-усташке банде на наш сектор. Тих дана је боравио на овом сектору и Ударни батаљон[4] који је допринио разбијању ове офанзиве из девет праваца. Непријатељ је имао око 50 мртвих и заробљених и већи број рањених. Док су наши губици 1 мртав и 1 лакше рањен. Непријатељ је успио на једном мјесту продријети кроз ослобођену територију гдје је запалио 200 зграда, заклао 10 дјеце и жена, те попљачкао куће. Сем ометања саобраћаја те постављања бусија, већих акција нема на овом сектору све док се не приступи дефинитивном чишћењу Пљеве и Дреновићевог сектора.

Рад у позадини је сведен на одржавање зборова и формирање омладинских чета са којима се изводе војно-политички курсеви.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком:
отсутан

Командант
Р. Маријанац[5]

---

[3] Славко Родић
[4] Ударни батаљон Петог крајишког НОП одреда
[5] Раде Марјанац, погинуо као командант Седме крајишке НОУ бригаде за вријеме Пете непријатељске офанзиве 1943 године.

БР. 10

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 8 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О БОРБАМА ЗА БОСАНСКИ НОВИ И ОКОЛНА УПОРИШТА[1]

ОПЕРАТ. ШТАБУ

Борба је још у току.[2] Ударна бриг.[3] је извршила свој задатак, исто тако и Банија. II бат. Ријеке Личине је подбацио. Непријатељ даје огорчени отпор. Неке наше снаге су у граду.[4] Још немамо тачан преглед ситуације. Сухача је мирна. Једино из Двора туку са хаубицама.

Чим имаднем јаснији преглед јавићу вам. Ми ћемо продужити борбу догод не довуку јака појачања.

С. Ф. — С. Н.

Друг. поздрав
Коста

8. VII. 1942
5 часова

---

[1] Оригинал је у рукопису.
[2] Односи се на борбе у Босанском Новом.
[3] Прва крајишка бригада
[4] О резултату борбе за Босански Нови види док. бр. 10, примједбу бр. 1 и док. бр. 162.

БР. 21

ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 8 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА КУЛСКО БРДО И БЛАГАЈ ЈАПРУ

8 јула 1942

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

7 VII у 11^h у вечер наше снаге напале су према задатку Кулско Брдо које су ликвидирале и заробиле: 3 домобрана, 4 карабина, 10 бомби, ћебади и шаторских крила.

Снаге 1 чете IV батаљона спустиле су се до пруге, а снаге 3 чете III батаљона пошле су према станици, а нису могле сићи због тога што нису виделе знакове (запаљене објекте) од стране I батаљона Ударне бригаде и I одреда јер без њихове активне помоћи нису се смеле спустити, због тога што би им повлачење било немогуће. Наш бацач тукао је град пошто није могао бацити мине преко Уне. Касније тукао је Кулско Брдо, жељезничку станицу и упоришта по граду. У 3.30^h пошто се сасвим разданило повукли смо наше снаге на висове, а непријатељска артиљерија туче ровове на Кулском Брду које су напустили тако да су се морали повући иза Кулског Брда, а на Кулском Брду оставити само извидницу.

3 чета IV батаљона која је имала заштиту од Благаја отворила је ватру преко моста када је био напад на Благај Јапру. Тој је чети наређено да се повуче у брда, и да држи засједу према Приједору. Док 2 чета III батаљона држи засједу према Костајници и остаје на својим положајима. Пошто нисмо видили знакове за повлачење то остајемо на овим положајима до даљњег наређења, с тим ако нападај поновно почне вечерас ми наставимо акцију даље тамо гдје смо прекинули. У колико не добијемо ваше наређење ми ћемо вечерас пребацити наше 4 чете преко Сане како смо се договорили са другом Бошком.[1]

Добрљин је спаљен потпунома од стране наше позадине јер је напуштен од непријатеља и наших снага тако да није остала ни једна кућа.[2]

---

[1] Бошко Шиљеговић, политички комесар Другог крајишког НОП одреда.

[2] Добрљин је заузет 3 јула. Опширније о томе види док. бр. 9.

Бацач је избацио 27 мина и бацач шаљемо одмах преко Сане јер немамо више ни једне мине.

Наши губици су: 2 мртва и 12 рањених.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар:
Илија

Командант:
Ратко

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П.О.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 186/42
ОД 10/7 1942

БР. 22

САОПШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОВОДОМ НАПАДА НА БОСАНСКИ НОВИ[1]

САОПШТЕЊЕ
ШТАБА I КР. Н. О. П. ОДРЕДА

Снаге I кр. Н. О. П. одреда, у заједници са снагама I ударне бригаде и Баније, напале су 7 о. мј. у ноћи на град Нови.[2] Послије 6-сатне жестоке и крваве борбе у којој је непријатељ имао огромне губитке, наше снаге су се у зору повукле из града.

Послије славне побједе у Крупи,[3] послије велике акције на Сански Мост,[4] ово је трећи ударац који су наши храбри борци задали непријатељу у леђа у јеку његове офанзиве на нашу

---

[1] Оригинал у архиви ПК СК БиХ.

[2] Опширније о резултату борби у Бос. Новом види док. бр. 10, примједбу бр. 1.

[3] Крупу су ослободиле 20 јуна јединице Првог крајишког одреда. Заробљена је једна сатнија домобрана и више усташа. Заплијењено је 500 пушака и 1 топ, више аутоматских оруђа и много муниције и осталог ратног материјала. Опширније о томе види Зборник, том IV, књ. 5, док. бр. 100.

[4] Напад на Сански Мост извршен је 26/27 јуна. У нападу су учествовале јединице Првог крајишког одреда. Услијед густе магле која је отежавала везу између јединица, партизани, који су били продрли у град, морали су се повући. Види док. бр. 162, примједбу 11.

Крајину.[5] Непријатељ је у паничном страху напустио своја најјача утврђења Камен и Јабланицу и повукао се у град.

У том јуначком нападу, поред снага ударне бригаде и Баније истакли су се понова са својом храброшћу борци нашег ударног батаљона, који су постали страх и трепет за непријатеља, а дика и понос нашег Одреда.

Ова јуначка дјела која су подузели у задње вријеме наши храбри борци у заједници са осталим снагама Крајине, а која су најбољи доказ чврстог и несаломљивог јединства наше крајишке војске, сломиће злочиначке планове непријатеља да уништи дио по дио Крајине.

Непријатељска офанзива претрпила је увелико осјетљиве и снажне ударце пред отпором и неустрашивошћу козарских партизана, који већ преко мјесец дана, уз огромну подршку храброг козарског народа, козарских жена и омладине, издржавају налете далеко наоружанијег и бројно надмоћнијег непријатеља. Злочиначки планови окупаторских и усташко-четничких банди, да у једном муњевитом налету униште све оно што смо ми стварали годину дана у крвавим биткама, нису се остварили, већ су се претворили у дуту борбу у којој ће издржати и побједити они код којих у борби расте морал, који су спремни да издрже најтеже потешкоће и напоре и који су се научили да од почетка воде успјешне битке са многобројним и наоружанијим непријатељем.

Али непријатељ још није скршен. Он ће бити скршен само нашом истрајношћу, нашим јединством, пред нашом одлучношћу и нашим моралом.

Наша војска треба да се угледа на храбре козарске партизане, на њихов морал, на њихову отпорност, њихову издржљивост и одлучност, она мора да се користи са свим искуствима која су стекли козарски партизани у крвавим биткама са заклетим непријатељем слободе и народа.

Наша позадина треба да крене путем храбре козарске позадине, козарских жена и омладине, она се мора да угледа на чврсто јединство фронта и позадине које је цементирано у Козари у најтежим искушењима.

Само тако ми ћемо најлакше скршити непријатеља, сломити посљедње његове снаге и доћи ускоро до побједе.

Положај 10-VII-1942 г.

ШТАБ
I КР. Н.О.П. ОДРЕДА

---

[5] Односи се на офанзиву непријатеља на Козару.

БР. 23

УПУТСТБО ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА ОДРЕДА И БАТАЉОНА О ОРГАНИЗАЦИЈИ ОБАВЈЕШТАЈНЕ СЛУЖБЕ У ЈЕДИНИЦАМА[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
11 јула 1942 године

КОНКРЕТНА УПУТСТВА БАТАЉОНСКИМ ПОЛИТИЧКИМ ОБАВЈЕШТАЈНИМ ОФИЦИРИМА У ВЕЗИ СА ОБАВЈЕШТАЈНОМ СЛУЖБОМ

Према наређењима и упутствима Врховног штаба Н.О.П. и Д.В. за Југославију за организацију политичке обавјештајне службе, у сваком батаљону постављају се обавјештајни политички официри који знају[2] за дужност да на сваком терену пронађу повјеренике и особе које ће их обавјештавати о сљедећем:

I

ОБАВЈЕШТЕЊА У ВЕЗИ СА ОКУПАТОРСКОМ ВОЈСКОМ

1. — Колико има у којем мјесту окупаторских војника.
2. — Колико талијанске краљевске војске, колико „Црних кошуља".
3. — Зграде у којима се налазе једни, а у којима други.
4. — Колико има официра, гдје станују, гдје се задржавају и гдје се хране.
5. — Колико и каквог оружја има поједини гарнизон (пушака, лаких и тешких митраљеза, топова, минобацача итд.).
6. — Има ли и колико моторизованих јединица.
7. — Колико и каквих превозних средстава.
8. — Постоји ли и гдје се налази емисиона радио-станица.
9. — Гдје се налазе митраљеска гнијезда и магацини оружја и муниције.
10. — Колико има стражарских мјеста и гдје се налазе.
11. — Морално стање окупаторске војске.
12. — Исхрана и одјећа те војске.
13. — Поступак командног особља према војницима.

[1] Редакција посједује примјерак упутства који је штаб Треће крајишке НОУ бригаде пренио својим батаљонима. Оригинал у архиви ЦК СК БиХ.

[2] Имају

14. — Однос између војника и „Црних кошуља".
15. — Како се поносе[3] војници према нашој народно-ослобод. борби.
16. — Стално водити рачуна о евентуалним промјенама у окупаторској војсци.
17. — Прикупљати сва наређења војна и јавна која изда фашистички окупатор.

II

ОБАВЈЕШТАВАЊА У ВЕЗИ СА ДОМОБРАНСКОМ ВОЈСКОМ И ЖАНДАРМИМА

18. — Колико у коме мјесту има домобрана, а колико жандарма.
19. — Зграде у којима се налазе једни а у којима други.
20. — Колико има официра, гдје станују, гдје се састају и гдје се хране.
21. — Колико и каквог оружја има сваки појединн гарнизон (пушака, бацача мина, лаких и тешких митраљеза итд.).
22. — Колико има моторизованих јединица.
23. — Колико и каквих превозних средстава.
24. — Постоји ли и гдје се налази емисиона радио-станица.
25. — Гдје се налазе митраљеска гнијезда и магацини оружја.
26. — Колико има и како су распоређена стражарска мјеста.
27. — Морално стање домобрана.
28. — Исхрана и одјећа домобрана.
29. — Поступак командног особља према војницима.
30. — Однос између домобрана и усташа, уколико их има.
31. — Како се односе војници према нашој Н.О. војсци.
32. — Стално водити рачуна о евентуалним промјенама домобрана и жандарма.
33. — Прикупљати сва наређења и упутства тајна и јавна која издаје домаћи непријатељ, војници и жандармерија.

III

ОБАВЈЕШТЕЊА У ВЕЗИ СА ПЕТОКОЛОНАШКИМ ЕЛЕМЕНТИМА

34. — Будно пазити на рад и кретање петоколонашких елемената.
35. — Проналазити њихове организације и главне покретаче истих.
36. — Истражити да ли гдје постоји и гдје се налази организациони центар и организација.

[3] Односе

37. — Истражити да ли рад петоколонашких елемената има какве организационе везе с Недићевим и Михаиловићевим издајницима у Србији.
38. — Настојати да се сазна да ли се сада и о чему се воде преговори петоколонаша, било са окупатором или са усташким властима.
39. — Сазнати стање њихове наоружаности.

IV

ОБАВЈЕШТЕЊА У ВЕЗИ СА ШПИЈУНАЖОМ

40. — Будно и вјешто пратити рад свих оних који долазе ма у какву везу са окупатором или са усташким властима.
41. — Увлачити се у редове и једног и другог непријатеља са сврхом: заузимање[4] његових тајни и откривање његових агената.
42. — Понудити непријатељу извјесне улоге и настојати задобити његово повјерење, да би се лакше могле сазнати његове тајне и његове намјере.
43. — Не задовољавати се ситним успјесима и на тај начин допустити непријатељу да прерано открије наше људе и организацију.
44. — Хапшење не предузимати све дотле док се не скупи довољно материјала, а водити рачуна о томе да ли је погодан политички моменат за хапшење.
45. — Када се изврши хапшење у случају убиства истакнутих народноослободилачких бораца или партизана треба спровести детаљну истрагу прије него што се извршиоци стријељају.
46. — Код истрага треба обратити нарочиту пажњу на то да ли дотично убиство има какве везе с окупаторским и усташким властима, тј. да ли је наручено од њих. Исто тако обратити пажњу на то да ли убиства нису организована од петоколонаша или издајничких елемената.
47. — Настојати сазнати какве упуте дају једна или друга непријатељска класа својим уходама.

V

ОБАВЈЕШТЕЊА У ВЕЗИ СА НАРОДНИМ РАСПОЛОЖЕЊЕМ

а) Према окупаторским и усташким властима.
б) Према нашој народно-ослободилачкој борби и њеним првоборцима.

---

[4] Откривања

ц) Према петоколонашким елементима и њиховој издајнич. работи.
д) Према онима који тргују с окупаторским властима.
е) Према нашим мјерама које предузимамо: према онима који шпијунирају за окупатора и онима који убијају партизане и истакнуте борце наше Н.О. борбе.

О СВЕМУ ГОРЕ НАВЕДЕНОМ ОБАВЈЕШТАВАТИ ОВАЈ ШТАБ СВАКЕ СЕДМИЦЕ.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Осман

Командант,
Коста

(М. П.)

СВИМ ШТАБОВИМА БАТАЉОНА III КРАЈ. УДАРНЕ БРИГАДЕ

Достављају се предња упутства с тим да се са истима упознају политичко-обавјештајни официри при батаљонима као и остали другови по јединицама који ће по томе питању прикупљати податке. Организацију обавјештајне службе спровести и о томе поднијети извјештај штабу ове Бригаде.

Уколико до сада при батаљонима нису постављени политичко-обавјештајни официри, доставити приједлог (са именима) те да се ово постављање озваничи наредбом.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. команданта,
Бајић[5]

Командант
Карановић[6]

[5] Бладо Бајић
[6] Никола Карановић

БР. 24

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СИТУАЦИЈИ ПОСЛИЈЕ ИРОБИЈАЊА ЈЕДНОГ ДИЈЕЛА ОДРЕДА КРОЗ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ЛИНИЈЕ НА КОЗАРИ И О ПОСТУПКУ ПРЕМА ЗАРОБЉЕНИЦИМА

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Положај

Извјештавамо другарски штаб, као што је већ и раније извјештај послат, да је ноћу између 3 и 4 јула извјестан дио снага нашег одреда успио да се са ватром пробије кроз непријатељске линије (то су I и I Ударни батаљон и дио снага II, III и IV батаљона), док остале снаге нису успјеле да се пробију ни по други пут иако смо ми одмах с наше стране јединице средили и распоредили да потпомогну својом ватром њихово пробијање.

Са овим снагама пробио се један дио рањених другова. Поједине групице још увијек избијају. Тежи рањеници III и IV батаљона смјештени су у подземна склоништа.

Ради успостављања везе са снагама у Козари упућен је један вод од кога још немамо извјештаја.

Првих вечери нашег пребацивања са овим снагама које су се пробиле вршени су напади на поједина непријатељска упоришта (Дубица, Равни Гај, негдје су постављене засједе на цести код Кнежице).

Поново упућујемо једну јачу патролу ради успостављања везе са нашим снагама у Козари.

У посљедња два дана примјећено је да непријатељ концентрише своје снаге у Приједор — артиљерија, моторизација, пјешадија. У Дубицу је упутио око 12 топова.

Према неким подацима непријатељ треба да подузме офанзиву и на Грмеч, и то по завршетку офанзиве на Козари, а да на терену Козаре остави на извјесним мјестима посаде. С друге стране тврди се да ће непријатељ кренути у Хрватску и то у овим правцима: Приједор — Нови, Приједор — Дубица. Приједор — село Марини — Каран — Костајница.

Непријатељ врши минирање око појединих прилаза, мостова као и путева. На такво минирање наши су борци наила-

зили, а пошто су опрезно приступали таквим прилазима успјели су да мине потпале без штете по нас — а неке су мине ископали и демонтирали.

У вашем писму упућеном штабу I К.Н.О.П. ударне бригаде, ставили сте примједбу на наш поступак према заробљеницима. Према упутствима која сте послали преко штаба I Ударне бригаде тако је и поступљено.

Све заробљене из Горских здругова смо пострељали. Већином су то били млади регрути из I бојне II Горског здруга пуковника Мрака усташко-домобранске пуковније „Анте Павелића". Ти војници су вршили војно-политичку обуку у Њемачкој и они се нису предавали све дотле, док их наше снаге не расцјепају и јуришима у ровове не приморају на предају. Њихово држање ни по чему није било држање домобрана. Кроз сва села кроз која су пролазили, убијали су стоку велику и малу на коју су наилазили, жита су претраживали по склоништима, па су га спалили или расули, куће су иза њих остајале или изгорјеле или пусте као да су прије годину дана напуштене, све су уништавали или клали (живад, стоку итд.).

У каснијим нашим акцијама и борбама које смо имали са попуњеним домобранским бојнама, према заробљеницима на којима се видјело да су домобрани, сви су пуштани и према њима одмах је поступак промијењен и све заробљене домобране смо пуштали.

Ово је реалан извјештај о поступцима према заробљеним непријатељским војницима, а извјештај послат мимо наш штаб не можемо сматрати реалним.

Пошто моментално не располажемо санитетским материјалом који је нужно потребан, то молимо да нам преко штаба I одреда упутите масти за чешу или сумпора од кога ће се направити препарат против чеше, аспирина, кинина, јода, материјала за превијање и масти за ране (фате и газе).

Ако I одред издаје радио-извјештаје, било би потребно да нам се упућују.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

11 јула 42. г.

Замј. пол. комесара:
Душан[1]

Командант:
Обрад[2]

(М. П.)

---

[1] Душан Мисирача
[2] Обрад Стишовић

БР. 25

ПИСМО КОМАНДАНТА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ И НАМЈЕРАМА НЕПРИЈАТЕЉА ПОСЛИЈЕ ЗАВРШЕНИХ БОРБИ НА КОЗАРИ[1]

Друже Стево,[2]

Ја сам стигао у Каран. Овде ништа нарочито ново. Непријатељ концентрише веће снаге у Приједору. Има и разноразне моторизације сконцентрисане у Приједору. Артиљерија и војска која је била у Брезичанима отишла је ноћас за Приједор. Према извјештају једног друга, ових дана треба један део војске да прође кроз Каран а извесне заседе ће оставити у Козари. Чим сврше са Козаром, треба да крену на Грмеч. О овоме треба обавестити штаб бригаде и штаб I К. Н. О. П. одреда.

Упућен је и препис писма за бригаду, а она нека упути I одреду.

Уколико има што ново јавите нам.

Уз друтарске поздраве

С. Ф. — С. Н.

11-VII-42 год.

Командант
Обрад[3]

---

[1] Оригинал је писан руком.
[2] Стево Рауш, командант батаљона Прве крајишке НОУ бригаде
[3] Обрад Стишовић

БР. 26

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О САРАДЊИ СА ЧЕТВРТОМ ОПЕРАТИВНОМ ЗОНОМ ХРВАТСКЕ И О СТВАРАЊУ МУСЛИМАНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 329
Дне 11. VII. 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

I

У вези достављених наређења од стране тога штаба, подносимо сљедећи извјештај:

Предузели смо мјере и ступили у везу са IV оперативном зоном у погледу прикључења Граховског и Гламочког батаљона IV оперативној зони као и у погледу изабирања другова за штаб новог одреда[1] у који би за прво вријеме ушла поменута два батаљона. Када све податке прикупимо доставићемо вам предлог који све другови требају ући у тај штаб, те да би се исти формирао Вашом наредбом и коначно овако формиран предао под команду поменуте Оперативне зоне. Што се тиче заједничких акција ступили смо такође у везу са IV оперативном зоном те да би на тај начин заједнички исте подузимали уколико то прилике буду дозвољавале.

II

Чим наш Ударни батаљон буде завршио подузету акцију на Гламочу, упутићемо у састав Ударне бригаде две чете наоружане са карабинима, муницијом за карабине, свака са по три пушкомитраљеза и са једним тешким талијанским митраљезом, снабдјевеним такође са муницијом. Кога ће се дана ове јединице упутити, као и када ће тамо стићи, обавјестићемо благовремено штаб I ударне бригаде[2].

---

[1] У то вријеме вршене су припреме за формирање новог одреда на том терену, у који је требало да уђу и ова два батаљона, али до тога није дошло. У септембру 1942 год. формиран је на овом терену Трећи далматински одред.

[2] Прва крајишка НОУ бригада

С обзиром да ми наше ударне чете шаљемо у састав Ударне бригаде и са аутоматским оружјем (6 пушкомитраљеза и један тешки митраљез) молимо да се људству које ћемо вам упутити ради наоружања са пушкама изда и потребан број аутоматског оружја (бар по три пушкомитраљеза на чету).

III

16 ов. мј. најкасније по подне, на територију I крајишког одреда (у Паланку) стићи ће 230 другова партизана из омладинских чета, којима ће се издати оружје према Вашем наређењу бр. сл. од 10-VII-1942 године. Пошто се ови другови наоружају и врате назад биће употребљени и формирани у чете како је горњим наређењем предвиђено.

IV

Издали смо наређење нашем I батаљону да за заштитницу тога штаба пошаље 10 одабраних другова партизана, који ће тамо стићи у најкраћем времену. Они су наоружани.

Муниције за италијански пушкомитраљез немамо у резерви коју би Вам могли послати, јер уколико смо је имали издата је борцима на пушке и на пушкомитраљез тако, да пушкомитраљези имају по 300—400 метака а пушке по 80—100 метака.

Приступљено је прикупљању и стварању једне муслиманске јединице из Петровца од омладине која је тамо остала и која ће похађати војно-политички курс када овај буде отпочео, по завршеном курсу односно успособљењу биће наоружана и ставиће се у борбу против окупатора и осталих домаћих издајника.

Молимо за обавјештење да ли ће војно-политички курс бити успостављен наредбом тога штаба, па ако хоће, када ће бити, те да би се могло припремити све потребно.

V

Раније смо вас обавијестили да је окупатор италијански напустио Дрвар[3] у заједници са четничком бандом и скоро свима фамилијама из Дрвара; овај извјештај допуњавамо и извјештавамо да су наше снаге које су биле око Дрвара окупатора пратиле ватром, не наносивши му веће губитке, јер је исти већ раније запосјео све важније коте око комуникације Дрвар — Грахово те су ближи приступи наших јединица били врло тешки. Поред тога окупаторску војску и четничку банду штитили су тенкови и доста јака артиљерија. Приликом свог отступања

[3] Италијани су напустили Дрвар 1 јула. Види док. бр. 32.

Италијани и четници нису залазили у села око ове комуникације јер су их наше јединице пратиле са стране.

Уз другарски борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар,
Илија Дошен

Командант,
Карановић

(М. П.)

БР. 27

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ ОД 12 ЈУЛА 1942 ГОД. ДРУГУ ТИТУ О ОСЛОБОЂЕЊУ ГОРЊЕГ ВАКУФА И ДЕЈСТВУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НА КОМУНИКАЦИЈИ ДОЊИ ВАКУФ —БУГОЈНО—ГОРЊИ ВАКУФ[1]

Друже Стари,

Јединице IV бригаде, ноћним изненадним препадом 11/12-VII-, после краће борбе, упале су у Г. Вакуф и очистиле га. Резултат борбе: заробљено 5 домобрана и неколико жандарма. Ми смо имали једног лакше рањеног а непријатељ 3 мртва. Плијен је незнатан, али су јединице у вароши, покуповале многе ствари. Становништво, нарочито муслиманско, нас је добро примило.

Јединице II бригаде,[2] са једним батаљоном IV бригаде, у маршу према Бугојну пресекле су комуникацију Травник — Д. Вакуф, ликвидирали једно усташко гнијездо и сада посједају комуникацију: Д. Вакуф — Бугојно — Г. Вакуф. Предузете су мјере за евентуалну ликвидацију Бугојна. По исказу тамо се налази око 300 усташа и 100 домобрана. У току данашњег дана тукли су артиљеријом из Бугојна. То су више, одбранбене мјере.—

У току ноћи 12/13 — вјероватно ће бити порушена жељезничка пруга Д. Вакуф — Бугојно.

Са вама смо одмах, по заузећу Г. Вакуфа, тражили везу преко једног нашег батаљона, који се налази у засједи према Прозору на положајима око села Пидриш. Овај батаљон, у току дана, није могао успоставити са вама везу. Поставили смо за-

[1] Оригинал документа писан је руком.
[2] Друга пролетерска бригада

датак батаљону да испита ситуацију код вас, па ћемо вам, у случају потребе, упутити два батаљона у помоћ.

Ради даљег покрета и садејства цјелокупних снага, потребно би било да добијемо ваше даље директиве. За сада ми радимо у области Бугојно — Д. Вакуф, обезбеђујући међупростор Вранице — Радуша Планина. Поред тога, један наш батаљон дејствује на комуникацији Г. Вакуф — Травник, рушећи комуникације и извиђајући у правцу Травника.

Овог момента добисмо писмо од друта Ђида,[3] које вам прилажемо.[4] Овај план је реалан и може дати врло добре резултате. Снаге II бригаде, послужиле би као ослонац за наш даљи покрет у означеном правцу. Једино нас забрињава неизвјесност ситуације око Прозора и немања везе са вама. Из тог разлога ми смо принуђени да се задржимо око Г. Вакуфа, иначе бисмо предузели мјере ка Бугојну и Купресу.

Јавите нам о свему. Имајте у виду да је II бригада око Д. Вакуфа, па је потребно да се ваша група покрене од Прозора.

У току ноћашње ноћи ми ћемо пребацити рањенике у село Вољице — падина Радуше Планине. Напомињемо да су обадвије болнице у саставу IV бригаде, тако да је сада II бригада покретнија.

Другарски поздрав **Арсо, Пеко,**[5] **Митар.**[6]

П. С. Распоред наших снага: 1 батаљон јужно од Г. Вакуфа, с. Пидриш; 1 батаљон у Г. Вакуфу; 1 батаљон на путу у Бугојно — Г. Вакуф, код с. Тихомишља; 1 батаљон на комуникацији Г. Вакуф — Травник, главнином код с. Шебешића; 1 батаљон пгтити болнице код с. Вољице.

---

[3] Милован Ђилас
[4] Редакција не располаже поменутим писмом.
[5] Пеко Дапчевић
[6] Митар Бакић

БР. 28

ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 12 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОТРЕБИ ШТО БРЖЕГ СМЈЕЊИВАЊА ЈЕДИНИЦА БРИГАДЕ ОД СТРАНЕ ПРВОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

Положај, 12 јула 1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЗА Б. КРАЈИНУ

Извјештавамо да смо ступили у везу са штабовима I и II одреда у вези повлачења снага Ударне бригаде са положаја и да ћемо концентрацију Ударне бригаде вршити у Малој Руишкој. Смјену наших снага одредили смо до 14 VII о. г. у 12 сати (подне), па молимо Оперативни штаб да изда потребна наређења одредима да смјену пошаљу што хитније, јер смо примјетили код I одреда да би он желио да ми још држимо те положаје док се одмори њихов Ударни батаљон и они стоје на становишту да њихов Ударни батаљон не смије држати положаје. Нама је хитно повлачење са положаја да можемо извршити сређивање и реорганизацију бригаде, да исту одморимо пар дана и оспособимо за задатке који су јој намјењени. Сваки дан што су нам снаге дуље на положају, нама отежава сређивање бригаде.

Чети пратећих оруђа наређено је да одмах пошаље вама 2 тешка митраљеза без послуге и муниције, како сте наредили. Према томе, у нашој чети пратећих оруђа остаје 6 тешких митраљеза и 4 бацача мина.

Банија[1] нам је јавила да неможе вршити акцију на Костајницу због већих непријатељских снага у самој Костајници и због тога што имају на располагање само 3 батаљон, док су остали батаљони по теренима и не могу брзо извршити концентрацију. II одреду послали смо један бацач у вези те акције, али је сигурно ни они неће вршити кад им Банија не може помоћи.

Званичних извјештаја са Козаре немамо[2], него само толико, да је успостављена веза са другом Шошом[3] који је до-

[1] Баниски НОП одред

[2] У то вријеме на Козари је још трајала непријатељска офанзива. Опширније о томе види док. бр. 5, 6, 7, 8, 12, 43, 50, 55, 57, 144, 147 и 164.

[3] Јосип Мажар

шао за леђа непријатељу, а за рањенике знамо толико, да су пропали у већини.

Наш штаб налази се у селу Јоховци и шаљемо вечерас 2 курира стим да један остане код вас, а други да донесе одговор од вас.

У штабу I одреда нијесмо се састали са другом Милорадом[4] и нијесмо закључили акцију на Сухачу, коју мислимо вршити послије реорганизације и концентрације бригаде, уколико ту акцију прије не изврши I одред.

Антитенковски топ и топ „Пито" са послугом оставићемо снагама II одреда за одбрану терена.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
Илија[5]

Командант:
Ратко

БР. 29

НАРЕЂЕЊЕ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 13 ЈУЛА 1942 ГОД. ЈЕДИНИЦАМА ОКО ГЛАМОЧА ЗА АКЦИЈУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКО УПОРИШТЕ ЈУНУЗОВИЋА КУЛУ[1]

ЧЛАНОВИМА ШТАБОВА БАТАЉОНА V И III V-ог КНОПО И БАТАЉОНА „БУДУЋНОСТ"

На Тичеву

Пошто је непријатељска офанзива према Пеуљама и Сајковићима предузета у циљу ликвидирања снага IV опер. зоне у Динари, у циљу да привуче наше снаге на сектор Ливањског Поља, док непријатељске главнине покушавају надирати од тока ријеке Цетине на сјевер у Динару, нису потребне неке јаче снаге на Тичеву него је неопходно да те снаге учине сљедеће:

Да се једна или боље двије чете упуте непријатељу у леђа који је задржан пред Казанцима. Остале снаге да држе положаје на Тичеву и бусију на цести Грахово—Пеуље или у самим Пеуљама.

---

[4] Милорад Мијатовић, командант Првог крајишког одреда
[5] Илија Матерић

[1] Оригинал писан руком.

Батаљон „Старац Вујадин“[2] ће вас обавијестити гдје су најбољи положаји и при овој акцији одржавајте редовну везу са овим батаљоном.

По примитку овога листа одмах поступите.

Поред раније заробљених 14 домобрана јутрос смо заробили још 15 и на тај начин ликвидирали важно непријатељско упориште Јунузовића кулу (тврђаву). До сада смо свега заробили 33 пушке, око 6000 метака, око 60 бомби, 1 п. митраљез и друге ратне спреме. Акцију ћемо продужити са освајањем куће по кућу и ово се мора завршити у нашу корист, уколико не навале неке јаче снаге споља, што је мало вјероватно.[3]

Уз другарски и борбени поздрав:

С. Ф. — С. Н.

13-VII-42

За кта за Б. Кр.
С. Родић[4]

Узето на знање
у штабу „Будућност“

ШТАБ IV ЧЕТЕ
IV БАТ. „БУДУЋНОСТ“
дана 14 VII 42.

ШТАБУ III БАТ. „Г. ПРИНЦИП“[5]

Положај

Другови, шаљем вам овај допис и уједно вас извештавам да се налазимо са четом у Црнцу. Непријатељских 18 камиона у 12^h прошли су за Пеуље данас, ја сам послао курира за III чету IV бат. „Будућност“ да ухватимо везу и да нас тачно обавесте о свему.

Марчета[6]

---

[2] Трећег крајишког НОП одреда

[3] Односи се на борбе око Гламоча. Гламоч је ослобођен 20 јула. Види док. бр. 44, 48 и 155.

[4] Славко Родић

[5] Горњи допис доставио је командир Четврте чете Четвртог батаљона „Будућност“ штабу Трећег батаљона „Гаврило Принцип“.

[6] Милош Марчета

БР. 30

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОКУШАЈУ УСПОСТАВЉАЊА ВЕЗЕ СА ПАРТИЗАНСКИМ ЈЕДИНИЦАМА И ДОПУНА ИЗВЈЕШТАЈА О НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАНЗИВИ НА КОЗАРУ

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА
13. VII

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Примили смо ваш допис од 12 јула.[1] Ваше напомене гледе хватања везе са снагама у Козари углавном већ смо извршили. Одашиљали смо јаче патроле, које су извиђале терен кретања непријатеља по Козари, прикупљале појединце, а за који дан, док прикупимо још боље податке, упутићемо јаче снаге у Козару.

Шаљемо допуњени извјештај о акцијама.

С друг. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. пол. комесара:
Душан[2] (М. П.)

Командант:
Обрад[3]

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА

Извјештај о борбама које су водиле јединице II К. Н. О. П. одреда од 10 јуна тј. од почетка непријатељске офанзиве до 30 јуна.

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ ЗА БОС. КРАЈИНУ

10. VI. 42 год. напао је непријатељ (Нијемци, усташе, домобрани и четници) терен нашег IV батаљона од Ивањске. Напад је почео у 4 сата и 30 минута. Цестом су наступали тенкови (13),

[1] Редакција није пронашла поменути документ.
[2] Душан Мисирача
[3] Обрад Стишовић

а за тенковима камиони (52) пуни војске, а иза тога моторизација друга и топови са коњском запрегом. На камионима налазили су се топови и митраљези. Авиони су пратили трупе и тукли бомбама и митраљеском ватром. Непријатељ је продужио у правцу Ламовита—Козарац—Приједор. Наша 1 чета IV батаљона која је држала положај према Ивањској отворила је ватру на непријатељске тенкове и камионе. 3 тенка заустављена су, док су остали продужили продирање под ватром нашег оружја. Тенкови су били пошли и у брда, али су били заустављени од партизана. Убијено је нешто посаде као и неколико њемачких пјешака. Убијено је око 25, а више их је рањено. Друга наша засједа на самој цести убила је 3 њемачка војника на мотоциклима, 2 од њих су одвучена, а 1 је нађен мртав на мјесту. Заплијењен је 1 мотоцикл, 1 карабин, двоглед, разни документи и остала официрска спрема. Изгледа да је овај пронађени официр био виши официр, што се могло утврдити по документима пронађеним код истога.

Продором непријатеља цестом Ламовита—Козарац—Приједор остале су отсјечене неке јединице IV батаљона са ону страну цесте за леђима непријатеља, које су водиле борбу с непријатељем гдје и I Ударна бригада.

Наше снаге које су се налазиле у Приједору, при свом пробијању из града дошло је до борбе. Убијено је око 30 војника међу којима је било и четника, као и 1 четнички командир. Заплијењен је 1 п. митраљез, 6 карабина и нешто муниције. У борби је погинуо 1 партизан. Када су се наше снаге пребациле преко цесте наишао је непријатељски камион на кога је отворена ватра и убијено 10 непр. војника.

Истога дана непријатељ покушава од Бос. Новог да се пробије до Љубије. Дошао је до Сухаче гдје се утврдио.

10-11. VI. 42 г. Снаге нашег I ударног батаљона нападају непријатеља у Сухачи и у силном налету упадају у само мјесто. Нијемци и усташе давали су жесток отпор. У тој крвавој борби непријатељ је имао око 60 мртвих и више рањених. Наши губици 10 мртвих и 15 рањених. Заплијењено је 1 п. митраљез, 6 карабина и муниције. Борба је вођена углавном са ножем и бомбама, и трајала је преко цијелог дана с другу страну Јапре. Усљед ситуације настале код Приједора наше се снаге повлаче. У овој борби учествовао је и Ударни батаљон I К. одреда, који није у цијелости испунио свој задатак. Заробљен је један Нијемац, који је изјавио да овакву борбу није преживео ни на Источном фронту. У току борбе нестало је 6 партизана.

11. VI. 42 г. Дио снага нашег I Ударног батаљона сукобио се близу Приједора са једним одредом њемачких војника. Убијен је 1 њемачки војник а више их је рањено. Заплијењен је 1 карабин и 50 метака. Наши без губитака.

ŠTAB II.K.N.O.P.ODREDA

Izvještaj o borbama koje su vodile jedinice II.K.N.O.P.Odreda od 1o juna t.j. od početka neprijateljske ofanzive do 3o juna.

Drugarskom

Operativnom Štabu N.O.P. i D.Vojske za Bos.Krajinu

1o.VI.42.god. napao je neprijatelj /Nijemci,ustaše,domobrani i četnici/ teren našeg IV bataljona od Ivanjske.Napad je počeo u 4 sata i 3o minuta.Cestom su nastupali tenkovi /13/,a za tenkovima kamioni /52/ puni vojske,a iza toga motorizacija druga i topovi sa konjskom zapregom.Na kamionima nalazili su se postavljeni topovi i mitraljezi.Avioni su pratili trupe i tukli bombama i mitraljeskom vatrom.Neprijatelj je produžio u pravcu Lamovita-Kozarac-Prijedor.Naša 1 četa IV bataljona koja je držala položaj prema Ivanjskoj otvorila je vatru na neprijateljske tenkove i kamione.3 tenka zaustavljena su,dok su ostali produžili prodiranje pod vatrom našeg oružja.Tenkovi su bili pošli i u brda,ali su bili zaustavljeni od partizana.Ubijeno je nešto posade kao i nekolko njemačkih pješaka.Ubijeno je oko 25,a više ih je ranjeno.Druga naša zasjeda na samoj cesti ubila je 3 njemačka vojnika na motorciklima,2 od njih su odvučena,a 1 je nadjen mrtav na mjestu.Zaplijenjen je 1 motocikl,1 karabin,dvogled,razni dokumenti i ostala oficirska sprema.Izgleda da je ovaj pronadjeni oficir,bio viši oficir,što se moglo utvrditi po dokumentima pronadjenim kod istoga.

Prodorom neprijatelja cestom Lamovita-Kozarac-Prijedor,ostale su otsječene neke jedinice IV bataljona sa onu stranu ceste za ledjima neprijatelja,koje su vodile borbu s neprijateljem gdje i I Udarna brigada.

Naše snage koje su se nalazile u Prijedoru,pri svom probijenju iz grada došlo je do borbe.Ubijeno je oko 3o vojnika medju kojima je bilo i četnika,kao i 1 četnički komandir.Zaplijenjen je 1 p.mitraljez,6 karabina i nešto municije.U borbi je poginuo 1 partizan.Kada su se naše snage probile preko ceste naišao je neprijateljski kamion na koga je otvorena vatra i ubijeno 1o nepr.vojnika.

Istoga dana neprijatelj pokušava od Bos.Novog da se probije do Ljubije.Došao je do Suhače gdje se utvrdio.

1o.i11.VI.42.g.Snage našeg I udarnog bataljona napadaju neprijatelja u Suhači i u silnom naletu upadaju u samo mjesto.Nijemci i ustaše davali su žestok otpor.U toj krvavoj borbi neprijatelj je imao oko 6o mrtvih i više ranjenih.Naši gubitci 1o mrtvih i 15 ranjenih.Zaplijenjeno je 1 p.mitraljez 6 karabina i municije.Borba je vodjena uglavnom sa noćem i bombama,i trajala je preko cijelog dana s druge strane Japre.Usled situacije nastale kod Prijedora naše se snage povlače.U ovoj borbi učestvovao je i Udarni bataljon I K.Odreda,koji nije u cijelosti ispunio svoj zadatak.Zarobljen je jedan Nijemac,koji je izjavio da ovakvu borbu nije preživio ni na Istočnom frontu. U toku borbe nastalo je 6 partizana.

11.VI.42.g. Dio snaga našeg I Udarnog bataljona sukobio se blizu Prijedora sa jednim odredom njemačkih vojnika.Ubijen je 1 njemački vojnik,a više ih je ranjeno.Zaplijenjen je 1 karabin i 5o metaka.Naši bez gubitaka.

12.VI.42.g. Neprijatelj sa jačim snagama od Bos.Novog,Dobrljina i Aostajnice nastupa na teren našeg I bataljona.Naše snage ga dočekuju i stupaju u borbu,ali pošto je neprijatelj išao sa jačim snagama naši se povlače nanoseći neprijatelju gubitke.Naše zasjede dočekuju neprijatelja u Svodnoj i dolazi do borbe.Ubijeno je oko 25 nepr.vojnika.Neprijatelj je išao sa tenkovima ali je prekopanoj cesti strgao je 3 tenka.U borbi poginuo 1 partizan.

Istog dana neprijatelj je pokušao iz Ljubije da se probije prema Suhači.Išao je sa tenkovima koji su se uglavili u blato.U isto vrijeme pokušale su neprijateljske snage iz Suhače da se spoje sa zaglavljenim tenkovima, ali su odbijeni po teške gubitke po neprijatelja.

13.VI.42.g. Snage našeg I bataljona vode žestoku borbu sa neprijateljem na Pruscima i Dombravi,gdje mu nanose velike gubitke uz postepeno povlačenje.

14.VI42.god. Jedna zasjeda našeg I bataljona izvršila je napad na neprijateljski kamion na Prljugovcu kod Svodne.Sutredan naši su digli u vazduh most na rijeci Prljugovcu na kome se nalazio kamion sa komisijom za opravku pruge. Ubijeno je 5 njemačkih vojnika.Zarobljen 1 hrv.oficir,a njemački major ubijen u borbi.Zaplijenjen je 1 luksuzni auto i nešto automatskog oružja.

Istog dana snage našeg IV bataljona sukobile su se sa neprijateljem više ceste kod Lamovite.Nakon krađe borbe neprijatelj je otstupio.Imao je 3 mrtva i više ranjenih.Naši bez gubitaka.Zarobljen je 1 karabin i 6oo metaka.

Фотокопија прве странице документа бр. 30

12. VI. 42 г. Непријатељ са јачим снагама од Бос. Новог, Добрљина и Костајнице наступа на терен нашег I батаљона. Наше снаге га дочекују и ступају у борбу, али пошто је непријатељ ишао са јачим снагама наши се повлаче наносећи непријатељу губитке. Наше засједе дочекују непријатеља у Сводној и долази до борбе. Убијено је око 25 непр. војника. Непријатељ је ишао са тенковима и по прекопаној цести стргао је 3 тенка. У борби погинуо 1 партизан.

Истог дана непријатељ је покушао из Љубије да се пробије према Сухачи. Ишао је са тенковима који су се углавили у блато. У исто вријеме покушале су непријатељске снаге из Сухаче да се споје са заглављеним тенковима, али су одбијени по тешке губитке по непријатеља.

13. VI. 42 г. Снаге нашег I батаљона воде жестоку борбу са непријатељем на Прусцима и Домбрави, гдје му наносе велике губитке уз постепено повлачење.

14. VI. 42 год. Једна засједа нашег I батаљона извршила је напад на непријатељски камион на Прљуговцу код Сводне. Сутрадан наши су дигли у ваздух мост на ријеци Прљуговцу на коме се налазио камион са комисијом за оправку пруге. Убијено је 5 њемачких војника. Заробљен 1 хрв. официр, а њемачки мајор убијен у борби. Заплијењен је 1 луксузни ауто и нешто аутоматског оружја.

Истог дана снаге нашег IV батаљона сукобиле су се са непријатељем више цесте код Ламовите. Након краће борбе непријатељ је отступио. Имао је 3 мртва и више рањених. Наши без губитака. Заробљен је 1 карабин и 600 метака.

14-15. VI. 42 г. Снаге нашег I батаљона са снагама I Ударног батаљона дочекале су непријатеља на обронцима Козаре, који је наступао палећи села. У силном налету наши су партизани уз учешће позадине разбили и уништили II бојну Горског здруга. Том приликом убијено је 50—60 непр. војника, много рањено, а 283 су заробљена, међу њима 2 официра и 5 подофицира. Заплијењено је око 300 карабина, 20 п. митраљеза, 8 т. митраљеза, 4 велика и 10 лаких бацача мина, 2 брдска топа 65 мм, 15 њемачких стројница, 50.000 метака, доста мина и граната, 55 коња и много друге ратне спреме.

Истога дана једна чета I батаљона разбила је и уништила једну сатнију „ловачке бојне". Убијено 15 а више заробљено и рањено Павелићевих „ловаца". Заплијењено 20 пушака, 4 п. митраљеза, 4—5 сандука муниције, неколико коња и друге ратне спреме.

16. VI. 42 г. Дио снага нашег I Ударног батаљона сачекао је једну непријатељску патролу и том приликом убијено 5 непр. војника.

Истог дана снаге I Уд. батаљона извршиле су јуриш на непријатеља који се налазио у рововима. Непријатељ је истје-

ран из ровова претрпјевши велике губитке. Том приликом рањена су 2 партизана.

Тога дана 1 чета Ударног батаљона са снагама I батаљона водила је борбу са непријатељем у Стригови, који је надирао према Козари. Непријатељ је претрпио велике губитке. Наши губици 1 мртав и 2 рањена.

Исти дан непријатељ напада на терен нашег IV батаљона. Наше снаге дочекују га и долази до борбе. Убијено је 25 непр. војника, а више их је рањено. Заплијењено 4 карабина и друге спреме. Наши губици 1 мртав и 3 рањена.

17. VI. 42 г. Снаге I Ударног батаљона вршиле су напад на непријатеља пред Козаром. Непријатељ је истјеран из ровова претрпјевши велике губитке. На нож убијено је 7 непријатељских војника. У тој борби рањена су 2 партизана.

Један партизан упао је у ров гдје се налази 5 непр. војника. Два војника је убио а 3 су побјегла.

Тога дана непријатељ је неколико пута нападао из Приједора, али су сви напади одбијени.

Исти дан дио снага нашег IV батаљона вршио је напад на непријатеља код Ламовите, који је био укопан у ровове. Након краће борбе непријатељ је истјеран из ровова и побјегао на цесту. Заплијењена су 2 карабина и 700 метака.

18. VI. 42 г. Дио снага IV батаљона поново је извршио напад на непријатеља који се је био повратио у ровове код Ламовите. Наши су га истјерали из ровова. Убијена су 3 непријатељска војника, а више их је рањено. Један је жив заробљен. Заплијењено 10 карабина и 811 метака.

Исти дан дио снага нашег I батаљона који је остао у позадини непријатеља извршио је једну успјешну акцију на непријатељску комору. Заробљено 31 војник и 1 официр. Заплијењено око 30 пушака, 12 сандука п. муниције, неколико сандука са минама за бацач, граната за топ и друге ратне спреме.

19. VI. 42 г. Дио снага нашег I Ударног батаљона извршио је акцију на један непријатељски здруг. Том приликом је читава појачана бојна до темеља уништена. Заплијењено је много ратног материјала.

Тога дана дио снага I Уд. батаљона напао је на непријатеља на цести Дубица—Приједор. Партизани су јуришали на непријатеља и нанијели му велике губитке. Заплијењена су 4 п. митраљеза, 25 пушака, 5 бацача мина, и остале спреме. Истога дана заплијењена је непријатељска архива и 2 заставе. Заробљено 30 непријатељских војника. Непријатељ неколико пута покушавао је од Приједора да се пробије до наших положаја, наши су га борци одбијали наносећи му велике губитке.

20. VI. 42 г. Снаге нашег I, II и I Ударног батаљона извршиле су напад на непријатељске снаге I бојне усташко-домобранске

пуковније „Анте Павелића“ на Поглеђеву. Акција је извршена уз помоћ позадинских чета. Непријатељу је избачено из строја преко 100 војника, 20 их је заробљено. Заплијењена су 2 т. митраљеза, 1 резервна топовска цијев, 10 п. митраљеза, 80 пушака. Приликом чишћења тог терена нађен је још један топ и доста муниције за минобацаче.

21. VI. 42 г. Снаге нашег I, II и I Ударног батаљона напале су I бојну усташко-домобранске пуковније која је поново попуњена. Непријатељ је разбијен и протјеран у село Бјелајце претрпјевши велике губитке. Наши губици 25 мртвих и 50 рањених. Нападнуте су побочнице непријатеља на Планиници. Заплијењена су 2 т. митраљеза, 1 п. митраљез, 10 пушака. Заробљено 10 непријатељских војника, док се сам убио замјеник команданта усташко-домобран. пуковније.

Истог дана непријатељ напада са цесте на терен нашег IV батаљона. Наши га дочекују и одбијају по велике губитке по непријатеља. Убијено је око 30 непријатељских војника, а више их је рањено. Наши губици 1 мртав и 1 рањен. Заплијењено је нешто муниције и остале спреме.

22. VI. 42 г. Дио снага нашег I Ударног батаљона вршио је напад на непријатеља у Поглеђеву. У борбама кроз читав дан направљена су два јуриша на непријатеља који је био у рововима, непријатељ разбијен и истјеран из ровова. Заробљено доста ратне спреме. Непријатељ је имао велике губитке. Наши губици 2 мртва и 5 рањених.

Исти дан дио снага I Ударног батаљона са снагама I и II батаљона прогонили су непријатеља из Мљечанице и Међувођа.

23-24. VI. 42 г. Снаге нашег I, II и I Ударног батаљона напале су непријатеља у Г. Јеловцу и Мирковцу и потпуно разбиле 3 бојну IV Горског здруга. Борба је почела у ноћи и трајала је до 14 сати. Убијено је око 150, а заробљено 60 усташа и непр. војника. Заплијењено је 150 пушака, 20 п. митраљеза, неколико тешких митраљеза, бацача и много муниције и остале спреме. Наши губици 15 мртвих и 25 рањених.

23. VI. 42 г. Непријатељ напада на терен IV батаљона. Наше снаге су га дочекале и протјерале на његове раније положаје. Убијено је 26 непријатељских војника а више их је рањено. Заплијењен је 1 карабин и нешто муниције. Непријатељ је тукао и артиљеријом, али је више гађао своје војнике. Наши губици 2 мртва и 2 рањена.

26. VI. 42 г. Непријатељ поново са јачим снагама напада на терен IV батаљона. Партизани дочекују непријатеља и долази до борбе која је трајала 7 сати. Непријатељ је тукао артиљеријом и минобацачима, само да би омогућио својој пјешадији запосједање извјесних висова. То му не успјева. Претрпјевши велике губитке, 49 мртвих и више рањених, непријатељ се мо-

рао повући на своје раније положаје. Наши губици 3 мртва и 6 рањених. До плијена се није могло доћи, јер је непријатељ топовском и митраљеском ватром штитио отступање своје војске и извлачење мртвих и рањених.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

30 јуна 42 г.

Замј. пол. комесара:
Душан с. р.

Командант:
Обрад с.р.

П. С. **30. VI. 42** г. ноћу снаге нашег IV батаљона, у јачини од 150 партизана, извршиле су јуриш на три усташке сатније на Крњину и заробиле 1 антитенковски топ, 120 граната за исти, 4 п. митраљеза, 20 пушака и 1 мали бацач. Непријатељ је имао више мртвих и рањених. Чим се борба на том мјесту завршила, непријатељ поново удара са јачим снагама на то мјесто и запосјео положај са кога је био протјеран у току борбе.

3-4. VII. 42. г. ноћу снаге нашег одреда имале су за задатак пробити непријатељске линије и главни дио снага извући из обруча, а у самој Козари сваки батаљон имао је да остави по једну лако покретљиву јединицу. Одредске снаге су дјелимично извршиле тај задатак, и извукао се главни дио снага из непријатељског обруча (I батаљон, I ударни и дио снага II, III и IV бат).

4. VII. 42 г. увече поново успјева извјесним снагама да прођу између непријатељских ровова.

9. VII. 42 г. навече наше снаге врше демонстративне нападе на поједина непријатељска упоришта која су везана уз сам терен Козаре.

13 јула 42 г.

Замј. пол. комесара:
Душан

Командант:
Оорад

I sti dan dio snaga I Udarnog bataljona sa snagama I i II bataljona progonili su neprijatelja iz Miječanice i Medjuvodja.
23-24.VI.42.g. Snage našeg I,II i I Udarnog bataljona napale su neprijatelja u G.Jelovcu i Mirkovcu i potpuno razbili 3 bojnu IV Gorskog zdruga. Borba je počela u noći i trajala je do 14 sati. Ubijeno je oko 15o,a zarobljeno 6o ustaša i nepr.vojnika. Zaplijenjeno je 15o pušaka,2o p.mitraljeza nekoliko teških mitraljeza,bacača i mnogo municije i ostale spreme. Naši gubitci 15 mrtvih i 25 ranjenih.
23.VI.42.g. Neprijatelj napada na teren IV bataljona. Naše snage su ga dočekale i protjerale na njegove ranije položaje. Ubijeno je 26 neprijateljskih vojnika a više ih je ranjeno. Zaplijenjen je 1 karabin i nešto municije. Neprijatelj je tukao i artiljerijom,ali je više gadjao svoje vojnike. Naši gubitci 2 mrtva i 2 ranjena.
26.VI.42.g. Neprijatelj ponovo sa jačim snagama napada na teren IV bataljona. Partizani dočekuju neprijatelja i dolazi do borbe koja je trajala 7 sati. Neprijatelj je tukao artiljerijom i minobacačima,samo da bi omogućio svojoj pješadiji zaposjedanje izvjesnih visova. To mu ne uspjeva. Pretrpivši velike gubitke,49 mrtvih i više ranjenih neprijatelj se morao povući na svoje ranije položaje. Naši gubitci 3 mrtva i 6 ranjenih. Do plijena se nije moglo doći,jer je neprijatelj topovskom i mitraljeskom vatrom štitio otstupanje svoje vojske i izvlačenje mrtvih i ranjenih.

Smrt fašizmu-sloboda narodu!
3o juna 42.g.

Zamj.pol.komesara:
Dušan s.r.

Komandant:
Obrad s.r.

P.S. 3o.VI.42.g. noću snage našeg IV bataljona u jačini od 15o partizana, izvršile su juriš na tri ustaške satnije na Krnjinu i zarobile 1 antitenkovski top,12o granata za isti,4 p.mitraljeza,2o pušaka i 1 mali bacač. Neprijatelj je imao više mrtvih i ranjenih. Čim se borba na tom mjestu završila,neprijatelj ponovo udara sa jačim snagama na to mjesto i zaposjeo položaj sa koga je bio protjeran u toku borbe.
3-4.VII.42.g. noću snage našeg odreda imale su za zadatak probiti neprijateljske linije i glavni dio snaga izvući iz obruča,a u samoj Kozari svaki bataljon imao je da ostavi po jednu lako pokretljivu jedinicu. Odredske snage su djelimično izvršile taj zadatak,i izvukao se glavni dio snaga iz neprijateljskog obruča / I bataljon,I Udarni i dio snaga II,III i IV bat/.
4.VII.42.g. u veče pohovo uspjeva izvjesnim snagama da prodju izmedju neprijateljskih rovova.
9.VII.42.g. na veče naše snage vrše demonstrativne napade na pojedina neprijateljska uporišta koja su vezama uz sam teren Kozare.

13 jula 42.g.

Zamj.pol.komesara:

Komandant:

Фотокопија треће странице документа бр. 30

БР. 31

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОИ И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРЕБАЦИВАЊУ ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА НА НОВЕ ПОЛОЖАЈЕ И О ПОКРЕТИМА НЕПРИЈАТЕЉА

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Ваше наређење за повлачење снага IV батаљона са терена Сана — Приједор примили смо. Ми смо те снаге и сами мислили повући ближе к нама и издали смо им већ наређење да се повуку на положај I батаљона, који је држала Ударна бригада[1]. О томе обавјештавамо и штаб I одреда, као и одговорне другове с тим снагама које треба да дођу на овај сектор.

Радио-вијести смо примили.

С друг. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

13 јула 42. г.

(М. П.)

Замј. пол. комесара:
Душан

Командант
Обрад

П. С. Примјећено је да непријатељ поново учвршћује своје положаје према нама и да има намјеру претрести читав терен I батаљона са ову страну Сане.

Према ситуацији доносићемо потребне одлуке.[2] Према незваничним извјештајима непријатељске снаге треба ових дана да поново претресу терен нашег I батаљона. Неке непријатељске снаге упућене су ових дана у правцу Љубије, само њихова јачина није нам позната. Пруга Приједор — Б. Лука је оправљена и јуче је стигао први воз у Приједор, по причању цивила. Ових дана упућивали смо разне патроле у Козару ради везе са друговима који су тамо остали. Сваки дан избијају појединци или мање групице. Јутрос непријатељ је поново запосјео положаје преко којих смо упућивали патроле, изгледа да ће нам

[1] Прва Крајишка НОУ бригада
[2] Слиједећи дио текста у оригиналу писан је руком.

сада бити у многоме отежано даљње одашиљање патрола, но ми ћемо настојати да се све потешкоће савладају. За сада је наш штаб у Карану, но уколико промијенимо мјесто извјестићемо вас. Рок повлачења снага Ударне бригаде са наших терена је прекратак јер ми у року од дана или два не можемо да појачамо наше снаге преко Сане. Из Приједора избјегавају сваки дан цивили — жене и дјеца који су отјерани. Храна им се стално носи, јер тамо не добијају хљеба.

Обрад

БР. 32

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА „ГАВРИЛО ПРИНЦИП" ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 28 ЈУНА ДО 13 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ

Ш Т А Б
3 БАТАЉ. „ГАВРИЛО ПРИНЦИП"
V КРАЈИШ. ОДРЕДА
14 јула 1942 г.

ШТАБУ V КРАЈИШ. ОДРЕДА

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ

О војним акцијама од 28-6 до 13-7 о. г.

На подручју овог батаљона није било војних акција са талијанским окупатором. Наша 1 и 3 чета налазиле се на сектору Гламоча гдје и учествују са Ударним батаљоном V крајиш. одреда на чишћењу банде.[1]

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

28-6 2 чета 3 батаљона у заједници са двјема четама батаљона „Будућност" присуствовали су великом збору на Тичеву, који је припремила позадина из ових наших села.

29-6 2 чета овог батаљона имала је узбуну у 2 сата послије поноћи. Узбуна је била зато што се чуло неко пушкарање. Чета је одмах кренула у правцу гдје се чуло пушкарање и ништа нису могли да пронађу.

[1] Односи се на четнике.

Истог дана цијела чета прешла је у логор Јадовник. Те вечери 1 вод од ове чете прешао је у Ујилицу гдје се указала потреба да би заштитили цивилно становништво (тамошње) на које су прије дан нападали Талијани и нешто опљачкали.

30-6 2 чета 3 батаљона вршила је занимање по распореду, као и извиђање, гдје се одмах могло примјетити о повлачењу Талијана. Видело се паљење сламе у логорима у којима су становали.

1-7 Два вода наше 2 чете држали су положаје на самој ивици Јадовника. Тога дана Талијани су се повлачили из Дрвара, Корита, Ресеноваца и Пећи према Грахову. Преко дана су авиони бомбардовали ивицу шуме Јадовник и том приликом теже су ранили једну другарицу и лакше једног друга (цивили), као и убили два коња. Исте вечери два вода ове чете спустили су се из Јадовника у село Зебе и ту су преноћили.

2-7 Два вода 2 чете 3 батаљона прешли су рано у Пећи. Одмах су се састали са 1 водом који је био у Ујилици. Веза је одмах успостављена са четом која се налазила у Тишковцу, као и са Каменицом. Истурене су патроле у Боровачу и на Стожишта.

3-7 2 чета овог батаљона прешла је у село Исјек и одатле су слате извиднице према бандитским селима. Остали су имали занимање по распореду.

4-7 2 чета овог батаљона слала је извиднице и патроле гдје су дошли у везу са неким људима из бандитских села.

5-7 2 чета овог батаљона прешла је у село Радловиће, слала је патроле као и извиднице, а остали од ове чете имали су занимање по распореду (политички као и војни час).

6-7 Једна патрола 2 чете 3 батаљона отишла је у село Тишковац, у којем су пронашли 3 цивилна пишгоља и предали их шгабу своје чете. Остали од ове чете имали су занимање по распореду, сем патрола и извидница.

7, 8, 9-7 2 чета овог батаљона одржавала је везу са сусједним четама које су биле лијево и десно од ње и такође занимали су по распореду, одржавани су војни и политички часови.

10 и 11-7 2 чета 3 батаљона била је у приправном стању, пошго су били обавјештени да ће банда заједно са Талијанима надирати према селу Пећима и Исјеку. Тих дана није било борбе јер је банда заједно са

Талијанима промјенила правац и отишла према Црном Лугу и Сајковићима. Истог дана ова чета добила је једну пушку из села Видовића.

12-7 2 чета 3 батаљона промјенила је свој положај и прешла је на Тичево, попто је један дио снага које су биле на Тичеву отишао према Црном Лугу. Истог дана ова чета добила је 220 ком. пушч. метака, које су пронашли у селу Малешевцима.

13-7 2 чета овог батаљона држала је положај изнад села Маринковаца.

Напомена: 1 и 3 чета 3 батаљона налазе се код Гламоча у саставу Ударног батаљона V крајиш. одреда, којему ће и поднијети извјештај о војним акцијама.

ПОЛИТИЧКИ И ВОЈНИЧКИ РАД у четама доста добро стоји, обрађује се сав примљени материјал. Исто умножава се и шаље и у позадину.

У позадини се одржавају зборови и конференције. Позадина у нашим ослобођеним селима сваким даном постаје боља.

СТАЊЕ КОД НЕПРИЈАТЕЉА: Талијани заједно са четничком бандом отишли су према Црном Лугу и Сајковићима, у којима су запалили неколико кућа у поменутим селима. Исти су дочекани код села Сајковића, гдје се је отворила борба и води се већ 3 дана. Резултат те борбе нама је још непознат. Талијана као и банде у Грахову много нема, али су нам тачни подаци непознати.

ВЕЗЕ. Одржавамо редовно са нашим четама, батаљонима: „Старац Вујадин“ и „Будућност“ и са четама 2 батаљона 5 крајиш. одреда.

Са другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар штаба,
Б. Видовић[2]

[2] Бранко Видовић

БР. 33

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА УДАРНОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О ТОКУ БОРБЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ГЛАМОЧА[1]

ПОЛИТКОМЕСАР УДАРНОГ БАТАЉОНА
V КРАЈИШКОГ ОДРЕДА
15-VII-42 гд
Положај

ШТАБУ V КРАЈ. ОДРЕДА

Ситуација на Гламочу сљедећа:

14-VII-42 предала се посада једне куће од 15 домобрана са 1 п. митраљезом и 15 пушака, 2.000 метака и 64 бомбе и друге спреме. Наши су јучер дотјерали топ 65 мм у сам град и позивају их на предају, уколико не успије туђи ће их са топом свега размака око 100 м. Сад баш дође курир и има изгледа да ће се предати још неке куће, али само омета Штаб хрватске војске која пуца на домобране који одржавају везу са заробљеним домобранима, има заробљених домобрана 30. Сви заробљени се налазе у Гламочу са другом Славком[2] и Милутином.[3]

Са брашном је опет застало, овдје има Ударни батаљон
близу 500 другова
полубатаљон са 380 „
70
950

Заробљеници и избјегли преко којих се добива веза са утврђеним непријатељским упориштима, и то све треба хранити. Треба наредити интенданту II батаљона да шаље што више брашна. Морамо давати већи оброк од прописаног, јер не може храна ићи већ по ноћи и добива се једном дневно, и то сува, ретко да се може дати супа.

Људи су изложени потешкоћама и времену, а нарочито ових пар дана кад је киша и хладне ноћи, да су другови досад доста обољели од маларије, па ако имате оних пилула за маларију да пошаљете, као и аспирина, да би се дала бар каква помоћ друговима. Има их оообољелих од маларије близу 40 друг.

---

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

[2] Народни херој Славко Родић, замјеник команданта Оперативног штаба за Босанску Крајину.

[3] Милутин Морача, замјеник команданта Петог крајишког НОП одреда.

Ово пошаљите по другу Јови Граховцу који је одпратио рањене другове до болнице, он ће већ рећи гдје је кога оставио. Једа, завоја пошаљите са другом Јовом.
Друг. поздрав

СМРТ ФАШ. — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
М. Трнинић[4]

По непотврђеним вијестима које смо чули од курира који су дошли од батаљона „Војин Зиројевић" из Вуковског одреда[5] — да су пали градови Љубушки, Прозор и Гор. Вакуф, борбе се воде у Шићиту, у овим борбама учествују партизани Прне Горе и Херцеговине, наши су у Мостару дигли у зрак творницу дувана, а у Љубушком заробили 90 вагона дувана.[6] У Сарајеву је дошло до борби између усташа и домобрана — добио и читали писмо друга Ђорђа.

М. Трнинић

---

[4] Милан Трнинић

[5] Батаљон „Војин Зиројевић" био је директно под командом Четврте оперативне зоне Хрватске.

[6] Односи се на марш пролетерских бригада за Босанску Крајину. Овом приликом су поред осталих градова ослобођени Прозор и Горњи Вакуф, док Љубушки није уопште био ни нападан.

БР. 34

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 7 ДО 14 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ

Ш Т А Б
I БАТАЉОНА V КРАЈ. Н.О.
ПАРТИЗ. ОДРЕДА
Број 185
Дне 15-VII. 1942 г.

ШТАБУ V КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

Негдје

Шаљемо Вам седмодневни извјештај од 7—14-VII-1942 године.

Војне акције:

7-VII-1942 г. наша IV чета налазила се је на крупском сектору на осигурању према Бихаћу. Истог дана пребацио се је један вод IV чете са овог сектора у Скакавац гдје се је показала четничка банда која је напала на житни магацин. Један вод ове чете није ни ишао на крупски сектор него је одмах остао у појачању житних и робних магацина, као и у трагању за четничким бандама које су се показивале по селима Крња Јела и Марјановић До испод грмечке шуме, тако да је чета остала са два вода на крупском сектору.

8-VII-1942 г. II чета држала је положај на брду Тичићи, на самој четничкој граници.

9-VII-1942 г. цијела II чета дошла је у Рибник гдје је логоровала и одмарала се, а са једним водом осигуравала чету на мјесту мост-Сана и Рибник.

10-VII-1942 г. II чета кренула је за Ресановац и Лисину према четничким положајима, гдје су логоровали два дана и држали положај према четничкој банди.

12-VII-1942 г. II чета кренула је са свог положаја у Црквено гдје заузела положај који и сад држи — градина и Црљена Локва.

Прошлих седам дана I чета је логоровала у Рибнику, гдје је осигуравала исто село, као и цесту Кључ—Петровац.

14-VII-1942 г. цијела I чета се је пребацила у Скакавац за чишћење четничких банди, које су се показивале прије неколико дана са нападом на житни магацин, који се налази негдје

у шуми више Скакавца. Истог дана IV чета је замијенила I чету на Бравску а која ће се пребацити и у Рибник гдје ће ухватити везу са нашом II четом која се налази у Црквеном. III чета налази се негдје са Ударним батаљоном у чишћењу четничких банди. Штаб батаљона се налази на цести Петровац—Дриниħ у кући Никола Драгишића а далеко од Петровца 2 км.

Амбуланта се налази још увијек у Стјењанима, у којој се сад налази 11 партизана рањених на лијечењу, 4 муслиманске дјеце који су рањени приликом бомбардовања Петровца и 2 жене. Болница у Сакаквцу је нађена[1] у селу, која ће отпочети функционисати кроз који дан. Тајни магацини се раде сваким даном, на којима има свакодневно по 13 радника.

Политичке акције:

Посљедњих прошлих седам дана чете су се налазиле више у непокрету и по групама, те су се могли одржавати редовни политички часови. На часовима се је читала IV глава б. историје,[2] а послије читања тумачено и дискусија, одржавани су часови: енглеско-совјетски споразум, спољна и унутрашња ситуација, као и редовно сваки дан радио-вијести.

У Петровцу се чешће одржавају конференције као и зборови.

Везе:

Везе са нашим четама, осим III чете, одржавају се редовно и свакодневно, као и са релејним станицама на територији овог батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

(М. П.) Секретар штаба:
(Потпис нечитак)

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 352
Дне 17. VII. 1942 г.

По узетим подацима у акта.

Сек.
Јово Павић

[1] Хоће да каже да је пронађена погодна кућа за болницу.
[2] Историје СКП(б)

БР. 35

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ЈЕДИНИЦАМА

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
347

Полит. комесаријат
V крај. одреда
Дне 15-VII 1942 г.

ПОЛИТ. КОМЕСАРУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА

Формирањем новог одреда (Петог[1]) наметала се као неопходна потреба учвршћење дотада постојећих јединица и формирање нових и њихово подвођење под нашу војничку команду. Из тога је као неопходно произашло појачавање политичког рада. Главну улогу у том полит. раду морали су узети на себе полит. комесар одреда и полит. комесари батаљона. Политичка недозрелост и у прво вријеме често и политичко застрањење појединих јединица изискивало је потребу и чешћег и дужег задржавања у појединим четама. Уз то и полит. слабост и теоретски ниски ниво полит. комесара чета изискивао је и чешће одилажење у остале јединице.

Према тим приликама одвијао се је и рад полит. комесара одреда и полит. комесара батаљона. Тако рад полит. комесара одреда углавном кретао се је у обилажењу јединица, према потреби чешће задржавање у појединим четама, одржавању предавања и контролисању рада полит. комесара чета. До данас полит. комесар одреда обишао је све јединице а неке и више пута и одржао следећа предавања: а) политичка ситуација, б) стварање Југославије и двадесетогодишња политика владе у Југославији (хегемонистичка и капитулантска политика), ц) улога СССР-а у борби поробљених народа за своју слободу, д) кратак преглед развитка друштва, е) издајничка улога четника и пете колоне, ф) империјализам (други империјалистички рат и прерастање његово у народно-ослободилачку борбу уласком СССР-а у рат са Њемачком), г) фашизам, х) споразум Совјета и Енглеске.

[1] Омашком написано: Петог, а треба да стоји: Шестог.

Рад полит. комесара батаљона одвијао се је слично; у обилажењу чета и држању предавања (извјештај која су предавања одржали поједини полит. комесари батаљона недостаје али се је радило по директивама и темама наглашеним у упутству изданом од ЦКЈ полит. комесарима).

Рад у четама вршио се је преко редовних обавезних политичких часова. Часови се држе сваки дан (изузев дана када су чете спријечене акцијом) и уведени су у свим четама. Часове држи полит. комесар. Послије одржаног предавања развија се дискусија а затим се партизанима даје на вољу да се добровољно јављају да за идући час припреме то предавање и да га понове. На тај се начин развија веће интересовање за часове а с друге стране партизани се уче да пишу и говоре. Поред тога читају се и тумаче радио вијести, летци, прогласи итд. Титин чланак „Зашто се боре партизани“[2] обрађен је у већини чета, у неким се усљед недостатка довољног броја сад прорађује.

Таквим радом успјело се је учврстити јединице, политички их прилично васпитати и подићи на вишу политичку свијест, те повести у борбу како против окупатора тако и свих његових слугу. Четнички расположених јединица нема, нити у четама појединаца који би се и најмањим гестом такав показивао. Све су чете до данас учествовале у борби против четника било на свом било на туђем терену. Популарност полит. комесара је такође подигнута и као личности и као саме политичке дужности у војсци. Партизани схватају и разумију важност и улогу полит. комесара.

Али, поред тих доста видних успјеха, постоји знатних недостатака у раду. Досадашњим радом ишло се је у ширину а мало се засјецало у дубину. Рад се је врло често одвијао без јаче повезаности, организованијег руковођења и чвршћег контролисања. Често се је дешавало да се обилазак чета од полит. комесара батаљона па и одреда сводио на узгредно одржавање предавања а као најважније се је имало пред собом војничка активност. Томе је најчешћи разлог слабија теоретска него војничка способност. Као недостатак треба истаћи и неразвијање посебне полит. комесарске линије путем посебних одредских или батаљонских конференција полит. комесара а што је требало у циљу бољег и бржег подизања и оспособљавања четних полит. комесара.

Оданост и воља за свој рад код полит. комесара и чета постоји, али се услед слабе теоретске и политичке изграђености код полит. комесара осјећају често и заплетања у свакодневним

[2] Чланак „Зашто се боре партизани у Босни и Херцеговини“ написао је Моша Пијаде. Види Зборник, том IV, књ. 3, док. бр. 1.

проблемима а предавања губе карактер предавања и често добијају зборашки карактер.

Имајући то пред собом, полит. комесаријату одреда постављају се задаци: развити посебну линију полит. комесарске дужности у овоме одреду (продубљавањем посебне комесарске дужности и обвезивањем подношења редовних посебних извјештаја); стварањем јединственог рада, организационим учвршћењем и појачаном контролом угушити расплинутост; редовним одредским и батаљонским конференцијама развити већу одговорност и проширити перспективе рада.

II. Рад у позадини кретао се је у одржавању зборова, конференција, издавањем летака и прогласа. На свим зборовима и већим конференцијама организованим од Партије или омладине говорили су претставници војске а то су у најчешћим случајевима полит. комесари. Поред тих зборова и сама војска организовала је посебне зборове и конференције пред којима су полагане заклетве чета. Досад одржано пет великих зборова на сектору I и II батаљона. Такођер је одржан велики број конференција на граховском и гламочком сектору (извјештај о тачном броју недостаје и послаће се накнадно). Досада је издано 10 летака. Првомајски летак издан заједно са КП (Окружним). Примјерке појединих летака ћемо накнадно послати.

Однос војне и цивилне власти је коректан и правилан. Рад је базиран на узајамној помоћи и договарању. Наредбодавни карактер војске је уклоњен и цивилна власт осјећа своју самосталност.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

15-VII-1942 год.

Политички комесар,
Илија Дошен

(М. П.)

БР. 36

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА ОД 15 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О ТОКУ БОРБЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ГЛАМОЧА[1]

ШТАБУ V КРАЈ. ОДРЕДА

Од 12-ог па до данас у акцији на Гламоч није било значајнијих промјена.

До сада се предало 29 домобрана са 29 пуш. и 1 п. м. (3000 метака). Пала су два упоришта.

Гранате које смо донијели за брдске топове (талиј.) потрошене су без већег резултата. Гађали су из даљине и непрецизно Сада смо довукли југосл. брдски топ у град и данас смо тукли основну школу на 150 м удаљености. Успјех добар, али не знамо колико их је било мртвих.

Јуче и данас били су вољни да преговарамо с њима и то смо учинили. Међутим, није се дошло до позитивних резултата Већина их неће да се преда јер су били усташе, боје се казне, а са друге стране надају се некој помоћи од Ливна, јер су слали курира по коме су тражили и цивиле — сељаке за помоћ. Сад смо баш добили извјештај од „Вој. Зиројевића“[2] да је из Ливна пошло 4 кам[иона] усташа који би послије кренули преко Голије с намјером да продру у Гламоч. Морамо послати појачање бусији према Голији. Иначе у Ливну има око 400 домобрана и наор. цивила.

Са других страна нема за сада опасности од банде.

Наредних дана покушаћемо са топом и бомбама заузети даљна упоришта, како би што прије ликвидирали Гламоч.

Морал и борбеност код чета није опала, само су нестрпљиви борци ради одутовлачења са градом.

Добили смо сада извјештај да је 4 пролетерска бригада[3] стигла у село Валице и кренула је 14 о. мј. према Купресу. Јављају да је почео напад на Бугојно. Ово је сигурно у вези са нашом офанзивом у Херцеговини (пад Коњица, Љубушког, Прозора и Горњег Вакуфа, о чему је јавила и „Сл. Југославија“).[4]

Јавите нам шта има ново код вас, у Грахову — у вези са талиј.-четничком офанзивом на Дрвар и Ливањско Поље.

Друг Трнинић[5] послаће вам опширнији извјештај о стању батаљона, као и о потребама санит. материјала и о исхрани чета.

---

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Односи се на батаљон „Војин Зиројевић“.
[3] Четврта пролетерска бригада (црногорска)
[4] Радио-станица „Слободна Југославија“
[5] Милан Трнинић, политички комесар Ударног батаљона

Вечерас су стигла писма пол. комесарима чета са четничким позивима („слободни комунисти Хрватске“[6]).

Поручите другу Руди[7] да ћу се постарати за коња и сат — ако што нађемо у Гламочу.

Уз борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

15-VII-42
у 24^{h}
Гламоч

з. к-та V к. одреда
Мил. Морача

П. С. Друг Славко[8] је добио писмо у погледу формирања II одреда.

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БР. 355
ДНЕ 18-VII-1942 г.

Одговорено другу Милутину истог дана.

С. Ф. — СЛ. Н.

Сек.
Јово Павић

[6] Односи се на летак који су четници упутили партизанима.
[7] Руди Колак, члан Окружног комитета КПЈ за Козару
[8] Славко Родић

БР. 37

НАРЕДБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 16 ЈУЛА 1942 ГОД. О ПОСТАВЉАЊУ КОМАНДНОГ КАДРА

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

Положај, 16 јула 1942

НАРЕДБА БР. 4[1]

Ради срећивања и учвршћивања бригаде извршена је реорганизација бригаде и у вези одобрења Оперативног штаба Н.О.П. и Д.В. за Б. Крајину поставља се сљедећи командни кадар:

I БАТАЉОН:

Командант: . . . . . РАУШ СТЕВО,
Замјеник команданта: . . . МАЗАЛИЦА ЦВИЈО,
Политички комесар: . . . . ЂУРИЋ ПЕРО,
Замј. пол. комесара: . . . . МАРИН МЛАДЕН,
Оперативни официр: . . . . БУРСАЋ ИЛИЈА,
Интендант: . . . . . ВУЈНОВИЋ ДУШАН,

1. чета I батаљона:

Командир чете: . . . . . ТУБИЋ МИЛЕ[2],
Пол. комесар: . . . . . РОДИЋ ЖИВКО,
Замј. командира: . . . . МАРЈАНОВИЋ МИКАН,
Замј. пол. комесара: . . . . СТОЈНИЋ СЛАВКО,
Четни економ: . . . . . МАЈКИЋ МИЛОШ,
Водник I вода 1. чете: . . . МАРЈАНОВИЋ МИКАН,
Десетар 1. десетине I вода: . . САЏАК ВАСО,
Десетар 2. десетине I вода: . . СВОЊА МИЛОШ.
Десетар 3. десетине I вода: . . СРЕДОЈЕВИЋ СТЕВО,
Водник II вода 1. чете: . . . ГАЈИЋ МИКАН.
Десетар 1. десетине II вода: . ЈАКОВЉЕВИЋ МИЋО,
Десетар 2. десетине II вода: . СУРЛАН ДУШАН,
Десетар 3. десетине II вода: . КАРАН ДРАГАН,

---

[1] Прва крајишка НОУ бригада формирана је 21 маја 1942 год. и имала у свом саставу четири батаљона. Послије Козарске офанзиве услијед претрпљених великих губитака бригада је реорганизована и имала је у свом саставу два батаљона. Касније када се извршила попуна бригаде поново су формирани Трећи и Четврти батаљон.

[2] Миле Тубић, погинуо 1942 год. код Бихаћа.

Водник III вода 1. чете: . . . КУЛУНЦИЈА ПЕТАР,
Десетар 1. десетине III вода: . ВЕСЕЛИНОВИЋ ТРИВУН,
Десетар 2. десетине III вода: . ЗЛОКАПА МИЛОШ,
Десетар 3. десетине III вода: . ГАВРИЛОВИЋ МИЛАН,

2. чета I батаљона:

Командир чете: . . . . . ВАШАЛИЋ РАТКО,
Пол. комесар: . . . . . ЂУКИЋ ДРАГО,
Замјеник командира: . . . . БЈЕЉАЦ ВОЈКО,
Замј. пол. комесара: . . . . СИМУРДИЋ ПЕТАР,
Четни економ: . . . . . БАШИЋ ВИЦО,
Водник I вода 2. чете: . . . ВАШАЛИЋ БОШКО,
Десетар 1. десетине I вода: . ЛУКАЧ СТЕВО,
Десетар 2. десетине I вода: . ЛУКАЧ СИМО,
Десетар 3. десетине I вода: . ЛУКАЧ БОГДАН,
Водник II вода 2. чете: . : . ЈЕЛИЋ ЛУКА,
Десетар 1. десетине II вода: . КРАЉ ТРИВУН,
Десетар 2. десетине II вода: . ГЛИЈАК СИМО,
Десетар 3. десетине II вода: . ВУЦЕЉА ПЕРО,
Водник III вода 2. чете: . . . СТОЈАКОВИЋ ЛАЗО,
Десетар 1. десетине III вода: . ДАМЈАНИЋ ГОЈКО,
Десетар 2. десетине III вода: . НИЛЕШЕВИЋ МИХАЈЛО,
Десетар 3. десетине III вода: . МЕКТОРОВИЋ ЛАЗАР,

3. чета I батаљона:

Командир чете: . . . . . ЗЕЦ МИРКО[3],
Пол. комесар: . . . . . МУТИЋ МИЛЕ,
Замјеник командира: . . . . ГАРАЧА НИКОЛА,
Замј. пол. комесара: . . . . НИКОЛИЋ СТАНОЈЕ,
Четни економ: . . . . . ЛАЈШИЋ ЈОВАН,
Водник I вода III чете: . . . ГАРАЧА НИКОЛА,
Десетар 1. десетине I вода: . ЗЕЦ МИЛОШ,
Десетар 2. десетине I вода: . СТАМБОЛИЈА ИЛИЈА,
Десетар 3. десетине I вода: . ЂУРИЋ БОШКО,
Водник II вода 3. чете: . . . САВАНОВИЋ СТЕВО,
Десетар 1. десетине II вода: . МРЂА ПЕТАР,
Десетар 2. десетине II вода: . ГРАОНИЋ ГОЈКО,
Десетар 3. десетине II вода: . ЧОБОЛОВИЋ НИКОЛА,
Водник III вода 3. чете: . . . ЈАЈЧАНИН ЉУБОМИР,
Десетар 1. десетине III вода: . ЂУКАНОВИЋ МИЛОШ,
Десетар 2. десетине III вода: . БИБЛИЈА ДРАГОЈА,
Десетар 3. десетине III вода: . ОБРАДОВИЋ ДРАГОМИР,

---

[3] Мирко Зец, погинуо 1943 год. код Тузле као командант бригаде.

II БАТАЉОН:

Командант батаљона: . . . . СТАНИЋ ДРАГУТИН,
Замјеник команданта: . . . АРСЕНИЋ БОРКО,
Политички комесар: . . . . КАЧАР[4],
Замјеник пол. комесара: . . . ЈУСУФ[5],
Интендант: . . . . . ОБУЋИНА ЉУБАН,

1. чета II батаљона:

Командир чете: . . . . . КЕСИЋ САВАН,
Замј. командира: . . . . . СТОЈАНОВИЋ СТОЈАН,
Пол. комесар: . . . . . МАРЈАНОВИЋ ЈОЦО,
Замј. пол. комесара: . . . . ДОЈЧИНОВИЋ ЖИВКО,
Четни економ: . . . . . КЕСИЋ МИХАИЛО,
Водник I вода I чете: . . . . СТОЈАНОВИЋ СТОЈАН,
Десетар 1. десетине I вода: . БУЦАЛО МИЛАН,
Десетар 2. десетине I вода: . БОЖИЋ РАТКО,
Десетар 3. десетине I вода: . БАНОВИЋ ЛАКО,
Водник II вода I чете: . . . ДОБРОВОЦКИ ВЛАДО,
Десетар 1. десетине II вода: . ДУДАР ВЛАДО,
Десетар 2. десетине II вода: . КАЧАВЕНДА СТОЈАН,
Десетар 3. десетине II вода: . НАНОВСКИ НИКОЛА,
Водник III вода I чете: . . . ЗЕЦ ГОЈКО,
Десетар 1. десетине III вода: . МАРЈАНОВИЋ УРОШ,
Десетар 2. десетине III вода: . ЗГОЊАНИН МИХАЈЛО,
Десетар 3. десетине III вода: . КНЕЖЕВИЋ СВЕТО,

2. чета II батаљона:

Командир чете: . . . . . ПАСАГИЋ БОШКО,
Замјеник командира: . . . . КНЕЖЕВИЋ БРАНКО,
Пол. комесар: . . . . . КУСОНИЋ ГОЈКО,
Замј. пол. комесара: . . . . САНИЧАНИН ЗДРАВКО,
Четни економ: . . . . . ЈЕРИЋ СТОЈАН,
Водник I вода 2. чете: . . . КНЕЖЕВИЋ БРАНКО,
Десетар 1. десетине I вода: . ШУМОЊА ДУШАН,
Десетар 2. десетине I вода: . ПИЛИПОВИЋ РАДЕ,
Десетар 3. десетине I вода: . МИЉЕВИЋ ВИД,
Водник II вода 2. чете: . . . ЖИГИЋ БРАНКО,
Десетар 1. десетине II вода: . КУКИЋ МИХАЈЛО,
Десетар 2. десетине II вода: . ЉЕВАР ЈОСО,
Десетар 3. десетине II вода: . ТОМИЋ РАДЕ,
Водник III вода 2. чете: . . . ИВАНОВИЋ МИЛЕ,

[4] Народни херој Светко Качар, погинуо марта 1944 год. на реци Ибру.

[5] Јусуф Имамовић, радник из Бање Луке. Крајем јула 1947 год. у наступу нервног слома извршио самоубиство.

Десетар 1. десетине III вода: . ШУКАЛО ПАНТЕЛИЈА,
Десетар 2. десетине III вода: . МИЛИЋ ВОЈИН,
Десетар 3. десетине III вода: . ИВИЋ РАТКО,

3. чета II батаљона:

Командир чете: . . . . . КАРАН ДУШАН,
Замјеник командира: . . . . ТРИКИЋ ГОЈКО[6],
Пол. комесар: . . . . . ЛАЗАРЕВИЋ ПЕТАР,
Замј. пол. комесара: . . . . ЛИЧИНА МИТАР,
Четни економ: . . . . . ЛАЗАРЕВИЋ МИРКО,
Водник I вода 3. чете: . . . КЕЦМАН ПЕРО,
Десетар 1. десетине I вода: . КЕЦМАН МИЛУТИН[7],
Десетар 2. десетине I вода: . СТОЈАКОВИЋ ЛАЗО,
Десетар 3. десетине I вода: . КОВАЧЕВИЋ РАДЕ,
Водник II вода 3. чете: . . . ДАМЈАНИЋ ЈОВО,
Десетар 1. десетине II вода: . ДАМЈАНИЋ МИЛОШ,
Десетар 2. десетине II вода: . КЕЦМАН ДМИТАР,
Десетар 3. десетине II вода: . ТУБИН ВЕЉКО,
Водник III вода 3. чете: . . . КЕЦМАН ЈОВО,
Десетар 1. десетине III вода: . БУРАЗОР БРАНКО,
Десетар 2. десетине III вода: . БАЛАБАН ДРАГО,
Десетар 3. десетине III вода: . МИЉЕШЕВИЋ МИРКО,

Чета пратећих оруђа:

Командир чете: . . . . . ПРАЛИЦА ТРИВУН,
Политички комесар: . . . . ЗЕЦ ГОЈКО,
Замјеник командира: . . . . ЧЕПРЉА ЛАКО,
Замј. пол. комесара: . . . . КОПАЊА,
Водник минобацачког вода: . КОМОРНИЦКИ АЛЕКСАНДАР,
Вођа I одјељења: . . . . . ПАПИЋ БРАНКО,
Вођа II одјељења: . . . . . ЈАКОВЉЕВИЋ ЈОВАН,
Вођа III одјељења: . . . . ЈЕЛИСАВАЦ БРАНКО,
Вођа IV одјељења: . . . . АНДРИЈА БОЖО,
Водник I митраљеског вода: . ДАВИДОВИЋ ДУШАН,
Вођа 1. одјељења I вода: . . МАРИН САВО,
Вођа 2. одјељења I вода: . . ВИДОВИЋ МИЛЕ,
Вођа 3. одјељења I вода: . . ВУЈИЧИЋ ДУШАН,
Водник II митраљеског вода: . ЈЕЛИСАВАЦ МИЛАН,
Вођа 1. одјељења II вода: . . ОСТОЈИЋ МИЋО[8],
Вођа 2. одјељења II вода: . . ВЛАЧИНА ВЛАДО,
Вођа 3. одјељења II вода: . . КЕСИЋ ГОЈКО,
Четни економ: . . . . . СТАКИЋ ИЛИЈА,

[6] Гојко Трикић, умро од тифуса 1943 године.
[7] Милутин Кецман, погинуо 1943 год. у Петој офанзиви као командир чете у Првој крајишкој бригади.
[8] Мићо Остојић, погинуо крајем 1942 год. код Санског Моста.

Друга ОБАЈДИН СЛАВКА поставља се као војног наставника при штабу чете пратећих оруђа.

Вод за везу:

Десетар 1. курирске десетине: ЂУРЂЕВИЋ ДУШАН.
Десетар 2. курирске десетине: КОСТАДИНОВИЋ ВЕЉКО,
Друг ЂУРЂЕВИЋ ДУШАН врши дужност водника.
Десетар штапске коморе: . . БУКВА ВЕЉКО,
Шеф санитета: . . . . . ТВРТКО,

II

Штаб бригаде похваљује друга ЈУСУФА, пол. комесара, за његов рад од оснивања бригаде до данас! У најтежој ситуацији, када је остао сам у штабу батаљона, водио је батаљон како политички тако и војнички. Његово држање нека послужи као примјер свим политичким комесарима, командантима, командирима и партизанима.

III

Стријељани су партизани одлуком Војног суда при штабу Ударне бригаде и то: 1.) КУЛУНЦИЈА БРАНКО, ради пљачке у Добрљину и 2.) ПРЕДИЋ ПЕРО, ради бацања п. митраљеза и дезертирања.

IV

Послије чишћења наше бригаде од кукавица и слабића и реорганизације наше бригаде и стварања нових батаљона, нада се овај штаб да ће сви партизани-ударници дати све од себе да наша бригада буде права Ударна бригада, која ће бити страх и трепет за све непријатеље народа.

V

Сви партизани имају се држати наредби које су до сада издане. Дисциплина у нашој бригади има бити гвоздена и сваки партизан мора бити свјестан да без дисциплине ми не можемо побиједити. Свако кршење дисциплине, неизвршавање наредби својих старјешина од десетара па до команданта казнит ће се најстрожије.

VI

Забрањује се у будуће брање воћа. било зелено или зрело, на ма којем се мјесту налазило. Сваки прекршај казнит ће се најстрожије.

VII

Поново се наређује да сви партизани морају бити чисти и уредни и прописно закопчани. На сваком мјесту мора се видити да

смо ми партизани Ударне бригаде, а то ћемо показати само нашим војничким понашањем.

VIII

Уводи се обавезна војна обука за све партизане када се логорује или у покрету када има времена.

Политички комесари морају сваки дан држати обавезне политичке часове, а неписмене партизане учити писати и читати.

IX

Сваки кукавичлук у борби, уношење панике, дезертирање, проношење лажних вијести или неслушање наредби десетара и осталих старјешина кажњаваt ће се стријељањем на лицу мјеста и то од стране десетара, водника и осталих старјешина.

X

Сав командни кадар дужан је посветити највећу пажњу обуци партизана како војнички тако и политички, а све немарне партизане предлагати за казнене радне батаљоне и војном суду као харангере и саботере.

XI

Командни кадар одговарат ће за сваку неуредност у својој јединици и бит ће најстрожије кажњен.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:[9] Командант[10]

[9] Ивица Марушић-Ратко
[10] Илија Матерић

БР. 38

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У БАДИЋ И ОСТРОЖНИЦУ

Ш Т А Б
I КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БР. Сл.

ДНЕ 16. VII. 1942 Г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

на положају

Добили смо извјештај од нашег II батаљона да је непријатељ 15 о. мј. кренуо из Отоке десном обалом Уне са јачином од око 800 војника у правцу Бадића и Острожнице. Наше снаге гучене су са лијеве обале Уне артиљериском ватром, минобацачима и већим бројем аутоматског оружја. Пред јачим непријатељским снагама наше снаге су се повлачиле наносећи непријатељу незнатне губитке. Непријатељ је заузео Бадић и Острожницу. Наше снаге сада се налазе на положајима према Бадићу и Острожници. Из незваничног извјештаја дознајемо да је непријатељ упао и у Крупу.[1] Према једном извјештају борбе се воде у самој Крупи, док према другима извјештајима наши су се повукли из Крупе.

Чим добијемо тачне извјештаје извијестићемо вас. Наређено је батаљонима да појачају будност и да учврсте међусобну везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
Вељо Стојнић

Командант:
Милорад

(М. П.)

[1] Непријатељ је тих дана успио да поново заузме Босанску Крупу.

БР. 19

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 17 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О СИТУАЦИЈИ НА ГЛАМОЧКОМ СЕКТОРУ И О ПОКРЕТИМА И ДЈЕЛСТВИМА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. К.

Негдје

Већ седми дан са ударним батаљоном опсједамо Гламоч. У првом налету нисмо успјели ликвидирати сва утврђења, те су наше снаге запеле у самом граду гдје се и сад налазе. Ликвидирање упоришта по сваку цијену стајало би нас доста жртава, те то не намјеравамо предузети.

Блокада града је тотална и очекујемо да ће се посада морати предати или покушати бјекство ноћу. Помоћ граду не може стићи ни са које стране, или ако би пошла била би мала, што смо у стању разбити. Већ је таква једна помоћ била организована и упутила се у правцу Гламоча, само су се успут поколебали, посвађали и повратили назад.[1]

IV пролетерска ударна бригада наступа преко Херцеговине, ослобађајући градове Љубушки, Коњиц, Прозор и Горњи Вакуф и још многа друга мања усташка упоришта.[2] Бригада

---

[1] О ослобођењу Гламоча види док. бр. 44, 48 и 155.

[2] Послије диверзије на прузи Сарајево—Мостар које су извршиле Прва и Друга пролетерска, Трећа санџачка и Четврта пролетерска (Црногорска) бригада у двије колоне, десна колона (Друга пролетерска и Четврта црногорска), према наређењу Врховног штаба, кренула је правцем Хаџићи, Крешево, Горњи Вакуф, Бугојно и Доњи Вакуф. Први и Други батаљон Друге пролетерске бригаде ослободили су 6 јула Крешево (види док. бр. 139), а 12 јула Трећи батаљон Четврте црногорске бригаде Горњи Вакуф, којом приликом су убијена 3 непријатељска војника, а 7 их је заробљено (види док. бр. 142). Друга пролетерска бригада извршила је 11 јула покрет према Шебешићу, који је послије краће борбе заузела и уништила једну композицију на шумској прузи Травник—Шебешић (види док. бр. 142).

Лијева — јужна — колона (Прва пролетерска и Трећа санџачка бригада), послије преласка пруге Сарајево—Мостар, добила је задатак да ликвидира усташка упоришта Прозор и Шћит. У нападу на Прозор учествовала је Трећа санџачка бригада и Четврти батаљон Прве пролетерске бригаде. Непријатељ је очекивао напад, па је појачао своју посаду, коју су сачињавале: Прва сатнија Двадесете усташке бојне, Прва припремна усташка бојна, Трећа сатнија Седамнаесте усташке бојне из Купреса и посада жандармеријске станице; укупно око 400 непријатељских војника. Напад је почео

се налази далеко од Гламоча свега дан путовања — код Купреса. По неким обавјештењима бригада је једним дијелом отишла на Бугојно, а једним дијелом на Дувно. Падом Гламоча прешло би се на ликвидирање и Ливна, у којем је стање унутра добро и неће ићи тешко. Постављање штаба батаљона „Будућности" ићи ће врло тешко. Досадањи ком.[8] погинуо је у акцији на Гламоч. Ниједног другог са сектора овога батаљона нема који би могао вршити ту дужност. Уколико не би у овај штаб унишли чланови Срби доста би био рад отежан, а четници оживјели. Стога би морали ми са наших сектора одредити неке другове. Ја ћу по предаји Гламочког и Граховског среза IV зони доћи у наш штаб. Мислим да би главни дио снага V К. Н. О. П. О. требало упутити на сектор Дреновића, и за оживљавање III одреда.

Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

17-VП-42
Положај
у 11^{h}

З. кта,
С. Родић

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 245
Од 1942

13 јула у 8.30 часова, а већ око 12 часова непријатељска посада је била савладана. У овој борби убијено је 150 усташа и жандарма, а заробљено 130 усташа и 12 жандарма. Заплијењено је 12 пушкомитраљеза, 1 минобацач и већа количина пушака и другог ратног материјала. Партизани су имали два мртва и једног рањеног (види док. бр. 152). У нападу на Шћит, који је такође извршен 13 јула, учествовао је Шести батаљон Прве пролетерске бригаде. Непријатељска посада, коју су сачињавала 54 жандарма, усташе и наоружани фратри, пружала је врло жилав отпор, али је, у току ноћи, ипак савладана. У тој борби погинуло је 6 партизана (види док. бр. 152 и 154).

[8] Владо Прпа

БР. 40

ДОПИС ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 17 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА О НАОРУЖАЊУ И УПУЋИВАЊУ ЗА БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ ДВИЈУ ЧЕТА ОДРЕДА И О ПОТРЕБИ ОРГАНИЗОВАЊА ПРОТИВАВИОНСКЕ ОДБРАНЕ У ПОЗАДИНИ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТ[АБ]
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРА[ЈИНУ]
Бр. 182
Од 17/VП-1942

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ V КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА

положај

Јутрос смо отпослали за Петровац ваше двије чете које смо овдје наоружали са:

1) 205 карабина
2) 1 пушкомитраљез. „Збројовка“
3) 1 пушкомитраљез. „Бреда“
4) 1 тешким митраљез. „Максим“ са ниш. справама и 2 реденика
5) 7 сандука муниције
6) 102 фишеклије
7) 67 ножева

Осим тога данас су стигла, само послије одласка ваших чета, још три тал. пушкомитраљеза „Бреда“, по које треба да пошаљете у овај штаб, јер ми смо их за вас резервисали, тако да рачунамо да сте примили свега 5 пушкомитраљеза.

Настојте сада да ваше 2 ударне чете из Ударног батаљона V одреда што прије крену за Ударну бригаду.

Ваших 10 партизана отпосланих за заштиту овог штаба стигли су.

Оперативни и обавјештајни официр при штабовима нису чланови тих штабова при којима се налазе, већ помоћно особље. Уколико они својим знањем и искуством могу да користе, могу по нахођењу да присуствују војничким сједницама и састанцима штабова.

Пред вас се поставља као најхитније организовање (пасивне) цивилне противавионске заштите цивилног становништва по

[1] Пронађена је копија оригинала.

насељеним мјестима (склоништа за дјецу, а евентуално и за одрасле на периферији насеља или изван истога).

Пошаљите позив замјенику команданта овог штаба, другу Славку[2], да најхитније дође на састанак и договор у овај штаб.

Што се тиче командног састава штаба IV операт. зоне, овај штаб предлаже за команданта друга Милутина Морачу, а за политкомесара друга Љубу Бабића. Доставите овај наш приједлог IV операт. зони[3].

Војно-политичке курсеве за омладинце организујте сами и наредбом вашег штаба[4]. Достављамо вам један пријепис програма таквог курса[5].

Овим актом опомиње се друг политкомесар одреда да најхитније достави овом штабу полит. извјештај, пошто оно мало у општем извјештају не задовољава. Најхитније сакупите све пролетере из бив. Пролет. батаљона[6] који се сада налазе у вашим јединицама и УСКУПНО их пошаљите преко овог штаба (за Удар. бригаду). Друга Марчету Милоша (заставника) пошаљите у Гламоч[ки] бат. за политкома.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, Командант,

(М. П.)

---

[2] Славко Родић

[3] Овај приједлог није био усвојен. Командант Четврте оперативне зоне Хрватске био је Вицко Крстуловић, комесар Ивица Кукоч, а оперативни официр Макс Баће.

[4] О организацији и раду војно политичких курсева види док. бр. 15, примједбу 1.

[5] Види док. бр. 15.

[6] Пролетерски батаљон Босанске Крајине. Послије тешких борби против четника и усташко-домобранских јединица у Централној Босни, у којима је изгубио више од половине свог борачког састава, међу којима, у борби на Мотајици, и команданта Здравка Челара и политичког комесара Есада Мићића, он се са 111 бораца пребацио у Славонију, гдје је остао све до октобра 1942 год., када се вратио на територију Босанске Крајине (види Зборник, том IV, књ.5, док. бр. 118).

БР. 41

ДОПИС ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О БЛОКАДИ ГЛАМОЧА[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЗА БОС. КРАЈИНУ

ШТАБУ V КНОПО

И поред седмодневне опсаде Гламоча град се није још предао.[2] Да извршимо заузимање по сваку цијену имали би велике жртве. Стога смо ријешили да блокадом која је тотална принудимо град на предају — град нема хране а ни воде.

По заузећу града снаге V КНОПО извући ћемо са овога сектора, тако да ће скоро читав одред моћи да се упути у једном правцу, којим ће ваш штаб моћи командовати.

Две ударне чете ћемо и пре ликвидације града упутити према Дрвару и Петровцу, да их ви према наређењу О. Ш. можете упутити даље.

Штаб батаљона „Будућност" ће бити врло тешко формирати од овдашњих другова (са сектора Гламоча), а ако би дошао за кта и неко друге националности, овај сектор би био изгубљен.[3] Размислите, да ли има кога ко би се могао одредити за кта са сектора нашег одреда. И за кта одреда нема погодног друга.

Ја ћу наићи на ваш штаб кроз неколико дана.

Уз друт. поздрав:

С. Ф. — С. Н.

з. кт.
С. Родић

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. сл.
Дне 19-VH-1942 г.

По знању у акта
19 VII 42

Секретар
Јово Павић

[1] Оригинал је у рукопису, писан вјероватно 17 јула 1942 године.

[2] О ослобођењу Гламоча види док. бр. 44 и 47.

[3] Мисли се: у руководству штаба треба да буду Срби са овог терена.

БР. 42

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКРЕТУ И БОРБАМА ДРУГЕ И ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ У ВРЕМЕНУ ОД 9 ДО 18 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ[1]

Ко пише ..... одакле .....

Коме Другу Старом[2] где .....

О.Бр. ..... датум 16 · VII - 42 год. 18 час. ..... мин

Карта размера 1: .....

По договору са другом Арсом а према вашем наређењу од 9 ов. м. IV бригада је кренула на Г. Вакуф, а II бригада ка Д. Вакуфу и комуникацијама Д. Вакуф — Травник, Д. Вакуф — Јајце.

11 ов. месеца кренули смо од Сувог Језера да би прешли комуникацију Г. Вакуф — Травник. Успут смо наишли на шумску пругу и насеље Шебешић, одакле смо растерали усташку посаду, уништили 3 локомотиве шум. предузећа, запалили станицу, запленили хране колико смо могли понети а остало смо разделили сиротињи.

Истог дана, ноћу, прешли смо поменуту комуникацију и 12 ов. м. у ноћ стигли према Бугојну у с. Калин — Равна, где нам је од топовске гранате 13 изјутра погинуо зам. полит. комесара 1 бат. Милосав Матовић.

13 око подне смо кренули из Равне и по великом невремену се зауставили у с. Мушинићи — Скакавци, одакле смо 14 рано изјутра кренули ка комун[икацији] — Д. Вакуф — Травник са задатком:

1) пресецање и рушење комуникације,
2) ликвидирање жељ. станице Оборци,
3) припрема за напад на Д. Вакуф између 14/15.

Успели смо да на неколико места дигнемо пругу, али жел. ст. Оборци нисмо ликвидирали, јер се непријатељ затворио у станицу од тврдог материјала, а на прозорима имао решетке које су одбацивале бомбе. Напад је вршен по дану, те је и то грешка у односу на 70 људи колико је била јака посада, а ми смо имали обавештење да их има свега 20, колико

[1] Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3703. Документ је вјероватно отпремљен 18 јула 1942 год., што се може закључити из текста, а не 16 јула како је погрешно заведено у заглављу документа.

[2] Јосип Броз-Тито

их је стварно и било до уочи напада. Непријатељу је стигло појачање од Травника (од 1 бојне = 350—400 људи), те су се наши повукли остав[ив]ши неликвидирану станицу. Посада у Д. Вакуфу је добила појачање из Бугојна, те је тако отпало заузимање те ноћи Д. Вакуфа.

У овој акцији непријат. губици су око 10 мртвих, 20 заробљених.

Наши губици: 2 мртва (од којих командант III батаљ. Душан Дугалић); 5 рањених који нису могли бити изнесени (приликом извлачења једног рањеног друга рањена су тројица, који су такође остали неизнети[3]).

Ноћу 14/15 ов. м. прешли смо комуникацију Д. Вакуф — Јајце и прегазили Врбас. Том приликом смо пресекли комуникацију и напали жел. ст. Барице, коју нисмо ликвидирали јер се непријатељ забарикадирао и на прозорима приковао даске да се бомбе не могу убацивати.

При овој акцији немамо жртава.

Један батаљон смо оставили да руши комуникацију Д. Вакуф — Јајце и стигоше нам вести, које нису потврђене, да су запленили једну композицију.[4]

Ми се са три бат. налазимо на просторији око с. Слатине испитујући даље могућности акције.

Пруга Д. Вакуф — Травник је већ оправљена. Посада у Д. Вакуфу је јачине са око 4—500 (са око 200 усташа и Црне легије).

У Бугојну се према обавештењима налази већи гарнизон, а нарочито већи број усташа. Јачина се пење око 1000. У с. Прусцу такође имају посаду чију ћемо јачину штитити.[5]

У плану нам је био напад на Д. Вакуф, али према добијеним подацима ми ћемо се размислити.

Нужна нам је веза са вама и даље директиве у склопу целог плана.

Дошли смо у везу са партизанским четама из Јања. Овде у с. Слатини смо наишли на везу. Они издају радио вести. Батаљон на овом терену се зове „Васа Пелагић", са чијим командантом и политкомом ћемо имати вечерас састанак. Они држе положај према Јајцу.

По причању њиховом ситуација се у Крајини и Хрватској добро развија. Да постоји слободна теритсрија „Грмечка

---

[3] Симо Бенвениста, комесар чете, Свето Милошевић, Миодраг Тошић су погинули, док су том приликом заробљени и касније стријељани: Ђуро Тодоровић, Никола Добријевић, Душан Топаловић, Душанка Татовић и пушкомитраљезац Новаковић чије име Редакција није могла установити.

[4] Овај податак није тачан, композиција није заплијењена.

[5] Испитати

република", пао је Гламоч,[6] Добрљин (пруга Б. Лука — Зграб.) и Вировитица[7] у наше руке. Кажу да имамо неколико авиона и да је један растурао летке Врх. штаба. Према њиховим вестима офанзива у Козари није имала успеха. Шаљемо вам примерак вести и летак који је авион бацао.

Ми смо са нашим деловањем на овом сектору привукли на себе непријат. снаге и вероватно олакшали ваше дејствовање. Непријатељ од Зенице доводи појачања.

Сад нам стиже извјештај од бат.[8] на комун. Д. Вакуф — Јајце. Они су и ноћас 16/17 пругу искидали. Дошли су да је оправљају и наши нису дозволили. Ноћас ће на још неколико места искидати пругу.

До ваших директива ми ћемо се задржати на ситним акцијама чистећи мање постаје и прекидањем желез. пруга. Од напада на Д. Вакуф смо одустали засад, пошто је моменат изненађења прошао, а непријат. се нада нападу. Уколико би то било у општем плану ми ћемо подузети мере. Настојаћемо да оцепимо Д. Вакуф и тиме деморализирамо непријатеља.

С другар. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,
Мил. Кушић[9]

Командант
Љуб. Ђурић

Дугалић[10] је погинуо захваљујући његовом изузетном хероизму. Отишао је као командант у бомбаше, а за тај посао није био најокретнији.

Тешки рањеник око кога су страдала три друга који су хтели да га извуку је Симо Бенвенисти.

Ако имате експлозива пошаљите нам. Иза наших леђа налази се сразмерно слободна територија, а на десној страни Врбаса је богат крај за исхрану.

Пошаљите нам ако имате секцију запад[но] од секције Травник.

Команд.
Љуб. Ђурић

---

[6] У то вријеме Гламоч није био ослобођен већ је био блокиран од снага Петог крајишког НОП одреда и после дуже опсаде најзад ослобођен 20 јула 1942 године. Види док. бр. 51 и 155.

[7] У то вријеме Вировитица није била ослобођена.

[8] Први батаљон Друге пролетерске бригаде

[9] Народни херој Милинко Кушић

[10] Душан Дугалић

БР. 43

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 19 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ЈЕДИНИЦА И СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ ПОСЛИЈЕ ПРОБОЈА ИЗ КОЗАРЕ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 171/42.
од 19/7 1942.

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ

Јуче сам стигао у село Радомировац ради реорганизације неких наших снага које су овде дошле. Наше снаге I и Ударни батаљон као и нешто снага II, III и IV батаљона које су се пробиле кроз непријатељски обруч налазе се сада на теренима I батаљона. У Козари нам је остала већина снага II и III батаљона. Са њима су остали и сви тежи рањеници као и добар дио лакших.

Пробој смо вршили у суботу вече 4-VII. Са снагама Ударног батаљона и I [батаљона] успјели смо да извршимо пробој непријатељских линија на цести Приједор—Дубица. Покренули смо читаву колону напред у којој су били сви лакши рањеници и један дио тежих. Непријатељ нас је поново дочекао на Равном Гају. Ми смо примили борбу са једним дијелом снага Ударног батаљона и штабским водом. Под борбом смо се пробијали полудесно према Планиници, колона се комотно кретала док су оружане снаге прихватале борбу. Међутим, док се пушкарамо, неке је ухватила паника па су се почели враћати назад и стварати панику и тако прекинули колону и повратили их у Козару. Снаге које су прешле на Планиницу распоредили смо одмах да би осигурали и помогли пробијању осталих снага. 5-VII навече наше снаге које су остале поново су покушале да се пробију, али их се пробило само неколико чета, док је већина остала у Козари. Са тим снагама остали су другови Шоша,[2]

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Народни херој Јосип Мажар

Милош,[3] Чоче,[4] команданти[5] и комесари[6] II и III батаљона и комесар IV батаљона[7]. Уз њих су остали и сви љекари[8] и већина санитетског особља.

Према извјештајима цивила који су избјегли из Козаре ове снаге су се повукле у дубину шуме. Посљедњих дана не чује се борба у Козари. Ми смо слали неке патроле да ухвате везу са њима, али прве патроле то нису успјеле. Прексиноћ смо упутили један вод добровољаца са задатком да се не враћају док не ухвате везу са тим снагама, као и са рањеницима који су остали по разним склоништима. Да ли је дошао неки извјештај од тих другова ја још не знам. Један дио непријатељских снага отишао је кроз шуму и запалио логор II батаљона на Витловској као и логор на Медњаку. Правац његовог даљег кретања нам није тачно познат, али према ракетама изгледа да су отишли према Подградцима а један дио вјероватно преко манастира Гомјенице за Просару. Чули смо да су ухватили један дио цивила, неке су пуштали, али мали број, док већину гоне у Приједор и Дубицу.

Други дио непријатељских снага остао је у рововима покрај цесте Приједор—Дубица. Исто тако све снаге које су биле на Равном Гају, Асиној Стражи, Вранићу и Капели и даље су тамо. Тенкови крстаре цестом Дубица—Приједор и понеки камион, док неких покрета војске није било ових неколико дана. Активност непријатеља осјећа се на цести Приједор—Нови код Прљуговачког моста. Изгледа да је намјера непријатеља да мост оспособи и осигура. Према изјави заробљеног домобрана требају и Њемци да се пробију до Новог. Сваки дан испитују терен њихове патроле а данас су и тенкови били и отварали ватру. Ми смо распоредили наше снаге да би осигурали села од разноразних пљачкаша и паликућа и обрађивање љетине. Уколико се ситуација не измијени ми остајемо на овом терену.

---

[3] Милош Шиљеговић

[4] Ратко Вујовић

[5] Станко Милић, командант Другог батаљона (бивши домобрански официр, Пошто није успио да се пробије из обруча за вријеме Козарске офанзиве, предао се непријатељу) и Мирко Пекић, командант Трећег батаљона.

[6] Никола Лукетић, политички комесар Другог батаљона, погинуо 5 јула 1942 год. за вријеме Козарске офанзиве и Милан Егић, политички комесар Трећег батаљона, погинуо 1943 год. у Централној Босни као командант батаљона у Дванаестој крајишкој бригади.

[7] Милан Врховац

[8] Односи се на др Зукановића, др Штернову и још једног домобранског љекара који је био заробљен од стране партизана у Приједору, а чије име Редакција није могла установити.

Потребно би било да нам упутите што више флаша напуњених бензином, за паљење танкова. При пробијању спаљена су 3 танка.

Немамо нимало дувана па молимо другарски штаб да нам упути један сандук, ако га ви имате.

Ваша пошта стигла је и ја сам је упутио у штаб одреда у Каран, не знам да ли они тамо имају копију од послатог извјештаја, јер је наша архива упућена у штаб I одреда.

Уз другарске поздраве

С. Ф. — С. Н.

Командант
Обрад

10-VII-1942 год. П. С. ПОБ[9] је сав остао у Козари. Био је близу цесте, према извјештају неких другова, али су се повратили назад.

БР. 44

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 20 ЈУЛА 1942 ГОД. О ОСЛОБОЂЕЊУ ГЛАМОЧА[1]

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. К.

Положај

Извјештавамо вас да смо ноћас докончали борбу на Гламочу заузимањем града.[2] У граду смо нашли ствари и робе за конфискацију и војничког материјала, оружја и муниције, што још нисмо пребројали.

Непријатељ је једним дјелом користећи помрчину и вјетар успио да се пробије у шуму и да побјегне пут Ливна, у ком га правцу прате наше снаге, а једне ће дочекати.

---

[9] Партизански обавјештајни биро

[1] Оригинал писан руком.

[2] Опширније о борбама на Гламочу види у док. бр. 47.

Ствари из Гламоча ће се евакуисати у Прекрају.[3] Чим се ово мало рашчисти долазим у Штаб.

Уз др. поз.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. К-та,
С. Родић

20-VII-42
у 7[h]

Писмо је отворио Стари[4] и Осман.[5]
Другарски поздрав **Стари**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
бр. 210/42
Од 22 VII 1942 г.

ПРЕПИСАНО
Тринки[6]

[3] Прекаја
[4] Ђуро Пуцар-Стари
[5] Осман Карабеговић
[6] Алберт Тринки, секретар Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину.

БР. 45

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 20 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НАПАДУ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ ПРАВЦА СУХАЧЕ И О ПОТРЕБИ САДЕЈСТВОВАЊА СУСЈЕДНИХ ЈЕДИНИЦА

Ш Т А Б
I КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БР. 672
Дне 20/VII 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

на терену

Данас смо добили од Штаба нашег II батаљона слиједеће извјешгаје, које вам у препису шаљемо:

ШТАБ II БАТАЉОНА I КР. ОДРЕДА
Бр. сл. 19/VII 42

ШТАБУ II БАТАЉОНА I УДАРНЕ БРИГАДЕ

положај

Баш сада смо добили извјештај од наше 3 чете, са положаја Новске планине која се повукла од Зделара, да непријатељ напада од Новске Сухаче у правцу Рудица са снагама у јачини око 4 сатније, па траже помоћ. Наше се двије чете налазе над Отоком и Крупом а једна на Новској планини и Кршљама. О томе смо извијестили чете у Срп. Агићима[1] и Радомировцима IV батаљона сада. Зато би било потребно да непријатеља протјерамо заједнички и спријечимо његово надирање на нашу ослобођену територију. Овај извјештај који смо добили писан је у 18 и 30 часова. Командант и пол. комесар овога батаљона су на конференцији у Липнику а замјеник команданта одлази на терен.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник команданта:
Миле[2] с.р.

---

[1] Православни Агићи
[2] Миле Давидовић

ОДГОВОР II БАТАЉОНУ I УДАРНЕ БРИГАДЕ

Друже Раде[3],

Ја сам извијестио друта команданта Бригаде и он је рекао да се ви обратите Оперативном штабу који са нама руководи па, ако одобри, ми ћемо то учинити, јер ми чекамо покрет сваки час.

Командант,
СТАНИЋ[4] с. р.

Из извјештаја које смо добили данас од нашег II батаљона види се да је непријатељ 19/VII у 15 и 30 часова из Новске Сухаче у јачини од 4 сатније напао на нашу 3 чету на Новској планини. На том мјесту било је свега око 30 карабина, а остале снаге те чете налазиле су се на Кршљама и у патролама. Поводом тога тражена је помоћ од II батаљона Ударне бригаде. Наша 3 чета је прихватила борбу и имала је једног мртвог и 1 рањеног. Борба је била жестока и трајала је преко $^1/_2$ часа. Непријатељ који је наступао према Рудицама повукао се према Видорји и не зна се да ли је одатле отишао даље к Новом. Не зна се колики су губитци код непријатеља, али се сматра да су велики јер се је морао повући.

Штаб нашег II батаљона сматра да би се напад на овом сектору од страна непријатеља могао поновити и да је о том извијестио и Штаб II батаљона I Кр. ударне бригаде као најближег сусједа. Међутим, мисли да до те помоћи неће доћи у колико Оперативни штаб не нареди Ударној бригади да притекне у помоћ.

Из тих разлога вам упућујемо и препис горњег извјештаја као и одговора, јер мислимо да у хитним случајевима, када се ради о брзој помоћи једној другарској чети која се налази у опасности, не треба бити крут и тражити нека наређења, која су у основи правилна, али у таквим и сличним случајевима могу довести до великих губитака.

Молимо вас да у вези с тим издате потребна наређења, а исто тако да извијестите и нас о томе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. пол. комесара:
Моша Леви

Командант:
на положају

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
БР. 196/42
ОД 20/7 1942
а. а.
Т.

[3] Раде Марјанац, погинуо 1943 год. као командант Седме крајишке бригаде, за вријеме Пете непријатељске офанзиве.
[4] Драган Станић

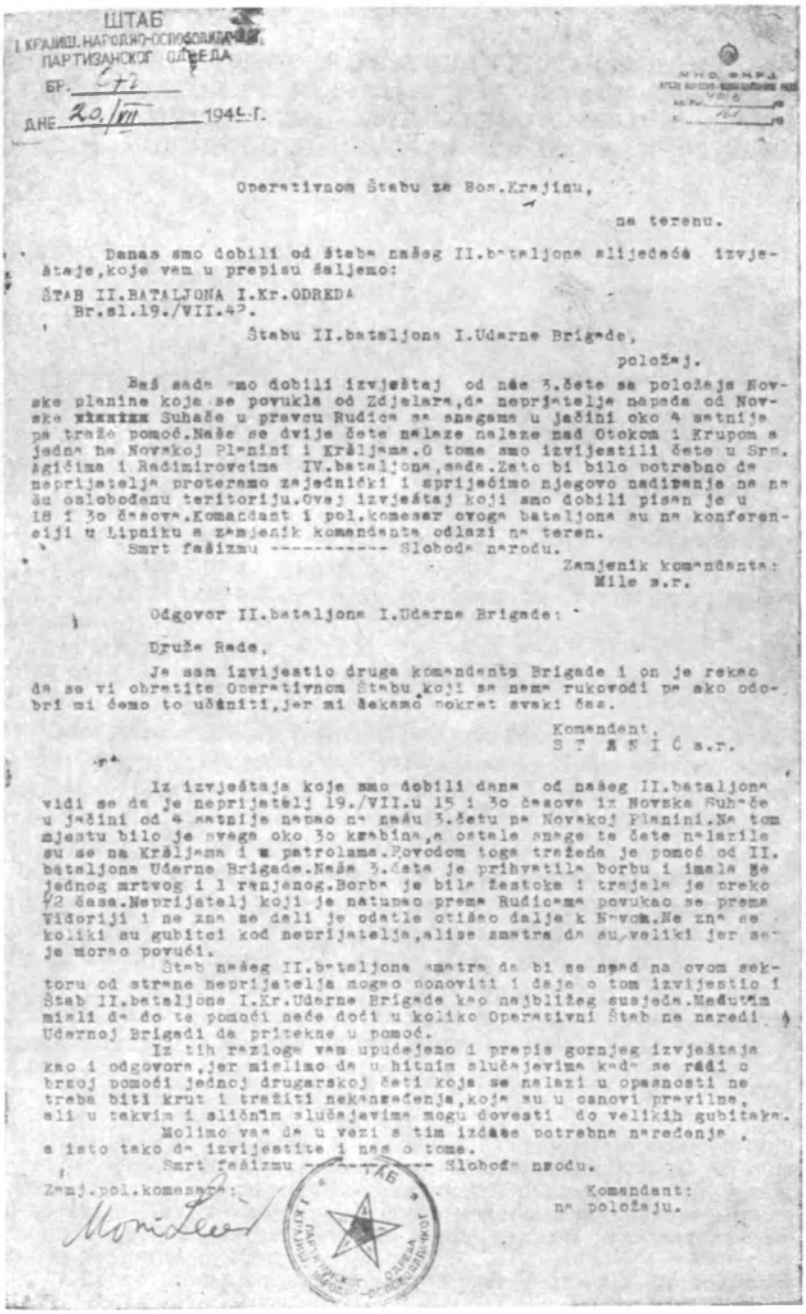

ШТАБ
I КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БР. 672
ДНЕ 20/VII 1942. Г.

Operativnom Štabu za Bos.Krajinu,

na terenu.

Danas smo dobili od štaba našeg II.bataljona slijedeći izvještaje,koje vam u prepisu šaljemo:

ŠTAB II.BATALJONA I.Kr.ODREDA
Br.sl.19./VII.42.

Štabu II.bataljona I.Udarne Brigade,

položaj.

Baš sada smo dobili izvještaj od naše 3.čete sa položaja Novske planine koje se povukla od Zdjelara,da neprijatelja napada od Novske Suhače u pravcu Rudica sa snagama u jačini oko 4 satnije pa traže pomoć.Naše se dvije čete nalaze nalaze nad Otokom i Krupom a jedna na Novskoj Planini i Kraljama.O tome smo izvijestili čete u Srn. Agićima i Radimirovcima IV.bataljona,sada.Zato bi bilo potrebno da neprijatelja proteramo zajednički i sprijećimo njegovo nadiranje na naš oslobođenu teritoriju.Ovaj izvještaj koji smo dobili pisan je u 18 i 30 časova.Komandant i pol.komesar ovoga bataljona su na konferenciji u Lipniku a zamjenik komandanta odlazi na teren.

Smrt fašizmu ---------- Slobodu narodu.

Zamjenik komandanta:
Mile s.r.

Odgovor II.bataljona I.Udarne Brigade:

Druže Rade,

Ja sam izvijestio druga komandanta Brigade i on je rekao da se vi obratite Operativnom Štabu,koji sa nama rukovodi pa ako odobri mi ćemo to učiniti,jer mi čekamo pokret svaki čas.

Komandant,
S T A N I Ć s.r.

Iz izvještaja koje smo dobili danas od našeg II.bataljona vidi se da je neprijatelj 19./VII.u 15 i 30 časova iz Novske Suhače u jačini od 4 satnije napao na našu 3.četu na Novskoj Planini.Na tom mjestu bilo je svega oko 30 kaubina,a ostale snage te čete nalazile su se na Kraljama i u patrolama.Povodom toga traženja je pomoć od II. bataljona Udarne Brigade.Naše 3.čete je prihvatila borbu i imala je jednog mrtvog i 1 ranjenog.Borba je bila žestoka i trajala je preko 12 časa.Neprijatelj koji je natupao prema Rudicama povukao se prema Vidoriji i ne zna se dali je odatle otišao dalje k Novom.Ne zna se koliki su gubitci kod neprijatelja,alise smatra da su veliki jer se je morao povući.

Štab našeg II.bataljona smatra da bi se napad na ovom sektoru od strane neprijatelja mogao ponoviti i deje o tom izvijestio i Štab II.bataljona I.Kr.Udarne Brigade kao najbližeg susjeda.Međutim misli da do te pomoći neće doći u koliko Operativni Štab ne naredi Udarnoj Brigadi da pritekne u pomoć.

Iz tih razloga vam upućujemo i prepis gornjeg izvještaja kao i odgovora,jer mislimo da u hitnim slučajevima kada se radi o brzoj pomoći jednoj drugarskoj četi koja se nalazi u opasnosti ne treba biti krut i tražiti nekakvađenja,koja su u osnovi pravilne, ali u takvim i sličnim slučajevima mogu dovesti do velikih gubitaka.

Molimo vas da u vezi s tim izdate potrebna naređenja, a isto tako da izvijestite i nas o tome.

Smrt fašizmu ---------- Slobodu narodu.

Zamj.pol.komesara:

Komandant:
na položaju.

Фотокопија документа бр. 45

БР. 46

ДОПИС ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 20 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ПРИЈЕДОРУ И МОГУЋНОСТИ НАПАДА НА ПРВИ КРАЈИШКИ ОДРЕД[1]

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ"
(Комесаријат)

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ II К. Н. О. П. ОДРЕДА

Положај

Ухватили смо везу са Шошом.[2] О ПОБ-у и његовом особљу за сада не знамо ништа.[3]

Ударни батаљон нека се пребаци на терен гдје се ми налазимо.

Нађите нову шифру.

Снаге I батаљона нека учине онако, како сам јавио Жарку.[4]

Обавјестите Штаб I одреда и Оперативни штаб о концентрацији непријатељске војске у Приједору. Наше је мишљење, да ће ускоро отпочети офанзива на терен I одреда. Вас двојица останите на томе терену са снагама I и IV батаљона и са другим снагама из других батаљона.

Водите рачуна о нашим болницама и при њиховом евентуалном евакуисању, дајте им заштиту од наших јединица. Ви поведите рачуна, да би непријатељ могао продирати не по предвиђању линијом Љубија—Сухача—Нови, него клиновитим продорима од Сан. Моста и Крупе. Као прву етапу свога напада могао би узети тај трокут, а касније и на сам Грмеч напасти. Будите опрезни и чувајте наше снаге, да не би биле отсјечене.

---

[1] Оригинал је писан руком.

[2] Народни херој Јосип Мажар

[3] Ријеч је о члановима Партизанског обавјештајног бироа који су се за вријеме Козарске офанзиве налазили на Козари и тамо издавали „Крајишке партизанске новине". Приликом пробоја једног дијела снага Другог крајишког одреда, већина тих чланова (Винко Винтерхалтер, Скендер Куленовић и др.) отишла је према ослобођеној територији на Грмечу.

[4] Жарко Згоњанин, командант Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда.

За информације, куда ће се пребацивати Ударни батаљон, нека се по овоме обрати на Жарка.

Непријатељ налази се још на упориштима око Козаре, цестом Дубица—Приједор, Приједор—Б. Лука, а са својим већим патролама, а мањим снагама понекад маскиран партизанским капама и разним униформама, долази до Чупића и Мљечаницом на Витловску или са Мраковице на Витловску.

Ударни батаљон нека понесе са собом 100 кг соли и што више санитетског материјала.

20 VII 1942 године

Пол. комесар Одреда
Бошко[5]

Шаљите нам радио-извјештаја.

Бошко

Друже Душане, обавијести Ударни батаљон о овоме, нека изврши припрему за покрет. Со тражити од Грмеча.

Обрад[6]

БР. 47

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 21 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ОСЛОБОЂЕЊУ ГЛАМОЧА И О ИЗВРШЕЊУ ПОСТАВЉЕНИХ ЗАДАТАКА

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. сл.

Дне 21-VII 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Примили смо наређење тога штаба бр. сл. од 20. VII. 1942 год. Наредили смо нашим ударним четама да одмах крену у састав Ударне бригаде. Такође смо им наредили да са собом узму 4 п. митраљеза а остале да оставе у нашим јединицама.

[5] Бошко Шиљеговић
[6] Обрад Стишовић

Људе за пренос талијанских п. митраљеза послали смо томе штабу.

Данас смо примили извјештај од Ударног батаљона нашег одреда да је Гламоч заузет.[1] Детаљан извјештај о свему шта је добивено и заробљено у Гламочу нисмо још примили, а чим га примимо, обавијестићемо тај пгаб.

Преко обавјепгајне службе дознали смо да су се четници из Грахова повукли према Книну и да логорују на Косову Пољу.

Обавијестили смо штаб IV оперативне зоне о Вашем предлогу за постављање командног кадра за нови одред у који ће ући батаљон „Гаврило Принцип" и „Будућност".[2]

24 о. м. IV оперативна зона одржаће конференцију ради формирања тога новог одреда, на коју је позвала два члана штаба нашег одреда, једног члана штаба „Гаврило Прницип", једног члана штаба батаљона „Будућност" и једног члана штаба „Старац Вујадин". Овом састанку испред нашег штаба биће присутни .командант одреда[3] и његов замјеник.[4]

Политкомесар	Секретар,	Командант,
отсутан	Јово Павић	отсутан

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 206/42
Од 22 VII 1942 г.

---

[1] Гламоч је ослобођен 20 јула. Опширније о томе види док. бр. 44.

[2] Опширније о томе види док. бр. 67, примједбу 5.

[3] Никола Карановић

[4] Милутин Морача

БР. 48

ДОПИС ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. СВИМ ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА И НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИМ ОДБОРИМА О СУЗБИЈАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ШПИЈУНАЖЕ НА ОСЛОБОЂЕНОЈ ТЕРИТОРИЈИ

ПРЕПИС

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОС. КРАЈИНУ
Бр. 202
од 22-VII-1942

ДРУГАРСКИМ

ШТАБОВИМА СВИХ К. Н. О. ОДРЕДА и I К. У. БРИГАДЕ

на положајима

По наређењу друга Команданта, а због тога што непријатељ наводно намјерава да упадне на ослобођену територију под црвеним и партизанским заставама и партизанским капама, а и због лакшег сузбијања непријатељске шпијунаже и пете колоне на ослобођеној територији, наређује вам се:

Да од сада све ваше јединице у покрету као и појединце партизане снабдијевате ви, односно штабови батаљона и чета прописним пропутницама са жигом. Да наредите најстрожију контролу свих јединица и појединаца како партизана тако и цивила, те да разоружавате и хапсите све оне који се крећу на вашем сектору без прописне пропутнице, а уколико се то односи на евентуални упад непријатељске војске, предузећете потребне војничке мјере. За ваше војне јединице одредите знак распознавања. Пропутнице издане по цивилним властима, уколико се односе на прелаз на други сектор, требају да буду овјерене од војних штабова.

По овом обавијестите претсједнике тј. Н. О. одбора и претсједнике тј. Н. О. општина.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Секретар,
Тринки[1]

24 VII 1942

СВИМА ЧЛАНОВИМА ОВОГ ШТАБА НА ТЕРЕНУ

Штаб одреда по овом наређењу поступио је и пренио наређење на батаљоне, народ. ослоб. општине и одборе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар,
Јово Павић

[1] Алберт Тринки

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОКРЕТИМА И КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА ТЕРЕНУ ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

Ш Т А Б
I КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. сл.

Дне 22-VII 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ,

на положају.

Добили смо извјештај од нашег IV. батаљона да непријатељ непознате јачине надире од Љубије према Мискоj Глави. Исто тако извијештени смо од штаба II батаљона да су примијетили кретање непријатеља од Костајнице до Новога и од Новога преко Благаја у Сухачу.

Са терена I. батаљона јавља нам друг Петар Војновић[1] и Леви[2] да се непријатељ концентрише у Сански Мост и Саницу. Они траже најхитније да упутимо противтенковски топ који би тукао касарне у Санском Мосту и Саници у које се смјешта непријатељска војска. Протутенковски топ који је био на нашем терену по наређењу тога Штаба упућен је за Ударну бригаду. У истом извјепштају јавља друг Војновић да су три сатније упућене у Саницу а једна у Стари Мајдан из Санског Моста. Зато би топ био неопходно потребан да се додијели штабу I. батаљона.

У извјештају кога смо добили од Штаба II. одреда јавља се да непријатељ концентрише своје снаге у Приједору, да се непријатељ са својим упориштима налази око Козаре, цестом Дубица—Приједор, Приједор—Бања Лука. С мањим снагама долази под Козару и то обично иде у партизанским капама и разним униформама. До Витловске и Мраковице долази јачим снагама.

Потврђујемо примитак попште под бр. 199 и 202 од 21 и 22 о. мј. коју је курир загубио. Попшту смо добили од друга Воје

[1] Петар Војновић, замјеник команданта Првог крајишког одреда
[2] Др Мони Леви, замјеник политичког комесара Првог крајишког одреда

Тодоровића коју је он одузео од једног цивила који је нашао пошту на путу. Пошта није била отварана. Потребно је да се утврди по коме је куриру послана пошта како би се повела истрага.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пол. комесар:
Вељо Стојнић

Командант:
Милорад[3]

БР. 50

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОКРЕТИМА И КОНЦЕТРАЦИЈАМА НЕПРИЈАТЕЉА И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Послије нашег првог извјепггаја да непријатељ обилази положаје авионима и да их митраљира, послије извјесног времена почео је да туче артиљеријом висове Миска Глава,[1] кота 348, код цркве и школе. Исто тако непријатељ је избио на Кестенар, а артиљерија сада почиње тући брдо зв. Татла, кота 315, заселак Врановица.

Исто тако пггаб IV батаљона I одреда јавио нам је да су се борбе водиле јутрос на Новској планини.[2] Детаљнијих извјештаја немамо, већ уколико их ви посједујете шаљите их као и редовна обавјештења и наређења о постављању наших јединица као и покретима.

Мишљења смо да би Оперативни штаб морао предузети командовање над снагама оба наша одреда (I и II), издавати потребна наређења како би била потпуна сагласност у раду.

Снаге IV батаљона I одреда напустиле су своје првобитне положаје према Кестенару и повукле се на прихватне положаје.

[3] Милорад Мијатовић

[1] О резултату напада на Миску Главу види док. бр. 49.

[2] Борбу су водили дијелови Прве крајишке НОУ бригаде.

Ми смо им издали наредбу да се борба мора прихватити без обзира на јачину непријатеља који наступа, јер даљним отступањем тих снага довеле би се у тежак положај снаге нашег I батаљона које се налазе према Благају, Сани и Волару.

Друг Бошко[3] тражио је да се снаге нашег Ударног батаљона пребаце к њему[4]. Ми смо то мислили вечерас учинити, али не знамо да ли ће бити могуће усљед новонастале ситуације.

Што се тиче наших снага овдје се налази наш Ударни батаљон који је запосјео положаје на Мискоj Глави, као и коту бр. 285, брдо зв. Чапљик. Снаге I батаљона, које држе положаје према Благају, Сани и Волару. Снаге нашег IV батаљона налазе се у Будимлић Јапри и ми смо им издали јутрос наредбу да дио снага распореде на цести Сухача — Будимлић Јапра на којој се налазе и наша три топа, а остали дио снага да држе у приправности како би се одмах могли употребити гдје то буде потребно.

Другарски штаб IV батаљона I одреда извјестио нас је да је од њега тражено да упути једну чету као појачање према Новској планини, и да се је он обратио штабу нашег IV батаљона и тражио да он упути једну чету на Кршље код кућа Дошена, но нас штаб нашег IV батаљона још није ништа обавјестио да ли је тамо послао своју једну чету или није. Сматрамо да је неопходно потребно да један члан О. Ш. дође овамо ради договора и распореда снага у случају даљњег надирања непријатеља.

Према досадашњим концентрацијама и припремама непријатеља изгледа да ће непријатељ стварно убрзо подузети офанзиву на ове терене и на сам Грмеч.

Сматрамо да је потребно да тај штаб изда једну шифру са којом би могли достављати разне повјерљиве ствари, јер је незгодно да преко писама достављамо и пишемо о распореду наших снага као и другим војним стварима. Исто тако потребно је да се одреде заједнички знаци распознавања за све јединице како би могли увијек да се споразумијемо са нашим осталим јединицама, поготово када знамо да непријатељ употребљава често пута наша одијела и капе и издаје се као партизанска војска. Услиједтога могло би доћи до појединих изненађења или неповјерења према појединим нашим јединицама, тј. неће вјеровати да су партизанске јединице. О овоме би требао другарски штаб најхитније да нас обавјести.

Молимо другарски штаб да нам редовно шаље сва обавјештења и новости, пошто ми не можемо с других страна да имамо, јер је тај штаб најобавјештенији.

---

[3] Бошко Шиљеговић, политички комесар Другог крајишког НОП одреда

[4] Види док. бр. 46.

Вјероватно ће један члан овога штаба у току данашњег дана обићи снаге нашег IV батаљона у Будимлић Јапри, па уколико неки од чланова тога штаба буде кретао овамо нека наврати у Будимлић Јапру.

Уз друтарске поздраве

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

22 јула 1942 г.

Замј. пол. комесара:
Душан

Командант:
Обрад

(М. П.)

БР. 51

ДОПИС КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 23 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О ОРГАНИЗАЦИЈИ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ОПЕРАЦИЈА[1]

ОПЕРАТ. ШТАБУ ЗА Б. К.

Јавите Осману[2] а исто тако штабу I и II одреда да они требају организовати један заједнички штаб тако да могу најуспешније управљати са операцијама, и да се не догоди да један или други штаб одреда издају наређења, а да други није упознат са тим наређењем. Нека се један прот. тенк. топ да из II одреда за I.

Ми ћемо одавде најхитније предузети акцију на К.[3] и Санипу.

Драго[4] нека саслуша Јовића[5] по питању саморањавања. Официр из I зоне нека причека још неко време у штабу.[6]

---

[1] Оригинал је писан руком.
[2] Осман Карабеговић
[3] Кључ
[4] Драго Мажар
[5] Душко Јовић, да би се извукао из борбе која је вођена на Бранковцу, ранио се сам, ради чега је изведен пред суд, осуђен и стријељан пред стројем.
[6] Штаб Оперативне зоне НОП Хрватске упутио је, јула 1942 године, једног официра у Босну са задатком да потражи артиљериске и пушчане муниције за јединице у Хрватској.

Пошто се Осман налази у II одреду, то се [за] ствари које се тичу II одреда обраћајте њему.

О свим новостима нас обавештавајте.

Бачкоња[7] нека се постара за исхрану бригаде[8], нека дотера и стоку за клање пошто се овде тешко набавља.

Водите рачуна да се вредније ствари преместе дубље у Грмеч.

23 VII 1942
Положај

Друг. поздрав
Коста

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 226/42
Од 24/7 1942

БР. 52

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА О ФОРМИРАЊУ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА[1]

Драги друже Коста,

друг Стари[2] и ја повратили смо се са терена II одреда, и друг Стари је са Вељом[3] отишао јучер у Дрвар на збор који треба данас да се одржи.

Приликом боравка на терену образовали смо међуодредски штаб у који су ушли сви другови из штаба I одреда, а II одред претстављају другови Обрад[4], командант II одреда, Душан Мисирача, замј. пол. комесара II одреда, и Ранко Шипка[5], командант Ударног батаљона II одреда. У штаб нисмо постављали друге људе јер нисмо хтјели да то учинимо без Бошка[6] и Шоше.[7] Постављени су исто тако и командни кадрови батаљона

[7] Ђуро Бачкоња
[8] Прва крајишка НОУ бригада

[1] Писмо је писано, вјероватно, 23 јула 1942 године.
[2] Ђуро Пуцар-Стари
[3] Вељо Стојнић
[4] Обрад Стишовић
[5] Народни херој Ранко Шипка
[6] Бошко Шиљеговић
[7] Јосип Мажар

и чета, а сам одред реорганизован је тако да су формирана 2 батаљона и ударни бат. Командним кадровима објашњена је политички најновија ситуација, и сви они изјављују да су јединице срећене и да су спремне за борбу. Након одласка пет чета I бат. II одреда на терен Козаре сада се тамо налази око 800—1000 партизана, а овдје на терену I одреда остала су 2 батаљона у снази од 600—700 партизана. Дакле свега 1600—1700 људи.

Осим тога присуствовао сам сједници на којој је говорено о општој организацији фронта, о жетви у овом крају итд.

Данас је отишао из нашег штаба официр из штаба I Операт. зоне са којим смо уговорили војничку сарадњу снага нашег I и V одреда са њиховим снагама[8], а специјално са њиховом Ударном бригадом.[9] Тога официра послао сам у штаб I и V одреда да тамо разраде план те сарадње која се односи углавном на терен Бихаћа и око Рипча.[10]

Штаб I оперативне зоне започеће 5/8 виши офиц. курс за војнички способне и политички свјесне партизане који испуњавају услове за команданте батаљона. Послали смо распис да I и II одред пошаљу по 2, а V једног партизана, по могућности замјеника команданта батаљона.

На нашим фронтовима за сада нема знакова неке веће непријатељске офанзиве. Јавили смо ти већ да се је непријатељ спојио на линији Сухача — Љубија. На линији Нови — Костајница концентришу се Њемци. Наводно их тамо има око 1500 и 600 усташа. Штаб изгледа не мрда из Дивуше, због одмора. Посаде из Петриње и Глине нестале су некуда.

Радио Москва прекјучер је читаву једну емисију посветио партизанима Крајине. Говорио је том приликом много и о теби, о твојим борбама у Шпанији и сада у Југославији и рекао је: „Крајишки батаљон Косте Нађа, батаљони који су данас равни армији.....

Изградња наше нове зграде[11] још није отпочела, јер нема толико људи, а и пилана се сада преноси у шуму. Изградња бараке за заштитницу у току је, сада се постављају темељи. Уколико би имао неке сугестије по питању изградње, јави нам.

II одреду шаљемо данас 25 кг духана и 100 цигар-папира.

Другарицу Лепу[12] срели смо, након што је већ обишла I бат. I одреда, на терену II бат., према Крупи и Новом. Вратиће се за 2—3 дана.

---

[8] Односи се на партизанске снаге Лике, Кордуна и Баније.
[9] Прва НОУ бригада Хрватске
[10] Опширније о томе види док. бр. 58.
[11] Болница
[12] Лепа Перовић, члан Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину

У вези писма које је друг Ковачевић[13] писао Азарићу и Азарићевог одговора поведи рачуна о преговорима са Мањачанима, јер све Азарићеве (или боље Лазичићеве) китњасте ријечи о крају и отаџбини имају само за циљ да ублаже капитулацију на крају писма изражену у оним тачкама које говоре о спремности на преговоре. Јер маколико они у том писму „србовали", јасно се види да они желе споразум, и због тога не треба на то све гледати једнострано. Добро би било када би се могао омогућити један збор њихових војника, не ићи само путем преговора са њиховим назови — вођама. Треба повести рачуна каква се писма шаљу од стране наших другова у Мањачу, да ли се и уколико њима крњи наша линија борбе и чине уступци њиховој великосрпској линији. Због тога добро би било да прочиташ и писмо које је друг Ковачевић упутио Азарићу. Мислим да је Азарићево писмо саставио Лазичић, јер они тамо немају писменијег човјека, а томе у прилог говори и оно спомињање Енглеске и нашег става према њој.

Јави нам о свим припремама и новостима код вас.

Тринки је данас отишао у Гламоч.

Уз другарски и борбени поздрав
твој друг[14]

БР. 53

ДОПИС КОМАИДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О ПЛАНУ НАПАДА НА КЉУЧ[1]

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

положај

28 ов. мјесеца извршиће снаге Ударне бригаде[2] у заједници са снагама III и V одреда акцију на мјесто Н. Н.[3]

Пошту за Врховни штаб упутите преко Гламоча; ако је друг Осман[4] тамо, нека и он приложи један кратак извјештај

[13] Митар Ковачевић
[14] Осман Карабеговић

[1] Допис је, вјероватно, писан 23 јула 1942 године.
[2] Прва крајишка НОУ бригада
[3] Кључ. О резултату напада види док. бр. 56 и 66.
[4] Осман Карабеговић

с напоменом да ће наша Ударна бригада да креће у правцу Мркоњића у сусрет пролетерским јединицама.

Овдје нема ништа новога. Пошаљите по сваком куриру радио-извјештај, а поготово вијести „Слободне Југославије".

Издајте саопштење о паду Гламоча[5].

Друг Васо[6] нека организује пријем рањеника.

Пошаљите цигарета.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант Оперативног штаба
за Бос. Крајину
Коста

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
БР. 228
ОД 26/7 1942

БР. 54

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 23 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СТАЊУ У ЈЕДИНИЦАМА И НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА

Ш Т А Б
III КРАЈИШКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Број: 29/42
Дне 23 јула 1942 год.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д. ОДРЕДА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Стање у овоме одреду је следеће:

1) Први батаљон „Пелагић" потпуно је на партизанској линији. Никакве трзавице не постоје у овоме батаљону, као ни у позадини на његовом сектору. У овом батаљону извршене су неке измене у старешинском кадру тиме, што је политички комесар батаљона друг Јокић Ђока повучен у овај штаб за секретара

[5] Гламоч је ослобођен 20 јула. Види док. бр. 44 и 47.
[6] Др Васо Бутозан

одреда, а на његово место постављен је друг Ступар Васкрсија, који је до тада вршио дужност политичког комесара једне чете. Исто тако повучен је у овај штаб и оперативни официр друг Дакић Максо и постављен за замјеника команданта одреда. — Јединице овог батаљона врше локалне акције нападајући на непријатељска упоришта те рушећи саобраћајна средства, разне објекте и комуникације, у чему постижу увек видне успехе. Пре око 20 да[на] непријатељ је покушао један масовни напад на овај батаљон са снагама од око 3.000 војника у 7 праваца, али је тај напад одбијен уз осетне губитке по непријатеља, — захваљујући борбености и високој политичкој свести партизана овога батаљона. — У батаљону постоје четири добро организоване омладинске позадинске чете, које већ дуго времена раде на војној и политичкој обуци те су неке већ у целости способне да приме оружје и ступе у борбу; но како батаљон нема прилике да дође до потребног оружја за ове чете, то се и даље врши обучавање истих без оружја. У батаљону постоји болница која има на лечењу око 60 што болесника што рањеника. Хигијенски услови у болници су прилични, док иста у многоме оскудева у санитетскоме материјалу и постељини. Болница има једног лекара (Др. Клајнхапла), једног здравственог помоћника, једну болничарку и једног болничара. Код батаљона влада економска криза, јер исти увелико оскудева са животним намирницама, нарочито са житом, али пошто је жетва делимично већ отпочела надати се је, да ће ово бити отклоњено. 32 метра жита послатих од стране тога штаба примљени су и већ утрошени.

2) У другом батаљону „Искра" појавила се је четничка банда дне 8 маја ове год. у селу Мајевцу и Брђанима, која граниче са сектором „војно-четничког батаљона" Уроша Дреновића. У самом почетку банда је успела да наметне своју команду неким четама које су биле полупартизанске од којих је формиран војно-четнички „Гвоздени батаљон" под командом Вјештице Николе. У раду око цепања снага тога батаљона и издвајања поштених људи успело се је толико, да је знатан број одмах издвојен тј. оцепљен и формиран у једну јединицу и стављен под команду овога одреда, а сем тога знатан број је оцепљен и код њих се је успело да су за сво време остали сасвим неутралани. Две чете остале су по страни свих догађаја као партизанске чете које су у свему извршавале наређења своје команде батаљона и овога одреда и те чете и данас стоје на чисто партизанској линији борбе, иако се налазе готово у сектору Дреновићевом. Купрешка чета такође је очишћена од свих поганих елемената.

Исхрана, како јединица овога батаљона, тако и становништва је доста слаба разлогом горе наведене четничке издаје.

У овоме батаљону постоје новоформиране две омладинске позадинске чете које врше обуку без оружја.

3) Зборови у позадини одржавају се доста често на секторима оба батаљона, но у томе постоје тешкоће због недостатака политичких радника, али и поред тога запажа се сваким даном све веће напредовање у овом смислу.

Обзиром на то, да су Трећи батаљон „Соко" и Четврти „Будућност" отцепљени од овог одреда и спадају под надзор и контролу изравно тога Штаба, то сматрамо, да није потребно за ова два батаљона ни подносити извјештај, јер свакако Штаб је обавештен о ситуацији код тих батаљона.

Пре 10 дана приспеле су на сектор овога одреда пролетерске бригаде из Србије и Црне Горе. У своме надирању заузеле су градове: Прозор и Горњи Вакуф те сада воде борбе у самом Бугојну. Са II пролетерском бригадом овај одред одржава директну везу. Њезине снаге налазе се на сектору 1 батаљона „Пелагић" око Доњег Вакуфа. Политички комесар и командант имали су састанак са штабом ове бригаде те су сазнали следеће: да имају задатак прочистити и ослободити нека места долином Врбаса те очистити четничка упоришта у Босанској Крајини. Командант друг Марјанац[1] данас је отишао у Врховни штаб по позиву.

Сви чланови овога штаба налазе се на својој редовној дужности сем заменика политичког комесара који још није ступио на дужност, а који, молимо, да се упути што пре.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Немања Влатковић

Командант одреда
Р. Марјанац

(М. П.)

[1] Раде Марјанац

БР. 55

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 25 ЈУЛА 1942 ГОД. ДРУГУ ТИТУ О РЕЗУЛТАТИМА ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРУ[1]

Ко пише Штаб II Пролет. Н. О. У. Бриг. Одакле Благај

Коме Другу Старом[2] Где .....

О. Бр. ..... датум 25-VII-42 год., 12 час. ..... мин.

Карта размере 1: .....

Данас смо разговарали са политкомесаром III крајишког одреда[3] и члановима О. К., они су нам дали извесне податке.

О офанзиви на Козари следећи су резултати:

1) У офанзиви је учествовало 30.000 усташа и домобранаца, 3.000 Немаца, 20 тенкова, 15 авиона.

2) На Козари је био велики збег народа. Нешто од народа се извукло, а нешто је поробљено.

3) Извесне наше снаге су се пробиле и отишле за Грмеч, а неке су по Козари. Офанзива је прошла Козаром.[4]

Четници око Јајца и Мркоњић Града су чули да иду бригаде. Знају да су српијанске и црногорске. Нарочито се плаше Црногораца. Међу њима је настало превирање и већ нам је командант једног четн. бат. послао писмо, које вам шаљемо.

С другар. поздр.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Наши су заузели Добрљин, запалили и напустили.[5]

Наши су изгубили Б. Крупу.[6]

Командант
Љуб. Ђурић

Полком
Мил. Кушић

---

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Односи се на друга Тита.
[3] Немања Влатковић
[4] О борбама за вријеме непријатељске офанзиве на Козару види док. бр. 5, 6, 7, 8, 12, 28, 43, 50, 57, 144. 147 и 164.
[5] О заузимању Добрљина види док. бр. 8.
[6] Крупа је ослобођена 20 јуна, а првом половином јула непријатељ је поново заузео Крупу.

БР. 56

ЗАПОВИЈЕСТ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 26 ЈУЛА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА КЉУЧ И НА ОКОЛНА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
26 јула 1942 год.

ШТАБУ _____

Снаге I ударне бригаде у заједници са снагама III, V и I одреда имају да изврше напад на град Н.[1] с тиме да га заузму и продуже са својим снагама чишћењем и разоружавањем околних непријатељских села.

ПЛАН НАПАДА:

1 батаљон Ударне бригаде и Ударна чета батаљона „Соко" нападају на град преко Јарица и Мајкића са задатком да једним дијелом својих снага упадну што брже у град, а са другим дијелом ликвидирају и разоружају ровове пред градом. По завршеноме задатку спајају се са нашим снагама које нападају Томашевића Град. Послије тога спајања остају у граду Ударна чета батаљона „Соко" и 3 чета 1 батаљона Ударне бригаде.

Остале снаге крећу се у правцу Рејизовићи — Хаџићи гдје се вежу са снагама Ударне бригаде.

2 батаљон Ударне бригаде и 1 чета 1 батаљона 1 одреда имају за задатак да са својим снагама прережу везе између града на тај начин што ће напасти на село Рејизовићи и продужити са чишћењем непријатељских села и то: Частовићи, Хасићи, Хаџићи. Пудин Хан, Војићи и школа на раскрсници цесте Петровац — Саница. Поред тога имају задатак да онемогуће долазак помоћи у град.

Батаљон „Соко" и Друга чета 1 батаљона V одреда имају задатак да нападну Томашевићев Град и заузму висове Брешчице с тиме да не дозволе отступање и утврђивање непријатеља у кули. Правац кретања тих снага биће Кобаш, Међугорје, гдје ће се непримјетно пребацити преко Сане и продужити своје кретање преко Пламеница и Хумића тако да дођу непри-

[1] Кључ је ослобођен 28 јула. Заплијењено: 2 бацача са 200 мина, 1 тешки митраљез, 1 пушкомитраљез, око 60 пушака и 20000 метака. У борби је погинуло 50 усташа, а 20 је заробљено. Партизани су имали 17 мртвих и 40 рањених. Опширније о резултату борбе види док. бр. 66.

јатељу за леђа. Послије извршенога задатка те снаге спајају се [са] снагама Ударне бригаде и продужују заједнички чишћење непријатељских села. Мањачка и једна Петровачка чета имају задатак да ликвидирају непријатељска упоришта Желин, Камен и Згон и да држе засједе и да онемогуће надирање четника из Горњег Раткова, Соколова и Мркоњић Града. Пратећа чета Ударне бригаде, једно бацачко одјељење, додаје се Мањачкој и Петровачкој чети.

Једно бацачко одјељење у Другом батаљону Ударне бригаде. Два бацачка одјељења учествоваће у нападу на град, с тиме да туку непријатељска упоришта која буду давала отпор.

ТЕШКИ МИТРАЉЕЗИ:

Два се додјељују 2 батаљону Ударне бригаде, а четири потпомажу својом ватром наступање 1 батаљона Ударне бригаде, с тиме да својом ватром туку простор између куле и града и непријатељске ровове.

ПРОТИВТЕНКОВСКИ ТОП:

У часу напада са два метка туче кулу, а два метка у град, а послије по потреби.

Главно превијалиште биће у Црквеноме, а сви штабови батаљона има да организују батаљонска прихватна превијалишта.

Сав плен припада Оперативноме штабу Бос. Крајине и евакуише се у Црквено. Евакуацијом руководиће интендант Ударне бригаде у заједници са интендантом батаљона.

Логор заробљеника биће логор 1 чете батаљона „Соко", код куће Тодоровића.

Наступање и освајања појединих места означаваће се паљењем објеката, тако да се тешка оружја могу равнати.

Напомиње се свима командантима, командирима, полкомесарима да ће лично бити одговорни за све самовољне актове почињене од стране њихових војника, као што су пљачка, убиства цивилнога становништва, личне освете и томе слична дјела.

Оперативни штаб налазиће се у кући (паљевина) Блажевића.

Час напада и знакове распознавања добиће батаљони накнадно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант:
Коста

БР. 57

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 26 ЈУЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ ПОСЛИЈЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРИ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 229
ОД 26/VII 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драги другови,

Обавјештени смо од наших другова из Гламоча, да ваше снаге воде борбе са непријатељем на Бугојну и Д. Вакуфу. Не знамо да ли сте дошли у везу с нашим снагама око Купреса и Јајца, те вас овом приликом желимо укратко упознати са ситуацијом у Крајини.

Наше снаге воде борбу већ скоро 2 мјесеца са непријатељем који је на Крајину кренуо са доста великим снагама, рачуна се на 30—35.000, са добром ратном опремом и оружјем. Оперише једна њемачка дивизија заједно са мађарском војском. Главне борбе вођене су на подручју Козаре. Вршена је систематска и јака блокада наше војске и народа који је у броју од 80—90.000 одбјегао пред клањем и убијањем у Козару. Непријатељски губици на Козари цијене се на 5—6.000 људи. Заробљено је доста оружја, али су и наше снаге, прихвативши фронталну борбу и бранећи народ на Козари, имале великих губитака. Цијени се, што мртвих што рањених, око 4—500 партизана. Наше снаге водиле су борбу од 1 јуна до 3 јула, када су се усљед великог притиска непријатеља и стегнутог непријатељског обруча око Козаре морале пробијати и пребацивати на терен I К.Н.О.П. одреда, преко ријеке Сане. Борбе су се и даље водиле на терену између Костајнице — Приједора — Б. Новога и Дубице, али мањег обима, и то све до 15 јула. Борба у козарском подручју била је најжешћа од свих борби које су се досада водиле с непријатељем. Козару и подручје око ње тукла је свакодневно авијација, а такођер и артиљерија тукла је све стране Козаре. Непријатељ под командом њем. генерала Штала и њем. подофицира и официра био је врло упоран. Били су то Мракови[2] здругови, васпитани у Њемачкој, добро храњени и обучени. На све акције које смо чинили у циљу растерећивања Козаре није се непријатељ обазирао. Са снагама (козарским)

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бројем 2875.
[2] Познати усташки зликовац пуковник Мрак

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

229
16/VII

VRHOVNOM ŠTABU N.O.P.i D.V.JUGOSLAVIJE

Drugi drugovi,

Obavještavamo vas da naše snage vode krvave borbe sa neprijateljem na Kozari i Vlakufu. Nemamo da li ste čuli u vezi s našim snagama ako ništa a i Vaša, te vas ovom prilikom želimo ukratko upoznati sa situacijom u Krajini.

Naše snage vode borbu već skoro 2 mjeseca sa neprijateljem, koji je u Krajini krenuo sa čitavim velikim snagama, računa se na 30-35000, sa teškim ratnom opremom i oružjem. Operiše jedna njemačka divizija pojačana sa mađarskom vojskom. Glavne borbe vođene su na području Kozare. Vršena je s intenzivna i jaka blokada naše vojske i naroda koji je u broju od 80-90000 odjagnje pred klanjem i ubijanjem u Kozaru. Neprijateljski gubitci na Kozari cijene se na 5-6000 ljudi. Zarobljeno je dosta oružja, ali su i naše snage zadobivale frontalnu borbu i okružili naroda u Kozari, imale velikih gubitaka. Cijeni se, što mrtvih što ranjenih, oko 4-5000 partizana. Naše snage vodile su borbu od 1 juna do 3 jula, kada su se usljed velikog pritiska neprijatelja i stegnutog neprijateljskog obruča oko Kozare morale prebaciti i koncentrisati na teren I, V, O.P. Odrede preko rijeke Sane. Borbe su se i dalje vodile na terenu između željezničke pruge Prijedor-Sanski Most, Sanski Most-Ključ, Ključ-Bosanska Krupa, Bosanska Krupa-Cazin, Cazin-Velika Kladuša, Velika Kladuša-Bihać. Borbe u Kozarskom području bile su najteže. Neprijatelj je svim raspoloživim snagama, kako iz Kozare tako i iz Prijedora, Sanskog Mosta, Ključa, Bosanske Krupe, Cazina, Velike Kladuše i Bihaća, vršio koncentrične napade na naše snage. Naročito su bili jaki napadi na Kozaru, Prijedor, Sanski Most, Ključ, Bosansku Krupu, Cazin, Veliku Kladušu i Bihać. Neprijatelj je u toku ofanzive bacio na naše snage preko 100 aviona, koji su vršili bombardovanje naših položaja, kao i mitraljiranje. Neprijatelj je upotrebio i oklopne automobile, koji su vršili mitraljiranje naših položaja. Neprijatelj je upotrebio i artiljeriju, koja je vršila bombardovanje naših položaja. Neprijatelj je upotrebio i tenkove, koji su vršili mitraljiranje naših položaja. Neprijatelj je upotrebio i avione, koji su vršili bombardovan

иза обруча и са снагама I одреда нападали смо Бос. Крупу,[3] Сански Мост[4], Бос. Нови[5] и Добрљин[6]. Крупу и Добрљин заузели смо и заплијенили доста оружја и муниције, а у Санском Мосту и Бос. Новом нанијели смо непријатељу велике губитке. У борбама уништили смо потпуно неколико бојница, али је непријатељ празнине фронта попуњавао стално свјежим снагама. У овој офанзиви ми досада нијесмо оштећени у оружју, чак га има више него прије почетка офанзиве. Само нам је у овим жестоким борбама изгинуло доста бораца и много политичких руководилаца. Један дио рањеника при пробоју нијесмо могли извући, и непријатељ је над њима починио страшна звјерства. Становништво козарске области много је страдало. Непријатељ је био бијесан што су се наше оружане снаге пробиле и бацио се је на цивилно становништво. Мушкарце је одгонио на рад у Њемачку, сеоске дјевојке узимао у јавне куће по Приједору и околним градовима. Треба истаћи да је непријатељ врло брижљиво вршио претрагу шуме када је у њу упао, дизао нагњиле букве, митраљирао крошњата стабла, претраживао јарке и ишао у стрељачком строју кроз читаву Козару. Утолико је било тешко склонити цивилно становништво и један дио војске који се није могао пробити кроз обруч непријатеља. Сада је непријатељ оставио извјесна упоришта око Козаре и концентрисао војску у гарнизоне Приједор, Сански Мост, Бос. Нови, Дубица, Костајница, Градишка. С времена на вријеме крстари Козаром понека бојница у циљу пљачке и претраживања шуме. Наше снаге опет се враћају са терена I одреда, преко Сане, у Козару. Засада се прикупљају и повезују с оним дијелом становништва који се је успио сакрити пред непријатељем. Један дио снага нашег Козарског одреда[7] налази се на терену нашег I одреда. Непријатељ настоји свим средствима да онемогући везе између нашег I грмечког и II козарског одреда. По изјавама заробљеника у Козари, а и по многим другим обавјештењима, непријатељ мисли да врши офанзиву на Грмеч, тј. на терен I одреда. Постоје већ мјестимични покрети непријатеља на овом терену. Непријатељ пребацује извјесне своје снаге у Сански Мост, Саницу, Нови, Сухачу, Шурковац, Стару Ријеку. Подгрмечки крај, тј. терен I одреда врло је житан крај, којега ми не смијемо пустити да непријатељ пожње већ дозрелу пшеницу. Поготово када је непријатељ присвојио жито читаве козарске области.

[3] Босанска Крупа је ослобођена 20 јуна 1942 године. Види том IV, књ. 5, док бр. 100.

[4] Напад на Сански Мост није успио услијед магле. О самом нападу види док. бр. 22.

[5] Напад на Босански Нови дјелимично је успио. Види док. бр. 14, примједбу 1.

[6] Добрљин је ослобођен 3 јула 1942 године. Види док. бр. 9.

[7] Први батаљон Другог крајишког НОП одреда.

У циљу даљњег отпора непријатељу организовали смо заједнички штаб I и II одреда. Организовали смо такођер преко одбора и уз помоћ војске вршидбу жита и жетву. Ту пшеницу одмах ћемо сместити у грмечке магацине.

Наша Ударна бригада, заједно са снагама III и V одреда, организује напад на Кључ[8] и Саницу[9]. Послије те акције она ће одмах кренути у правцу ваших снага према Мркоњићу. Ради чишћења Мањаче од четн. банди и ликвидације непријатељских снага у Мркоњићу врло је важна ликвидација Кључа и Санице послије ликвидирања Гламоча. Наше снаге, а то ће рећи Ударна бригада и снаге III и V одреда, могле би се тада кретати у правцу Бање Луке и извршити блокаду бар с једне стране. Наша војска спремна је да продужи борбу са непријатељем и да је води било на којем подручју. Сваки одред има своје ударне чете и батаљоне, само терор над цивилним становништвом, и губљење командног кадра у нашем Козарском одреду, ослабио је мало морал у нашем најбољем — Козарском одреду. Разлог је томе да су омладинске чете, које су послије формирања бригаде из козарских снага ушле одмах у жестоке отпочне акције. Наше везе са Банијом, Ликом, далматинском IV зоном и коначно са Гл. штабом Хрватске сталне су и редовите. За вријеме ове офанзиве немамо везе са Славонијом, јер се тамо засада не може проћи због блокаде Саве коју врши један дио мађарске војске[10].

Са нашом Ударном бригадом иде и друг Коста, командант Оперативног штаба, који ће се с вама вјероватно наћи, те ће се моћи у вези ове ситуације на Крајини донијети заједнички закључак.

Примите наш другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

На положају
26 јула 1942

Политкомесар,
Осман[11]

Шаљемо[12] вам неколико примјерака „Крајишког партизана" из којег ћете се моћи поближе упознати са приликама у Крајини као и акцијама које су се ту водиле.

[8] Напад на Кључ је извршен 28 јула 1942 год. и исти дан заузет. Види док. бр. 66.

[9] Напад на Саницу је извршен 31 јула 1942 године. Опширније о томе види док. бр. 74.

[10] Сем осталих непријатељских снага, у Козарској офанзиви су учествовала и четири мађарска ријечна монитора на Сави, који су имали задатак да спријече пробој партизанских снага у Славонију.

[11] Осман Карабеговић

[12] Слиједећи текст дописан је руком.

БР. 18

ПЛАН САРАДЊЕ ИЗМЕЂУ КРАЈИШКИХ И ХРВАТСКИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ВРИЈЕМЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 26 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ[1]

Ш Т А Б
I КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БР. Сл.

ДНЕ 26 VII 1942 Г.

ПЛАН САРАДЊЕ I, II, V КР. ОДРЕДА И СНАГА БАНИЈЕ С ЈЕДНЕ СТРАНЕ И УДАРНЕ БРИГАДЕ I ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ

Офанзива коју је непријатељ почео на Босанску Крајину има за циљ: 1) Уништење наше живе снаге појединачно по одредима, 2) Пљачку и отимачину наше жетве да нас на тај начин глађу присили на капитулацију.

Офанзива је почела на Козару. Тврдња непријатеља да је завршена јест лажна, јер наше снаге са Козаре још увијек дјелују дијелом на Козари, а дијелом на подручју I Кр. одреда.

Тактика непријатељске офанзиве је опкољавање, затварање у један обруч и потпуно уништење, при чему упорно остаје, не водећи много рачуна о томе што иза његових леђа наше слободне снаге врше на њега напад.

Даљни напади непријатељске офанзиве, по нашем мишљењу и по знацима који постоје, јесте продужавање офанзиве на Грмеч, а евентуално истовремено и на Баниј, с тиме да једним мањим снагама започне на сектору Б. Нови — Сухача — Љубија гдје се већ борбе и воде, а другим јачим снагама, концентришући се на крилима тј. Бихаћ — Крупа на једној страни, Приједор — Сански Мост — Кључ на другој страни, постигне двоје: 1) Започињући на Б. Новом, довлачење наших снага у тај сектор, а с тим слабећи наше друге снаге на крилима, и 2) ослабивши тако наше снаге на крилима једним брзим ударом са обје стране (Сана — Крупа), опколити нас и онемогућити нашу отступницу према Грмечу.

Истовремено када непријатељ намјерава да изврши тако своју офанзиву, снаге 4 пролетерских бригада из Источне Босне надиру у правцу Бугојно — Јајце — Травник и спајају се са појединим снагама сектора Бос. Крајине.[2]

[1] Редакција је пронашла примјерак плана умноженог на шапирографу.

[2] Односи се на познати марш Прве и Друге пролетерске, Треће санџачке и Четврте пролетерске бригаде из Источне Босне у Босанску Крајину, под командом друга Тита.

I Кр. ударна бригада оперише у правцу Мркоњић — Кључ.

Све ово олакшава наш положај на нашем десном боку и мора безусловно да буде од великог утицаја на слабљење непријатељских намјера.

С тим у вези, на предлог команданта I оперативне зоне Хрватске, а по договору и сагласности штаба I Кр. одреда, изасланика I О. Зоне Хрв. официра друга Станића[3], информативног официра Баније друга Јоже[4], имало би се смјеста приступити чишћењу непријатељских упоришта на сектору Кладуша — Бужим — Отока — Цазин — Крупа и то тако:

Ударна бригада I О.З. Хрв. са својим снагама да крене у правцу Цазина, док би истовремено један дио снага Баније кренуо у правцу Врнограча — Бужима — Отоке. Снаге одреда Петрове Горе да крену и нападају у правцу Кладуша — Цазин.

На сектору Бихаћ, дио снага личке групе везао би акцијама снаге непријатеља у Бихаћу с једне стране, а снаге V кр. О. у правцу Петровац — Рипач — Бихаћ задржавале би непријатељске снаге у Бихаћу с друге стране.

Том нашом тактиком постигли би двоје: 1) Снаге I О. Зоне Хрв., Лике и Кордуна спојиле би се са снагама Баније и тиме би Банија појачала свој положај у односу према непријатељској офанзиви, а осигурала себи отступницу у случају потребе.

2) Непријатељске намјере за концентрацију снага на једном крилу (Крупа) биле би отежане и евентуално онемогућене.

Снаге I Кр. одреда у томе случају могу да приме борбу на централном дијелу (Б. Нови), с друге стране истодобно нападају у правцу Крупе, Отоке и Цазина, док снаге партизана из Хрватске ударају на Цазин.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб Баније
Информативни официр Баније
Јожа с. р.

Официр при штабу I оперативне зоне Хрватске:
Станић Срђан с. р.

За заједнички штаб I и II Крајишког одреда
Командант
Обрад[5] с. р.

(М. П.)

Замј. пол. комесара
Др. Леви[6] с. р.

---

[3] Срђан Станић
[4] Јожа Ковачевић
[5] Обрад Стишовић
[6] Др Мони Леви

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр 236
ОД 26/VП 1942

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ V К.Н.О.П. ОДРЕДА

положај

Доставља вам се овјерен и одобрен предњи план сарадње, с тим да се у најкраће вријеме спроведе у дјело.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Оперативни официр,
(Потпис нечитак)

(М. П.)

БР. 59

ПИСМО КОМАНДАНТА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 26 ЈУЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ПРВЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ О НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАНЗИВИ НА КОЗАРУ[1]

Друже Манола,[2]

Дознадох од друга да си жив и здрав, па користим прилику да ти се јавим.

Јуче сам стигао у штаб I одреда гдје ћу се вјероватно дуже задржати. Вјероватно да ти је познато да сам био у Козари. На нас је била јака офанзива која је трајала више од мјесец дана. Офанзиву су вршиле комбиноване снаге и то њемачке, хрватске, мађарске и четничке. Непријатељу смо задали врло тешке губитке иако су његове снаге биле врло велике (око 45.000 људи са 52 тенка и око 80 топова уз помоћ авијације и мађарске морнарице која је дјеловала са Саве).[3] Ситуација је била врло озбиљна, и ми смо имали жртава али у успоредби са непријатељем оне су незнатне.

[1] Документ је писан руком.
[2] Срећко Манола, командант Прве оперативне зоне Хрватске
[3] О непријатељским снагама које су учествовале на Козару види Зборник том. IV, књ. 5, док. бр. 108.

Иако се непријатељ хвали да нас је уништио, напротив ми смо се ојачали у оружју и материјалу. Већи дио наших снага пробио се је из обруча и сада су се многи повратили на своје терене, док мањи дио се је прикрио у самој Козари и сада се прикупља. Непријатељ је покупио цивилно становништво и у већини га отјерао.

У Козари је био и друг Чоче,[4] он је остао тамо, не знам још како је прошао, јер нисмо још са њим успоставили везу.

Пиши како је код вас, ко све има тамо и како су другови.

Много другарских поздрава шаље ти уз „С. Ф. — С. Н."

Обрен[5]

П. С. Пиши на адресу Обрад преко штаба I одреда.

26/VП-42 год.

БР. 60

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 27 ЈУЛА 1942 ГОД. ЗАЈЕДНИЧКОМ ШТАБУ ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ОСЛОБОЂЕЊУ КЉУЧА[1]

27/VII.

ЗАЈЕДНИЧКОМ ШТАБУ I и II К.Н.О.П.О.

На положају

Обавјештени смо да вам је ударна бригада упутила извјештај о њеном нападу на Кључ[2]. Под претпоставком да још нисте примили тај извјештај обавјештавамо вас да су наше снаге 27 VII у 23 часа и 30 м. напале Кључ и заузеле сам град за 1 сат. Заузета су села Рејизовићи до Пудин Хана. Непријатељ се задржао у Томашевића Граду. Наше снаге налазе се на Брешчицама изнад Куле. Наши су у граду и помало евакуишу. Заробили су 1 велики минобацач, доста муниције, 1 тешки митраљез, доста домобрана цивила, 1 лијечника. Камен и Желин заузети су у 10 сати ујутро. У граду се пале државне зграде.

[4] Ратко Вујовић
[5] Обрад Стишовић

[1] Пронађена је копија оригинала.
[2] Види док. бр. 66.

Од авионских бомби запаљено је 7 зграда, а нешто је запаљено од наших. Непријатељ је добио појачање од 150 домобрана. Непријатељ концентрише своје снаге према Пудин Хану и Бајиру, одакле наше снаге морају да се повлаче према граду. Ви издајте наређење још ноћас батаљону „Петар Шкундрић" да напада у правцу дјеловања наших снага на том терену, па да се заједнички очисти тај терен и да се одмах послије пређе на чишћење у правцу Санице и Врхпоља. Такође треба дати наређење бар појединим четама наших ударних батаљона да вежу непријатељске снаге уз Сански Мост како непријатељ не би могао концентрисати све снаге према Саници и Кључу. Активност на овом дијелу фронта веома је важна обзиром на то да је та акција која ремети план непријатељске офанзиве, јер је у Кључу нађено прављење логора за концентрацију већег броја непријатељске војске. Уколико успијемо да брзо радимо и да концентришемо своје снаге на Саницу, послије чишћења Кључа и околних села, непријатељ ће дјелимично морати мијењати свој план, а ми ћемо добити у времену. Издајте осим тога наређење за опћу активност на свим фронтовима, по примјеру наших ударних батаљона. Наше јединице морају вршити ноћне нападе на непријатељске положаје код Срп. Агића[3] и не дозволити да се непријатељ стално напријед помиче, и да се командири чета и команданти батаљона извињавају на артиљерију.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар: Командант на положају

[3] Православни Агићи

БР. 61

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ САНЏАЧКЕ БРИГАДЕ ОД 27 ЈУЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА БРИГАДЕ И О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ЛИВНУ И ОКОЛИНИ[1]

Ш Т А Б
III ПРОЛЕТЕРСКЕ Н.О.У. БРИГАДЕ
27. VII. 1942 гд.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Распоред наших јединица је сљедећи:

1) I бат. држи засједе на путу у Д. Маловану са двије чете, а једну чету има у Г. Маловану.

2) IV бат. се налази у с. Шујицама. У току ноћашње ноћи биће упућена једна чета овога батаљона на пут за Ливно, ради постављања засједе на мјесту гдје сте одредили (изнад серпентина).[2] Друга чета ће бити такође тамо упућена када стигну остала два батаљона наше бригаде. На означеном мјесту на путу за Ливно сада се налазе у засједи двије чете батаљона „Војин Зиројевић".[3] Сматрамо да оне нису довољне и сигурне, па ћемо зато бацити наше снаге тамо. Наравно, задржаћемо заједно с нашима и те двије чете батаљона „Зиројевић".

Јутрос је извијестила 2 чета 1 батаљона да је прошле ноћи осмотрила на путу Бутојно—Купрес аутомобилску свјетлост и чула моторну дреку. Према мишљењу команде чете то су стизала моторна возила из Бугојна у Купрес и то изгледа више њих. Упућене су патроле дубље, да провјере да ли су тим возилима допремане трупе или материјал. Према томе извјештају пут Бугојно—Купрес није прекинут, и непријатељ је у могућности да појача посаду Купреса.

Према подацима добивеним јуче усташи су у Ливну бацили ноћу 25/26 ов. м. у некакву јаму 14 католика, 9 муслимана и 2 жене (једна муслиманка, а друга католик). Побијени људи су били партизанске присталице наводно.

У околини Ливна католичка села су организована у милицију. Јачина милиције по селима изгледа овако: Брљевци 50 милиционера, Присоје 70, Голињево 40, Миши 20, Вржерала

---

[1] Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бројем 2641.

[2] Борова Глава

[3] Батаљон „Војин Зиројевић" налазио се непосредно под командом штаба Четврте оперативне зоне Хрватске.

30, Подградина 30, Подхум 30, Смрчани 6, Поток 10, Сухача 10, Коблићи 15, Прилука 15, Присап 20, Жерговићи[4] 20 мил., Љубунчић 140 (имају 7 п. митраљеза и 3 митраљеза?...), Лусниħ 50, Струпниħ 60 (2—3 митраљеза?...), Ковачићи 30, Челебиħ 400.—

У овим селима има нешто и наших присталица. Нека од ових села не би се борила против нас. Отворено усташки су расположена нарочито села: Челебиħ, Прилука, Ковачићи, Струпниħ, Лусниħ, Љубинчиħ, Жерговићи и Присап.

Ови подаци добивени су од партизана батаљона „Војин Зиројевиħ".

Ливно има 390 бранилаца, од којих 200 домобрана а остало су усташе. Могуħе је да се посада повећала бјегунцима из Шујица и Дувна. Према подацима другова из бат. „Војин Зиројевиħ" извјестан број домобрана (око 40) готови су да се предаду нашима, али да су остављени за акцију изнутра, ако би дошло до напада. У вароши међу муслиманима нарочито има наших присталица. Непријатељ располаже у Ливну са 2 бацача и више митраљеза и пушкомитраљеза.

Засједа на путу за Ливно осмотрила је да су усташе у фабрику цемента (1 км далеко од вароши) у току јучерашњег дана довозили земљу и материјал, вјероватно ради организације за одбрану.

Једна чета „Војин Зиројевиħ"-а у с. Приволи[5] на путу Дувно—Ливно заробила је из засједе девет милиционера, који су бјежали из Дувна када је Дувно нападала I бригада.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛ. НАРОДУ!

Политкомесар
В. Јакиħ[6]

Зам. команданта
М. Перуничиħ[7]

---

[4] Вјероватно Жировиħ
[5] Вјероватно Присоје
[6] Народни херој Велимир Јакиħ, умро 1949 године.
[7] Миле Перуничиħ

БР. 52

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОН ОДРЕДА ОД 27 ЈУЛА 1942 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ У ОДРЕДУ[1]

ШТАБ III Н.О.П.О.
Број службено
27-VII-42 г.

ЗАМЈЕНИКУ КОМАНДАНТА БОС. КРАЈИНЕ

Положај

Примили смо твој извјештај који си нам послао 24-VII-42 г.

Стање батаљона „Пелагић" је добро. Врше се мање акције (тргање жељезничких пруга, рушење мостова и разоружавање мањих непријатељски група тј. стража). Исти батаљон има четири добре омладинске чете. Међутим, потрошили смо оних 30 товара кукуруза што сте нам их послали и то прије предвиђеног времена усљед тога што су у нашу болницу придошли многи болесни и рањени другови из II Пролетерске Бригаде, те се поново налазимо у тешком положају по питању исхране.

Стање бат. „Искра" се побољшава.[2] У томе предњачи Купрешка чета. Организовали смо двије омладинске чете.

Што се тиче четничког „гвозденог" батаљона, њихов командант Нико Вјештица писао је другу команданту II Пролет. Бригаде и изјавио жељу да се бори са партизанима против усташа. Друг командант га је позвао на разговор а у исто вријеме поручио му је да ће имати прилику да се бори с непријатељем.

Што се тиче твог поступка са Петом и Четвртом четом на Козилима он је врло повољно одјекнуо и код осталих четника, тако да према теби имају велико поштовање.

Друга пролетерска бригада повукла се на Купрес усљед жестоког противнапада „Црне легије". Наш штаб је с њима у вези.

---

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Опширније о томе види док. бр. 19.

Пролетерска Бригада[3] која је нападала Бугојно[4] била је стога принуђена да се повуче према Д. Вуковском.

Друг Раде[5] се још није јавио из Врх. штаба. Изгледа да се тамо налази и друг Хотић.[6]

Што се тиче даљњих намјера Пролетерских Бригада с њима нисмо упознати.

С Ударним снагама[7] које оперишу око Рибника нисмо у вези.

Шаљем ти одговорног друга командира Мирољуба Сакана са пратњом и шест (6) коња по материјал који је одобрен по заузећу Гламоча.

Друг Сакан треба такођер да прими одобрену суму новаца од Оперативног штаба за III Н. О. П. одред.

Од Оперативног штаба већ смо примили четири товара робе (платна, штофова и цигарета).

Друг Дакић[8] је на сектору бат. „Пелагић".

Ја[9] — на терену бат. „Искра"

Уз борбени другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар,

(М. П.) **Немања Влатковић**

[3] Четврта пролетерска (црногорска) бригада

[4] У току јула Бугојно је нападано два пута. Први напад је извршен 16 јула. У нападу је учествовала Четврта пролетерска (црногорска) бригада и Четврти батаљон Прве пролетерске бригаде. Бугојно су браниле слиједеће непријатељске снаге: Тринаеста посадна сатнија, двије сатније усташке бојне из Јајца, Друга сатнија Десете усташке бојне из Брчког, једна сатнија Пете усташке бојне из Карловца, једна комбинована сатнија жељезничке бојне, дијелови припремне бојне из Травника, једна битница (батерија) Деветог домобранског артиљериског склопа (дивизиона) и неколико борних кола Четврте домобранске аутобојне. У току борбе из Травника је стигла и једна усташка бојна Црне легије Јуре Француетића. Укупно бројно стање непријатељских снага износило је до 1800 војника. Овај напад није успио. У току борби убијено је и рањено 95 усташа и домобрана, док су партизани имали 20 мртвих и 28 рањених. Други напад организован је и извршен ноћу 20/21 јула. У овом нападу су учествовале Друга и Четврта пролетерска бригада и три батаљона Прве пролетерске бригаде (1, 3 и 4). Напад није отпочео једновремено, повезано и енергично, те се стога и завршио без успјеха. У борбама за Бугојно непријатељ је претрпио велике губитке. Али су и наши губици били осјетни: Четврта бригада је имала око 100 бораца избачених из строја, Друга — око 57, а Прва бригада — 10 мртвих и нешто више рањених.

[5] Раде Марјанац, командант Трећег крајишког НОП одреда

[6] Месуд Хотић, начелник штаба Трећег крајишког одреда

[7] Односи се на Прву крајишку НОУ бригаду.

[8] Максо Дакић, замјеник команданта Трећег крајишког НОП одреда

[9] Немања Влатковић

БР. 53

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОН ОДРЕДА ОД 27 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СТАЊУ У ОДРЕДУ И О БОРБАМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ КОД ДОЊЕГ ВАКУФА[1]

ШТАБ III-ЕГ Н.О.П.О.
Број службено
27-VII-1942 год.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Положај

Потврђује се да је примљен препис заповједи пуков. Мрака,[2] са којом ће бити упознати наши партизани као и сви народно-ослободилачки одбори.

Послат вам је 23-VII опширан извјештај о стању нашег III Одреда преко замјеника команданта Бос. Крајине.[3]

Стање у бат. „Пелагић" је врло добро, рад како у војсци тако и у позадини одвија се нормално.

Батаљон „Пелагић" врши мање акције, разрушавање пруге Вакуф—Јајце, те напада страже на прузи.

Једна чета бат. „Пелагић" била је придодата II пролетерској бригади која је вршила акције око Бугојна те Прусца.

Што се тиче исхране бат. „Пелагић" стање је критично, пошто су послати кукурузи потрошени прије времена, јер су нам приспјели многи болесници и рањеници из II пролетерске бригаде.

Стање бат. „Искра" је у сређивању. Купрешка чета је сређена и тамо је организована једна омладинска чета.

На сектору бат. „Искра" постоје двије омладинске чете. Командант „Гвозденог батаљона" Вјештица Нико упутио је једно писмо по својим куририма команданту II пролетерске бригаде, у којем пише да жели сарадњу у борби са усташама и окупатором. Друг командант му је одговорио да ће му се за то указати прилика, те га је позвао и на усмени разговор.

На сектору бат. „Искра" налази се на одмору II пролетерска бригада, која се повукла од Доњег Вакуфа због жестоког

[1] Оригинал је писан руком.
[2] Редакција није пронашла ову заповијест.
[3] Овај извјештај није пронађен.

напада на неке батаљоне II пролетерске бригаде од стране „Црне легије“.[4]

II пролетерска бригада водила је три дана упорне борбе и нанијела непријатељу врло велике губитке. Њихова храброст задивљује становнике крајева у којима су вођене борбе и она се морала повући услијед велике замрености и несташице хране.

„Црна легија“ показала је и овом приликом звјерства, поклавши код Доњег Вакуфа 65 жена и дјеце.

Штаб III одреда стално је у вези са II пролетерском бригадом.

Друг командант Раде Марјанац је отишао до Врховног штаба. Од њега још нисмо добили извјештај.

О даљим акцијама пролет. бригада нисмо још упознати. Чим будемо упознати бићете извијештени као и о самим нашим акцијама.

Замјеник команданта друг Дакић[5] налази се на сектору бат. „Пелагић“. Друг Хотић[6] није још стигао. Полит. комесар одреда је на терену бат. „Искра“.

Уз борбени другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар		Командант
Немања Влатковић	(М. П.)	на положају

[4] Специјалне усташке формације, које су носиле црну униформу, чувене по својим звјерствима.

[5] Максо Дакић

[6] Месуд Хотић, начелник штаба Трећег крајишког НОП одреда.

БР. 54

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 27 ЈУЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ВЕЗИ С УЧЕШЋЕМ ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА У НАПАДУ НА ЛИВНО[1]

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 373.

Дне 27-VII-1942 г.
У 24[h] (по старом времену)

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Наређење Врховног штаба од 26-VII т. г. у 17 часова,[2] по коме би требале снаге V крајишког одреда да узму учешћа у нападу на села испред Ливна и на само Ливно, примљено је 27-VII-1942 г. у 22 часа — у Дрвару. Према овоме, а с обзиром да су снаге Ударног батаљона овога одреда, које су углавном учествовале у нападу на Гламоч, према наређењу Оперативног штаба за Бос. Крајину већ повучене и имају се упутити на положаје према Бихаћу и Рибнику на мјесто снага (наших) које су са тих положаја ушле у састав I крајишке ударне бригаде, због задоцњења ударних јединица са Гламоча.

Снаге нашег Ударног батаљона у јачини од двије чете повучене су на наш сектор по наредби Оперативног штаба за Бос. Крајину. Ово због тога јер непријатељ припрема концентричан напад на I крајишки одред са правца: Бихаћа, Бос. Крупе, Бос. Новог, Приједора и Санског Моста, чиме је угрожена и територија нашега одреда, а сем тога морамо осигурати и правце наведене у првом ставу овога извјештаја.

С обзиром на горе изнето, а у споразуму са замјеником команданта Оперативног штаба за Бос. Крајину издали смо наређење за повлачење још двију наших чета Ударног батаљона са сектора Гламоч. Ово наређење издали смо прије него смо примили наређење Врховног штаба. Предузели смо одмах да се повлачење ових чета задржи, односно да их курир, ако су већ на путу, врати назад у Гламоч, а у исто вријеме упућује се за Гламоч замјеник команданта одреда друг Милутин Морача и замјеник полит. комесара друг Котле Никола, који ће

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3545.
[2] Редакција није пронашла поменуто наређење.

руководити са јединицама нашег одреда у чији би састав ушла и једна чета батаљона „Будућност" — те да би се имао број 450 бораца.

Из горњег се види да би наше снаге могле учествовати у акцији на села испред Ливна и на сам град Ливно тек 1 августа увече, рачунајући да до тога времена буду већ потпуно припремљене на положајима за напад. Ово због тога јер морамо узети две чете батаљона „Гаврило Принцип" са Тичева и пребацивати их на Гламоч и тек са Гламоча са осталим јединицама на одређени положај, а сем тога да за овај батаљон пошаљемо и храну чак са територије V крајишког одреда које сада тамо нисмо имали за оволико људство, знајући да смо на сектору Гламоча привремено и да одавде снаге наших јединица морамо повући једним дијелом у састав Ударне бригаде[3] а другим дијелом на положај, како је то већ горе изнијето.

Молимо Врховни штаб Н. О. П. и Д. В. Југославије да нам поново, у вези са горњим извјештајем, изда наредбу у погледу учешћа наших јединица у акцијама на села испред Ливна и на сам град Ливно, с тим да нам се упути једно лице из IV оперативне зоне или пак карта сектора Ливно, јер тај терен не познајемо с обзиром да је од нашега сектора удаљен преко 100 км. Ову наредбу примили би одређени другови (Милутин и Котле) у Гламочу и одавде би по њој тачно поступили.

Уколико би се ипак предузела акција по Вашој наредби од 26-VII-т. г. и без обзира на учешће наших снага, потребно је обавијестити наше другове на Гламочу, те да би ови могли бар на сектору батаљона „Старац Вујадин" пресјећи непријатељу отступницу и тако му не дозволити да продре за Грахово.

Топ 65 м/м повукли смо већ у Дрвар, а граната за топ 37 м/м немамо.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политкомесара,
Котле[4]

(М. П.)

Командант,
Карановић[5]

Зам. команданта,
Мил. Морача

---

[3] Односи се на Прву крајишку НОУ бригаду
[4] Никола Котле
[5] Никола Карановић

БР. 55

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 29 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НАСТУПАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА БУДИМЛИЋ ЈАПРИ И О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА ДЕМИШОВЦЕ И ПОБРЕЖЈЕ

ЗАЈЕДНИЧКИ
ШТАБ I И II К.Н.О.П. ОДРЕДА

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Према извјештајима које посједујемо посљедњих неколико дана једино се осјечају јаче борбе на сектору Миска Глава — Љубија — Сухача, јер је непријатељ у току посљедњих дана уз велику артиљериску ватру и уз помоћ авијације успио, освајајући чуку по чуку, да стигне до Српских Агића[1], вјероватно с намјером да продре у Будимлић Јапру како би са те стране осигурао Рудник Љубију.

У току тих борби које су трајале неколико дана непријатељ је навaљивао три пута на Новску планину, Чађавицу, Рудице, гдје је имао осјетљиве губитке. Сви знаци показују да углавном нападају Њемци. Оружје које је заплијењено као и документи нађени код мртвих њемачки су.

Од артиљерије, која је врло јака, до сада нису запажени велики губици, али се партизани још увијек нису навикли на борбу уз јаку артиљериску ватру.

Наша два Ударна батаљона подузела су између 28 и 29 ов. мј. напад на Демишовце и Побрежје. Ударни батаљон II К. одреда нападао је Демишовце, а Ударни батаљон I К. одреда Побрежје. Напад није успио, али је непријатељ био изненађен и имао је огромне губитке. У Демишовцима непријатељ је био избачен из ровова те је побјегао у друге ровове и у куће зиданице. Наши су запалили све околне зграде око ровова. Извјештава нас Ударни батаљон II К. одреда да је непријатељ имао 50 мртвих који су били нађени у гачицама. По томе се рачуна да су били изненађени. Ми смо имали такођер губитке осјетљиве, нарочито у рањеним, јер је непријатељ имао доста аутоматског оружја.

---

[1] Православни Агићи

Исцрпније податке ћемо вам послије послати.
Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

29 јула 42 г.
На положају

(М. П.)

Замј. пол. комесара I одреда:
Леви[2]

Командант I одреда:
Милорад[3]

Замј. пол. комесара II одреда:
Душан[4]

Замј. команданта I одреда:
Пет. Војновић[5]

БР. 66

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 29 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ОСЛОБОЂЕЊУ КЉУЧА И СИТУАЦИЈИ НА НОВООСЛОБОЂЕНОЈ ТЕРИТОРИЈИ[1]

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

Положај, 29 јула 1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА БОС. КРАЈИНУ

Дана 27 ов. мј. напале су снаге I Крајишке Н.О.П. ударне бригаде, уз помоћ снага батаљона „СОКО" III Крајишког одреда, I батаљона V одреда и 1 чете батаљона „Петар Шкундрић" I. одреда, непријатељско упориште злогласни усташки тврди град КЉУЧ.[2] Напад је почео у 23 часа и након једног сата борбе наше снаге продрле су у град разбивши жестоки отпор непријатеља у свом силовитом налету преко добро утврђених

[2] Др Мони Леви
[3] Милорад Мијатовић
[4] Душан Мисирача
[5] Петар Војновић

[1] Оригинал у архиви ЦК СКЈ под бр. 3312.
[2] О борбама око Кључа говоре и слиједећа документа: 56 и 60. 30 септембра непријатељска моторизација продрла је поново у Кључ.

непријатељских ровова. Непријатељ се повукао на стари град Томашевића. Наше снаге водиле су борбу са појединим непријатељским упориштима у самоме граду до 28. VII ујутро, када су дошли непријатељски авиони, који су почели бомбардовати град и том приликом запаљивим бомбама запалили центар града. Сам непријатељ својим бацачима такође је запалио неколико зграда у граду тако да је град горио. Наше снаге које су нападале упоришта Камен, Желин и Томашевића Град извршиле су своје задатке иако су то природно неосвојива мјеста и присилиле непријатеља да напусти те положаје и 28 ов. мј. у 12 сати град је био потпуно очишћен од непријатеља, који је успио да под заштитом авионских бомби и митраљирања извуче се и повуче у правцу Санског Моста. Други дио наших снага чистио је села око Кључа, која је ликвидирао, а ликвидирајући Пудин Хан и школу на Бајиру, заузео је раскрсницу цесте Саница — Петровац. Наше снаге и даље се налазе у офанзиви чистећи нашу територију од слугу окупатора.

У борби смо заплијенили: 1 бацач 75 мм, 1 мали бацач, 200 граната за бацач 75 мм, један тешки митраљез, 1 пушкомитраљез, око 60 карабина, 20.000 метака и остале ратне спреме (ћебади, шаторских крила итд.). Заробљено је око 20 усташа који су као познати крволоци стријељани по пресуди војног суда при штабу ове бригаде, а погинуло је у борби око 50 усташа и више рањено.

Сам град Кључ изгорио је сав, јер је непријатељ, видећи да се град налази у рукама народних бораца партизана, бацао запаљиве бомбе из авиона на сам центар града и куће су гориле и палиле се једна од друте пошто су биле густо повезане једна уз другу. Наше снаге запалиле су државне зграде које су служиле непријатељу као касарне и његова упоришта.

Губици Ударне бригаде су: 13 мртвих и 27 рањених (већи дио од авионских бомби и митраљирања из авиона). Осталих снага губици су: 4 мртва и 13 рањених, међу којима и командир чете Гавро Војводић. Укупно: 17 мртвих и 40 рањених.

У граду је успостављена команда мјеста и постављен за команданта мјеста друг Ковачевић Митар.

У самом граду појавила се је пљачка, коју смо спречавали колико смо више могли, али услијед тога што је град горио, нијесмо могли спријечити извјесне испаде иако смо јавно у Кључу стријељали двојицу пљачкаша. Овдашња позадина, искористивши одлазак наших снага према Врхпољу, почела је палити напуштено муслиманско село Згон, па смо тамо послали један вод да спријечи паљење кућа и похвата кривце.

Све цивилно становништво муслиманско и католичко напушта своје домове и са стоком бјежи у правцу Санског Моста. У акцији је било испада у непотребном паљењу неких зграда,

правдајући то да су из тих зграда давали јак отпор. У многим селима након пролаза наших чета, које су претражиле куће, пуцано је за леђима, а поједине групице нападале су мање наше снаге и тэм приликом бомбама убили су наша два курира. Већина овог становништва непријатељски је наклоњена према нама, јер су овдје вршени масовни покољи српског становништва, па се плаше освете. Ми смо интернирали извјестан број Срба, Муслимана и Хрвата, које саслушавамо и до сада ниједног цивила нисмо стријељали, јер су сви главни кривци побјегли. Остало становништво, жене и дјецу које смо затекли код кућа, миримо и најлепше према њима се поступа дајући им заштиту пред пљачкашким елементима.

У часу када смо нападали Кључ, група четника из Соколова напала је муслиманско село Прхово и спалила га. Касније су тражили везу, тј. Хазарић је јавио Бранковићу[3] да вршимо слободно акцију, да они неће нападати. Ово извјештава пол. комесар I батаљона V одреда друг Медић,[4] док сам Бранковић о томе ништа не јавља.

У граду смо узели за таоце мајку и сестру Марка Јунгића, котарског претстојника из Мркоњић Града (потписника споразума са Дреновићем), за које предлаже да тражимо замјену за сестру друга Драге Мажара[5] и командира пролетерске чете друга Бранка Тубића, који се налази у ропству четника у Јаворју. Исте се налазе у Црквеном, јер је његова сестра у другом стању а мајка стара, па их не можемо слати к вама. Јавите нам да ли ћете тражити замјену за њих или да их пустимо.

Заузели смо становиште да мобилизирамо позадину у циљу жетве читаве ослобођене територије око Кључа и Санице. Разлог томе јесте што непријатељ вршећи данашњу офанзиву жање имања наших сељака и на тај начин пљачка нашу народну имовину. Жито са имања одбјеглих усташа и других народних издајника припасти ће НОФ-у, односно нашој војсци. Уколико се поврате породице одбјеглих злочинаца обавезујемо се да ћемо им дати извјесну количину за њихово издржавање. Такођер захтјевамо од свих становника ове територије да пожању своја поља и да спреме жито тако да непријатељ не може да дође до њега. Да би читав тај посао ишао што брже, организоват ћемо мобе не само за напуштена имања већ и за сва остала имања под паролом: „Ни зрно жита фашистичким крвницима". Уколико се неко буде активно супротстављао овој нашој одлуци сматрат ћемо га помагачем окупатора и ми ћемо приступити жетви његовог имања с тиме да му се даде извјесна количина њему потребна за живот.

---

[3] Милан Бранковић
[4] Јово Медић
[5] Нада Мажар

Има много напуштене стоке, коју смо сакупили у сврху исхране војске и сиромашног дијела нашег народа. Уколико се нетко јави као власник којег грла стоке, а на основу нашег осведочења да је он истински власник, вратит ћемо му његово власништво.

Евакуација града извршена је. Нажалост она је врло мала, због тога што је непријатељу успјело да запали главна складишта робе запаљивим бомбама из авиона и минобацачима.

Помоћ овдашњих позадинских радника је никаква. О томе ћемо вас извијестити посебним извјештајем. За сада предлажемо да, ако је икако могуће, пошаљете неког спремнијег позадинског радника овдје, у рибничку позадину.

У погледу формирања штаба батаљона „СОКО" поступит ћемо овако: Немогуће је наћи ни команданта ни замјеника пол. комесара код овдашњих кадрова. Потребно је на тим положајима поставити странце. Ако ви имате кога да пошаљете, морат ћемо правити неку комбинацију са нашим кадровима из бригаде. То питање ћемо ријешити послије завршене акције на Саници. Зато јавите одмах на који од ова два начина да се ријеши питање штаба батаљона „СОКО".

Наше снаге у заједници са осталим снагама које су нападале Кључ врше акцију између терена Сане и Санице са задатком да ликвидирају Саницу и очисте терен све до Врхпоља тј. до мјеста гдје се улијева Саница у Сану, зато смо јавили батаљону „Шкундрић" да и он сутра (30. VII) помогне нам у акцији на ликвидацији непријатељског упоришта Санице.

Послије извршене акције, издат ћемо проглас народу новоослобођене територије разјаснивши у њему наш став по свим конкретним питањима која су пред нас постављена у току ове битке, раскринкавајући намјеру непријатеља да паљењем града авионским бомбама прогласи нас паликућама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:	Замј. команданта:	Командант:
Илија[6]	**Тодоровић**[7]	**Ратко**[8]

(М. П.)

[6] Илија Матерић
[7] Војо Тодоровић
[8] Народни херој Ивица Марушић

БР. 67

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 30 ЈУЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИЗВРШЕНИМ ЗАДАЦИМА[1]

ШТАБ V КР. ОДРЕДА
Н.О.П.В.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. ПАРТ. И ДОБР. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Вашу Наредбу од 30 о. мј. добили смо у 20^h — данас.[2]

Како смо Вам већ данас поднијели извјештај,[3] ми смо предузели све мјере обезбјеђења и будности.

Прекопавање цесте вршило се нешто и данас, али није се могло мобилисати све сељаштво, јер су били на кошењу ливада. Сутра рано долазе на посао и надзираће рад једна чета са з. пол. комесара батаљон „Г. Принцип".[4]

Сада су кренуле јединице батаљона „Будућност" и 2 ударне чете V К. одреда са својим штабовима батаљона према Корићној. Сутра ће Комбиновани штаб извидити терен и села која ће напасти ноћу између 31/1-VIII- како смо Вам већ писали.[5]

Друговима смо дали податке гдје ће да ухвате везу са прол. јединицама, наиме дали смо им данашњи Ваш извјештај,[6] из којег могу наћи везу.

Вечерас смо друговима дали поново сва упутства у погледу акција, будности и везе са сусједним јединицама.

Друг Тринки,[7] секретар Опер. штаба за Бос. Крајину, дошао је по наредби истог штаба да прегледа и среди батаљон

---

[1] Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3544.
[2] Редакција не посједује поменуту наредбу.
[3] Извјештај није пронађен.
[4] Мирослав Вишић, погинуо као замјеник политичког комесара батаљона 1943 год. у Источној Босни после Пете непријатељске офанзиве.
[5] После ослобођења Гламоча (20 јула) у граду и околини остале су као посаде три чете (једна из батаљона „Гаврило Принцип", друга из Другог батаљона Петог крајишког одреда и Трећа из батаљона „Будућност" Трећег крајишког одреда). За руковођење овим јединицама формиран је Комбиновани штаб који су сачињавали: замјеник команданта батаљона „Гаврило Принцип" Симо Бајић, замјеник команданта Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда Милан Керкез и политички комесар батаљона „Будућност" Перо Морача.
[6] Редакција не посједује овај извјештај.
[7] Алберт Тринки.

„Будућност", и уколико буде потребан Вама, потражите га преко Комбинованог штаба. Он сутра остаје у Гламочу.

Молимо Врховни штаб да што прије ослободи наше јединице, послије акције на Ливну, јер постоји могућност непр. офанзиве како на I Кр. одред тако и на наш V-ти правцем од Бихаћа према Петровачком срезу, а може и четничка банда из Грахова да користи слабљење наших снага на граховском сектору.

Овом акцијом наше јединице много су удаљене од свога одреда, а морамо рачунати увијек на њих.

Уз борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Гламоч, 30/VII-1942
у 21.45h

з. команданта
Мил. Морача

П. С.

Сутра, ако буде требала нека наредба за Комбиновани штаб, прије него што Вас он извијести, упутите писмо преко Корићне — а не у Гламоч.

БР. 68

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 30 ЈУЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ КЉУЧА ОД СТРАНЕ ПРВЕ КРАЈИШКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ И О ИЗВРШАВАЊУ ПОСТАВЉЕНИХ ЗАДАТАКА[1]

ШТАБ V КР. ОДРЕДА
ЗАМЈ. К-ДАНТА И ЗАМЈ. П. КОМ.
30-VII-1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. ПАРТ. И ДОБР. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Вашу наредбу од 29-VII-42 примили смо јуче у 18.30h.[2] По њој смо предузели сљедеће:

1) Извршиће се прекопавање цесте Ливно—Гламоч, на најзгоднијим мјестима. Уколико не буде бољих мјеста, прекопа-

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3543.
[2] Редакција не посједује поменуту наредбу.

вање ће се извршити на Корићној. У том смислу писали смо Н. О. О-ма околних села да мобилишу сељаке са потребним алатом, а надзираће рад Штаб чете која ће се налазити у Корићној.

2) Закључили смо да извршимо напад на села: Прилуку и Присап са батаљоном „Будућност", који броји 260 бораца. По разоружању ових села снаге ће остати у њима и, ако буде могуће, сљедећа акција батаљона биће разоружање Вел. и М. Каблића, гдје ће такође снаге да остану.

3) Двије чете Ударног батаљона V кр. одреда извршиће напад на села: Љубинчић и Жаровић и по разоружању истих повући ће се из тих села и појачаће батаљон „Будућност" по његовом задатку. Ове чете броје 155 бораца.

4) Напад на ова села извршиће се једновремено 1-VIII-42 у 2^h рано.

5) На гламочком сектору остају три чете и то: једна чета у Вагању за осигурање превоза хране за јединице, једна чета у Гламочу (граду) за осигурање града и као резерва, једна чета на Корићној ради везе, осигурања и организовања прекопавања цесте. —

6) Руководство над овим јединицама из разна три батаљона у вођењу акције вршиће **Комоиновани штаб**, који сачињавају: замј. команданта батаљона „Гаврило Принцип", замј. команданта 2. батаљона V К. одреда и пол. комесар батаљона „Будућност". — Комб. штабу, као и другим члановима шгабова батаљона дали смо сва упутства детаљно у вези са Вашом наредбом, питањем веза са сусједним јединицама, као и организовањем исхране. Везу са Вама одржаваће свакодневно са два курира преко штаба бат. „Војин Зиројевић". — Ми се морамо вратити у штаб одреда ради састанка чланова штаба, те даљег распореда рада, нарочито у вези са офанзивом на I кр. одред. —

7) Муниције за топ 65 м/м немамо; наиме, имамо свега 10 ком., а налази се у штабу одреда, биће потребне и за наш топ. Муниције за топ 37 м/м нема у батаљону „Будућност" (гламочком) јер су у своје вријеме дали муницију др. Шолаји.[3] — Што се тиче муниције у Козари, овдје је сада дошао секретар Опер. штаба за Б. Кр. о чему Вас он може извијестити.

О ситуацији у Б. Грахову извјештавамо Вас о сљедећем:

а) Снаге окупатора у граду су око 1000 војника.

б) Снаге четника околине Грахова су 530 пушака, 12 п. м. и 1 лаки митраљез. Овдје су урачунати и четници Бос. Петровца и Дрвара. Осим ових пушака имају још око 300 пушака

[3] Народни херој Симо Шолаја, замјеник команданта Трећег крајишког НОП одреда, погинуо за вријеме борби на Купресу ноћу 12/13 августа 1942 године.

за које немају бораца. Наиме, четници су добили од Талијана недавно 600 грчких пушака (муниција исто као наша) и остало им је резерве тих 300 карабина.

У овај број 530 бораца не рачунају се Ђујићеве[4] снаге од Стрмице према Книну.—

Четници држе положаје испред града и за сада нема изгледа да ће покушати покрет на територију V кр. одреда.

О ситуацији на сектору I кр. одреда немамо извјештаја, једино смо добили ово обавјештење које вам шаљемо. — Дознајемо од друга секретара Опер. штаба за Бос. Крајину[5] да је I ударна бригада Б. Кр. заузела град Кључ.[6]

Уз борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Гламоч
30/VII-1942 г.
У 14.30[h]

За команданта,
Мил. Морача

З. полкомесара
(Потпис нечитак)

БР. 69

НАРЕДБА ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 30 ЈУЛА 1942 ГОД. О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА И ИМЕНОВАЊУ РУКОВОДЕЋЕГ КАДРА

Ш Т А Б
V КРАЈ. НАР. ОСЛ. ПАР. ОДРЕДА
30-VII-1942
На положају

СВИМА ШТАБОВИМА БАТАЉОНА V КРАЈ. ОДРЕДА

НАРЕДБА БР. 8

штаба V крајишког народно-ослободилачког партизанског одреда за 30 јули 1942 године.

У вези наређења Оперативног штаба за Бос. Крајину по коме има ући у састав овога одреда и Бихаћка чета, а досада је припадала I крајишком одреду, и у вези с тим имају се, на

[4] Поп Момчило Ђујић, злогласни командант четничких јединица око Книна.
[5] Алберт Тринки
[6] Детаљније о овом види док. бр. 66.

територији досадањег I батаљона овога одреда са територијом Бихаћке чете, формирати два батаљона.

Према горњем на сједници штаба одреда и указаној потреби донета је одлука да се поставе сљедећи штабови батаљона:

1. — **Штаб I батаљона:**

за команданта поставља се друг Павић Јово,
за замјеника команданта друг Војводић Никола,[1]
за политкомесара друг Батиница Саво,
за замјеника политкомесара друг Бркљача Миле, и
за секретара штаба друг — одредиће га штаб батаљона.

Интенданта, обавјештајног официра, а по могућности и оперативног официра одредиће штаб овога батаљона.

Јединице овога батаљона јесу: Вакуфска чета као I, Врточка чета као II и Бихаћка чета као III. Ове јединице имају ући у састав свога батаљона чим заврше задатак који сада имају. О дану почетка функције батаљона, чија смјерница за сада има бити према Бихаћу, доставити штабу одреда извјештај. Штабове чета формираће и поставити штаб батаљона, уколико не постоје.

2. — **Штаб II батаљона „Здравко Челар":**

за команданта поставља се друг Зорић Милан,
за замјеника команданта друг Керкез Милан,
за политкомесара друг Јово Медић,
за замјеника политкомесара друг Миљевић Илија, и
за секретара овога Штаба друг Милорад Ајншпилер.

Интенданта, обавјештајног официра, а по могућности и оперативног официра одредиће штаб батаљона.

Јединице овога батаљона јесу: Вођеничка чета „Ђурађ Пећанац" као I, Крњеушка чета као II, а III чету формирати од оружја које ће штаб батаљона добити од онога заробљеног на Кључу и у акцијама на томе сектору, допуњујући је са пушкама већ имајућих чета. Штабове чета као и све остало формираће и поставити штаб батаљона, уколико не постоје.

3. — **Штаб III батаљона „Боснић Рајко"[2]:**

за команданта поставља се друг Боснић Милан,
за замјеника команданта друг Пећанац Никола,
за политкомесара друг Симо Тадић,
за замјеника политкомесара друг Баук Милан[3], и
за секретара штаба друг Бајић Ђуро.

[1] Никола Војводић, погинуо 1943 год. као командант батаљона Треће крајишке бригаде.

[2] Рајко Боснић, секретар Окружног комитета СКОЈ-а за Централну Босну, погинуо априла 1942 год. заједно са народним херојем др Младеном Стојановићем. По њему је и овај батаљон добио своје име.

[3] Милош Баук, погинуо септембра 1942 год. приликом испробавања бацача који је сам конструисао.

Интенданта, обавјештајног официра, а по могућности и оперативног официра одредиће сам штаб батаљона.

Јединице овога батаљона јесу: досадања I чета као I, досадања III чета као II и досадања IV чета као III. Другу чету, чим буде враћена, расформирати и подједнако расподијелити по четама тога батаљона. Штабове чета као и све остало формираће и поставити штаб батаљона, уколико не постоје.

4. — **Штаб IV батаљона „Гаврило Принцип"**:

за команданта поставља се друг Раде Зорић,
за замјеника команданта друг Симо Бајић[4],
за политкомесара друг Вукобрат Бошко,
за замјеника политкомесара друг Вишић Мире[5], и
за секретара штаба друг Бранко Видовић.

Интенданта, обавјештајног официра, а по могућности и оперативног официра одредиће сам штаб батаљона.

Јединице овог батаљона остају оне исте које су и досада постојале.

Штабове чета као и све остало што је потребно формираће и поставити сам штаб батаљона, уколико то досада није учињено.

5. — **Штаб Ударног батаљона:**

Састав штаба овога батаљона остаје по досадањем,[6] с тим да ће се јединице накнадно формирати. Обавјештајног, а по могућности и оперативног официра одредиће штаб овога одреда благовремено.

6. — **Штаб Омладинског батаљона „Радивоје Родић" V К.Н.О.П.О.:**

за команданта поставља се друг Атлагић Милан,
за замјеника команданта друг Шпегар Мићо,
за политкомесара друг Рукавина Анте,[7]
за замјеника политкомесара друг Миљуш, досада партизан I чете I бат.

Секретара, интенданта, обавјештајног, а по могућности и оперативног официра одредиће сам штаб батаљона.

Јединице овога батаљона јесу досадање формиране двије омладинске чете, с тим да I буде она са територије Петровачког среза а II са територије Дрварског среза. Штабове ових чета, уколико то већ није учињено, формираће сам штаб батаљона.

Штабови батаљона формираће чете по статуту (штаб чете: командир, замјеник и политкомесар). По водовима се поставља-

[4] Симо Бајић, погинуо на Санском Мосту 1943 год. као замјеник команданта батаљона Четврте крајишке бригаде.

[5] Мирослав Вишић, погинуо као комесар батаљона у Источној Босни 1943 год. послије Пете непријатељске офанзиве.

[6] Штаб Ударног батаљона сачињавали су: Милутин Морача, командант и Милан Трнинић, политички комесар.

[7] Анте Рукавина, погинуо 1943 год. у Централној Босни као комесар батаљона у Четвртој крајишкој бригади.

ју полит. делегати. Делегат I вода замјењује полит. комесара у случају да овај не може вршити своју дужност.

Другове који су постављени на одређена мјеста а налазе се у другим јединицама упутити одмах на опредијељену дужност и рад по овој наредби спровести у дјело најхитније, а уколико ће код појединих батаљона зависити од оних чета које се налазе у акцијама према Ливну, све припреме извршити и чим се чете врате, да се упуте на своја мјеста, а постављени штабови батаљона да отпочну рад што прије и ову наредбу да спроведу у дјело. Сва објашњења и упутства тражити благовремено од штаба одреда.

За прво вријеме смјернице батаљона ће бити: I батаљон према Бихаћу, II батаљон преко Бравска према Санском Мосту, односно непријатељској територији на овоме правцу, III батаљон према Стрмици и Грахову, IV батаљон, у вези са III батаљоном, према Грахову и Омладински батаљон према Бихаћу. Ударном батаљону задаци ће се одређивати према ситуацији и наређењима Оперативног штаба за Бос. Крајину.

Наредба ступа на снагу одмах по изласку.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Илија Дошен

Командант,
отсутан

(М. П.)

БР. 70

УПУТСТВО ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 31 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА О ОРГАНИЗАЦИЈИ И РАДУ ОБАВЈЕШТАЈНЕ И КОНТРА-ОБАВЈЕШТАЈНЕ СЛУЖБЕ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОС. КРАЈИНУ
Бр. 3/42

Од 31/VII-1942

ДРУГАРСКИМ

ШТАБОВИМА К.Н.О.П. ОДРЕДА И ШТАБУ К.Н.О.П. УДАРНЕ БРИГАДЕ

Шаљемо вам знакове за распознавање у борби, о чијој важности мислимо није потребно ни говорити, као и знакове за распознавање — одзив и лозинку — са двије ријечи, пошто

се је у пракси показало да војници партизани тешко памте дугачке знакове.

Такође вам шаљемо опет конкретна упутства[1] за батаљонске обавјештајне официре. То схватите као хитно и уколико до сада нисте поставили одговорне другове за О.С.[2] у одредима и батаљонима, одмах их поставите. Исти нека се директно повежу са О.С. оперативног штаба, пошто смо обавјештени да се добивена обавјештења, нарочито из градова, прво продискутују по четама итд., тј. даје се могућност да одговорни другови по О.С. буду провађени, како код нас, гдје неће моћи даље дјеловати, тако исто и на неослобођеној територији, гдје ће пасти непријатељу у шаке.

Одговорни другови нека нам **одмах** доставе податке по добивеним тачкама, вјеродостојно, нарочито о градовима. Све насталне промјене нека се јављају одмах. Редовни извештаји нека се достављају свакога 1. и 15. у мјесецу, тј. сваких 15 дана.

Треба да знате да је потребно развијати нашу контрашпијунажу, пошто непријатељ стално баца у наше редове шпијуне у виду избјеглица, пребјеглих војника, шверцера, служећи се и женама, који се у повољном моменту враћају назад, односећи свакако драгоцјене податке за непријатеља. Према добивеним подацима, непријатељ и за најмање добивене податке издашно плаћа новцем и другим средствима.

У вези психозе „о непријатељској офанзиви" потребно је сузбијати паникерство на свакоме кораку, као и непријатељску пропаганду, коју исти шири преко разних шпијуна, користећи паникере, летцима, брошурама, које баца из авиона.

Важне податке и војничке тајне шаљите под шифром[3], коју сте добили и која важи до даљњега.

Све извјештаје у вези обавјештајне службе шаљите на О.С. оперативног штаба Н.О.П. и Д.В. за Б.К.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

О.С. оперативног штаба
Драго[4]

---

[1] Види док. бр. 23.
[2] Обавјештајна служба
[3] Редакција не посједује поменуту шифру.
[4] Драго Мажар

БР. 71

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 31 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБАМА ОКО САНСКОГ МОСТА

ЗАЈЕДНИЧКИ
ШТАБ I и II К. Н. О. П. ОДРЕДА
На положају

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

У акцији на Демишевце, Побрежје и друга непријатељска села око С. Моста[1] I ударни батаљон II к. одреда имао је 28 рањених партизана и 7 мртвих, а I ударни I к. одреда имао је 25 рањених и 8 мртвих партизана.

Јединице једног и другог батаљона успјеле су непријатеља протјерати из ровова, али се непријатељ утврдио у зидане куће одакле је давао жесток отпор. Непријатељу су пристигла и појачања из Трнаве и Сане, а поред тога сама артиљериска ватра и минобацачи тукли су између наших јединица. Попаљене су све зграде изузев утврђених одакле су се бранили. Акција није у потпуности успјела и наши су се повукли пред зору.

Штабовима обадва батаљона наређено је да попуне људство.

Штаб II батаљона I к. одреда извијестио је да је непријатељ на 29 ов. мј. нападао на терен 2 чете истог батаљона са Гора и Отоке и наше снаге су га одбиле. Исход те борбе и резултат исте није достављен.

Штаб IV батаљона II к. одреда доставио је извјештај да је непријатељ напао на 29 ов. мј. на положаје 3 чете тога батаљона. Првенствено је тукла непријатељска артиљерија, затим иза артиљерије непријатељ је наступио пјешадијом, коју су наше снаге дочекале и у тој борби непријатељ је имао губитака и мртвих и рањених. По прегледаном терену послије бјекства непријатеља пронађено је 12 шаржера за п. митраљез пуних муниције, 1 ранац и 120 метака. Наши без губитака.

Штаб I ударног батаљона I к. одреда доставио је извјештај да су три непријатељске сатније кренуле из Приједора према Санском Мосту. И пред самим Санским Мостом, кад су

[1] Сански Мост

сатније приредили за парадни марш и кад су тим сатнијама из града пошли на коњима официри да рапортирају, наше снаге су отвориле пушчану и митраљеску ватру по непријатељским колонама и рачуна се да су им нанесени осјетни губици. Уколико добијемо детаљнији извјештај доставићемо вам га.

На осталим секторима није било сукоба са непријатељем.

Издато је наређење свим батаљонима да пређу у акције и исти извјештавају да их припремају.

У прилогу достављамо извјештај оперативног официра за Хрватску, друта Сеље,[2] у коме извјештава о дијеловима пролетерског батаљона који се пребацио у Славонију и ставили се у везу са Славонским партизанским одредом.[3]

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

31 јула 42 г.

Замј. пол. комесара:
Душан[4]

Командант:
Милорад[5]

П. С. Према извјештајима друтова који су изнад самог Новог,[6] чује се борба у Банији[7] и примјетили су скретање непријатељских колона од Новог према Двору.

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 258
Од. 31/VП-1942

---

[2] Народни херој Фрањо Огулинац-Сеље, командант Друге оперативне зоне, погинуо у Жумберку новембра 1942 године.

[3] Више о пролетерском батаљону види у док. бр. 40.

[4] Душан Мисирача

[5] Милорад Мијатовић

[6] Босански Нови

[7] У то вријеме, у Банији, једна бојна усташког Горског здруга вршила је нападе ради пљачкања и уништења жетве на ослобођеној територији.

БР. 12

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 15 ДО 31 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ[1]

ИЗВЈЕШТАЈ

о војним акцијама и политичком раду од 15 до 31 јула 1942 г.

15-VII-1942 Чете нашег Ударног батаљона, 1 и 3 чета IV батаљона „Гаврило Принцип", уз сарадњу једне чете батаљона „Будућност" III КНОПО, вршиле су опсједање града Гламоча. 3 чета нашег Ударног батаљона код крајњих градских кућа заплијенила је 137 оваца, које су по заузећу града враћене власницима, док се један дио оваца, чији су власници, при заузимању града, побјегли из града, искористио за војску.

18-VII-1942 Снаге нашег Ударног батаљона, у борбама на Гламочу, заузеле су веома утврђена непријатељска упоришта: кулу Табију и стару српску школу, које је непријатељ настојао по сваку цијену одржати, као значајне тачке за даљња освајања и акције у граду.

20-VII-1942 Снаге нашег Ударног батаљона, 1 и 3 чета IV батаљона „Гаврило Принцип", уз сарадњу 1 чете батаљона „Будућност" III КНОПО, заузеле су, послије дужих борби, познато усташко гнијездо град Гламоч. Том приликом заплијењено је слиједеће: 2 тешка митраљеза, 3 п. митраљеза, 100 пушака, 35.000 метака, 3 сандука крагујевачких бомби, 6 војничких коња, неколико десетина ћебади и шаторских крила, као и остале војне спреме. 3 чета нашег Ударног батаљона, по заузећу града, вршила је истог дана претрес кућа на једном дијелу града. При претресу нађене су 4 цивилне пушке, 1 карабин, 168 метака, 8 редениka за тешки митраљез и остале ратне војне спреме. — Заробљено је 9 усташа и 60 домобрана. Усташе су стријељане а домобрани су послије упознавања са циљем Народноослободилачке борбе пуштени преко сусједних одреда својим кућама. — Један дио усташа успио

[1] Редакција посједује копију извјештаја умноженог на шапирографу.

је, користећи ноћ, да се прокраде из града и да побјегне кроз шуму у правцу Ливна. — У борбама крај Гламоча погинуло је 6 партизана а 11 лакше рањено. — Непријатељ је имао доста мртвих, што се види по свјежим гробовима у граду.

24-VII-1942 2 чета II батаљона „Здравко Челар" држала је положаје код села Јарица, на кључком сектору, и штитила подизање жита од стране наше позадине.

25-VII-1942 1 чета II батаљона „Здравко Челар" вршила је потјеру за бандом,[2] која се, у јачини од једне десетине, појављивала у селима Смољани и Скакавцу. Банда се није успјела похватати и акција није успјела ради тога што се банда вјешто скривала и непримјетно пребацивала с једног краја на други.

26-VII-1942 Једна десетина 1 чете III батаљона „Рајко Боснић" и један вод IV чете батаљона „Бранко Владушић" Сјевернодалматинског одреда напали су непријатеља у селу Растичеву. Непријатељ је са јачим снагама у овој борби успио да заобилазним покретом наше опколи. Наши су успјели да се на јуриш пробију кроз непријатељске положаје, при чему нису имали губитака. У овој акцији непријатељ је имао 2 мртва, док је број рањених непознат.

27-VII-1942 4 чета II батаљона „Здравко Челар" вршила је акцију на усташка села Камен и Желиу. Послије краће борбе чета је успјела да ликвидира непријатељска упоришта у тим селима и да их заузме.

28-VII-1942 1 чета II батаљона „Здравко Челар" и 1 чета I батаљона I КНОПО вршиле су акције на познато усташко гнијездо село Војиће, које се налази у непосредној близини Кључа. Након дуже борбе село је заузето и потпуно очишћено од усташа, који су га бјекством напустили. У тој акцији заплијењен је један карабин, 50 метака, 1 опасач, више упртача, 3 шињела и 1 коњ. Непријатељ је имао више рањених. На нашој страни 2 друга су лакше рањена.

29-VII-1942 Једна десетина 3 чете III батаљона „Рајко Боснић" враћајући се са извиђања положаја на Дулеру била је примјећена од банде, која ју је обасула јачом пушчаном и митраљеском ватром. И поред веће надмоћности и изненађења наши су били без жртава.

31-VII-1942 2 и 4 чета II батаљона „Здравко Челар" са 1 четом батаљона „Соко" кренуле су у правцу Врхпоља са

[2] Четници

задатком да прочисте нека непријатељска села. Исте чете су продрле око 12 сати ноћу у непријатељско село Рамиће. Усташе су из својих утврђених положаја јаком ватром пушчаном и митраљеском давали веома јак отпор. Наше чете успјеле су да их истјерају из њихових упоришта и натјерају у бјекство. Ова акција трајала је око 12 сати. Заробљена су два карабина и остале ратне спреме. Наш један друг је нестао а један лакше рањен.

ПОЛИТИЧКИ РАД:

У четама се одржавају редовни политички часови, уколико чете нису у покрету и акцијама, а у свим згодним приликама одржавају се и ванредни политички часови. На тим часовима говори се о унутрашњој и спољној политичкој ситуацији. Нарочито се пажња посветила најактуелнијим догађајима: совјетско-енглеском споразуму и усташко-четничком споразуму о заједничкој сарадњи. На политичким часовима обрађују се слиједеће теме: Улога пете колоне у Народно-ослободилачкој борби, „Зашто се боре партизани", Улога Комунистичке партије у Народно-ослободилачкој борби, Народно-ослободилачки рат Совјетског Савеза и народно-ослободилачка борба поробљених народа Европе. Свакодневно се читају радио-вијести, извјештаји о борбама, „Крајишки партизан", разни леци и брошуре политичког и научног садржаја. Партизани узимају активног учешћа у дискусијама, при чему се осјећа видан пораст политичке свијести и интересовања за политичке ствари.

Дисциплина у четама је примјерна. Партизани поштују и марљиво извршавају наређења своје команде. Они су непоколебљиви на линији борбе против окупатора и усташко-четничких изрода.

ПОЗАДИНА:

Позадина петровачког и дрварског сектора веома је срећена, док се прилике на граховском крају свакодневно знатно побољшавају. Народ искрено и од свега срца воли партизанску војску и у њој гледа свог јединог и највјернијег заштитника. Сваком приликом народ указује спремност за неограничену помоћ и подршку партизанској војсци, он о њој говори са највећим поносом и најпохвалније.

Према непријатељима Народно-ослободилачке борбе наша позадина је немилосрдна и пуна мржње. Она будно прати покрете свих и најмање сумњивих елемената, те у том погледу чини услуге нашој војној и позадинској народној власти.

Народ поштује и цијени своје народно-ослободилачке цивилне власти, које са своје стране дају све што је могуће да се успостави ред и хармонија у позадини и што тјешња и успјешнија сарадња позадине са фронтом.

Омладина је необично активна. Организирана је у своје омладинске организације, преко којих се просвјетно и политички васпитава.

Конференције и зборови одржавају се чешће у свим селима нашега одреда. У Бос. Петровцу и Дрвару одржавају се чешће културне приредбе са изабраним програмом, у који улазе разне хорске тачке и дилетантске претставе.

ВЕЗЕ:

Овај одред одржава, по потреби, везе са сусједним крајишким, личким и далматинским одредима. Везе са батаљонима и четама овога одреда су редовне.

СТАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА:

Петровачки и Дрварски срез потпуно су ослобођени. Према обавјештењима у Грахову се сада налази око 600 италијанских војника. Задњих дана Италијани извозе камионима војне ствари и други материјал из Грахова за Книн и сви су изгледи да ће напустити Грахово. На граховском сектору са Италијанима, у борби против наших партизана, сарађују четници Бране Богуновића и попа Ђујића. Према најновијим обавјештењима код њих је задњих дана настало колебање и растројство.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
отсутан

Командант:
отсутан

Зам. политичког комесара:
отсутан

Зам. команданта:
Милутин Морача с. р.

Секретар:
Лазо Радошевић с. р.

БР. 73

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 31 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ЈЕДИНИЦАМА

Ш Т А Б
III КРАЈ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Број: 58/42
Дне 31 јула 1942 год.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Према издатим упутствима и наређењима тога Штаба доставља се извештај о стању јединица овога одреда како следи:

I) О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА

А) Код 1 батаљона „Пелагић":

У току месеца јула Четврта чета овога батаљона на своме сектору оперисања и чувања положаја око Језера успела је потпуно да укочи сваки саобраћај Јајце—Мркоњић Град, тако да је непријатеља присилила да тај саобраћај врши преко Црне Ријеке. У спречавању овог саобраћаја ова чета је успјела да непријатељу свакодневно наноси осетне губитке у људству, док је разни материјал падао у њезине руке.

За време од 16 до 20 јула Трећа чета овога батаљона држала је положај око Доњег Вакуфа са јединицама II пролетерске Н. О. ударне бригаде где је са овим јединицама учествовала у борбама. Ту је уз помоћ наведених снага заплењено и послано у батаљон 50 пушака.

21 јула јединице 1 и 2 чете овога батаљона извршиле су акције на непријатељске страже са десне стране Врбаса код Бравница и пруге. Акција је успела. Заробљено је осам стражара-домобрана од којих су 7 пуштени на слободу, а један је ступио у овај батаљон. Заплењено је осам пушака, 1 пушкомитраљез и извесна количина остале спреме.

Од 17 до 29 јула Прва чета овог батаљона држала је заседе око железничке пруге у циљу ометања саобраћаја Јајце —Доњи Вакуф и ометања слања појачања непријатељским снагама у Д. Вакуфу и Бугојну. У овоме послу ова јединица имала је успеха, јер је успела да извесно време укочи саобраћај уз мање по непријатеља губитке.

23 јула Четврта чета овог батаљона извршила је акцију на непријатељској територији у Милима и Цареву Пољу над самим Јајцем у циљу напада на непријатељске страже и положаје. Акција није имала значајнијег успеха. У тој акцији заплењен је известан број крупне и ситне стоке.

24 јула непријатељ је покушао са једним јачим нападом на јединице 1, 2 и 3 чете овога батаљона у циљу продирања у ослобођену територију. Овај напад није имао никаква успеха. Непријатељ је натеран у панично бегство. Том приликом запажено је да је са собом однео више мртвих и рањених.

29 јула Ударна чета овог батаљона кренула је у акцију на Купрес заједно са пролетерским снагама. Исход акције још није познат.

У свим напред наведеним акцијама овај батаљон имао је само једног погинулог.

Б) Код 2 батаљона „Искра":

Јединице овога батаљона за ово време нису вршиле никаквих значајних акција. Разлог томе је био четничка побуна у овом батаљону.[1]

В) Код Купрешке чете:

Ова јединица је у току овог месеца вршила локалне акције мањег значаја. Све те акције сводиле су се на патролна чаркања.

Све акције су политички добро припремане те је политички успех био врло добар тако да су партизани свугде оставили одличан утисак код становништва.

II) О ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ

А) Код 1 батаљона „Пелагић":

Рад на политичком образовању партизана у овом батаљону је на достојној висини. Слободно време се искоришћава увек на одржавање политичких часова, на којима се са партизанима обрађује сав материјал који стоји на расположењу, односно који се добива. Рад политичких комесара партизани прате са врло добрим интересовањем уз врло мале изузетке. Успех рада политичких комесара по четама је у свима четама видан сем у Трећој, где тај рад за нешто изостаје. Политичка свест партизана врло добра сем малих изузетака у 3 чети, где рад мало заостаје. Морал партизана је добар, а такође и дисциплина. Већина партизана је са ислуженим војним роком у бив. југословенској војсци, док се за оне који нису служили војску одржавају војни часови и обуке.

Конференције војних и политичких старешина одржавају се два пута месечно док политички састанци су редовно сваке недеље.

[1] О четничком превирању у батаљону „Искра" види док. бр. 54.

Исхрана партизана је слаба и недовољна усљед несташице животних намирница. Храна се састоји од меса и сасвим мале количине хлеба.

Хигијенски услови ни издалека нису испуњени. Две чете имају врло слабе логоре.

Са партизанима се обрађују следеће теме: „Зашто се боре партизани у Босни и Херцеговини", „22 године Црвене армије", „Живот радника и сељака у СССР", „Комунистичка партија у данашњој борби", „Пролетер", „Крајишки партизан", који су нарочита радост за партизане, сви леци који долазе као и сви леци који се могу искористити за рад са партизанима. Затим партизани се увек упознају са линијом наше Народно-ослободилачке борбе итд.

Б) Код 2 батаљона „Искра":

У овом батаљону рад је био врло отежан узроком издајничке работе четничке банде. Но и поред тога успело се је да се продре на политичком пољу. Две чете остале су као партизанске и ту се је политички прилично дјеловало, и ако су те чете са свих страна опкољене са бандом којој је циљ познат. Са овим четама обрађивао се је и обрађује сав материјал који је стајао на расположењу. Рад политичких комесара у овим четама је доста пасиван, али је ипак имао приличног успеха.

Са осталим снагама које су биле укључене у „Гвоздени батаљон" као четничке, као и са елементима који су и извршили побуну успело се је да су потпуно одвојене од главних вођа Тривунчића и Дреновића и те снаге су на путу ка оздрављењу од четничке куте. Све те снаге пристале су да се боре против непријатеља на нашој страни и оне учествују у борбама на Купресу. Главни бандит издајник Тривунчић најурен је од самих бораца из Пљеве тако да уопште нема приступа. Надамо се да ће у најскорије време читав 2 батаљон потпуно да се излечи и да дефинитивно приступи на нашу страну.

Штаб овога батаљона као и јединице нису још организовани у потпуности, али томе послу се приступило.

В) Код Купрешке чете:

Политичка свест партизана сваким даном расте све више.

Рад политичког комесара је врло добар. Ту се обрађују све теме као и у јединицама Првог батаљона. Партизани прате рад политичког комесара са интересовањем. Морал партизана ове јединице је добар, док је борбеност мало успавана узроком слабог учествовања у борбама и вршења акција. Војни и политички састанци одржавају се доста често. Исхрана партизана је доста слаба због пасивности овога краја.

III) ОМЛАДИНСКЕ ЧЕТЕ

Код 1 батаљона „Пелагић“ постоје организоване 4 омладинске позадинске чете. Овим четама се одржавају војни и политички часови сваке недеље и празника. Долазак на те часове је доста добар. Извесне од ових чета су способне да приме оружје у свако доба, но како нема на располагање тога оружја продужује се са њиховом обуком без оружја. Четама одржавају часове њихови политички руководиоци и војне старешине уз присуство по једног члана штаба батаљона или одреда. Код омладинаца влада велико интересовање за рад на васпитавању. Паралелно са тим одржавају се војни и политички курсеви за старешине ових чета два пута недељно. Успех на овом раду прилично добро је постигнут.

Код 2 батаљона „Искра“ и код Купрешке [чете] постоје по једна омладинска позадинска чета које су скоро формиране. Рад на обучавању партизана ових чета наставља се. Курсеви војних и политичких старешина одржавају се и код ових чета два пута недељно.

IV) ОДРЖАВАНИ ЗБОРОВИ

У току задњих петнаест дана одржана су три велика збора на којима су говорили одговорни другови. Учешће на зборовима било је велико, а говори су пропраћивани са доста запаженим интересовањем. Позадина код 2 батаљона такође се опоравља и показује интересовање за нашу борбу, док је скоро сасвим изгубила поверење у четничке издајнике. Присуство Ударног батаљона V Кр. Н. О. П. одреда пре извесног времена много је допринело оздрављењу ове позадине, а партизански опхођај са становништвом оставио је код истога врло леп утисак.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Немања Влатковић

За команданта одреда
Дакић[2]

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 281
Од 6/VIII 1942

[2]) Максо Дакић

БР. 74

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД АВГУСТА 1942 ГОД. ОНЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОН И ЛВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ИЗВРШЕНОМ НАПАДУ НА ГОРЊУ САНИЦУ И ОКОЛНА УПОРИШТА[1]

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ

31-VII-1942 г. у пола један послије поноћи напале су снаге I Кр. Н. О. П. бригаде у заједници са батаљоном „Шкундрић" I Кр. Н. О. П. одреда, I батаљона V одреда и батаљоном „Соко" III одреда на непријатељска упоришта: Саницу, Рамиће, Биљане, Доњу Саницу и на сва остала непријатељска упоришта која се налазе између Сане и Санице са задатком да очисте читав тај простор до утоке Санице у Сану (Врхпоље). У силовитом налету све јединице су извршиле свој задатак. До сада су очишћена Горња Саница, Рамићи, Биљани, Доња Саница. Сада се борбе воде око Врхпоља гдје се налазе скоро све снаге које су нападале наведена упоришта.

Приликом напада на Горњу Саницу имали смо 6 рањених, у Првој чети батаљона „Шкундрић" један мртав и то од свог друга усљед забуне.

Непријатељ је имао веће губитке, а међу погинулим налази се и сатник Шантек, познати крволок. Има приличан број заробљеника-домородаца који су жилаво и крвнички давали отпор служећи се мучким средствима . . .

По свим осталим питањима поступили смо као и у Кључу. Детаљан извјештај послаћемо сутра.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Илија[2]

Командант
Ратко[3]

Бачкоњу нека одмах врате

Команда мјеста у Саници, као и све организације позадине, за сада је предана другу Вељи Стојнићу, политкомесару. Не штампајте „Саопштење" док не стигне наш извјештај!

С. Ф. С. Н.

Ратко

---

[1] Документат је писан вјероватно 1 августа 1942 године.
[2] Илија Матерић
[3] Народни херој Ивица Марушић

БР. 75

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 1 АВГУСТА 1942 ГОД. О ОСЛОБОЂЕЊУ ГЛАМОЧА, КЉУЧА, САНИЦЕ, РАМИЋА И БИЉАНА[1]

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Наши крајишки партизански батаљони иду из побједе у побједу. Они су у року од мјесец и по дана ослободили неколико наших градова[2] и очистили многобројна непријатељска упоришта у селима. Овом својом живом активношћу наши храбри партизани приводе у дјело наређења нашег Врховног штаба и продужују успјешно своју офанзиву против удружених окупаторских, усташких и четничких злочинаца. У своме побједоносном ходу партизани наше Крајине постигли су нове успјехе. Они су од 10 до 29 јула ослободили градове Гламоч и Кључ.

Уништавајући ова два усташка упоришта у дане велике борбе у Крајини са њемачким, усташким и четничким бандитима, партизани су показали пред лицем читаве Крајине и наше земље да окупатор и његове слуге неће успјети да ослабе нашу свету борбу за ослобођење. Напротив, у доба великих и јуначких битака око Козаре, наши партизански батаљони и бригаде заузеле су у јуришу Крупу,[3] Добрљин,[4] Дрвар,[5] Петровац, Кључ[6] и Гламоч.[7] То је најбољи и најдостојнији одговор наших јуначких партизана крвожедном непријатељу.

Снаге нашег V и III крајишког одреда, предвођене храбрим дрварским и петровачким ударницима, између 10 и 15

---

[1] Редакција посједује примјерак саопштења умноженог на гештетнеру.

[2] Крупа, Добрљин, Дрвар, Петровац, Кључ и Гламоч

[3] Крупа је ослобођена 20 јуна 1942 године. Опширније о томе види Зборник, том IV, књ. 5, док. бр. 100.

[4] Добрљин су ослободиле, 3 јула 1942 године, јединице Трећег и Четвртог батаљона Првог крајишког НОП одреда. Детаљније о ослобођењу Добрљина види док. бр. 9.

[5] Услијед притиска јединица Петог крајишког НОП одреда, италијански гарнизон у Дрвару напустио је град 1 јула 1942 године. Види док. бр. 9, примједбу 3.

[6] Кључ је ослобођен 28 јула. Шире о томе види док. бр. 66.

[7] Гламоч су ослободиле 20 јула 1942 године слиједеће јединице: Ударни батаљон Петог крајишког одреда, Прва и Трећа чета Четвртог батаљона „Гаврило Принцип" и Прва чета батаљона „Будућност" Трећег крајишког НОП одреда. Више о томе види док. бр. 44 и 47.

јула заузеле су град Гламоч. Гламоч је познато усташко легло, одакле су усташе излазиле у српска села да кољу и пале, одакле су излазили многобројни окупаторски агенти и шпијуни у циљу разбијања јединства српског народа Гламочког среза и продубљавања сукоба између Срба и Муслимана. У Гламочу су се усташе биле добро утврдиле у јаким зградама и у средњевековној утврди званој „Табија", пружајући из ње огорчен отпор. Знали су да падом Гламоча пропаде сва њихова злочиначка сарадња и работа са четничким лупежом Дреновићем, који је прије извјесног времена долазио у Гламоч с намјером да и гламочке Србе упрегне у усташка кола. Заузећем Гламоча престаје братоубилачка борба коју су четнички и усташки лупежи распиривали међу српским народом на једној страни и међу Србима и Муслиманима на другој страни. Након неколико дана жилаве и уличне борбе, коју су партизани водили, освајајући кућу по кућу, усташке банде кукавички су побјегле из извјесних упоришта према Ливну, а већина их је заробљена. Заплијењено је доста оружја, муниције и читава апотека.

Усташе из Кључа познате су по својим крволоштвима у читавој Крајини. Ти зликовци нису оставили ни једну српску кућу на читавом терену између Рибника и Кључа и између Санице и Кључа. Они су попалили близу 500 кућа, отсјекли стотине и стотине невиних глава, поклали многобројну дјецу и жене. Свјесни својих злочинстава, они су добро утврдили Кључ, опасали га бодљикавом жицом и поставили тешке митраљезе у Томашевића Град. Партизани су у свом силном налету тако изненадили усташке разбојнике, да су остављали и готове вечере на столовима и бјежали. Кључ и околна села очишћени су у току 28 и 29 јула снагама наше Прве крајишке ударне бригаде, Рибничког, Петровачког и батаљона „Петар Шкундрић". Непријатељ је из авиона палио град у бијесној мржњи против наших партизана, хтијући их тиме приказати паликућама. Четнички лупежи и кукавице желећи продубити сукоб између Муслимана и Срба палили су неодговорно муслиманска села редом, запалили су читаво село Згон. Све ове усташке и четничке злочинце стићи ће права народна казна, они већ стоје пред циљевима наших пушака и митраљеза. Партизанима је пало у руке доста оружја, муниције, мина за бацаче и остале спреме.

Освајањем ова два града, наша партизанска војска на челу са ударним батаљонима и бригадом добила је нови полет. Она своје ослободилачке кораке управља у циљу даљњег уништења окупатора и његових слугу. Својим херојским жртвама које полаже наша Народноослободилачка партизанска војска

на олтар ослобођења своје домовине, она удара темеље јединству народа и руши све подле и злочиначке планове окупатора.

Слава палим борцима на Гламочу и Кључу!
Живјели ослободиоци наших градова!

На положају, 1 августа 1942 г.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

ДОДАЈЕМО САОПШТЕЊУ:

„Иза заузећа Кључа крајишке ударне и партизанске снаге наставиле су своје побједоносно напредовање, и у силном налету заузеле су након крваве борбе усташко упориште Саницу и околна усташка гнијезда Рамиће, Биљане, Доњу и Горњу Саницу[8] и још нека.

Пала је Саница, усташки градић на Крајини, у коме је и блато улица помијешано са невином крвљу нашег народа. Усташка Саница, мјесто при чијем спомену су наша срца одисала бијесом и осветом, није више „треће усташко упориште" како је то изјавио злогласни Анте Павелић, по њеним улицама, сада руменим од црвене злочиначке усташке крви, пролазе данас наши народни хероји — ударници и партизани, и данас Саница није више оно што је досада била — град из којег су полазиле пљачкашке усташке банде да за рачун својих господара пролију невину крв и распире фашизму толико потребно братоубилачко клање.

Приликом заузећа поменутих усташких упоришта запљијењено је доста оружја, муниције и остале војничке спреме, а похватано је и много усташа који ће својим животима платити сву крв коју су пролили и све муке које смо пропатили."

Положај, 1 августа 1942.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

---

[8] 31 јула јединице Прве крајишке бригаде, у сарадњи са Првим батаљоном „Петар Шкундрић" Првог одреда, Првим батаљоном Петог одреда и батаљоном „Соко" Трећег крајишког одреда, ослободиле су Саницу, Рамиће, Биљане и околна непријатељска упоришта. Опширније о томе види док. бр. 74

БР. 76

ПРЕДЛОГ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ ОД 1 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ПЕТЕ НОУ БРИГАДЕ И ХЕРЦЕГОВАЧКОГ НОП ОДРЕДА И ИЗВЈЕШТАЈ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА[1]

1 август 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ

Пета бригада располаже данас са три своја батаљона и са једним комбинованим батаљоном у јачини од 115 људи, састављеним већим дијелом од партизана који припадају другим бригадама, а који су били или као рањени или као болесни и изнемогли или из неких других разлога остали у Врбници.[2] Укупна бројчана снага сва четири батаљона износи око 550—600 бораца.

С обзиром на ово стање у V бригади и с обзиром на то да она у овом саставу не може даље остати, мишљења смо да би требало извршити реорганизацију V бригаде и Херцеговачког одреда и то на слиједећој основи:

1. Да се V бригади припоје два батаљона Херцеговачког одреда, који су и досада били заједно са њом и с њом заједно оперисали и који су кроз ту заједницу остварили нужно зближење.
2. Да се Коњички батаљон припоји нашој бригади.[3] Нашој бригади потребно је појачање, а оно би се најбоље остварило припојењем Коњичког батаљона који се већ налази под нашом оперативном командом и који би, услијед свог социјалног састава, појачао и пролетерски карактер наше бригаде која је скоро сасвим сељачка.

Јављамо вам истовремено распоред јединица IV бригаде: Први батаљон — Мрачај, Други батаљон — Крошњата, Трећи батаљон — Доње Вуковско, Четврти батаљон — Шћит, Пети батаљон — Пидриш, Коњички батаљон (заједно са Прозорском четом) — Луг.

---

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3284

[2] Послије одласка пролетерских бригада за Босанску Крајину крајем јуна 1942 год., на територији Источне Босне, у селу Врбници остала је Пета пролетерска (црногорска) бригада и Херцеговачки НОП одред са Централном болницом, са задатком да чувају болницу и раде поново на оживљавању устанка у овим крајевима. Међутим, у другој половини јула, прикупивши велике снаге, четници су извршили напад на Петру бригаду и Херцеговачки одред, тако да су ови морали отступити према Босанској Крајини.

[3] Овај приједлог Врховни штаб није усвојио. Од јединица Херцеговачког одреда и Коњичког батаљона формирана је, 10 августа 1942 године, Прва (Десета) херцеговачка бригада.

Сталне патроле дајемо до Бугојна, а сада ћемо један или два батаљона пребацити око Прскалових Стаја и Хан Плоче у циљу чешћих демонстрација према Бугојну, везивања непријатељских снага за Бугојно и контролисање Скопља Поља ради спречавања жетве непријатељу и евентуалног прикупљања једног дијела жетве за наше јединице.

Батаљон из Шћита биће пребачен око Вилића Гувна или Кобила. Штаб Бригаде налази се у Пидришу.

Исхрана функционише сада доста добро. Били смо на путу да осигурамо и извјесне резерве за вас, али то је сада поремећено услијед доласка V бригаде и Херцеговачког одреда, чије снабдијевање смо ми преузели на себе.

Према извјештајима које смо добили од пријатеља друга Хотића,[1] који се сада налази код нас, снаге у броју од двије хиљаде непријатељских војника пошле су из Бугојна у правцу Купреса. Исте ноћи када су оне кренуле, једна наша чета извршила је ватрени препад на Бугојно. У самом Бугојну, према истом извјештају, има око 600 војника. Непријатељске снаге које су пошле у правцу Купреса састављене су од снага из Јајца, Доњег Вакуфа, Травника и Бугојна.

Ми ћемо и даље вршити препаде и прикупљати податке и према томе се оријентисати — до ваше даље наредбе.

Извјесне слабости које су се показале у нашој бригади послије неуспјеха на Бугојну ликвидиране су. Политичко стање наше бригаде данас је, углавном, добро. Чинимо све да нашу бригаду подигнемо политички и војнички. О томе шта смо све урадили у том правцу поднијећемо вам за неколико дана детаљан извјештај.

Молимо вас да нам по истим куририма упутите директиве за даљи рад.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб IV пролетерске НОУ бригаде

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Дапчевић

Отворио и прочитао

Арсо

---

[1] Месуд Хотић, начелник штаба Трећег крајишког НОП одреда

БР. 77

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА КОМБИНОВАНИХ СНАГА ОД 1 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИЗВИЂАЊУ ТЕРЕНА ОКО КУПРЕСА[1]

ШТАБ КОМБ. СНАГА[2]
бр. сл
дана 1 августа 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В.

Положај

Добили смо ваш допис, по којему вас обавештавамо да смо у току 31 о. м. испитивали терен према непријатељским селима, и то Прилуки и Љубунчићу, али га нисмо успели детаљно испитати. Према томе наставићемо и даље са испитивањем напред нам постав.[љеног] терена, у вези са задацима који су постављени пред нас.

Приликом јучерашњег испитивања сукобили смо се са непријатељском патролом и са истом примили борбу, и мало се пушкарали, губитака није било.

По испитивању терена, који нам није начисто јасан,

предузећемо следеће:

1.) Извршити напад на села Прилуку, Љубунчић.

2.) Порадићемо на рушењу ћуприје и путева Присап — Жировић и рушити ћуприје према Ливну.

3.) По могућности бацаћемо известан број наших снага, које ће упадати у непријатељска села према Ливну и вршити демонстрације, тако да би непријатељу онемогућили бацање снага које би он вероватно бацао у правцу Пролога, Шујице итд.

Уосталом ми ћемо вас о свему даље обавешгавати када ћемо бити спремни да нападнемо. Друг Видовић[3] којега сте упутили дошао је код нас и остаће овде код нас.

Ступили смо у везу са бат. „Старац Вујадин“,[4] који нас обавештава о распореду његових снага и то следеће:

---

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3190.

[2] О саставу штаба комбинованих снага види док. бр. 67, примједбу 5.

[3] Бранко Видовић

[4] Батаљон „Старац Вујадин“ био је у саставу Петог крајишког НОП одреда.

I и II чета налази се на сектору Пролошке Драге по наређењу штаба IV о. з.[5] са задатком заседе Синь — Ливно.

III чета држи положај у Пеуљама на обезбеђењу од Грахова уз припомоћ још једне чете бат. „Г. Принципа“[6] по наређењу штаба зоне.

IV чета истог батаљона налази се на простору Челебића, Рујани. Поред овог има 50 пушкара као резерва која ће се употребити где буде најпотребније.

Уз друг. и бор. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Чланови ком. штаба
В. Бајић[7]
М. Марчета[8]

[5] Четврта оперативна зона Хрватске
[6] Батаљон „Гаврило Принцип“ Петог крајишког НОП одреда
[7] Владо Бајић
[8] Милош Марчета

БР. 78

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ТРЕЋЕ САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ ОД 1 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА БОРОВОЈ ГЛАВИ И СУХОВРХУ[1]

Ш Т А Б
III ПРОЛ. БРИГАДА (ПОЛИТКОМ)
1 VIII 1942 год — 9.40 час.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Раније нијесам могао доставити, јер сам био код штаба I бригаде и нијесам знао точно ситуацију.

Према предвиђеном плану пошли смо са I бат. I бриг.[аде] и IV бат. III бриг. у напад на непријатељске положаје са закашњењем од 1 сата. Положаје изнад Борове Главе и Борову Главу узео је I бат. без борбе, јер се непријатељ са тих положаја повукао у мрак. Своје положаје био је организовао са чврстом тачком на Суховрху, гдје је био повукао своје снаге и утврдио се. Ријешено је било да се пале ватре, као знак гдје су стигле наше јединице. Тако да је I бат. заузео положаје око Борове Главе, на Суховрху су се појавиле ватре, за које смо мислили да су IV бат. III бриг., који је требао да напада Суховрх. Под том претпоставком кренули смо I бат. да чисти положаје јужно од Суховрха. Тога момента јављено нам је да се 3 бат. I бриг. налази на путу за Ливно, и да је штаб бригаде удаљен од Борове Главе око 2 сата. Ја сам се тада (око 2.30 час.) упутио у штаб I бригаде да се створи потпомагање у борби и сарадња. У међувремену I батаљон је наступио напријед, али је упао у унакрсну ватру, јер Суховрх није био пао, зато што га IV бат. III бригаде није ни нападао, иако му је то био задатак. У таквој ситуацији I батаљон се једва извукао из врло јаке непријатељске ватре. Имао је 4 мртва и 6 рањених.

Прва бригада је била добила Арсово наређење у међувремену о нападу 1/2 августа, а не 31/1, па није садејствовала овој акцији у моменту борбе I батаљона, што је морала учинити.

Послије тога I и IV бат. повукли су се на полазне положаје.

У току дана на непријатеља је дејствовао преко Лупоглава IV бат. I бригаде.

---

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3308.

Током дана примјећен је пролазак 2 тенка и камиона из Дувна за Шујицу, а затим је непријатељ продужио у правцу Купреса куда се, изгледа, пробијао. Попалио је Д.[оњи] Малован. Непријатељске снаге са Суховрха и других положаја послије подне повукли су се у правцу Шујице.

Послије оваквог развоја догађаја I бригада пошла је у напад на Шујицу са 2 батаљона из овог правца, а ја сам наредио IV бат. III бригаде да и он пође у напад. I бат. I бригаде задржао сам да се одмори у с. Стопића Кошаре.

Као што се види, због неизвршења задатака свих јединица акција чишћења непријат. положаја није успјела онако како је замишљена.

Немамо извјештаја, али изгледа да је и наш I бат. имао тешку борбу данас.

Ја се налазим са I батаљоном.[2]

С. Ф. — С. Н.

Политком
В. Јакић[3]

БР. 79

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 2 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НАДИРАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ ПРАВЦА БОСАНСКОГ НОВОГ И СУХАЧЕ И О БОРБАМА КОД БРКИЋА

ЗАЈЕДНИЧКИ
ШТАБ I и II К.Н.О.П. ОДРЕДА
НА ПОЛОЖАЈУ

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Примили смо ваш допис од 1. VIII т. г. у коме извјештавате о концентрацији непријатеља.

Још раније су сви батаљони упућени да изузму на вријеме бензинске флаше и нагазне мине.

---

[2] Први батаљон Треће санџачке НОУ бригаде
[3] Народни херој Велимир Јакић, умро 1949 године.

Курири за Козару су упућени, исти се још нису вратили. Чим добијемо обавјештење одмах ћемо вам их упутити.

Непријатељ стално надире од Новог (Новска планина) и Сухаче, Љубија. Наше снаге биле су у борби са истим, али непријатељ под заштитом артиљерије и авијације је успио да истури своје јединице напријед, те је тако јучер дошао до Српских Агића и попалио неколико кућа[1].

Штаб III батаљона извијестио нас је да је са успјехом извршио неке акције покрај Бихаћа (Бркићи). О плијену и броју заробљених нисмо добили извјештај. Наши су имали једног лакше рањеног друга. Кад добијемо извјештај обавијестићемо вас.

Извијестите нас да ли је и други антитенковски топ отишао са бригадом[2], који је био постављен на цести Сански Мост — Приједор.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

2. VIII. 42 г.

Замј. пол. комесара:
Душан[3]

Командант:
Милорад[4]

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 265
Од 3/8 1942

---

[1] Борбу су водиле снаге Четвртог батаљона Првог крајишког одреда. Непријатељ је имао 20 мртвих и рањених. Заплијењена је 1 стројница и 2 карабина. Партизани су имали 4 мртва и 5 рањених. Види док. бр. 80.

[2] Прва крајишка бригада

[3] Душан Мисирача, замјеник политичког комесара Другог крајишког одреда.

[4] Милорад Мијатовић, командант Првог крајишког одреда

БР. 80

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 2 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБИ У СЕЛУ АГИЋИМА И О ПОТРЕБИ ПОПУНЕ ЈЕДИНИЦА МУНИЦИЈОМ

ЗАЈЕДНИЧКИ ШТАБ
I и II К.Н.О.П. ОДРЕДА
На положају

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 262
од 3/8-1942

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Потврђујемо пријем ваше поште од 2. VIII т. г.

Упућујемо друга Поповића Милорада којему је дато у задатак да покупи по четама и батаљонима све другове из Мањаче. Ми смо направили распис и добили смо одговор да Мањачана нема изузев у IV батаљону II К. одреда и то из Гомјенице, и стари су борци у тој чети те не желе да одлазе из исте. Уколико се који јави упутићемо накнадно.

Пошто наши борци стално воде борбу са надмоћнијим непријатељем, то су многе чете остале без муниције. Молимо другарски штаб да нам пошаље за сада барем 20 сандука муниције. Јавите нам гдје да пошаљемо човјека са колима и заштитницу за муницију. Ово нека буде најхитније.

Снаге IV батаљона I одреда водиле су борбу 1. VIII т. [г.] са непријатељем у селу Агићима и нанијеле му 20 губитака што мртвих и што рањених, и заробиле 2 карабина, 1 стројницу. У у борби је погинуо један наредник-водник чије документе шаљемо. На нашој страни била су 4 мртва и 5 рањених. Борба је била жестока. Непријатељ је тукао артиљеријом и авијацијом.

Шаљемо вам упутства хрв. војним власти њиховим јединицама за кретање пјешачких и возних колона, с тим да наредите да се иста умноже и разашаљу свим јединицама. Уједно шаљемо летак издат домобранима.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

2. VIII. 42

Зам. пол. комесара:
Душан[1]

Командант:
Милорад[2]

(М. П.)

[1] Душан Мисирача
[2] Милорад Мијатовић

БР. 81

ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 3 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ КЉУЧА И САНИЦЕ

Положај, 3 VIII 1942

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Потврђујемо пријем Вашег наређења од 28 VII о. г. о покрету Бригаде у правцу Д. Вакуфа и повезивања са II пролетерском бригадом.

Одмах по примитку наређења извршена је концентрација бригаде, која је била у акцији на непријатељско упориште Саницу. Бригада се концентрисала и спремила за покрет 2 VIII 1942 г. Међутим је непријатељ продро преко четничких терена Мањаче и Змијања у јачини од једног батаљона хрватске војске[1] и једног батаљона Нијемаца са 4 тенка и камионима. Нијемци који су се концентрисали у Ситници уз помоћ четника ПРОДРЛИ су цестом до Кључа, у који нијесу ушли, јер је срушен мост. Намјера непријатеља је да заузме Кључ и споји се цестом преко Врхпоља са Санским Мостом, одакле навољују друге непријатељске снаге, са циљем да поновно заузму ново-ослобођене територије пошто је то најплоднија територија у овом крају, богата пшеницом и да покупи сву жетву која је за нас од огромног значаја. Непријатељ се налази у Рибнику, и Заблећу са тенковима и ми смо у договору са замјеником команданта Оперативног штаба[2] донијели закључак да се задржимо овде пар дана са задатком да нападнемо и разбијемо непријатеља тако да омогућимо жетву, коју врши наша позадина.

И политички наше нагло повлачење с обзиром на жетву и читаво стање на ново-ослобођеној територији, не би нам било у интересу.

Одмах послије разбијања непријатеља упутићемо се најхитније најкраћим путем у правцу у којем је наређено.

У колико сматрате да ови наши разлози за моментално кретање нису оправдани, јавите нам хитно и ми ћемо без обзира на све одмах кренути.

[1] Домобрана
[2] Славко Родић

Од 27 VII до 1 VIII 1942 г. наша Бригада уз помоћ дијелова снага, I, III и V одреда ослободила је Кључ и Саницу[3] и читаву територију између Сане и Санице до Врхпоља. У акцијама је заплијењено око 150 карабина, 6 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез, један бацач 75 мм. са 247 мина, 50 мина за бацаче 80 мм., 60.000 метака и много остале ратне спреме. Заробљено је око 100 усташа, који су предани Војном суду и већина као познати крволоци ликвидирани. Непријатељски губици у Кључу и Саници износе преко 200 мртвих и више рањених, међу којима и три официра. Наши губици у Кључу 17 мртвих и 40 рањених (из бригаде 13 мртвих и 17 рањених). У Саници наши губици 1 мртав и 9 рањених.

Непријатељ је за време борбе у Кључу бомбардовао Кључ и бацао запаљиве бомбе из авиона у центар града запаливши 7 зграда. Непријатељски бацачи, као и наши бацачи запалили су такође неке зграде. Пошто је град густ, то су плануле куће около и кад смо ми ушли у град, он је сав горио. Поред тога, четници из Раткова, Соколова и Медне (са Дреновићевог сектора) упали су иза нас у ослобођена муслиманска села Згон и Прхово, која су опљачкали и попалили до темеља, као и џамије. Наше патроле ухватиле су неке у пљачки, које је Војни суд осудио на смрт и ликвидирао.

Народ читаве Санске долине са највећим одушевљењем примио је ослобођење Кључа и Санице, најкрвавијих усташких гнијезда у Бос. Крајини. У околици Кључа и Санице уништена су на Илиндан 1941 г. сва српска села и мушко становништво од 14—60 година. Појединa српска села у околици Санице сравњена су прошле године до темеља и народ који је успио побјећи живи још по шумама и сада се враћа кући.

Радио Загреб пренио је у своје време изјаву Анте Павелића да је Саница најтврђе усташко упориште у Бос. Крајини.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар: **Илија** (М. П.) Командант: **Ратко**

[3] Кључ је ослобођен 28 јула док је Саница ослобођена 31 јула. Опширније о томе види док. бр. 66 и 73.

БР. 82

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА „МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“ ОД 3 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СИТУАЦИЈИ У ОДРЕДУ ПОСЛИЈЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ[1]

ПРЕПИС

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“
3/8-1942 год.
Положај

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Положај

Данас се на терену овог одреда налазе формирана три штаба батаљона са 11 чета. Све то чини 750 људи, 650 карабина, 35 пушкомитраљеза и 50 рањеника.

Из командног кадра досада погинулих и несталих: Лукетић Никола[2], полком II батаљона, Станко Милић[3], командант II батаљона. Прича се о предаји: Пиљо Станишљевић,[4] з. к. III бат., Владета Радић[5], з. к. IV бат.,' Душан Деретић[6], командант мјеста Љубија, Миле Раилић[7], к. мјеста Приједор, Калабић Адем.[8] к. мјеста Козарац. Командири: Љубан Аћимовић,[9] Владо Пекић, Перо Миланковић[10], Тома Шпановић[11], Васо Томаш,

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3535.
[2] Никола Лукетић, погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.
[3] Станко Милић, домобрански официр. Пошто није успио да се пробије из обруча, предао се непријатељу.
[4] Пиљо Станишљевић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.
[5] Владета Радић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.
[6] Душан Деретић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.
[7] Миле Раилић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.
[8] Адем Калабић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.
[9] Љубан Аћимовић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.
[10] Перо Миланковић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.
[11] Тома Шпановић је погинуо код Љубије, крајем 1942 год., као командир чете Трећег батаљона Пете козарске бригаде.

Бранко Дамјановић[12], Лука Стојановић[13], Рађен Симатовић[14], Гојко Кукавица[15], Вукић Милан. Политички комесари: Мишо Ступар[16], Данило Борковић[17], Душан Кос, Мирко Арсенић, Ђука Трнинић,[18] Рајко Пепић,[19] и низ других заслужних и храбрих водника, десетара, искусних старих бораца, као и многобројних партизана (до двије стотине). Приближно пало у борбама, поклано рањеника и пало предајом или заробљавањем 1500—1800 партизана. Највише је поклано у Дубици и Јасеновцу, Костајници, нешто мање у Приједору и Градишкој, пошто су сви партизани који су покушали да се спасу помјешавши се међу народом били потказани и издавани по четничким и криминалним харангерима.

Позадина је сва отјерана из Новског, Дубичког и Градишког среза у 98%, а негдје и 100%. Од позадине вршили су усташе, културбунд и Гестапо масовна стријељања и клања, нарочито све функционере Н.О.О., све партијце, као и велику већину мушкараца способних за војску. Ми процјењујемо губитке на 10 до 15 хиљада. Ту не рачунамо масовна умирања стараца, жена и дјеце од глади и од мучења по конц. логорима, као ни можда новонастала и могућа стријељања партизанских породица и породица других функционера.

Од позадине са нашег терена одвучено је као робље 70 до 80 хиљада. Судбина је непозната, осим недавно заробљеног писма једног домобрана, гдје му пише мати од куће да су у њиховом селу Гарешници дошле многе српске породице из Босне (само жене и дјеца) и раздијељене по кућама на рад и храну. Од позадинских радника нестали су Радован Миљатовић[20], члан О.К., већина чланова среских комитета и око 200 партијаца из позадинских група.

---

[12] Бранко Дамјановић је погинуо 1942 год. као водник у Крајишком пролетерском батаљону.

[13] Лука Стојановић је погинуо као водник у непријатељској офанзиви на Козару.

[14] Рађан Симатовић погинуо је у офанзиви на Козару.

[15] Гојко Кукавица је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.

[16] Мишо Ступар, политички комесар Треће чете Ударног батаљона, погинуо је у офанзиви на Козару.

[17] Данило Борковић, погинуо у Козарској офанзиви као политкомесар чете Трећег батаљона Другог крајишког одреда.

[18] Ђука Трнинић је погинуо 1944 год. као комесар чете Једанаесте крајишке бригаде.

[19] Рајко Пепић је погинуо у офанзиви на Козару.

[20] Радован Миљатовић је заробљен у офанзиви на Козару. Касније убијен у логору на Сајмишту.

Од санитета нестали су др. Зукановић[21], Штернова[22], заробљенички доктор[23], као и огромна већина болничара.

Од П.О.Б.-а[24] Оперативног штаба и штампарије остали су живи и прикупљени су досада Никица,[25] Вилко,[26] Скендер,[27] Душан[28] и Сида[29], за остале се не зна, као ни за Аделу, другарицу Старог, за коју постоје индиције да је настрадала у Раковици.

Код нас су Брацо[30] и Чоче[31] живи и здрави, а од Славонаца Иво,[32] Јелен (Грга[33]) и још 2 командира, о чему извијестите њихов штаб.

Сви магацини и штампарија одреда као и свих батаљона и чета па чак и архиве, у великој већини су пали непријатељу у руке. На бази деконспирације по провокаторима и шпијунима, као и другим дешператерима[34] и издајицама. Исто тако пропала је и велика већина закопаног оружја.

Постоји велика вјероватноћа да је пала у руке непријатељу архива П.К. и О.К.

Морал партизана одговара овом великом поразу, али настојаћемо да политичким радом Одред не остане међу задњима.

Непријатељ је послије претреса и чишћења Козаре и Просаре вршио поновно чишћење терена I батаљона, те је том приликом I батаљон пробијао се (и 2 чета Удар. бат.) за Козару и изгубио везу са двије чете за чију судбину не знамо.

Непријатељ је оставио веће снаге — бојне, здрутове — над Дубицом у Кнежици, Јеловцу, Пуцарима, Подградцима, Мраковици, осим гарнизона Нови, Костајница, Дубица, Градишка, Козарац, Брезичани, а нарочито јак Приједор, гдје се налази и команда њем.[ачких] трупа. Са овим снагама врши непријатељ повремена патролирања као и претресе мањих сек-

---

[21] Др Зукановић, љекар — заробљен у Козарској офанзиви — убијен у Бања Луци 1942 године.

[22] Штернова — љекар — заробљена у Козарској офанзиви и касније убијена од непријатеља.

[23] Односи се на једног домобранског љекара који је био заробљен од стране партизана у Приједору, а чије име Редакција није могла установити.

[24] Партизански обавјештајни биро

[25] Никица Павлић, за вријеме Четврте непријатељске офанзиве, у тифусној грозници, извршио самоубиство.

[26] Вилко Винтерхалтер

[27] Скендер Куленовић

[28] Душан Мисирача, замјеник комесара Другог крајишког одреда

[29] Сида Јелић

[30] Народни херој Брацо Немет. Погинуо 1944 год. код Кључа од савезничких авиона.

[31] Ратко Вујовић

[32] Народни херој Иво Маринковић

[33] Грга Јанкес

[34] Очајник

тора шума, села и заселака у којима се примјете било наше патроле, било цивили; које исто тако немилосрдно истребљује. Том приликом штити и организује пљачку све покретне имовине (стока и остале кућне ствари), а организује и жетву у равни ближе Дубици.

Наши задаци били су постављени на прибирање и организовање чета као и развијање вој.[ничког] пол.[итичког] рада у њима. Акције досада су биле два неизбјежна сукоба патрола и два намјерна сукоба (засједе) у којима је непријатељ имао до 15 мртвих, што Нијемаца, што усташа, и 8 заробљених четника. Ми смо имали 2 мртва и 1 рањеног.

Из тих сукоба прилажемо вам заробљени материјал, као и писма штаба чете зеленог кадра[35], чијих смо 8 људи заробљених отпустили по заједничком савјетовању са Ивом, Гргом и Словенцем[36] и Никицом[37], без обзира што смо оба листа од четника примили заједно и касније, као и наглашујући да ми наш став према четницима нисмо ниуколико измијенили, нити водимо са њима неке званичне преговоре. Осјећамо да је код њих врло велика колебљивост настала, било усљед међународне или наше унутарње ситуације, било локално крајишке. Одлучили смо послати партијца[38] за рад међу њима, обзиром да је и низ наших партизана пришао њима, у моменту расула.

Молимо да нам по овоме посебно одговорите.

Шошино[39] лично мишљење да док веза не буде сигурнија остане овдје (и моје мишљење — Бошко[40]).

Бутозану[41] реците да пошаље 2 сата: Бошков и један сат за мене (Милошев[42]). Пошаљите што више материјала и бар по један примјерак радио-извјештаја од 19-VII наовамо.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Бошко

Командант,
Шоша
Замј. команданта,
Милош

П. С.

Пошаљите барем 100.000 кн, док се шифра и кључ налазе код Обрада[43] и Душана[44].

---

[35] Односи се на четнике.
[36] Бранко Бабић-Словенац
[37] Никица Павлић
[38] Бјероватно Илија Бурсаћ
[39] Народни херој Јосип Мажар-Шоша
[40] Бошко Шиљеговић
[41] Др Васо Бутозан
[42] Милош Шиљеговић
[43] Обрад Стишовић
[44] Душан Мисирача

БР. 83

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ И ШТАБА ХЕРЦЕГОВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 4 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ВРБНИЦИ И МИЉЕВИНАМА И НИЈЕМАЦА КОД ЗАБРЂА[1]

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Гдје буде

Послије одржаног савјетовања са штабовима батаљона у присуству штаба Бригаде и штаба Херц. одреда подносимо вам опширан извјештај у вези са нашим повлачењем.

1) Од вашега одласка ми смо посветили пуну пажњу сређивању унутрашњих прилика у Бригади и Одреду и у политичком и у војничком погледу, у чему смо имали пуно успјеха. Нарочито смо успјели средити заиста хаотично стање у болници и збјегу. Пошто смо то као најнужније организовали и пошто се наша војска прилично одморила, иако не и нахранила, ми смо мислили да отпочнемо са извјесним акцијама и ријешили смо да нападнемо Калиновик за 23 јули, јер смо сматрали да би нам то олакшало положај и у војничком и у политичком погледу, а претпостављали смо да нећемо имати већих жртава. У том погледу смо радили, правили дубља извиђања са већим јединицама, као са четама и батаљонима. Ово смо учинили и на основу информација које смо имали, а које су биле такве да се четници још нијесу војнички организовали и да постоји трвење између четничких и усташких главешина, управо да народ не пристаје на њихове покушаје измирења. У Калиновику су биле врло мале снаге које смо могли ноћним препадом лако савладати, готово и без отпора. У овоме нас је потпомагао и друг Раде Хамовић, јер је тек био стигао код нас, као познавалац тамошњих прилика.

Нијесмо могли остати више на дотадашњој територији и требали смо у реченом правцу кренути, јер према Цр.[ној] Гори или Херцеговини нијесмо могли због помањкања потребних информација или боље рећи због неизвјесности која је владала тамо, а према ономе шта смо и знали није била, према нашој оцјени, сазрела ситуација за наш покрет у том правцу.

Информације које смо добијали из Херцеговине и неке из Цр. Горе биле су неодређене и непотпуне, али се ипак из њих видјело да се четници ужурбано спремају у Цр. Гори, Гатачком

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3301.

срезу и Невесињу. Народ је мислио да се спрема напад на усташе, па смо и ми томе насједали и управо насјели иако смо на нашим састанцима разговаралли и о тој опасности. Задњи састанак, односно савјетовање које је било посвећено нашему намјераваном нападу имало је неке ближе податке о нападу на нас, али смо ми мислили да и уколико, би био тај напад — да неће бити тако брз, па да ћемо нашим нападом помрсити њихове намјере и разбити их, и тиме омогућити наше даље успјехе и према Фочи и према Херцеговини. У ствари ми смо потцијенили непријатеља и нијесмо реално гледали на ситуацију, како политичку тако и војничку. У овоме и лежи наш највећи пропуст, односно грешка која нам се касније грдно осветила. У вези са овом опасношћу ми смо свим батаљонима скренули озбиљну пажњу још и уочи савјетовања, али јој на савјетовању нијесмо придали заслужену пажњу. За напад на нас ми смо имали информације друга Мастиловића[2] уочи нашега савјетовања, али смо олако преко њих прешли. Тек послије савјетовања, на поновљеним обавјештењима и на основу извјепггаја неких патрола, ми смо уочили да се врши концентрична припрема за напад и ми смо насупрот одлуци о нашему нападу одредили у току ноћи да се изврши припрема повлачења у правцу Миљевине, као једино најбољи излаз. Сви батаљони добили су конкретан задатак и правац повлачења уз потребно узајамно потпомагање батаљона да се шго успјешније извлаче. Прилажемо оригинал наредбе.[3] И овдје смо потцијенили непријатеља, јер смо рачунали да ћемо се успјети извући уз прихват борбе, јер да неће непријатељ моћи тако брзо напредовати са свих страна. Наиме, обзиром на оно што се одиграло требао је покрет услиједити у току ноћи, а не чекати дан. Заправо, да смо били реалнији у процјени ситуације, требао је покрет услиједити дан раније, па да се намјере непријатеља потпуно изиграју. Напад је извршен од стране непријатеља 22 јула рано и то са свих страна: од Црне Горе, Гатачког среза, Невесиња, с десне стране Дрине, Загорја, Јелаче и Миљевине. Четничке снаге су биле према подацима које смо добили у току борбе и касније до 2.000. — Наш Други батаљон Бригаде им је задао тешке губитке. Наиме, био их је пустио на 200—300 метара и косио их аутоматским оруђима. Негдје до 2 сата послије подне ситуација је изгледала доста нормална и нимало критична, међутим од тог времена ситуација се почела компликовати на нашу шггету и наши батаљони су појединачно довођени у доста тешку ситуацију. Трећи батаљон је отсјечен, осим једног његовог вода који је био у Сухој, који се припојио Другом батаљону, који је поступио по наредби и извршимо повлаче-

[2] Мирко Мастиловић
[3] Наредба није пронађена.

ње на вријеме. Поред опште наредбе, њему је издато наређење још два пута да се што прије повлачи и то преко Врбнице. Ради његовог повлачења били су наши батаљони — Први Бригаде и Други Одреда на простору Мрчин Колибе и дубље према непријатељу; међутим, под навалом непријатеља, или боље рећи због несналажења, сви су батаљони напустили свој положај и тиме се угрозио Трећи батаљон, јер је непријатељ избио на Љубиње, управо Трећи је био пресјечен и није био ни пошао са Зеленгоре, јер су се чуле борбе још тамо. Други батаљон се благодарећи сналажењу командног кадра пробио уз велике напоре. У току ноћи ми смо чврсто вјеровали да ће се Трећи батаљон пробити, али то није услиједило. Ноћу борбе није било, а постојала је могућност кроз шуме повлачења. Ми смо и овдје учинили пропуст што нијесмо у току ноћи интервенисали, и по цијену губитака, да продремо до Трећег батаљона и тако га извлачимо, ово тим прије што смо знали да је командни састав овог батаљона слабији од свих осталих. Поред осталог, овдје нас је спријечила и чињеница што смо се надали да ће команда овог батаљона, друг Комненић[4] као добар познавалац терена, то учинити и што је том батаљону на неки дан прије овога био пошао друг Нико Јовичевић као војна помоћ и као наш одличан командант, јер је био прије пар дана изашао из болнице као опорављен послије рана, а мислили смо да га поставимо за команданта овога батаљона, јер је био његов командант и у Васојевићима и у Жупи.

Повлачење је било у току ноћи у Миљевину, управо у село Соколац. Ту су се наше снаге сакупљале. Остали су као заштитница Први батаљон и Комбиновани батаљон[5] и дато им је наређење да остану као заштитница на терену око Гребичине до даљег наређења, управо док се наше задње снаге не пробију. Ови батаљони су остали на положају цио дан 23 јула. Непријатељ је успио да их опколи и нападне са свих страна. Борба се водила жестока. Ми нијесмо знали право стање ствари, иако смо слали курире до свих батаљона да напусте положаје, али се курири нијесу успјевали повезати са батаљонима а нијесу ни долазили натраг. Други херц. батаљон, који је осигуравао пут Калиновик — Фоча, није слао извјештај о тешком стању батаљона, јер им то није било познато. Тако смо ми пропустили да благовремено интервенишемо и непријатељу вјероватно задамо тежак ударац, мада је имао доста жртава, јер је борба вођена прса у прса. Наши су у једној тешкој ситуацији били приморани да скачу низ једну врлетну и стрму

[4] Петар Комненић

[5] Комбиновани (Драгочавско-челебићки) батаљон, формиран од бораца бившег Фочанског одреда, јуна 1942 год., био је у саставу Пете пролетерске (црногорске) бригаде.

стијену, којом приликом је било много угруваних и повријеђених, али су се тиме спасили од уништења. У овој борби имали смо 7 мртвих за које знамо, остале сматрамо за загубљене.

24 јула четничке банде су наставиле да нас гоне и напале су на село Варош. У борби са њима ми смо им нанијели нешто губитака, а ми смо прошли без и једне жртве. 25 јула ове банде су нам припремиле засједу у Трескавици и ту смо морали да се пробијамо јуришима и контрајуришима борећи се прса у прса. Ту смо им нанијели такође више губитака, а и ми смо имали овдје неколике жртве. Иако смо имали јаке побочнице, нарочито с лијеве стране, јер се са њима као лијева побочница борио један батаљон одреда, ми смо се уз губитке пробили. Истог дана били смо на врху Трескавице узнемиравани ватром од стране неких мањих групица, али ово без посљедица. 26 јула смо нападнути са мањим снагама Нијемаца и усташа, али смо их без губитака разбили. 27 јула били смо у селу Забрђу нападнути од стране Нијемаца, којих је било према подацима око 300, и од стране усташке Црне легије. Овдје је непријатељ успио да нас изненадно предухитри. Управо захваљујући нашој небудности и неактивности наше јединице (Први батаљон Бригаде и Други батаљон Херц. одреда нијесу заузели доминирајуће положаје), непријатељ је успио да се неопажено привуче на те положаје и да одатле туче нашу комору, збјег и болницу у моменту покрета. Наш Први батаљон Бригаде морао је касније уз теже губитке да на јуриш потисне непријатеља и омогући тако пролазак наше колоне. Овдје се водила тешка борба прса у прса, тежа од свих до сада у овом путу. Непријатељ је имао око 30 мртвих Нијемаца, а и заплијенили смо нешто коморе и оружја са муницијом. Наши губици у овој борби износе око 45 мртвих, рањених и несталих. Истога дана напала нас је у подножју планине Битовње њемачка засједа, коју смо лако разбили. 28 [о. мј.] неки дијелови заштитнице нападнути на планини Битовњи од стране мањих њемачко-усташких засједа. Истог дана, послије нашег силаска са Битовње, приспјеле су веће њемачке снаге (до 500 људи) с бочне стране од Крешева на сам врх Битовње с циљем да нас пресјеку, нападну и разбију. Прије тога положаји на Битовњи били су бомбардовани из авиона и тучени топовима и бацачима. Али непријатељ је овдје закаснио. Ми смо се журно повлачили према Прозору. Даљњи наш марш текао је нормално.

За читаво вријеме ми смо имали непрекидни марш с малим одморима дању и ноћу. Непријатељ нас је свуда пратио и уз помоћ авијације нападао. У свему нашем путу највећи терет задале су нам болнице и збјег, који су нас страховито спутавали, и да тога није било, ми би се лакше пробили уз мање губитке, а непријатељу би задали веће губитке.

У свим овим борбама ми смо имали слиједеће губитке: 20 мртвих, 17 рањених и 64 нестала. Свега у свим јединицама, рачунајући ту и болницу са збјегом, 101 губитак. За нестале постоји вјероватноћа да ће се неки од њих пробити, јер су се већ неки пробили који су били изостали, или да ће се повезати са људством друга Хамовића[6] и другим везама које смо оставили на путу. Вјероватно је такође да ће један дио њих бити и уништен. Поред овога отсјечено нам је људство из Трећега батаљона са бројем око 150 бораца и 20 бораца из Херц. одреда, чија нам је судбина неизвјесна.[7]

2) У погледу болнице у вези са планом нашега напада на непријатеља имали смо друкчију замисао, иако смо прије тога мислили да тешким рањеницима нађемо сигурно склониште уколико нам је могуће. На кратком савјетовању при нашем поласку овамо, ми смо у погледу рањених другова одлучили да некомпромитоване тешке рањенике оставимо по кућама у Врбници у којима су лежали као рањеници, а њих 4 компромитована да однесемо са собом до сигурног мјеста. Да смо покушали да однесемо све тешке рањенике, наша бригада и одред би били уништени, односно разбијени и не би их могли носити. Тако смо оставили 10 рањеника у Врбници, остављајући им стоке и новаца, као и да о њима води бригу дотадашњи командант подручја, мјештанин из Врбнице, Филип Малиш, што је он прихватио, обећавајући да ће све урадити што буде могао.[8] Остале рањенике смо на коњима и на носилима однијели са собом. На Игману смо оставили 4 тежа рањеника код Рада Хамовића, јер их нијесмо могли даље носити. Хамовић је обећао да ће их смјестити и примити одговорност за њих, тврдећи заједно са једним чланом ОК да ће им ту бити сигурно. Овој четворици другова да су остали у Врбници пријетила је опасност по живот. Са онима што су остали у Врбници не знамо шта је све било, иако смо се интересовали о њима преко везе. Од болесних у путу су нам умрла 3 друта, а од рањених један је погинуо у Забрђу. Ми смо свјесни били да није ни политички ни војнички оставити рањене другове у Врбници, али смо били пред дилемом: понијети ове другове и изгубити војску или оставити их уз вјероватноћу да им се ништа неће догодити, јер нијесу компромитовани (достављамо њихов списак).[9]

[6] Послије Треће офанзиве, од Калиновичког одреда је остало свега око 50 бораца, са штабом одреда. Ускоро послије повлачења Пете пролетерске бригаде и Херцеговачког одреда, и ова се група повукла у Босанску Крајину и укључила у Десету херцеговачку бригаду.

[7] Овај батаљон је успио послије мјесец дана да се пробије до Босанске Крајине и поново се припоји Петој пролетерској бригади.

[8] Приликом доласка четника у Врбницу, јула мјесеца, већина рањеника је настрадала док су се спасила само тројица.

[9] Редакција није пронашла списак рањеника.

Ми ни за трен нијесмо изгубили из вида нашу дужност према нашим друговима рањеним у овој заједничкој борби, а нијесмо ни заборавили ни заповијест, односно наредбу нашег Врховог штаба,[10] али у оваковој створеној ситуацији ми нијесмо могли ништа више учинити.

3) Што се тиче збјега ми смо из Врбнице кренули све оне који су се у њему налазили. Међу њима има дјеце, жена и стараца, којима не би пријетила нека особита опасност да су се вратили својим кућама, али нијесу се вратили и поред тога што смо их у то убјеђивали. У збјегу — колонији има сада 37 особа. Прије нашег поласка на неколико дана ми смо неке фамилије, управо жене, ситну дјецу и старце упутили својим кућама са њиховим пристанком. Знамо да им се ништа није догодило приликом преласка на четничку територију, већ су им дали објаве и упутили их својим кућама. Из збјега је у току пута било 4 мртва, 2 рањена и 2 нестала.

4) Бригада сада броји 503 људства од којих способно за борбу 450, Херцеговачки одред броји људства 300 од којих способних за борбу 270, у збјегу има особа 137, у болници има рањених 63, болесних 20, особља 30 (овдје није урачунато људство из штабова). С.[11]

5) Наш покрет, односно повлачење, према мишљењу нашег савјетовања, као цјелина није потпуно успио, јер смо имали велике губитке, рачунајући ту отсјечени батаљон и нестале. Ово сматрамо и поред натчовјечанских напора које је издржало наше људство и велике храбрости коју су показали и борци и сви руководиоци.

6) Поред тога што доносимо општу оцјену да наше повлачење није потпуно успјело као цјелина, ми још истичемо и наше крупне грешке и политичке и војничке. У првом реду ствар је у томе што смо потцијенили снагу и брзину припреме непријатељског напада на нас, у чему се огледа наша недовољна будност. Осим тога, у току пута није дошло до израза потпуно јединство команде. Било је даље кидања веза. Нијесмо били од почетка утврдили дефинитивни правац кретања и задњу тачку, а и уколико смо га утврдили није било људству саопштено, чиме се може објаснити толики број несталих, односно загубљених другова и другарица. Било је и несналажења у погледу интервенције појединих јединица у тешким ситуацијама. Ово су пропусти штаба Бригаде, штабова одреда и батаљона. Има и других пропуста у односу на поједине штабове

---

[10] Приликом одласка Врховног штаба са Групом пролетерских бригада у Босанску Крајину, друг Тито је оставио на терену Врбнице Пету пролетерску бригаду и Херцеговачки одред са задатком да чувају рањенике Централне болнице.

[11] Сава Ковачевић

батаљона и појединце, које ћемо испитати детаљно и узети на одговорност.

7) Предлажемо да се Трећи батаљон Четврте бригаде (раније Зетски) прикључи Петој бригади, јер јој и припада, а осим тога било се обећало његово прикључење. Предлажемо такође да се Коњички батаљон прикључи Херц. одреду, јер се овај још налази под командом Четврте бригаде.

8) Наше је људство много исцрпљено и изнурено, али ће се добром храном и одмором брзо опоравити за даљње борбе и акције. Морал је код људства на висини и у овим као и раније, али нарочито у овим борбама људство је прекаљено.

9) Тражимо да нас Врховни штаб снабдије једним радио-апаратом са потребним техничким средствима, јер је наш радио-апарат пропао успут. Такође да нас помогне — снабдије са два тешка бацача, јер немамо ни један, а дали смо раније два другим бригадама. **С.**

Чекамо даљи распоред и наређења од вас. Сматрамо да би нас требало растеретити од болнице и збјега, ако за то постоји могућност; јер заиста наше борбено људство било се претворило у коморџије и губило је на својој ударној моћи, која није мала иако нисмо многобројни.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ
V ПРОЛЕТЕРСКЕ Н.О.У. БРИГАДЕ
И
ШТАБ ХЕРЦЕГОВАЧКОГ НОП ОДРЕДА:

Сава Б. Ковачевић
Рад. Бабић[12]
В. Терзић[13]
Владо Шегрт
Свет. Стефановић[14]

Прозор, 4 августа 1942 г.

П. С.[15] Од доласка овдје, јавили су нам се до данас 16 другова, који су били изгубљени. — **С.**

Наша је жеља да послије неколико дана одмора направимо

[12] Радомир Бабић, политички комесар Пете пролетерске бригаде

[13] Велимир Терзић, начелник штаба Пете пролетерске бригаде

[14] Светислав Стефановић, политички комесар Херцеговачког НОП одреда

[15] Став под П С. дописан руком.

покрет у правцу вас, гдје ћемо заузети положај борбене јединице на првој линији. — С.

Бројно стање комб. Драгочавско-челебићког батаљ. 80, од којих 60 бораца. Хитно јавите шта да се ради са овим батаљоном. —

БР. 84

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 5 АВГУСТА 1942 ГОД. ЧЛАНУ ВРХОВНОГ ШТАБА АЛЕКСАНДРУ РАНКОВИЋУ О БОРБАМА ЗА ЛИВНО

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
Н. О. УДАРНЕ БРИГАДЕ

Другу Марку,[1]

1) Ноћас у 0,30 час. наш II батаљон продро у Ливно. Заробио команданта бојне (батаљона) мајора Крижанца, шефа полиције из Гламоча Голубовића, у свему до сад 36 заробљеника (домобрана и милиционера), заплењено 4 сандука муниције.

Ушли су у град и остали батаљони I бригаде и то: IV, I и III. Још није ликвидиран отпор у вароши, држе се самостан и фабрика цемента. По извештају друга Шпанца[2] у град су ушли и делови Крајишког одреда[3] и III бригаде.[4]

Наредили смо да се самостан и фабр. цемента блокирају и по могућству ликвидирају, а ако не може, онда довече. Веће снаге улазе у град ради чишћења заосталих тачака отпора.

2) У II бат. I бриг. само је један друг теже рањен, из осталих батаљона немамо податке.

3) Заплењено је 26 пушака. Пошто око Цинцар пл. има у бат. „Војин Зиројевић“[5] много њих, који дуго чекају на пушке и пошто су томе батаљону сада пушке веома нужне, послали смо им извјештај, да одмах пошаљу по пушке.

4) Са другом Арсом имамо везу, али немамо од њега нових извештаја.

---

[1] Александар Ранковић
[2] Данило Лекић, замјеник команданта Прве пролетерске бригаде
[3] Трећи крајишки НОП одред
[4] Трећа санџачка НОУ бригада
[5] Батаљон „Војин Зиројевић“ био је под командом Четврте оперативне зоне Хрватске.

5) Потребно је да одмах дођете овамо. Друмом преко Подхума није могуће (нису очишћена села), преко Шујице је далеко. Најбоље је да дођете правцем, којим смо и ми, тј. преко с. Вучипоља и Гргурића. Сада смо у с. Чобро, а и заробљеници.

6) Непр. у Ливну (усташе) очајнички се бори, јер нема за њега излаза.[6]

С. Ф. — С. Н.

5-VIII-1942
у 6,00 час.

За штаб I бригаде
нач. штаба
Станко[7]

БР. 85

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА БАТАЉОНА „ВОЈИН ЗИРОЈЕВИЋ" ОД 6 АВГУСТА 1942 ГОД. ДЕЛЕГАТУ ВРХОВНОГ ШТАБА ДРУГУ ПАВЛУ ИЛИЋУ О БОРБАМА НА ЛИВНУ[1]

ШТАБ БАТАЉОНА
„ВОЈИН ЗИРОЈЕВИЋ"
Број 80
6 августа 1942 г.

Другу Вељку[2]

Примили смо допис штаба батаљона „Војин Зиројевић" који нас извјештава да је Ливно заузето[3], осим куће Митровића у којој се налазе Нијемци, а који се још и сада држе.

Заробљено је 252 домобрана и 5 домобранских официра, те већи број усташа и милиције. На непријатељској страни има већи број мртвих и рањених, док су наши губици укупно 5 мртвих и 6 рањених.

Наше снаге приликом борбе биле су расподијељене по пролетерским јединицама као водичи, осим једног вода у јачини од 32 партизана са митраљезом у саставу једног батаљона I бригаде[4].

Уз другарски борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком.:
Бубле

---

[6] Опширније о ослобођењу Ливна види док. бр. 96, примједбу 7.
[7] Бранко Пољанац

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3436.
[2] Павле Илић
[3] Опширније о борбама за Ливно види док. бр. 96, примједбу 7.
[4] Прве пролетерске бригаде

БР. 86

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 6 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ БАТАЉОНА И О ЧЕТНИЧКИМ СНАГАМА ОКО ГРАХОВА

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Б. 392

дне 6 августа 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЗА БОС. КРАЈИНУ

Ваше наређење број 274 од 5 и број 6 од 4 ов. мј. примили смо и одговарамо Вам сљедеће:

1) Издали смо наредбу о формирању двају батаљона (Бихаћког и Бравског) као и о реорганизацији осталих батаљона нашега одреда. Наиме на територији овога одреда постоје сљедећи батаљони:

I батаљон — бихаћки,
II батаљон „Здравко Челар",
III батаљон „Рајко Боснић",
IV батаљон „Гаврило Принцип",
Омладински батаљон „Радивоје Родић".

За ове батаљоне постављени су штабови, чланови штабова упућени на своја мјеста са задацима својих батаљона као и њиховим смјерницама на већ додијељеном терену. Што се тиче Бихаћког батаљона, за прво вријеме на томе сектору имаће двије чете (Бихаћку и Вакуфску) док ће се III чета у састав свог батаљона пребацити кад се заврше акције према Ливну, гдје се она сад налази са још четири чете нашег III и IV батаљона, које ће такође по завршеним овим акцијама ући у састав својих батаљона.

Смјернице[1] наших батаљона јесу: I батаљон према Бихаћу, II батаљон и Омладински батаљон преко Бравска према Кључу и Саници, односно према тамо најближим непријатељским упориштима, III батаљон према Стрмици и Грахову и IV батаљон према непријатељским селима око Грахова и самом Грахову.

Да би заиста поменути батаљони могли бити као цјелина на дотичним смјерницама и да би руководство поменутих бата-

[1] Правци

љона имало све своје јединице под командом како за акције, тако и за политички и војнички утицај, молимо Оперативни штаб да нам се не узимају јединице појединачно, већ ако је потребно да се узме за неку акцију, нека се узме цио батаљон, који би се по завршеном задатку опет враћао на своју смјерницу, с тим да ово узимање јединица буде преко штаба одреда, а ако се у хитним случајевима узму непосредно, онда молимо да се о овоме обавјештава штаб одреда.

Што се тиче срећивања батаљона „Соко", није нам јасно одакле ћемо попунити кадар тога батаљона, јер људства у батаљону нема, а на нашем га терену немамо, јер смо војнички у кадру исцрпљени.

За жетву око Санице и Кључа са територије нашег одреда до данас смо упутили до 2.000 душа са довољним бројем превозних средстава, и нејасно нам је у коме смислу се штаб нашега одреда није довољно ангажовао у овој жетви, имајући у виду и то да је тамо један наш батаљон са својим члановима штаба.

На територију I крајишког одреда упутили смо такође доста радне снаге са превозним средствима, од које се већ један дио вратио извјештавајући нас да са колима немају шта превозити и да уопште није организована исхрана као ни сам рад, па да су се због тога морали вратити. Треба имати на уму и то да ми на територији нашега одреда требамо подићи до 50 вагона жита и кукуруза засијаних на напуштеном земљишту и да за ову обраду треба доста радне снаге.

Предузели смо изградњу магацина за смјештај нашега жита, као и магацина за смјештај жита са Санице и Кључа, зграда за смјештај рањеника, и то из I крајишког одреда 300—400 људи, из Ударне бригаде 25 људи и од пролетерских бригада 400 људи, што такође изискује велик број радне снаге и то сада када су у јеку послови око жетве.

Молимо Оперативни штаб да увиди тегобу и величину посла на нашем одреду, да нам се, уколико је могуће, помогне, а не да нам се — може се рећи — свакодневно дају нове и нове тегобе, јер осјећамо да ћемо једног дана доћи у положај немогућности извршавања наређења. Сем тога онемогућава нам се ангажовање као руководства за довољан рад на војном и политичком пољу код наших јединица, те не можемо бити ангажовани као право руководство на припремању акција на свима странама гдје су наше јединице.

Ово истичемо и ради тога јер нам је тај штаб ставио у дужност формирање новог одреда,[2] односно његовог штаба, у који би требало да уђу два члана штаба нашег одреда (Милу-

[2] Мисли се на формирање Шестог крајишког НОП одреда.

тин[3] и Котле[4]). Присиљени смо да вам истакнемо да је одвлачење људи са овог одреда прешло све наше могућности, нарочито сада у овом конкретном случају. Ми стварно не би могли попунити наш штаб одреда ако би морали ове другове дати.

У вези тражења интенданта Оперативног штаба[5] послали смо на Скакавац 1.000 кг шећера, док смо осталу количину смјестили у своје магацине, с тим да смо раније били мишљења, а и сада остајемо при томе, да се та количина шећера употребљава само за болесне и рањене другове, а никако за друге сврхе, и нејасно нам је због чега се скреће пажња на ширину схватања употребе тога шећера.

Што се тиче примања у партизанске редове жена предузели смо преко АФЖ да се оне које желе ступити у партизанске редове, а које то својим особинама и радом заслужују, окупе у јединице и да изводе обуку и на војном и на политичком пољу. Ми ћемо такође припремити један војно-политички курс гдје ће имати учешћа овакве другарице, а када дођемо до оружја ми ћемо их онда ставити као јединицу у састав Омладинског батаљона.

Не располажемо стручњаком кога би могли поставити за одговорног у одреду за санитетску службу па Вас молимо да издате наређење да нам се упути болничар Бајић Ђуро који се налази у болници I крајишког одреда.

Везу са јединицама које оперишу код Ливна имамо. На том терену не налази се ни један од чланова штаба, него смо формирали комбиновани пгтаб од наших јединица и од јединица батаљона „Будућност" ради бољег руковођења акцијама. Засад је немогуће да један од чланова штаба тамо оде јер су сви заузети важним и неодложним пословима на овом терену. Два члана штаба одреда отићи ће на терен према Бихаћу и на терен батаљона „Соко".[6]

За посљедњих неколико дана наше јединице према Стрмици и Грахову водиле су борбу са четницима у Доњем Тишковцу. Сада се један дио четничких снага налази више Дреновца, у Борју поврх Пилећег Кука, до Љубине пољане. Према Доњем Тишковцу имаде око 160 пушака а такође држе положај и на Стожиштима са мањим снагама од ових. Према Малешевцима и Маринковцима држе исте положаје. Рачуна се да на свим тим теренима има око 500 наоружаних четника. Покушавају да мобилишу људе из села која контролишу јер имају резерве оружја (око 300 пушака). Засада су четници

[3] Милутин Морача
[4] Никола Котле
[5] Ђуро Бачкоња
[6] Батаљон „Соко" је припадао Трећем крајишком одреду, а приликом формирања Шестог крајишког одреда ушао је у његов састав.

компактни, премда постоји код многих колебање и страх од близине пролетерских бригада. С обзиром да се тачно не зна да ли ће и када Талијани напустити Грахово, не би Вам могли конкретно одговорити колике би наше снаге биле потребне за успјешне акције против четничких банди око Грахова. То ћемо Вам јавити касније када будемо боље обавјештени о одласку Талијана и у том случају и о расположењу четника.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пслиткомесар,
Илија Дошен
З. политкомесара,
Котле

Командант,
Карановић[7]
Зам. команданта,
Мил. Морача

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 286
од 9/VIII 1942 год.

БР. 87

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 6 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О УПУЋИВАЊУ ТОПА СА ПРАТЊОМ У СРПСКУ ЈАСЕНИЦУ

ЗАЈЕДНИЧКИ
ШТАБ I и II К.Н.О.П. ОДРЕДА
На положају

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Положај

Примили смо ваше наређење бр. 278 од 5. VIII. т. г. Наредили смо нашем III батаљону да хитно упути топ „Пито“ у Срп. Јасеницу са десет наоружаних послужилаца и са муницијом. Топ мора бити у Срп. Јасеници сутра 7 ов. мј. до 10 сати прије подне.

Нека друг Драго[1] оде до секретара овога штаба друга Милутина Велемира у Бенаковац и нека му нареди да се отпреми у Срп. Јасеницу резервна муниција за топ „Пито“ која се тамо налази.

[7] Никола Карановић

[1] Драго Мажар, обавјештајни официр Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину

По наређењу замјеника команданта О.Ш. наш одред даје као пратњу топу „Пито“ 10 наоружаних, а V одред од Дрвара нека дадне као осигурање још десет наоружаних. На тај начин уз топ биће 20 наоружаних, што је довољно за транспорт топа преко гламочког сектора.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6. VIII. 42 г.

Ш Т А Б
II КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“

Замј. пол. комесара:
Др. Леви[2]

Замј. команданта:
Пет. Војновић[3]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 280
Од 6. VIII. 1942

БР. 88

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 6 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБАМА ОКО ПРАВОСЛАВНИХ АГИЋА И ДЈЕДОВАЧЕ

ЗАЈЕДНИЧКИ
ШТАБ I и II К.Н.О.П. ОДРЕДА
На положају

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

У току дана 4. VIII т. г. непријатељ је, према извјештају наших четвртих батаљона I и II К. одреда, са већим снагама, отприлике једном бојницом, навaљивао на снаге ових батаљо-

[2] Др Мони Леви, замјеник политкомесара Првог крајишког НОП одреда

[3] Петар Војновић, замјеник команданта Првог крајишког НОП одреда

на. Том приликом пред јачим снагама једна чета IV батаљона повукла се на погоднији положај одакле је дала отпор. Непријатељ се повукао пошто је спалио и посљедње зграде у Српским Агићима и покупио своје мртве[1]. На то је наша 3 чета опет заузела старе положаје, да би заштитила жетву и извожење жита.

У току истога дана непријатељ је са јачим снагама ударио на Дједовачу, гдје су наше снаге усљед њихова повлачења за акцију на В.[2] биле слабе те су се пред јачим снагама повукле, али навечер, уз помоћ једне чете I батаљона ударног II К. одреда, непријатељ опет збачен са заузетог положаја.

У јутро рано 5 ов. мј. непријатељ је са великим снагама, и са јаком артиљериском паљбом и са два авиона, поновно навалио на Дједовачу и на Брајићаван, које је висове и запосјео. Са наше стране било је 12 рањених и 1 мртав. Истога дана навечер наше снаге подузеле су протунапад о чијем исходу још нисмо извијештени.

На другим секторима, нарочито на секторима оба IV батаљона, било је тога дана само пушкарања и артиљериске паљбе.

Према свим извјештајима које посједујемо непријатељ навађује на Банију, а ноћас смо и сами посматрали велике пожаревине од Бужима према Бос. Новом.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6. VIII. 42 г.

Замј. пол. комесара:
Др. Леви[3]

Замј. команданта:
Пет. Војновић[4]

(М. П.)

---

[1] Опширније о борбама у Православним Агићима види док. бр. 80.
[2] Врхпоље
[3] Др Мони Леви
[4] Петар Војновић

БР. 89

ДОПИС ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 8 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ СЈЕВЕРНО-ДАЛМАТИНСКОГ НОП ОДРЕДА О СТВАРАЊУ ЗАЈЕДНИЧКОГ ПЛАНА У ПОГЛЕДУ ЧИШЋЕЊА ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИКА ОКО КНИНА И БОСАНСКОГ ГРАХОВА

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 395

Дне 8-VIII-1942 г.

ШТАБУ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА СЈЕВЕРНУ ДАЛМАЦИЈУ

Од Врховног штаба Н. О. П. и Д. В. Југославије синоћ смо добили наредбу од 6 VIII о. г. да ступимо у што тјешњу везу са Вама, и да заједнички концентришемо наше снаге према четничким упориштима око Бос. Грахова и Книна. По извјештају нашег III батаљона по тој ствари дошао је друг командант батаљона „Бранко Владушић“,[1] који се у том штабу интересовао о јачини наших снага које би учествовале у заједничкој акцији са личко-далматинским батаљонима (са 4 батаљона). У извјештају се каже да би акција отпочела за извјесно вријеме за које би морао да се створи генерални план који би обухватао простор од Попине ка Стрмици и Грахову. Важност ове акције је врло велика, нарочито послије пада Ливна, и разбијање овог четничког упоришта било би од велике војничке и политичке користи за све сусједне одреде око тромеђе.[2] И сам Врховни штаб ставио нам је у дужност да се што више заинтересујемо за тај сектор и баш зато да веза између нашега одреда буде што боља.

Што се тиче снага нашег одреда ми би могли за ту акцију дати наша два батаљона, који су и досада гравитирали према Грахову и свакодневно воде борбу са четницима. Мислимо да би било то довољно да се поменути четнички чвор ликвидира, а што ћемо тачније знати када будемо озбиљније размотрили и разрадили план за те акције. Што се тиче бацача ми их засад немамо, уколико не би тражили од нашег Оперативног штаба.

[1] Слободан Мацура
[2] Граница између Далмације, Лике и Босне

Наше чете које су учествовале у ослобођењу Ливна нису се још вратиле у састав својих батаљона, а које би такође учествовале у поменутој акцији. Кад ти наши батаљони буду у цјелини и када се наше чете мало одморе ми ћемо Вам јавити, а мислимо да би потом одмах био потребан један шири састанак гдје би заједнички испитали све могућности о поменутој акцији као и о снагама које би требале за исту. До тог времена Ви предузмите са Ваше стране све шта је потребно, као и у погледу обавјештајне службе на територији гдје се налазе четници, о њиховом расположењу, јачини, моралу њихових јединица, о намјерама окупатора итд. како би те припреме поспјешиле и убрзале нашу акцију.

Штаб III нашег батаљона добио је задатак да са Вама, односно батаљоном „Бранко Владушић" одржава што тјешњу везу, а Ви са нама можете одржавати везу преко тог нашег батаљона.

Са другарским и борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. команданта,
Мил. Морача[3]

БР. 90

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 8 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О АКЦИЈАМА И СТАЊУ НА ТЕРЕНУ ОДРЕДА

Ш Т А Б
[V КР]АЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 394

Дне 8 - VIII - 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Ваше наређење од 6-VIII-1942 (од начелника штаба) добили смо 7 ов. мј. у 22 часа на које Вам одговарамо:

1) Наше чете које су оперисале на Ливну послаћемо у састав својих батаљона.

[3] Милутин Морача

Ми стварно нисмо могли на Ваше тражење послати наше читаве батаљоне јер је било хитно и послали смо најближе расположиве снаге. Ради тога је и дошло до слабог руковођења на брзу руку створеног комбинованог штаба овог одреда у који су ушле и чете батаљона „Будућност" (гламочког). У будуће ћемо настојати да наши батаљони у цјелини учествују у акцијама.

2) Војно-политичка ситуација на сектору нашега одреда је сљедећа: Наш сектор је ослобођен изузев Бос. Грахова и села око њега: Маринковаца, Корита, Луке, Сарића, Обљаја, Кесића, Печенака и Стожишта. У Бос. Грахову налазе се Талијани и по обавјештајној служби има изгледа да ће се из града повући према Книну. Раније смо Вам јавили да у Грахову у поменутим селима има око 450—500 четника. Имају и око 300 резервних пушака, што су им дали Талијани, а немају кога да наоружају. Четници у овоме крају имају пуну подршку од Талијана у сваком погледу а имају и добре везе са даљим четничким организацијама преко Книна.

Према том непријатељском сектору дјелују наша два батаљона и то III и IV батаљон. Они свакодневно воде борбе са четницима, али оне су мањег обима, јер су ови батаљони били ослабљени одласком њихових чета према Ливну. Линија коју ова два батаљона контролишу је од Доњег Тишковца до Пеуља. Десно III батаљон има везу са батаљоном Сјевернодалматинског одреда а на лијевом крилу са Пеуљском четом батаљона „Старац Вујадин".

Наш II батаљон налази се према Врхпољу и учествовао је у ослобођењу Кључа[1] и Санице.[2] То је и његова смјерница даљих акција у заједници са батаљоном „Соко" (са сектора око Рибника), који припада III крајишком одреду.

Наш I батаљон налази се према Бихаћу у ком правцу је и његова смјерница. Овај батаљон осигурава терен од Бихаћа према нашем одреду и пгтити лијево крило снага I крајишког одреда и заједнички сарађује са њиме (са Крупским батаљоном I крај. одреда).

Сви ови батаљони имају три чете са око 100 бораца свака.

Омладински батаљон, који смо недавно формирали, има двије чете. Овај батаљон сада је прешао на сектор батаљона „Соко" да заједно с нашим II батаљоном и батаљоном „Соко" осигура жетву и извоз жита из новоослобођених крајева око Кључа и Санице.

Ударни батаљон морамо поново формирати јер су нам прије 10 дана отишле двије чете у I крајишку ударну бригаду.

---

[1] Кључ је ослобођен 28 јула, види док. бр. 66.
[2] Саница је ослобођена 31 јула, види док. бр. 74

Евентуално надирање непријатеља на наше ослобођене крајеве могуће је од Бихаћа, преко батаљона „Соко“ од Кључа и Санице, а четничка банда у Грахову врши мање и појединачне акције које наше чете одбијају.

Позадина нашег одреда је добро организована и политички свјесна данашње народно-ослободилачке борбе. У свим селима постоје народно-ослободилачки одбори и одбори АФЖ-а, затим позадинске омладинске чете, као и чете најмлађих-пионира. Свјесност у помагању народно-ослободилачкој борби показује се на сваком кораку. По ослобођењу Санице, на позив за дизање жетве у том крају отишло је преко 1.000 жена и људи и све под руководством позадинских организација. Иначе је наш сектор пасиван и народ се много мучи за исхрану.

3) Што се тиче чишћења Б. Грахова и околине од четничких банди предузећемо све мјере да ова акција што прије успије. Данас смо писали штабу Одреда за сјеверну Далмацију о заједничкој акцији на четнички чвор Книн—Грахово.[3] Такође смо добили допис да овај одред предузима извођење акција заједно са неким личким снагама на непријатељску територију од Попине до Стрмице, у којој би акцији према Грахову учествовале и наше снаге (III и IV батаљон). За ову акцију ми ћемо се што боље повезати са Сјевернодалматинским одредом и настојаћемо да што прије успије. Везу са овим одредом одржаваћемо редовно.

4) У вези Ваше наредбе издали смо упутства батаљону „Старац Вујадин“, а који не стоји под нашом командом, да разруши цесту Б. Грахово — Ливно, да контролише терен од Грахова према Ливањском Пољу у заједници са снагама нашег IV батаљона и да организује добро обавјештајну службу, нарочито на непријатељској територији, као и да Вас о свему редовно извјештава. Напомињемо да се друм Грахово — Ливно слабо може разрушити и то само код Доњих Пеуља, јер иде по равном терену.

Издали смо упутства батаљону „Будућност“ (гламочком) III кра[јишког] одреда да што боље разруши цесту Гламоч — Ливно на Корићној и на другим погодним мјестима, помоћу позадине а под контролом војске; да организује дизање жетве са напуштених усташких њива и да жито смјести у војне магацине. И њима смо напоменули да добро организују обавјештајну службу, нарочито у погледу четничких банди које на њиховом терену још нису ликвидиране. Још раније смо им јавили да добро организују смјештај 70 другова рањеника из пролетерских бригада у с. Прекаји и да их обезбиједе са исхраном.

---

[3] Види док. бр. 89

5) Предузели смо прављење болница за рањене другове из пролетерских бригада који долазе на наш териториј. Другови ће се смјестити у наше војне логоре у шуми, а предузели смо преко одбора АФЖ-а и Н. О. О. да се организира прикупљање постељине и мљечних производа.

6) Што се тиче нашег премјештаја у с. Тичево или Црнац по Вашем предлогу, мишљења смо да то није изводљиво из сљедећих разлога:

а) што не би могли довољно контролисати и обилазити наше снаге према Бихаћу, Кључу и Врхпољу (Санском Мосту);

б) што би нам било отежано да војнички и политички средимо и подигнемо батаљон „Соко“ III крај. одреда а што нам је дато у задатак наредбом Оперативног штаба за Б. Крајину од 5 ов. мј.;

ц) што би стварно били са штабом изван нашег сектора а једино би били ближе четничким селима код Бос. Грахова, тј. само томе непријатељском територију. Штаб у с. Тичеву могли би смјестити једино ако би батаљони „Старац Вујадин“ и „Будућност“ потпали под нашу команду.

Молимо Врховни штаб да извиди јесу ли ови разлози оправдани.

7) Наредили смо нашем III и IV батаљону да преко организација у позадини, а под њиховом контролом, изврше рушење цесте Дрвар — Грахово и Дрвар — Оштрељ. Такође и да прошире обавјештајну службу дубље у непријатељски териториј.

Везу са Вама одржаваћемо стално и обавјештавати Вас преко батаљона „Будућност“.

Са другарским и борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. команданта,
Мил. Морача

БР. 91

НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 9 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПОЈАЧАНУ АКТИВНОСТ У ПРАВЦУ КЉУЧА И ВРХПОЉА И О ЧИШЋЕЊУ ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИКА У ОКОЛИНИ ГЛАМОЧА

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОС. КРАЈИНУ
Бр. 286
Од 9-VIII-1942

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ V К.Н.О.П. ОДРЕДА

Положај

Примили смо ваш допис од 6-VIII о. г. под бројем 392.

Што се тиче смјерница које сте дали вашим батаљонима, слажемо се, са напоменом да је потребно да обратите с ваше стране највећу пажњу на сектор Саница — Кључ, гдје ће се моћи развити шира војничка активност, а и политичка, јер у том правцу имамо низ непријатељских мањих упоришта која ће се моћи ликвидирати. Тако исто у томе крају био је развијен четнички утицај, који сада опада, и наоружане четничке групе прилазе нама, желећи борбу против окупатора и усташа. Ово све треба искористити и појачати, понављамо, нашу активност у томе крају. Ваш један батаљон треба да буде уперен у правцу Кључа, а један у правцу Врхпоља, на десном крилу распореда снага I к. одреда. Снаге овога батаљона нека се повежу са Соколовчанима које ће, као добровољачку чету, подредити својој команди док је батаљон на томе сектору. Ви ћете уредити координацију ових батаљона. Када средите батаљон према Бихаћу, ставите му у задатак ликвидирање мањих упоришта око Бихаћа, прелаз преко Уне и у сарадњи са 3 бат. I КНОПО продирање у Цазинску Крајину. Ваше снаге на линији Грахово — Стрмица доста су велике, ако би само држале положаје према непријатељу и биле дефанзивне. Стога их морате активизирати нападима на непријатељске одвојене тачке. Гледајте да што прије формирате ваш ударни батаљон, о чему ћете нас извијестити. Наредите вашим снагама, које сада оперишу према Ливну, да при свом повратку, у сарадњи са батаљоном „Будућност", ликвидирају четнике у селу Главицама код Гламоча.

С обзиром да је непријатељ у својој посљедњој офанзиви на Козари употријебио већи број тенкова, то и наша припрема за одбрану од тенкова мора да се појача. Стога снабдите ваше јединице бензинским флашама и нагазним минама, које ћемо вам и ми слати. Послаћемо вам и упутства за одбрану од оклопних кола.

Овај штаб није одредио Милутина[1] и Котлу[2] у штаб неког новог одреда, него сматрамо да Котле не би могао и не треба да напусти тај одред. Можда би се Милутину и могла наћи замјена, ако буде неопходно потребно његово постављање у други одред.

Болничара Ђуру Бајића смо вам послали.

Обавјештавајте нас редовно о распореду ваших снага, о њиховим акцијама и о стању и намјерама непријатеља на појединим секторима, како би могли имати ширу прегледност операција у Крајини.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
отсутан,

Замј. команданта,
С. Родић[3]

---

[1] Милутин Морача
[2] Никола Котле
[3] Славко Родић

БР. 92

ПРОГЛАС БИВШЕГ КОМАНДАНТА ОЗРЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 9 АВГУСТА 1942 ГОД. НАРОДУ И БОРЦИМА ОЗРЕНСКОГ И ТРЕБАВСКОГ КРАЈА[1]

ПРИЈЕПИС

НАРОДУ И БОРЦИМА ОЗРЕНСКОГ И ТРЕБАВСКОГ КРАЈА[2]!

Навршава се годину дана откако је оне ноћи између 22 и 23 августа планула прва пушка устанка у вашем крају. За ту годину дана мнoго се тога промијенило и проживјело на Озрену и Требави. Озрен је био поприште најкрвавијих борби наших великих побједа, његови борци својом јуначком борбом онемогућили су усташким звјерима да униште српски живаљ у том крају. Требава га је у тој његовој борби цијело вријеме слиједила и помагала. Због издајничке работе неколицине изрода и издајица постала су ова два најсвјетлија огњишта ослободилачке борбе касарне кукавних Павелићевих пандура, који љубе Павелићеве усташке руке крваве до лаката од српске крви. И то данас, у часу када се дрмају темељи фашистичке злочиначке силе, кад представници трију великих савезника: Совјетског Савеза, Енглеске и Америке доносе судбоносне одлуке, које имају да доведу до што скоријег завршетка рата, кад смо на прагу отворења другог фронта, који значи глогов колац Хитлеру и фашизму. Озрен и Требава изгледа као да то не виде. У часу када се под водством Врховног штаба народно-ослободилачке партизанске и добровољачке војске воде успјешне борбе готово у свим крајевима Југославије, кад под том командом српски, словеначки, хрватски и далматински партизани ослобађају села и градове, а јуначке пролетерске бригаде држе у својим рукама готово цијелу западну Босну и Крајину, у том часу озренски и требавски борци стоје скрштених руку, уколико нису окренули своје пушке против својих дојучерашњих другова.

Зар је доста једна година дана, па да забораве јуначки борци Озрена и Требаве какво их је зло натјерало на устанак.

---

[1] Оригинал се налази у Музеју народног ослобођења у Бањој Луци.

[2] Проглас је упућен бившим борцима Озренског НОП одреда. У априлу 1942 год. четнички елементи, на челу са Цвијетином Тодићем, Ђоканом Шарчевићем и Бранком Стакићем, извршили су пуч у Озренском партизанском одреду. Један дио руководилаца и бораца одреда повукао се са Првим ударним батаљоном на територију Зеничког одреда. Послије тога четнички елементи су читав одред прогласили четничким. У љето 1943 год., послије разбијања четника, поново је формиран Озренски партизански одред.

Зар је доста неколико мјесеци да ти храбри борци забораве проливену крв својих другова, који падоше бранећи своја огњишта. Или су заиста слијепи код очију, па не могу да виде ко су и коме служе изроди др Бранко Стакић, учитељ Тодић, Ђокан Сарчевић, Цвијетин Тодић и оно неколико њихових бандита. Осам мјесеци вођене су борбе на Озрену и то борбе којима се дивио цио наш народ и нигдје се борци Озрена нису морали да понизе пред непријатељем. Нико није ни помишљао на издају. Љетина је била убрана, главнина народа сачувана. За цијело то вријеме није од народа затражен ни један динар, а подијељене су народу стотине хиљада динара отетих од непријатеља. Требало је само непун мјесец од мог одласка, а шугави пас Павелић могао је да се хвали у усташким новинама, које су увијек бљувале увреде на српски народ, да су борци Озрена и Требаве признали његово „врховничтво", да су постали његови пандури, његови четници. Требало је само непун мјесец дана па да старе гуликоже Ђокан Сарчевић и Цвијетин Тодић ударе намет на вилајет[3] као да им није доста било раније њихове пљачке. Требало је само мјесец дана, па да цио батаљон озренских бораца мора да чува Павелићеву кривајску пругу и пилану његова плаћеника Бранка Стакића, док сам господин Бранко млати паре од народних крвника и непријатеља и помаже им да продуже ропство нашега народа. Зар су борци Озрена заборавили да је та иста пилана и господин Стакић господовао у својој вили у Стогу, док су поштени сељаци возучких села гинули бранећи своју слободу и своје голе животе.

Цвијетин, Бранко и њихова банда приговарали су мени да варам и издајем народ, да радим за Русију, а против Енглеске, док су они тобоже били за Енглеску и за Дражу Михаиловића. Међутим данас се види јасно као дан да су они само петоколонаши најпокваренији сорте, да својим радом служе само крвнику Хитлеру и његовим измећарима, Павелићевим усташама. Јер данас је и лудој дјеци јасно да се не може борити за Русију, а да се истовремено не брани Енглеска и Америка, да се у исти час не бори за што скорије ослобођење својега народа, као што је исто тако јасно да се не може шуровати са њемачким фашистичким бандитима и усташама, а да се не бори против свог властитог народа, против његових савезника Русије, Енглеске и Америке.

Они су пребацивали мени да припремам братоубиства. А ко то поби толике добре борце Озрена? Док сам ја био на Озрену, ми смо се борили против народних непријатеља, а не против својих другова и браће. А која је то борба против не-

[3] То јест: порез на народ

пријатеља, а не против својих другова и браће, против непријатеља нашег народа коју је водио „командант" Цвијетин? Ја знам само да је пуцао на озренске борце, да је убијао Србе. То зна и народ са Озрена.

Али што је најгоре, то тек долази. Сазнао сам да те назови вође припремају још црњу издају, да преговарају с Њемцима и усташама о предаји вашега оружја, оног истог оружја које смо у крвавим борбама готово голоруки отимали и плаћали крвљу наших најбољих другова. Шта значи дати то оружје непријатељима? Не значи ли то исто што и помоћи им да лакше уништавају и кољу оне наше другове и браћу, који се онако јуначки боре по осталим крајевима широм Југославије? Зар може бити црње издаје!

Вријеме је да се тргнете, другови борци Озрена и Требаве. Не дајте да од вас створе издајнике свога народа, самих себе. Не предајте оно што вам је у овом часу највриједније, не полажите свог оружја. Умјесто тога ја вас позивам, другови и борци, као што сам вас позивао прије годину дана када сте били у исто таковој опасности, не предајте своје оружје, него се с њим у руци сврстајте у редове правих народноослободилачких бораца, у заједничку борбу против нашег општег непријатеља. Одуприте се издајничкој работи Бранка Стакића, Цвијетина Тодића и остале њихове банде. Ја знам да се већина вас ни досад с њима није слагала, али да је попуштала под притиском њихових насиља. Нико не мисли и не жели да вас криви за све оне злочине, за које сносе одговорност Цвијетин, Бранко, Ђокан и оних неколико бандита око њих. Нитко не мисли да криви вас, који сте у заблуди учествовали у оним братоубилачким борбама. Сваки поштен борац зна да зато сноси одговорност само тих неколико бандита. Зато пређите опет одважно у редове Народноослободилачке војске као што сте одважно пришли и прије годину дана. Помозите осталим друговима и браћи који се боре широм наше земље, да што прије скинемо с врата мрског окупатора и његове слуге. Освјетлајте поновно образ Озрена и Требаве.

Још нешто, другови борци. Ових дана у свом побједничком маршу пролазе Босном јуначке пролетерске бригаде. Оне ће вјероватно походити и ваше крајеве. Не мислите да долазе као непријатељи, него као заштитници и ослободиоци. Дочекајте их зато другарски и не бојте се. Не насједајте лажима бандита и издајника, који имају разлога да се боје.

Побједа је наша, другови борци. Она ће ускоро заблистати над Озреном и Требавом, над цијелом нашом напаћеном земљом, над цијелим човјечанством. За њу је најбоља гаранција јуначка борба свих народа Југославије и борба свих наших савезника: Совјетске Русије, Енглеске и Америке.

У то име ја вас поздрављам са нашим старим борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Тошо Вујасиновић
командант Озренског народноослободилачког одреда

9 августа 1942

(М. П.)

БР. 93

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ДРУГОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА И О БРОЈНОМ СТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У СЕЛУ ВРХПОЉУ[1]

КОМАНДАНТ II БАТ.
V КР. ОДРЕДА
на терену

ОПЕРАТИВНИ ШТ.[АБ] ЗА Б.К.

Негдје

Са двије чете овог бат. и једном бат. „Соко" држим положај у Пећима, према Врхпољу. Акција на В.[2] још није извршена, зато што су снаге I кр. отишле Дабру и Дједовачи.

Снаге непријатеља у В.[3] су око 1000 војника. Око цијелог села имају ровове и веома су јако утврђени, тако да се без јачих снага и тешког оружја неће моћи ништа учинити.

Нагазне мине за које пишете поставићемо на најзгодније мјесто на цести Сански Мост — Кључ. Цесту ћемо такође прекопати гдје се год може.

Командант
Милан Зорић

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 324
Од 12/VIII 1942

[1] Оригинал је писан руком.
[2] Врхпоље
[3] Опширније о ослобођењу Врхпоља види док. бр. 115

БР. 14

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У БОСАНСКОМ ГРАХОВУ И ОКОЛИНИ

Ш Т А Б
[V КР]АЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 400

Дне 11-VIII-1942 г.

у 14.15 h

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. [В.] ЈУГОСЛАВИЈЕ

Ваше наређење од 9 ов. мј. примили смо 10 ов. мј. у 20 часова.

По наређењу Начелника Врховног штаба које нам је послато 6 ов. мј. послали смо извјештај о распореду и јачини наших снага као и о јачини четничких банди у Бос. Грахову и околним селима. Извјештај је послан 8 ов. мј. преко батаљона „Војин Зиројевић".

Према наређењу Начелника Врховног штаба од 9. ов. мј. одговарамо сљедеће:

1) Окупатор се није повукао из Бос. Грахова. Добили смо извјештај 10 ов. мј. да је из Книна пребацио неко појачање у Бос. Грахово али не знамо број. Наша обавјештајна служба III батаљона јавља нам да су дознали да Талијани намјеравају напасти на сектор батаљона „Старац Вујадин" с намјером да продру према Ливну. Међутим наше је мишљење да они неће то учинити јер би им за то требале много веће снаге него што их сада имају у Бос. Грахову, поготово стога што су већ претрпјели један пораз у с. Казанцима, кад су имали намјеру да униште партизане у Динари.

2) Јачина четника у Бос. Грахову и околним селима која они држе је 450—500. Тачан број аутоматског оружја не знамо, по прилици до 15 пушкомитраљеза, 1 лаки митраљез и 2—3 тешка митраљеза. Од Стрмице па према Коњској Глави, Љубиној Пољани и Отрићу има их око 320 са 10 пушкомитраљеза и 3 тешка. Муниције имају довољно јер их снабдијевају Талијани. У извјештају од 8 ов. мј. јавили смо Вам да имају и око 300 пушака резерве које су такође добили од Талијана.

Прије појачања које је дошло окупатору 10 ов. мј. у Бос. Грахову било је од 300—500 Талијана, тачан број се не може

установити. Истина је да извлаче неки материјал из Грахова, али се не зна кад ће га и да ли ће га ускоро напустити.

3) За напад на Бос. Грахово ми имамо на расположењу наш III и IV батаљон са по три чете. Остале наше снаге налазе се на положајима од Кључа и од Санице према Врхпољу и Санском Мосту. Са тог сектора не би могли повући ништа, јер по извјештају Оперативног штаба за Бос. Крајину ново-ослобођени сектор од Кључа према Саници морамо држати јачим снагама, па их чак и повећати, због ликвидирања неких непријатељских упоришта и због још јачег притиска на четничке јединице на сусједној четничкој територији. Према Бихаћу налази се наш један батаљон којег такође не би могли цијепати за појачање снага према Грахову.

Од штаба Одреда за сјеверну Далмацију[1] добили смо извјештај да би они могли у заједничкој акцији учествовати са два своја батаљона (6 чета).

Према овоме и према јачини снага окупатора и четничких банди мишљења смо да су наше снаге мале и не би могле са успјехом извршити задатак ликвидрања Бос. Грахова. Напомињемо да би за ову акцију био потребан бар један топ и неки бацач. Наш одред има батерију и то: једну хаубицу са 10 граната, 2 талијанска [топа] 75 мм (један од тих топова послан је на Ливно са 10 граната јер смо свега толико имали).

У овоме извјештају не можемо Вам послати конкретан план о нападу. То ћемо учинити у најскорије вријеме, када сви чланови штаба буду упознати са Вашом наредбом. У међувремену добићемо тачне податке преко наше обавјештајне службе III и IV батаљона о јачини окупатора и њиховим намјерама, као и о јачини четника у овом моменту.

Извијестили смо Оперативни штаб о Вашем наређењу за ликвидацију Бос. Грахова.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
отсутан

Замј. команданта,
Мил. Морача

[1] Сјеверно-далматински НОП одред

БР. 95

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У БОСАНСКОМ ГРАХОВУ И ОКОЛИНИ И О УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗА СА СЈЕВЕРНО-ДАЛМАТИНСКИМ НОП ОДРЕДОМ

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 398

дне 11-VIII-1942 г.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 332
од 13/VIII-1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЗА БОС. КРАЈИНУ

Вашу наредбу број 286 од 9 ов. мј. примили смо.

Пошто је друт командант овога одреда на терену према Кључу и Врхпољу упознали смо га о Вашој наредби, тј. о потреби распореда наших снага на том сектору и са повезивањем са снагама I крајишког одреда. Писали смо нашем I батаљону да држи добру везу са снагама I крајишког одреда према Бихаћу.

Нисмо добили извјештај какво је стање према Кључу и Врхпољу. Код Бихаћа је без промјена.

Од Врховног штаба добили смо наредбу да што хитније ликвидирамо Бос. Грахово. Тражили су да им пошаљемо конкретан план, као и број наших расположивих снага које би могле учествовати у тој акцији. Извијестили су нас да IV оперативна зона не би могла дати за ту акцију својих снага с обзиром да су заузете на другим странама.

Ми смо још раније поднијели извјештај Врховном штабу о јачини четника у Грахову и околини и о томе да Талијани још држе Бос. Грахово. Извијестили смо их да за ову акцију имамо два наша батаљона, чије су снаге иначе на положајима према Грахову.

Повезали смо се са Сјевернодалматинским одредом, који оперише од Плавна према Книну и Стрмици, и они су нас извијестили да би у заједничкој акцији на четничка упоришта Книн—Грахово могла да учествују њихова два батаљона. Управо тим снагама и располаже тај одред.

Сматрамо да су ове снаге за успјешну ликвидацију Бос. Грахова мале, тј. наша два батаљона плус два далматинска, и

извијестићемо Врховни штаб да су нам потребне још неке снаге, поготово кад се Талијани још налазе у Грахову.

Добили смо извјештај од штаба III батаљона да је окупатору дошло појачање у Бос. Грахово, али не знају број. Извијестили су нас да је поп Ђујић 9 ов. мј. формирао неки ударни батаљон од 400 четника који би имао задатак да заузме наше положаје на Уилици те тако да загосподари истим. Ми смо предузели мјере у овом смислу, јер су нам дошле двије чете овог батаљона са акција на Ливну. До сада нема никаквог покрета тога ударног батаљона.

Један батаљон III личког одреда води борбу са четницима у Попини. По извјештају успјели су да их потисну према пруги. Талијани четницима помажу са артиљеријом.

Јавите нам Ваше мишљење о овој акцији на Бос. Грахово, као и то да ли би могли за ту акцију добити неки бацач, с обзиром да око самог града има доста утврђења.

До доласка овог појачања Талијанима у Грахово имали су у граду један батаљон, око 600 војника. Четници имају око 500 пушака у Грахову и околним селима. Од Стрмице према Отрићу њихова је јачина 320. Дали смо у задатак обавјештајној служби нашег III и IV батаљона да нас тачно извијесте о јачини четничких банди у погледу цјелокупног њиховог наоружања.

Штаб Сјевернодалматинског одреда тражио је од нас да му се хитно пошаље извјесна количина хране, јер су остали без исте. До сада су они храну добивали од III личког одреда, код кога је такође нестало. С обзиром да и ми не располажемо неким резервама, ми храну не можемо дати, јер чим би им дали од наших резерви, ту исту количину морали би одмах тражити од Вас. Ми ћемо извијестити штаб тог одреда да такође не располажемо резервама које би могли уступити њима и молимо вас да нам јавите ваше мишљење по овоме.

Друг Ђуро Бајић јавио се овом штабу и примио је дужност.

Пошто ми не располажемо уопште храном за рањенике, а с обзиром да код нас долазе и рањеници из пролетерских бригада, била би нам потребна извјесна количина пшенице и пасуља. Молимо штаб да нам одобри извјесну количину пшенице и пасуља и да нас извијести кад би могли послати караван за исто. Рањеници из бригада стигли су у Прекају и за два дана доћи ће овдје.

Са другарским и борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар,
Лазар М. Радошевић

(М.П.)

Зам. команданта,
Мил. Морача[1]

[1] Милутин Морача

БР. 96

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 12 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРМИРАЊУ ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ И ШЕСТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 322
Од 12-VIII-1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

положај

На нашем терену посљедњих дана нема никаквих значајнијих промјена. Сви непријатељски покушаји да продру дубље у нашу ослобођену територију одбијени су. По свим извјештајима које смо добили непријатељ у свим гарнизонима спрема се за одбрану, и по свему закључујемо да засада нема веће опасности за Грмеч.

Са ослобођењем Кључа,[2] одн. Кључког среза наметнула нам се је потреба стварања новог одреда који ће дејствовати у том срезу. И стога смо формирали VI крајишки одред, који се простире на терену Кључ — Врхпоље — Сасина — Бронзани Мајдан — Бања Лука, и захвата сав терен до ријеке Врбаса и цесте Бања Лука — Јајце, до Мркоњић Града. У тај одред смо укључили Рибнички батаљон, Мањачки батаљон и један батаљон V крајишког одреда[3]. Тај одред имаће углавном задатак да рашчисти Мањачу и околину Мркоњића од четника и да продире према Бања Луци.

Формирана је II К.Н.О.П. ударна бригада[4], која ће ових дана ступити у акцију око Санског Моста. За команданта те бригаде постављен је друг Мартиновић[5].

У формирању је и III крајишка ударна бригада, која ће засада имати свега 700 бораца, углавном из V одреда.

---

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ, под бр. 2876.
[2] О ослобођењу Кључа види док. бр. 66.
[3] Други батаљон Петог крајишког одреда. Шести крајишки НОП одред, приликом формирања, имао је укупно око 1000 бораца.
[4] Друга крајишка бригада формирана је 2 августа 1942 године.
[5] Ратко Мартиновић

Ако наша I бригада[6] није неопходно потребна за операције око Купреса, то ми предлажемо да се она упути на сектор III крајишког одреда и да у заједници са тим одредом заузме Мркоњић Град. То би јако корисно било из разлога што четници Дреновића, који се налазе у околини Мркоњића, показују знакове деморализације и дезорганизације, а са ликвидирањем Мркоњића узело би се њихово једино упориште у Крајини и олакшало би у многоме наступање наше II у[дарне] бригаде у правцу Бања Луке.

На читавом терену око Грмеча подигнуто је жито колективном жетвом и смјештено у војне магацине. То нарочито важи за Кључки срез, у коме је подигнуто око 50 вагона жита.

Чули смо да је у Ливну[7] заробљена већа количина нафте и бензина. Пошто ми имамо преко 12 вршаћих машина које раде дан и ноћ, то би молили да нам се уступи једна количина бензина, јер неке машине не могу више да раде због несташице бензина.

На нашем терену организована је радионица са електричним погоном (у шуми)[8] која може да израђује нагазне мине, мине за бацаче, ручне бомбе итд., а пошто је за сву ту производњу потребан експлозив којега ми немамо у довољној количини, то би молили исто тако да нам одредите извјесну количину експлозива од онога који је у Ливну заробљен.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
отсутан

(М. П.)

Командант,
Коста[9]

---

[6] Прва крајишка НОУ бригада

[7] У нападу на Ливно учествовале су слиједеће јединице: Прва пролетерска бригада (без Шестог батаљона, који је вршио обезбјеђење од правца Посушја) и Трећа Санџачка бригада (без Другог батаљона, који је вршио обезбјеђење од правца Купреса). Ливно је бранило око 950 непријатељских војника: домобрана, усташа и жандарма. Напад је почео 4 августа у 22 часа. Борбе су биле врло оштре; посљедње упориште — утврђена кућа Митровића — ликвидирано је тек 7 августа. У овим борбама убијено је око 150 непријатељских војника, а заробљено око 400 домобрана, 250 усташа и десетак Њемаца. Успјело је да побјегне само око 140 усташа, домобрана и жандарма. Заплијењено је 600 пушака, 14 пушкомитраљеза, 4 митраљеза. 2 минобацача, око 100000 метака и 4500 кг експлозива. Партизани су имали 10 мртвих и више рањених.

[8] Радионица се налазила у шуми код села Суваје. Радионицом је руководио инж. Миле Љубичић.

[9] Коста Нађ

БР. 97

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ БАТАЉОНА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ ОД 12 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О БОРБАМА НА КУПРЕСУ[1]

ШТАБ V БАТАЉОНА
IV БРИГАДЕ
12-VIII-42
у 10 часова

ШТАБУ IV БРИГАДЕ

Непријатељ из града почео је да се креће у 4 правца. II бригада[2] нас извјештава да су њихови и Херцеговачки дијелови у вароши[3] — дочим, осматрањем видимо и долазимо до закључка да наших тамо нема, већ се усташе сада крећу ван града. Дијелови II бригаде повукли су се са Стожера на Врата. Изгледа да им је стало да пробију и очисте пут Купрес—Бугојно.

Наш батаљон (јак 1½ чета) размјештен је као што смо јутрос навели, с тим што смо од чете са В.[еликог] Стожера послали једну десетину позади В. Стожера ка путу за Бугојно, а послије повлачења дијелова II бригаде то морамо пазити и на тај простор — што све чини да смо морали много развући људство, при чему се отежава и веза и јачи отпор.

IV батаљон се повукао преко наших положаја и пошао на Мали Стожер (изнад Мрачаја). I батаљон је такође изашао преко наших положаја и одмара се позади.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Војин Јауковић

Командант
Момчило[4]

(М. П.)

---

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3428.
[2] Друга пролетерска бригада
[3] У Купресу; о борбама за Купрес види док. 77, 101, 106, 108, 111, 117, 161, 165.
[4] Момчило Полексић

БР. 98

ПИСМО КОМАНДАНТА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ НОПО ХРВАТСКЕ ОД 13 АВГУСТА 1942 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ГРЕШКАМА ПАРТИЗАНСКОГ РУКОВОДСТВА ЗА ВРИЈЕМЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРУ И СУДБИНИ КРАЈИШКОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ БАТАЉОНА[1]

ПРЕПИС

Драги Бошко,[2]

Ми смо се без тешкоћа пребацили и сретно стигли до Штаба.[3] Како сигурно знаш из извјештаја курира, блокада је на Сави дигнута, ровови су празни, у шуми између Стругова нема ништа, села између Саве и пруге још су недирнута, а прелаз преко пруге лак, јер пругу чувају само патроле. Према свему томе пребацивање и већих снага у Славонију не би задавало тешкоћа.

У славонским селима смјештен је велики број жена и дјеце из Босне. Другови овдје састављају попис свих па ће вам га послати да би козарски партизани знали за судбину својих рођака. То показује да непријатељ не мисли да у догледно вријеме врати тај народ натраг у њихова села.

За вријеме офанзиве на Козару, особито у њезиној посљедњој фази, непријатељ је развио врло живу пропаганду у циљу деморализације овдашњег становништва, при чему су му олакшавале рад избјеглице са вашег територија, које су биле у великој паници и увјерене да је на Козари све пропало. Долазак босанских партизана[4] у нашој пратњи много је охрабрио босанске избјеглице и подигао морал код становништва и партизана, особито оних према Сави.

Сигурно ће те особито обрадовати вијест да су се у Славонију пред два мјесеца пребацили остаци Крајишког пролетерског батаљона.[5] Има их по прилици нешто више од трећине. Од командног кадра батаљона у животу је само штаб Грмечке чете. Исто тако прешли су овамо остаци штаба IV крајишког одреда, и то комесар друг Ступар[6] и другарица Зага[7] са групом

---

[1] Пронађен је препис оригинала.
[2] Бошко Шиљеговић
[3] Штаб Треће славонске оперативне зоне
[4] У пратњи другова Грге Јанкеса и Иве Маринковића налазила се група бораца Другог крајишког одреда.
[5] Односи се на Крајишки пролетерски батаљон који се, под притиском непријатеља, повукао из Централне Босне у Славонију. Већина бораца и командног кадра изгинула је или заробљена у борбама у Централној Босни.
[6] Војо Ступар
[7] Зага Умичевић, члан ОК Четвртог крајишког одреда

тзв. герилаца. Мишљење III (Славонске) оперативне зоне да Пролетерски батаљон задржи у Славонији, особито док се успостави веза са крајишким Оперативним штабом.

Слично покушајима које су чинили да ступе у везу с вама, босански четници покушавају да дођу у додир са славонским партизанима, те у том циљу шаљу курире преко Саве. Тако је неки Форкапа,[8] према причању једне чете четника у Прњаворском срезу, послао своје људе да потраже једног партизанског водника кога од раније познаје и за кога сматра да је један од партизанских руководилаца. На несрећу, штаб нема никаквих конкретних података, јер Форкапини људи нијесу још дошли у додир с ниједним од одговорних другова. Има тако још једна вијест да једна група босанских четника, ранијих партизана, такође из Прњаворског среза, тражи да буде примљена натраг у партизанске редове.

Наши су другови овдје имали прилике да разговарају са једним домобранским официром који је судјеловао у офанзиви на Козару. По његовом причању судјеловало је у офанзиви 80 хиљада непријатељске војске, губици непријатеља износе око три хиљаде људи. На једној војној конференцији послије офанзиве дискутирали су учесници офанзиве међу осталим и о погрешкама у тактици партизана. Најглавнијом погрешком партизана сматрали су то што су партизани дозволили да им се наметне фронтална борба. Крупна погрешка — довлачење цивилног становништва у Козару. Склоништа за људе малобројна и слабо маскирана. Спремишта за метеријал концентрирана на малом простору. Оцјена партизанског војног руководства да је било недорасло ситуацији: покушај пробоја на мјесту које је непријатељ јако утврдио и на јако широком фронту, касно започињање акција, невођење борбе док је непријатељ био у покрету. За Станка[9] је казао да се предао Нијемцима и да је дао многе податке о најделикатнијим стварима, међу осталим открио је магазине. То су сумарне информације. Чим дознам нешто детаљније и поузданије јавићу ти.

Према свим знацима непријатељ спрема офанзиву на Псуњ. Концентрира војску у Броду, Осијеку, Пакрацу и на другим мјестима. Копа ровове на подножју Диљ Горе за осигурање пруге, врши насилна извиђања са јачим колонама, поправља цесте, убацује шпијуне да би испитао положаје и јачину партизанских јединица, на разне начине покушава да деморализира партизане и позадину, у ту сврху убацује Недићеве четнике. Уопће ради оно исто што је радио и у Босни. Друговима овдје много ће користити ваше искуство, и они су

[8] Никола Форкапа — четнички командант из Централне Босне ухваћен од органа народне власти и осуђен на смрт као народни непријатељ.

[9] Станко Милић

већ имали савјетовање војних руководилаца и створили план за што успјешније савладавање непријатељске офанзиве.

Један дио оних ствари које сте наручили мислим да сте већ добили, други дио добит ћете вјероватно с овим писмом. Грга[10] се брине да вас опскрби свим чим може.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздравља тебе и остале другове

13. VIII. 1942 г. Иво,[11] с. р. и Грга, с. р.

БР. 99

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА „БУДУЋНОСТ" ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРЕКОПАВАЊУ ЦЕСТЕ ГЛАМОЧ — ЛИВНО[1]

ШТАБ
IV БАТАЉОНА „БУДУЋНОСТ"
III К.Н.О.П.О.
Бр. служб.
13 августа 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. Ј.

Положај

Овај штаб је примио један допис од V крајишког Н. О. П. О. у коме нас извјештава да је тај штаб наредио прекопавање цесте на пруз Гламоч—Ливно, јер да није довољно прекопана. И извјештава нас да по овоме доставимо томе штабу извјештај, као и да приступимо прекопавању цесте.

Ми смо раније прекопавали поменуту цесту, али смо морали да је затрпавамо ради пролаза камиона који евакуишу материјал из Ливна. За сада не можемо приступити поновном прекопавања, јер још увијек се материјал из Ливна евакуише

[10] Грга Јанкес

[11] Народни херој Иво Маринковић-Славко, члан ЦК КПХ. Ухапшен фебруара 1943 год. у Загребу, гдје се налазио по задатку. Нема података о томе како је убијен.

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3441.

и потребно је да је цеста исправна, али кад се заврши са евакуацијом, ми ћемо приступити томе раду и цесту онеспособити.

Уколико тај штаб мисли да би било потребно ово одмах учинити, другарски се молите да нас извијестите шта треба да учинимо.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
М. Полић[2]

Командант,
Стојан Краљ

БР. 100

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА „СОКО" ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉА КОД МРКОЊИЋ ГРАДА И САНСКОГ МОСТА И О ПОТРЕБИ ДА СЕ ОБЕЗБИЈЕДИ ЖЕТВА ОКО КЉУЧА

ШТАБ III БАТАЉОНА „СОКО"
III К.Н.О.П.О.
13/VIII. 42.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ
ШТАБУ V К. Н. О. П. ОДРЕДА

Према обавјештењима која смо примили непријатељ спрема напад од Мркоњића и С. Моста.

Непријатељ је у Мркоњићу добио појачања у војсци и оружју. Добио је и један топ. Данас стиже хаубица. Сада има око 530 хрв. војника и усташа. Такође и четници врше концентрацију око Мркоњића. Има их око 1000 према обавјештењима

Стање наоружања хрв. војске у Мркоњићу је слиједеће: 500 пушака, 3 бацача мина, 2 брдска топа, 8 тешких митраљеза и 10 пушкомитраљеза.

Према истим обавјештењима спрема се у исто вријеме напад и од стране С. Моста. Тамо је концентрисано 1.100 непријатељских војника. Напад ће бити наводно ноћу и то за дан-два.

[2] Милош Полић

Морал и расположење хрв. војске у Мркоњићу за борбу врло слаби.

У вези са жетвом око Кључа која је баш ових дана у јеку било би потребно онемогућити под сваку цијену непријатељу да се пробије у Кључ, бар за извјесно вријеме док се жито не подигне, које се већ почело вријећи. Наше снаге су прилично недовољне. Ми на сектору према Мркоњићу и Ситници имамо свега двије чете нашег батаљона, а двије друге налазе се у саставу Петровачког батаљона према Врхпољу. Сматрамо да би било потребно најхитније упутити на овај сектор извјесна појачања.

Напомињемо Оперативном штабу да је штаб I К.Н.О.П.У. бригаде оставио код нас 175 мина за бацач м[ина] кал. 80, па би било потребно да нам се јави да ли ћемо добити тај бацач или ћемо послати муницију. Бацач би нам био потребан.

Борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Обавјештајни официр,
(Потпис нечитак)

(М. П.)

Политкомесар,
Морача[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 346
Од 16/VIII - 1942

БР. 101

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ ОД 14 АВГУСТА 1942 ГОД. ДЕЛЕГАТУ ВРХОВНОГ ШТАБА О ТОКУ БОРБИ У КУПРЕСУ[1]

14 август 1942
у 13.45 часова

Друже Црни, наша бригада у току ноћашњег напада имала је врло тешке губитке: око 100 мртвих и рањених. Ово још нису тачни подаци. Међу мртвим и рањеним налази се и велики број другова из командног кадра. Наша два батаљона — Други

[1] Петар Морача

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3707. Извјештај је упућен Сретену Жујовићу-Црном.

и Четврти — разбијени су и неспособни за ма какву акцију, како услијед великих губитака у људству тако и командном кадру. Поред тога партизани из ова два батаљона нису још ни окупљени, јер су се разишли носећи велики број рањеника. Трећи батаљон је остао без командног кадра и има такође доста велике губитке (2 мртва и 10 рањених). Први батаљон, по још непознатим подацима, има 3 мртва и 8 рањених. Рањени другови из овог батаљона пренесени су у правцу Благаја, куда су их однијели партизани из овог батаљона. Остатак овог батаљона је прикупљен. Његов командни састав је сачуван. Пети батаљон — по квалитету најслабији и по броју најмањи, укупно 120 бораца, од којих је једна чета отишла са болницом Пете бригаде — учествовао је са једном четом у ликвидацији Малог Стожера заједно са Првим батаљоном, а послије тога служио је као резерва на Малом Стожеру. У борби на М. Стожеру имао је 1 мртвог и 4 рањена.[2]

Слажем се са твојим наређењем о вечерашњем нападу на Купрес, јер је непријатељ вечерас заиста најслабији — услијед губитака, деморализације, утрошка муниције итд. Али, с обзиром на цјелокупно стање у бригади, ми у вечерашњем нападу можемо припомоћи само то, што ћемо обезбјеђивати Велики и Мали Стожер, и вршити демонстрације према граду.

С обзиром на искуство из оба напада на Купрес, а поготово с обзиром на искуство из ноћашњег напада, ми дајемо сљедеће сугестије: 1) Град треба нападати из праваца: Чардачица—Купрес и Велика Врата—Купрес. Напад са источне стране, с обзиром на силос који за наше партизане претставља тврђаву, не може се изводити. У последњем нападу рачунали смо на брдски топ и бацач и на један батаљон који је имао задатак само напад на силос и његову ликвидацију. С тим смо мислили да ћемо, ако га већ не можемо заузети, привући ватру на овај батаљон и тако ослободити од ватре из силоса правац М. Стожер—Купрес. Међутим, то није успјело. 2) За Погану Главицу треба одредити посебне снаге које би, послије ликвидације Погане Главице, продужиле у град. 3) Сматрамо да куће у граду не би требало палити, јер се то у току овог напада показало као штетно. 4) Како ви најбоље знате са каквим снагама располажете, ми ипак мислимо да у вечерашњи напад треба увести свјеже снаге, које би у једном брзом налету дотукле већ деморалисаног непријатеља.

Наше јединице сада држе положаје Мали и Велики Стожер и Стожер, сагласно вашем наређењу.

Очекујемо од Тебе даље директиве. У истом смислу упутили смо и једно писмо другу Титу, с тим што смо њему пред-

---

[2] Односи се на Купрес. Опширније о борбама на Купресу види док. бр. 77, 106, 108, 111, 117, 161 и 165.

ложити да као свјеже снаге у ноћашњем нападу учествују бар 3 батаљона Прве бригаде са оклопним аутомобилом.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За ШТАБ IV БРИГАДЕ

Митар[3] **Пеко**[4]

Вељко[5]

БР. 102

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ, БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У ЈАЈЦУ, ДОЊЕМ ВАКУФУ И МРКОЊИЋ ГРАДУ[1]

Ш Т А Б
III КРАЈ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Стр. пов. број: 5/42
Дне 15 августа 1942 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

Према најновијим добивеним подацима, добивеним преко наших водова за везу, стање код непријатеља је сљедеће:

I ЈАЈЦЕ:

У Јајцу има око 500 домобрана и усташа. Војска је распоређена по положајима овако:

1) На Волујаку (код Мирковића куће) један вод са једним брзометним противтенковским топом. Водник тога вода је наш симпатизер и сарадник.

2) На Волуајку (према Царевом Пољу — у кући Петра Першића) 20 домобрана.

3) На Катини (мјесто код старе православне цркве) код Бехменове појате један тешки митраљез.

[3] Митар Бакић
[4] Пеко Дапчевић
[5] Павле Илић

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3538.

4) На Царевом Пољу (код главног резервоара у Крпиној кући) 1 тешки митраљез.

5) На Харманима (сјеверно од старе тврђаве) две хаубице од 100 мм.

Укупно Царево Поље и Катина имају 40 домобрана.

6) На старом граду — тврђава 2 тешка митраљеза, 2 рефлектора и 17 домобрана, од којих су 16 муслимани, већином наши симпатизери.

7) У башчи „Гранд хотела"(гдје је жупанија) 2 тешка митраљеза окренута према парку.

8) На Ћусинама (низ положаја на брду између Пливе и Врбаса) 1 брзометни противтенковски топ, 3 бацача мина 81 мм и 96 домобрана. Испред положаја је испреплетена жица у коју по ноћи укључују струју. На каналу 1 пушкомитраљез и 12 домобрана.

9) У штамбруку[2] (код фабричког каменолома) 1 мали топ и осам домобрана.

10) У творници 15 наоружаних цивила и 22 [из] фабричке колоније.

11) На Скели 2 бункера код моста с лијеве стране Врбаса и цесте.

12) На жељезничкој прузи код фабричког каменолома 6 ватрогасаца са пушкама.

13) У Подмилачју (7 км на цести Јајце—Бања Лука) 12 домобрана и 1 пушкомитраљез.

Домобрани станују у новој болници гдје је и команда мјеста, у 2 основне школе и у клостеру, гдје им је и болница.

Усташе заузимају сљедеће положаје:

1) Штамбрук 7 усташа.

2) Буковица (код циганских кућа) осам усташа и 1 њемачки пушкомитраљез.

3) У Прудима, по ноћи, 50 до 60 усташа из причувне усташке бојне.

4) Керпић (камен више Скеле) осам усташа.

5) На Скели, по ноћи, 10 усташа.

II НА ПРУЗИ ЈАЈЦЕ — ДОЊИ ВАКУФ:

1) У Бравницама (прва станица на прузи Јајце — Д. Вакуф) 1 пушкомитраљез, 1 бункер и 22 домобрана. Водник је наш сарадник.

2) У Винцу 60 домобрана, 1 бацач, 1 тешки митраљез, 1 рефлектор на тврђави и 120 наоружаних цивила. Командант мјеста Диздар тражи преговоре с партизанима. Предао би Винац под условом да га бране.

---

[2] Искварени њемачки израз за каменолом (Steinbruch).

3) У Бабином Селу 25 домобрана, 2 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез и 2 бункера, од којих је 1 између цесте и Врбаса, а други на самој станици.

III ДОЊИ ВАКУФ:

У Доњем Вакуфу непријатељ стално очекује напад партизана. Приликом напада II пролетерске ударне бригаде на Д. Вакуф непријатељ је извукао муницију и закопао.

Код Сахат-куле постављен је бацач мина и 1 тешки митраљез. Код Дражића куће има једно митраљеско гнијездо у међи и 1 пушкомитраљез. Друго митраљеско гнијездо је на Текаловом Брду код Вакуфа. У Ћосића гају, више Станоје Гојкушића куће, имају 2 пушкомитраљеза. На жељезничкој станици, на десној страни у првој кући, има 1 тешки митраљез. У православној цркви има 1 тешки митраљез.

Муниција је закопана на Кутањском Брду, код Нинковића међе.

Код Пољевића куће има стража са 1 пушкомитраљезом. На коси код Гојковића куће је друга стража са митраљезом. Треће стражарско мјесто је на Кутањском Брду са 1 тешким митраљезом и 1 пушкомитраљезом. Позади топова код куће Шпире Сукаре има 50 усташа у рововима.

Домобрани станују у Српском дому и у школи. Жандари станују у општини. Официрска кухиња се налази у кући попа Михајла. Ту станује и 1 официр. Други официр станује у кући Владе Мензе, а трећи станује наспрам муслиманског дома у Д. Вакуфу. Пуковник станује у Српском дому са једним поручником. Један официр станује у селу Кутањи, у кући Јанка Милића. Два рова имају код Јована Јандрића куће са једним пушкомитраљезом и осам домобрана.

Грађани Муслимани су већином на нашој страни, наши симпатизери.

У Јајцу магацини муниције налазе се један у тврђави а други на Шипадовој станици, у згради гдје се је смјештала локомотива. Ту имају муниције за разно оружје. Већину становништва у Јајцу чине Муслимани, који су готово сви наши симпатизери. У Јајцу постоји наша сргнизација која је, у случају нашега напада, спремна да изврши важан задатак. Дознали смо да убрзано поправљају тврђаву и зидиће око Јајца на које постављају жице са електричном струјом.

IV У МРКОЊИЋ ГРАДУ:

Са Мркоњићем смо тек скоро успоставили добру везу. Према најновијим обавјештењима у Мркоњићу нема много хрватске војске, а има свега око 60 усташа. Скоро је извршена смјена војске. Официри као и домобрани нису за борбу. Тако

прије неколико дана четници су проиијели вијест да ће ударити партизани на Мркоњић по ноћи. Официри, иако су дознали за то, нису ишли на положаје него су и домобранима наредили да, у случају напада партизана, не пуцају него да се повуку. Главна утврђења су им на Рогољима и Оругли. У граду има око 30 другова који би били спремни да изврше додијељене им задатке. Четници врше блокаду са живежним намирницама. Око осамдесет пет посто четника са Дреновићева сектора симпатишу нас партизане. Ако би се нападао Мркоњић прије чишћења њиховог сектора, могли би рачунати на тај процент. У селима Бјелајцу и Шеховцима симпатије су сто посто на нашој страни и можемо на њих рачунати. Другови из Мркоњића предлажу нам да затворимо цесту Мркоњић — Црна Ријека, јер Хрвати намјеравају да насилно евакуишу одржача наше везе и два доктора. Дреновић са Хрватима намјерава да утврди низ истакнутих тачака око цесте Мркоњић — Јајце. О томе као и о свима промјенама, како у Мркоњићу тако и у Јајцу и околини, извијестићемо на вријеме.

Уз борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Официр О. С.
Дакић[3]

(М. П.)

БР. 103

ЗАПОВИЈЕСТ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 16 АВГУСТА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКО УПОРИШТЕ ВРХПОЉЕ

Прва борба II кр. б-де

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЗА БОС. КРАЈИНУ
16 VIII 1942 г.

ПЛАН НАПАДА НА ВРХПОЉЕ

Непријатељ у јачини око 600 усташа и домобрана налази се у В[рхпољу]. Око села непријатељ је израдио ровове. Као најјаче отпорне тачке у Врхпо[љу су] жељезничка станица,

[3] Максо Дакић

школа, дућан крај школе и џамија, за које се објекте нема података о јачини непријатељских снага у истима.

Непријатељ је за одбрану Санског Моста поставио јача осигурања на Дједовачи и Брајићтавану, као и на лијевој обали ријеке Сане. У Паланци, сјеверно од Томине, становништво је усташки расположено, те се може рачунати да може дати отпора. Непријатељ има посаду на мосту на ријеци Сани.

Оваковим својим распоредом непријатељ стално угрожава нашу слободну територију и имаде могућности да продре и попали куће на нашој слободној територији, а са друге стране обезбиједио је извожење жита из долине ријеке Сане. Сански Мост је чувено зликовачко усташко гнијездо гдје је убијено неколико хиљада поштених Срба а зликовци још и данас сједе некажњени. Да би се омогућио напад и уништила усташка банда у Санском Мосту,

НАРЕЂУЈЕМ:

Да се нападне Врхпоље,[1] које служи као претстража Сан. Мосту, и то на сљедећи начин:

I. Први батаљон V К. одреда друга Зорића[2] извршиће напад на непријатељске снаге на десној обали ријеке Сане са задатком спријечавања бјекства непријатеља из Врхпоља и доласка појачања из Сан. Моста, са сљедећим распоредом:

Са двије чете напасти на село Паланку, које ће чете послије извршеног задатка остати у засједи према Сан. Мосту. Трећом четом извршити напад на мост на ријеци Сани и по преузећу истог распоредити чету на обали Сане са задатком спречавања непријатеља да побјегне из Врхпоља.

II. Друга ударна крајишка бригада извршиће напад на Врхпоље са сљедећим распоредом:

Први батаљон десно од пута Кључ — Сан. Мост преко Камичка напада на коту 350, а по заузећу исте бочно из позадине продире у село Врхпоље.

Трећи батаљон напада лијево од пута Сан. Мост — Кључ па до ријеке Санице и продире фронтално у село Врхпоље.

Други батаљон, са двије чете, преко Хрустова напада на Врхпоље. Ове двије чете ће газити преко ријеке Санице и напасти на лијеви бок непријатељског распореда и продире бочно у Врхпоље. Трећа чета овог батаљона напада на жељезничку станицу и по заузећу исте са остале двије чете свога батаљона продужава ка Врхпољу нападајући непријатељски десни бок и позадину. Напомиње се да би у Хрустову могло бити непријатељских патрола.

---

[1] О резултату напада на Врхпоље види док. бр. 115.
[2] Милан Зорић

чета пратећег оружја, са два одјељења позади Првог батаљона, два одјељења позади III батаљона и два одјељења код Капеле, са згодних положаја помагаће напад Бригаде, као и евентуално повлачење у случају неуспјеха. Два митраљеска одјељења за ову акцију придодати батаљону „ПЕТАР ШКУНДРИЋ".

Противтенковски топ који ће бити придодат овој Бригади поставиће се код Капеле у Кљевцима одакле ће тући жељезничку станицу и школу у Врхпољу. У току дана заузети све потребне елементе, а ватру отварати по наређењу замјеника команданта Бригаде друта Ђурина.[8]

III. Први батаљон I К. одреда „ПЕТАР ШКУНДРИЋ" напада непријатеља на Брајићавану. Овај напад извести тако да се непријатељ нападне демонстративно, а уколико би се непријатељ поколебао извршити продор и преко Брајићавана на Дједовачу, те исте положаје задржати. Овај батаљон са придодата два митраљеза поставиће [на] згодно мјесто засједу које ће бити задатак да спријечи слање помоћи од Брајићавана за Врхпоље. Према свему овоме подесити такав распоред батаљона да се онемогући слање помоћи лијевом обалом ријеке Сане. У састав I батаљона „ПЕТАР ШКУНДРИЋ" улазе двије чете III и IV батаљона које ће бити под командом команданта батаљона „ПЕТАР ШКУНДРИЋ".

IV. Командир батерије поставиће батерију на таково мјесто одакле може тући Брајићаван, Дједовачу и Сан. Мост. Ватру отварати по наређењу Операт. штаба.

Знаци распознавања даће се накнадно. Одржавање везе за вријеме напада: одржаваће се паљењем објеката из којих непријатељ даје отпор, затим паљењем неважних објеката (сијена и појата) и преко курира, као и везом преко стрељачког строја са сусједним јединицама.

Батаљони ће одредити мјеста својих батаљонских превијалишта, одакле ће слати у прихватну болницу Опер. штаба, у Црну Воду. Љекар којег одреди Опер. штаб налазиће се у Црној Води и припремиће довољно средстава за пребацивање рањеника у болницу „Петар Шкундрић" или Грмеч.

Заробљенике упућивати у село Корјеново код кућа Бањчевих, одакле ће се сљедећег дана упућивати даље.

Скренути пажњу војницима да за вријеме борбе не скидају заробљенике, већ послије побједе над непријатељем приступиће се прикупљању плијена. Заробљенике при спровођењу по могућности везати, а по доласку у Корјеново одвојити домобране од усташа.

Све заплијењене ствари из Врхпоља евакуисати у Црну Воду. Евакуацијом ће руководити интендант II УДАР. бригаде

[8] Ђурин Предојевић

друг Чубрило[4] коме ће се све заплијењене ствари предавати по списку.

Интенданти ће спремити за своје батаљоне суху храну (печено месо и крух) како би борци имали шта да једу на дан послије акције.

Мјесто Операт. штаба биће код куће Змијанца у Челињу.

Батаљон „ПЕТАР ШКУНДРИЋ" послаће на 4 сата прије напада 30 водича у шуму Куково, који се имају да јаве штабу бригаде.

Дан и час напада ће се одредити накнадно усмено.

Штабови батаљона морају за ову акцију да људство политички и војнички припреме указујући им важност ове акције са политичког и војничког гледишта, као и посљедице које могу да дођу послије неуспјеха. Специјално се морају борци упознати са нашим држањем и ставом према поштеном муслиманском становништву. Пљачку под сваку цијену сузбити, као и паљење оних кућа из којих се отпор није давао.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Коста

[4] Ђоко Чубрило

БР. 104

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА „МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“ ОД 17 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВОГ, ДРУГОГ, ТРЕЋЕГ И УДАРНОГ БАТАЉОНА ЗА ПРИПРЕМУ САВЈЕТОВАЊА РУКОВОДЕЋЕГ КАДРА И СМОТРУ ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА

ПОВЈЕРЉИВО

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“
17 VIII 1942

ДРУГАРСКИМ ШТАБОВИМА I, II, III
И УДАРНОГ БАТАЉОНА

Положај

У вези са ситуацијом нашег одреда, одлучили смо да у 24, 27, 48, 86-26, 43-26, 43 и 33, 68-67, 82, 83-43-24-47, 27, 53, 43, 38, 26-64 одржимо на 36, 64, 58, 68, 63, 27[1] смотру свих војних снага нашег одреда и војна савјетовања са сљедећим дневним редом:

Први дан:

1) Комеморација палим друговима (п.к. Бошко[2])
   а) Рецитација „Мртви пролетери“ — Раде Башић
   б) Лењинов марш — хор одреда
2) Војно стање одреда — годишњица борбе, офанзива, наши успјеси и порази (К. Шоша[3])
3) Стање у свијету, у земљи и Бос. Крајини (з. к. Милош[4])
4) Заклетва незаклетих партизана

Други дан:

1) Озбиљни и шаљиви културни програм за партизане
   Између првог и другог дана, или у току ноћи или самог дана, одржаће се војна савјетовања штабова чета, батаљона и одреда са сљедећим дневним редом:
   1) Војни и политички извјештаји (командира, комесара и командан.)
      а) Бројно стање оружја и људства
      б) Стање одјеће, исхране, логорски живот и здравствено стање

[1] Палежу
[2] Бошко Шиљеговић
[3] Народни херој Јосип Мажар. Погинуо 1944 год., приликом ослобођења Травника, као командант Пете дивизије.
[4] Милош Шиљеговић, замјеник команданта одреда

ц) Утицај четничке пропаганде, дезертирање, паникерство и опште стање морала код партизана

2) Војни и политички задаци Одреда

3) Критички осврт на офанзиву

4) Евентуалије.

Да би се другови из командног кадра и јединице спремили за смотру и савјетовање, потребно је да учине сљедеће:

а) Припремити хљеба за два дана, а комесари исхране треба да се побрину за раније дотурање друге хране (стоке, кромпира, граха, махуна, кокошију, брашна). Свака јединица врши сама снабдијевање, тиме што ће комесари исхране са потребним бројем особља дан раније бити на зборном мјесту и припремити све за добру исхрану за ова два дана.

б) Штабови јединица дотуриће најхитније, а свакако прије горњег рока, имена палих другова са ознаком чина.

ц) За извјештаје на савјетовању треба доћи са писменим, чињеничним стањем и здравим приједлозима.

д) Настојати да се партизани што боље припреме за смотру, са чистим оружјем, свом спремом, окрпљени, обријани и ошишани, са ћебадима. На смотру морају доћи сви, о чему ће штабови јединица водити рачуна да не буде непотребних расхода.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полком.
Бошко, с. р.

Командант,
Шоша, с. р.

Препис оверава

Полком.
Јоцо[5]

К-дант,
Мећава[6]

[5] Јоцо Марјановић

[6] Народни херој Петар Мећава. Погинуо 1944 год., приликом ослобођења Травника, као замјеник команданта Треће дивизије.

БР. 105

НАРЕДБА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 17 АВГУСТА 1942 ГОД. О ФОРМИРАЊУ ШЕСТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОП.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
К Бр. 352 од 17/VIII 1942

НАРЕДБА

На територији Босанске Крајине, и то на подручју Кључког, Мркоњићког и дијела Санског среза оснива се

VI КРАЈИШКИ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД

За команданта Одреда поставља се	друг ДРАГО МАЖАР
За замјеника команданта	друг МИЛАН ЗОРИЋ
За политичког комесара	друг ИЛИЈА ДОШЕН
За замјеника политкомесара	друг ЉУБО БАБИЋ
За обавјештајног официра	друг ГОЈКО ГАЈИЋ

У састав и под команду Штаба VI Одреда улази батаљон „Соко", досадашњи батаљон III Крајишког одреда, батаљон Зорићев V Одреда[1] и батаљон „Змијање", снаге бившег Мањачког батаљона.

Овај Штаб нека одмах одреди своје сједиште и нека изврши потребну реорганизацију својих батаљона и именује командно особље батаљона и чета.

Пошто се тај Одред поново оснива и терен његове дјелатности националнo је разнолик састављен од Срба, Муслимана и Хрвата, а пошто се на том терену осјећа и утјецај четника, то треба прије започињања цјелокупног рада да сви другови из Штаба Одреда дођу у Оперативни штаб ради договора о раду.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар,	Замјеник команданта,	Командант,
отсутан	**Славко Родић**	**Коста**

(М. П.)

[1] Други батаљон Петог крајишког НОП одреда

БР. 106

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ (ДЕСЕТЕ) ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 17 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ НА КУПРЕС[1]

Ш Т А Б
I ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НАР. ОСЛОБ.
УДАРНЕ БРИГАДЕ
17 август 1942 15.47

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Гдје буде

Подносимо вам следећи извештај о нападу на град Купрес.[2]

Дана 11 августа наша западна колона имала је напасти Купрес са запада преко села Злосела—Сулејмановићи и Олово, те Купрешким Пољем до цесте Томислав Град—Купрес.

1 батаљон наше бригаде био је на левом крилу наше колоне и очистио Дебело Брдо, северни део Злосела и Сулејмановиће. Том приликом запалио је у овим селима неколико кућа ради боље оријентације. Чишћење ових села батаљон је извршио тако рећи без борбе. Батаљон је истом у селу Олову ступио у борбу са непријатељем, где га је чистио иако је његов отпор био јак. Око 2 сата по поноћи 12 августа батаљон се је рокирао са свог положаја за 500 метара у лево. Ово рокирање батаљон је извршио из тога разлога што се нагло повукла Купрешка чета[3] која је била између јединица Друге бригаде и овог батаљона и што је добио бочну ватру са коте Чардачице и ватру са леђа из злоселске цркве. Ово рокирање батаљона штаб бригаде сматрао је неоправданим и наредио му је да се одмах помери у десно на свој првобитни положај. Други батаљон наше бригаде наступао је средином и јужним делом Злосела, где је наишао на јак непријатељски отпор у злоселској цркви. Овде је било забарикадирано око 50 усташа са 4 аутоматска оружја који су их дочекали јаком ватром и ручним бомбама. Прва чета овога батаљона блокирала је цркву а остале чете наступале су својим правцем према Купресу. Други батаљон Треће бригаде[4] био је на левом крилу наше колоне и

---

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2644.
[2] Опширније о борбама на Купресу види док. бр. 77, 101, 108, 111, 117, 161 и 165.
[3] Купрешка чета Трећег крајишког НОП одреда
[4] Трећа санџачка НОУ бригада

наступао је Купрешким Пољем у правцу Купреса. Ова два задња батаљона били су такође приморани да се рокирају у лево у правцу положаја Друге бригаде, јер су и они били угрожени истом ватром као и Први батаљон, а тим више што су били на једном посве брисаном терену и што их је био дан затекао на овом положају.

Дана 13 августа наш Први батаљон имао је задатак да забије јако дубок клин у непријатељске положаје испод коте Чардачице у правцу североисточног дела Злосела, чиме би олакшао напад Крајишке бригаде[5]. У овој акцији наш Први батаљон у потпуности је успео и извршио свој задатак. Осим тога попалио је све Злосело, као и злоселску цркву[6]. Други батаљон наше бригаде са Другим батаљоном 3 бригаде имали су да нападну Купрес са његове југозападне стране крећући се лево и десно дуж цесте Томислав Град — Купрес. Ова два батаљона очекивали су први отпор на коти Поганој Главици, али је иста без борбе заузета и од ње се кренули у правцу града. Батаљони су се кретали једним посве брисаним тереном и под највећом непријатељском ватром, нарочито непријатељских минобацача и картеча. 2 батаљон 3 бригаде успео је да продре у град са две чете где је имао 10 мртвих и 10 рањених, а 2 батаљон наше бригаде да продре скоро до самога града, где је оба батаљона затекао дан. Ујутро око 5 сати батаљони су били отсечени један од другога од једнога непријатељског тенка који се нашим батаљонима моментално нашао у боку. Са леве стране наш Други батаљон био је угрожен густим стрељачким стројем усташа који су већ надирали из града. Они су батаљон напали са јаком ватром из аутоматских оружја због чега су се батаљони морали померити уназад. Ово су учинили и ради тога што су се све наше јединице почеле померати уназад.

Дана 14 августа наш Први батаљон наступао је својим првобитним правцем и успео да продре до самога града. Али како те ноћи није било упада у град, није ни он имао могућности да продре у град. Средином колоне наступао је наш 2 батаљон, а левим крилом батаљон „Пелагић“[7]. Ова два батаљона нису имали озбиљнијег додира са непријатељем, узрок овоме је био што су касно изашли на положај и што нису могли ухватити везу са Четвртом бригадом[8]. У свим овим борбама наша бригада имала је 2 погинула друга, 2 теже и 4 лакше рањена.

---

[5] Прва крајишка НОУ бригада

[6] За вријеме борбе усташе су претвориле цркву у своје упориште које су упорно бранили, па су партизани били присиљени да је спале.

[7] Трећег крајишког одреда

[8] Четврта пролетерска (црногорска) бригада

Према наређењу начелника Врховног штаба стигли смо у Шујице где смо сместили штаб бригаде. Снаге нашег Првог батаљона заузеле су положаје према Доњем Маловану. Други батаљон налази се у Шујице, где се налази и 2 батаљон 3 бригаде. Услед дугог маршовања и последњих борби оба батаљ. прилично су исцрпљена и исто тако, почев од Врбнице, са њима није редовито политички нити војнички рађено. Због тога би им био потребан један краћи одмор ради физичког, војничког и моралног уздизања.

Коњички батаљон, који је требао да учествује на Купресу, он је према наређењу 5 бригаде[9] пошао на положај према Г. Вакуфу, о чему нас штаб 5 бригаде није ништа обавестио. Потребно би билс да издате наређење да овај батаљон дође у састав Херцеговачке бригаде ради политичког оздрављења у том батаљону[10]. По овом питању очекујемо ваша даља наређења.

Ради војничког и политичког уздизања наших војних и политичких руководилаца прећи ћемо на извођење нашег војнополитичког плана који ћемо вам накнадно поднети.

После изведених акција, иако акције нису у потпуности успеле морал у јединицама је задовољавајући.

Шаљем вам тражене курире и то 1.) Радована Папића који је одговоран и 2.) Милана Бјелогрлића који је скојевац. Потребно би било да нам Момчило Ђурић пошаље мишљење о Бабићу Александру[11]. Ово нам је потребно што мислимо да му поверимо дужност политичког комесара у једној чети.

У Коњичком батаљону био је доктор друг Папо[12], којега је референт санитета позвао, тако да данас наша бригада не располаже са способним лекаром. Ако је могуће молимо вас да нам га пошаљете.

Поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Ћећа[13]

Командант,
Владо Шегрт

---

[9] Пета пролетерска бригада

[10] Због опортунистичког става и искривљавања партиске линије штаб батаљона био је смијењен и именован нови штаб; Командант батаљона Ибрахим Шатор, политички комесар Енвер Чемаловић. Тих дана батаљон је ушао у састав Прве (Десете) херцеговачке бригаде као Трећи (мостарски) батаљон.

[11] Александар Бабић желио је да се прекомандује из пролетерске у херцеговачку бригаду.

[12] Др Изидор Папо

[13] Светислав Стефановић

БР. 107

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 18 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ОФАНЗИВИ НЕПРИЈАТЕЉА У БАНИЈИ И О ПОТРЕБИ ПОЈАЧАЊА БУДНОСТИ[1]

358
18 августа

ШТАБУ I К. Н. О. П. ОДРЕДА

Положај

Данас смо примили допис из Штаба I оперативне зоне Н. О. П. О. Хрватске, из којега вам преносимо слиједећи извадак:

„Непријатељ је извршио офанзиву и прегазио ослобођени териториј Баније. Учествују културбундовци, усташе и домобрани непознате јачине, са тенковима. Према обавјештењима и гласинама те исте снаге би требале отпочети офанзиву на Грмеч.

Банијски одред је добио наређење да уништава и омета све комуникације, а нарочито у Поуњу.[2] Такође наредили смо Банијском одреду да ступи у везу са вашим снагама источно од ријеке Уне и да у заједници ометају сав саобраћај. Молим вас да и ви издате сходно наређење поменутим вашим снагама да би сарадња била ефикаснија а успјеси бољи.

Уколико имате неких конкретних предлога молимо вас доставите нам их, а уколико можете наредите вашим јединицама ист.[очно] од Уне, јер Банијски одред има од нас наређење да у сарадњи с вашим снагама и по њиховом предлогу врши сврсисходне операције . . .“

Достављамо вам предњи пријепис, с тим да обратите пажњу вашим јединицама ист. од Уне да обрате већу пажњу на покрете и намјере непријатеља, да одржавају строгу приправност, да организују бољу и прецизнију обавјештајну службу, и да редовно обавјештавају штаб I одреда, а преко њега и овај штаб о покретима и намјерама непријатеља, о његовим снагама и о свему што је с тим у вези. Нека те снаге одмах ступе у везу с банић.[ским] снагама и редовно извјештавају.[3]

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, Командант,

---

[1] Пронађена је копија оригинала.
[2] Крај поред Уне
[3] Посљедња реченица је дописана руком.

БР. 108

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ ОД 18 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА КУПРЕСУ[1]

ШТАБ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ
НАР. ОСЛ. БРИГАДЕ

Дана 18 августа 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ
НАР. ОСЛОБ. ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВ. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Друг Вељко,[2] помоћник начелника Врховног штаба, који је за вријеме операција код Купреса био додијељен штабу наше Бригаде, поднио Вам је усмени извјештај о току операција и о стању у IV бригади. Ми тај извјештај допуњујемо на основу каснијих, још конкретнијих података.

Послије првог напада, у коме смо ми имали невелике жртве, добили смо наредбу о учествовању у другом нападу на Купрес. У међувремену добили смо и писмо од друга Црнога,[3] у коме нас кори, зашто нисмо упали у град кад је већ II бригада то била извршила. Ми смо Вам још и раније навели разлоге, а сад додајемо да осим раније наведених разлога — колебљивости и несналажења командног кадра, те устезања од упада у град из бојазни да остали нису у граду — добили смо извјештај од команданата наших батаљона, који су дејствовали на нашем десном крилу, да су они — њихови батаљони добили бочну ватру са стране Великих Врата или падина Плазенице, недалеко од Великих Врата, те су закључили да тај сектор није ликвидиран и да II бригада није извршила свој задатак и донијели одлуку да се зауставе пред градом из тог разлога, из разлога што нису могли ухватити везу са II бригадом и због тога што су из силоса, који је немогуће било ликвидирати са нашим оруђем, а због слабог терена тешко и блокирати, добили бочну ватру...

Послије прекора који смо добили од друга Црнога, ми смо пред Бригадом поставили — наша Бригада мора бити прва у граду, пгго би ми поставили и без тога.

Извршили смо поновна извиђања, због силоса, који за наше наоружање претставља модерну тврђаву, рокирали смо наше снаге удесно, тако да је наш I батаљон, који је био на

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2645.
[2] Павле Илић
[3] Сретен Жујовић-Црни

нашем крајњем десном крилу, послије ликвидације М. Стожера узео правац нови друм, пењући се касније на стари друм, да би избјегао бочну ватру и да би дошло до јачег садејства између наше Бригаде и Крајишке бригаде.[4] Ово се показало као врло правилно, тако да је I батаљон ушао први у град без и једне жртве. И да су штабови II и IV батаљона у потпуности схватили наредбу штаба Бригаде и повели људство долином Мртвице, наслањајући се на наш I батаљон, вјероватно је да би добар дио жртава које смо дали био избјегнут, јер би тим избјегли бочну ватру са силоса и првих тврдих кућа, као и ровова који су се налазили између силоса и града окренути тако да своју ватру могу оријентисати у одбрани силоса и прилаза вароши. Наш III батаљон, који је добио задатак блокирање силоса, а у крајњем случају његову ликвидацију, схватио је и сувише круто свој задатак и јуришао на силос, те отуд доста велики губици, међу којима рањени командант[5] и комесар батаљона.

Послије уласка I батаљона у град јуришем, ушао је јуришем у град и један батаљон Крајишке бригаде (I), а онда су, пошто су претрпјели доста велике губитке, упали I и IV батаљон наше Бригаде. Непријатељ је очајнички и снажно интервенисао на наше дијелове који су упали у град, и у једном моменту борним колима, артиљеријом и пакленом ватром из дијела града према силосу успио да заустави наше јединице пред утврђеном касарном на једну трећину вароши. Штабови наших батаљона правилно су реагирали на појаву борних кола, склањајући људство у зграде и позади зграда и формирајући бомбашке групе, које су напале борна кола, са крагујевачким бомбама, но успјели су само да дјеломично оштете кола. По изјави команданта I батаљона, његова јединица је наједном добила ватру с леђа из ровова на путу В. Врата—Купрес, које су они у наступању очистили. Он претпоставља да су то били дијелови — разбијени са В. Врата, који су у отступању запосјели ровове на улазу у град и нашли се нашима с леђа, напали их, у циљу истискивања према Чардачици. Дијелови те јединице као и други дијелови трупа из града палили су сами куће у граду, да би освијетлили град и тако могли дејствовати својим аутоматским оружјем. Крајишка бригада, која је једним снажним јуришем упала у град са правца Чардачица — Губер, и очистила извјесни дио варошице, задржала се једно вријеме под страховитом непријатељском ватром, која је обасипала улице и правила прави бараж пред нашим трупама, а онда организовано по дијеловима повукла се на очиглед нашег I батаљона на прихватне положаје Чардачица — гробље. Мало

[4] Прве крајишке НОУ бригаде
[5] Вако Ђуровић

касније, добијајући утисак да на правцу Погана Главица—Купрес не дјелују наше јединице, због дејства топа, који је био на самом улазу града, као и због повлачења Крајишке бригаде, наша два батаљона повукли су се правцем Чардачица — Мала — Велика Врата—Стожер, а IV батаљон правцем В. Стожер. Крајишка бригада је давала отступницу нашим батаљонима са прихватних положаја Чардачица и тек послије извлачења наших јединица повукла се у правцу Злосела. Борци наших јединица са највећом хвалом причају о држању бораца Крајишке бригаде, чији су борци били ношени еланом и храбрим држањем бораца наших јединица.

Ми сматрамо да разлози неуспјеха ове операције леже:

I) Што град није нападнут основним правцем Чардачица —В. Врата, у циљу ликвидирања горњег дијела града и изолације дејства силоса.

II) Што је изостало дејство са правца Погана Главица—Купрес.

III) Што су наше јединице (II и IV батаљон) имале велике губитке на прилазима града због узимања неправилног поретка (стрељачки строј) и неправилног реагирања од стране штабова батаљона на добијену ватру.

IV) Недостатак резерви, које би интервенисале и надокнадиле губитке, као и продубиле прве успјехе.

Ми смо овим борбама нанијели непријатељу доста велике губитке, но и наше јединице имале су тешке губитке:

I батаљон:

Погинулих 8, од којих 4 члана КПЈ; рањених 4, од којих 1 члан КПЈ.

II батаљон:

Погинулих 32, од којих 7 чланова КПЈ, 4 канд. КПЈ, 3 политкомесара чете; рањених 22, од којих 4 члана КПЈ, 4 канд. КПЈ, 1 командант,[6] 1 командир, 1 политком.

III батаљон:

Погинулих 3, од којих 3 члана КПЈ; рањених 10, од којих 4 члана КПЈ, међу рањеним командант, комесар и 1 политком чете и 1 командир чете.

IV батаљон:

Погинулих 18, од којих 6 чланова КПЈ, међу њима замј. политкома батаљона и 2 замј. политкома чете; рањених 12, међу којима 5 чланова КПЈ, рачунајући ту команданта[7] и комесара батаљона.

V батаљон:

Погинулих 1 и рањених 4.

Штаб Бригаде:

---

[6] Народни херој Нико Стругар
[7] Саво Дрљевић

Погинула 2, од којих 2 члана КПЈ. Из штаба је погинуо члан штаба друг Шпиро Мугоша и 1 курир штаоа.

Укупно погинулих: 64, рањених: 51. Чланова КПЈ: погинулих 22, рањених: 10.

Наша Бригада у другом нападу на Купрес показала је велику пожртвованост и херојизам. И поред великих губитака, које је претрпјела наша Бригада на улазима града, борци наших јединица са још већим еланом улећели су у град. У томе их није спречавала чак ни велика љубав према својим рањеним друговима, које су остављали позади себе. Паролу коју је поставио штаб Бригаде — први у град, наши борци испунили су. Иако је наша Бригада претрпјела велике губитке у борцима и војничким и политичким руководиоцима, њена борбеност не само да није смањена, него напротив повећана. Једном ријечју, стање у нашој Бригади је врло добро, — и сваки задатак, који постави Врховни штаб пред нашу Бригаду, она ће испунити, без обзира на тешкоће на које буде наилазила. О томе се увјерио и сам друг Вељко.

Наши партизани, као што и горе напоменусмо, високо цијене борбеност и пожртвованост Крајишке бригаде, и са великом љубављу причају о њиховим актима херојизма. Исковала се права пролетерска љубав између обе бригаде.

Наши борци, приликом повлачења, наилазећи на партизане из II бригаде, као и на поједине чланове штаба Бригаде, прекоравани су, што је оставило тежак утисак на наше партизане, а то се постепено преноси и на цијелу Бригаду, што да није било наше брзе интервенције, имало би извјесних штетних посљедица.

Молимо Врховни штаб да упозори војне и политичке руководиоце на ту појаву, да би се спријечиле њене штетне посљедице. Наш штаб Бригаде, као што вам је познато, јесте непотпун. Још к томе изгубили смо друга Мугошу. Зато чинимо слиједећи приједлог:

1) За начелника штаба предлажемо друга Љуба Вучковића, официра бив. југ. војске, члана КПЈ, који је до сада био командант I батаљона. Као командант батаљона показао се врло добрим руководиоцем и у неколико врло тешких ситуација извукао свој батаљон са врло малим губицима. Одан Партији и народно-ослободилачкој борби и стручан као војник, те сматрамо да ће наш приједлог бити прихваћен.

За замјеника политкомесара предлажемо друга Бошка Ђуричковића, комесара II батаљона. Друг Ђуричковић је храбар и одан Партији. Врло популаран у свом батаљону. У току акција није се показао довољно војнички стручан. Он није у стању сам савлађивати партиску организацију у цијелој Бригади услијед помањкања организационе способности, као и тео-

ретске изградње. Недостаци организационе способности долазе као посљедица кратког партиског стажа у некој јачој партиској организацији. Друг је пун воље и енергије за рад и ми се надамо да ће уз нашу припомоћ успјети да руководи партиском организацијом у Бригади. То ће му бити олакшано тиме, и тиме што је у нашој Бригади направљен корак напред у погледу организационом и политичком. О партиској организацији и политичком стању у Бригади добићете накнадни извјештај од рањеника полкома друга Митра. Ми и поред наше жеље да за партиског руководиоца у нашој Бригади предложимо и оспособимо једног радника или сељака нисмо успјели, јер немамо за сада таковиx другова. Зато предлажемо друга Бошка Ђуричковића.

Наша Бригада располаже са 553 борца и 85 неборца, који су распоређени по батаљонима, плус 65 штаб Бригаде, интендантура, санитет и комора.

По батаљонима стање изгледа овако:

I батаљон: бораца 136, небораца 20,
II батаљон: бораца 85, небораца 17,
III батаљон: бораца 130, небораца 113,
IV батаљон: бораца 74, небораца 18,
V батаљон: бораца 128, небораца 17.

Наша Бригада са овим бројем бораца не може остати, као ни са овом формацијом батаљона, зато предлажемо: у првом реду, да се наша Бригада попуни са 400—500 бораца, али не са овога терена гдје се ми налазимо, јер је људство слабо, што доказује та чињеница да најбољи борци из овог мјеста које смо ми ставили у нашу Бригаду — дезертирали су. Уколико Ви немате у плану попуњавање наше Бригаде и уопште свих бригада, ми ћемо бити принуђени да Бригаду реорганизујемо на три мања батаљона. Док од Вас не добијемо одговор на наше питање, наша Бригада ће остати на старој формацији.

Као што смо и прије напоменули, борци и командири и команданти наше Бригаде показали су дивне примјере херојизма, које треба по нашем мишљењу истаћи. Предлажемо друга Ђура Петровића, сељака из Љуботиња, члана КПЈ, погинулог у Купресу, као најхрабријег борца наше Бригаде, за народног хероја. Друг Ђуро од првог дана нашег устанка био је борац и са пушкомитраљезом није се растављао од Пљеваља до дана своје смрти. Као познати борац и јунак запажен је међу свим борцима и у цијелој Бригади. На Пљевљима му је пушкомитраљез разнесен од италијанске топовске гранате. Погинуо је јуначком смрћу на улици Купреса пред самом касарном, тукући својим пушкомитраљезом усташе у касарни. Погођен непријатељским зрном изговорио слиједеће ријечи: Живјела народно-ослободилачка борба, живио....., окренуо се на леђа и издахнуо.

За похвалу преко Слободне Југославије: Команданта Првог батаљона друга Љуба Вучковића, који се у свим досадашњим борбама показао као неустрашив борац и добар командант. На улицама Купреса, из стојећег става, налазећи се на челу свога батаљона командовао је са истим и вјешто га провлачио кроз непријатељску ватру. Омиљен у своме батаљону и своме крају. Друта Вака Ђуровића, команданта III батаљона, члана КПЈ, рањен на Купресу идући на челу свога батаљона. Познати јунак из свих досадашњих борби, а нарочито из Санџака, гдје је као командир чете рањен. Другарицу Вукосаву Мићуновић, водника и замјеника командира чете у II батаљону. Истакла се као борац у свим акцијама откако је ступила у борбене редове, а нарочито у борбама у Бугојну и Купресу. Усред Бугојна отела је бомбу и муницију од једног усташе у току саме борбе, а у Купресу упала је међу првим борцима разгонећи непријатељске банде. Из познате породице Мићуновић из Велестова, на Пљевљима је изгубила једног, а у Катунској Нахији другог брата, као команданта батаљона, најхрабријег борца тога краја. У Бригади запажена је као одличан борац.

Ми у нашој Бригади имамо још бораца који су показали много херојизма, али сад сматрамо да је ово довољно, и приликом првог успјеха наше Бригаде изнијећемо Вам такове примјере. Напомињемо да су се наше другарице показале храбре и неустрашиве и пожртвоване: рвући се са усташама на улицама града Купреса и исте убијајући; у преносу и изношењу рањеника показале су велику љубав и пожртвованост.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
Митар

Командант:
Пеко

П. С. Прилажемо заповијест за први и други напад.[8]

[8] Под П. С. дописано руком.

БР. 109

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 18 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБАМА И АКЦИЈАМА ОД 29 ЈУЛА ДО 14 АВГУСТА

Ш Т А Б
III КРАЈ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Дне 18 августа 1942 год
Број: 111/42

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 364
Од 20/VIII-1942

15-дневни извештај о војном и политичком стању јединица.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

На основу наређења и упустава тога Штаба доставља се 15-дневни извештај о војном и политичком стању јединица овог одреда како следи:

О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА

Дне 29 јула 1942 године тражила је II пролетерска Н. О. У. бригада помоћ од овог одреда. Као појачање у Благају послата је Ударна чета 1 батљона „Пелагић" јачине 105 партизана, као и једна чета II батаљона „Искра" којој се прикључило 25 четника из „Гвозденок батаљона". Ови четници дошли су по сопственој иницијативи. Чета II батаљона „Искра" била је састављена од Стројичког вода појачаног са 30 партизана од Окулића и Сукњаје. У селу Благају налазила се је наша Купрешка чета јачине 125 партизана, која се је одмах ставила на располагање II пролетерској Н. О. У. бригади.

Дне 31 јула снаге наше Ударне чете добиле су задатак од II пролетерске бригаде да заузму положај Демировац — на који се успео попети непријатељ, пошто је потиснуо делове пролетерске бригаде, који су дотле држали тај положај. Наша Ударна чета у једном жестоком налету потиснула је непријатеља са поменутог положаја, који је побегао у правцу града.

У ноћи између 31 јула и 1 августа био је припремљен напад на град[1] у коме су суделовале, поред II пролетерске брига-

[1] Купрес

де, и наше крајишке јединице. Ударна чета наступала је правцем Мала Врата — Мала Плазеница — Купрешки Град. Док је Купрешка чета, после заузимања непријатељског положаја Велика Врата — Стожер, имала да држи заштиту од Бугојна. Ударна чета је у целости извршила свој задатак те се спустила до првих зграда у граду, и при свом наступању, наносила непријатељу осетне губитке. У тој акцији имали смо 1 мртвог, 1 несталог и 1 рањеног.

Купрешка чета је у сјајном налету са ручним бомбама истерала непријатеља из бункера на Великим Вратима. У тој акцији запленили су 1.000 метака, неколико торбица, чутурица и порција. Пошто напад на град није успео, то су се и наше снаге повукле на старе положаје.

Дне 1 августа Купрешка чета и Ударна чета добиле су задатак да отерају непријатеља са Великих и Малих Врата које је он заузео прошлог дана, и да прекину саобраћај Бугојно—Купрес. Снаге тих чета извршиле су тај добивени задатак. Положај смо држали ноћ и дан, али је 3 августа непријатељ напао са јачим снагама на наше положаје да су се наши морали повући. У борби са непријатељем имали смо 3 лакше рањена партизана.

Дне 5 августа непријатељ подузима офанзиву против свих наших снага на Купресу. Пред јаком артиљериском ватром тенкова и авијације наше снаге су се повукле у правцу Благаја, наносећи сталним противнападима и бусијама непријатељу жестоке губитке. Али је непријатељ ипак напредовао и успео да уђе у само село, одакле је пред јуришем наших сконцентрисаних снага морао да бежи, остављајући много мртвих. рањених и залуталих својих бандита, као оружја и ратне спреме, која је дошла Штабу II пролетерске бригаде. У тој акцији имали смо 8 рањених партизана.

Од 5 до 10 августа наше снаге задржавају старе положаје без нарочитих промена.

Дне 10 августа 1 чета 1 батаљона овога одреда минирала је пругу Јајце — Д. Вакуф и тунел на томе делу пруге.

Дне 11 и 12 августа 1 чета 1 батаљона држала је заседе око пруге Јајце — Д. Вакуф у циљу ометања поправке исте. У пушкарању са непријатељем убила му је 2 војника. Губитака није имала.

У ноћи између 11 и 12 овог месеца 1 чета 1 батаљона „Пелагић", Купрешка чета и Стројички вод имале су задатак да, у сарадњи са јединицама II пролетерске Н. О. У. бригаде нападну на град Купрес са североисточне стране, док га је са јужне стране нападала IV пролетерска Н. О. У. бригада. Напад је отпочео у 9 часова и јединице нашег одреда наступале су шестом Бугојно — Купрес и спуштале се низ обронке градске

Плазенице према граду. На путу јединице уништиле непознат број усташких гадова, који су бранили град Купрес из ровова који су били сграђени покрај самога града. Очистивши ровове од непријатеља, упале су у прве куће у граду предвођене од својих храбрих команданата другова Метлића и Шолаје. Наши партизани нанели су огромне губитке непријатељу, који се нису могли утврдити. Том приликом имали смо 5 рањених другова, а другови команданти Шолаја и Метлић погинули су као прави народни јунаци у самом граду Купресу, чистећи куће од црнолегионаша. Њихова смрт болно је одјекнула, како међу нашим партизанским јединицама, тако и међу становништвом овога краја.

У ноћи између 13 и 14 августа извршен је понован напад на Купрес јер први напад није успео. И у овоме нападу учествовале су наше јединице. Овај напад није успео, јер се непријатељ забарикадирао у зграде, а ми нисмо имали запаљивог материјала да на тај начин ликвидирамо непријатеско упориште. Рано у зору све јединице које су нападале отступиле су на положаје изнад Злосела. Приликом повлачења Злосела је спаљено и реквирирано велики број стоке, жита као и осталог материјала. Запаљен је и уништен и парни млин у Злоселу. Паљење Злосела извршено је по наредби Врховног штаба, пошто су сељаци овога села активно учествовали у одбрани Купреса и што се из истога села регрутовао највећи број зликоваца који већ годину дана пљачкају, кољу и пале по нашим селима. Приликом другог напада на Купрес имали смо једног мртвог.

Трећи напад извршен је ноћу између 14 и 15 ов. мј. Овога пута у сарадњи са I крајишком Н. О. У. бригадом. Наше јединице, приликом овог трећег напада имале су позадинске задатке. У овом нападу имали смо једног друга теже рањеног.

Дне 14 августа јединице 1 батаљона „Пелагић" извршиле су тргање железничке пруге Јајце—Д. Вакуф. Акција је успела и срушено је 2 км. жељезничке пруге и неколико малих мостића на тој прузи.

Дне 14 ов. мјес. ступио је на дужност новопостављени замјеник политичког комесара овог одреда друг Костић Илија. Исто тако налази се на дужности код интендантуре IV батаљона „Будућност" и новопостављени интендант одреда друг Зечевић Војо.

О ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ

а) Код I батаљона „Пелагић":

Рад на политичком васпитању партизана за протекло време је био недовољан. Ово због тога што јединице батаљона оскудјевају са политичким руководиоцима. Партизани се интересују за све догађаје те, према томе, постоји терен за један

бољи успешни рад. Политичка свест партизана просечна, са обзиром на рад који су са њима предузимали политички комесари чета. Дисциплина добра у I, II и Ударној чети, донекле и у IV, док у III лабава. Конференције војних и политичких старешина одржавају се два пута месечно, а политички састанци су редовни сваке недеље. Хигијенски услови су врло слаби због оскудице у зградама за смештај људства. Исхрана партизана је слаба и недовољна услед помањкања животних намирница. Храна је једнолична и састоји се из 400 гр. меса и 400 грама хлеба дневно по особи. Варива нема, а нити какве зачине.

Са партизанима се обрађују следеће теме: „Незаборавна једна жена, Роза Луксембург", „Од Љубљане до Мостара", „Борба на Дону", „Смрт фашизму — Слобода народу", лист „Наш преглед", „Крајишки партизан" разни леци итд. Подузете су мере да се политички рад по четама поправи и да се четним комесарима даде помоћ и потребна упутства за један бољи и агилнији политички рад по јединицама.

б) **Код II батаљона „Искра":**

Код овог батаљона не постоји неки систематски политички рад из разлога, што тај батаљон већином стоји под четничком контролом. Оне чете које су остале уз нас добивају редовно извештаје о новостима као и остали политички материјал. Командири и политички комесари долазе чешће на саветовање. Али се и у тим јединицама осећа наша скученост и недовољна активност услед тога што су села у којима се налазе ове јединице опкољене четничком територијом, а наш приступ без велике заштите опасан је, јер кроз та села пролазе Дреновићеве јединице, као и Пљевски „Зелени кадар". Свест код бораца ових јединица је ипак на једној приличној висини, што доказује држање ових људи у акцијама на Купресу. У Пљеви, центру четничке банде, стање је окренуто у нашу корист и ми тамо шаљемо редовно материјал преко наших људи који су тамо остали неоткривени.

Потребно је што пре предузети чишћење Пљеве као и осталог Дреновићевог сектора, зашто ми немамо довољно снаге, али код оваквог стања можемо узети учешћа у тој акцији са 150 партизана.

в) **Код Купрешке чете:**

У току протеклих 15 дана ова чета налазила се је стално у акцијама тако, да сем радио вести и осталих вести о новостима, није рад био тако активан, али се је ипак успело да се са појединим групама обрађује и чита материјал који се добивао. Одржана је једна конференција и два политичка састанка. Политичка свест партизана је на приличној висини.

Дисциплина добра. Борбеност исто тако. Осећа се да је војничк са овом четом мало рађено, што смо нарочито искусили у борбама које смо водили, једино што их допуњује њихова пожртвованост. Исхрана доста слаба, прво због пасивности сектора, а друто због преоптерећења са војском.

III ОМЛАДИНСКЕ ЧЕТЕ

Рад са омладинским четама незадовољава, нарочито политички. Исти разлог томе је као и код јединица партизанск чета. У војном погледу овим четама пружа се довољно војне наобразбе тако, да омладинци нестрпљиво очекују оружје. I, II и III са малим изузетцима могу примити оружје. Са овим четама обрађена је борбена обука, ратна служба, пешадијск егзерцир и наоружање. Часове редовно посећује просечно 50 партизана. Четврта, V и VI чета су новоформиране. Оне показују довољно воље за рад. Интензивнијим радом са њима могу се створити добре партизанске чете. Признајемо једну чињеницу, а та је, да су штабови као и Партија обраћали мало пажње омладинским четама и то ћемо настојати да исправимо.

IV ОДРЖАНИ ЗБОРОВИ

У протеклих 15 дана одржана су два збора и то: приликом прославе годишњице устанка дне 2 августа и 16 августа. На првом збору учествовало је око 800 лица, а на другом око 400. Зборови су одржавани у заједници са среским комитетима и народно-ослободилачким одборима.

На наш позив обишао је секторе I и II батаљона (делове) свештеник I пролетерске Н. О. У. бригаде друг Блаже Марковић,[2] извршио крштење дјеце као и богослужење по црквама и помене палим партизанским борцима и жртвама Павелићевих усташких банди. Народ је његов долазак примио са великим задовољством и његово присуство као партизанског свештеника и пропагатора наше Народно-ослободилачке борбе од великог је политичког значаја на овоме сектору.

На сектору нашег I батаљона, који граничи са неослобођеном територијом свакодневно прелазе регрути — Срби које усташко-четничке власти желе мобилисати за своју војску. Тако се до данас јавило за последња 3—4 дана преко 20 регрута. Те омладинце ми примамо у наше јединице и дајемо им војно-политичке курсеве и гајимо наде да ћемо од њих створити добре партизане.

На сектору преко Врбаса гдје је некад дејствовао бивши V батаљон овога одреда (Кутањчев) била је од остатака овог батаљона формирана нека полућетничка јединица, која је де-

[2] Блажо Марковић, вјерски референт при Првој пролетерској бригади, умро 1950 године у Београду.

ломично сарађивала са Хрватима. Пре неколико дана усташка војска блокирала је њихове логоре, разоружала део те јединице, известан део тих бораца поубијала и изранила, а неке похватала и спровела у Бугојно. Остатак те јединице разбежао се по шуми и поштени од ових избегавају и јављају се у I батаљон, а остали из шума хватају везу и траже гаранције за главе. Ми ћемо прихватити ту заведену јединицу, односно њезине остатке и при нашем прелазу преко Врбаса прикључити је у састав батаљона који ће се тамо формирати. Због акција на Купресу у којима су заузете наше снаге, нисмо у стању још да извршимо овај задатак.

Уз другарски и борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Немања Влатковић (М. П.) Командант,
Р. Марјанац,

БР. 110

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 18 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ФОРМИРАЊУ КУПРЕШКОГ БАТАЉОНА

Ш Т А Б
III КРАЈ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Број: 112/42
Дне 18 августа 1942 год.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 365
Од 21/VIII-1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Овај штаб приступио је формирању Купрешког батаљона. У овај батаљон ушле би: наша Купрешка чета (која би се раставила у 2 чете), Малованска и Риљићка чета. Но како те двије чете потпадају под команду батаљона „Војин Зиројевић" IV оперативне зоне, потребно је да нам се достави рјешење о прелазу наведених чета у састав Купрешког батаљона. На

основу тога молимо друтарски Оперативни штаб да ово питање уреди са Штабом IV оперативне зоне и овоме штабу достави рјешење у што краћем времену.

Истовремено молимо другарски Оперативни штаб да нас извијести је ли дефинитивно прешао IV батаљон „Будућност" у састав IV оперативне зоне.[1] Ово ради тога што нам још увијек стижу разни извјепгтаји од стране штаба овог батаљона у којима се исти сматра још увијек као саставни дио овог одреда.

Уз другарски и борбени поздрав.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

У з. политички комесар,
И. Ф. Костић[2] (М. П.)

Командант,
Р. Маријанац[3]

БР. 111

ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОП БРИГАДЕ ОД 19 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРВОМ И ДРУГОМ НАПАДУ НА КУПРЕС И ОКОЛНА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА[1]

I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

Положај, 19 августа 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Достављамо извјештај о акцији на Купрес и околна села[2]. Извјештај је закаснио јер су наше чете биле на положају и касно су доставиле извјештаје батаљонима, па молимо да нам се опрости ово закашњење.

Наша бригада имала је задатак да ликвидира непријатељска упоришта Плазеницу, Велика Врата, Чардачицу и упадне у град Купрес.

Сви батаљони су извршили своје задатке. Прва чета I батаљона упала је у сам град без пуцања и у самом је граду

---

[1] Овај батаљон је био привремено под командом штаба Четврте оперативне зоне Хрватске.
[2] Илија Костић
[3] Раде Марјанац

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3313.
[2] Опширније о борбама на Купресу вид док. бр. 77, 101, 106, 108, 117, 161 и 165.

запалила 7 кућа, ликвидирала џамију, гдје су убили 5 усташа и једног сатника.

2 и 3 чета по ликвидацији Чардачице упале су у град, гдје су се развиле уличне борбе. Усљед премоћности непријатеља, све чете овог батаљона биле су присиљене да се повуку из града. Пригодом повлачења из града партизани ових чета онеспособили су бомбама блиндирани аутомобил и убили 2 сатника.

У овим акцијама истакао се командир 1 чете I батаљона, друг Микан Марјановић, који у нападу на градове упада без пуцња у сам град.

Овај батаљон имао је губитке при оба напада на град 7 мртвих и 26 рањених.

1 и 2 чета II батаљона, које су имале ликвидирати Олово и гробље и лијевом страном цестом наступати према граду, не наишавши на отпор у селу Олову и гробљу, продужиле су у правцу града, док им је 3 чета II батаљона штитила леђа. Пред самим градом отворена је ватра на чете које су јуришале и дошло је до борбе прса у прса. Тукли су непријатеља кундацима, а један дио бораца дошао је до топова 20—30 метара далеко, али усљед надмоћности непријатеља, и пошто није успостављена веза са другим снагама, обе чете напустиле су град.

Од оружја није ништа заробљено. Заробљено је 1.500 оваца, 60 говеда, 6 коња и 300 кг жита.

У овој акцији истакли су се другови Крупљанин Бошко, партизан Прве чете II батаљона, који се толико приближио непријатељу да је дошао испод самог непријатељског утврђења и заскакивао се како би дохватио непријатељске пушке које су вириле из пушкарнице. Исте није могао дохватити, пошто су пушкарнице високе, зато је бацао бомбе у утврђење и убио 3 усташе, а друге, када су почели бјежати, убио је из пушке још тројицу.

Командир 2 чете II батаљона друг Пашагић Бошко (члан КПЈ), водећи своју чету, рањен је у ногу пред самим градом. Другови су му превили рану и савјетовали му да се врати натраг, али он иако рањен, сматрао је да мора да изврши свој задатак — заробљање топова и херојски је погинуо 30 метара далеко од топова. Остали другови, када су видјели да им је командир погинуо, јурнули су напријед да изврше задатак и освете командира. Ту су се нарочито истакли 1 вод 2 чете и другови Љевар Јосо (члан КПЈ) и Гавриловић Гојко (кандидат КПЈ).

У 3 чети II батаљона истакли су се замјеник командира Трикић Гојко[3] (члан КПЈ) и политички комесар Личина Дмитар (члан КПЈ), који су се истакли у борби својом неустрашивошћу.

[3] Гојко Трикић, умро 1943 године од тифуса.

Батаљон је имао 12 мртвих и 33 рањена.

Прва чета III батаљона која је имала задатак да ликвидира Велика Врата — извршила је свој задатак. У борби је имала 2 мртва и 6 лакше рањених. Заплијенила је 4 карабина и 500 метака.

Друга чета III батаљона која је имала задатак да заузме Плазеницу — извршила је свој задатак. Чета је имала 1 рањеног. Заплијенила је 1 пушкомитраљез и 150 метака. У току читаве акције на свом сектору, овај батаљон је имао 2 мртва и 12 рањених.

Чета пратећих оруђа додијелила је своја одјељења батаљонима и тукла је град бацачима и топовима. Имала је 3 рањена.

Укупни губици бригаде у овим акцијама су: 21 мртав и 74 рањена. Међу погинулима један командир чете (Пашагић Бошко) и политички комесар 3 чете I батаљона друг Мутић Миле.

Након што је закључено да се напусти акција о заузимању Купреса, наша бригада повукла је све своје снаге на Маглај и Демировац, а један дио снага остао је с лијеве стране Бијелог Потока, гдје сваки дан по подне долази до борбе са непријатељем који надире у правцу Злосела. Наше снаге контранападима одбијају, али су у тим борбама заробиле свега једног рањеног усташу, који је стријељан.

1. VIII. 1942 г. непријатељ је са већим снагама напао и блиндираним аутомобилом продирао у правцу цркве у Злоселу, наше су их снаге одбиле. Непријатељ је имао више губитака, а наши губици 3 рањена, од којих један теже.

Примили смо Ваше наређење од 16 ов. мј. о покрету наше бригаде заједно са II пролетерском бригадом.

Наше су снаге приправне за покрет и чекају Ваше наређење, само нам јавите гдје да хватамо везу са другом Костом[1].

Борбеност и морал партизана послије ове акције није опао. Чете су спремне за борбу.

За појачање политичког рада у овој бригади потребно је осим полит. одјела додјељивање извјесног броја другова за политички рад у четама.

Ова бригада добила је радио-извјештаје свега од 11. VIII о. г., па молимо да нам редовно шаљу радио-извјештаје као и остали материјал, и то у већој количини, пошто је ова бригада нова и потребно јој је што више разног материјала.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар: Командант:
Ратко

[1] Коста Нађ

БР. 112

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 20 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРМИРАЊУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ И ШЕСТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА И НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У БОСАНСКОМ ГРАХОВУ

Ш Т А Б
V КРАЈИШКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. сл.

Дне 20-VIII-1942 г.

НАЧЕЛНИКУ ВРХОВНОГ ШТАБА Н. О. П. и Д. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо оба писма начелника Штаба,[1] а упутили смо одмах писмо за команданта О. Шт. за Б. Крајину.

Примили смо на знање да батаљон „Старац Вујадин" и „Гаврило Принцип" потпадају под наше руководство.

Стање у нашем одреду је сљедеће:

1) Оп. штаб за Б. К. формирао је од снага нашега одреда III крај. ударну бригаду.[2] У њу је ушао наш I и III батаљон.

2) У новоформирани VI крај. одред ушао је наш II батаљон.[3]

3) Командни кадар Ударне бригаде узет је из нашег одреда, а такође и два члана шгаба VI крај. одреда.

4) Под нашом командом остао је Омладински батаљон и IV батаљон „Гаврило Принцип", који је иначе увијек стајао под нашом командом, јер се исти није био ни одвојио IV опер. зони.

Један наш батаљон — Омладински усмјерен је према Бихаћу, а бат. „Г. Принцип" према Грахову.

5) Сада је штаб овог одреда остао са два члана. Ово напомињемо што ће нам, док се не попуни штаб, бити тешкоћа да са успјехом руководимо са батаљоном „Старац Вујадин", због велике територије одреда (од Бихаћа до села Челебића према Ливну).

---

[1] Начелника Врховног штаба

[2] О формирању Треће крајишке НОУ бригаде види док. бр. 114, прим. бр. 2.

[3] Више о формирању Шестог крајишког НОП одреда види док. бр. 105.

6) Стање на Грахову је остало непромијењено. Наиме: Талијана има на Грахову (у граду) један батаљон, око 500—600. У граду имају 4 брдска топа 75 мм и 13 т. митраљеза. На „Градини" код самог града (к. 933) имају 1 брдски топ 75 мм, 2 бацача и 2 т. митр. За све митраљезе имају и митр. гнијезда.

На Стожиштима поврх самих Дерала има 80 Талијана. Не знамо број аутоматског оружја.

Број четника као и прије, око 450. Они држе:

Мали Обљај (к. 1009) са 100 пуш., 2 п. м. и 1 т. м.

Од Обљаја према с. Пеуљама тај терен контролишу са 120 пушака, 3 п. м. и 1 т. митр.

На положају поврх с. Луке имају 30 п.

На положају поврх с. Угарци имају 35 п., 2 п. м. и 1 т. м.

Око с. Печенци имају 40 п. и 1 лаки митраљез.

У самом Грахову има 56 четника са 4 п. м. То је уједно и њихова „летећа" чета и најбоља војска.

Села Обљај и Кесићи имају око 60 п.

На Стожиштима за чување Дерала била је до сада чета Миле Кецмана, кога смо ухватили и сада не знамо да ли је још тамо, јер су четн. вође посумњале да је прешао нама и неке су његове људе разоружали. Он је имао 50 п. и 2 п. м.

У Грахово је скоро долазио неки Милетић, један од четничких вођа, и прегледао утврђења и ровове на положајима горњих села и наредио је да морају направити митр. гнијезда и ровове свуда.

Иначе код четника има превирања и колебања. Талијани би то хтјели да поправе и дали су иницијативу да се формира Ударни батаљон, који би добио њихову униформу. Неке од четничких вођа раде на формирању батаљона, што им изгледа неће успјети.

Наш IV батаљон добио је задатак да разоружа четнике на М. Обљајцу, односно смјену која ноћива у појатама под Обљајцем. Резултате ћемо јавити.

Наредићемо батаљону „Старац Вујадин" да своје снаге усмјери према Грахову, и да координира рад са IV батаљоном.

Мишљења смо да би батаљон „Будућност" требало такође усмјерити према Грахову, поготово стога што одласком нашег III батаљона морамо бацити двије чете IV бат. према Стожиштима и Тишковцу.

Штаб Сјевернодалматинског одреда извијестио нас је да ће се чете њиховог одреда одмарати на нашем сектору, што смо и примили (у с. Трубар и Осредци). Један њихов батаљон је на положају према Плавањским Брдима (не помињу тачно гдје), а један је на одмору сада у Осредцима.

Дакле, Сјеверодалм. одред, наш IV бат. и батаљон „Старац Вујадин“ су овде расположиве снаге за акцију на Грахово. Могао би се додати и бат. „Будућност“, чије сад задатке не знамо.

Рушење цесте Грахово—Книн у Дералима нама је немогуће извести, јер овај дио је осигуран. Уз то у с. Стрмици има 2 брдска топа, 2 бацача и око 100 Талијана. Број четника у селима од Стрмице до Книна не знамо. Приближно су исте [јачине] као ови око Грахова. Уколико буде неких важнијих промјена у Грахову јавићемо.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
отсутан

Командант,
Мил. Морача

БР. 113

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 20 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРИЈЕМУ ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ И О ПРОБЛЕМУ ИСХРАНЕ СТАНОВНИШТВА

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. сл.
Дне 20. VIII. 1942 г.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 374
Од 21/VIII - 1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Потврђује се пријем сљедећег:

1) 2 (два) тешка митраљеза,
2) 1 (један) њемачки лаки митраљез са редеником,
3) 5 (пет) сандучића муниције за италијански тешки митраљез.

Добили смо допис од I КНОПО у коме нас извјештавају да морају вратити све фамилије Дрварског и Петровачког сре-

за, које су тамо отишле на исхрану. Наводе разлог да морају примити избјеглице из Баније.

Међутим фамилије које су отишле из ових срезова на прехрану у I к. одред немају никаквих услова за живот када се овамо поврате. Велики дио од тих фамилија није ништа засијао, а пошто су наши крајеви иначе сиромашни, нарочито Дрварски срез, ми не видимо излаза за те фамилије ако дођу. Друго, такође је на петровачки сектор дошао велики број избјеглица из околине Бихаћа, и ми смо писали среском Н. О. одбору за Петровац да их размјести по непопаљеним селима. И због овога је тешкоћа да се фамилије са овога сектора врате. Трсће, на овај сектор сваким даном пристижу рањени и оронули другови из пролетерских бригада, којима морамо из наших села сакупљати животне намирнице, нарочито мљечне производе. И ово је један од разлога да су стварно код нас тешкоће за враћање фамилија из I КНОПО.

Молимо Оперативни штаб да ово узме у обзир, и да сиромашне фамилије са нашег сектора задрже и даље на сектору I к. одреда, који је далеко богатији и има више услова за њихово издржавање.

О овоме ћемо јавити и штабу I КНОПО.

С другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
отсутан

Командант
Мил. Морача[1]

Писма за Врх. штаб упућена су.

Друг „Дика“ се налази на сектору I кр. одреда.

---

[1] Милутин Морача

БР. 114

ИЗБЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 21 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА ЧИШЋЕЊЕ МАЊАЧЕ ОД ЧЕТНИКА И О БОРБАМА НА СЕКТОРУ БОСАНСКОГ НОВОГ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. службено 376
Од 21 - VIII - 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

Положај

Ваша писма од 16 и 19 о. мј. примили смо и на њих вам одговарамо слиједеће:

По свим наређењима и упутствима која сте нам издали ми смо одмах поступили.

Наша II ударна бригада[2] добила је задатак, да запосједне положаје изнад Кључа, у Соколову и Раткову, стиме да заузму све доминантне положаје на том терену и држе и контролишу цесту Б. Лука—Мркоњић, и то код Ситнице и Чађавице. С тим ће бити осигурано наступање I К. Н. О. П. ударне бригаде и II пролетерске бригаде са сјевера. Према развоју операција око Мркоњић Града II Бригада ће продирати према Мањачи, координирајући наступање I крајишке и II пролетерске бригаде. За осигурање жетве око Санице и Кључа и евентуално продирање непријатеља од С. Моста оставићемо 1 батаљон VI одреда, а ев.[ентуално] и неке снаге наше III ударне бригаде. Те снаге уједно ће бити заштита нашој II ударној бригади са сјевера. Друг Коста пошао је за Рибник, и одатле ће ухватити везу са I крајишком и II пролетерском бригадом, тако да би могао руководити са свим тим акцијама.

При формирању III Ударне бригаде[3] која је углавном формирана од снага V Крајишког одреда, водили смо рачуна да не упразнимо сектор тога одреда, а сада припајањем Гламочког батаљона, и батаљона „Старац Вујадин" и „Гаврило Принцип" V одред имаће довољно снага да сузбије евент.[уалне] продоре непријатеља на његов сектор.

---

[1] Пронађена је копија оригинала.
[2] Друга крајишка НОУ бригада
[3] Трећа крајишка НОУ оригада

Мишљења смо да Ударна бригада,[4] која се налази на сектору Јањ—Брђани треба за вријеме акције на Мркоњић да врши притисак, макар и демонстрирајући, на непр. упоришта око Јајца, и тиме онемогући слање помоћи из Јајца. Ми ћемо настојати да с том бригадом ступимо у што тешњу везу.

Издали смо, сходно вашем наређењу, наређење Штабу III одреда да пребаци један дио снага у предио Ново Село—Благај, одакле ће пресјецати комуникације Бугојно—Купрес, вршити испаде према Купресу и организовати извлачење жита из Купрешког Поља. Исто тако смо наредили III одреду да одмах приступи формирању Купрешког батаљона[5] и да пребаци један дио својих снага преко Врбаса, и створи базу за формирање батаљона на просторији Травник—Д. Вакуф—Г. Вакуф.[6]

Гламочки батаљон ставили смо под команду V Крајишког одреда из разлога тога, што ће Штаб V одреда моћи боље да дејствује и учврсти тај батаљон, пошто је тај штаб јачи, како војнички тако и политички од Штаба III одреда. Исто тако смо припојили до даљњег наређења батаљоне „Старац Вујадин" и „Гаврило Принцип" V одреду.

Наредили смо Штабу V одреда да одмах ступи у везу са Штабом Сјеверодалматинског одреда и Личких одреда и да организују ликвидирање Грахова.[7]

Ако тај штаб има намјеру да упути неке бригаде у циљу одмора и продирања према житним крајевима, ми предлажемо да упутите две бригаде на терен нашег I одреда (Грмеч), које би имале задатак да узму положаје уздуж Уне око Б. Новога и рудника Љубије, гдје би се могле одморити и опоравити, док би ми са нашим снагама које сада држе те положаје и у заједници са нашим ударним бригадамо могли извршити извјесне акције и то: С. Мост и још нека непр. упоришта, а послије би у заједници са тим бригадама могли да продиремо у правцу Козаре, те би на тај начин могли подићи љетину у тим крајевима. Истовремено могли би са извесним снагама пребацити се преко Уне у Банију, ступити у везу са Банијским одредима, који су се услед непр. офанзиве на Банији повукли у Петрову Гору.

Рањеници пролетерских бригада стигли су на нашу територију, и сви су размештени по болницама. Друг Гојко Нико-

---

[4] Прва крајишка НОУ бригада

[5] Купрешки батаљон је формиран 21 августа. Види док. бр. 117.

[6] У то вријеме на овом терену формиран је Зијаметски батаљон Трећег крајишког НОП одреда.

[7] Крајем августа вршене су припреме за напад на Босанско Грахово па је у том циљу формиран штаб Оперативних трупа на сектору Босанско Грахово, чији командант је био Коча Поповић. Међутим, јединице које су биле предвиђене за напад, биле су заузете на другим секторима, па до овог напада није дошло.

лић[8] био је у нашем штабу, и ми смо се са њим договорили у свему потребном за смештај тих рањеника.

19 о. мј. наша II Ударна бригада извршила је напад на непријатељско упориште Врхпоље код С. Моста, које је било јако утврђено, и уништила га. Непријатељ је имао велике губитке. На новском сектору непријатељ је покушавао извршити продор уз помоћ тенкова на нашу територију. Сви ти нападаји одбијени су и том приликом уништен је 1 непр. тенк. На осталим секторима нема значајних промјена. Према извјештајима које смо добили из Баније њем. трупе које су биле концентрисане уздуж ријеке Уне, око Двора, у јачини од 5—6000 кренуле су са извјесним својим снагама за Панчево—Земун, а наводно имају намјеру да повуку и све остале снаге, само незнамо у којем правцу.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,

БР. 115

ИЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ОФИЦИРА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 21 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О БРОЈНОМ СТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У БИХАЋУ И ГРАХОВУ

О.С. ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА
Н.О.П.В. ЗА БОС. КРАЈИНУ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 378

... 21/VIII

ОБАВЕШТЕЊА СА СЕКТОРА 5 К. О. Н. О. П. В.

Обавештења са сектора гдје се још налазе окупаторске, као и усташко четничке банде.

ОБАВЕШТЕЊА ИЗ ГРАХОВА И ОКОЛИНЕ

Шаљем Вам извештаје од 8—8—до 15—8—942 год. из којих ће те имати преглед сектора Грахова и околине.[1] Промене ћу Вам слати отсада редовно, јер до сада нисам могао да шаљем јер О. С. код нас је тек сада почела да дејствује.

---

[8] Др. Гојко Николиш, начелник санитета при Врховном штабу НОП и ДВ Југославије

[1] Поменути обавјештајни извјештај налази се у архиви Војноисториског института под бр. Рег. 9/6 К. 162 и гласи:

„*Стање окупатора:* У Грахову имаде окупаторских војника око 300 према извјештају из Грахова. Наоружани су са: 4 топа и то:

ИЗВЕШТАЈ ИЗ БИХАЋА

Од 21-7-942 Год.

Голубић, Добреница имају 150 карабина 2 тешка м. и 8 пуш. м.

Скочај, Бањевац и Ваганац имају 300 карабина 4 тешка м. и 10 пуш. м.

Личко Петрово Село има 500 личких усташа 880 домобрана. Усташе имају 2 бацача 2 против колска топа, 8 тешких м. док домобрани имају 1 бацач 4 пушко м.

Изачић, Чавник, Врста, Гата, и Брековица имају 120 војника са 1 тешким м. и 2 пушко м.

Око болнице у граду има 150 домобрана са 2 тешка м. и 6 пуш. м.

Са леве стране реке Уне има 560—530 усташа са 4 бацача, 6 хаубица, 4 против колска топа са по 500 метака. Сваки пушкомитраљез са 1000 мет. тешки м. са 3000 метака.

Привилица 1 теш. м. и 1 лаки, 50 карабина и 60 војника. Поврх старог и новог гробља до резервоара има 150 домобрана, 4 мала

1 пољски 75 мм и 3 брдска, који се налазе у самом Грахову. Бацачи су овако распоређени: Код дома „Гаврило Принцип" на доњи крај један, и на Градини али није познато колико. Болницу су преселили у Книн, само су неке доктоpе оставили за четнике. Топови су овако распоређени: 2 више куће Шербецине, 1 код цркве у Грахову (пољски) којег су превукли од болнице и један брдски. Митраљеска гнијезда као што сам навео у прошлом извјештају. Превозна средства долазе им из Книна и сваки дан вуку материјал како сам обавјештен из Грахова, да и подове откидају из Среза и Дома те прегоне у Книн. Топове које су имали на Дугодолу одвукли су у Книн и повукли се са њима према Стрмици.

Четничке банде: Ђујић са својим држи положај око Тишковца о чему ће вас извјестити друг обавештајни 2. батаљона. Мобилисани четници који су држали положај на Стожиштима вратили су се кућама само је остао Мане Роквић са својих око 70 људи који држе положај. У борби на Стожиштима погинуо је бандит Урош Билић а рањен је Стеван Пуцар из Кесића и неки из Маринковаца. У Граховским селима сваки држи положај око свога села. Колико се види да већина није одушевљена борби само их коче и тјерају Мане Роквић и Ћућуз у овим селима. Како сам обавештен да би се могао Ђујић повући са садашњег положаја, као да предосјећа напад. Што се тиче народа, четничких села они нису расположени за никакав отпор сем ових избјеглица и у сваком селу по неколико бандита. Напомињем да четници из Грахова и Матојчића држе положај на Јелином Пољу њих око 40 неки извјештавају да би се они предали без борбе, у колико је тому вјеровати али свакако неће давати јак отпор. Командир села Луке био је са нама у сталној вези и то је банда дознала и затворила га је и тукла даље незнам тачно што је са њим изгледа да је пуштен на слободу. Његови људи колико изгледа да неће давати отпор. У случају нашег напада са јачим снагама може се рачунати са њиховим потпуним расулом, једино Мане и Ћућуз даваће огорчен отпор у колико не би побјегли. Богуновић се стално шеће с аутомобилом Книн — Грахово и изгледа док осјети за напад да ће киднути..."

бацача, 3 теш. м. и 18 пушака, затим 1 прот. топ, и 100 усташа са 6 пуш. м. Даље од гробља продужује се положај до резервоара, где се налази на самом рез. топ 2 бацача са 60 војника. У Жегару има 80 домобрана са карабинима. На римокатоличком гробљу на Крижу исто 80 вој. са 1 прот. топом, 2 бацача и 2 теш. м. На Церавцу поље налази се аеродром са 4 топа, 2 тешка мит. и 4 пуш. м. са 80 усташа. Од куће Бубала налази се 1 прот.[ив колски] топ са 30 војника. На отстојању између Хатинца и цесте налази се 4 рова са 3 пуш. м. и 40 војника. У основној школи у Жегарској авлији налази се у резерви у логору 300 усташа са 20 пушком. [Имају] везу између Бакшаиша и Хатинца.

Жељезничка станица има један тешки и два пушко-митраљеза. Рибић има један протуколски топ, један тешки и нешто пушко-митраљеза. Око целога града су опкопи (бункери) од камена и земље као и ровови гдје су постављене страже. Ту се налази војска на положају.

Оволики број тешког оружја бацача и топова је зато што су Талијани приликом напуштања Бихаћа и Крупе оставили не могавши вући са собом. А број машинског оружја се је повећао јер су нешто добили авионом.

Размимоилажење [између] Личких усташа и Босанско-херцеговачких који су позвани да бране Крајину приликом пада Бос. Крупе одговорили су следеће:

Да они као Лички хероји неће са својим лешевима затрпати Босанске долине, већ нека то чине Босанске „балије". На зачуђени одговор поједини усташки претставници из Бос. Крајине рекли су: Зашто се ви цијепате од нас кад се ми боримо за заједничку ствар.

Претставник Личких усташа рекао је: То су наше ствари и тако су се разишли. Једна усташка бојница која је кренула према Личко — Петровом Селу, Љесковцу [Плитвичком] и још неким другим селима упали су у та села палили и пљачкали цивилно становништво.

Велики жупан ишао је у Загреб да би организовао „Усташки братски пук" и није могао добити оружја које је тражио да наоружа тај пук, него су рекли отворено да немају довољно ратног материјала.

Цивилно становништво изгубило је потпуно повереље у усташку власт.

Хрвати су почели да троше нову муницију израђену 1942, која се ради у Њемачкој.

Обавештајни официр, при Штабу В.К.О.
Дане Тањга

БР. 116

НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 21 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА ПРИЛИКОМ НАПАДА НА МРКОЊИЋ ГРАД И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О ФОРМИРАЊУ ШЕСТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА И ДРУГЕ И ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

366
21-VIII-

ШТАБУ III К. Н. О. П. ОДРЕДА

Положај

Ви сте сигурно већ обавијештени од стране Врховног штаба и од наше I К. Н. О. П. ударне бригаде о акцијама које се имају извршити ових дана на вашем сектору, тј. на Мркоњић Град. За ту акцију предвиђене су I крајишка и II пролетерска бригада, а и ви треба са неким снагама вашег одреда да учествујете у тој акцији, и то са двије чете батаљона „Искра", које се налазе на положајима око Мајдана, и са неким снагама батаљона „Пелагић". Остале ваше снаге треба да се ангажују око Купреса, пошто је тај сектор упражњен одласком II пролетерске бригаде. Ваше снаге треба да се пребаце у предио Ново Село—Благај, одакле ће пресјецати комуникацију Бугојно—Купрес, вршити испаде према Купресу и организовати извлачење жита из Купрешког Поља. Овај задатак који се ставља пред вас је од велике важности, схватите га озбиљно, предузмите све да се то изврши, јер само са таквим поступком и дејством ваших снага моћи ћете успјешно штитити предио Јања, за чија су се села везале ваше чете.

Најхитније треба да формирате Купрешки батаљон,[1] који ће обухватити људство с територије Купрешког Поља (Ново Село, Благај, Г. и Д. Малован, Заноглина, Рилић, Вуковско и Равно).

По оцјени Врховног штаба Купрешка чета добро се је показала. Настојте да и остале снаге Купрешког батаљона буду на висини те чете.

По наређењу Врховног штаба командант Купрешког батаљона био би досадашњи командант батаљона „Војин Зиројевић".[2]

Исто тако треба најхитније да пребаците неке снаге преко Врбаса у циљу формирања батаљона на просторији Травник—

[1] О формирању Купрешког батаљона види док. бр. 117.
[2] Недељко Манојловић

Д. Вакуф—Г. Вакуф. Тај батаљон треба да дејствује на комуникацији Травник—Д. Вакуф. Исто тако треба да дејствујете на путевима Д. Вакуф—Јајце. То дејство досада није било ефикасно.

Смрћу другова Метлића[3] и Шолаје[4] биће вам у многоме отежан рад, али ви требате да смрт тих наших најбољих другова политички искористите, и баш њихова смрт треба да буде потстрек цијелом вашем одреду на још већу активност у борби против непријатеља.

Поводом њихове смрти ми смо издали летак који сте ви сигурно већ примили.

Поднесите нам исцрпан извјештај по свим постављеним питањима шта сте учинили.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, Командант,

П. С. Батаљон „Будућност" потпада од данас под V одред, а исто тако формиран је и VI К. Н. О. П одред, који захвата предио од С. Моста—Кључа—Рибника—један дио Дреновићевог сектора према Мркоњићу, те иде Црном Ријеком и Врбасом до Б. Луке. У тај одред спада и батаљон „Соко". Исто тако формиране су и II[5] и III[6] К. ударна бригада. II бригада већ дејствује на Соколову—Раткову.

---

[3] Народни херој Душан Метлић

[4] Народни херој Симо Шолаја, замјеник команданта Трећег крајишког НОП одреда, погинуо је приликом напада на Купрес, августа 1942 године.

[5] Друга крајишка НОУ бригада формирана је 2 августа 1942 године. Командант бригаде је био Ратко Мартиновић, политички комесар Нико Јуринчић.

[6] Опширније о формирању Треће бригаде види док. бр. 114.

БР. 117

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 21 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ПРЕМА КУПРЕСУ И О ФОРМИРАЊУ КУПРЕШКОГ БАТАЉОНА[1]

Ш Т А Б
III КРАЈ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Број: 113/42
Дне 21 августа 1942 год.
На положају

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. II. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

У вези вашега наређења од 16 и 19 овога мјесеца извјештавамо сљедеће:

На сектору Купреса пребацили смо 150 партизана из 1 батаљона „Пелагић" који су смјештени у селу Благају, те заједно са Купрешком четом, која је јака 120 партизана, преузели положаје које су до сада држале снаге I крајишке ударне и II пролетерске бригаде, док су се они повукли у село на одмор. Дијелови снага IV пролетерске бригаде, са којима ми треба да извршимо додијељене нам задатке, налазе се у Омару (2 сата удаљено од Благаја), гдје ће преданити, а вечерас ће се спустили у село. Са штабом те бригаде још вечерас направићемо план нашега рада за што успјешније извршење задатка.

Штаб нашег одреда преселили смо у Ново Село, сходно поменутом вашем наређењу.

Предузели смо формирање Купрешког батаљона и другкомандант овога батаљона[2] налази се већ у Благају, гдје је смјештен и штаб тога батаљона. У послу око формирања овога батаљона наилазимо на велике потешкоће, које се састоје у томе што је: 1) Малованска чета све до доласка пролетерских снага била под четничким утицајем и четнички оријентисана, а за вријеме ових борби служила је као водичи; 2) Рилићка, односно Дољовуковска чета такође је много заостала због извлачења из исте многих другова и пребацивања истих на рад око Дувна и Прозора, и 3) Благајска чета исто тако, усљед слабог и недовољног политичког рада у истој, не одговара једној партизанској јединици способној за извршење тежих задатака који

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3539.
[2] Недељко Манојловић

се пред њу постављају, нарочито губљењем великог броја најсвјеснијих и најборбенијих својих партизана у задњим акцијама око Купреса (око 25 избачених из строја). Овај штаб је предузео све и настоји свим силама да ове чете организује и политички одгоји те да их очеличи за борбу. Уколико би нам другарски штаб ставио на расположење којег политичког радника, тиме би нам олакшао у знатној мјери рад на овоме послу.

Истодобно извјештавамо другарски штаб да смо издали наређење штабу 1 батаљона „Пелагић" да непрекидно омета саобраћај на прузи као и цести Јајце—Доњи Вакуф. Ударној групи која оперише око Мркоњић Града ставили смо на расположење 100 партизана, који ће им добро послужити као водичи и добри познаваоци терена.

Ми ћемо се трудити да у цијелости извршимо додијељене нам задатке и о свему ћемо вас редовно извјештавати.

Уз другарски и борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Немања Влатковић

Командант,
Р. Маријанац[3]

(М. П.)

[3] Раде Марјанац

БР. 118

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДИРА ПРВЕ КОЗАРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ЧЕТЕ ПРОЛЕТЕРСКОГ БАТАЉОНА БОСАНСКЕ КРАЈИНЕ ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБИ ПРОЛЕТЕРСКОГ БАТАЉОНА НА МОТАЈИЦИ

ЗРНИЋ СЛАВКО,
командир I пролетерске
ударне чете „Козара", подноси
извјештај

Прилог:
Списак пролетера
из чете „Козара".

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Положај

На сектору IV одреда, подносим сљедећи извјештај о задњим догађајима Пролетерског батаљона:[1]

Приликом вршења акције на Лепеницу код Мотајице, гдје је било упориште са хрватском војском, извршили смо напад 8 јуна прије свитања. Знајући хрватска војска за напад, избјегла је. Након извршене акције остали смо на положају, заузевши положај од школе и цркве лепеничке, па дуж до самог подножја Мотајице.

Ујутро око 9 сати истог дана, четници су се сконцентрисали и ударили са леђа у споразуму са културбундовцима и хрватском војском који су засјели у самој Мотајици, куда смо се ми требали повући послије извршене акције.

Приликом нашега повлачења, четници су навалили на нас, ми смо примили борбу и помало повлачили се, док нисмо наишли на засједе њемачке и хрватске, тако да се нисмо могли пробити. Отворила се борба вођена преко цијелог дана у шуми Мотајици.

Како је моја чета давала задња отпор, ја као командир чете, командујући и водећи рачуна да ми који друг не изостане, остао сам скоро најзадњи.

Приликом јуришања, рањен сам по други пут од четника у лијеву ногу, али захваљујући добром другу из моје чете, воднику Ресану Драгољубу, који ми је притекао у помоћ те смо се успјели спасити. Тако рањен нисам могао доћи у састав преосталих својих другова, који су се скупили послије борбе.

[1] Пролетерски батаљон Босанске Крајине

Ови другови, према чувењу, пребацили су се преко Саве у Славонију. Број жртава није ми познат у тој борби.

Ја сам успио, поред четничких елемената и хрватске војске, као и културбундоваца, да се извучем уз помоћ друта онако рањен пети дан из Мотајице, те сам тако, пребацујући се од жбуна до жбуна, прешао преко Врбаса и дошао до фронта[2] са намјером да пријећем у Козару, како бих могао извијестити о нашим догађајима. Нисам успио пријећи фронта, пребацио сам се натраг, недалеко од фронта, у село Јазовац и Машиће, гдје сам се задржавао до пада фронта.

Послије офанзиве дошао сам у састав II К.Н.О.П. одреда и ставио се на расположење.

Подносим општи извјештај о погинулим друговима на сектору IV одреда, који су погинули у борбама, а то су:

1) На Липовцу са четницима су погинули: Ивановић Симо, командир Прол. чете, Алишић Смајо, пролетер, Гавриловић Бранко, пролетер, Бокан Милан, пролетер, Буразор Мирко, пролетер, Ђенадија Анђелко, пролетер, Бундало Петар, пролетер, Ђенадија Алекса, пролетер, Бабић Раде, пролетер, Стијак Цвијо, пролетер, Марин Душан, пролетер, Поповић Јово, пролетер.

2) У Јошавки са четницима су погинули Бига Јово, пролетер, Стојнић Перо, пролетер, Малибашић Млађен, пролетер, Гајић Коста, пролетер, Гајић Гојко, пролетер, Латинчић Ратко, пролетер.

3) У Чечави исто од четника су погинули: Балабан Вељко, пролетер, Голић Мојсија, пролетер, Николић Бошко, пролетер, Малеш Драгутин, пролетер, Глушица Милан, пролетер, Јајчанин Марко, пролетер, Јаковљевић Остоја, пролетер, Торбица Милан, пролетер.

Приликом поласка на сектор IV одреда, број пролетера био је 113. То је све што ја знам о догађајима Пролетерске чете.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Негдје у Козари
25 VIII. 1942 године.

Командир,
Зрнић Славко

С П И С А К

СВИЈУ ПРОЛЕТЕРА КОЈИ СУ КРЕНУЛИ ИЗ КОЗАРЕ НА СЕКТОР IV ОДРЕДА ЈЕ СЛИЈЕДЕЋИ:

1) Мицић Есад стријељан у Блуци[3]
2) Ивановић Симо погинуо у Липовац
3) Зрнић Славко у Козари
4) Шерић Фадил

[2] Мисли се на фронт непријатеља према Козари за вријеме Козарске офанзиве.

[3] Бања Лука

5) Вуковић Бранко
6) Гачић Михајло у Козари
7) Тубић Бранко
8) Батоз Драган
9) Маринковић Милан
10) Бијелац Миле четник
11) Мећава Миле погинуо
12) Драгаш Ђуро у Козари
13) Миланковић Перо погинуо
14) Јанковић Алекса
15) Зец Светозар
16) Ђујић Ненад
17) Суботић Драго
18) Ресан Драгољуб у Козари
19) Грубљешић Станко у Грмечу
20) Бјеливук Никола
21) Кукрика Милорад
22) Мијатовић Василија
23) Тимарац Ђуро
24) Деспотовић Душан
25) Ђукановић Милан у Козари
26) Будимир Милан у Козари
27) Вујановић Ђуро
28) Ресан Симо у Грмечу
29) Алексић Свето у Грмечу
30) Пиљагић Душан
31) Јокић Обрад
32) Шурлан Миленко
33) Кукић Раде
34) Тадић Остоја
35) Богдановић Симо
36) Поповић Милорад
37) Деретић Милош у Козари
38) Шкондрић Љубан курир за Романију
39) Марић Симо
40) Тривуновић Милош
41) Бабић Бранко
42) Бубоњић Петар
43) Раказ Бранко
44) Деспотовић Мићо
45) Тукић Остоја
46) Мајсторовић Милутин
47) Дошен Милан
48) Ковачевић Ђоко
49) Видачковић Теодор
50) Ристић Цвијо
51) Богдановић Урош

52) Сладојевић Вид
53) Зубер Васо
54) Чук Никола
55) Вранић Бранко
56) Гајановић Вељко
57) Гргић Мирко
58) Пашић Саво рањен у Скендеру
59) Бијелић Бранко рањен у Скендеру
60) Дамјановић Бранко погинуо
61) Вујичић Радован у Козари
62) Сердар Мирко у Козари
63) Зец Михајло у Козари
64) Муњиза Ђоко у Козари
65) Радић Милорад у Козари
66) Крупљанин Јово у Козари
67) Скробић Милан у Козари
68) Катић Душан у Козари
69) Чекић Перо у Козари
70) Диздар Пашо у Козари
71) Аџић Миле у Козари
72) Милановић Раде у Козари
73) Арсенић Ђуро у Козари
74) Обућина Љубо у Козари
75) Лазић Љубан у Козари
76) Петровић Радован у Козари
77) Вујиновић Љубан у Козари
78) Секулић Бранко у Козари
79) Есканази Менто погинуо
80) Мирнић Стојан у Козари
81) Зрнић Драгутин у Козари
82) Рацановић Рајко у Козари
83) Зрнић Богољуб у Козари
84) Крнета Љубан у Козари
85) Кузмановић Раде четник
86) Гајић Коста погинуо у Јошавки
87) Мирјанић Васо у Козари
88) Торбица Милан погинуо у Чечави
89) Гајић Гојко погинуо у Јошавки
90) Латинчић Ратко погинуо у Јошавки
91) Вукић Лазо погинуо у Чечави
92) Алишић Смајо погинуо у Липовици
93) Стефановић Радмило погинуо у Чечави
94) Гавриловић Бранко погинуо у Липовцу
95) Бокан Милан погинуо у Липовцу
96) Буразор Мирко погинуо у Липовцу
97) Ђенадија Анђелко погинуо у Липовцу
98) Бундало Петар погинуо у Липовцу

99) Ђенадија Алекса погинуо у Липовцу
100) Бига Јово погинуо у Јошавки
101) Бабић Раде погинуо у Липовцу
102) Стијак Цвијо погинуо у Липовцу
103) Марин Душан погинуо у Липовцу
104) Поповић Јово погинуо у Липовцу
105) Стојнић Перо погинуо у Липовцу
106) Малабашић Млађен погинуо у Јошавки
107) Балабан Вељко погинуо у Чечави
108) Голић Мојсија погинуо у Чечави
109) Николић Бошко погинуо у Чечави
110) Малеш Драгутин погинуо у Чечави
111) Глушац Милан погинуо у Чечави
112) Јајчанин Марко погинуо у Чечави
113) Јаковљевић Остоја погинуо у Чечави

БР. 119

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ФОРМИРАЊУ И О НАЧИНУ СНАБДИЈЕВАЊА БРИГАДЕ

ШТАБ
III КРАЈИШКЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
—ПАРТИЗАНСКЕ—
УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр. ————
Дана 25-VIII-1942 ГОД.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА БОС. КРАЈИНУ

По наређењу Оперативног штаба за Бос. Крајину, од дијела јединица V крајишког одреда формирана је III крајишка народно-ослободилачка партизанска ударна бригада и за сада има два батаљона и чету пратећих оруђа.

Наоружање Бригаде је овога момента:

500 пушака — карабина,
26 пушкомитраљеза,
6 тешких митраљеза,
1 бацач 81 мм М 31.

Касније предвиђа се један топ 65 мм (располаже се за њега са 13 граната) и један бацач, који треба упутити из тога штаба са потребним бројем бомби.

Бригада располаже са свега 17 товарних коња, а потребно јој је 55, према томе недостаје 38 коња. Молимо за објашњење да ли ће се Бригади коњи додијелити и са које стране, или их можемо узети од народа и како (мобилисати или уз исплату, уколико би то сељаци пристали). Ако се покрет Бригаде нареди прије него што се коњи додјеле, предвиђели смо узимање недостатка коња од сељака.

По наређењу тога штаба од 24 ов. мј.[1] (примљено 25 у 9 часова прије подне) упутили смо I батаљон са једним водом чете пратећих оруђа у Рујишку. Батаљон је кренуо 25-VIII у 11 часова прије подне.

Пошто бригада не располаже новцем за куповину соли и дувана за војнике као и других ствари које буду потребне, изузев 20.000 динара коју смо суму примили од V крајишког одреда с тим да је требамо вратити, молимо да нам се додијели једна сума новца, ако је то могуће.

Што се тиче економског снабдијевања молимо да Оперативни штаб ово регулише, тј. да се изда једна опћенита наредба на коме ће мјесту Бригада имати своју базу и одакле ће је попуњавати, а док се ово не регулише и база не створи са залихама, да јединице преко чије територије Бригада наилази излазе Бригади у сусрет у овоме погледу. Предлажемо да база за ову Бригаду буде у Грмечу више Скакавца.

Батаљон који смо упутили у Рујишку остаће тамо све док не добије наређење за улаз у састав Бригаде, од тога штаба, пошто ми нисмо упознати када ће потреба за њим престати. Молимо да издате наређење по томе.

Ако Оперативни штаб располаже бензином са којим би ми пунили флаше ради уништавања тенкова у случају потребе, молимо да нам га пошаљете те да благовремено и ове припреме извршимо.

4 курсиста из ове Бригаде биће упућена на вријеме у I крајишки одред на курс[2].

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
С. Тадић[3]

Командант,
Карановић[4]

---

[1] Ово наређење није пронађено.
[2] Мисли се на војно-политички курс при штабу Првог крајишког одреда. Види док. бр. 15.
[3] Сима Тадић
[4] Никола Карановић

БР. 120

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА „МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“ ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СТАЊУ У ОДРЕДУ И НА ТЕРЕНУ КОЗАРЕ ПОСЛИЈЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ[1]

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“ - ПРЕПИС
25-VIII-1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ

Положај

Примили смо ваш допис[2] бр. 320 од 11-VIII са свима прилозима и материјалом, као и 100.000 куна, за које прилажемо признаницу.

Наш одред броји сада 900 људи, 800 карабина, 40 пушкомитраљеза. Ово бројно стање не одговара моралном стању наших чета и по свом квалитету не претставља ударну моћ одговарајуће војне јединице, него се може казати да је половина способна за борбу, а половина младићи и са физичким недостацима. Од офанзиве наовамо дезертирало је из својих јединица око 40 партизана. Већина их је из Градишког среза. 20 је отишло четницима, а остали се крију код куће. Ради оваког вој[ничког] и пол[итичког] стања ми смо одржали дводневни скуп свих снага нашег одреда са смотром, пол. и култ. програмом (прилажемо наређење)[3]. Овај састанак позитивно је дјеловао на све партизане у војном и моралном погледу.

Непријатељска су упоришта иста као и прије, осим што су на терену I бат. успостављене 4 жанд. касарне. У околним гарнизонима број војске је промјенљив. Тачне бројеве не знамо, али њихове покрете испитујемо мртвим стражама далеко истуреним, као и патролама.

Непријатељ патролира селима и Козаром и врши пљачку све имовине. Жање жито, вози кромпир, трсе шљиве, одгони стоку и односи сав кућни намјештај. Пљачка се врши организовано и уз војну заштиту.

На том патролирању наше патроле, од задњег писма, направиле су 6 засједа, док је непријатељ направио једну нашој патроли. Губици непријатеља били су око 9 мртвих и десетак рањених, наш 1 мртав и 1 рањен.

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3536.
[2] Овај допис Редакција није пронашла.
[3] Види док. бор 104.

Цијели одред налази се у Козари. Одјећа и обућа врло слаба.

Везе са градовима немамо, осим са Приједором и то несигурну и незван[ичну].

Набавку ствари за новац вршимо из Приједора. Са Славонијом је веза прекинута ради офанзиве коју ми претпостављамо по топовској ватри. Грга[4] и Иво[5] су отишли са нашом пратњом и сигурно се пребацили на свој терен прије поменуте офанзиве.

По досада прикупљеним подацима (незваничним) становништво са терена нашег одреда, све одрасло што није стријељано, присилно је отјерано у Њемачку. Дјевојке и младе жене су исто отјеране. Остало становништво, које није било у конц. логорима, смјештено је на рад у Славонију.

Упозоравамо вас на покрете великих непријатељских снага у смислу концентрације у правцу Б[ање] Луке и ваших терена.

Примили смо на знање организовање II к.[рајишке] ударне бригаде.

По питању Жарка Згоњанина, наше је мишљење да он потпуно заслужује з.п.к.[6] нашег одреда, али његово одвајање са дужности команданта I бат. у овој ситуацији било би незгодно и штетно, можда и судбоносно за тај бат.[аљон]. Зато нека се овамо упути з.п.к. Душан Мисирача, са особљем штаба одреда, а нарочито секретара Божу Башкота, чим се омогући веза. Исти нека понесе потребне ствари из архиве.

Пошаљите нам поново све радио-извјештаје за период од 10-VIII па надаље, као и сав пропагандни материјал.

С обзиром да је друг Обрад[7] у најтежој ситуацији напустио Козару и тиме изазвао отворене приговоре код војске да је штаб побјегао, ми стојимо на становишту да он не може вршити улогу команданта у нашем одреду.

Мишљење о одговорности и држању осталих другова у офанзиви доставићемо накнадно, послије савјетовања са штабовима батаљона по том питању.

Нешто народа из приједорског конц.[ентрационог] логора пуштено је натраг кућама у села уз пругу.

Пошаљите нам 100.000 куна.

Бошко[8] и Милош[9] дали су 2 сата марке „Омега“ Васи Бутозану ради оправке. Пошто смо сви без сатова у штабу, пошаљите нам поменуте сатове.

---

[4] Грга Јанкес
[5] Народни херој Иво Маринковић
[6] Замјеник политичког комесара
[7] Обрад Стишовић
[8] Бошко Шиљеговић
[9] Милош Шиљеговић

На наш терен стигли су другови Душко Бојанић, з. к. IV одреда, и друт Славко Зрнић, командир Пролетерске чете, чије вам извјештаје шаљемо у прилогу[10]. Исте смо распоредили на дужности у овом одреду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Замј. команданта	Командант
Бошко, с. р.	Милош, с. р.	Шоша, с. р.

П. С.

Пошто смо добили везу и допис[11] са штабом III операт. зоне Н.О.П.О. Хрватске, који вам у препису шаљемо, као и писмо[12] за друта Бошка, из којих се донекле мијењају неке поставке које смо раније у овом нашем писму навели, а упознајемо вас и са нашим одговором.

По питању пребацивања наших снага у Славонију стали смо на ваше становиште.

По питању Пролетерског батаљона[13] стали смо на становиште да ћемо чекати вашу одлуку, али смо ипак затражили долазак Заге[14] и партизана из наше Пролетерске чете на наш терен.

Са другим куририма нека дође и партизан Мика Каурин који се налази негдје на вашем терену, а раније је био при штабу II бат. овог одреда, ради проналажења евентуалних неоткривених склоништа. Ово би било важно и хитно.

С. Ф. — С. Н.

Политкомесар,	Командант,
Бошко, с. р.	Шоша, с. р.

[10] Види док. бр. 118 и 122.
[11] Овај допис није пронађен.
[12] Види док. бр. 98.
[13] Односи се на Пролетерски батаљон Босанске Крајине, који се у то вријеме налазио у Славонији, гдје се повукао послије тешких борби у Централној Босни, у мају и јуну 1942 године.
[14] Зага Умичевић, члан Окружног комитета на терену Четвртог крајишког одреда

БР. 121

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ И У ЈЕДИНИЦАМА ОДРЕДА

Ш Т А Б
III КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА
Број: 122/42
25 августа 1942 год.
На положају

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 402
Од 28/VIII-1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

На основу наредбе Врховног штаба Н. О. П. и Д. војске Југославије као и ваше наредбе од 21 ов. мес. штаб овог одреда у Купрешком Пољу основао је Купрешки батаљон. За команданта је постављен друг Недељко Манојловић, а за политичког комесара друг Игњат Марић, досадањи политички комесар Купрешке чете. У тај батаљон улазе, поред Купрешке чете, чета из Доњег Малована и Вуковског. Батаљон има 230 пушака, 3 пушкомитраљеза и 3 тешка митраљеза. Он има задатак да, у сарадњи са извјесним дијеловима I батаљона „Пелагић" као и дијеловима IV пролетерске Н. О. У. бригаде, спречи надирање усташких банди из Купреса, као и да заштити извлачење жита. На основу тих задатака батаљон је већ преузео заштиту и налази се на положајима према Купресу. Сваки трећи дан штаб одреда у споразуму са Штабом IV пролетерске Н. О. У. бригаде шаље ударне групе које врше напад на комуникацију Бугојно—Купрес. У својим редовним извјештајима ми ћемо извијестити Оперативни штаб шта смо све учинили у том погледу. Треба да истакнемо да војска Купрешког батаљона још није војска и да треба интензивирати војнички и политички рад па да то она буде. Због оскудице у руководству, а нарочито у политичким комесарима ми смо разговарали са одговорним друговима као и са Штабом IV бригаде и обећано нам је десет другова које ћемо распоредити према потреби у наше батаљоне и тако их подићи војнички и политички. Борбеност наших јединица је опала због неучествовања у акцијама, јер наше јединице биле су позиционе, а непријатељских напада нема.

Ви нам наређујете да што пре формирамо батаљон с ону страну Врбаса и да пребацимо извесне наше снаге које би требале да дејствују на комуникацији Травник — Д. Вакуф. Ми још нисмо извршили стабилизацију ни ових снага које сада имамо, као и због чињенице да данас III Крајишки одред располаже са свега 2 батаљона и то: Батаљона „Пелагић" и новоформирани Купрешки батаљон, док батаљон „Искра" треба да се формира и реорганизује обзиром на већ вама познату ситуацију са тим батаљоном[1]. Ми ћемо ипак испитати могућности пребацивања извјесних наших дијелова и у најскорије вријеме поднети вам извјештај. Наглашавамо да јединица која би се формирала с ону страну Врбаса мора да буде потпуно покретна, што захтијева већи степен, како војничке, тако и политичке образованости. Ми из искуства знамо да јединица која би прешла с ону страну Врбаса треба да издржи јаче борбе са усташама, који по сваку цену желе да сачувају железнички пут Бугојно—Д. Вакуф—Травник. Ми смо мислили основати један ударни батаљон на сектору овог одреда, али због отпадања батаљона „Будућност" и та нам је могућност ускраћена.

Батаљон „Пелагић" врши нападе на пруту Јајце — Д. Вакуф и, обзиром да сада пругу чувају мале непријатељске снаге, ми ћемо подузети већа рушења.

Молимо Оперативни штаб да нам пошаље муниције, јер последње акције око Купреса исцрпеле су нам резерве.

Како нам је друг командант обећао бацач, то молимо да нам исти пошаљете што прије, јер ми морамо покренути наше јединице у акције у вези са задацима које смо себи поставили.

Врховни штаб ставио нам је у дужност да обиђемо Прозорску чету, као и чету у Г. Вакуфу. Ми ћемо видјети како стоји са тим четама које нам је Врховни штаб додјелио и поднети вам извјештај.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Немања Влатковић

Командант,
Р. Маријанац

[1] У то вријеме батаљон се, под утицајем четничке пропаганде, налазио у превирању. Види док. бр. 54.

БР. 122

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ЧЕТВРТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ ЦЕНТРАЛНЕ БОСНЕ, БОРБАМА ОДРЕДА И ПРОЛЕТЕРСКОГ БАТАЉОНА У ВРЕМЕНУ ОД 18 МАЈА ДО 18 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ

БОЈАНИЋ ДУШКО,
замјеник команданта IV
К.Н.О.П. одреда, подноси
извјештај

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

ИЗВЈЕШТАЈ

о стању на терену IV крајишког народно-ослободилачког партизанског одреда и Пролетерског батаљона у времену од 18 маја до 18 јуна т. г.

Од дана одласка Ударног батаљона II К.Н.О.П. одреда са сектора IV К.Н.О.П. одреда стање на терену овога одреда било је сљедеће:

У одреду су постојале двије чете и то: чета Црновршка и Прњаворска. Чета црновршка стално је нападана од стране четника с леђа, а од стране Хрвата[1] од Клашница и бање Слатине, којој се више није могла пружити помоћ и напослетку је капитулирала, и то: један је вод био заробљен од стране четника, док је други дошао у састав Пролетерског батаљона, који се налазио у Вијачанима. Потом је остала само Прњаворска чета која је бројала 60 пушака, 2 пушкомитраљеза, која је након 7 дана по одласку Пролетерског батаљона била нападнута од стране четника и разбијена.

Одласком Ударног батаљона, концентрација четника дјеловала је још више на деморалисани Пролетерски батаљон, који је потом захтијевао да оде у Козару. Њиховим захтјевима није се могло удовољити, али ипак, на наваљивање свих бораца, послана су два пролетера да извиде терен и припреме лађе и исте су четници заробили. На поновни захтјев бораца овај батаљон, не чекајући извјештај од курира, упути се према Врбасу са намјером да се пребаци у Козару.

[1] Помоћрани

Од партизана, командира и комесара појединих чета са овога сектора основане су 4 герилске групе, од којих је једна упућена према Скендеру, с тим да има чекати наше снаге које су требале доћи из Козаре. Друга герилска група је такође отишла одмах у правцу ријеке Босне да покуша успоставити везу са Пролетерском бригадом, која се налазила у близини Озрена.[2] Трећа и четврта група су остале да размјесте болеснике и закопају два бацача, као и остали материјал, те да послије крену једна према Мотајици, а друга према Врбасу, с тим да обадвије дјелују пропагандом и летцима по селима.

Након два дана по одласку Пролетерског батаљона сазнали смо да се исти није успио пребацити, пошто није имао него једну лађу.

Послије неуспјеха пребацивања скоро сви пролетери који су са сектора IV одреда напустили су Пролетерски батаљон. Са Пролетерским батаљоном састали смо се у селу Отпочивајући[3] и кренули у правцу Мотајице, гдје смо скупа ишли до села Раковца, гдје нам је опет један пролетер из Грмечке чете побјегао четницима са пушкомитраљезом.

У Раковцу смо отпочели и спремили напад на Лепеницу, хрватско упориште, јако 70 домобрана, којима је командант Данко[4] још по дану дао ултиматум да се предају, нашто су одговорили: „Ако сте мушко ударите". Изјутра рано смо опколили школу у којој се требало налазити војска, које тада није било, јер се извукла један км далеко од школе, вјероватно знајући за наш напад. Око 5 сати ујутру зачули су се повици „ура". То су били четници, који су нас стално пратили од Вијачана, тако да су четници напали са једне стране, а с друге стране Хрвати и културбундовци. У борби од пар сати били смо разбијени, у којој су фалила 103 друга, што побијених што несталих. Остатак другова, сакупљених од 117, захтијевали су да се пребаце преко Саве. Ми, герилске групе, направили смо им заштиту, док су се они пребацили преко Саве.

На сектору IV одреда остале су само герилске групе. Од штабске герилске групе погинуо је послије одласка Пролетер-

---

[2] У ово вријеме (око 20 априла) на Озрену се налазио Први ударни батаљон Источне Босне са командантом Главног штаба НОПО и ДВ за Босну и Херцеговину Светозаром Вукмановићем. Ова се напомена и односи на овај батаљон а не на Прву пролетерску бригаду, пошто је, према плану Главног штаба, од три ударна батаљона Источне Босне и Пролетерског батаљона Босанске Крајине требало да се формира Трећа НОУ бригада. Међутим, новонастала ситуација у Источној Босни у вези са Трећом непријатељском офанзивом и четничко превирање у Централној Босни онемогућили су остварење овог плана.

[3] Отпочиваљка

[4] Народни херој Данко Митров. Погинуо у борби са четницима, јуна 1942 год., као командант Четвртог крајишког НОП одреда.

ског батаљона друг командант Данко и један герилац заробљен од стране четника.

Послије борбе у Мотајици задржали смо се на сектору IV одреда 10 дана. Увидјевши да на том терену не могу постојати, односно одржати се герилске групе, то сам тражио да идем у Козару са још два друга, што нам је и одобрено. Кренуо сам са групом Радмановом[5] према Врбасу, пошто је његова група ишла у том правцу. Растали смо се близу Врбаса, гдје сам се ја пребацио, а његова група након једног дана била нападнута и заробљена, гдје је и он погинуо.

Штабска група која је остала у Мотајици и са њом политички комесар одреда[6], један члан ОК (Мала[7]) са 5 омладинаца,[8] по сазнању од једног друга, [знам] да се та група пребацила послије у Славонију, а за судбину прве двије групе знам само толико да су разбијене и неки другови ухваћени.

У Козару сам стигао након 50 дана, пошто се нисам могао пребацити преко фронта. За то вријеме био сам у селу, а сада се налазим у Козари, гдје сам се ставио на расположење II К.Н.О.П. одреду.

Од погинулих и заробљених другова сигурно јесу:

командант IV К. одреда друг Данко Митров, погинуо од четника;

командант Пролетерског бат. друг Здравко Челар,[9] стријељан од четника;

пол. комесар Прол. батаљона Есад Мицић,[10] стријељан у Б. Луци;

члан ОК Милан Радман, погинуо у борби против четника;

командир чете Црни Врх Душан Брковић, погинуо у борби против четника (као курир).

Још многи чланови КПЈ и неки пролетери налазе се код четника у четама и сви су прије кратког времена примили оружје. Сви се држе добро тако да свака четничка чета има по један мали број наших људи с којима ћемо моћи повремено одржавати везу. Међу њима се налази и члан ОК друг Милош Глишић.

Уз другарске поздраве:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Негдје у Козари,
25 августа 1942 г.

Замјеник команданта IV одреда
Бојанић Душан

[5] Милан Радман
[6] Вojo Ступар
[7] Зага Умичевић, члан Окружног комитета КПЈ на терену Четвртог крајишког одреда
[8] Односи се на Лазу Видовића и Божу Татурагића (погинуо крајем 1942 године на Укрини) и још три омладинца чија имена Редакција није могла установити.
[9] Народни херој Здравко Челар
[10] Народни херој Есад Мицић

БР. 123

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 26 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ КОД СИТНИЦЕ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
дне 26 августа 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

на положају

Непријатељ је покушао са моторизованим снагама да продре цестом Бањалука — Мркоњић Град.

II крајишка ударна бригада дочекала га је на положајима Бунарево испред Ситнице и примила борбу са непријатељем[2]. У тој борби уништена су два тенка, један авион и два камиона. Губици непријатеља 50 мртвих и рањених. Током цијеле борбе 10 непријатељских авиона стално су бомбардовали положаје II К[рајишке] ударне бригаде. Јачина непријатељских снага рачуна се на 750 војника. Наши губици 3 мртва и 11 рањених. До сада непријатељ је заустављен у свом наступању. Предузели смо све мјере да непријатеља разбијемо и онемогућимо му даљно продирање.

Уз другарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
Коста[3]

На положају у 13 сати.

---

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2878.

[2] Опширније о покушају непријатељског продора за Мркоњић Град и о борбама око Ситнице види док. бр. 130.

[3] Коста Нађ

БР. 124

НАРЕДБА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 27 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА ЗА ФОРМИРАЊЕ ДВА УДАРНА БАТАЉОНА ЗА ТРЕЋУ КРАЈИШКУ БРИГАДУ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 392
Од 27-VIII-1942

ШТАБУ V К. Н. О. П. ОДРЕДА

НАРЕДБА

Од снага V одреда (батаљона „Гаврило Принцип", „Старац Вујадин" и „Будућност") створиће се два батаљона који ће ући у састав III крајишке ударне бригаде.[2]

Штаб V крајишког одреда и један члан штаба III К. ударне бригаде нека одмах предузму формирање нових двају батаљона, с тим што ће увући у батаљоне што више бораца из батаљона „Гаврило Принцип", „Старац Вујадин" и „Будућност". Све аутоматско оружје треба ући у састав ударних батаљона.

Штаб V одреда одредиће мјесто концентрације батаљона, које ће свакако бити близу досадашњих положаја према Грахову.

Мање снаге које неће ући у састав ударних батаљона нека се организују у 1 чету или 1 мањи батаљон и нека их штаб V крајишког одреда распореди на положаје према Грахову.

Новоформирани ударни батаљони остали би и даље на граховском сектору, само ће потпасти под команду штаба III крајишке ударне бригаде.

Територија V крајишког одреда претвориће се у слободно подручје, чију ће команду овај Штаб накнадно одредити.

О предузетим мјерама извијестите овај Штаб.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, Замј. команданта,

---

[1] Пронађена је копија оригинала.

[2] О формирању Треће крајишке бригаде види док. бр. 114, примједбу 2.

БР. 125

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ ОД 28 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА У ОКОЛИНИ КУПРЕСА[1]

ШТАБ IV ЦРНОГОРСКЕ
Н.О.У. БРИГАДЕ
28-VIII-1942
у 18 сати

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Према Вашим ранијим наређењима јединице наше Бригаде врше редовне демонстративне препаде на Купрес и истурене непријатељске положаје у околини Купреса. Наше јединице обезбјеђују села у околини Купреса од непријатељских испада и дијелом сабирају жетву, иако то тешко иде, због слабог одзива становништва из Злосела и осталих села, чије је становништво као усташки настројено одбјегло у Купрес. У свему овоме имамо слабо или скоро никако садејство јединица III крајишког одреда, чије је људство и војнички и политички на врло ниском борбеном нивоу.

Јединице наше Бригаде извеле су до сада неколико успјешних препада на Купрес, Погану Главицу и непријатељске патроле, које обезбјеђују набавку намирница из Злосела за породице бјегунаца, Плазеницу итд.

Једна чета I батаљона наше Бригаде заједно са једном четом Купрешког батаљона извела је препад ноћу између 27 и 28 о. мј. на комуникацију Купрес — Бугојно. У том препаду уништен је један непријатељски камион (празан), убијена су три црнокошуљца[2] и два рањена. Заплијењено је: 3 пушке и 2 ђебета. Овај препад требао је имати још тежих посљедица за непријатеља, да мјешганска јединица,[3] и поред датих упутстава, није отворила на сувише великом отстојању ватру на удаљени непријатељски камион. С наше стране није било никаквих жртава. Ми ћемо овакове и сличне препаде изводити чешће. Ради оријентације јављамо Вам да непријатељ на комуникацији Купрес — Бугојно, дуж пута, има неколико сталних осигурања. Ми ћемо изводити препаде и у циљу ликвидације тих осигурања.

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3287.
[2] Припадници усташке формације „Црна легија"
[3] Чета Купрешког батаљона

Пред вече 27 на 28 о. мј. непријатељска колона, потпомогнута авијацијом и артиљеријом, у јачини од 400 усташа, направила је испад у правцу села Вуковско. Наше јединице, које су се налазиле у правцу села Вуковско и Заноглина, биле су добиле обавјештење да се повуку у правцу Шујице у циљу затварања тјеснаца Шујица. Непријатељ је био обавјештен да ми на том сектору располажемо са малим снагама, те је преко Црног Врха и Превије успио да упадне у Д. Вуковско, а наше јединице нису биле довољне да му даду озбиљнији отпор. На правцу продирања налазио се један наш батаљон[4], који послије губитака око Бугојна и Купреса броји око 80 бораца, а који се је морао повући на положаје изнад села Рилића и села Брда. Непријатељ је у три колоне упао у село Д. Вуковско, попалио га и одвео стоку, док је становништво успјело избјећи. Ми смо одмах издали наређење нашим јединицама да се повежу са јединицама I бригаде,[5] које се налазе у тјеснацу Шујице, и да заједно са њима једним бочним нападом истисну непријатеља, не дозволе му даљње надирање и преноћиште у Селу, као и то, да морају примити борбу са ма како великим непријатељским снагама. Ми смо исте ноћи извршили препад са ову страну Купреса на М. Врата, и раније наведени препад на комуникацији Купрес — Бугојно и истурили једну нашу чету на положај Стражбеница. Непријатељ се, по усменим извјештајима, повукао у Купрес са опљачканом стоком. Једновремено смо издали налог јединицама које се налазе на том сектору да обавијесте о томе V бригаду[6], те да и она изврши притисак у правцу Бугојна. Ноћу се чула у томе правцу топовска канонада, но ми још нисмо добили никакав извјештај.

У Бригади се проводи систематски војно-политички рад, и указује се политичка и војничка помоћ мјесним јединицама. Стање у Бригади је добро. Исхрана Бригаде иде доста тешко, тако да извјесне јединице нису добиле по 2—3 дана брашна, а мјесно становништво се односи хладно и није расположено да помажу нашу болницу чак ни млијеком.

Попуњавање наше Бригаде из ових крајева нисмо вршили, јер овдашњи партизани неће и не желе ступити у ударне бригаде, што је разумљиво кад код њих не постоји ни одлучности да бране своје домове.

Ово се даде објаснити тиме што је утицај четника Дреновића још доста јак, што има за посљедицу пасивно држање према Народно-ослободилачкој борби, а код елемената који су чвршће били везани са Дреновићем, непријатељско држање.

---

[4] Други батаљон Четврте пролетерске (црногорске) бригаде

[5] Прва крајишка НОУ бригада

[6] Пета црногорска НОУ бригада

Ми вјерујемо да ће послије ликвидације Мркоњић Града стање бити поправљено у нашу корист.

Напомињемо да наше јединице располажу просјечно на борца по 20 пушчаних метака, а у читавој Бригади данас нема више од 40—50 ручних граната и 100 бензинских флаша. Зато молимо Врховни штаб да у случају плијена, као и од плијена у Мркоњић Граду да нам стави на расположење извјесне количине муниције и бомби од бацача 81.

Приликом уништења непријатељског камиона на путу Купрес — Бугојно, нађена су три писма, које им упућују њихове породице, а у којима се, међу осталим, говори о дејству партизанских јединица у источној Славонији, зато Вам писма[7] прилажемо да би их искористили за емисију „Слободна Југославија".

Молимо Вас, ако имате могућности, да нам поручите или израдите печат за Бригаду.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
Митар[8]

Командант:
Пеко[9]

---

[7] Писма нису пронађена
[8] Митар Бакић
[9] Пеко Дапчевић

БР. 126

ДОПИС ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 29 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ НОПО ХРВАТСКЕ О САРАДЊИ БОСАНСКИХ И ХРВАТСКИХ ЈЕДИНИЦА ПРИЛИКОМ ЧИШЋЕЊА НЕПРИЈАТЕЉСКИХ УПОРИШТА ИЗМЕЂУ КРУИЕ И БИХАЋА

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 407
Од 29-VIII-1942

ШТАБУ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ Н.О.П.О. ХРВАТСКЕ

Положај

2 септембра о. г. са нашом III крајишком бригадом извршићемо чишћење непријатељских упоришта на ријеци Уни, између Крупе и Бихаћа.[1] Ова ће акција обухватити и мјесто Цазин.

Уколико ваш Штаб располаже са неким снагама код Гате и Кладуше, могао би наредити тим снагама да приликом нашег напада на поменута мјеста врше притисак на Кладушу и друга непријатељска упоришта са ваше стране, одакле би могао непријатељ да пружи помоћ нападнутом Цазину.

Једна од ваших јединица, која се налази у блокади Бихаћа[2] са зап.[адне] стране, могла би да се упути према Цазину, гдје ће ухватити везу са нашим јединицама.

Извјестите нас које ћете мјере моћи предузети у вези ове акције.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Осман[3]

Зам[1]. команданта,
С. Родић[4]

(М. П.)

---

[1] Види док. бр. 131.
[2] Батаљон „Огњен Прица"
[3] Осман Карабеговић
[4] Славко Родић

БР. 127

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 29 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКО УПОРИШТЕ ХАН КОЛА И ПОКУШАЈИМА НЕПРИЈАТЕЉА ДА ПРОДРЕ ПРЕМА КЉУЧУ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.О.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
дне 29 августа 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д. ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

на положају

I и II крајишка ударна бригада продужују са својим наступањем према Бања Луци, с тим да се зауставе на линијама Колима.[2] Послије пораза непријатеља код Ситнице[3] нема неког јачег отпора и према извјештајима које смо добили повукао се је непријатељ у Бања Луку, а са неким мањим снагама учврстио се у Колима. Данас вршимо напад на Кола.[4]

II пролетерска бригада помакнут ће се мало напријед и смјестит ће се у селима Локвари — Дујаковци, и тиме ће онемогућавати четничким групицама да залазе за леђа првим двјема бригадама.

III пролетерска бригада[5] имаде задатак да на ослобођеној територији дејствује политички и прикупи четнике који се налазе по кућама и, како они то кажу, чекају наша наређења, и у заједници са штабом III К. одреда формира од њих војне јединице; и одређује им се положај углавном према Јајцу.

III крајишки одред има задатак да са својим снагама врши демонстративне нападаје на Јајце и да врши присилна извиђања у циљу да дознамо каква ће бити реакција непријатеља.

Предузели смо све потребне мјере за рушење свих комуникација из правца Бања Луке — Јајце.

Непријатељ је покушао из Санског Моста и Врхпоља да продре према Кључу, али је одбачен уз знатне губитке. Тај продор непријатеља требао је сигурно да координира са непри-

---

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2880.
[2] Хан Кола
[3] О резултату борби код Ситнице види док. бр. 123.
[4] О борбама око Хан Кола види док. бр. 129.
[5] Трећа санџачка НОУ бригада

јатељском колоном која је потучена код Ситнице. Послао сам 3 чете Рибничког батаљона[6] за појачање тога сектора.

Јучер је пронађено у Мркоњићу[7] 29 сандука муниције, и сандук бомби и 2 сандука сигналних метака, а исто тако и 1 вагон соли. Са муницијом смо снабдјели све бригаде које се налазе овдје, а и вама шаљемо 8 сандука.

Других новости овдје нема. Уз другарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
Коста

БР. 128

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 29 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБИ СА НЕПРИЈАТЕЉЕМ КОД СЕЛА КРАСУЉА И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА

ШТАБ VI ОДРЕДА
Н.О.П.В.
29. VIII. 1942 год.

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Ваше наређење од 28. о. м. које се односи на појачање фронта око Врхпоља примили смо и по њему поступили, пребацивши остале снаге нашег II батаљона („Соко"). Тако се сада на фронту код Врхпоља налазе два наша батаљона (6 чета).

Непријатељ је, како сте већ обавијештени, 27 о. м. покушао са снагама од 1.000 домобрана и усташа да продре на ослобођену територију Кључкога среза. Усљед слабе повезаности наших јединица на том сектору непријатељ је успио потиснути наше снаге са њихова положаја и продријети до села Красуља. Поред неповезаности наших снага, разлог за доста брз и лак продор јесте и неосигураност крила, а што се није могло извршити са снагама нашег једног батаљона.

Ова непријатељска акција вјероватно није била усмјерена на продор у Кључ и Саницу већ на онемогућење жетве и паљења, односно одгођења жита и растерећења фронта према Бањој Луци.

---

[6] У ово вријеме припадао је Шестом крајишком НОП одреду.
[7] Мркоњић су ослободиле, ноћу 23/24 августа, Прва крајишка и Друга пролетерска бригада.

28 о. м. наше су снаге повратиле се према својим старим положајима пошто је непријатељ у току ноћи отступио према Врхпољу. Да ли наше снаге држе положај изнад самог Врхпоља, тачно не знамо, али смо упутили курира и извјештај ћете накнадно добити.

Наша Мањачка чета, по наређењу команданта Оп. штаба друга Косте[1], добила је задатак да руши цесту Јајце — Бања Лука и отишла је по томе задатку. II чета Трећег батаљона (Соколовачка) налази се на фронту код Врхпоља.

Како се види, наше су снаге заузете држањем положаја око Врхпоља и на цести Бања Лука — Јајце, те према томе недостају нам снаге за чишћење терена Врбљани, Медна, Ораховљани, Пецка, Граци и Долови, као и других села према Мркоњићу, што припада нашем одреду, а гдје наш Други батаљон позна терен.

Ми сматрамо да је ова ситуација (ангажованост наших снага на Врхпољу) за нас незгодна, јер се може десити оно исто што се десило приликом пролетошњег проласка Ударног батаљона[2] преко Мањаче. Четници су на овоме терену разбијени, али нијесу ликвидирани већ су се по групицама расули по шумама, а постоји могућност за њихово груписање.

Стога сматрамо, а да би могли вршити политички и војнички утицај, да се наш II батаљон ослободи фронта на Врхпољу додавши тамо снаге I одреда или III Ударне бригаде. Задаци нашег II батаљона били би прогањање и хватање четничких групица расутих по шумама, као и политичко учвршћавање четничког терена.

Овога часа приспио нам је извјештај да су наше снаге I батаљона заузеле своје старе положаје изнад Врхпоља.

Са другарским борбеним поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
Илија Дошен

Командант:
Драго[3]

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 413
Од 30/VIII 1942

---

[1] Коста Нађ

[2] Односи се на Ударни батаљон Првог и Петог крајишког одреда, који је у априлу и мају 1942 год. водио борбе против четника на Мањачи.

[3] Драго Мажар

БР. 129

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 30 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ КОД ХАН КОЛА[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
дне 30/8. 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

на положају

У борбама које води II крајишка ударна бригада против непријатеља код Хан Кола оборен је још један авион и један тенк, а убијено је 18 Нијемаца (културбундоваца).[2] Вечерас ће се извршити напад на Хан Кола

Новијих момената нема. Уз друтарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
Коста[3]

БР. 130

НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 31 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА У САНСКОЈ ДОЛИНИ

426
31-VIII-

ШТАБУ I КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

Положај

Данас смо примили извјештај II крајишке бригаде о покушајима непријатеља да од Б.[ање] Луке продре у ослобођени Мркоњић. Наше снаге дочекале су 26 и 28 о.мј. непријатеља и

[1] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бројем 2881.
[2] О борбама око Хан Кола говори и док. бр. 127.
[3] Коста Нађ

задале му тешке губитке. Том приликом уништена су 3 непријатељска тенка, 2 камиона, 1 луксузни аутомобил итд., а и губици у људству код непријатеља били су велики.[1] Након тога наша II бригада добила је за задатак да продре према Б. Луци, и у вези тога њеног задатка, а и акција осталих наших снага на том сектору, потребно је да ваш одред ступи у везу са штабом VI одреда и да предузмете акције у Санској Долини на мања непријатељска упоришта која сте у стању да ликвидирате. На тај начин добићемо и то, да непријатељ у тој Долини неће имати могућности да се прибере и да започне са нападима у циљу помагања својим снагама од Б. Луке.

Друга В. Ољачу,[2] који сада врши дужност секретара вашег штаба, упутите штабу II ударне бригаде. Са њим пошаљите и једну машину ћирил. — „Портабл", која је неопходно потребна тој Бригади, а коју ћете ви вјероватно наћи у вашој интендантури, у магацину. Уколико немате расположивих машина од којих би једну могли одвојити за II бригаду, јавите нам то, да би могли потражити на другој страни, јер ми овдје немамо. У сваком случају треба ту машину да понесе друг Ољача собом.

Наша III крајишка бригада у заједници са неким снагама I одреда и I оперативне зоне подузеће ових дана једну важнију акцију[3] чији ће успјех имати већег значаја за операције у Крајини.

Данас су се повратили курири из II одреда[4] и донијели су једну задовољавајућу слику са тог терена. Наше јединице на том сектору прешле су већ на акције и том приликом уништено је нешто непријатељских војника. Ових дана одржана је на том терену једна импозантна смотра наших снага[5] која је најјасније показала да намјере непријатеља нису ни издалека испуњене и да тамошњи партизани неће да напусте борбу све док је и један окупатор у нашој земљи.

Достављајте нам редовно извјештаје, јављајте о свим вашим намјерама и акцијама, јављајте увијек гдје се налазите.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,

Командант:
на положају

---

[1] Опширније о томе види док. бр. 123.
[2] Војо Ољача
[3] Односи се на акцију поменутих снага на непријатељска упоришта у Поуњу.
[4] Други крајишки НОП одред „Младен Стојановић"
[5] Више о томе види док. бр. 104.

БР. 131

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 31 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРМИРАЊУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ И ПРИЈЕДЛОГ КАКО ДА СЕ ПОМОГНЕ СЛАВОНСКИМ ПАРТИЗАНИМА ЗА ВРИЈЕМЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ

429
31-VIII-

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д. В. ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

Положај

Драги другови, одмах смо приступили организовању III крајишке бригаде од оних снага које смо на састанку са вама предвидјели. Ми смо већ прије нашег доласка у ваш Штаб били организовали III крајишку бригаду од 2 батаљона, и хтјели смо је послати у акцију. Сматрали смо да је потребно развлачити снаге непријатеља и упутили смо нашу III крајишку бригаду и извјесне снаге I крајишког одреда у правцу Бихаћа, Цазина и околних села. Сматрамо да је ова акција, која треба да се изврши око 2-IX, а којом управља друг Славко Родић, замј. команданта Оперативног штаба, важна по томе што ствара боље услове за утоворене веће акције око Бихаћа, Цазина и на терену Баније.

Осим тога, обзиром на вијести из Славоније, важно је свратити позорност гарнизона око Петриње, Глине и колико толико побољшати и помоћи положај другова у Славонији.

Ми вам шаљемо писма[1] друга Грге[2] (2) из којих ћете видјети да на Славонију претстоји већа офанзива. Сходно нашим разговорима ми би требали помоћи Славонцима. Најбоља помоћ била би предвиђена офанзива на терену Баније и око Бихаћа, приближавање Петрињи, Глини, Костајници. Ми мислимо да би са припремама на овом терену требали хитно отпочети, јер како видите — непријатељ туче један по један одред, најприје Козару, затим Банију, па онда преко Саве Славонију. Као што видите, они најприје уништавају одреде на важнијим стратешким мјестима на привредним и саобраћајним путевима. Требало би због свега тога помоћи Славонцима и не препустити их самима себи.

---

[1] Ова писма нису пронађена.
[2] Грга Јанкес

Примили смо пошту из Козаре[3], чије преписе вам шаљемо ради увида у тамошње прилике, као и ради њиховог обавјештења да непријатељ концентрише веће снаге у Б[ањој] Луци и према нашој ослобођеној територији. Не извјештавају колике су те снаге, па ми претпостављамо да су то можда оне снаге са којима смо већ имали сукобе око Ситнице. Ипак смо о свему томе обавјестили друга Косту[4].

Не знамо каква су упутства добиле бригаде у односу на четнике. Друг Коста извјештава да III пролетерска ударна бригада[5] сређује терен око Мркоњића и жели четнике сврстати у наше јединице и упутити их на положаје. Мишљења смо да треба разоружати већи број из четничких редова, да не треба поново формирати комплетне њихове пријашње чете и батаљоне, већ их треба увести у наше јединице, а при томе у сваком поједином случају провјерити да нијесу били убојице и жестоки борци против нас. Не би се смјело олако узети ово привремено притајивање четника и ми би требали политички а и војнички потпуно разбити њихове организације, а не да оне остану под добровољачком фирмом комплетне какве су и раније биле, јер у том случају нијесу разбијене. Стога би ми требали имати једно јединствено гледиште и један план, те да наш VI одред у сарадњи са III пролетерском ударном бригадом приведе крају то питање.

Ради увида у издајнички рад четника шаљемо вам ова два саслушања[6] четничких вођа, и то Миле Кецмана и Миле Родића. Могу послужити за раскринкавање четничких планова и њихове издајничке улоге.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант:
отсутан

Прилози: Сасл. Родића и Кецмана,
2 писма друга Грге
извј. Штаба II бат.[7] од 25/VIII

[3] Види док. бр. 120.
[4] Коста Нађ
[5] Трећа санџачка НОУ бригада
[6] Ова саслушања нису пронађена.
[7] Погрешно написано „II бат." умјесто „II одред".

II

УСТАШКО-ДОМОБРАНСКА ДОКУМЕНТА

БР. 132

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ ЈАЈЦЕ ОД 1 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИМА У БЛИЗИНИ ЈАЈЦА

ОРУЖНИЧКА ПОСТАЈА
ЈАЈЦЕ
Број 280 Тај.
1 српња 1942 године

Акција наших снага противу побуњеника извјештавам.

ЗАПОВЈЕДНИКУ 5 ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (ЗА Ј. С.)

Сарајево:

Дана 30 липња 1942 године, вршиле су акцију наше снаге противу партизана и побуњеника у планини Јању, југозападно од Јајца 9 километара, којом приликом услед мале снаге нису могле побуњенике и партизане уништити и растјерати, а сатније домобрана са 1 сатнијом усташа пошле су од жељезничке постаје Догановци, према југо-западу 3 километра према селу Љуши, које су успјешно оперисале, док је сатнија једна са милиционарима од жељезничке постаје Винац, пошла према југу удаљено 3 километра преко села Осмића и планине Равна Гора, која је такођер успјешно оперисала. Једна полу сатнија са једним топом пошла је од жељезничке постаје Бравнице према југозападу ка Хан Шединцу удаљено од постаје 2 км., која није никако ступала у акцију. 2 стројне сатније пошле су од Јајца југозападно преко села Бришћа ка селу Горици, удаљено од Јајца 9 километара, док су 2 сатније од којих једна стројна, пошле од Јајца према западу до села Заовина, одакле су окренули према југу у правцу села Горице. Уз ове четири сатније које су пошле из Јајца према Горици придружила се и једна сатнија усташа и чим су ушле у шуму одмах су биле нападнуте од побуњеника и партизана, којом приликом су побуњенике успјешно до села Горице протјерали, али на рубу саме шуме, побуњеници су са свих страна напали на домобране и усташе, гдје су успјели да 2 домобрана и једног усташу убију, а 3 домобрана лакше ране.[1] Домобрани и усташе даље нису могли напредовати услед тога, што се је ноћ била прикучила

[1] Ову борбу је водио батаљон „Пелагић" Трећег крајишког НОП одреда.

и што са лијевог бока нису пристигле домобрани и усташе који су оперисали од села Љуше и Равне Горе, ради чега су се морали повући натраг у Јајце. У исто вријеме повукли су се и остали дијелови домобрана и усташа преко Равне Горе у Винац и преко села Љуше у Догановци.

Приликом предње акције на страни побуњеника, није се могло установити колико је било мртвих и рањених.

Кроз цијело вријеме акције оружници ове постаје, чували су залеђа домобрана и усташа, који су се повукли као и домобрани без икаквих жртава.

Заповједник, наредник
Мех. Дерић

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИШТВО
5 ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Тај. Ј.С. број 1365 6. VII. 1942.

Сарајево, 6. српња 1942.
Унјето у дневно извјешће
од 6. VII. 1942.

Заповједник пуковник
(Павић)
Павић

БР. 133

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕГ ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА ОД 1 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА ОКО ЈАЈЦА, КУПРЕСА И САРАЈЕВА

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
Главностожерни одјел
Оп. Бр. 2769/тај.

У Сарајеву дне 1. српња 1942.

ПРЕДМЕТ: Стање побуњеничке акције на основи извјештаја примљених у вриемену од 30.VI. од 8 сати до 1.VII. до 8 сати.

1. — Главном стожеру Домобранства (Опер. и очевид. одјел)
2. — Врховном надзорничтву оружничтва
3. — Заповједничтву III дом. сбор. подручја
4. — Заповједничтву 6. пјешачке дивизије
5. — Заповједничтву 5. оружничке пуковније
6. — Заповједничтву 6. оружничке пуковније
7. — Главном стожеру усташке војнице (Главностожерни одјел)
8. — Изванредном опуномоћенику (пуковнику Шимићу).

(Мјеста се означују према карти 1 : 100.000)

ТАКТИЧКА СИТУАЦИЈА

1. ПОЈЕДИНОСТИ О РАДУ НЕПРИЈАТЕЉА И НАШИХ ЧЕТА

I ЗОНА

Област Јајце:

1. Дана 27. VI партизани у јачини 400—500 људи напали су Пљевске Подове[1] и Драгнић Подове око извора р. Пливе (23 км. ј.з. од Јајца).

[1] У оригиналу стоји: Пливске подове.

Код назива географских мјеста Редакција је отступила од принципа да објављује непријатељска документа са свим грешкама, већ је називе мјеста исправила по геогр. картама.

У свим осталим случајевима документа су објављена по оригиналу.

Упућени домобрани и четници групе Дреновић—Тривунчић заузели су Козила на Пљевским Подовима (21 км. ј.з. од Јајца). Један дио наших снага врши притисак према Ћулету К. 1347 (25 км. з. од Јајца). Рањена 2 четника.[2]

2. Пуковник Шимић јавља, да су наше чете у акцији око Јања достигле црту с. Отомаљ—Ораховица—Ћусине (све западно од Јајца) и да су јужно од те црте наишли на јак отпор. При доласку до с. Горица (10 км. ј.з. од Јајца) наши су дочекани ватром из бункера, иако су у селу биле извјешене хрватске заставе. С. Горица заузета је — од стране наших домобрана.

Област Купрес

Дана 28.VI. наше чете из Купреса стигле су до с. Благаја (9 км. с.з. од Купреса) и ту распршили партизанске банде.[3] Поводом тога становници с. Рилић (9 км. ј. од Купреса), изгледа, да се желе предати нашим властима.

II ЗОНА

Област Ускопље

Дана 25.VI. по подне довршен је оправак пруге Ускопље—Михаљићи на прузи за Цавтат. Промет би се могао успоставити уз одржавање лагане вожње од 25 км. на сат од постаје Главска до Војског Дола и од Главске до стражаре Бр. 33.

Област Ливно

1. Дана 29.VI. талијанске посаде напустиле Ливно.

2. Котоб[4] Ливно јавља, да је дана 30.VI. у 9 сати на путу Ливно—Томиславград на мјесту Превала нападнут 1 луксузни и поштански самовоз. Милиционери околних села воде борбу, с партизанима. Исход борбе непознат.[5]

III ЗОНА

Област Горажде

Дознаје се, да четници недозвољавају нашем жељ. особљу да врши поправак пруге и моста с ону страну р. Дрине, већ да се зато тражи дозвола од талијанских власти.

VI ЗОНА

Област Сарајево

Дана 30.VI. увечер чуло се пушкарање у близини жељ. постаје Блажуј (14 км. з. од Сарајева). Изгледа, да партизани имају намјеру напасти на жељ. постају Блажуј и на Илиџу.

---

[2] Акцију су вршили дијелови Трећег крајишког одреда.
[3] Купрешка чета Трећег крајишког одреда
[4] Котарска област тј. среско начелство
[5] Група бораца Ливањског НОП одреда

VII ЗОНА

Област Сарајево

1. Накнадно се дознаје, да је дана 17.VI. талијанска војна посада отишла из Доброг Поља (29 км. ј. од Сарајева) у правцу Сарајево, тако да у том подручју нема више талијанске посаде.

У Добром Пољу, Крбљине и Бољановићи (све око 30 км. ј. од Сарајева) налазе се четници, који су се предали талијанским властима и које су ови поновно наоружали и одредили да чувају ова села од партизана. Четници за сада врше одређени задатак и не нападају пучанство.

2. Накнадно се дознаје, да су у борби 28.VI. поред већ показаних губитака у извјешћу од 29.VI. погинуло још 4 милиционера.

3. Дана 30.VI. милицији је успјело протјерати партизане из села Гаја, Мијановића и Дујмовића (све око 22 км. ј. од Сарајева). Партизани се сада налазе у с. Ледићи, гдје имају комору и у с. Дејчићи, Остојићи и Умчани.[6]

Двије групе партизана из с. Дејчићи (Ледићи) кренуле су једна наводно у правцу с. Кијева, а друга у правцу Игман пл.

3. Накнадно се дознаје, да су 2 оружника, који су заробљени 28.VI., убијени (Види извјешће од 29.VI.).

ЗРАКОПЛОВСТВО

Вријеме дјеломично лијепо.

Зракопловство је извршило слиједеће задатке:

1. **Развијањем** акције пуковника Шимића нису примјећене наше чете, нити побуњеници.

Развијањем области Трново—Игман није се ништа нарочито примјетило.

2. **Бомбардирало** с десне и лијеве обале р. Јањ, с. Стројица, Шединац, Шединац Хан, Вујићи, Прибељци, Подобзир, Бабићи циели дан. Утрошено свега 1460 кг бомби.

ГУБИТЦИ

Мртвих: 2 оружника, била заробљена (види извјешће од 29.VI.) и 4 милиционера.

Рањени: 2 четника.

2. КРАТКА ПРОЦЈЕНА ТАКТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ

Стање у главном непромјењено.

Акција пуковника Шимића уз сурадњу зракопловства напредује.

---

[6] Група бораца Калиновичког НОП одреда која је послије распада Првог и Другог ударног батаљона остала уз штаб одреда.

Кретање партизана у области Трнова, Бјелашнице и Игман пл. још увиек траје.

3. ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ ТАКТИЧКЕ ПРИРОДЕ

1. Зракопловство ће продужити сурадњу у акцији пуковника Шимића, развијати ће област Трново—Игман пл. и област Гламоч—Ливно—Томиславград—Купрес, те ће бацати храну у Гламоч.

2. Ово заповједничтво по одобрењу Хргена[7] подузима журне мјере за акцију против партизана у области Трново—Бјелашница—Игман.

II. ДОГАЂАЈИ ИЗВАН ЗОНЕ БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Није било.

У пригибу: исказ губитака у липњу.
(За оп. Оч. глст, Усташка војница и Хрген).

Заступа заповједника,
пуковник (Прохаска)
Прохаска в. р.

(М. П.)

За точност:
Заступа главара стожера
подпуковник Ванер
Ванер

[7] Хрватски генерал при 714 њемачкој пјешадиској дивизији

БР. 134

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕГ ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА ОД 4 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ОКО ЈАЈЦА, КОЊИЦА И ПАЗАРИЋА

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
Главностожерни одјел
Оп. Бр. 2814/тај.

У Сарајеву дне 4. српња 1942.

ПРЕДМЕТ: Стање побуњеничке акције на основи извјештаја примљених у времену од 3.VII. од 8 сати до 4.VII до 8 сати.

1. — Главном стожеру Домобранства (Опер. и очевид. одјел)
2. — Врховном Надзорничтву Оружничтва
3. — Заповједничтву 6. пјешачке дивизије
4. — Заповједничтву 5. оружничке пуковније
5. — Заповједничтву 6. оружничке пуковније
6. — Заповједничтву III Дом. сбор. подручја
7. — Главном стожеру усташке војнице (Главностожерни одјел)
8. — Изванредном опуномоћенику пуковнику Шимићу

(Мјеста се означују према карти 1 : 100.000)

ТАКТИЧКА СИТУАЦИЈА

1. ПОЈЕДИНОСТИ О РАДУ НЕПРИЈАТЕЉА И НАШИХ ЧЕТА

I ЗОНА

Област Јајце

Дана 2. о.м. око 23 сата партизани су напали с јачим снагама Канал над Јајцем и нашу посаду на Ћусини, али су без губитака одбијени и протјерани према Ораховици.[1]

II ЗОНА

Област Столац

О стању у Столцу доставља се у препису извјешће заповједника оружничког крила Мостар Ј. С. Бр. 1126/тај. од 26.VI. ов. године (само за опер. одјел. глст. домобранства) (Види извјешће од 30.VI)

[1] Акцију су вршиле јединице Трећег крајишког одреда.

Област Сињ

25.VI. бачена је из зракоплова заповјед овог сбора у Сињ, ради упућивања помоћи у Томиславград. Служ̄ено писмо нашао је један наш наредник, али му га је један талијански частник одузео, иако је наслов био потпуно јасан. Заповједник посаде је добио од Талијана ову заповјед на особно посредовање и то отворено писмо.

Због овога заповједник посаде Сиња писмено је просједовао код заповједничтва талијанске дивизије „Бергамо" и тражио је, да се у будуће спријече овакови случајеви и да се осигура тајност дописивања хрватског домобранства.

IV ЗОНА

Об̄ласт Вареш

Дана 25.VI. предузета је мања акција чишћења Будожељ (8 км. ј. од Вареша) — Округлица (10 км. ј. и. од Вареша) са стране њемачких и наших оружника и милиционера. Претражујући тај простор одјел је стигао до с. Жаља (8,5 км. ј. од Вареша), гдје је примјећена група четника и позвана је на предају. Ови се позиву нису одазвали, већ су се разбјежали. Одјел у свом даљем крстарењу до Округлице није наишао на одметнике. На повратку за Будожељ код с. Жаља дошло је до борбе између овог одјела и четника. Борба је трајала 2 сата, те је погинуо 1 милиционер.

VI ЗОНА

Област Коњиц

1. Дана 3. о.м. напали су партизани Иван пл. (12,5 км. с. и. од Коњица) бацачима мина и тешким стројницама и **Пазарић**[2] (21 км. с. и. од Коњица). Покварили су жељ. пругу и посјекли б. б. ступове према Коњицу. **Заузели су Врдоље** (7 км. и. од Коњица) **одакле надиру према Коњицу преко Цепи** (5 км. с. и. од Коњица) и с. **Овчари** (2 км. с. и. од Коњица). На томе простору воде се борбе. Детаљи непознати. Брзогласна веза с Коњицом прекинута.

2. Дана 3. о.м. изгледа, да је на жељ. постаји Брђани нападнут један влак с домобранима са стране партизана и да је 1 вод домобрана наводно заробљен. Точни податци недостају.[3]

---

[2] Односи се на борбе које су водиле пролетерске бригаде на прузи Сарајево — Мостар за вријеме марша из Источне у Западну Босну.

[3] Акцију су извршили дијелови Прве пролетерске бригаде за вријеме марша за Босанску Крајину. Том приликом је заробљено око 120 домобрана.

3. Усљед напада 3. о.м. на Пазарић прекинут је жељ. промет од Блажуја према Мостару.[4]

4. 1 заробљени партизан 3. о.м. код Пазарића изјављује, да је из Црне Горе кренуло 5 бригада партизана и да свака бригада броји по 1500 партизана. Свих ових 5 бригада имају намјеру наводно прећи у Хрватску. Наводно једна од ових бригада налазила се је код Мртвање (на Бјелашници) и има задатак напасти Пазарић, Тарчин и Зовик и порушити мостове.[5]

VII ЗОНА

Област Сарајево

Дознаје се, да су четници у с. Радијевићи (7 км. и. од Сарајева) тражили православце, који су позвани у војску и да су их одвели са собом.

ЗРАКОПЛОВСТВО

Вријеме дјеломично лиепо.

Зракопловство је извршило слиедеће задатке:

1. **Развиђањем** простора Илица—Коњиц—Неретва—Добро Поље—Трново—Умољани није ништа нарочито примјетило.
2. Пренијело је нове брзојавне шифре у Гацко и Билеће.
3. Бацало је промицбене летке и књижице на простору Рајловац—Вучија Лука—Средње—Чевљановићи—Иванчићи—Ништићи—Крчевине—Окрутлица—Вареш—Бреза—Високо—Фојница и на простору Бугојно—Купрес—Благај—Гламоч.

ГУБИТЦИ

Погинуо: 1 милиционер.

2. КРАТКА ПРОЦЈЕНА ТАКТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ

Надирање партизана из области Бјелашнице продужује се одлучним замахом. Запаливши неколико жељ. постаја на дјелу пруге Блажуј—Коњиц прекинули су промет Сарајево—Мостар. Коњиц је такођер већ угрожен. Посада Коњица је на положајима око Коњица на лијевој обали Неретве и добро се држи.

---

[4] На жељезничку станицу Пазарић напао је Други батаљон Друге пролетерске НОУ бригаде ојачан Другом четом Првог батаљона исте бригаде. Обезбјеђење од жељезничке станице Хаџићи вршила је Прва, а од Тарчина Трећа чета Првог батаљона. Трећи батаљон ове бригаде обезбјеђивао је бригадну болницу и комору.

[5] Односи се на марш пролетерских бригада у Западну Босну. У овом маршу су учествовале Прва и Друга пролетерска, Трећа санџачка, Четврта пролетерска (црногорска) бригада, док су Пета црногорска НОУ бригада и Херцеговачки партизански одред остали у селу Врбници.

Постоји погибељ, да партизани поруше мост између жељ. постаја Брђани и Брадине, за који би поправак требало 6 мјесеци.

Брзо напредовање партизана у области Бјелашнице изгледа, да је наступило због слабог или никаквог отпора појединих милиционерских група (Врдоље, Чуховићи, Умољани, Луковац). Разлози оваквог понашања још нису познати, али по свему се може закључити, да милиционери постају све више несигурни елеменат и наклоњени партизанима.

3. ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ ТАКТИЧКЕ ПРИРОДЕ

Зракопловство ће вршити развијања и бомбардирања у области Бјелашнице. Од стране њемачких војних власти подузимају се мјере за акцију у области Бјелашнице.

II ДОГАЂАЈИ ИЗВАН ЗОНЕ БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Није било.

Заповједник, генерал
Лукић
в. р.

(М. П.)

ЗА ТОЧНОСТ:
Заст. главара стожера
подпуковник Ванер
Ванер

БР. 135

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ЈАЈЦЕ ОД 6 ЈУЛА 1942 ГОД. О НАПАДУ ПАРТИЗАНА НА ГЛАМОЧ И БОРБАМА ОКО ЛИВНА, ДУВНА, МРКОЊИЋ ГРАДА И ЈАЈЦА

ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ЈАЈЦЕ
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 438 тај.

У Јајцу, дне 6. српња 1942.

ТАЈНО

ПРЕДМЕТ: Догласни извјештај достављања.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(J. C.)

САРАЈЕВО

. . .

3.) О комунизму:

Као важније износим слиједеће догађаје:

1. — 6. до 12. липња 1942. око 1500 наоружаних партизана вршило је напад на мјесто Гламоч и околна села. Ова скупина партизана водила је борбу са нашим снагама од 215 домобрана, оружника и милиционера. У овој борби рањена су лакше 2 домобрана, 3 милиционера од који један теже који је након 48 сати ранама подлегао. Од стране пучанства било је рањено 3 особе лакше и једна особа мртва. Међу партизанским бандама губитци се нису могли дознати.[1]

Извјештај оружничке постаје Гламоч Бр. 770 од 19. VI. 1942.

2. — 14. липња 1942. једна скупина наоружани партизана дошла је на Борову Главу, 16 км. источно од Ливна, који су испред чобанице Кришто Терзе отјерали 8 говеда.

Извјешће оружничке постаје Ливно број 357/тај. од 15. VI. 1942.

3. — 19. липња 1942. око 30 наоружани партизана са паше зв. Обровачке Стаје, 25 км. западно од Ливна отјерали су 15 комада крупне стоке-говеда на штету Касала Мате и другова из Пролога, котар Ливно. За овим одметницима упутило се у потјеру 6 оружника и 11 милиционера са оружничке постаје Пролог, а са оружничке испоставе Ваган 4 оружника и 42 милиционера. Приликом претреса терена оружници и милицио-

[1] Од краја јуна јединице Петог крајишког НОП одреда вршиле су блокаду Гламоча и више пута нападале на сам град, док најзад није ослобођен 20 јула. Опширније о томе види док. бр. 44 и 47.

нери наишли су на одметничке банде на мјесту Милошев Умац, кота 1106 и са истим ступили у борбу. Овом приликом рањен је један милиционер и рана је теже нарави. Са непријатељске стране погинула су 2, а рањено је више. Од стране оружника и милиционера утрошено је у овој борби против партизана укупно 1950 комада набоја.

Извјештај оружничке постаје Пролог број 902 од 21. липња 1942.

4. — 23. липња 1942. око 10 наоружани партизана отјерали су са мјеста зв. Буковик 8 км сјеверо-западно од Дувна, 50 комада оваца на штету Јозе Баковића из села Мокронога, котар Дувно. Такођер су партизани повели собом Јозу Баковића и сина му Марка, који су Јозу мало касније пустили на слободу а Марка и даље одвели собом.

За одметницима је упућена потјера од стране усташа и оружника са постаје Дувно, којима је успјело одметнике стићи код Велимирове Кошаре, кота 1200, 18 км. сјев.-западно од Дувна, и ослободити овце и Баковића Марка, који је већ био везан у ланце од партизана.

Партизани су дали два летка Јози Баковићу и то један са насловом „Хрватски домобрани, дочасници и часници", у ком летку позива домобране да ступе у партизанске редове, јер да се не боре против својих ослободилаца и замазаним и подераним кошуљама, из шупљи ципела кроз које су испали прсти, гладни итд. као и да се тисућу домобрана већ предало њима и сада се боре раме уз раме са партизанима против наших снага.

Летак завршава са: „Живјели свјесни Хрватски домобрани, дочасници и часници, живила слободна Хрватска".

Извјештај оружничке постаје Дувно Број 898 од 24. Липња 1942.

5. — 24. липња 1942. око 50 наоружани партизана напало је на село Добро 6 км. југо-источно од Ливна и овом приликом напали на кућу гдје је била наша милиција под заповједништвом оружника Анте Раше, однијели 12 пушака и 80 набоја, били заробили оружника Анте Рашу и разоружали га.[2]

Оружник Анте Рашо налази се у притвору код постаје Јајце, а заповиђено је воду Ливно да се поведе истрага против истог.

Извјештај оружничке постаје Ливно број 376/тај. од 24. липња 1942.

6. — 25. липња 1942. наше постројбе из Вар. Вакуфа са групом четника кренули су у чишћење терена на простору Пљевски Подови и Горица, на линији Вар. Вакуф — Гламоч и ту су побили 62 партизана, а једног заробили. 28 липња о. г. поново су кренуле наше постројбе са четницима у чишћење

[2] Група бораца Ливањског одреда

према Гламочу, али су ту били опкољени и партизани су заробили један бацач мина и стројницу, те ухватили сатника Михалића Милана кога су свукли и разоружали. Видјевши ово домобрани у послиједњем часу учинили су јуриш и ослободили сатника, те бацач мина и стројницу, а затим се повукли. Из ове акције није се вратило 20 домобрана.[3]

Извјештај оружничког вода Јајце Бр. 324/тај. од 6. VII. 1942.

7. — 25. липња 1942. око 200 наоружани партизана дошло је у село Требишево, котар Дувно, опколили село и опљачкали све што су могли наћи, затим натоварили 25 коња које су собом дотјерали. Осим овог отјерали су партизани 54 комада говеда и 14 коња на штету сељака села Требишева, те везали 9 људи у ланце и одвели собом, за чију се судбину ни данас незна.

Извјештај оружничке постаје Дувно Бр. 415/тај. од 26. VI. 1942.

8. — 30. липња 1942. наше снаге из Јајца предузеле су акцију чишћења терена на подручју Јањ око 6 км. југозападно од Јајца, али нису успјели, јер су били задржани од стране побуњеника који су далеко надмоћнији. Том приликом имали су наши губитака и то два домобрана и један усташа, те двојицу рањених, а на побуњеничкој страни није познато.[4]

Извјештај оружничке постаје Јајце Бр. 280/тај. од 1. VII. 1942.

9. — 30. липња 1942. наше снаге усташе, милиција и оружници кренули су у чишћење терена према Благају, котар Купрес и код Растичевског Језера 10 км. сјеверозападно од Купреса ступили у борбу са партизанима. У овој борби са наше стране није било губитака, осим што је лакше повређен повјереник Гл. усташког стана г. Станко Томић у десно колено. У Новом Селу наше снаге ослободиле су двије наше особе које су биле у ропству код побуњеника већ 2 мјесеца. Приликом ове борбе у селу Благају и Новом Селу од топовских зрна запаљено је 20 зграда. Од стране оружника постаје Купрес утрошено је 308 пушчани и 27 самокреских набоја.[5]

Извјештај постаје Купрес Бр. 1351 од 1. српња 1942.

4. — **Акција страних агената, рад и кретање сумњивих особа, туђинских и непријатељских агената, провокатора и антидржавних елемената:**

Није примећено.

5. — **О страној промичби у народу:** Није запажена.

6. — **О приликама прехране и промета:**

---

[3] Борбе су водиле јединице Трећег крајишког одреда.

[4] Борбе је водио батаљон „Пелагић" Трећег крајишког одреда.

[5] На овом терену се налазила Купрешка чета Трећег крајишког одреда.

Власт се стара за исхрану народа али је то недовољно. Осјећа се оскудица у свим животним потребама. Животне намирнице у колико и дођу на пљац толико су скупе да их је немогуће набавити. Власт је овдје немоћна да уреди цијене јер онда неће ништа доћи на продају и постаје све скупље, јер се продаје као шверц. Већ је било неколико случајева смртних од слабе или никакве исхране. Не побољша ли се ово стање што прије могу се очекивати посљедице које за собом повлаче глад и биједу. Народ страхује очекујући идућу зиму.

Жељезнички промет на подручју крила је редован, док аутобусни Јајце — Бања Лука не постоји. Има промет за Вар. Вакуф али је врло нередован услијед угроженог подручја. Исто тако Бугојно — Ливно и Ливно — Гламоч.

7. — **О односима војске са усташким организацијама и са грађанским властима:** Срдачни су и добри.

8. — **О односима са савезничком војском, чији се дјелови налазе на нашем подручју:** Добри су. Савезничка Италијанска војска још се налази у Рами и Вагњу.

II. АКЦИЈА НАШИХ СНАГА:

За послиједњих 15 дана нарочитих акција није било.

. . .

V. ОПЋИ ЗАКЉУЧАК:

Јавна сигурност на крилном подручју још је мјестимично угрожена јер се партизанске и четничке банде налазе на подручју котара Вар. Вакуф, Јајце, Купрес, Дувно, Ливно и Гламоч, у чијим се рукама налази више села.

У народу ради тога што није довољно осигурано из дана у дан расте све веће нерасположење и незадовољство, а нарочито ради исхране која је врло отежана. Не побољшајули се прехранбене прилике може се надати и очекивати најгоре, јер глад не познаје законе.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Од посљедњег оваког извјештаја нема промјена.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ СЕ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Није било.

VIII. КОЈЕ СУ БРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

На подручју овог крила ни једна постаја није враћена у наше руке, нити обновљена.

С молбом на уредовање.

Заповједник сатник:
(Цурић)
Цурић

(М. П.)

БР. 136

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ БУГОЈНО ОД 7 ЈУЛА 1942 ГОД. О САРАДЊИ ЧЕТНИКА СА УСТАШКО-ДОМОБРАНСКИМ ВЛАСТИМА

ОРУЖНИЧКА ПОСТАЈА
БУГОЈНО
Број 316/тај.

У Бугојну 7 српња 1942.

Предмет: Предаја четника и сарађивање са нашим властима извјешћава.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (ЗА Ј.С.)

САРАЈЕВО:

У мјесецу сијечњу 1942. из ово постајног подручја из села Зијамета и Скакавци одведен по четницима Ђорђе Ђермо пок. Драгоје из Зијамета, са још 32 сељака из тамошњих села, вјере православне, који су се налазили у групи под водством заповједника неког четничког одреда Станко Кутањац, из Јања, општине исте, котара Јајачког, Велике жупе Плива и Рама.

Неустановљеног дана прије 15 дана, дошло је до сукоба између четника и партизана у планини Хрбљини,[1] гдје је заповједник тога четничког одреда Станко Кутањац по партизанима заробљен, са неколико четника, а остатак се растурио на све стране, те је Ђорђе Ђермо са сељацима из села Зијамета и Скакавца пребјегао са још око 100 четника из околњих села, котара Јајачког, на подручје котара Бугојанског и склонио се по групама у православна села, који нису предузимали никакву дјелатност за све вријеме њихова склоништа од како су их партизани растјерали.

Ова постаја сазнала је за њихова скровишта, да се извјестан број четника налази у селу Зијамету и Скакавцу, општина и котар Бугојно, Велика жупа Плива и Рама, који су у опште били у тајности без икакве дјелатности. О њихову боравку извјештен је Заповједник домобранске посаде у мјесту Бутојну домобрански натпоручник г. Стјепан Кеменовић, који је четнике позвао на предају те је 4. српња т. г. дошао са још једним Ђермо Ђорђе пок. Драгоје из Зијамета, као заповједник четничке скупине, и изјавио код заповједника посаде у Бугојну,

[1] Ову борбу су водиле јединице Петог крајишког НОП одреда.

да он жели са цијелим друштвом којих има око 120 људи, да се прикључи нашим властима и да заједнички прогонимо партизане. — Заповједник посаде ћатпоручник г. Кеменовић, обавјестио је о случају оперативног Заповједника пуковника г. Фрању Шимића, који је одобрио, да се могу употриебити за чишћење партизана и чување села. —

Истога дана заповједник четника Ђорђе Ђермо послао је два курира за Јајце да ухвате везу са заповједником четничке постројбе на подручју котара Варцар Вакуф, г. Урошом Дреновића. — Овај додир са Дреновићем тражио је Ђермо преко пуковника г. Фрање Шимића који су од стране заповједника домобранске посаде у Бугојну и упућени.

Дне 5. српња т. г. Заповједник домобранске посаде у Бугојну г. Кеменовић са једним роjем домобрана и опходњом ове постаје оружником Шабаном Јусића и причувним оружником Николом Чуљком сазвао је цијелу групу четника у мјесту Брезичанима, подручје оружничке постаје Доњи Вакуф, котара Бугојанског, гдје су се скупили њих око 120 људи, те им је издата потребна заповиjед, о њиховој дјелатности од стране Заповједника домобранске посаде натпоручника г. Кеменовића, који су се ставили њему на расположење.

Сви ови четници наоружани су са пушкама маузеровим и манлихеровим.

Заповједник четничке групе Ђорђе Ђермо изјавио је да ће их привући и сакупити кроз кратко вриеме око 200 до 250 људи који су сви наоружани са пушкама.

Четници одржавају сваки дан везу са посадним заповједничтвом у Бугојну и само извршују заповиjеди заповједника посаде натпоручника г. Кеменовића.

Предње достављам с молбом на знање.

Замј. заповједника водник
(Тадић)
Стипан Тадић

Разаслато:

5. оружничкој пуковнији, оружничком крилу Јајце, котарској области Бугојно, Жупском редарству Јајце, и оружничком воду Бугојно.

10. VII. 1942

БР. 137

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАНОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА САРАЈЕВО ОД 7 ЈУЛА 1942 ГОД. О ДИВЕРЗИЈИ ПРОЛЕТЕРСКИХ БРИГАДА НА ПРУЗИ САРАЈЕВО — МОСТАР

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
Број 1240. Тај.

У Сарајеву, дне 7. српња 1942.

Предмет: Догласно извиешће.

1. ЗАПОВЈЕДНИЧТБУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
2. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА МОСТАР,
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТРАВНИК,
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТУЗЛА,
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ВЛАСЕНИЦА,
6. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ВИШЕГРАД У РОГАТИЦИ,
7. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ФОЧА,

На темељу заповиеди заповједничтва 5. оружничке пуковније Тај. Ј. С. Број 879 од 27. травња 1942., и Упуте за организацију и рад по догласној служби, предлажем извиешће са податцима од 21. липња до 7 српња 1942. у слиедећем:

. . .

3. О комунистима:

15. липња 1942. Мирко Моћевић из села Стара Гора, котар Сарајево, придружио се партизанима, који се прије кратког времена повратио из одметничтва својој кући.

16. липња 1942. група од 9 побуњеника под вођством Душана Дачића из Которца, дошла је у село Стара Гора, котар Сарајево, код Млађена Томашевића вечерали а потом отишли у правцу села Јасена, котар Сарајево.

21. липња 1942. група од 9 побуњеника упала је у село Подивиће, котар Сарајево, те насилно одузели 1 овна од Саве Тушевљака и собом одниели у непознатом правцу. Према подацима побуњеници се налазе у Грабским шумама.

22. липња 1942. у 23 сата са источне стране опаљено је неколико набоја од побуњеника на усташе у Касиндолу, пушчаном и стројопушчаном ватром од стране усташа је одговорено. Препуцавање се вршило до 23. липња т. г. 3 сата. На нашој страни жртава није било. Код побуњеника непознато.

26. липња 1942. група од 60 побуњеника напала је на место и жељезничку постају Тарчин, котар Сарајево. Побуњеници

су опљачкали у жељезничкој постаји Тарчин 5.240 куна готовог новца, полупали постајни брзоглас и запалили 4 бурета бензина те су подпуно изгорјела и 2 теретна вагона. Приликом гашења запаљених вагона од експлозије бензина тешко су повређена 3 и лакше 2 грађанске особе. Заповједничтво 5. оружничке пуковније извиешћено брзогласом под број 7123 од 26 липња 1942.[1]

26. липња 1942. побуњеници непознатог броја под вођством Алексе Бојовића[2] сви наоружани упала су у село Улобиће, котар Сарајево, распитивајући се о јачини усташа у Касиндолу и оружника у Кијеву.[3]

28. липња 1942. побуњеници — штаб III. пролетерске бригаде[4] наоружаних око 600 и других група са комором око 4.000 упала је у подручје оружничке постаје Ледићи која је привремено била смјештена у селу Дејчићима, котар Сарајево. Оружници и милиционери те постаје борбу су прихватили која је трајала $3^1/_2$ сата. Услиед надмоћности побуњеника оружници и милиционери су се повукли према селу Трнову, те су побуњеници заузели циело подручје те постаје. Наши губитци 2 оружника и 5 милиционера. Код побуњеника непознато. Заповједничтву 5. оружничке пуковније извиешће предложено под Taj. Бр. 1232 од 3. српња 1942.

30. липња 1942. око 17 сати група 8.000 побуњеника напала је на села Умољане, Брда, Крамаре, Шабиће и Тушила, котар Коњиц, те Луковац и Ракитницу котар Сарајево. Борбу са побуњеницима прихватила је милиција која се налазила на упориштима, али услиед надмоћности непријатеља милиција је распршена и та села од побуњеника заузета. Губитци на нашој страни и код побуњеника непознати.[5] Извиешће пуковнији под број 1232 Taj. од 3-VII. т. г. послато.

1. српња 1942. одред побуњеника непознатог броја дошао је у село Пресјеницу, котар Сарајево, те су силом одвели 13 особа православаца који су се прије кратког времена повратили својим кућама из одметничтва. Извиешће предложено заповједничтву пуковније под број 7419 од 6. српња 1942.

2. српња 1942. у Бјелашници код Мртвања јужно од Пазарића 6.5 км. опажена је већа група партизана са комором која се креће према Пазарићу. Код села Љубовчића истог дана

[1] Ову акцију је извршио Калиновички НОП одред који је у то вријеме бројао око 50 бораца.

[2] Алекса Бојовић погинуо као командир чете у Десетој херцеговачкој бригади, за вријеме Четврте непријатељске офанзиве, 1943 године.

[3] Група бораца Калиновичког одреда која се из области Трнова кретала према Игману.

[4] Трећа санџачка бригада

[5] Поменута села су ослободиле пролетерске бригаде за вријеме марша у Западну Босну.

...ћене су опходње ради извиђања, те се сукобила са побуњеницима у којој је борби погинуо 1 њемачки оружник који је био код њемачке фелд-жандармерије у Пазарићу.[6] Извиешће заповједничтву пуковније брзогласно предложено под број 7323 од 2. српња 1942.

Ноћу 3—4. српња 1942. веће групе побуњеника напале су подручје оружничке постаје Пазарић на жељезничку постају Раштелица, Тарчин, Пазарић и Хаџиће са стројопушчаном ватром и бацачима граната. Број побуњеника који је учествовао у нападима означених мјеста точно непознат, али према податцима било је око 500. Оружници, усташе, њемачки фелджандарми и милиционери на свим жељезничким постајама и оружничкој постаји Пазарић борбу су прихватили. Борбе су трајале од 21.30 до 4.30 сати. Губитци на нашој страни: погинуло 3, рањен 1 и нестао 1 оружник. Код усташа 6 погинуло и 8 нестало. Грађанских особа 8 погинуло и 1 нестала. Код побуњеника пронађено 6 мртвих у селу Хаџићи. Од стране побуњеника запаљене су жељезничке постаје са складиштима Раштелица, Тарчин, Пазарић и Хаџићи. Поред тога у Хаџићима запаљене су 2 пилане са постројењем, које су подпуно уништене.[7] Обширно извиешће заповједничтву 5. оружничке пуковније и заштитном редарству усташке надзорне службе под број 7403 од 6. српња 1942. предложено.

Ноћу 6. српња 1942. група од 15 побуњеника упала је у село Ледиће, котар Сарајево, а одатле одмах продужили за планину Игман. Побуњеници јавили тамошњим сељацима да ће наићи још 2 бригаде које се налазе око Зеленгоре. Долазак ових бригада у село Ледиће и правац није се могло точно утврдити. Заповједничтву 5. оружничке пуковније извиешће брзогласно предложено под број 7421 од 6. српња 1942.

Према податцима са којима ово крило располаже побуњеници се крећу на подручју постаје Ледићи, а највише у планини

---

[6] Други батаљон Друге пролетерске бригаде

[7] За вријеме марша пролетерских бригада за Босанску Крајину на дио пруге од Тарчина до Блажуја нападале су Друга пролетерска и Четврта пролетерска (црногорска) бригада.

За прелаз пруге и напад на Хаџиће штаб Четврте бригаде одредио је слиједећи распоред: Четврти батаљон пресјеца пругу и цесту између села Бреза и села Гаравци са задатком да са засједом обезбиједи напад на Хаџиће од правца Сарајева. За напад на Хаџиће одређен је Први батаљон и Прва чета Другог батаљона. Остали дјелови Другог батаљона, Трећи, Пети батаљон и дјелови бригаде крећу се правцем Радова Вода — Брезовача — к. 985 — Китуњ — сјевероисточни дио Хаџића, ту прелазе пругу и цесту и крећу се у правцу села Дрозгометва. Напад је извршен у ноћи 3/4 јула. Хаџиће је бранио познати усташки крволок Бркљачић. У овој борби Први и Други батаљон Четврте бригаде имали су 6 мртвих, док је непријатељ имао 37 мртвих и 15 усташа заробљених.

Игман, те јужном диелу постаје Пазарић и сјеверозападном диелу од Лепенице до Иван планине.

. . .

II. АКЦИЈА НАШИХ СНАГА:

Њемачка савезничка и наша војска према податцима заузела је положаје од Илице до Раштелице у циљу чишћења побуњеника у вези са нападом како је под точ. 3 овог извиешћа изнието.

Исто тако Њемачке и наше мање домобранске посаде налазе [се] на путу Кијево — Трново, да се побуњеници неби пребацили из планине Игман за планину Требевић и Јахорина.

. . .

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Обзиром на напиед изложено јавна сигурност на подручју крила је у великој мјери угрожена, јер се веома велики број побуњеника креће на подручју крила. Мјеродавни чимбеници наших домобранских снага у заједници са Њемачком војном силом предузеле су потребно, да се побуњеници униште и растјерају.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Побуњеници су 28. липња 1942. заузели подручје постаје Ледићи и само село Дејчићи гдје је привремено постаја била успостављена, те подручје постаје Озрен, дјелом подручја постаје Семизовац, Гор. Вогошћа, Сарајево и Мокро.

VII. КОЈЕ СУ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Оружничка постаја Озрен иселила се у Семизовац, а постаја Ледићи у Трново, те сам наредио успоставу постаје Ледићи у колико прилике дозвољавају.

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

У времену од 21. липња до 7. српња 1942. није повраћена нити обновљена ниједна оружничка постаја.

Предлажем предње на знање.

Заповједник сатник
(Радош)
Радош

(М. П.)

БР. 138

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕГ ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА ОД 7 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИМА ОКО КРЕШЕВА, КОЊИЦА И ПРОЗОРА

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
Главностожерни одјел
Оп. Бр. 2856/тај.

У Сарајеву дне 7. српња 1942.

ПРЕДМЕТ: Стање побуњеничке акције на основи извјештаја примљених у времену од 6. VII од 8 сати до 7. VII до 8 сати.

1. Главном стожеру Хрватског домобранства (Опер. и очевид. одјел)
2. Врховном надзорничтву оружничтва
3. Заповједничтву III дом. сбор. подручја
4. Заповједничтву 6. пјешачке дивизије
5. Заповједничтву 5. оружничке пуковније
6. Заповједничтву 6. оружничке пуковније
7. Главном стожеру усташке војнице (Главностожерни одјел)
8. Изванредном опуномоћенику пуковнику Шимићу.

(Мјеста се означују на карти 1:100.000)

ТАКТИЧКА СИТУАЦИЈА

1. ПОЈЕДИНОСТИ О РАДУ НЕПРИЈАТЕЉА И НАШИХ ЧЕТА

I ЗОНА

Област Јајце

Дана 4. о. м. заповједник посаде Јајце извјестио је, да су 47 домобрана 3. сата I/9. п. п. одказали послушност, ради тога што их се не пушта кући, јер су одслужили своје дјелатно раздобље. Ови домобрани припадају сви попунидбеном заповједничтву Бјеловар, а нису пуштени кући, јер за њих нема замјене.

По налогу пуковника Шимића сви су домобрани разоружани и биће одпремљени у Травник. Коловође ће бити стављени под војни суд, а остали ће бити упућени у концентрациони логор Јасеновац.

Област Купрес

Дана 6. о.м. II/14. п.п. и 1 сат. усташа стигли су у Купрес и 7. о.м. у 10 сати стигли у Шујицу, одакле ће 8. о.м. кренути даље према Ливну.

Област Кисељак

Дана 6. о.м. јача партизанска група заузела је Крешево[1] у 6 сати, које је продором њемачких снага у 17 сати ослобођено.

У Крешеву су партизани запалили зграду рудника и пилану и опљачкалису орпост,[2] обћину и усташки табор. Погинуо 1 оружник-причувник, 1 риз. стражар, а за судбину 1 оружника се не зна.

II ЗОНА

Област Гламоч

Гламоч је угрожен од партизана с. и. стране од с. Петровог Врела, Ђуличани и Малкочевци.

Област Прозор

Јављају из Прозора, да је око Прозора врло критична ситуација.[3]

III ЗОНА

Област Фоча

На Колунском Брду (15. км. с.з. од Фоче) налази се 1 четнички одред, упућен од Талијана, ради спрјечавања пљачке од стране партизана. Заповједник тих четника писмено је затражио сурадњу с нашим домобранством.

Област Горажде

Од 9. о.м. увечер четници и група Крезовића[4] воде међусобно борбу на десној страни Дрине код Горажде.

VI ЗОНА

Област Коњиц

Накнадно се дознаје да је у борби у Раштелици 3/4. о.м., која се водила између партизана и њемачких и наших снага, рањен 1 оружник.

---

[1] Крешево је ослободио Први и Други батаљон Друге пролетерске бригаде. Детаљније о томе види док. бр. 139.

[2] Оружничка постаја

[3] После ослобођења Коњица (9 јула) Прва пролетерска и Трећа санџачка бригада кренуле су према Прозору који је ослобођен 13 јула. Опширније о томе види док. бр. 39, прим. 2.

[4] Гојко Крезовић био је командант Дринског добровољачког одреда; за вријеме Треће офанзиве одред се распао, остала само мања група бораца која се кретала и вршила мање акције на терену око Горажде (Гојко Крезовић је погинуо као капетан НОВЈ 1943 године).

За судбину посаде постаје Пазарић се не зна.

Мост на жељ. прузи између Бињежева и Блажуја[5] оштећен експлозивом. Жељезнички мост код Шуња (8 км. с. од Коњица) с једне стране порушен.

У Коњицу се наша посада још држи.[6] Острожац је у рукама партизана.[7]

VII ЗОНА

Област Трново

Ноћу 6. о.м. дошло је 15 наоружаних партизана у с. Лединћи (9 км. з. од Трнова) и продужили су за Игман пл. Партизани су изјавили тамошњим сељацима, да ће наићи још 2 бригаде, које се налазе око Зеленгоре. Њихов долазак и правац кретања непознат.

ЗРАКОПЛОВСТВО

Вријеме лиепо.

Зракопловство је извршило слиедеће задатке:

1. **Развиђањем** области Гламоч—Ливно—Шујица примјетило у Гламочу знакове „требамо храну и лиекове". Из Ливна 2 теретна самовоза кренула с војском у правцу Шујице.

Развиђањем правца Коњиц—Острожац примјетило у Коњицу знакове „опкољени смо" и „тражимо појачање". Код Св. Петке (6 км. с.з. од Коњица) порушена пруга на два мјеста. На једном мјесту у дужини 200 м., а на другом 20 метара. У Острошцу (11 км. с.з. од Коњица) горе двие зграде жељ. постаје. Мјесто пусто. Око мјеста мање групе људи.

Развиђањем пруге Сарајево—Рама примјетило да код с. Жуглићи (16 км. с.з. од Коњица) пропуст на цести гори. У Рами (19 км. с.з. од Коњица) су наши.

2. **Бомбардирало** по тражењу посаде Гламоча шуму (3 км. с.з. од Гламоча), с. Стројицу, Глоговац и Горицу и долину Бегића Ћесме и М. Дубовски поток. Утрошено 976 кг бомби.

3. **Бацило** службено писмо у Коњиц и Ливно.

Код развиђања Крешева на зракоплов је отворена са стране партизана стројничка ватра, те је том приликом погинуо управљач зракоплова, разводник Рицијаш Јосип, а управљање зракопловом преузео је извидник, поручник Каледин Никола и вратио зракоплов са погинулим у зрачну луку Рајловац.

---

[5] Мост на потоку Лукачу код Раштелице минирале су јединице Прве пролетерске бригаде, али пошто експлозив није био добар мост није порушен већ само оштећен.

[6] Напад на Коњиц је извршен 8 јула, а посљедња непријатељска упоришта уништена су у току 9 јула. Опширније о томе види док. бр. 143, примједбу 13.

[7] Ноћу 5/6 јула Острожац је ослободила Прва чета Коњичког батаљона.

ГУБИТЦИ

Погинуло: 1 разводник, 1 оружник
Нестао: 1 оружник

2. КРАТКА ПРОЦЈЕНА ТАКТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ

Партизани су из области Крешева потиснути у правцу ј.з. акцијама Њемаца уз сурадњу наших снага. Један дио партизана повлачи се на Зец Пл. (10 км. ј. од Фојнице), а други дио на Битовњу Пл. Изгледа да се јача партизанска снага налази још увјек у реону Битовње.

Око Коњица ситуација још увјек нејасна, због немогућности јављања о ситуацији од стране посаде Коњица с којом се одржава веза само зракопловним извиђањем.

Код Јабланице и Раме има наводно талијанских снага.

Акција у правцу Битовње је под водством Њемаца, чије намјере нису потпуно познате. Пуковник Шимић предузима све мјере за спрјечавање надирања партизана према Гламочу и Ливну.

3. ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ ТАКТИЧКЕ ПРИРОДЕ

1. Преко 6. дивизије у Мостару замољени су Талијани за помоћ Коњицу.

2. Зракопловство ће сурађивати у нашој протуакцији са задаћом бомбардирања непријатељских колона у подручју Битовње Пл. и око Гламоча.

II ДОГАЂАЈИ ИЗВАН ЗОНЕ БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Није било.

Заповједник, генерал
Лукић в.р.

(М. П.)

ЗА ТОЧНОСТ:
Заступа главара стожера
подпуковник Ванер
Ванер

БР. 139

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТРАВНИК ОД 9 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИМА У ОКОЛИНИ КРЕШЕВА И ФОЈНИЦЕ

ОРУЖНИЧКО КРИЛО ТРАВНИК
Број: Уредовно.

9. српња 1942 год.
у Фојници к/К.

ПРЕДМЕТ: Акција оружништва и Усташа против партизанске скупине, извјешће.—

ЗАПОВЈЕДНИШТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ

САРАЈЕВО

Дне 5. српња 1942. год. јача партизанска скупина, која је 4 српња оперисала на сектору Иван Планине—жељезничком другом Тарчин—Пазарић до Хаџићи, кренула је правцем Тарчин—Лепеница—Пашкина Кава—Крешево—Инач к. 1425.

Стожер прикупљених Њемачких снага предузео је заповједништво операција у циљу уништења ове партизанске скупине, наиме, десне побочнице главних партизанских снага, које се крећу правцем Прозор—Бугојно. И оружништво са Усташама и милиционерима судјеловало је у овој акцији, а која се наставља.

У току 4. српња прикупљено је са оружничких постаја 28 оружника и 80 Усташа припремне Усташке бојне из Киселјака и Високог. Дне 5. српња према заповједи заповједника Њемачких снага, а уједно и заповједника предузете акције, оружници, усташе, и милиционери имали су задатак затворити правац Киселјак—Хан Плоча (на путу Киселјак—Сарајево) и спречити партизанима пребацивање према подручју Височког котара за вријеме гоњења десне побочнице, партизанских скупина. Истога дана после подне измењен је план рада оружништва и Усташа, те је извршено повлачење ових снага са правца Киселјак—Хан Плоча и груписање у Киселјаку са задатком, да се снага пребаци у Крешево и својим новим распоредом спријечи надирање партизанске колоне према Крешеву и уједно осигура мјесто.

Док су се снаге прикупиле и припремила потребна превозна средства за пребацивање, извршио сам покрет тек у 20.30 сати тако да је људство стигло и било распоређено на своје

положаје по мраку. Ово је неповољно било за људство, које није познавало терен, нити га је могло упознати, осмотрити и извидити, јер је већ била наступила ноћ. Након извршеног распореда мојих снага на положаје, у 22.30 сати стигло је 47 Усташа из Травника у Крешево за појачање. Ове усташе заједно са усташама из Крешева распоредио сам на положаје и у причуву.

Пошто су партизанске снаге продирале правцем Лепенице (Хомољ)—Мратинићи, извршио сам распоред снага у вријемену од 21—22 с. овако:

Први вод, јачина 10 оружника и 32 Усташа са једном пупчаном стројницом, под заповједништвом наредника Рамадана Ћосовића, код Пашкиних Кава за одбрану.

Други вод, 6 јачине оружника и 40 Усташа, под заповједништвом наредника Меића Петра, код Брда, десно од првог вода, са једном пушкомстројницом, за одбрану.

Задатак је ових водова био, да задрже партизане у продирању према Крешеву.

Трећи вод, је био у причуви у Крешеву. Од ове снаге одређене су опходње за одржавање везе и опходарење по мјесту.

Код зграде Рудника, која се налази са источне стране при улазу у Крешево, постављена је стража јачине 2 оружника и 7 Усташа са задатком, да осигуравају зграду Рудника. У згради налазила се је већа количина дилемита[1] и арсеника, те је по моме налогу ово превезено камионима за Кисељак још у току ноћи.

Дне 6. српња око 2 с, партизанска скупина, јачине око 500 партизана, са правца Мратинићи—Волујак кренула је у напад на положај првог и другог вода мојих снага код Пашкиних Кава и Брда. У покрету напада партизанска група отворила је претходно ватру из бацача мина, затим из тешких и лаких стројница. Оба вода давала су ватрени отпор, али према датим извјепгајима заповједника водова, милиционери и Усташе кренули су у одступање, док су оружници остали на својим положајима до критичног момента, наиме, док се партизанска скупина није примакла до пред сам положај. Кад је напад отпочео, партизани су прекинули брзогласну везу Крешево — Кисељак.

Чим сам по теклићима извјештен о овој ситуацији, наиме, да су моје снаге, које су имале дати најачи отпор, разбивене и распрштене, а да се партизанска скупина креће према Стојчићима—Расно, Сјеверним Крешевским положајима, кренуо сам са причувом у 2.30 сати правцем Крешево—Липа са задатком, да се спречи односно задржи надирање партизанске скупине.

---

[1] Динамита

У 3.15 сата заузет је положај источно од Липе између слова „а" од Липе и слова „Р" од Расна, са причувом. (Карта 1 : 100.000).

Један дио партизанске скупине, јачине око 300 партизана, надирао је према положају причуве. Услед јаче партизанске снаге, која је надирала према јужном положају причуве правцем Котарац — Каменик и са сјеверне стране њеног положаја, причува се је повлачила под борбом у правцу Осојнице—Ракове Ноге и кренула према Пашкиним Кавама стављајући се испред претходнице Њемачких снага.

У овој борби погинуо је прич. домобран, на вјежби код оружништва Мато Краљ и ризнички стражар са службом на Кисељаку Јосип Адамовић, а оружник Стјепан Морнар лакше је рањен. Наредник Митар Марунић, који је био замјеник заповједника 2 вода, вјешто је продрио кроз партизанске снаге и јавио се својој јединици.

Партизани су око 4 сата продрли у Крешево и у њему су се задржавали до око 18 сати истога дана, када су јаче Њемачке снаге извршиле успјешан напад на партизанску скупину и повратили Крешево.[2] Партизанска скупина по напуштању Крешева кренула је у правцу Инач к. 1425.

За вријеме задржавања у Крешеву партизани су извршили:

Оружничку постају су опљачкали однијевши постељну опрему осим плахта, један дио посуђа, оружничко одијело, ствари оружника из њихових сандука и брзогласни апарат. Заповједник постаје Крешево поднијеће детаљно извјешће о овоме.

Из зграде општинског поглаварства однијели су брзогласни апарат и неке списе.

Из Самостана опљачкали су разне предмете и апотеку, укупно вриједност 46 тисућа куна.

Опљачкали су 4 дућана и трговци истих изјављују да им је укупно однешено око 500 тисућа куна.

Запаљена је Рударска зграда, у којој је било и живежних намирница за раднике. Од ове хране један дио претходно је подијељен мештанима Крешева. Приватни стан таборника је такођер опљачкан.

---

[2] Послије разбијања мањих непријатељских снага код Пашкине Каве 6 јула од стране Првог батаљона Друге пролетерске бригаде и Првог батаљона Четврте пролетерске (црногорске) бригаде, обухваћена паником непријатељска посада у Крешеву повукла се према селу Чити намјеравајући да ту пружи отпор партизанским јединицама. Међутим, Први батаљон Четврте бригаде успио је да разбије непријатеља. Тако су Први и Други батаљон Друге бригаде ушли без борбе у Крешево. Пошто им није био циљ да се задржавају на овом терену они су још истог дана напустили Крешево.

Запаљена је и пилана.

У Крешеву се је задржавало око 300 партизана, који су вршили пљачке, а на положајима око Крешева било их је 200. У овој скупини био је комуниста родом из Крешева, Анђелко Тврtковић који је давао потребне податке партизанима. У Крешеву су партизани стријељали усташу Мату Кратића, кога су заробили приликом продора на моје снаге.

Оружници и Усташе из Травника пребачени су 6. српња у Фојницу ради осигурања мјеста. Такођер добивено је појачање од Усташке припремне бојне из Зенице, тако, да укупна снага за одбрану Крешева износи: 25 оружника и 150 Усташа, заједно са усташама и милицијом из Фојнице.

Са овом снагом по плану заузети су положаји око Фојнице за одбрану и осигурање мјеста под заповједништвом потписатог.

Према подацима, који су прикупљени путем извиђања поузданих мјештана и опходња, партизанска скупина јачине око 800, задржава се на сектору између Дернечишта—Луке—Штит—Дебелог Брда, те се до сада није могла установити њихова намјера, да ли ће са овом снагом кренути у правцу Фојнице, да изврше напад ради пљачке или ће ова скупина кренути даље као десна побочница главних партизанских снага, које се крећу у правцу Прозора—Грачанице—Бугојна, а правцем Трскавица к. 2024—Крстац к. 2070 према Шебешићу и даље у правцу наступања њене главнине. Због ових разлога мора се вршити осигурање мјеста Фојнице све док се ова партизанска скупина не удаљи са означеног сектора, на коме се задржава.

Заповједник, бојник:
(Бервалди)
Бервалди

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИШТВО
5 ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Taj. J. C. број 1385

Сарајево, 11 српња 1942.

Уњето у дневно извјешће од
7. српња 1942. у списе.
Заповједник пуковник
(Павић)
Павић

БР. 140

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕГ ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА ОКО ФОЈНИЦЕ И ПРОЗОРА

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
Главностожерни одјел
Оп. Бр. 2918/тај.

У Сарајеву дне 11. српња 1942.

ПРЕДМЕТ: Стање побуњеничке акције на основи извјештаја примљених у времену од 10. VII од 8 сати до 11. VII. до 8 сати.

1. Главном стожеру Домобранства (Опер. и очевид. одјел)
2. Врховном надзорничтву оружничтва
3. Заповједничтву III Дом. сбор. подручја
4. Заповједничтву 6. пјешачке дивизије
5. Заповједничтву 5. оружничке пуковније
6. Заповједничтву 6. оружничке пуковније
7. Главном стожеру усташке војнице (главностожерни одјел)
8. Изванредном опуномоћенику пуковнику

(Мјеста се означују према карти 1 : 100.000)

ТАКТИЧКА СИТУАЦИЈА

1. ПОЈЕДИНОСТИ О РАДУ НЕПРИЈАТЕЉА И НАШИХ ЧЕТА

I ЗОНА

Област Фојница

Поджупан Лашва-Глаж из Фојнице моли журну помоћ Фојници, јер се сваког часа очекује напад партизана. Извјештава, да узнемирење народа у Фојници стално расте. За одбрану има свега 120 пушака. У околици Фојнице има 6 пилана са дрвеном грађом и балванима у вриедности од око 50,000.000 Куна. У Баковићима (4,5 км. ј.и. од Фојнице) напуштене су зграде рудника и инсталације велике вриедности.

Партизани су примјећени на Дернечишту испод Зец Пл. (7 км. ј.з. од Фојнице). Гоне са собом много стоке, коју успут кољу.

Област Прозор

Дана 11. о.м. покушали су партизани напад на Прозор, али су одбијени.[1] Прозору је послан у помоћ ,још 1 усташки сат Травничке припремне бојне и вршено је бомбардирање партизанских положаја у околици Прозора, по..... с. Блаце, Градина, Љубунци и Придворци (све око 3 км. с.и. од Прозора).

Област Јајце

Дана 8. о.м. православци, који су позвани у војску отишли су четницима у Имљане и према Скендер Вакуфу.

III ЗОНА

Област Фоча

Према податцима замјеника заповједника Јабучког четничког батаљона у с. Врбница (15 км. ј.з. од Фоче) налази се наводно стожер још двију партизанских бригада, које су размјештане по с. Трбушће, Ђеђево и на Кмуру (К. 1509 све око 6 км. ј.з. од Фоче) и на Пашина П. и Коњске Воде (све око 7 км. з. од Врбнице). Намјера ових партизана је наводно пребацивање на Романију Пл.[2]

Изјавио је такођер, да се у оне 4 партизанске бригаде, које су ишле преко Трескавице и Бјелашнице налази више од пола муслимана.

Јабучки четнички батаљон спреман је на преговоре под истим условима као што већ су склопљени с другим четничким групама чим се врати заповједник батаљона из Мостара.

VI ЗОНА

Област Коњиц

Коњиц још увјек чврсто у рукама партизана.[3]

I/15. п.п. наишла је на јачи отпор код Требуље (3 км. и. од Брадине) и још није успјела да прочисти просторију у правцу Коњица.

ЗРАКОПЛОВСТВО

Вријеме лијепо.

Зракопловство је извршило слиједеће задатке:

---

[1] Прозор су ослободиле 13 јула јединице Прве пролетерске и Треће санџачке бригаде. Види док. бр. 39, прим. 2.

[2] После одласка Прве и Друге пролетерске, Треће санџачке и Четврте пролетерске (црногорске) за Босанску Крајину, на овом терену су остале слиједеће јединице: Пета црногорска НОУ бригада и Херцеговачки партизански одред. Услиједе притиска јаких четничких снага и ове су јединице, крајем јула, отступиле за Босанску Крајину.

[3] О ослобођењу Коњица види док. бр. 143, прим. 13.

1. **Развиђањем** Коњица и околице у 11 сати установило је да у Коњицу највећа зграда у јужном дијелу града гори и још 1 кућа на постаји.

Наше чете примјећене су на одмору на К. 1284 (3,5 км. и. од Брадине) и давале су знак стрелицом према југу (уговорени знак за њихово кретање). Око Костајнице (сјеверно од Острошца) није ништа нарочито примјетило, а исто тако око Бијеле и Борачког Језера.

У 13,30—15,30 сати примјетило наше чете на К. 1284, које су показивале зракоплову према К. 1434 (јужно од Требуља). Бомбардирало је то мјесто, нашто су наше чете кренуле према тој коти, али су се одједном окренули и у трку вратили на К. 1284. Бомбардирана је поновно кота 1434 и митрањирана. Наше чете остале су на К. 1284.

Развиђањем простора источно од Прозора и око Г. Вакуфа није ништа нарочито примјетило. Из с. Билићи добијена је ватра. Наше чете се налазе на поставама око Прозора.

Развиђањем Битовње Пл. и Зец Пл. није ништа особито примјећено.

2. Бомбардирало с. Малиновићи и митрањирало људе који су бјежали из кућа с. Стројица, Чуклићи и Шединац. У с. Стројица погођена је велика кућа која је прије неколико дана била такођер погођена, те је био кров поправљен даскама. Из села добијена је ватра.

Бомбардирало Херце и Љубунци и Луке.

Утрошено свега 1020 кг бомби

Бацило службено писмо у Травник и Ливно

Зракоплов типа Бленхаим, који је 9. о.м. с управљачем поручником Исламовићем Салихом и са управљачима стож. наредником Корошец Леона и част. намјесником Делић Миланом полетио на школско летење, није се ни до данас вратио.

ГУБИТЦИ

Није било.

2. КРАТКА ПРОЦЈЕНА ТАКТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ

Ситуација још увјек онаква, како је показано у извјешћу од 10. о.м. с тим што се опажају јачи покушаји напада партизана у правцу Прозора.

Четници око Коњица прикључују се партизанима и улазе у њихове редове. Изгледа, да је овоме разлог могућност пљачке.

3. ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ ТАКТИЧКЕ ПРИРОДЕ

1. Пуковник Шимић води акције око Прозора с намјером да разбије тамошње партизане. За акције већег обсега недостају снаге.

2. Зракопловство ће продужити развијања и бомбардирања непријатељских група.

II ДОГАЂАЈИ ИЗВАН ЗОНЕ БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Није било.

(М. П.)

За точност:
Заст. главара стожера,
подпуковник (Ванер)
Ванер

Заповједник,генерал
Лукић в.р.

БР. 141

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ПЕТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА НА ТЕРИТОРИЈИ ИСТОЧНЕ БОСНЕ, ЗАПАДНЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Taj. J. C. Бр. 1392

Сарајево, 11. српња 1942.

Предмет: Догласно
извјешће.

1. ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ,
2. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА,
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРНОГ ПОДРУЧЈА ТРАВНИК,
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 2. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
6. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
7. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 4. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
8. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
9. РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ,
10. СРЕДИШЊИ ДРЖАВНИ УРЕД ЗА СУЗБИЈАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА ЗАГРЕБ,
11. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ УРЕД 1/III. ЗАГРЕБ, ОПАТИЧКА УЛ. 1.,
12. ЗАШТИТНОМ РЕДАРСТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ У САРАЈЕВУ.

Према упуту за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједничтва Taj. J. C. Бр.

320 од 31. српња 1941. предлажем слиједеће извјешће, за вриеме од 26. липња 1942. до 11. српња 1942.

. . .

2. — Четничка акција и предузете мјере:

Четници сурађују са нашим властима у борби против партизана.

На подручју крила Травник „Зенички четнички одред".

На подручју крила Јајце, четничке групе Дреновић—Тривунчић.

На подручју „Романије Планине" четници Боже Племића баве се пљачком стоке, а у посљедње вриеме пљачкају путнике на цести Мокро—Романија.

Четници Саве Дерикоње, Скакавац — Вучја Лука одводе силом у своје редове младиће православце међу њима тројицу, који су позвани на вјежбу у домобранство.

Четници Бошка Нерића из села Нерића (15 км. источно од Хан Пијеска) који су напали током мјесеца липња 1942. упориште „Плоче" и Хан Пијесак, 25. липња 1942. у борби са усташама код села Нерића потучени су и распрштени.

Као важније износим слиједеће догађаје:

14. липња 1942. у 8 сати наоружани партизани — број непознат — напали су пастире пашњака „Борова Глава" (16 км. источно од Ливна) и отели им 4 вола и 4 краве па отјерали у „Планину Цинцар".

16. липња 1942. из села Јасеновац (5 км. јужно од Сребренице) одметнули се 2 сељака православца са 12 чланова породице и придружили се одметницима.

Исти дан примјећен је у селу Брежанима (8 км. југоисточно од Сребренице) разбојник Балчаковић Петар са једним другом. Гоњени по усташкој опходњи изгубили су пушку и нож, но успјели су побјећи.

18. липња 1942. у 7 сати, 2 наоружана одметника — пљачкаша упали у село Бијеле Воде (7 км. сјеверно од Какња). Милиционери истог села позвали су их на предају. Одметници нису хтјели да се предаду већ су покушали употребити оружје. Милиција их је предухитрила и обојицу пљачкаша устриелила. Установљено је, да су Данило Танасић и Цвиетко Спасојевић, оба из Загошча, котар Високо. Заплиењене 2 пушке и 82 набоја.

Исти дан у 2 сата наоружани одметници — број непознат — напали су са више страна село Доњу Папратницу (8 км. јужно од Какња). Истомјесна милиција напад одбила.

19. липња 1942. у 17 сати, 30 наоружаних партизана напали пастире на паши „Орловачке стаје" кота 1234 (25 км. западно од Ливна) и опљачкали 15 волова.

Оружници постаје и милиционери са око 64 момка кренули су у потјеру за партизанима па се на коти 1307 и 1311 сукобили. Борба је трајала 5 сати. Партизани су побјегли са стоком у шуму. Рањен 1 милиционер. Код повратка одјел је пронашао 17 волова, прије по партизанима опљачкани и вратио оштећенима.

21. липња 1942. од 2—4 сата нападнут је Хан Пијесак и Плоче. Непријатељ одбијен уз крваве губитке, по непријатеља. Губитака нисмо имали.[1]

21. липња 1942. у 15.30 сати срушио се и разлупао код жељезничке постаје Жепче наш крилаш П.В.Т. Број 6613. Пилот частнички намјестник Миле Трдић погинуо.

21. липња 1942. у 23 сата, 9 наоружаних партизана упали у село Подовиће (15 км. југозапдно од Сарајева). Присиљавају православце који су се вратили из одметничтва да ступе у њихове редове.

22. липња 1942. иста група партизана отворила је на ванјске усташке стражнике у Касиндолу ватру.[2] Усташе су ватром одговорили. Чаркање трајало до 3 сата у јутро.

23. липња 1942. у 9 сати, 12 наоружаних партизана упали у село Мокроноге (8 км. сјеверозападно од Дувна) и опљачкали сељаку Марку Баковићу 50 оваца, па га заједно са овцама отјерали, док су Марковом оцу Јози дали 2 комунистичка летка да их подиели у селу.

Одјел усташа и оружника у потјери за партизанима, стигао партизане код „Велимирових Кошара" кота 1250 (18 км. сјеверозападно од Дувна) присилио их на борбу и распршио. Овце враћане а Марко Баковић ослобођен.

. . .

24. липња 1942. у 5 сати, 40 наоружаних партизана, напали село Заклопачу (6 км. источно од Власенице)[3]. Борба трајала 2 сата. Усташе и оружници нападе одбили. Губитака није било.

24. липња 1942. у 6 сати, 50 наоружаних партизана напали село Добро (6 км. источно од Ливна) разоружали милицију, заплиенили 12 пушака и 320 набоја, оружника постаје Ливно Анту Рашо заробили, одвели у „Цинцар Планину" разоружали и пустили.[4] Истрага у току.

25. липња 1942. године, 28 наоружаних партизана опљачкали су са испаше „Злопоље" (17 км. сјеверно од Дувна) 47 говеда, 9 коња а сељацима одузели 77.000 куна. По извршеној пљачки 9 сељака заробили и повели собом.

25 липња 1942. у 4 сата, 100 наоружаних партизана напали су и опљачкали село Требишево (24 км. сјеверно од Дувна).

[1] Напад су извршили четници
[2] Група партизана Калиновичког одреда
[3] Акцију је извршила група бораца Бирчанског НОП одреда.
[4] Група бораца Ливањског НОП одреда

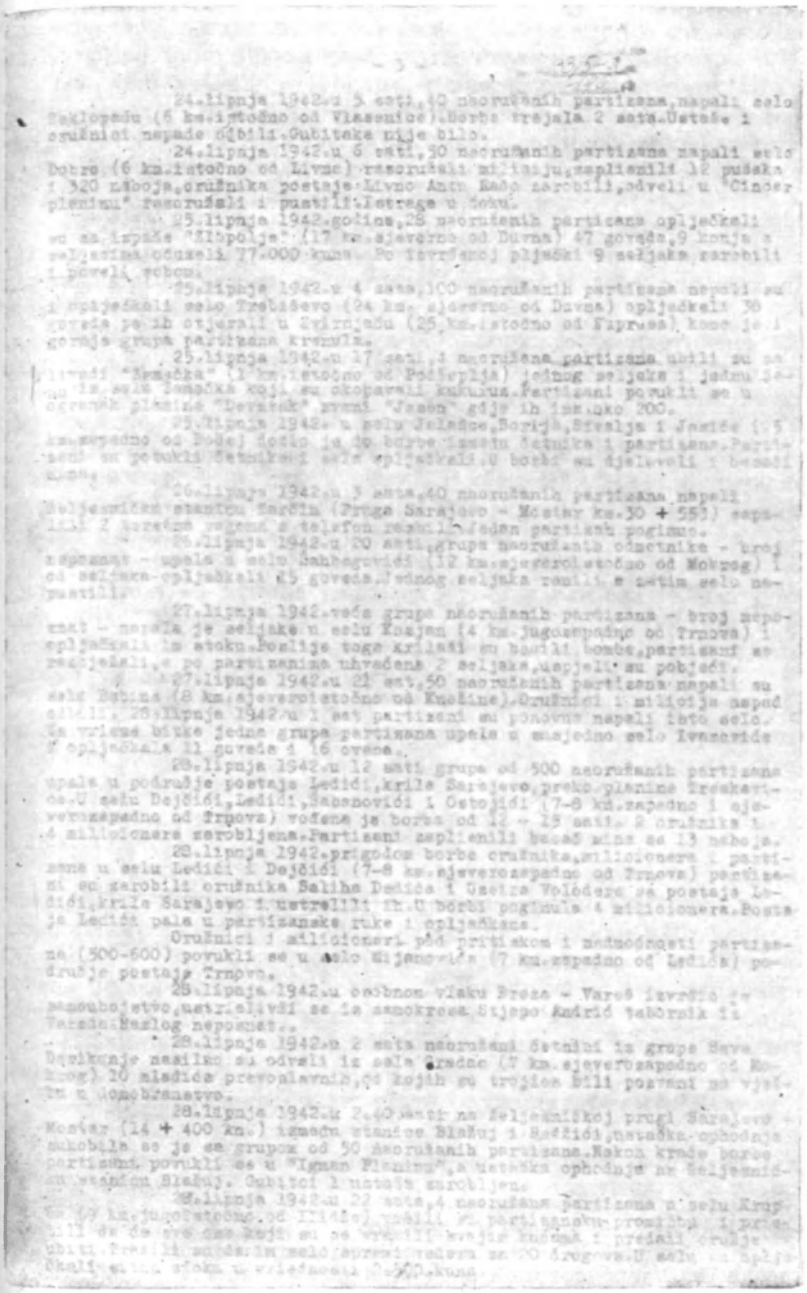

Фотокопија треће странице документа бр. 141

опљачкали 38 говеда па их отјерали у Звирњачу (25 км. источно од Купреса) камо је и горња група партизана кренула.

25. липња 1942. у 17 сати, 4 наоружана партизана убили су на ливади „Жамачка" (1 км. источно од Поджепља) једног сељака и једну жену из села Жамачка који су окопавали кукуруз. Партизани повукли се у огранак планине „Деветак" звани „Јасен" гдје их има око 200.[5]

25. липња 1942. у селу Јелашце, Борија, Шивоље и Јажиће (25 км. западно од Фоче) дошло је до борбе између четника и партизана. Партизани су потукли четнике и села опљачкали.[6] У борби су дјеловали и бацачи мина.

26. липња 1942. у 3 сата, 40 наоружаних партизана напали жељезничку станицу Тарчин (Пруга Сарајево—Мостар км. 30 + 553) запалили 2 теретна вагона а телефон разбили. Један партизан погинуо.[7]

26. липња 1942. у 20 сати, група наоружаних одметника — број непознат — упала у село Шахбеговићи (12 км. сјевероисточно од Мокрог) и од сељака опљачкали 15 говеда. Једног сељака ранили а затим село напустили.

27. липња 1942. већа група наоружаних партизана — број непознат — напала је сељаке у селу Козљен (4. км. југозападно од Трнова) и опљачкали им стоку. Послије тога крилаши су бацили бомбе, партизани се разбјежали, а по партизанима ухваћена 2 сељака, успјели су побјећи.

27. липња 1942. у 21 сат, 50 наоружаних партизана напали су село Бабине (8 км. сјевероисточно од Кнежине). Оружници и милиција напад одбили. 28. липња 1942. у 1 сат партизани су поновно напали исто село. За вријеме битке једна група партизана упала у сусједно село Ивазовиће и опљачкала 11 говеда и 16 оваца.[8]

28. липња 1942. у 12 сати група од 500 наоружаних партизана упала у подручје постаје Ледићи, крила Сарајево, преко планине Трескавице. У селу Дејчићи, Ледићи, Шабанци и Остојићи (7—8 км. западно и сјеверозападно од Трнова) вођена је борба од 12—15 сати. 2 оружника и 4 милиционера заробљена. Партизани заплиенили бацач мина са 13 набоја.[9]

28. липња 1942. пригодом борбе оружника, милиционера и партизана у селу Ледићи и Дејчићи (7—8 км. сјеверозападно од Трнова) партизани су заробили оружника Салиха Дедића и

---

[5] На овој територији у то вријеме није било партизана. Ову акцију извршили су четници.

[6] Ову борбу са четницима водио је комбиновани Драгочевско-челебићки батаљон, који је формиран од бораца бившег Фочанског одреда и био под командом Пете црногорске НОУ бригаде.

[7] Напад је извршила група бораца Калиновичког НОП одреда.

[8] Акцију су извршили четници.

[9] Трећа санџачка бригада

Узеира Володера са постаје Ледићи, крила Сарајево и устрелили их. У борби погинула 4 милиционера. Постаја Ледићи пала у партизанске руке и опљачкана.

Оружници и милиционери под притиском и надмоћношћу партизана (500—600) повукли се у село Мијановиће (7 км. западно од Ледића) подручје постаје Трново.

28. липња 1942. у особном влаку Бреза—Вареш извршио је самоубојство, устриеливши се из самокреса Стјепо Андрић таборник из Вареша. Разлог непознат.

28. липња 1942. у 2 сата наоружани четници из групе Саве Дерикоње насилно су одвели из села Градац (7 км. сјеверозападно од Мокрог) 10 младића православних, од којих су тројица били позвани на вјежбу у домобранство.

28. липња 1942. у 2.40 сати на жељезничкој пруги Сарајево—Мостар (14 + 400 км.) између станице Блажуј и Хаџићи, усташка опходња сукобила се је са групом од 50 наоружаних партизана. Након краће борбе партизани повукли се у „Игман Планину", а усташка опходња на жељезничку станицу Блажуј. Губитци 1 усташа заробљен.[10]

28. липња 1942. у 22 сата, 4 наоружана партизана у селу Крупцу (9 км. југоисточно од Илице) вршили су партизанску промичбу и приетили да ће све оне који су се вратили својим кућама и предали оружје убити. Тражили су да им село спреми вечеру за 20 другова. У селу су опљачкали ситну стоку у вриедности 2.500 куна.

29. липња 1942. опходња постаје Грбићи (Соколовићи) ухитила је комунисту Звонимира Гркалића[11] из села Клечковца, котар Рогатица. Предан је котарској области Рогатица.

2. српња 1942. оружничка опходња постаје Пазарић сукобила се је са партизанском опходњом код села Љубовчића (2 км. јужно од Пазарића). Губитака није било.

2. српња 1942. у 3 сата, 20 наоружаних партизана одвела је из шуме „Папратница" (7,5 км. сјеверозападно од Жепча — кота 815) шест пари коња на штету подузећа „Нашичка" — Бегов Хан.

2. српња 1942. у 19.30 сати у шуми Бор — Бјелашница (3,5 км. јужно од Пазарића) у борби са партизанима погинуо је 1 њемачки оружник — Фелдгендарм. Губитци партизана, 1 погинуо, 2 рањена.

3. српња 1942. у 18 сати ухићен је партизан Иван Марковић из Ужице који је изјавио, да је из Црне Горе кренуло 5 бригада партизана. Свака бригада 1.500 партизана.

---

[10] Група бораца Калиновичког НОП одреда

[11] Звонимир Гракалић, теренски радник на Романији, заробљен приликом прикупљања података о непријатељу. Послије краћег времена успио да побјегне и поново ступи у партизане.

Друга бригада налази се у Мртвању (6,5 км. јужно од Пазарића) и намјерава напасти Пазарић, Тарчин и у Зовику да поруши жељезничке мостове (жељезничка пруга Сарајево—Мостар). Бригада се је кренула 3. српња 1942. у 15 сати на поменута мјеста.

3. српња 1942. у 20.30 сати партизани напали Иван Планину са бацачима мина и тешким стројницама.[12]

3. српња 1942. јаче групе црногорских и херцеговачких партизана, наоружаних стројницама и бацачима мина напале су на жељезничке станице и објекте од жељезничке станице Хаџићи—Раштелица у смјеру „Иван Планине" на прузи Сарајево—Мостар.

На станицу Раштелица једна група од 300—400 партизана напала је у 21.30 сати. Оружници, усташе и милиционери борили се до 22 сата, а затим, се повукли у оклопни влак и продужили борбу уз помоћ њемачких војника до 4. српња 1942 0.30 сати. Када су партизани оклопни влак опколили, влак је кренуо за Тарчин.[13]

Рањен је 1 оружник. У жељезничкој станици Раштелици партизани су ухитили оружничког наредника Ватрослава Пажина и убили. Станичну зграду запалили у којој су изгорила 3. усташе и љеш наредника Пажина, а жељезничку пругу разорили у дужини 360 м. на диелу Раштелица—Брадина и заробили лугара Стевана Марића.

3. српња 1942. у 22.30 сати мања група партизана напала је жељезничку станицу Тарчин; након краће борбе напад прекинули и напад поновили 4. српња 1942. у 2.30 сати. Погинуо је један заставник и један усташа жељезничке усташке бојне. Побуњеници зграду станице запалили. 8 усташа усташке жељезничке бојне из запаљене зграде спустили се низ конопац и били по партизанима ухићени. За њихову се судбину незна, осим станице партизани су запалили блок, складиште алата, водо станицу и 6 жељезничких вагона. Све је ово подпуно изгорјело.[14]

4. српња 1942. у 0.30 сати партизани су напали на жељезничку станицу Пазарић. Погинуо је пратилац влака оружник Мато Мустапић крила Мостар, оружник Латиф Поло постаје Пазарић, 2 усташа и 2 путника. Нестао оружнички водник Бећир Бајрамовић постаје Пазарић. Партизани су запалили

---

[12] Трећи батаљон Треће санџачке бригаде напао је ноћу 3/4 јула жандармериску касарну на Иван Седлу. После жестоке борбе касарна је запаљена и сва посада је изгорила, осим 8 жандарма који су се предали.

[13] Напад на Раштелицу је извршио Други и Шести батаљон Прве пролетерске бригаде.

[14] Напад на Тарчин извршио је Четврти батаљон Друге пролетерске бригаде.

жељезничку станицу Пазарић, складиште и 6 вагона, што је подпуно изгорило.[15]

4. српња 1942. у 2 сата партизани су напали жељезничку станицу Хаџићи. Борба је трајала до 4.30 сати. Погинуло 7 грађанских особа међу којима начелник општине Осман Гаћановић. Погинула 2. усташе а 2. усташе рањени. Партизани заробили правника Мату Милоша. Партизани су запалили зграду жељезничке станице Хаџићи, 2 пилане и 1 кућу. Све је подпуно озгорјело. У Хаџићима погинуло 6 партизана.[16] Сељаци говоре да су видјели како партизани већи број мртвих и рањених партизана носе на коњима. Партизани су експлозивом оштетили жељезнички мост на потоку Зујевини између Бијежева и Блажуја.[17] По извршеном дјелу већа група партизана кренула је на сјевер у правцу Лепенице—Крешево.

4. српња 1942. прекинут је жељезнички промет на пруги Блажуј—Мостар. Брзогласне и брзојавне линије покидане.

4. српња 1942. око 12 сати на цести између села Љубогоште и Рогоушића (око 7 км. од Мокрог према Сарајеву) од стране 9 четника нападнут је самовоз. Бојник Славко Шоштарић и возач разоружани и опљачкани. Опљачкана и једна грађанска особа, затим их пустили.

4./5. српња 1942. године, 250—300 наоружаних партизана пребацило се из Шековића (19 км. сјеверозападно од Власенице) и кренули у правцу „Планине Лисе" гдје су се сукобили са усташама — оружницима.[18]

Партизани су потиснути и повукли се у Заграђе (9 км. југоисточно од Власенице). Наши губитци, један оружник рањен.

5. српња 1942. у 10.30 сати на цести Мокро—Соколац четници опљачкали трговачку робу за Соколац. Пратиоце пустили.

6. српња 1942. у 2 сата, јаче партизанске групе наоружане бацачима мина и стројницама, упале су на подручје Крешева, а у 6 сати заузели Крешево (49,5 км. западно од Сарајева).[19]

Погинули 1 оружник и 1 ризничар. Нестао 1 оружник.

Партизани су у Крешеву запалили зграду рудника и пилану. Опљачкали оружничку постају, општину и усташки табор.

6. српња 1942. у 17 сати продором наших и њемачких снага Крешево је враћено.

---

[15] Жељезничку станицу Пазарић нападао је Други батаљон Друге пролетерске бригаде. Детаљније о томе види док. бр. 136.

[16] Станицу у Хаџићима напао је Први батаљон Четврте пролетерске (црногорске) бригаде.

[17] Мост је срушио Четврти батаљон Четврте пролетерске (црногорске) бригаде.

[18] Група ударних батаљона Источне Босне

[19] Крешево је ослободио Први и Други батаљон Друге пролетерске бригаде. Види док. бр. 139.

3. — О комунистима:

Концем липња 1942. јаче партизанске групе — црногорских и херцеговачких партизана — пребацују се из Херцеговине преко „Планине Трескавице" на подручје Игман—Бјелашница.[20]

28. липња 1942. долази до борбе између дјелова тих група, оружника и милиције. Будући у надмоћности партизани заузимају постају Ледићи и крећу даље на линију Хаџићи—Пазарић—Раштелица—Иван, на коју стижу 2. и 3. српња 1942. запаливши неколико жељезничких станица, на прузи Сарајево —Мостар и прекидају промет.

1. српња 1942. помоћна колона партизана (око 600—1000) креће на сјевер правцем Крешево, наше снаге (око 150 оружника, усташа и милиционера) на положају пред Крешевом под притиском партизана попустиле су.

6. српња 1942. у 6 сати заузели су партизани Крешево и опљачкали, а исти дан продором наших и њемачких снага Крешево је враћено. Наше снаге одбацују партизане на запад к „Планини Инач" и „Планини Погорелици", униште им комору — трен — а у борби погине до 7. српња 1942. око 60 партизана.

Главна партизанска колона пребацила се је преко „Иван Седла" на „Битовњу Планину" и даље ће вјероватно надирати према „Долини Врбаса".

На подручју Власенице осјећа се живље кретање партизана. Партизанске групе скупљене су у Шековићима (19 км. сјеверо-западно од Власенице).[21]

Партизани се прикупљају и код Загрђа и Краљевог Поља (9 км. јужно и југо-источно од Власенице). Има их око 2.000. Домаћи се прикупљају. Помоћ су добили из Херцеговине. Били су прије четници а сада прешли у партизане.[22]

300 наоружаних партизана пребацило се код Калесије и прешли у Шековиће, западно од Власенице.[23] Постоји опасност да се ова два одреда сједине и заједнички нападну Хан Пијесак до Нове Касабе. 1. српња 1942. усташке и оружничке опходње сукобиле су се са одметничким опходњама. 3 одметника рањена. Нисмо имали губитака.

На подручју Купрес, Дувно, Ливно и Гламоч партизани врше свакодневно над пучанством терор, пљачкају стоку и живежне намирнице. Јачи партизански одјели налазе се у

---

[20] Односи се на групу пролетерских бригада које су тих дана извршиле покрет из Источне Босне за Западну Босну.

[21] У то вријеме у Шековићима се налазила Група ударних батаљона и Бирчански партизански одред.

[22] Ови подаци нису тачни. На овом терену су се налазиле само јединице које су споменуте у примједби 21.

[23] Никаква група партизана није се у то вријеме пребацивала од Калесије према Власеници. То су могли бити само четници.

„Цинцар Планини" (9 км. сјеверо-источно од Ливна).[24] У посљедње вријеме шире летке намјењене домобранству под насловом „Хрватски домобрани, дочастници и частници" а завршавају „Живјели свјесни хрватски домобрани, дочастници и частници, живила слободна Хрватска".

. . .

II. АКЦИЈА НАШИХ И САВЕЗНИЧКИХ ОРУЖАНИХ СНАГА:

25. липња 1942. предузета је мања акција чишћења Будожељ—Округлица (10—20 км. југоисточно од Вареша).

Снаге: 4 њемачка, 10 наших оружника постаје Округлица (Будожељ) и 20 милиционера.

Код села Жуље одјел је мању групу четника растјерао и запљенио 6 пушака и једног оседланог коња. Нађен је котао пун меса, тек приређен за кухање.

На Округлицу одјел је стигао без отпора. Четници су се разбјежали. Запљењен је један писаћи строј.

Одјел је враћајући се за Будожељ код села Жуља ступио у борбу са четницима. Борба је трајала 2 сата. Погинуо 1 милиционер.

Запљењено оружје и ствари Њемци су одњели у Вареш.

27. липња 1942. група од 400—500 наоружаних партизана напали су Пљевске Подове и Драгнић Подове код извора ријеке Пливе (23 км. југо-западно од Јајца).

У акцију чишћења, упућени домобрани и четници групе Дреновић—Тривунчић заузели су Козила на Пљевским Подовима (21 км. југозападно од Јајца). Рањена 2 четника.

30. липња 1942. наше оружане снаге у акцији чишћења на „Планини Јањ" (9 км. југо-западно од Јајца) допрле су на линију Отомаљ—Ораховица—Ћусине. Снаге су наишле на јак отпор партизана. Код села Горице (10 км. југозападно од Јајца) дочекани су ватром из бункера. Домобрани су Горицу заузели. Погинула 2 домобрана и 1 усташа. Рањен 1 домобран.

30. липња 1942. усташе, оружници, домобрани из Купреса и милиционерска група Купрес око 400 пушака, вршили су акцију чишћења на подручју Благај (13 км. сјеверо-западно од Купреса) и на подручју Ново Село (16 км. сјеверозападно од Купреса).

Код села Сухова и Мрђебаре (8 и 9 км. западно и сјеверозападно од Купреса), партизани су наше снаге дочекали јаком ватром, са положаја Растичево и Омарике. Након краће борбе партизани су одбачени према „Курића Пољана" (16 км. сјеверозападно од Купреса) и „Просјеку" (18 км. сјеверозападно од Купреса), гдје су се задржали. Гоњење партизана и борба, трајала је од 10—18 сати.

---

[24] Ливањски партизански одред

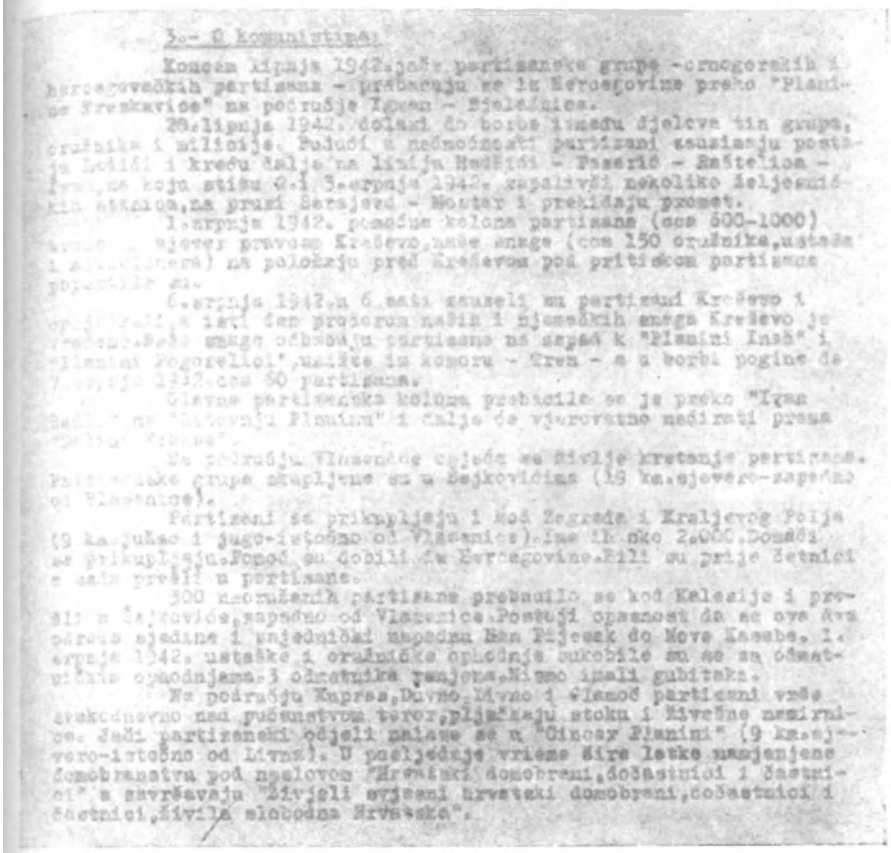

3.- O komunistima:

Koncem lipnja 1942.jače partizanske grupe -crnogorskih i hercegovačkih partizana - probacuju se iz Hercegovine preko "Planine Vreskavice" na područje Igmen - Bjelašnica.

29.lipnja 1942. dolazi do borbe između dijelova tih grupa, ustaša i milicije. Poluoči u nedoumici partizani zauzimaju položaje Lelići i kreću dalje na liniju Hadžići - Pazarić - Rajlovac - Ilijaš, na koju stižu 2.i 3.srpnja 1942. zapalivši nekoliko željezničkih stanica,na pruzi Sarajevo - Mostar i prekidaju promet.

1.srpnja 1942. pomoćna kolona partizana (oko 500-1000) [illegible] sjever pravcem Kraljevo,naše snage (oko 150 domobrana,ustaša i [illegible]) na položaju pred Kraljevom pod pritiskom partizana popustile su.

6.srpnja 1942.u 6 sati zauzeli su partizani Kraljevo i [illegible] iseli čim pročuru naših i njemačkih snaga Kraljevo je [illegible] Dio snaga odbacuju partizane na zapad k "Planini Inać" i "Planini Pogorelici",nalaze iz kotlina - Igman - a u borbi pogine do [illegible] oko 50 partizana.

Glavna partizanska kolona prebacila se je preko "Igman [illegible] na "Jelovaču Planinu" i čini se vjerovatno nastoji prema "Crnoj Gori".

Na području Vlašenice opet se življe kretanje partizana. Partizanske grupe skupljene su u Bajkovićima (19 km.sjeverno-zapadno od Vlašenice).

Partizani se prikupljaju i kod Zagrada i Kraljevog Polja (9 km.južno i jugo-istočno od Vlašenice).Ima ih oko 2.000.Domaći se prikupljaju.Popodi su dobili iz Hercegovine.Neki su prije četnici a sada prešli u partizane.

500 naoružanih partizana prebacilo se kod Kalesije i prešli u Bajkoviće,zapadno od Vlašenice.Poneki opaznost da se ove dvije grupe sjedine i zajedničkim napadom kod Rijeke do Nove Kasabe, 1. srpnja 1942. ustaške i oružničke ophodnje sukobile su se sa odmetničkim ophodnjama.i odmetnika ranjena.Nismo imali gubitaka.

Na području Kupres,Duvno,Livno i Glamoč partizani vrše svakodnevno nad pučanstvom teror,pljačkaju stoku i živežne namirnice. Jedni partizanski odjeli nalaze se u "Dinaru Planini" (9 km.sjevero-istočno od Livna). U posljednje vrijeme šire lažke namjenjene domobranstvu pod naslovom "Hrvatski domobrani,došašnici i četnici" a završavaju "Živjeli svjesni hrvatski domobrani,došašnici i četnici,živila slobodna Hrvatska".

Фотокопија пете странице документа бр. 141

Губитци наши, један рањен.

Село Благај и Ново Село заузето. У подруму пучке школе нађена су наша 2 сељака и ослобођена, које су партизани заробили и 2 мјесеца држали у затвору. Запљењено је 33 говеда, 5 свиња и нешто ситне стоке.

У току су акције: Кисељак—Крешево—Фојница (Планина Инач и Погорелица) и акција у правцу „Битовње Планине" под водством Њемаца.

. . .

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Упадом јачих партизанских снага на подручје пуковније, стање јавне сигурности је угрожено. Партизани су потиснути са подручја Крешево на запад к „Планини Инач" и „Планини Погорелици". Јаче партизанске снаге налазе се на „Планини Битовњи".

Жељезнички промет Сарајево—Мостар у прекиду.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

О

VII. КОЈЕ СУ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО?

Ледићи у Трново.

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

О

Заповједник пуковник,
(Павић)
Павић

(М. П.)

БР. 142

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕГ ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА ОД 12 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА ОКО ТРАВНИКА, ГЛАМОЧА И ПРОЗОРА

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
Главностожерни одјел
Оп. бр. 2933/тај.

У Сарајеву дне 12. српња 1942.

ПРЕДМЕТ: Стање побуњеничке акције на основи извјештаја примљених у времену од 11.VII. од 8 сати до 12. VII. до 8 сати.

1. Главном стожеру Домобранства (Опер. и очевид. одјел)
2. Врховном Надзорничтву оружничтва
3. Заповједничтву III Дом. сборног подручја
4. Заповједничтву 6. пјешачке дивизије
5. Заповједничтву 5. оружничке пуковније
6. Заповједничтву 6. оружничке пуковније
7. Главном стожеру усташке војнице (Главностожерни одјел)
8. Изванредном опуномоченику пуковнику Шимићу

(Мјеста се означују према карти 1 : 100.000)

ТАКТИЧКА СИТУАЦИЈА

1. ПОЈЕДИНОСТИ О РАДУ НЕПРИЈАТЕЉА И НАШИХ ЧЕТА

I ЗОНА

Област Травник

1. Око Шебешића и Јавороваче (све око 25 км. ј. од Травника) води се борба између усташке припремне бојне и партизана, којих тамо има око 700 (око 100 жена).[1] Једна група партизана надире према Шебешићу, а друга према Витезу (на жељ. прузи Лашва—Травник). Усташе су се повукли у с. Растово (20 км. ј. од Травника).

[1] Јединице Друге пролетерске бригаде ослободиле су 11 јула Шебешић. Око 150 усташа који су се налазили на положају сјеверно од Шебешића повукли су се услијед притиска у правцу села Крушчице.

Дио жељ. пруге од Шебешића до Растова порушен.

2. Травник је остао с врло слабом посадом (120 старих пушака), јер је пуковник Шимић скоро сву посаду повео са собом и моли појачање.

Област Купрес

Код Д. Мрачаја (9 км. ј. и. од Купреса) гори већ 3 дана шума Борје.

Област Г. Вакуф

Г. Вакуф и Шебешић налази се у партизанским рукама.[2]

Област Д. Вакуф

Дана 10. о.м. запаљене су 2 куће за становање и стројарница на пилани Панцини (3 км. з. од Д. Вакуфа). Домобранима је успјело спасити остале куће. Није се установило тко је пожар подметнуо.

Област В. Вакуф

Дана 9. о.м. довршен је мост на Понору на путу В. Вакуф —Кључ, које га су својевремено били побуњеници запалили и порушили. Чишћење цесте се наставља.

II ЗОНА

Област Гламоч

Дана 10. о. м. у 3.30 сати започео је општи напад партизана на Гламоч. Партизани посједују 1 горски топ и 2 бацача. Куће око Гламоча запаљене су.[3]

Посада Гламоча моли помоћ.

Област Прозор

Дана 11. о.м. у 7 сати започео је општи напад партизана на Прозор са свију страна.[4] Борбе се воде непрестано. Прозор се још увјек држи. Посада Прозора усташе с милиционерима држе поставе око Прозора и то: Макљен (К. 1127. на сјеверном излазу серпентина), с. Гмићи (код серпентина), Мејдан, Млаке, јужни излаз Прозора (К. 769), К. 869 (1 км. с. од Прозора) и Дебело Брдо (К. 1318).

---

[2] 12 јула Трећи батаљон Четврте пролетерске (црногорске) бригаде извршио је напад на непријатељско упориште Горњи Вакуф које је бранило око 50 усташа, домобрана и жандарма. Послије једночасовног отпора непријатељ се повукао претрпивши губитке 3 мртва и седам заробљених.

[3] Гламоч је ослобођен 20 јула. Види док. бр. 44 и 47.

[4] Прозор су ослободиле 13 јула јединице Прве пролетерске и Треће санџачке бригаде. Види док. бр. 39, примједбу 2.

III ЗОНА

Област Власеница

У околици Власенице налази се велики број партизана, наводно око 3 тисуће (непровјерено) и предвиђа се у најскорије вријеме напад на Власеницу, Хан Пијесак, Плоче и Милиће.[5]

ЗРАКОПЛОВСТВО

Вријеме лијепо.

Зракопловство је извршило слиједеће задатке:

1. **Развијањем** правца којим се креће 1/15. п.п. примјетило наше чете на К. 1284 (3,5 км. и. од Брадине). Чете су биле развијене за борбу.

Развијањем околице Прозора није ништа нарочито примјетило. У Прозору живост.

Развијањем простора око Фоче примјетило да је мост преко Дрине код Ђеђева (6 км. ј.з. од Фоче) порушен.

2. **Бомбардирало** Плешевац и Волујак (3 км. ј.и. од Брадине) и митраљирало.

Бомбардирало с. Ђеђево, Трбушће и Кмур (све око 6 км. ј.з. од Фоче) и с. Врбницу (15 км. ј.з. од Фоче). Много људи у бјегу примјећено.

Бомбардирало околицу Прозора и то: с. Блаце, Придворци, Љубунци, Дуге, Крањчићи и коту на Коливрету, Врата, Градину, Мејник и Калац.

Утрошено свега 1788 кг. бомби.

3. **Бацило** службено писмо у Синь. Том приликом око Шујице није ништа особито примјетило и исто тако у Коњицу.

ГУБИТЦИ

Губитака није било.

2. КРАТКА ПРОЦЈЕНА ТАКТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ

Наводно су партизани напустили Коњиц, а у Коњиц ушли четници наклоњени Талијанима. Талијани чисте простор око Јабланице и Раме. Замољено посредничтво од Талијана у правцу Прозора, али нема одговора. Корисно би било њихово посредничтво смјером Рама—Прозор. Главна група партизана овладала простором Вранице Пл. и наводно се шири преко Г. Вакуфа и Прозора према западу, а једним дијелом од Вранице долинама р. Ријеке и р. Крушчице према Травнику.

Жељезнички саобраћај Сарајево—Брадина успостављен је.

13. о.м. успоставља се жељ. саобраћај Сарајево—Вишеград.

Њемци у току акције чишћења Игман Пл.

Пуковник Шимић налази се у Бугојну.

[5] У то вријеме у околини Власенице налазила се Група ударних батаљона Источне Босне и Бирчански НОП одред. Укупно бројно стање ових јединица било је око 900 бораца.

3. ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ ТАКТИЧКЕ ПРИРОДЕ

1. За појачање снага пуковника Шимића послат је из Зенице полусат и 2 стројнице у Травник и полубојна I/15. п.п. са Иван Пл.

2. Зракопловство ће продужити развијање и бомбардирање непријатељских упоришта.

II ДОГАЂАЈИ ИЗВАН ЗОНЕ БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Није било.

Заповједник, генерал
Лукић в.р.

ЗА ТОЧНОСТ:
Заступа главара стожера
подпуковник Ванер
Ванер (М. П.)

БР. 143

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ШЕСТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 13 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИМА У ХЕРЦЕГОВИНИ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
J. C. Број 1291/тај.

ТАЈНО

У Мостару, дне 13. српња 1942.

Предмет: Извиештајна служба за послиједњих 15 дана.

1. — ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВИЕДНИЧТВУ ЗАГРЕБ
2. — ЗАПОВИЕДНИЧТВУ I. и III. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
3. — ОПУНОМОЋЕНИКУ МИНИСТРА УНУТАРЊИХ ПОСЛОВА САРАЈЕВО
4. — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. 2. 3. 4. И 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
5. — ЗАПОВИЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА МОСТАР, ДУБРОВНИК, ОМИШ И БИЛЕЋА У ТРЕБИЊУ.—

Темељем одредаба привременог упута за организирање и рад извиештајне службе у војсци и заповиеди Врховног оруж-

ничког заповиедничтва Тај. Број 320/ЈС. од 31. српња 1941. подносим слиедеће извиешће за послиједњих 15 дана.—

I. ОБЋА УНУТРАШЊА СИТУАЦИЈА:

1) **Расположење народа:**

Расположење хрватског дијела народа, католичког и муслиманског у односу на државу и њене представнике није неповољно, али није ни на оној висини на којој би могло и требало бити, јер су прилике које утичу на држање грађана остале и даље непромјењене, а на подручју крила Омиш су се и погоршале. На подручју тога крила веома је мали број оних који су задовољни садашњим стањем и расположени према држави. Међу правим Хрватима осјећа се колебљивост, неодлучност страх и неспокојство које се сваким даном све више испољава. Расположење народа је одраз оних тешких прилика под којима живи пучанство на цијелом подручју пуковније, биле оне привредног или сигурносног значаја и погубно утичу на дух, морал и одпорност народних маса. Особна и имовинска добра грађана стално су угрожена и предмет су напада било комунистичких, четничких или савезничких војних снага када подузимају акције на земљишту. Свакодневни напади и уништавање народних добара ствара код грађана увјерење да је држава немоћна да им пружи заштиту и тиме губе повјерење у њену снагу и солидност. Глад и тешко економско стање ствара још веће неспокојство, немир и бојазан подкопавајући у сржи одпорност сваког појединца. Све ове недаће већим дијелом сносе широке сељачке масе чији се положај сваким даном све више погоршава. Сасма је јасно да све ово има јаког одраза и може се рећи, пресудно је у погледу држања грађана и њиховог расположења према држави и њеном Врховничтву.

Четнички одреди организирани су од талијанских војних власти на подручју Билеће, Требиња, Невесиња, Гацког, Љубиња, Стоца и Чапљине. Талијанима је уз помоћ ових одреда успјело разбити партизане у источној Херцеговини. Прехрану и наоружање добивају ти одреди од талијанских војних власти. По држању и становитим знаковима може се закључити да је четничка група Гацко и Требиње војна да сурађује са нашим властима док се за друге групе то сада неможе казати. Није још ни једна група заузела дефинитиван став по том питању, али вјероватно да ће све те групе заузети једнако држање. На опредјелење групе Невесиње, која је уједно и најјача, утиче њихов вођа Добросав Јевђевић који стоји на становишту непризнавања државног Врховничтва. Са наше стране појачана је промицба и долази се у додир са вођама четника. Они су још у неизвјесности и колебању.

Чешћи су испади четника према нашем пучанству и држави. Пријете, одузимају ствари, пјевају или се изражавају против државе. Ово је особито запажено у котару Столац и Чапљина. Тежња и настојање наших власти да се прилике са четницима нормализирају схватили су муслимани на подручју Требиња као акт уперен против њихових пробитака, те настоје да они са њима регулирају своје односе не обазирући се на пробитке Хрвата-католика.

Православни дио народа задржао је још непромјењен став према држави. Код њега постоји и даље неповјерење и са резервом гледа сваки акт власти који се подузима у сврху нормализирања прилика. Мисле да то од стране власти не долази искрено, већ силом прилика и боје се да се једног дана односи државе према њима опет промјене, а особито у случају побједе осовинских сила. То се је запазило и у њиховој узнемирености која је настала код сазнања о напуштању власти од Талијана у II. зони. Нека искрена сурадња за сада се још од њих неможе очекивати и све ће зависити о току догађаја и прилика.

Жидови су повучени, и на око неактивни, али су у свом расположењу према држави и даље некомпромисни надајући се увијек савезничкој побједи. Највише их је било у Мостару гдје су уживали заштиту талијанских војних власти. Многи су напустили подручје пуковније и отишли у анектирану Далмацију прије нашег преузимања власти од Талијана бојећи се мјера које би према њима могле бити подузете.

Талијанске војне снаге налазе се на цијелом подручју пуковније. Њихове су снаге нарочито знатне дуж обале. Њихови поступци према нашем живљу довели су до тога да, народ у њима не гледа савезнике и пријатеље већ људе који га прогоне, малтретирају, пљачкају и уништавају његову имовину. Ово за то што Талијани под видом протукомунистичких акција упадају у села, пљачкају, уништавају имовину и оних грађана који су увијек били Хрвати и који немају никакве везе ни ништа заједничког са комунистима и побуњеницима. Одводе се и интернирају честити и добри грађани, док баш прави комунисти и даље врше акције на земљишту, јер се они, ондје гдје су акције стварно потребне, слабо или никако заузимају. У случајевима, када је у питању заштита нашег пучанства, показују спорост и неефикасност својих снага остављајући наш живаљ на милост побуњеника. Ако и подузму какву акцију она долази касно када у најчешће случајева страдају животи и имовина. Народ је уплашен од њихових поступака и са великим неповјерењем и зебњом гледа у циелокупан њихов рад. Ради тога и вијест о нашем преузимању власти одјекнула је повољно међу народом, јер се нада да ће имати подпуну власт своје државе и да неће бити подчињен њима и њиховим поступцима.

2) **Четничка акција и подузете протумјере:**

У четничким организацијама и гдје ове постоје, те о њиховом држању, обћенито је изнијето у точ. 1) овог извиешћа. Њихова дјелатност за сада се углавном састоји на уништењу партизанских банди, а особито у подручју Гацког, Билећа и Требиња, гдје без обзира на вјеру уништавају све што је сумњиво и склоно комунизму, а све уз сурадњу талијанских војних власти, а по негдје и самостално, при чему су постигли добар успјех.

. . .

6. липња фашистички генерал г. Лонзана дошао је са самовозима четника у Гацко, који су родом из Власенице, Сребренице, Хан Пијеска и Рогатице. Генерал г. Лонзана, преузео је особно заповиедништво над овим четницима.

7. липња Шпиро Павлић бив. јутосл. частник, а сада заповиедник четничког батаљона у селу Ђедићима, котар Требиње, путујући са влаком од Ускопља за Хум у разговору са оружником Дасовићем рекао је: „САДА ЈЕ СТАЊЕ БОЉЕ ОД КАКО НЕМА ПАРТИЗАНА, АЛИ ЋЕ БИТИ И БОЉЕ, КАДА СЕ 9 КОТАРЕВА ХЕРЦЕГОВИНЕ ПРИПОЈЕ ЦРНОЈ ГОРИ".

9. липња четнички одреди уз помоћ талијанског топничтва заузели су од партизана село Степен (10 км. јужно од Гацког).[1]

10—11. липња четнички одреди подпомогнути талијанским топничтвом водили су борбу са партизанима у селима Гат, Добрељи и Казанци (око 10—15 км. југоист. од Гацког). У вођеној борби, растјерали су партизане и заузели ова села.[2] Овом пригодом погинуло је 7, а рањено 12 частника.[3] Убијено је 70 партизана, а заробљено 9 од којих и четири женске и то 2 муслиманке и двије православкиње. Свих 9 заробљених одмах су стријељани.

19. липња органи ризничке страже из Требиња дошли су у селу обћине Шумске, котар Требиње на бројење духанских струкова, али им је ово забрањено од четничке команде у селу Ђедићима: јер нису имали за ово дозволу од њихове (четничке) команде из Требиња.

20. липња око 600 четника напустило је положаје око Гацког и са талијанским самовозима пребачени су за Невесиње.

---

[1] Борбу је водио Први ударни херцеговачки батаљон.

[2] Борбу на Гату је водио Четврти батаљон Друге пролетерске бригаде, док је борбу на Добрељи и Казанцима водила Прва пролетерска бригада и Први ударни херцеговачки батаљон. Губици партизана у овој борби су тачни.

[3] Четника

Нема се точних података куда су кренули, али су сами четници причали да иду у борбу са партизанима око Коњица.

. . .

19. липња отишло је из Невесиња талијанским самовозом 6 четничких вођа са начелником Гузином по селима општине Аладинићи, котар Столац, обишли православце и при повратку изјавили су, да су задовољни што је слога у народу и да се православци не жале ни на кога.

19. липња у талијанском заповиедничтву у Стоцу одржан је састанак са вођама четника с једне и са представницима наших власти с друге стране и вођени су разговори о том, како би требало радити на смирењу духова. Православци су изјавили, да за сада још немају повјерења, јер да су огласима три пута до сада преварени и поубијани, а кривци умјесто казне унапређени су и да власт нема чврсте руке.

. . .

9. српња око 100 талијанских војника из Чапљине са 3 частника и 25 наоружаних четника из села Прибиловаца, котар Чапљина, вршило је преметачину у селу Локвама, котар Столац. Одузели су три пушке милиционера, које су предате на постају Домановићи, јер су са те постаје биле и издате сељанима за обрану. Четници су код неких сељана заплијенили и пронађену стоку која је својина сељана њиховог села, за које се сељаци код којих је стока нађена изговарају, да су стоку покуповали од талијанских војника. Како је сада настао спор, то је стока одузета и од четника и дата на чување општини до коначног ријешења. Четници нису били са овим задовољни, већ су се касније навратили и стоку као тобож њихово властничтво одузели и одвели у своје село и предали властницима.

3) О комунизму:

Акција комуниста под видом ослободилачког покрета заузима све више маха на цијелом подручју крила Омиш и на Пељешцу крила Дубровник. У тим предјелима, а особито на Хвару и Брачу, партизани постају све агресивнији и њихова се акција испољава у све оштријем облику. Талијани неподузимају никакве акције-протуакције, а наше су снаге зато недовољне. те је послиједица тога да партизани на отоцима слободно оперирају и врше над пучанством своја недјела. Партизанске скупине око Сиња и Макарске угрожавају цијеле предјеле сјеверне и средње Далмације. До сада се од стране бројних савезничких снага није подузело ништа радикалније за дефинитивно ликвидирање ових банда. У колико и подузму какву акцију она никада темељито не захвати побуњеничке скупине, а најчешћи резултат је тих акција уништавање и пљачкање

имовине мирних и исправних грађана. Један од разлога ширења комунизма у Приморју је, поврх слабог економског стања, глади и комунистичке промицбе, и поступак Талијана према нашем пучанству. Комунистичкој промицби, која се интензивно врши устмено, писмено и круговалом, такав рад добро долази и искоришћује га у своје разорне сврхе. Послиједица слабе активности према партизанима је, да се народ од страха приклања комунистима и помаже их, јер су у противном њихови животи и имовина изложени уништењу.

На осталом подручју опала је комунистичка дјелатност чему је допринијело одцијепљење четника и њихово активно заузимање на уништењу комунистичких група које је дало добре резултате. Примјећује се да у Требињу и Мостару има знатан број муслимана који су комунистички опредијељени.

Акцијом комунистичких одреда из Србије и Црне Горе који су из правца Фоче извршили надирање у правцу Иван Пл.—Коњиц—Острожац, угрожена је сјеверна Херцеговина и пресјечена прометна веза Сарајево—Мостар.[4]

Савезно са акцијом комуниста на подручју ове пуковније, у времену од послиједњег извиешћа до данас, догодило се је слиједеће:

На подручју оружничког крила Мостар:

16. липња покусник ризничке страже раздјела Опузен Никола Грљушић напустио је раздјел у намјери да се придружи партизанима. 30 липња навратио је у Опузен, отишао у војарну раздјела, покупио своје ствари и оружје и поново побјегао, али је по оружницима постаје Опузен ухићен и предат котарској области на мјеродавност.

18. липња у селу Дриновцима, котар Љубушки, у кући Маре Врањеш препродавачице јаја, пронађен је један комунистички летак, написан оловком, а садржао је једну комунистичку пјесму.

22. липња из главних група партизана издвојили су се пет партизана, који су ухваћени од стране наших и талијанских војних власти у селу Бијелој, котар Коњиц. Ухићени су предати котарској области у Коњицу на мјеродавно уредовање.

23. липња дошло је у село Јаворник, котар Коњиц око 50 наоружаних партизана.[5] Народ се је уплашио, а они су га почели увјеравати, да неће никоме ништа направити, само да су дошли да нађу мјесто за своју стоку, која им има доћи из планине. Село су напустили и нису вршили никакова недјела.

---

[4] Односи се на марш пролетерских бригада за Босанску Крајину

[5] Група партизана Коњичког батаљона

23. липња оружници постаје Бијело Поље, ухитили су 5 партизана, сви родом из Мостара, који су се хтјели повратити кућама. Предати су котарској области на мјеродавно уредовање.

24. липња талијанске војне власти у Невесињу, стријељале су Др. Чеду Плечевића и Др. Живојина Костића, оба из Београда, пошто су у околним селима вршили комунистичку промицбу. Поврх овога и истог дана, стријељали су још 4 православца, који су под видом четника убили и побацали у јаме око 25 Хрвата у Љубињу.

24. липња 50 наоружаних партизана, дошло је у планину „Речице" (7 км источно од Јабланице) и дотјерали су неколико глава крупне и ситне стоке и пустили је на пашу по ливадама тамошњих сељана.

28. липња око 200 наоружаних партизана, упало је у православно село Челебиће, котар Коњиц и од тамошњих мјештана захтијевали да им издају храну. Мјештани су то одбили и нису хтјели дати, тада су партизани на силу одузели око 150 кг жита и 27 кг брашна. За насилно одузето брашно и жито нудили су новац или стоку у замјену, али сељани нису хтјели примити ни једно ни друто.[6]

28. липња јаче снаге партизана, пребациле су се из правца Фоче у села: Ледићи, Луковац, Ракитницу, котара Сарајево. Из ових села извршили су напад на село Умољане, котар Коњиц. Оружници и милиција примила је борбу, која је вођена око $2^1/_2$ сата, када су оружници и милиционери због надмоћности партизана распршени, а партизани су заузели село. На страни оружника није било губитака, осим што је заробљено неколико милиционера, за чију се судбину до данас незна.[7]

30. липња 7 наоружаних партизана, упало је у село Црни Врх котар Коњиц и овом пригодом одвели су сељака Мату Билића. Узрок његова одвођења непознат. Другог насиља у селу нису чинили.

30. липња у 23 сата, упало је 5 наоружаних партизана у село Комин, котара Метковић и од чувара насипа Антуна Медака одузели самокрес. Питали су за оружје које се налази код усташких дужностника, а потом се удаљили из села.

30. липња у селу Бивоље Брдо, котар Мостар, сељакиња Хафиза Муј жена Салихова, напала је истомјесног сељака Цвлу Бошка и рекла му: „ВЛАШЧЕ И ЈАМАРУ, ШТА ТИ МИСЛИШ, ДОЋИ ЋЕ ПАРТИЗАНИ. РУСИ СУ ПРОБИЛИ ФРОНТ И НИЈЕМЦЕ ОДБАЦИЛИ ЗА 200 КМ. НАЗАД, А ТИ ГЛЕДАЈ ШТА ЋЕ С ТОБОМ БИТИ". Ухићена је и предата котарској области у Мостару на казнени прогон.

[6] Коњички партизански батаљон

[7] На свом путу за Западну Босну група пролетерских бригада 28 јуна задржала се у поменутим селима.

3. srpnja povratio se je kući Ismet Miljković rodom iz Jabланице, kotar Mostar, koji je proveo oko 2 mjeseca u partizanskim bandama. Izjavio je, da je od kuće pobjegao navodno zbog toga, što je bio dobio poziv u vojsku i pobojao se, da ne bi otišao na ruski front.

3. srpnja u 1 sat, jače snage partizana[8] iz sela Umoljana, udarile su na selo Čuhoviće, kotar Konjic. Oružnici i milicija primili su borbu, ali su zbog nadmoćnosti partizana potiснuti i ovi su zauzeli selo. Oružnici su bili u malom broju, a kod milicionera zapazilo se je kolebanje, klonulost i nisu pokazali ni malo volje ni zauzimljivosti za borbu. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

3. srpnja jači odredi partizana koji su se prebacili iz Srbije i Crne Gore, a došli iz pravca Foča, napali su oružničku postaju Ivan Pl. Oružnici njih 8 kolико se je nalazio u vojarni, primili su borbu, koja je vođena od 22, do 3 sata slijedećeg dana. Zapovjednik postaje vodnik Božo Pehar poginuo je i nađen je mrtav pred vojarnom, dok se za sudbinu ostalih 7 oružnika nezna. Vojarna je zapaljena.[9]

U toku 3. i 4. srpnja partizani su zapalili željezničke postaje: Podorašac, Brđane i Bradinu, a mjesta opljačkali.[10] Prikupljanje partizana bilo je na području sela Repovci (7 km sjeverozapadno od Bradine).

5. srpnja u 23.30 sati, jače snage partizana, izvršile su napad na selo Ostrožac, kotar Konjic. Oružnici i milicionери njih 45 na broju, prihvatili su borbu, koja je vođena 2 sata. Zbog nadmoćnosti i jakog pritiska partizana, naše su se snage povukle u pravcu Rame, a partizani su zauzeli mjesto, koga su opljačkali do temelja. Zapalili su zgradu željezničke postaje, oružničku vojarnu i jednu privatnu kuću. Nestalo je 5 oružnika, dok se za gubitke partizana nema podataka pošto su mjesto zauzeli i još ga drže u rukama.[11]

6. srpnja partizani su zapalili željezničku postaju Lisičići. Istoga dana preko noći, porušili su željeznički most zv. „Lukač" između željezničke postaje Bradina i Brđani i tako odsjekli Konjic od Sarajeva.[12]

7. srpnja digli su željezničku prugu od postaje Lisičići do stajališta Žuglići i tako odsjekli Konjic od Mostara.

---

[8] Prva proletерska brigada

[9] Napad je izvršio Treći bataljon Treće sandačke brigade. Vidi dok. br. 141, primjedbu 12.

[10] Napad je izvršila Prva proletерska brigada. Neprijateljska posada se povukla prema Konjicu.

[11] Ostrožac je zauzela Prva četa Konjičkog bataljona.

[12] Rušenje željezničkog mosta „Lukač" izvršile su jedinice Prve proletерske brigade.

7. srpnja u 23.55 sati partizani sa jačim snagama izvršili su napad na Konjic, ali su u toku 2-satne borbe od strane naših snaga odbijeni.

8. srpnja u 1 sat partizani sa jačim snagama, izvršili su ponovni napad na Konjic sa svih strana. U napadu je uzelo učešća oko 1.000—1.200 partizana. Glavni napad uslijedio je od pravca Homolja (3 km sjeverozapadno od Konjica), Ovčara (3 km sjeveroist. od Konjica) i Ljute (5 km jugoist. od Konjica). Domobranska posada u Konjicu sa ustašama željezničke bojne, oružnicima i milicijom prihvatila je borbu za obranu mjesta. Borba je trajala od 1—4 sata, kada su partizani probili obrambeni pojas i upali u varoš, ali je borba produžena u samom mjestu sve do 3 sata poslije podne, kada su se braniоci počeli povlačiti u pravcu Tisovice (10 km jugozapadno od Konjica), Prenja (15 km jugozapadno od Konjica) i došli u Bijelo Polje (11 km sjeveroistočno od Mostara). Glavnu težinu borbe nosili su ustaše, oružnici i nekolico željezničara koja je bila prsa u prsa. Partizanima su pomagali i građani, jer je sa nekolico prozora pucano na braniоce i bacane su bombe. Nakon zauzeća Konjica, partizani su uništili lokomotive i minirali rezervar vode za opskrbu strojeva. Prema još neutvrđenim podatcima, zapalili su željezničku ložionu i naredili ispražnjenje svih državnih zgrada, vjerovatno u svrhu da ih zapale i unište. U ovoj borbi nezna se za sudbinu 27 oružnika, 22 ustaša i 20 milicionera, te veći broj domobrana, posade Konjic. Broj gubitaka na strani partizana nije utvrđen, ali ima izgleda da je dosta velik.[13]

Uslijed ove akcije partizana, na cijelom dijelu željezničke pruge Pazarić—Ostrožac obustavljen je promet Sarajevo—Mostar—Dubrovnik i neće se moći podузeti opravak dok se neizvrši radikalno čišćenje zemljišta na cijelom ovom sektoru.

6. srpnja u 23 sata jedna grupa od 40 naoružanih partizana napala je poštansku zgradu u Komину (8 km jugozapadno od Metkovića) i tom prigodom uništili su brzojavne naprave i odnijeli gotov novac u iznosu od 1.626 kn, a u robi u ukupnoj vrijednosti od 45.000 kn.

7. srpnja oko 23 sata, oko 40 naoružanih partizana, došlo je na mjesto zv. Glog Trn (10 km južno od Opuzena), kotar Metković i sa guvna Marka Dragobratovića odnijeli 2.500 kg pšenice, ukrcali je u lađu i odnijeli sa sobom.

---

[13] Jedinice Prve proletерske brigade su izvršile napad na Konjic 8 jula i sutradan očistile posljednja uporišta. U ovoj borbi je zarobljeno 100 domobrana, zaplijenjeno: 2 minobacača, sa 200 mina, 2 mitraljeza, 2 pušкomitraljeza, 120 pušaka i 20.000 metaka. Na željezničkoj stanici je uništeno 25 lokomotiva.

10. srpnja u 17 sati, ubijen je po ustaškim dužnostnicima u mjestu Ljubuškom Ahmet Dizdarević partizan, koji se je bio dovukao kući u svrhu komunističke promičbe. Po pronađenom pismu kod ubijenog moglo se je utvrditi, da je došao kući i zato, da bi izvršio neku osvetu za ubijenog brata, koji je također bio u partizanskim bandama. Po ovome se vodi istraga.

. . .

Područje oružničkog krila Bileća:

8. lipnja u okolici Gacka, uhićena su po četnicima 4 komunista, koji su toga dana po četnicima i strijeljani u Gatačkom Polju.

10. lipnja partizanima je pošlo za rukom i zauzeli su selo Vrbu (7 km sjeveroist. od Gacka).

11. lipnja talijanske trupe u suradnji sa četnicima, razbili su partizane kod sela Vrbe i Vrbu ponovo zauzeli od njih. U ovom selu bilo je oko 400 partizana. U toku borbe sa talijanskim trupama i četnicima imali su dosta velike gubitke, ali se nezna točan broj, dok je ovom prigodom poginulo oko 20 četnika.[14]

12. lipnja po noći došle su iz Mostara motorizirane talijanske trupe sa topovima i zauzele su položaje oko Avtovca i Zborne Gomile, kotara Gacko i topništvo je odmah počelo tući partizanske položaje duž crnogorske granice.

12. lipnja talijanske trupe koje su nadirale u pravcu od Bileće, nastavile su nadiranje duž crnogorske granice preko Stepena i Danića južno od Avtovca oko 7 km. Drugi dio trupe preko Avtovca prema Jasenику i Vrbi (7 km istočno od Gacka). Isto tako nadiru talijanske fašističke trupe iz Crne Gore u susret ovim trupama na našoj strani i na svim pravcima progone partizane.

12. i 13. lipnja talijansko topništvo iz Gacka, tuklo je partizanske položaje i podpomagalo napredovanje vlastitih trupa prema selu Izgorima (9 km sjeveroist. od Gacka) (između Vrbe i Čemerna). Ovo nadiranje prema sjeveru u početku je teško napredovalo, jer su partizani davali žilav odpor.[15]

16. lipnja talijanske trupe sa četnicima došli su napredujući od linije Živanj—Izgori — Volujak. U toku dana nije bilo većih borbi. Trupe i dalje napredujy i predalo im se je 19 partizana.

16. lipnja doveđena su u Gacko 2 komunista, koje su odmah Talijani strijeljali na Gatačkom Polju.

[14] U ovim borbama je učestvovao Drugi bataljon Prve proletерske brigade i dijelovi Prvog udarnog Hercegovačkog bataljona.

[15] Jedinice Prve proletерske brigade u saradnji sa dvjema četama Prvog udarnog hercegovačkog bataljona i terenskim partizanskim četama (gatačkim) vodile su pomenute borbe.

18. липња предало се је талијанским трупама 9 комуниста из села Изгори (9 км сјевероист. од Гацког), а три су комуниста убијена у току акције. Талијанске трупе стигле су до границе котара Гацко и прелазе у сусједне котареве.

21. липња талијанске трупе очистиле су подручје према Црној Гори и прешле границу наше државе прикључивши се трупама које оперирају у Црној Гори.

22. 24. и 25. липња једна талијанска бојна претраживала је земљиште у околици Билеће и сваким даном враћала се је у Билећу и није ни једног дана нигдје наишла на одпор партизана.

27. липња оружници и милиционери постаје Граб (Зубци) у Чичеву под заповиедничтвом замјеника заповиедника вода Требиње ухитили су у селу Бихову (7 км јужно од Требиња) опасног комунисту Шућрију Хаџовића[16] са још 4 судруга сви из села Бихова, које су предали талијанском војном заповиедничтву у Требињу.

28. липња једна талијанска обходња са четницима, вршила је преметачине домова код православаца у мјесту Билећа, али овом пригодом нису ништа сумњиво пронашли, нити ма кога ухитили.

29. липња повратила се је из одметничтва својој кући у Билећу Фатима Џомић, која је са својим мужем Халилом Џомић 8. III. одбјегла у партизане. Изјавила је, да незна за садање боравиште свога мужа.

1. српња оружничкој постаји Јасен у Горици, предао се је одбјегли комуниста Суљо Капетановић из села Горице, котар Требиње. Предат је талијанском војном заповиедничтву у Требињу.

. . .

24. липња из Плоче у Градац, дошла је једна бојна талијана и утаборила се покрај цесте код села Бриста (800 метара сјеверозападно од Градца). И ако је заповиедник те бојне приобћио заповиеднику постаје Градац, да војска неће и несмије вршити никакву пљачку по селима, то су ипак војници зашли по селу и околици и под видом преметачине вршили пљачку и однијели су све до чега су дошли. Ово пљачкање трајало је од 24—27. липња, када су напустили Градац. Поврх пљачкања приватника, опљачкали су и државне уреде: школу, ризничку стражу, агенцију Јадранске пловидбе и рударски дом. Само код трговца Срећка Јелавића, иначе честитог Хрвата, опљачкали су ствари и разне робе у вриједности преко 1,000.000 куна. — Поврх пљачкања, војници су покушали силовање дјевојака и жена, но на енергично наступање нападнутих особа, није

[16] Шукрија Хаџовић, партиски радник на терену Требињског среза, том приликом стријељан у Требињу.

дошло до свршеног чина. Овом пригодом ухитили су у Градцу 10, а у селу Бањини 60 особа и све одвели у Метковић, док су у селу Подацама запалили 6 домова особа сумњивих партизанству.

26. липња у 10 сати талијански карабињери без присутности наших државних дужностника ухитили су у Омишу 5 особа и одвели за Макарску, а одавде у Сплит. Разлог ухићења непознат.

27. липња талијански карабињери без присуства наших оружника или иних државних органа, извршили су претачину у кући Мате Пезе у Врлици, котар Сињ и овом пригодом пронашли су 2 војне пушке са 200 набоја, 4 ручне бомбе и 2 пара чизама. Ствари су заплијенили, а Пезу ухитили и одвели.

29. липња талијански карабињери извршили су претачину у стану Љубе Пезе у селу Врлики и опет без присутности наших оружника, али нису ништа сумњиво пронашли, али су ипак Љубу Пезу ухитили и притворили.

30. липња талијански карабињери уз сурадњу своје војске, ухитили су у Макарској 30 особа сумњивих комунизму и исте одпремили за Сплит.

23. липња један одјел од око 600 талијанских војника са одговарајућим бројем частника и дочастника дошао је у село Десне, котар Метковић под видом акције на партизане у околним брдима. Одмах су зашли по селу и наредили, да се народ окупи и када се је неколико сељака окупило, обколили су их и ставили под стражу. Тада су војници у групама зашли по селу и вршили претачине станова, однесавши све до чега су дошли. Дошли су пред стан мјесног жупника дон Станка Влаховића и овога затекли на спавању. Нису му дали ни обући се, него су га босога и само у хлачама истјерали из куће и ставили под стражу. Извршили су му претачину у стану и одузели све ствари од вриједности, као и животне намирнице. Пронашли су један грађански самокрес на кога је имао дозволу од наших власти. По извршеној пљачки у стану, извели су жупника на 600 метара удаљено од стана и тамо га устријелили.

У овом селу има 100 домова и свега је 5 остало које нису опљачкали. Пљачкали су све до чега су дошли, па напослијетку пољодјелски алат и повриће из вртова.

Пучанство је и онако било доста сиромашно, а послије ове пљачке, остало их је који немају нигдје ништа, осим 4 гола зида у кући. Поврх овога свега, одвели су са собом у интернацију 90 невиних особа из овог села, јер одведене особе подпуно су исправни и честити Хрвати, а из овог села нема уопће ни једна особа у партизанским бандама. Овај поступак припадника савезничке талијанске војне силе, немило се је дојмио пучанства у долини Неретве и народ са страхом очекује шта ће се све још са њим одиграти.

Истог дана и исти одјел војника, сличну је пљачку и насиље извршио и у сусједном селу Боровцима, гдје су такођер поврх пљачке, одвели и 75 невиних особа у интернацију.

23—24. липња у селима Шишин, Модро Око, Врбице и Плина у котару Метковић, припадници талијанске војне силе, насилно су пучанству одузимали животне намирнице, новац, стоку, као и уобће све до чега су дошли.

25. липња талијански карабињери у селу Момићи, котар Метковић, ухитили су 5 особа, а из кућа ухићених однијели су све до чега су дошли. На посредовање заповиедника оружничке постаје Метковић неке незнатније ствари повратили су.

30. липња кроз село Норин Кулу, котар Метковић, наишао је један талијански самовоз са војницима. Пред кућом Маре Николић у овом селу самовоз је заустављен и из њега су искочили војници и без икаквог разлога насрнули су на њену 17-годишњу кћер Веселку и њену другарицу 18-годишњу Добрилу Николић. Дјевојке уплашене побјегле су и сакриле се у једну шталу, али су их војници у штали ипак ухитили, бацили у самовоз и одвели за Метковић, гдје се и данас у затвору налазе. Узрок за ово непознат.

28. липња у селу Плини, котар Метковић, талијански војници упали су у шталу Петра Крстичевића и одузели му 1 кобилу и 1 мазгу у вриједности 30.000 куна. Молио их је да му стоку врате, али нису хтјели и тражили су му 10.000 куна. Оштећени Крстичевић ишао је и у Метковић молити заповиедника, али није ништа помогло и видио је на своје очи, када су његову стоку утоварили на брод и одпремили за Италију.

Из јужне Херцеговине, талијански војници дотјерали су у Метковић милијонске вриједности опљачкане стоке, пољодјелског алата, хране, сухомеснате робе итд. па пгто нису могли потрошити ни одпремити за Италију, продавали су тамошњем пучанству за новац.

11. липња талијански војници на постаји Метковић, оштетили су пломбе на вагонима и покрали разну робу. Ово је пријављено њиховим старјешинама, али су ови остали на ово равнодушни и нису ма шта подузели, да се украдена роба од војника одузме.

22. липња од стране талијанских војних власти из Цавтата, ухићен је посједник Мато Костопеч из села Ускопља, котар Дубровник. Узрок ухићења непознат.

25. липња талијанске војне власти ухитиле су Стевана и Јака Милишића и Трипка Шобића, сви из села Главске, котар Требиње. Узрок ухићења наводи се, да су именовани у времену од 10—28. свибња о.г. узели учешћа у партизанским акцијама, па да су запалили жељезничку постају Главска и Војски До.

27. липња по талијанским војницима ухићен је Никола Ноголица из Чељева и Марко Вего из Чапљине. Узрок ухићења је тај, што је у крчми Марка Веге пронађен један војни самокрес власништво ухићеног Ноголице. Ухићени су одпремљени у Метковић и тамо притворени код талијанског заповједничтва.

27. липња у село Дољани, котар Чапљина, довежено је 27 лијесова са мртвим талијанским војницима, који су погинули у борби са партизанима на мјесту „Рујни а" код Вргорца и сахрањени су на римокатоличком гробљу.

III. ВАЊСКА СИТУАЦИЈА:

1) О приликама у пограничним областима сусједних држава, (расположењу становничтва; кретању војске и разним вој. мјерама:)

Пучанство у анектираном дијелу Далмације нерасположено је. Италијани врше живу промицбу да га однароде. Ово се врши особито по школама са дјецом, тјерајући младеж у фашисте и држећи предавање по школама искључиво на талијанском језику.

Депортације су на дневном реду, особито у Сплиту и околици, ну ипак народ није клонуо духом. Много се жале на поступак фашиста, док за војску кажу да је добра и да не чини никакав притисак над пучанством.

У селу Вабину Пољу, на отоку Мљету, прије мјесец дана растурени су комунистички летци. Талијански карабињери под сумњом ухитили су 7 младића из мјеста. Један од ових младића побјегао је из затвора кући и приликом бјегства из самокреса убио је талијанског бригадира, одузео му самокрес и одметнуо се у шуму, па је са њиме скупа одбјегло још 6 младића. Талијанске власти воде истрагу и потјеру поводом овог случаја, те је на оток Мљет упућен и један одјел војске, која до тада није била.

Акцијом талијанских војних снага уз сурадњу четника, граница дуж Црне Горе, очишћена је од партизана, али још и данас талијанске војне снаге са црногорским националистима воде жестоке борбе на подручју Црне Горе са комунистима и до сада су имали прилично успјеха и по неким знацима, борбе се приводе крају.

2) О страним војним бјегунцима:

Нема података.—

3) О недозвољеним прелазима на државној граници, швercу и т. сл.

Нема контроле наших власти, јер ју врше талијанске оружане снаге на цијелом граничном подручју.

4) О односима са граничним властима сусједних држава:

За сада су добри.—

IV. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Стање јавне сигурности још увијек је слабо, а особито на подручју крила Омиш.

Услијед упада комунистичких банди из Црне Горе, угрожена је сјеверна Херцеговина, подручје крила Мостар. Комунистичка акција онемогућује успоставу промета на прузи Сарајево—Мостар. Потребно је да се са што јачим снагама подузме чишћење земљишта и изврши оправака порушених објеката на прузи.

Разбијањем партизана у источном дијелу Херцеговине, стање се је ипак у неколико поправило у тој области. Да би се и на осталом подручју стање донекле поправило, потребно би било подузети јаче акције од стране домобранских јединица на подручјима које и данас држе партизани чврсто у својим рукама и угрожавају особну и имовну сигурност мирног пучанства, јер оружништво не располаже са снагама, потребним за ову сврху.

Заповједник, пуковник:
(Боић)
(М. П.) **Боић**

БР. 144

БОЈНА РЕЛАЦИЈА БАЊАЛУЧКОГ ЗДРУГА ЗА МЈЕСЕЦ ЈУНИ 1942 ГОДИНЕ

БАЊАЛУЧКИ ЗДРУГ
Број 5601 тај.
Дне 14.VII. 1942.
Бања Лука

Предмет: обћа бојна релација за мјесец Липањ.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ II. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
(Главностожерни одјел).—

Савезно заповједи Министарства хрватског домобранства Глст. Оп. Број 1242/тај. од 9. просинца 1941. и заповједи тога заповједничтва Гст. Број 4107/тај. од 1. свибња 1942., доставља се обћа бојна релација Бањалучког здруга за мјесец липањ ове године.

1. липња 1942. г.

Бања Лука. Овога дана око 01.30 сати, напале су јаче непријатељске снаге положаје западног одсјека обране Бања

Луке. Напад је почео према к. 433 (Клупе) и ширио се је ка В. Бранковцу (413). Борба је са прекидима трајала све до 05 15 сати, када се је спустила јака магла и борба је престала.[1]

Губитака на нашој страни није било, а код партизана се није могло установити.

Кључ. Овога дана стигао је у Кључ четнички вођа Урош Дреновић. На овом састанку, на коме су учествовали заповједници посада Кључ и Сански Мост, дошло је до споразума о заједничком раду против партизана.

Истога дана посада Кључа заузела је Желин (1 км источно од Кључа), кога су до тада држали партизани снагом од око 150 људи. На Желину је постављено осигурање.

2. липња 1942. г.

а) Бања Лука: Овога дана партизани су понова подузели напад на положај Клупе (433) — В. Бранковац (413). Напад је трајао све до 17.00 сати. Како су чете I. бојне 1. пјешачке пуковније, које су држале поменути положај, биле доста уморне, упућено је појачање. Појачање је стигло на положај око 12.00 сати. За појачање послата је 1 бојна из III. горског здруга.

Доласком појачања, морал код наших домобрана се је поправио и борба је настављена са повећаном жестином. Напокон су партизани одбијени и повукли су се ка Јасиковим Водама.[2]

Наши губитци у борбама 1. и 2. липња 3 мртва и 28 рањених домобрана. Партизана је нађено око 30 мртвих, али су њихови губитци вјероватно много већи.

б) Бронзани Мајдан. Овога су дана четничке постројбе ушле у Бронзани Мајдан и ухватиле су везу са посадом у Санском Мосту, преко Стратинске (11 км сј. источно од Санског Моста).

Партизани су се повукли ка Маријћки и Пискавици.

4. липња 1942. г.

Бања Лука. Овога дана око 05.30 сати надлетио је Бања Луку један од одбјеглих крилаша. Имао је на крилима нацртане црвене петокраке звиезде. Крилаш је над узлетиштем и обскрбним складиштем летио на висини од 20 до 30 метара и бацао летке комунистичког садржаја, а на узлетиште је бацио и двије бомбе ручне израде.

Стража из 10. пјешачке пуковније и са узлетишта, отворила је ватру из пушака, нашто су они из крилаша одговорили ватром из стројнице.

---

[1] Борбу су водиле јединице Прве крајишке НОУ бригаде.

[2] Исте јединице као под примједбом 1.

Крилаш је затим полетио у правцу Клашнице и пао је код с. Кадињана. Повјеренство, које је изашло на лицу мјеста, установило је да је пилот био погођен зрном из пушке у колено, те вјероватно није био више способан за пилотирање, па се је морао спустити, али је том приликом пао и разбио се.

У крилашу су били пилот причувни поручник Чајевац Рудолф и механичар водник Јазбец Драгутин. Чајевац је био рањен и по исказима неких очевидаца, убио га је Јазбец, који је затим покушао да се спасе бјегством, али је ухваћен и спроведен у Бања Луку, а затим у Загреб.[3]

6. липња 1942. г.

Бос. Дубица. Око 22.00 сати напали су партизани јаким снагама на Бос. Дубицу са свих страна. Борба је трајала све до 01.20 сати 7. липња, када је успјело, да се партизани одбаце јаком ватром и учешћем 2 бојних кола из Јасеновца.[4]

На нашој страни није било губитака. Губитци партизана нису могли бити установљени.

8. липња 1942. г.

Д. Лепеница. (13 км источно од Бос. Свињара). Око 02.00 сата нападнута је оружничка постаја у Д. Лепеници од надмоћних партизанских снага и иста се је морала повући ка Бос. Свињару, гдје је прихваћена од њемачке бојне „Принц Еуген". Посада оружничке постаје Бос. Свињар била је јака 5 оружника и 63 домобрана. Повлачење је извршила без икаквих губитака.

Одмах по доласку ове посаде у Бос. Свињар, њемачка бојна у заједници са четницима, напала је партизане у Д. Лепеници и успјела је да их распрши.

Партизани су овом приликом имали око 100 што погинулих. што заробљених, док наши диелови нису имали губитака. Послије борбе, остатак партизана повукао се је ка Пл. Мотајици.[5]

Д. Лепеница је задржана у нашим рукама.

---

[3] Авион се присилно спустио на територију коју су контролисали четници. Једна група четника опколила је пилота и његовог стријелца и отворила на њих ватру. Руди Чајевац, који је био рањен и није имао могућности да се спаси извршио је самоубиство, док је Драгутин Јазбец заробљен, одведен у Загреб гдје је убијен.

[4] Напад су извршиле јединице Другог крајишког НОП одреда „Младен Стојановић".

[5] Борбе је водио Пролетерски батаљон Босанске Крајине. Ови подаци о губицима Пролетерског батаљона су тачни. Међу заробљеним били су командант батаљона народни херој Здравко Челар, који је стријељан од стране четника и политички комесар батаљона народни херој Есад Мицић, који је одведен у Бању Луку и тамо стријељан. Шире о томе види Зборник, том IV, књ. 5, док бр. 118.

9. липња 1942. г.

Бронзани Мајдан. Надмоћне партизанске снаге напале су четнике, који су држали Бронзани Мајдан и послије кратке али веома оштре борбе, успјеле су да их потисну ка Хан Колима и да заузму Бронзани Мајдан. На овај начин је веза са Санским Мостом поново прекинута, а лиево крило наших чета на западном одсјеку обране Бања Луке угрожено.

10. липња 1942. г.

Ивањска. Овога дана почета је из Ивањске, под заповједничтвом Fuhrungstaba westbosnien, акција за ослобођење Приједора и за опкољавање партизанских снага у Козари, које би се по том требале уништити.

Акција је почела у 05.00 сати у слиедећем распореду:

— Главна снага са оклопном скупином, надирала је цестом Ивањска—Приједор, са задаћом брзог заузимања Приједора.

— Помоћна снага (1 бојна III. горског здруга) од Шушњарице, зоном између цесте и жељезничке пруте ка Приједору, и

— Диверзиона снага (I. бојна 1. пјешачке пуковније), правцем: Шабља (377) (4 км јужно од жељ. пост. Ивањска) — Шеве — Радосавска.

Главна снага је у своме задатку подпуно успјела и у току дана заузела је Приједор.

Помоћна снага је тога дана напредовала свега 5 до 6 км, а I. бојна 1. пјешачке пуковније, која је закаснила већ у почетку (морала се је кретати позади бојне III. горског здрута), задржана је у свом наступању јаком ватром са положаја: к. 261 — к. 262 (1 км сјеверно од Радосавске). Бојна није имала довољно снага, да сама продужи покрет, те је тражила преко њемачког частника за везу, да јој се пошаљу појачања, што није урађено.

Пред сам пад мрака, партизани су почели нападати I. бојну и загрозили су њеном лиевом крилу, са Шева.

Заповиедник бојне, хтио се је са истом повући на сјевер преко пруге и ухватити спој са бојном из III. горског здрута, али се је тому успротивио њемачки частник. Тражена је заповјед и њемачко заповједничтво је заповједило, да се имаде бојна повући ка с. Радуловићи. При овом повлачењу, партизани су искористивши први мрак, напали јаким снагама I. бојну 1. пјешачке пуковније и разбили је.[6]

[6] Овај напад је извршио Ударни батаљон Другог крајишког НОП одреда у садејству са Ударним батаљоном Првог крајишког НОП одреда и Првом четом Првог батаљона Првог крајишког НОП одреда. У овој борби Ударни батаљон Другог крајишког НОП одреда који је водио најжешћу борбу имао је 10 мртвих, 6 несталих и 15 рањених бораца.

Бојна се је у току ноћи повукла ка Ивањској, гдје су се преко циеле ноћи прикупљали поједини заостали и залутали диелови.

У току овога дана I. бојна 1. пјешачке пуковније изгубила је око 80 људи (погинули, рањени и нестали), 11 коња и 5 кола.

У колима је било причувно стрељиво, али је исто поручник Бенић запалио скупа са колима, тако да га партизани нису заплиенили.

Бања Лука. Партизани, који су у току претходног дана заузели Бронзани Мајдан, продужили су са одбацивањем четника ка Хан Колима, тако да је лиево крило западног одсјека за обрану Бања Луке, остало подпуно незаштићено.

Да би се избјегла свака случајност, упућена су из Бања Луке 2 сата I. бојне 10. пјешачке пуковније за појачање посаде западног одсјека за одбрану Бања Луке.

Стожер Бањалучког здруга, који је био тога дана у Ивањској, ради праћења рада акције ка Приједору, журно се је вратио у Бања Луку.

11. липња 1942. г.

Ивањска. I. бојна 1. пјешачке пуковније, у току дана вршила је прикупљање и уређивање сатова. После подне заузела је положај: с. Шутиловићи — с. Саламићи, са осигурањем на к. 310 (4 км сј.-источно од жељ. пост. Пискавица) и на истоме остала у току ноћи.

Остале чете, које су претходног дана почеле акцију ка Приједору, продужиле су исту. О овоме овај здруг нема података, јер се акција води под њемачким заповједничтвом.

12. липња 1942. г.

Бања Лука. Овога дана је по захтјеву њемачког заповједничтва подузета акција са четама западног одсјека обране Бања Луке, са положаја: Шабља (377) — Клупе (438) — В. Бранковац (413), са задаћом, да избију на црту: с. Шеве — к. 253 — к. 294 — с. Грануле — с. Шешићи — с. Бунићи — с. Бркићи. Тога је дана одређена црта у главном и достигнута без нарочитог одпора. Није достигнуто само с. Шеве, јер се није могла ухватити веза са I. бојном 1. пјешачке пуковније, која се је тога дана задржала још код Ивањске.

13. липња 1942. г.

Бања Лука. Чете западног одсјека за обрану Бања Луке, т.ј. I. бојна 10. пјешачке пуковније, I. јуришна бојна, 35. сат 1. пј. пуковније, 17 и 18. сат 10. пјешачке пуковније и два добровољачка сата, продужиле су овога дана добивени задатак

и без великог одпора избиле су на црту: с. Шеве — к. 293 — с. Талићи — Вел. Брдо — с. Миловићи — к. 300.

I. бојна 1. пјешачке пуковније, кренула је овога дана из Ивањске и заузела положај дуж жељезничке пруге од жељезн. пост. Пискавица до к. 138.

На овај начин, а помогнути од четника, који су нападали од Бронзаног Мајдана ка Ракитовачи (3 км. сј. од Бронзаног Мајдана) и Кумбаруши (354), покушано је да се изврши опкољавање и уништавање партизанске ударне бригаде[7] у подручју Ракитоваче и с. Славића.

14. липња 1942. г.

Бања Лука. Чете западног одсјека за обрану Бања Луке продужиле су овога дана надирање ка црти: к. 201 — с. Радосавска — с. Славићи — Ракитовача (449).

Савлађујући мјестимичне одпоре, чете су успјеле да избију на одређену линију, а поједини диелови су допрли до потока Гомјенице.

Око 16.00 сати, партизани су изненада отворили јаку ватру, при чему су употребили и бацаче, а потом извршили јак напад.[8] I. јуришна бојна, код које су се доста домобрана успут напили ракије, прва је попустила и почела се је повлачити. Ово је повукло и остале и све се је дало у скоро панично бјегство.

У току те ноћи, сви су диелови одбачени на полазни положај: Шабља (377) — Клупе (438) — В. Бранковац (413). Ту је једва успјело, да се јединице прикупе, а било је појединих диелова, који су се повукли до Сарачице.

У току борбе овога дана, било је на нашој страни 6 погинулих, 9 рањених и око 120 несталих. Ови су већим диелом пронађени слиедећих дана, када је акција поново подузета.

15. липња 1942. г.

Бања Лука. У току овога дана, вршено је прикупљање чета западног одсјека. Пошто је требало поновити акцију, која је у првом покушају од 12. до 14. липња пропала, појачане су чете западног одсјека са 1 њемачким сатом, 19. сатом 10. пјешачке пуковније, усташким сатом Тјелесне бојне и 1 новачким усташким сатом, који је задржан у причуви, јер људство није било довољно обучено.

Сански Мост. Овога дана, извршен је мањи напад на упориште Дебељак. Напад је трајао око 2 сата и одбијен је.

---

[7] Прва крајишка НОУ бригада

[8] Напад је извршио Трећи и Четврти батаљон Прве крајишке НОУ бригаде.

Од наших, рањена су 2 домобрана, а погинуло је 5 партизана.

Истога дана око 20.30 сати, партизани су пуцали на град са бацачима. Избацили су 4 бомбе и нису направили никакове материјалне штете, али су код становништва створили панику.

Да би се избјегло даље слабљење морала код пучанства и код домобрана, послато је у Сански Мост крилашем 1 бацач 80 мм и 3 бацача 47 мм, да би посада имала чиме да одговара на ватру партизанског бацача.

16. липња 1942. г.

Бања Лука. Овога су дана чете западног одсјека поново кренуле напријед, са задаћом, да избију на црту: к. 201 — с. Радосавска — к. 366 — Ракитовача (449).

Напад је текао доста споро, због замореності чета, али је у току дана ипак достигнутаа одређена црта. Овај напад је помаган од стране њемаца са 1 групом, која је преко с. Радосавске надирала на југ.

У току дана, чете нису наишле на јачи одпор, него је само мјестимично било мало пушкарања.

Погинуо је 1 разводник и рањен је 1 домобран.

Губитци партизана нису познати.

18. липња 1942. г.

Бронзани Мајдан. Овога је дана предвиђено, да се извр[ши] подпуно обкољавање партизанске бригаде у подручју Кумбаруше.

У овој акцији су узеле учешћа постројбе западног одсјека обране Бања Луке, Њемачка група von Wedel, посада Санског Моста и дјелови III. горског здруга. Међутим када је акција почела, постројбе нису наишле ни на каков одпор. Партизанска ударна бригада је искористила 17. липањ и ноћ 17./18. липња, извукла се је и пребацила на десну обалу р. Сане.

20. липња 1942. г.

Бања Лука. У борби између четника и комуниста код с. Трна, убијен је комунистички вођа Радман[9] са још 5 комуниста.

Сански Мост. Коначно је успостављена веза са Санским Мостом преко Бронзаног Мајдана. Овога је дана у Сански Мост ушла I. јуришна бојна, која је са четама западног одсјека обране Бања Луке учествовала у акцији ка Ракитовачи (449).

21. липња 1942. г.

Кључ. Овога је дана посада Кључа узела учешћа у акцији код с. Рибника, у којој су акцији требали поред осталих постројби учествовати и четници.

[9] Милан Радман

Посада Кључ је подузела наступање према добивеној заповједи, али пошто су четници закаснили, то се није могла ухватити веза са њима и 2 сата, који су из Кључа упућени у акцију нису могли ништа урадити сами против јачих партизанских снага.

Истога дана ови су се сатови вратили у посаду, не учинивши ништа. Акција је била одложена.

Бања Лука. Овога дана се је вратила у Бања Луку I. бојна 1. пјешачке пуковније, ради одмора и смјене људства. Како није било довољно људства за попуну свих сатова, то је 35. сат 1. пјешачке пуковније расформиран и претекло људство подјељено је на остале сатове.

25. липња 1942. г.

Горјани. Диелови источног одсјека за затварање, подузели су извиђање са Јабланичког одсјека у правцу ка с. Орахову. Када су ови диелови дошли до моста на р. Љутави, добили су изненада јаку ватру са свих страна и то од оних сељака, који су непосредно прије наиласка наших диелова обрађивали поља. У борби су партизани имали и 1 стројницу и више лаких стројница.

Извиђачки диелови су прихватили борбу, али су се под притиском јачих непријатељских снага морали повући.

Наши су диелови имали у овој борби 3 погинула и 4 рањена, од којих је 1 остао на бојишту, јер је био теже рањен, а другови га због јаке ватре нису могли изниети.

Партизани су имали такођер доста губитака, око 50 људи, јер је наше топничтво точном ватром тукло њихове положаје за вриеме борбе. Ово је заповједник одсјека са своје осматрачнице особно установио.[10]

27. липња. 1942. г.

Сански Мост. Око 01.00 сати партизани су изненада напали на град. Овај је напад изгледа био темељито припремљен, јер су се партизани подпомогнути од њихових једномишљеника у самоме граду привукли тако близу, да су неки тек примјећени, када су били у самоме граду.

У нападу је учествовало око 5—600 партизана, са 2—3 стројнице и више лаких стројница. Напад је подпомагало њихово топничтво са правца Дабра, али није имало никаковог успјеха. У самоме граду пронађена су послие борбе 8 неексплодираних гранатшрапнела.

У 02.00 сата, партизани су успјели већ да заузму цркву и почели су звонити, затим су заузели стан котарског предстојника, пошту, војарну 3. сата Домдо бојне Сански Мост и још неке куће од јачег материјала и у истима се утврдили.

[10] Борбу су водили дијелови Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда.

Тада је почела борба у граду и домобрани су нападали једну по једну кућу и повраћали их од партизана. У свануће пристигла су појачања из Подбрежја и Сасине, те су подухватила партизане с леђа, тако да су они почели се повлачити. У том часу, дотрчао је један њихов теклић и обавјестио их, да пристиже у помоћ легија из Сасине и партизани су се надали у панично бјегство. Око 09.00 сати борба је у самоме граду престала и партизани су дефинитивно избачени из града, а за тим је почело чишћење околице које је трајало циелога дана.

У овој борби, погинули су са наше стране поручник Погачић, два дочастника, 9 домобрана и 1 оружник. Рањени су 2 частника, 6 дочастника, 26 домобрана и 1 оружник. Нестали су поручник Баумгартел Карло (заробљен) и 8 домобрана.

Од грађана је погинуло 3, а рањено 18 особа.

На страни партизана има у самоме граду 54 мртвих и 7 заробљених. Заплиењено је 46 пушака и 1 стројопушка.[11]

У околици града има још мртвих, али нису били сви пребројани, јер су одмах закопавани. Много рањених су одвукли собом.

Одмах је упућена једна бојна састављена од 3 добровољачка сата из Бронзаног Мајдана као појачање у Сански Мост, са 1 водом хаубица. Осим тога упућен је и 9. сат 10. пјешачке пуковније, али је исти слабог бројчаног стања (око 45 људи). Упућено је и стриељиво за попуну утрошеног за вриеме борбе.

28. липња 1942. г.

Сански Мост. Око 02.00 сати, напали су партизани на упориште Трнова. Напад је трајао све до 04.00 сати, када су партизани одбијени. То су вјероватно остатци оних диелова, који су претходног дана напали Сански Мост.

У овој борби рањен је 1 домобран. Губитци на страни партизана нису познати.

У 14.45 сати, стигао је у Сански Мост 1 њемачки сат, који се је затим вратио у Стару Ријеку, гдје је остао као посада.

Око 23.00 сата, напали су партизани страже код самога града и то из правца с. Шеховци и с. Крухара. Напад је извршен слабим снагама и одбијен је око 04.00 сати ујутро.

У овом нападу је рањен 1 домобран, а губитци код партизана нису познати.

Бос. Дубица. Око 01.00 сати извршили су партизани јак напад на Бос. Дубицу, али су одбијени.[12]

---

[11] Напад на Сански Мост су извршиле јединице Првог крајишког НОП одреда. Опширније о томе види том IV, књ. 5, док. бр. 123.

[12] Напад су вршили диелови Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда „Младен Стојановић".

Око 06.15 сати, пошла је једна група радника под заповједничтвом 1 сатника на радове за оправак пута. Самовози са радницима су нападнути, 6 радника је погинуло, сатник и 1 поручник су заробљени, заробљено је и 30 радника, а 9 домобрана је рањено. Партизани, који су извршили напад, били су у усташким одорама. 3 самовоза су запаљена и подпуно уништена.

Одмах послие овога, упутили су њемци 1 бојну у чишћење.

II. ЗАПАЖАЊА

У току ових акција запажено је:

Партизани изненађени изненадном акцијом подузетом од стране њемаца и брзим падом Приједора, пружају још увјек доста јак одпор и жилаво су се борили све док је било и најмање изгледа да ће им успјети, да споје групу која је у Козари са групом, која је остала отсјечена јужно од Приједора.

Послие протјеривања партизанске ударне бригаде преко р. Сане, и Козарска група је почела давати слабији одпор, а појединн диелови су се почели предавати.

Из овога се може закључити, да немају још подпуну организацију и да појединн диелови остављени сами себи нису у стању да пружају неки јачи одпор. Треба само енергично повести акцију и преузети иницијативу у руке, па да они попусте.

III. НЕДОСТАТЦИ И ГРИЕШКЕ.

— Опрема код појединих диелова домобранства је још увјек слаба Има читавих сатова, који имају слабе ципеле, тако да је и од стране њемаца стављена примједба и тражено да им се дају боље ципеле. Све постројбе нису још добиле летњег одиела, те домобрани поред замора, морају трпјети још и велику врућину због одиела.

— Има постројби, код којих се причувници нису смјенили већ 7 па и 8 мјесеци, те свакодневно стижу молбе и жалбе, да их се смјени. Било би потребно, да се једанпут и ово питање уреди. Требало би то регулисати, па или да се причувници смјењују или пак службено објавити, да се за још извјестно (одређено) вриеме не могу смиенити.

— Научна опрема причувних частника и дочастника је веома слаба. Примјећује се велики недостатак обскрбних частника, те обскрба тече доста слабо.

— Преписка је још увјек огромна, и ако је више пута већ то напомињано. Што је најгоре, умјесто да се смањује, она се повећава, тако да ће ускоро бити несавладљива, у приликама у којима се налазимо.

Заповједник генерал
(Брозовић)
Брозовић

БР. 145

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 15 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИМА НА ТЕРИТОРИЈИ ЗАПАДНЕ БОСНЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ — ТАЈНО
Одјел за јавну сигурност
Број 836 тајно

У Бања Луци, дне 15. српња 1942.

Предмет: Догласно извјешће доставља. —

1.— ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ,
2. — РАВНАТЕЉ. ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ,
3. — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ I., II. И III. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА,
4. — ЗАПОВЈЕДНИЧ. 1., 2., 4., 5. и 6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
5. — МЈЕСТНОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ БАЊА ЛУКА,
6. — ВЕЛИКОМ ЖУПАНУ ВЕЛИКЕ ЖУПЕ САНА И ЛУКА БАЊА Л.

У смислу Привременог Упута за организацију и рад извјештајне службе у војсци, изданог по Главном Стожеру Војсковође под В. Т. Број 1123 од 22. српња 1942., достављам догласно извјешће према прикупљеним податцима по подређеним ми оружничким јединицама у вриемену за последњих 15 дана у слиедећем:

2. — Четничко-комунистичка акција и предузете против мјере:

Четничка акција: Након склопљених споразума са нашим властима престала су непријатељства између четника и наших оружаних снага. Међутим у послиедње вријеме четничка промицба узима све већега маха. Испади појединих четника на дневном су реду. Међу грко-источњацима шире неповјерења према државним властима, младиће који примају позиве за наступ домобранске вјежбе узимају у њихове постројбе и тако им онемогућавају одазвати се позивима. На подручју које они држе у рукама забранили су пучанству сваки извоз. Особито је арогантна скупина четника на подручју оружничке постаје

Бос. Свињар. Наведену скупину предводи Никола Форкапа. Четници наведене постројбе врше разне акте власти. На дневном су реду преметачине кућа католика, а има и више случајева злостављања мјештана, тако да су многи присиљени напуштати њихове домове и склонити се преко Саве у Славонију.

. . .

Комунистичка акција: Комунистичка акција поприма све шире размјере и то поглавито на подручју оружничког крила Нова Градишка и Осијек. На подручја наведених крила сваког дана на реду су одвођења мирног становништва, нападаји на домобранске, оружничке и усташке постројбе, рушење жељезничких пруга и постаја, палења обћина и ометања а и прекидања радова у шумским предузећима.

Партизански притисак на подручју оруж. крила Бања Лука је знатно попустио. Успјешно се приводе крају предузете акције од стране наших и њемачких војних оружаних снага на подручју Козаре и Просаре. Већи дио наведених планина темељито је већ прочишћен, што је повољно одјекнуло на наше пучанство.

Народ услиед недовољне заштите наших власти слабо или никако не јавља о покретима партизанских банди. Постоји оправдана бојазан да не подлегне утицају комунистичке промиџбе, коју сами партизани врше одржавајући по селима јавне саборе на које народ милом или силом доводе.

Оружничтво обзиром на његово слабо бројчано стање и обзиром на далеко јачег непријатеља није у стању бранити ни сама сједишта оружничких постаја, а камоли пружити пучанству потребну заштиту на коју има пуно право.

Као важније догађаје комунистичке акције који су прикупљени од послиедњег извјешћа па до данас, износим слиедеће:

. . .

27. VI. око 1 сат, јаке наоружане комунистичке скупине извршиле су нападај њих око 6—700 са десне и око 5—600 са лиеве стране р. Сане, на град Сански Мост, када су успјели пробити се кроз домобранске и оружничке редове у сам град. Борбе између комуниста и наших оружаних снага трајале су све до 8.45 сата када су комунисти одбијени.

На нашој страни погинуо је 1 частник (поручник), дочастник (наредник) и 13 домобрана и 1 милиционер. Теже рањени 1 надпоручник и 1 поручник и 1 оружник.

Губитци на страни комуниста износе око 100. По граду Санском Мосту и упориштима пронађено је 45 мртвих партизана.[1]

[1] Види док. бр. 22.

28. VI. око 23 сата, скупина наоружаних комуниста (непознато колико) почела је вршити препаде на мјесто Пакрац који су трајали све до слиедећег дана 7 сати. Пушчана, стројничка и из самокреса ватра чула се је преко циеле ноћи. Неколико пута су комунисти покушали продрти у мјесто али су сваки пута одбијени. Око 7 сати комунисти су се повукли.

28. VI. у 23 сата, комунисти су са јаким наоружаним снагама напали на упориште Демишевац (5 км. сјеверозападно од Санског Моста) затим упориште Побрежје (3 км. сјеверозападно од С. Моста) и Крухаре (5 км. источно од С. Моста).

Наступајућег днева око 4.12 сати, комунисти су одбијени. Рањен је један наш домобран, дочим других губитака није било. Губитци на страни комуниста су непознати.[2]

28. VI. неутврђеног времена, непознат број партизана, порушили су све мостове на цести Каменско — Пакрац и на цести Каменско — Воћин, насилно одвели Стипу Јандрића, његову кћер Марицу и унуку за чију се судбину незна. А државну цесту код гвозденог моста (11 км. сјеверно од Вилић Села) прекопали.

28. VI. у 22 сата, 5 наоружаних партизана, у селу Трстенцу (12 км. јуто-источно од Бос. Кобаша) ухватили и убили усташу Каменског Андрију, а истомјесног сељака Теодора Павичића тукли, злостављали са погрдним риечима а затим га пустили.

28. VI. један одред од 115 оружника сукобио се са партизанима код села Грабавца (10 км. југо-западно од Бос. Дубице) који су били јаки око 100 наоружаних људи, па је тада у борби убијено 4 партизана, дочим је нестао један оружник.[3]

Истога дана на 5 км. од Бос. Дубице према Приједору на цести комунисти су напали 3 војна камиона са око 100 радника. У нападају је учествовало 30—35 наоружаних комуниста. 7 радника је погинуло, 9 рањено и 30 их заробљено. Међу заробљенима налази се и обкопарски сатник и један поручник као и котарски лиечник из Бос. Дубице. Самовози су на цести запаљени.[4]

. . .

1. VII. око 15.30 сати, један непознат зракоплов једномоторни, двокрилац, црне боје без икакове ознаке налетио је са сјеверозапада према југу у висини од 30 м. бацивши над селом Колонија Дубрава (8 км. јуто-источно од Бос. Градишке) и

---

[2] Борбу су водиле јединице Првог крајишког НОП одреда.

[3] Борба је вођена са јединицама Другог крајишког НОП одреда.

[4] Ову акцију је извршила група бораца Другог крајишког НОП одреда.

Буковац (4 км. сјеверно од Колонија Дубрава) на три мјеста већу количину лета[ка] са петокраком звиездом.[5]

. . .

Што се пак тиче операција које су од стране наших и савезничких њемачких оружаних снага предузете на подручју Козаре и Просаре завршене су ових дана са добрим успјехом. Уништено је око 3.000 и заробљено око 3.000 партизана. Број пронађеног и заробљеног оружја за сада још се нема података.

. . .

IV. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Опће прилике и прилике јавне сигурности на подручју ове пуковније су слабе и забрињавајуће. Особито су јавносигурностне прилике слабе на подручју оружничких крила Нова Градишка и Осијек, које се услиед комунистичке дјелатности сваког дана погоршавају.

На територији четничке надлежности налазе се ове оружничке постаје:

Хан Кола, Кадина Вода, Крупа на Врбасу, Лушци Паланка и Горњи Рибник — све Бањалучког оружничког крила; — у рукама комуниста Ђулавец, Липовљани и Каменско, а постаја Хрвачани у рукама четника: све Ново-градишког оружничког крила.

Ради што ефикасније одбране од побуњеника извршено је преселење појединих оружничких постаја како слиеди: Шипраге у Врбањце, Илица код С. Моста у Врхполје, Лушци Паланка у Гор. Рибник, Бравско у Горњу Саницу и Ситница у Кључ: — све Бањалучког оружничког крила.

Оружничке постаје које су у послиедњим акцијама ослобођене из руку партизана, успостављају се и у кратком року ће почети дјеловати.

Економско стање је и надаље врло тешко и забрињавајуће.

Извјешгајна служба и поред свих предузетих напора од стране државних органа, тешко се развија услиед јаке комунистичке и четничке дјелатности односно промицбе.

На знање и увид.

ЗАПОВЈЕДНИК. ПУКОВНИК:
(Новак)
Новак

(М. П.)

19. VII. 1942

---

[5] Летке је бацао партизански авион са којим је пилотирао народни херој Фрањо Клуз. (23 маја на аеродром ,у ослобођеном Приједору спустила су се два домобранска авиона којим су пилотирали Фрањо Клуз и Руди Чајевац. Опширније о томе види Зборник, том IV, књ. 5, док. бр. 76).

БР. 146

ИЗВЈЕШТАЈ ЧЕТВРТЕ БОЈНЕ ОСМЕ ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 20 ЈУЛА 1942 ГОД. О САСТАНКУ ЧЕТНИЧКИХ, УСТАШКО-ДОМОБРАНСКИХ И ЊЕМАЧКИХ ПРЕТСТАВНИКА У ТУЗЛИ

IV. БОЈНА
8 ПЈЕШАЧКА ПУКОВНИЈА
Број: 635. тајно
У Тузли 20/VII. 1942.

ПРИЕПИС: Д.К.

Предмет: Извјешће о састанку
четника са Њијемцима.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 8. ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ

ТУЗЛА

Према брзогласној заповједи тог заповједничтва подношам извјешће о састанку четничких представника мајевичке групе са њемачким подпуковником г. Wustom у Тузли на дан 18. VII. 1942.

Како је било раније заповјеђено 18. ов. мј. у 8 сати примио изасланство четника у Лопарама и са самовозом допратио их до Горње Тузле одакле је под пратњом једног њемачког сатника и 6 њемачких војника спроведени у Тузлу гдје су у 10. сати били најављени и примљени од стране подпуковника г. Wüsta. Изасланство четника сачињавали су МИРКО ЂУКАНОВИЋ војводин побочник бивши полицијски чиновник у Бијељини, ЉУБОМИР ПЕТРОВИЋ, заповједник четничког батаљона посавског и један четник коме имена незнамо, бивши југословенски ветеринарски поручник. Исти су предали и пуномоћи подписане од војводе Керовића. Изасланство је примљено од стране подпуковника г. Wusta у присуству тројице њемачких сатника и моме, те им је подпуковник Wust саопћио слиједеће:

1. Захваљује им се да имају повјерења у њемачку војску и да ће он њихове молбе и жеље доставити вишем заповједничтву њемачком.

2. Упозорује их да њемачка војска није окупаторска у Хрватској и да је она само зато ту да ову младу државу помогне у њезином изграђивању и да је жеља Нијемаца да Хрватска буде самостална и јака.

3. Да у неком разговору о промјени хрватских граница не може бити никаква говора нити би он допустио такову дебату.

4. Да се изасланство повуче у сусједну собу и у присуству подписаног изнесе писмене своје молбе, и жеље.

Делегати су молили да ако им може доћи који виђени грађанин православне вјере, да би се са њима разговарали и упознали са приликама које владају данас у Хрватској. — Надаље су молили да смију отићи у хотел Тузла на доручак, што им није било одобрено. Послије тога био им је у часничкој менажи сервиран доручак у присуству двојице њемачких часника, те иза тога одведени су у посебну собу те су издиктирали своје услове под којима би пристали на повратак кући и на сурадњу са Хрватском. У то вријеме дошао је апотекар МИЧИЋ[1] који је био позват од стране њемачке команде и саопћио му је да изнесе стање у Хрватској. Именовани је тражио да може са њима на само говорити, што му није било дозвољено, те његов читав рад састојао се само у томе, да је помогао код превођења њихових услова.

Четници су поставили слиједеће услове који су израђени у више примјерака од стране Њемаца и то:

1.) да се са територије Босне уклоне све усташе и легионари тврдећи да су они починитељи многобројних зала над српским житељством и да дан данас исто чине.

2.) Подпуна равноправност припадника православне вјере са припадницима осталих вјера.

3.) да се одобри повратак из емиграције свих оних који су насилно и противу своје воље пребачени преко границе Хрватске.

4.) да се свим Хрватима и Србима који су се у току ове године нагло обогатили испита имовина и иста одузме у корист државне благајне. —

5.) Да се Србима који су оштећени у посљедњој години дана надокнади штета.

6.) да се сви Срби који се налазе у концентрационим логорима и затворима пусте осим оних који су затворени као комунисти или злочинци.

7.) да њемачке и хрватске војне власти ако дођу до споразума исте гарантирају, да ће се услови споразума и точно извршити.

Послије писања услова четницима је сервиран ручак тако и подписаном као и њемачким часницима те су послије ручка примљени код подпуковника г. Wusta. Подпуковник г. Wust прочитао је њихове услове на њемачком језику и наредио подписаном да их преведе на хрватски како би именовани могли подписати услове, што су исти учинили и један примјерак су добили да однесу војводи мајевачком.

---

[1] Обрад Мичић, апотекар, познати љотићевац и сарадник њемачких окупатора

Г. подпуковник Wust је саопћио да се све точке њихових услова могу примити мање или више осим точке под 1.) те им је разјаснио да у данашњој Хрватској нема више дивљих усташа, него да су то редовите војничке формације код којих влада стега. Легионарских формација нема више него су претворене у домобранство и ако се нађе који случај злоупорабе власти од стране легионара да се према починитељима најстрожије поступа. Послије тога разлагања претставници четника извршили су надопуну својих услова и то: да се са територија Босне уклоне и разоружају све дивље усташе и да остану усташке бојне, да се легионари који нису под домобранским заповједничт[вом] него на своју руку оружане скупине разоружају. —

Подпуковник Wust им је саопћио да све евентуалне тужбе и жалбе, молбе њему писмено шаљу преко заповједника IV. бојне 8 п.п. а тако исто да ће и он њима слати преко истога заповједника. Послије тога им је подпуковник г. wust наново захвалио и наредио мени и њемачком сатнику да изасланство одпратимо до Лопара што је и учињено, те су именовани око 16. сати стигли у Лопаре без икаквог инцидента и четнике пребацили преко мјеста за Прибој.—

Приликом одмора послије ручка у њемачком заповједничтву војводин побочник Мирко Ђукановић, изкористивши прилику када су остала двојица изасланика били забављени са Њемцима, умолио ме је да га подпуковник Wust прими насамо, без остала двојица да то примјете. Подпуковник wust примио је истога у моме присуству, те је њему саопће слиједеће: Да капетан СТЕВО ДАМЈАНОВИЋ звани Леко, који има лажну легитимацију под именом Мирко Томић издату од стране четничког војводе у Лозници Даке а сада се моментално налази у Београду, као и свештеник СВИТЛИЋ, Лекин брат ЂУРО ЈОВО ДАМЈАНОВИЋ и неки ПЕРА КРАМЕК, настојали су и настоје да сврну војводу Керовића али имају врло мало присталица за сада, а дочим је у изгледу пораст присталица Лекиних јер обећавају народу да ће доћи 3.000 србијанских четника у Мајевицу са много оружја и стрељива.

Надаље тврди да капетан Лека је експонент Драже Михајловића и Лондонске владе и да четници у Србији играју дволичну улогу, као и да им је циљ завладати Мајевицом. Моли да се Лека и његове другове у Србији затвори. Даље тврди да се Србијанци пребацују преко Дрине код Бање Ковиљаче и да преко Витинице долазе у Мајевицу.

То је све на писмено узето, подписато од стране Мирка Ђукановића а од стране подпуковника Wusta му је загарантовано да нитко неће сазнати осим мјеродавних о његовој изјави.

Приликом растанка подпуковник г. Wust им је обећао да ће још у току дана доставити читав предмет Њемачкој вишој команди у Београду.

Доставља се предњи извјештај с молбом да се што прије достави заповједнику дивизије.—

ЗАПОВЈЕДНИК БОЈНИК:
Воска в.р.

БР. 147

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ПРВОГ ГОРСКОГ ЗДРУГА ЗА МЈЕСЕЦ ЈУНИ 1942 ГОДИНЕ

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
I. ГОРСКОГ ЗДРУГА
Оп. Бр. 188 /тај.

У Бос. Дубици дне 20.VП.1942

ПРЕДМЕТ: Обћа бојна релација овог сдрута за мјесец липањ 1942 године.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ГОРСКЕ ДИВИЗИИЕ.—

Савезно Заповједи Министарства Хрватског Домобранства (Главни Стожер) Оп. Број 1242/тајно од 9. просинца 1941. године, доставља се обћа бојна релација за мјесец липањ 1942 године у слиедећем:

I. УСТАШКО ДОМОБРАНСКА ПУКОВНИЈА:

1. — **Циљ:** Крстарење у циљу чишћења Шамарице од Петриња и избијање на полазни ћостав ради акције на Козару и затварање обруча око Козаре на просторији: Д. Јеловац — Бос. Дубица.—

2. — **Сврха:** Уништгење партизанских диелова.

3. — **Ток операција:**

У времену од 1. до 7 (закључно) липња т.г. бојне У.Д. пуковније, осим III. бојне, налазиле су се и то: I бојна у селу Летованци, док се II. бојна налазила у селу Мајуру. Са тих мјеста бојне су вршиле крстарење у разним правцима, у циљу проналажења и уништења појединих партизанских група. У томе су успиевале.

III. бојна У. Д. Пуковније вршила је крстарење из Петриња у разним правцима, са истим циљем. Важнијих догађаја није било.

На дан 6.VI. о.г. III. бојна замјенила је са постава I. бојну У.Д. Пуковније код села Летованаца и са 11. сатнијом 2. сатнију III. ловачке бојне у селу Комареву.

Тај распоред, тј. II Бојне у селу Мајуру, III. бојне на просторији Летованци — Комарево и I Бојна Петриња, био је уједно и распоред до на вечер, пуковнија је заузимала постав пред Шамарицом.

По мојој личној заповиеди Оп. Број 70/тај. пуковнија је на дан 9. VI. кренула са одређене црте ка Шамарици. Тога дана непријатељ није давао јачег отпора, осим на фронт III. бојне код гробља код с. Јошавице.

Дне 10. липња бојне су са достигнуте црте: Мачково Село — с. Беговићи — Пустара Жилић — Брјебровна и II бојна с. Кукурузари — јужна ивица с. Мајура, вршиле даљне напредовање.

Пред фронтом III бојне, непријатељ, у јачини око 70 људи код с. Комоговина дао је јачи одпор, али се повукао након краћег ватробоја ка Градини. На другим дјеловима фронта није давао отпора.

Дне 11.VI. бојне су са црте, и то: I бојна Раманово Брдо — к. 449; II бојна Вранова Глава — Милошева Коса — Јакшић; и III бојна Пујаска Кућишта — с. Ловча кренуле напријед. Ни тога дана није се наишло на јачи отпор непријатеља, осим на правцу II бојне, гдје се је повукао.

Дне 12.VI. бојне су са достигнуте црте кренуле, и то: I Бојна са водом горских топова 3. сатније, крстарећи до Добрљина, II. бојна крстарећи по падинама Шамарице, у Хрватску Костајницу, III. бојна у село Грдановац. Ту су бојне посјеле положаје — I. бојна замјенила је II бојну 2. Горске пуковније, која је замјена извршена 13.VI. до 13 сати.

По заповједи Заповједничтва I. Горске Дивизије, I. бојна замјенила је III бојну У.Д. пуковније још у току 13.VI, те је поновно положај око Добрљина посјела II бојна 2. Горске пуковније.—

I. бојна замјенила је II. бојну код с. Грдановац.

III. бојна без 9. сатније пребачена је у Хрватску Костајницу, док је 9. сатнија морала чекати док се замјени са једном сатнијом I. бојне. Иста сатнија стигла је у састав своје бојне код Бос. Дубице тек 14.VI. око 7 сати и одмах кренула у акцију према Дубици.

По мојој личној Заповједи Оп. Број 98/тајно од 13.VI. бојне У.Д. пуковније кренуле су у акцију према Дубици у три колоне, и то: десна I бојна, средња III и лијева колона II бојна.

Догађаји према Дубици јесу:

На дан 14.VI. на правцу III бојне наишло се на јак отпор партизана на црти к. 283 — Црква Св. Вида — Вељино Брдо, који је отпор након двосатне борбе одбијен. У 19.30 сати код к.

320 (Равни Пут) наишло се на једну јаку групу партизана. Том сам приликом особно издао налог 11. сатнији да пресјече отступницу а са ватром стројо пушака држао сам непријатеља са фронта. У 20.15 сати, 11. сатнија наишла је на јаку непријатељску ватру и услиед јаке непријатељске ватре била је принуђена на повлачење. Са јуришним водом, којег сам особно развио прихватио сам одступајуће дјелове 11. сатније, а које сам под приетњом казне смрти задржао на једном чувику к. 320 и преноћио циелу ноћ, утврдивши се. Исто тако на правцу II Бојне наишло се код Баља на јачи отпор партизана, који су јуришом одбијени.[1]

Дне 15.VI. вршено је даљно напредовање. Поновно код I бојне код Мићин Гроба.

Сви ти покушаји навале партизана су одбијени. Тога дана ватром 1. Горске битнице, разбијена је 5. чета ударног батаљона[2] партизана код села Календари, којом су приликом убијени командир чете и политички комесар. Истога дана један зракоплов без бијеле траке на крилима али и без плаве звијезде бацао је бомбе на I. П. и III. бојну тако да су два домобрана лакше рањена.

Дне 17.VI. дошло је до јаког отпора на фронти III бојне код Д. Јеловца. И тај је отпор енергично сузбијен и партизани јуришем потиснути са положаја.[3]

Дне 18.VI. са мањим отпорима, бојне су достигле одређену црту, и то: I бојна с. Поглеђево, III бојна Маглајци — Бјелајци и II бојна Бјелајци (искључно) — к. 189.

Међутим, на дан 20.VI. I бојна У.Д. пуковније преживјела је једну тешку навалу код с. Поглеђева, обзиром на чињеницу, да је лијево крило II Горског Сдруга било разбијено, а спој са истим прекинут. Партизани су тога дана наваљивали на I бојну и вршили десетак јуриша, који су сви крваво одбијени. Бојна обкољена са свију страна, морала се под заштитом својих дијелова повући ка с. Маглајци, гдје су се одступајући дјелови I бојне прикупили код III бојне. Тога дана само храбро држање I. бојне омогућило је извлачење исте, уз доста тешке губитке у људству и материјалу.[4]

Непријатељ је тога дана оставио 200 мртвих — пребројаних особа.

---

[1] Борба је вођена са дијеловима Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда.

[2] Ударни батаљон Другог крајишког НОП одреда

[3] Борба је вођена са дијеловима Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда.

[4] Напад су извршили Први, Други и Ударни батаљон Другог крајишког НОП одреда. Овом приликом је убијено и рањено 100 непријатељских војника, а заробљено 20. Заплијењена су 2 тешка митраљеза, 10 пушкомитраљеза, 80 пушака и 1 топ.

Заповјед за повлачење I. бојне на црту Елезовача — Мљечаница добивена је код овог стожера у 5. сати на дан 20.VI. Међутим, уз сва напрезања, да се заповјед достави I. бојни, није се у томе успјело, јер је I бојна била обкољена. И 9. сатнија III. бојне, која је била одређена за хватање споја са I. бојном, морала се повући услиед јаке ватре.

На дан 21.VI.; са остатцима I. бојне ове пуковније, кренуо сам особно према усменој заповједи Заповједника I. Горске Дивизије на с. Урамовци, камо је бојна извршила навалу на дан 22.VI. ради заузимања поставе Елезовача — Мљечаница.

По Заповједи I. горског сдруга, Оп. Бр. 154/тајно, II. бојна ове пуковније морала је 21.VI. достигнути црту р. Моштаница и ухватити спој са I. бојном IV. горске пјеш. пуковније код с Петковци. Том приликом, лиево крило II. бојне (7. сатнија) дочекана је јаком ватром, ухваћена у кљешта, али се ипак успјела извући и прикупити.[5] I. Бојна се морала услиед овога повући на стару црту, тј. Бјелајци (искључно) — к. 189.

Тога дана мјењао је свој постав стожер пуковније, али се по заповједи I горског сдруга Оп. Бр. 177/тај. вратио на старо мјесто к. 163 (Грбавци).

Ноћу 21/22.VI. нападнута је јачом снагом од стране партизана I. бојна, која је избијала на нови положај.

На дан 22.VI. у 15 сати, ојачана I. бојна кренула је у навалу на црте к. 222 — Урамовци у циљу заузимања поставе Мљечаница — Елезовача. Под јаком и жестоком борбом, бојна је успјела, а уз припомоћ зракопловства да заузме одређени положај. Том приликом, тј. за вријеме навале на постав Елезовача — Мљечаница бојна је била под непосредним заповједништвом пуковника Згаге, заповједника I Горског Сдрута.

На тој црти тј. Елезовача — Мљечаница — Маглајци — Бјелајци — к. 189, заповјеђено је утврђивање бојне. У ту сврху било је додјељено око 75 домобрана, новака 11. новачке пуковније на сваку бојну. Од тих није било велике користи, јер су били јако лијени, а њихове старјешине нијесу давали труда да их подуче у важности њиховог посла. Утврђивање извршено је властитим снагама са успјехом.

Током ноћи 23/24 VI. партизани су у јачим снагама нападали на наше поставе, без икаквих резултата, јер су бојне биле утврђене, одржавајући тјесан спој десно и лиево. Бојнама сам заповједио да се циело вријеме шаљу јаче обходње, како у извијање испред, тако и иза фронта.

У јутро 24.VI. I. бојна потпомагала је ватром као и пребацивањем снага поставу групе Шнур.

На дан 28.VI. око 6 сати једна група партизана, напала је 11. сатнију са леђа и том приликом успјела је пробити фронт

[5] Исте јединице као под 4.

и повући се у Козару планину. Међутим истога већ у 21.45 сати II Бојна ове пуковније нападнута је јачом снагом, који је напад одбијен након краћег ватробоја. Напад је обновљен 29.VI. у 1.45 сати а у 4 сата нападнуто је лиево крило II бојне, гдје су партизани успјели ускочити у наше ровове.

Заповједник II. бојне створио је причуву, састављену од теклића и товаровођа и са том снагом извршио протунавалу. Том приликом партизани изненађени овим препадом повукли су се.[6] Лиево крило II. бојне враћено је на своје мјесто. Непријатељ је имао тешке губитке.

До краја мјесеца код пуковније прошло је без значајнијег догађаја.—

II. I. БОЈНА 4. ГОРСКЕ ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ:

1. — **Циљ:** Исто као и за Усташко домобранску пуковнију тј. крстарење у циљу чишћења Шамарице од Петриње, избијање на полазни положај-постав ради акције на Козари и затварање обруча око Козаре на просторији с. Петковци — Поток Мошћаница — к. 99.—

2. — **Сврха:** Уништавање партизанских дјелова.

3. — **Ток операција:** 8.VI. насилно извиђање села Брђани од Блинског Кута, којом је приликом 2. сатнија исте Бојне наишла на слабији отпор одметника-партизана, јачине 20 пушака, који су се послије краћег ватробоја повукли Старом Селу. Заузимање постава Брегови — Бјеловац — Костреши.—

Дне 9.VI. чишћење терена до црте Кукурузари — Бјеловац — Уметићи. При чишћењу терена бојна је наишла на јачи отпор партизана, јачине око 3 сатније, који су послије двочасовне борбе разбијени и потјерани.

Од стране ове бојне било је губитака 2 мртва и 8 рањених. Од партизана погинуло је 6 а рањених је било више што се могло установити, по траговима крви.—

Дне 10.VI. Бојна је чистила терен од црте Кукурузари — Бјеловац — Уметићи до црте Ђурина глава — Козја глава. На том одсјеку код села Меченчани разбијена скупина од 20 партизана. Властитих губитака није било, док су убијена три партизана униформирана без оружја. Рањене су партизане одвукли са собом.

Дне 11.VI. Бојна је чистила просторију од црте Ђурина глава — Козја глава до села Лотине — Дабићи — Зрин.

На тој просторији бојна је наишла на партизанске обходње.

Властитих губитака није било. Убијена су два униформирана партизана и 15 у цивилу, код којих није пронађено оружје, док је једног униформираног заплиењена пушка са 5 набоја.

[6] Борбу су водиле исте јединице као под 4.

Дне 12.VI. Бојна је чистила просторију од Лотине до Костајнице.

Непријатељ не примећен. Властитих и непријатељских губитака није било.

Дне 13.VI. Бојна се одмарала у Костајници и припремала за даљни рад.

Дне 14.VI. Бојна је чистила просторију уз Уну од Костајнице до линије с. Бачвани — с. Чекићевац и Ум. Бојна је тада наишла на групу партизана и када је на њу отворила ватру добила је са лијеве обале Уне јаку ватру. Након сат и по јаког ватробоја утврђено је да су Усташе отвориле ватру нама на бок. У даљном надирању непријатељ је давао преко цијелог дана слабији отпор.

Властити губитци један мртав, један рањен и рањена два Њемачка дочастника. Непријатељски губитци, убијено 30 партизана без оружја, док је пронађена 1 пушка, 5 кубура, 1 самокрес.—

Дне 15.VI. због јаког партизанског одпора код сусједне бојне, бојна остаје на мјесту и врши извиђања испред положаја. Непријатељ са двије стројнице, једном стројопушком и 30 пушака, током читавог дана узнемирује наш положај. Властити губитци 1 убијен и 2 рањена. Ухваћен 1 жив партизан који је касније убијен на бјегу са једном торбицом муниције.

Дне 16.VI. Бојна надире од црте Бачвани — Чекићевац до црте к. 203 — Врановац сломивши јачи непријатељски отпор. Енергичном навалом заузето је Панино Брдо на коме је непријатељ пружао јак отпор. Властити губитци 1. рањен. Непријатељски губитци, убијено 7 партизана без оружја, док су пронађене 2 пушке и 1 кубура.

Дне 17.VI. Бојна надире од црте Врановац — к. 203 — р. Уна до црте с. Хадровци — Дубичко Поље са наслоном на р. Уну и чисти поменуто земљиште. Изнад с. Верија наишло се на слабији отпор. Властити губици 1 рањен (накнадно у превијалишту умро). Непријатељски губитци непознати.

Дне 18.VI. Бојна чисти просторију испред себе до црте с. Петковци — к. 131 — поток Моштаница до утока у Уну.

Примјећене су мање групе партизана у с. Божићи и Клековци, који су се након што је ватра на њих отворена, разбјежали. Властитих губитака није било. Непријатељски губитци непознати.

Дне 19.VI. Бојна на пријашњој црти била је укопана. Наша обходња приликом извођења у с. Скључани, налази на мању групу партизана који су одмах побјегли. Током ноћи стално мјестимично узнемиравање нашег положаја. Властитих губитака није било. Непријатељски губитци непознати.—

Дне 20.VI. Бојна на пријашњој црти, мања група партизана напала на наш положај којом приликом је 1 домобран рањен. Непријатељски губитци непознати.—

Дне 21.VI. Бојна се налазила на поставу с. Петковци — поток Моштаница — к. 99. Мјестимични покушај непријатеља да се пробије кроз стрељачки ланац, али је свагдје спријечен. Властити и непријатељски губитака није било.—

Дне 22.VI. Бојна је била на заузетој црти, осим 4. стројнич. сатније, која је била упућена по Заповједи Дивизије у састав Усташко Домобранске пуковније.

Непријатељ је мјестимично узнемиравао наше положаје. Властитих губитака није било, а непријатељски губитци непознати су.

Дне 23.VI. Бојна је била на пријашњој црти. Мања група партизана покушавала је продор на средини постава али је ватром одбијена. Властитих губитака није било а непријатељски губитци нису познати.

Дне 24.VI. Предња црта не промјењена. Из села Личани непријатељ у јачини око 40 пушака и једне стројопушке напао је десно крило бојне али је одбијен. Рањен је један домобран, а непријатељски су губитци непознати.

Дне 25.VI. Предња црта непромењена. Мање групе партизана узнемиравале су положај бојне. Нема важнијих догађаја. Властитих губитака није било, а непријатељски губитци непознати-су.

Дне 26.VI. Предња црта бојне непромјењена. Мање групе партизана узнемиравале су положај бојне. Није било важнијих догађаја. Властитих губитака није било а непријатељски губитци непознати су.

Дне 27.VI. Бојна је кренула преко Бос. Дубице и с. Грабавца на ново одређени положај од раскрснице пута код с. Елезоваче преко млина на потоку Мљечаници и захвата 300 метара лиеве падине потока Мљечанице. На том положају бојна се утврђивала за стојећи став. Властити и непријатељски губитака није било.

Дне 28.VI. Предња црта није промјењена. Непријатељ не примјећен. Властитих и непријатељских губитака није било.

Дне 29.VI. Бојна је била на истом поставу. Непријатељ са 1 стројницом узнемиравао нас на поставу са неколико рафала. Властитих и непријатељских губитака није било.

Дне 30.VI. Бојна је била на истом поставу. Завршени су били заклони за стојећи став. Борбе није било.

III. КОМБИНОВАНА БОЈНА ПОДПУКОВНИКА ШИМИЋА РУДОЛФА:

1. — **Циљ:** Да затвори отвор и спријечи даље продирање партизана који су отвор учинили партизани разбијањем једне бојне IV. Горског Сдруга.

2. **Сврха:** Потпуно затварање Козаре ради уништења партизана.

3. — **Ток операција:**

Дне 19.VI. бојна је формирана у Дубици у 2 сата и иста је кренула из Дубице и затворила правац на црти: Мићин Гроб гдје је заноћила до ујутро. Истог дана у 21. сат по Заповједи Заповједника I. Горске Дивизије примио сам заповједничтво над овом бојном. У току овог дана сукоба с партизанима није било.

Дне 20.VI. како положај којег је бојна посјела дан раније није одговарао ситуацији, да затвори даље пробијање партизана из Козаре према Бос. Новом односно Костајници, то је према налогу Заповједника Дивизије враћена натраг на црту Кнежпоље — с. Читлук и са те црте да чисти терен до линије цркве (Д. Јеловац) — Смерделец. У току овог дана бојна је наишла на жесток отпор партизана којом приликом погинуло је један заставник Усташки и два чаркара, дочим партизани су имали много веће губитке.

Дне 21.VI. бојна је држала положај црква Смерделец којег је фортификациски уредила за одсудну одбрану. У току овог дана дошло је за вријеме извиђања до сукоба са партизанима којом је приликом више партизана погинуло.

Дне 22.VI. бојна је држала положај црква Смерделец. У 8 ч бојна је нападнута са јаком снагом партизана. У 9 сати бојна је ојачана са 3. сатнијом I. Бојне 4. Горског Сдруга која је благовремено стигла, разбила напад партизана и прешла до извјесне границе, везајући се за свој положај у, гоњење. За вријеме ове борбе погинуло је и рањено неколико наших људидомобрана, док је партизана преко 120 погинуло, а рањених много више Овом приликом пало је доста плијена у наше руке. Борба са партизанима завршена је у 12 сати.[7]

У 13. сати бојна је појачана са бојном подпуковника Шнура.

Према Заповједи Заповједника Дивизије обе бојне подпуковника Шнура и моја, осим 3. сатније I. бојне IV. Горског Сдрута која је упућена у састав I. бојне Усташке Домобранске Пуковније кренуле су у напад са циљем чишћења терена и заузимања црте Долови — Југовића Брдо, коју су истог дана у 20 сати заузеле. За вријеме овог напада наишло се на јак отпор партизана који су разбијени и протјерани у правцу Козаре.

Дне 23.VI. У току овог дана бојна је држала положај Долови — Патрија, хватајући спој десно са II Горским Сдругом на Сределу, а лијево са III бојном IV. Горског сдрута на Југовићево Брдо. У току дана бојна је вршила уређење положаја и извиђање побуњеника према Козари.

[7] Борба је вођена са Другим батаљоном Другог крајишког НОП одреда.

Дне 24.VI. око 2 сата партизани су извршили жесток напад на цјелом положају. Све до 5 сати партизани су на положају ове бојне били разбијени, претрпивши велике губитке по своје.

Око 5 сати партизани су успјели у јаким масама, да разбију долином риеке Мљечанице ударајући у бок и позадину III бојне IV. Горског Сдрута, која се разбјегла на све стране. Један дио бојне, као 6. сатнија Усташке бојне гро снаге 3. Усташке сатније видјевши да је III бојну (разбијена) расплињена нагло су напустили положај и повукли се у правцу Грабавца. У овом моменту повукао се и стожер III бојне IV. Горског Сдрута с неколицином својих људи здравих и неколико рањених на положај Долови гдје је био стожер моје бојне.

Како су већ партизани зашли у мој бок и позадину, а са фронта навала је била све јача и јача, код преосталог дјела моје бојне завладала је паника. Видјевши овакову ситуацију, то у споразуму са подпуковником Шнуром одлучили смо се са преосталим људима на одступање са прихватом. Како људство с којим сам располагао у бојни уобће није имало појма у борбеној обуци то је одступање више-мање личило на рулу бјежања, тако да сам са подпуковником Шнуром, мањим бројем частника и домобрана омогућио да стварамо извјестан прихват у циљу прихваћања рањених и изнемоглих домобрана.[8] Према добивеним податцима гро обих бојна налазио се је дјелом на Грабавцу, а дјелом на путу од Грабавца за Дубицу (одакле су од стране пуковника Перичића враћени на Грабавац). Услиед овога одлука подпуковника Шнура и моја била је да се сасма повучемо на Грабавац с циљем да прикупимо и уредимо бојне.—

Око 13. сати пошто је прикупљање и уређење бојне завршено са бојном а према заповједи заповједника дивизије, пређао сам од села Мирковца у напад са циљем чишћења терена побуњеника и заузимања цесте црква — Смерделец. У 17 сати ова линија је постигнута. За вриеме овога напада наилазио сам на врло жесток одпор партизана, али је исти разбијен с тешким губитцима по противника. У току ноћи предузето је нагло утврђивање и израда препрека.

За вриеме овог дана одузета мије 9. сатнија 11. п.п. а придодата два слаба вода (1 из 5. сат., а 1 из 7. сат.).—

Дне 25.VI. Заповјед из дивизије добивена да се продужи напад до линије Долови — Југовића Брдо, која црта заузета је у 13.30 сати под јаким одпорима противника, који је врло тешко савладан, јер је противник био риешен да задржи тај положај. По заузећу поменутог положаја наишло се на грозан призор који су партизани учинили над нашим људством од 24. овог

[8] Напад на непријатеља извршиле су снаге Првог, Другог и Ударног батаљона.

мјесеца. Тако наишло се на једну групу наших домобрана који су били скроз свучени, убијени и поређани један поред другог. Тако исто се пронашло 3 домобрана скроз свучена али живи који су требали бити стријељани, али су побјегли од истих и своје животе спасли. У 20.15 сати стигли су њемачки тенкови за појачање бојне који су распоређени на положај у циљу ојачања бојне.—

Дне 26.VI. до сукоба са партизанима није долазило. На положају су предузете мјере утврђивања и уређивања положаја.

Дне 27.VI. Узнемиравања тога дана није било. Продужено уређење и утврђивање положаја.

Дне 28.VI. у 0.15 сати партизани су извршили жесток напад преко Патрије на лиево крило. Борба је трајала 2 сата. Нападач је одбијен с великим губитцима у мртвима и рањенима. У 3 сата партизани су извршили поновно жесток напад на десно крило. Борба је трајала до 3.45 сати када је људство 5. сатније под заповједничтвом поручника Јеловице Ивана извршили јуриш, разбили нападача и наниели му врло тешке губитке у мртвима и рањенима. Плиен 2 пушке, 9 оквира за стројопушку и разног другог материјала.

Дне 29.VI. Продужено је утврђивање и уређење положаја. Противник није покушао вршити узнемиравање наших трупа.

Дне 30.VI. дан је прошао без узнемиравања.

IV. БИТНИЦА ОВОГ СДРУГА:

Придодата је Усташкој Домобранској пуковнији за чији је рачун и радила у мјесецу липњу а ток рада означен је под I.

V. СТРЕЉИВИ ПОВОЗ ОВОГ СДРУГА:

Није активно судјеловао у операцијама. Губитака није било.

VI. ОБСКРБНИ ПОВОЗ ОВОГ СДРУГА:

Није активно судјеловао у операцијама. Губитака није било.

VII. ДОЈАВНИ ВОД ОВОГ СДРУГА:

1. — **Циљ:** Постављање споја између јединица овог сдруга у операцијама.

2. — **Сврха:** лакшег уништења партизанских дјелова.

3. — **Ток операција:** У вриемену од 14. до 22.VI. вод није употребљаван као техничка јединица. Брзогласна веза се није могла одржавати и подизати због покрета јединица унаприед. Круговална веза са стожером дивизије није се могла успоставити због неисправности апарата.—

Дне 23.VI. вод је подигао везу-брзогласну од Дубице преко Дубичког Поља кроз распоред II и III бојне Усташко Домобранске пуковније.—

Дне 24.VI. подигнута је брзогласна веза главним путем до с. Грабавца. Истог дана продужена је брзогласна веза до Смерделеца к. 278 и даље до Југовића Брда и Долова.

Вријеме од 24 до 29.VI. није било никаквог значајнијег рада.

Дне 30.VI. ухваћен је спој са лиевим крилом II Горског Сдруга и то помоћи брзогласа. Властитих губитака није било за цијело вријеме.

VIII. ОБКОПАРСКИ ВОД ОВОГ СДРУГА:

1. — **Циљ:** Уништење партизанских дјелова и затварања партизана на Козари.

2. — **Сврха:** Уништење партизанских дјелова.—

3. — **Ток операција:**

До 24.VI. Вод није активно учествовао у операцијама.—

Дне 24.VI. Вод је ушао у састав Групе Шимића Рудолфа, подпуковника и цио рад је изнет у точ. III.

IX. ПРЕВИЈАЛИШТЕ ОВОГ СДРУГА:

Није активно судјеловало у акцијама. Губитака није било.

X. — НЕДОСТАТЦИ:

Сдруг није имао срестава за одржавање споја, те је исти одржаван једино теклићима. Касније добијена средства за спој — круговали нису се могли користити, јер су јединице биле удаљене по фронти од 5 до 10 километара.

Појединим јединицама дати су сувише широки фронтови. Дневни циљеви особито при акцији кроз Шамарицу били су превише велики. Испресецано земљиште, јака пошумљеност, захтјевало је да се дневни циљеви одређују краћи. На тај начин Шамарица се није могла детаљно прокрстарити.

Заповједницима пуковнија и сдрута није дата никаква причува ради располагања, већ свој утицај морају испољавати једино својом интервенцијом т.ј. подизањем морала.

За евакуацију грађана као и огромне количине стоке требало је одредити посебне јединице, јер јединице остављене код Меченчана и Комоговине нису дале никакве користи.

Са јужне стране Шамарице није извршено затварање како је то било предвиђено, те су се партизани пред сдрутом слободно повлачили. Усташка сатнија у Зрину о нашој акцији и доласку није имала ни појма, те је чак и отварала ватру на наше поједине дјелове при доласку у Зрин.

Усташке јединице нису имале значке спознавања те се врло често догађало, да су отварале ватру на наше дјелове и обратно. Ово се особито појавило при изласку II. бојне У.Д. пуковније из Босанске Костајнице.—

Јединице I и III. бојне У.Д. пуковније премјештене су у току ноћи 13/14.VI. дакле пред сам почетак акције из Добрљина у Грдановац, из Грдановца у Костајницу без особите потребе, те су у акцију пошле заморене, послије једног ноћног марша скроз покисле и недовољно отпремљене.

Заповјед за акцију од Костајнице за Дубицу, која је требала отпочети 14.VI. у сата, добивена је 14.VI. у 0.30 сати, и ако су се бојне налазиле на просторији око 20 км. удаљења од стожера, а спој је био кроз земљиште које је непријатељ тукао пушчаном ватром.

Здравствена служба функционирала је веома добро особито у првим линијама. Обскрба свим здравствени потребним творивом била је потпуна и никада се није показало помањкање истог. До пуковнијског превијалишта евакуација је вршена са примитивним срествима, али врло брзо. Потешкоће су се јављале кад је здруг оперирао далеко од бољих путева и тада није било могуће да из позадине стигну превозна средства из превијалишта сдруга. Тако се је догодило, да смо били присиљени 16 и 17.VI. довозити скупину рањеника 2 дана са скромним срествима, којима је сдруг располагао, међу њима било је неколико теже рањених, а један је од њих преко ноћи (рањен у трбух и плућа) умро.

Због недовољне обучености, новаци ноћу на сваки шушањ отварају јаку ватру чиме одају распоред јединице. Крух се дотура на терен по 5—6 дана стар, пљеснив због љетне врућине, те се уобће није могао употриебити. Да би се ово избјегло потребно би било да су пољске пећи у мјесту обскрбног упоришта.—

XI. — ИСКУСТВА:

У овим акцијама стечена су слиедећа искуства:

Чим се наиђе на ватру засједа партизана, треба одмах исте задржавати са фронте ватром, а у бокове упућивати јача одељења ради обкољавања јер тада одмах напуштају положај и повлаче се, бојећи се заробљавања.

На вику партизана „Јуриш Хура Другови“ не треба отварати ватру већ кренути за њима јер се тада редовито повлаче.

На преноћиштима треба се одмах утврдити и то у групицама 3—4 домобрана на размаку од 10—20 корака. Ово из разлога: што партизани нападају редовито ноћу.—

Вриеме напада редовито бирају између 0. до 4 сата. Ватру отварају са велике даљине, али веома прецизно пуцају.

За гађање старјешина употребљавају одабраније стриелце.

Свиетлеће ракетле што мање користити, јер их употребљавају и партизани, услиед чега се често долази до забуне.

При навали треба увиек тежити обкољавању, јер се партизани боје заробљавања.

Изјавама заробљених партизана не треба никада вјеровати, јер редовито лажу.

Због дрскости партизана треба да се увијек одржава што тјеснији спој, јер партизани тежс да отварају ватру у леђа.

У з. ЗАПОВЈЕДНИК
НАДПОРУЧНИК
(Врачић)
Врачић

БР. 148

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА САРАЈЕВО ОД 21 ЈУЛА 1942 ГОД. О САСТАНКУ ЧЕТНИЧКИХ И ДОМОБРАНСКИХ ПРЕТСТАВНИКА КОД СРЕДЊЕГ У У БЛИЗИНИ САРАЈЕВА

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
Бр. 1275/тај.

У Сарајеву, дне 21. српња 1942

Предмет: Успостава постаје
Средње.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ

САРАЈЕВО

Поручник г. Гламузина Анте водни заповједник у Сарајеву којег сам 19. ов.мј. одредио да са потјерним одјелом I. и оружницима постаје Озрен појача домобранске постројбе које су упућене у правцу Средње — Иванчићи, доставио ми је своје извиешће број Уредовно од 20. српња 1942. о досадањем раду у слиедећем:

„При долазу у Средње поред осталих, побјегло је и 6 четника који су били стража у Средњем. Сељаци који су доласком домобрана и оружника у Средње побјегли и напустили своје домове, повратили су се кућама.

По молби православних сељака данас у 16.30 сати у друштву 3 домобранска частника састао сам се са вођом четника Дерикоњом Савом[1] више Средњег, који је изјавио, да је јучер

[1] Злогласни четнички командант на Романији убијен од органа народне власти 1946 године.

т.j. 19. српња 1942. поручио генералу г. Лукићу да се састану 26. ов. мјесеца код Хреше ради преговора.

Дерикоња је желио сазнати околности под којима су дошли домобрани и оружници у Средње и њихов задатак, као и увјете за преговоре. О нашем задатку у Средњем нисмо говорили, док смо о преговорима изјавили, да смо за њих не надлежни и да ће мо о томе обавјестити наше предпостављене.

Да до данашњег састанка са Дерикоњом није дошло, за сигурно би од четника из Црнога Врха и Округлице били ноћас или сутра нападнути, јер су четници већ били запосјели пут на седмом километру од Семизовца и у том погледу истакнутији четници са Црног Врха на свом састанку донијели одлуку. Према изјави жељезничког дочиновника жељ. постаје Љубина Миличевића Мате четници из Округлице били су спремни за напад и послали једног муслимана да извиди, гдје се посада у Љубини налази и какве је јачине.

Дерикоња је послие нашег састанка са њим зајамчио да посаде неће нападати и да ће ступити у везу са четницима код Округлице и приобћити им да невршe нападе и да сачекају резултат преговора са генералом г. Лукићем.

Исто тако зајамчио је Дерикоња сигурност радницима који раде на поправки жељ. пруге, брзогласне линије па и онима, који раде око припреме дрвета стим, да извоз израђеног дрвета неће дозволити док се не склопи споразум.

Домобрани, који су одређени за посаду у Чевљановићима и Иванчићима неће се упућивати из Средњег док се не изврши поправак жељ. пруте, па ради тога није могуће за сада успостављати оруж. постају Иванчићи".

Предлажем предње извиешће знања ради и молим, да се по овоме подузме потребно.

Пошто је у изгледу успостава оруж. постаје Иванчићи и Озрен пэред постаје Средње која је успостављена, за сада се неби могли приступити формирању крстареће сдјела II. са базом Пазарић о којем говори тамошња заповиед Тај. J.C. 1370 од 11-VII 1942., све док се недобије потребно појачање по мом предлогу Тај. број 1250 од 16. српња 1942. Потребно је, да се са позивом оруж. прићуве пожури, пошто се неће моћи одржати ни ове постаје са овим бројем момчади која ће остати послие истека овога мјесеца и одпуста причувни оружника за које је донешено риешење о одпусту.

Заповједни сатник
(Радош)
21. VII. 1942 **Радош**

БР. 149

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАИОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ЈАЈЦЕ ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. О ЗАУЗИМАЊУ ПРОЗОРА И ГОРЊЕГ ВАКУФА ОД СТРАНЕ ПАРТИЗАНА

ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ЈАЈЦЕ
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 500 Тај.
У Јајцу, дне 22. српња 1942.

Предмет: Догласних извјештај
достављa. —

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(Ј. С.)
САРАЈЕВО

На темељу привременог Упута за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједничтва Ј. С. Бр. 32 Тај.—41. и прикупљеним подацима од јединица овог крила, достављам извјештај за послиедњих 15 дана. —

. . .

2. — Четничка акција и предузете против мјере:

Наоружани четници на подручју котора Вар. Вакуф и Јајце у главном су прешли скупини Уроша Дреновића као своме вођи, који сурађује са нашим грађанским и домобранским властима. На позив домобранских власти да се јаве православци ради одслужења дјелатног раздобља ови се слабо одазивају. Тако је 11. VII. 1942. православаца — младића рођених 1922 и 1923 године, који су били позвани, нису се одазвали на војну дужност, већ су отишли од своји кућа са подручја котара Јајца, и јавили се четничкој скупини у селу Имљани.

Извјештај оружничке постаје Понир Бр. 680 од 12. VII. 1942.

5. српња 1942. прешла је једна скупина четника из Јања, котар Јајце на подручје котара Бугојно и без икакве дјелатности склонили се у села Брезичане, Скакавце и Зијамет, котар Бугојно. Између ове групе четника и партизана изгледа да је дошло до жестоке борбе у планини Хрбљине, котар Гламоч, у којој је борби погинуо партизански вођа Станко Кутањац.[1]

[1] Борбу је водио Пети крајишки НОП одред. У овој борби Станко Кутањац није погинуо. Види том IV, књ. 5, док. бр. 95.

Ради тога вођа ове четничке скупине Ђорђе Ђелмо, сељак из Зијамета, котара Бугојно, дошао је у Бугојно и изјавио лојалност домобранским и усташким властима. Сједиште ове четничке скупине налази се у селу Брезичанима, котар Бугојно, а имаде их наоружаних око 120. Други четничких подухвата није примећено.

Извјештај оружничке постаје Бугојно Бр. 316 Тај. од 7.VII. 1942.

3. — О комунизму:

У току прошлих 15 дана осјећа се живља комунистичка акција на подручју котара Прозор, Бугојно, Купрес, Дувно, Ливно и Гламоч. Партизанске групе већином сачињавају Србијанци и Црногорци, који су прешли овамо преко Коњица, затим на Прозор, Горњи Вакуф, Бугојно и Доњи Вакуф, гдје су ухватили везу са партизанском бандом која се налази у планини Горица, котар Јајце. Овим партизанским хордама наводно се прикључило много нашег живља.

Као важније износим слиедеће:

1) дне 28. липња 1942. Јелчић Тадија сељак из Требишева, котар Дувно, повратио се из ропства од партизана из Г. Вуковског, котар Купрес. Јелчић је између осталог изјавио, да су га партизанске вође преслушавале распитивајући се о нашим оружаним снагама, као и о приликама под којим живимо. Једном приликом партизани су га довели да слуша круговалну постају Москва на круговал којег су имали у кући. Овом приликом да је чуо како говори неки бивши Југословенски часник наводећи како Русија напредује и како ће она побиједити како су Руси вратили назад Њемце око 40 км., како су Хрвати поклали невину њихову дјецу и жене као и да ће се опет основати Југославија. Даље је Јелчић изјавио да су му партизани говорили да су се наша три зракоплова предала њима и једна пуковнија домобрана из Загреба, као и то, да се фра Стипан Налетић бивши жупник из Конгоре, котар Дувно, кога су партизани у мјесецу свибњу одвели, налази код њих у некој писарници као писар, јер да им је он јавио да дођу по њега и да у Дувну има само 5 особа — људи који нису комунисти.

Извјештај оружничке постаје Дувно Бр. 426 тај. од 1.VII. 1942.

2) Дне 30. липња 1942. око 6 наоружани партизана на мјесту Превала 7 км. сјеверно од Присоја напали су Њемачки самовоз фирме „Hansa Jaltmetall“ и хитцима из пушака оштетили резервну гуму. Жртава није било. Послије овог дјела побјегли су у планину Тушница. За овим бандитима одмах се упутио заповједник постаје Присоје са својим оружницима, ризничком стражом и милиционерима, гдје су наишли на око 50 партизана на мјесту Зелен-Долац, котар Ливно, са истим

ступили у борбу која је трајала 2.30 сата. На страни партизана било је 20 мртви, док на нашој страни није било губитака.[2]

Извјештај оружничке постаје Присоје број 298 тај. од 16. VII. 1942. у мјесту Барице 2 км. западно од Д. Вакуфа и запалили кућу на штету Пансиони Пилане и сељака Петра Сакића у истом мјесту. Штета се цијени на око 5.000.180 Куна.

Извјештај оружничке постаје Доњи Вакуф број 689 од 10.VII. 1942.

4) Дне 10. српња 1942. заповједник постаје Прозор брзогласом извјестио је заповједника оружничког вода Бугојно, да је истог дана једна скупина наоружани партизана напала на мјесто Прозор, њих око 600, — Усташке постројбе и оружници који су се налазили у Прозору отворили су ватру на партизане и том приликом убили 10 партизана, одузели 10 пушака и један сандук стрељива. Са наше стране један мртав и 2 рањена. За даљни ток борбе око Прозора до сада нема никаквог писменог извјештаја, нити се зна точно шта је са оружницима који су се тамо на служби налазили, осим извјештаја од оружничке постаје Дувно број 1019 од 16. српња 1942. из којег се види, да је 15. о. мј. дошло на ову постају 6 домобрана — причувника са оружничке међупостаје Шћита у сељачкој одори и ови су изјавили, да су им партизани одузели одору и оружје у Шћиту, оружнике растерали, те заузели мјесто Шћит[3] и Прозор.[4]

Ове причувнике заповједник постаје Дувно упутио је 6. оружничкој пуковнији у Мостар.

5) Дне 12. српња 1942. око 3 сата извршен је напад од стране партизана, њих око 2.000 наоружани пушкама, стројницама и бомбама, те након краће борбе заузели мјесто Гор. Вакуф и оружничку постају.[5] Са ове постаје избјегла су 3 оружника у Бугојно, док се за 5 оружника незна.

Извјештај заповједника оружничког вода Бугојно Бр. 449 од 12. српња 1942. Предњу скупину партизана сачињавају Црногорци и Србијанци, који су дошли од Коњица.

6.) Дне 12. српња 1942. заповједник оружничке испоставе Вагањ оружник Мехмед Хумачкић идући на пошту, на цести између Пролога и Вагња сусрео је једну непознату и наоружану особу. Оружник Хумачкић одмах је позвао непознатог да стане и дигне руке у вис, што је овај и учинио. Затим га је оружник разоружао одузевши му једну Маузерову пушку и 70 набоја за исту, те 1 хлаче, ранац и једну петокраку црвену

---

[2] Борбу је водио Ливањски НОП одред.

[3] Шћит је заузео 13 јула Шести батаљон Прве пролетерске бригаде. Шире о томе види док. бр. 39, прим. 2.

[4] Напад су извршиле јединице Прве пролетерске и Треће санџачке бригаде. Види док. бр. 39, прим. 2.

[5] Напад је извршила Четврта пролетерска (црногорска) бригада. Види док. бр. 142, прим. бр. 2.

звиезду. Ухићени је био Милош Амамовић из села Врбника, котар Книн, стар 21 годину, који је био са партизанима у планини Вјештића Гора. Партизан Амамовић предан је домобранској посади у Ливно.

Извјештај оружничке постаје Пролог број 992 од 12. VII. 1942.

7) Дне 13. српња 1942. око 800 наоружани партизана пушкама, 2 тешке стројнице, 8 лаки и 1 бацач мина, прешли су из Гор. Вакуфа преко села Љубоњића сјеверно од Бутојна, затим продужили пут према Оборцима сјеверно од Д. Вакуфа. И ова скупина партизана већином су Црногорци, Херцеговци и Далматинци.

Извјештај оружничке постаје Бугојно Број 325 тај. од 14.VII. 1942

8) Дне 13. српња 1942. једна група партизана Црногораца, који су стигли овамо преко Коњица, Прозора и Гор. Вакуфа, која су мјеста према сазнању у њиховим рукама, напала је на творницу гипса у непосредној близини Д. Вакуфа. Како је до творнице дошло само око 100 партизана били су исти одбијени. Овом приликом партизани су срушили пругу око 50 метара дужине ради чега је био прекинут промет.[6] Истог дана напала је једна група партизана на жељ. постају Оборци њих око 700, на прузи Доњи Вакуф — Травник и домобранска стража њих око 40 примила је борбу, али услиед надмоћности одметника домобрани су се повукли у саму зграду од куда су продужили борбу.[7] Говори се да је код Обораца погинуло око 150 партизана, док је код домобрана погинуло 3 и 3 теже рањена.

Како су овдје партизани одбијени повукли су се у правцу Јања, западно од Д. Вакуфа, а југозападно од Јајца и придружили се партизанима у овим мјестима ради заједничког напада на Бугојно, Доњи Вакуф и евентуално Јајце. Партизани из Јања у више махова нападају на домобранске страже на каналу централе Електро Босна, али није било губитака на страни домобрана, а на страни побуњеника није познато. Иначе побуњеници сада стално нападају пругу Јајце — Д. Вакуф и особни промет је у прекиду. У Доњем Вакуфу и околици воде се борбе са партизанима, али се незна точан послиедак јер нема везе. Партизани који су дошли из Црне Горе преко Коњица, Прозора и Гор. Вакуфа, нападали су Бутојно и Доњи Вакуф, а пошто су од Бутојна и Доњ. Вакуфа одбијени, заузели су село

---

[6] Напад на пругу су извршиле јединице Друге пролетерске бригаде.

[7] Оборке је напао Трећи батаљон и Трећа чета Првог батаљона Друге пролетерске бригаде. Пошто је непријатељ био јако утврђен напад није успио. Осим тога у току напада из Травника је упућена у помоћ непријатељској посади Прва бојна 15 домобранске пјешачке пуковније па су партизани одустали од даље опсаде.

Прусац 4 км. јужно од Дољ. Вакуфа, те се неколико пребацило и у Јањ одакле угрожавају пругу Јајце — Доњи Вакуф, а постоји вјероватноћа да ће напасти и мјесто Јајце.

Партизани су у селу Прусцу заробили једног водника и 10 домобрана са једном стројном пушком, док су остали избјегли. Заробљене војнике су разоружали, свукли и пустили на слободу. По заузећу села Прусца 18. о. мј. од стране партизана одмах су се пустили према Дољ. Вакуфу да га заузму и дошли близу на око 2 км.

И сада се воде борбе око Копчића, Урија и Прусца југоисточно од Дољ. Вакуфа и исход борбе до сада није познат.

Право бројно стање партизана незна се, али према изјави једног заробљеног партизана Црногорца, сазнаје се да их има-де и то Србијанаца око 1200, Црногораца око 700, а наводно да се је много прикључило нашег живља к њима од Коњица, Прозора и Гор. Вакуфа као и они од Јајца који су били у Горици планини и Јању. Према томе може се цијенити да их заједно може бити око 3000—4000 момака. Осим тога међу њима има доста жена и дјеце.

Извјештај заповједника оружничког вода Јајце Број 354 тај. од 21. српња 1942. и број 352 тај. од 20. VII. 1942.

Данас је примљен извјештај од заповједника оружничког вода Ливно број 852 од 16. српња 1942. из којег се види, да је мјесто Гламоч опкољено од партизана са свију страна, да су ови наоружани са пушкама, стројницама, бацачима мина и једним брдским топом, те да су партизани дјелимично заузели неке куће у самом Гламочу, од куда воде борбу са нашим домобранима и оружницима.

Акција са наше стране предузета је на све стране, али се исход до сада точно незна.

За оружничку постају Рама до сада се незна да ли је пала у рупе партизана или не, јер нема никакве везе.

4. — Акција страних агената, рад и кретање сумњивих особа, туђинских и непријатељских агената, провокатора и антидржавних елемената: Није запажено.

5. — О страној промичби у народу: Није запажена.

6. — О приликама прехране и промета:

Прилике прехране пучанства на подручју, котара Дувно, Ливно и Гламоч су очајне. Народ колико се боји одметничких банди још се више боји глади и ради тога настаје сваким даном све више незадовољство према данашњем стању. И на подручју котара Прозор, Бугојно, Јајце и Вар. Вакуф није стање много боље. На тргу у Јајцу на слободној продаји може добити свега, али цијене су немогуће и тако високе да се новца за ове цијене не може прибавити.

Промет између Јајца — Доњ. Вакуфа и Бутојна жељезницом је угрожен, а сада је и у прекиду, јер побуњеници стално руше пругу. Аутобусни Јајце — Вар. Вакуф нередован је услијед сталног утрожавања.

7. — О односима војске са усташким организацијама и са грађанским властима: Добри су и коректни.

8. — О односима са савезничком војском, чији се дјелови налазе на нашем подручју: На подручју крила нема савезничке војске.

П. АКЦИЈА НАШИХ СНАГА

Води се око Доњег Вакуфа, Бугојна, Гор. Вакуфа и Гламоча, али усљед прекида промета нема точни података.

III. СТАЊЕ У ВОЈСЦИ:

Код оружничтва: Дух, морал и стега добри су, осим код неколико њих који су стављени под предходну казнену истрагу и оружника Јожефа Јакшића са постаје Ливно, који је 28. липња 1942. побјегао из притвора и придружио се партизанима у планину Цинцар.

IV. ВАЊСКА СИТУАЦИЈА:

1) Ово крило не граничи са страном државом.
2) Страних војних бјегунаца нема.
3) Недозвољених прелаза и шверца преко крилног подручја нема.
4) Односи са пограничним властима, у колико се може дознати, добри су.

V. ОПЋИ ЗАКЉУЧАК:

Јавна сигурност на крилном подручју угрожена је, усљед кретања партизанских група. Побуњеници пљачкају мирно становништво и одводе их силом у шуму или их убијају. Нова жетва још није стигла, те усљед несташице хране бојати се још већег погоршања стања јавне сигурности.

Међу народом влада велики страх од најезде побуњеничких хорди.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Заузете су оружничке постаје Глоговац, Шипово, Герзово, Млиништа, Прекаја, Преодац и Потоци још у прошлој години, а Равно у ожујку о. г. те Гор. Вакуф, Прозор 12. српња 1942 као и оружничка међупостаја Шћит.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ СЕ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Није било.

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

На подручју овог крила ниједна постаја није враћена у наше руке нити обновљена.

НАПОМЕНА: Надопуна точке 2. — четничка акција:

Четнички вођа Урош Дреновић лојалан је и нарочито сузбија сваку самовољу било којега четника.

Тако је 12. VII. 1942 око 21 сат пред самом постајом у Вар. Вакуфу затекао је једног наоружаног четника које му је наредио да иде одмах спавати. Како овај није хтио послушати говорећи: „Знадетели ви бре да сам ја Српско дете". Вођа четника Урош Дреновић одмах га дохвати за пушку разоружао бацио на земљу те га изударајући рече му: „... ти српску мајку нећеш више овдје српбовати" и даде га одвести у затвор.

С молбом на уредовање.

Заповједник сатник:
(Цурић)
Цурић

(М. П.)

БР. 150

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТРАВНИК ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. О ПРОЛАСКУ И БОРБАМА ДРУГЕ И ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НА ТЕРИТОРИЈИ КРИЛА

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
Бр. 794/тај.

У Травнику, дне 22 српња 1942.

ПРЕДМЕТ: Извјешће о догласној служби предлаже. —

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
САРАЈЕВО (J. С.)
ЖУПСКОЈ РЕДАРСТВЕНОЈ ОБЛАСТИ ТРАВНИК

На темељу заповједи Те пуковније Тај. J. С. Бр. 879 од 27. травња 1942. предлаже се предње извјешће о догласној служби за протеклих 15 дана.

I. ОБЋА УНУТАРЊА СИТУАЦИЈА:

1.) Расположење народа обзиром на ваньске и унутарње политичке догађаје:

Расположење Хрвата према Независној Држави Хрватској и Поглавнику је добро.

Након постигнутог споразума између четничких одреда и наших власти, прилике се нормализирају. Ипак, у колико су се овим споразумом донекле прилике средиле и омогућило пучанству мирнији живот, четници у потпуности не поштују утаначене одредбе постигнутим споразумом, већ потајним радом као и промичбом код православног пучанства роваре против пробитака наше државе. Сматрају, да само они имају право опходарења на своме сектору, а чак захтевају, да се милиција и разоружа. Врше код свога пучанства неке припреме, позивајући га, да се на дати знак, када то буде услиедило, имају сви без разлике одазвати позиву. Одвраћају момчад, да се не одазива на војну дужност, за одслужење дјелатног раздобља у домобранству, већ их позивају, да се прикључе четничким одредима, а било је случајева, да су ове особе чак и присилно одводили.

Начин прехране четничких одреда није регулисан никаквим законским прописима, услиед чега су принуђене четничке опходње крстарити по терену, присилно одузимати живежне намирнице, чиме се изазивају сукоби и ствара неповјерење код пучанства према нашим државним властима.

Може се темељито сумњати, да је постигнути споразум извршен са неком нарочитом тенденцијом и да би се једног дана, када за њих то буде погодан моменат, могло очекивати, да одклоне потписани уговор и да наставе и даље са својим ранијим проту-државним радом.

Од лојалних четничких одреда, може бити без знања њихових заповједника, одвајају се појединце групице, добро маскиране, и врше пљачке по селима разних одјевних предмета, драгоцјених ствари и готовог новца.

У вриеме од 5. до 13. српња 4. пролетерска партизанска бригада, састављена од партизана Црногораца, Србијанаца и Херцеговаца, добро наоружана са стројницама и бацачима мина, прокрстарила је кроз крилно подручје, те пљачкала и ступала у борбу са нашим и њемачким оружаним снагама. Кретала се је као десна побочница, своје главнине осталих партизанских бригада,[1] правцем: Тарчин — Забрђе — Лепеница — Пашкина Кава — Крешево — Инач, кота 1425 — Дусина — Дернечиште — Дебело Брдо — Прокошко језеро — Јаворњача — Шебешић према Горњем Вакуфу и Бугојну. Наниела је огромне штете

[1] Односи се на марш групе пролетерских бригада у Босанску Крајину.

пучанству, које је бјежало и склањало се пред њиховим налетом штитећи своје животе. Својим пролазом створила је неспокојство, страх и бојазан код пучанства, што још и данас влада бојећи се, да се неће поновно навратити услиед притиска наших снага, које оперишу код Бугојна и Доњег Вакуфа.

Поред свих ових недача, пучанство трпи у великој оскудици живежних намирница, услиед чега гладује и ствара га незадовољним.

2) Четничка акција:

Након постигнутог споразума са четничким одредима, четничка акција активно не постоји. Једино, четнички одред у предјелу око Округлице држи своје положаје и нема намјере за склапање никаквог уговора са нашим властима, али за сада не предузима никаквих акција.

Поједине групице, одвојени од четничких одреда, вршили су разне пљачке код пучанства, те су извршили ова дјела:

Дне 5. српња од житеља села Думанци, присилно су одузели 85 кг. жита и са паше у селу Концилу, на подручју постаје Какањ, отјерали су 7 волова. Захтјевано је од стране оружничке постаје Какањ, да се стока поврати власницима. али свака интервенција остала је безуспиешна.

Извјешће постаје Какањ Бр. 1151 од 6. српња.

Ноћу 4. на 5. српња четници су присилно одвели собом из села Зимча, Циндића. Доње Моштре, Ћирђевца и из Елешеховића, котар Високо, 5 младића, који су позвани на одслужење дјелатног раздобља код домобранства.

Извјешће постаје Високо Бр. 477 од 5. српња.

Дне 5. српња из села Голеша, котар Травник, 4 младића који су имали наступити на одслужење дјелатног раздобља код домобранства, отишли су у село Скакавци, котар Бугојно и придружили се четницима.

Извјешће постаје Турбе Бр. 383/тај. од 13. српња.

Дне 9. српња група, јачине 25—30 наоружаних сељака, из Бјеле Воде, гдје се налази стожер Зеничког четничког одреда, обучени у домобранско, усташко и грађанско одиело, на глави са шубарама и шајкачама са ознакама мртвачким главама и петокраким звијездама, вршила је кућне преметачине у селу Голубиње, котар Жепче, и опљачкали 27 кућа одниевши разног мушког одиело, рубље и готовог новца.

Извјешће постаје Жепче Бр. 1062 од 12. српња.

Дне 13. српња у 24 сата четничка група дошла је у село Топчић, котар Зеница и опљачкала 6 кућа одниевши разног рубља, женског и мушког одиела, и готовог новца.

Извјешће постаје Немила Бр. 963 од 11. српња.

Дне 13. српња у 23 сата 30—35 наоружаних четника долазили су у село Брезове Дане, котар Жепче, приетили новацима

православне вјере, да несмију ићи на одслужење дјелатног раздобља код домобранства и собом су одвели 4 позвана новака.

Извјешће постаје Нови Шехер Бр. 284/тај. од 14. српња.

Дне 15. српња четничка опходња, из Себиња подручје постаје Какањ, вршили су напад пушчаном и самокресном ватром на село Кујавче. Милиционери овога села су одговорили пушчаном ватром. Жртава није било.

Извјешће постаје Какањ 1227 од 11. српња.

3) О комунистима:

Незадовољство, које влада код пучанства због оскудице живежних намирница, комунистичка промичба искоришћава за своје сврхе, те је очекивати, да ће се редови партизана појачати.

4. партизанска пролетерска бригада за вријеме боравка на подручју крила разбила је и убацила међу пучанством, нарочито међу нашим слојевима народа, своју јаку промичбу. Запажено је, да је чак извјестан дио пучанства био уз њих и потајно их потпомагао. Промичбу су ширили на свемогуће начине, наводећи: да се боре за „слободу народа", да је њихов циљ срушити капитализам, а подпомоћи сиромашном сељаку и раднику, да сиромашни свиет они потпомажу, те су чак извјестан дио опљачканих живежних намирница дјелили сиромашним сељацима, да је њихова побједа сигурна и да ће она услиедити најдаље у року од 5 мјесеци, упућивали су народ, да не бјежи и да их се не боји, јер да они народу доносе слободу. Поједине ствари које су узимали од сиромашног свијета, плаћали су бив. југословенским динарима, италијанским лирама и њемачким маркама.

У савезу са радом комунистичке акције, једино се је испољио рад 4. пролетерске партизанске бригаде на подручју крила и то:

Дне 4. српња 4. партизанска бригада, као десна побочница главнине партизанских бригада, јачине око тисуча партизана, добро наоружана, кренула је из Тарчина према Лепеници. Истога дана наше и њемачке снаге ступиле су у борбу на предјелу Кобиља Глава — Лепеница.

Дне 6. српња у 2 сата партизанска бригада извршила је напад на оружничке и усташке предстраже код Пашкиних Кава и Брда, те јачим снагама око 5 сати заузели Крешево, кога су држали до 16 сати, када је њемачка и наша војска у нападу на партизанску бригаду, поновно повратила Крешево.[2] Партизанска бригада одступила је сјеверо-западно од Крешева у правцу: села Вранци — Инач (к. 1425) — Дусина — Дернечиште — Луке — Штит. За вријеме задржавања у Крешеву извршили су: из зграде рударске управе опљачкали су живежне намирнице и

[2] Крешево је ослободио Први и Други батаљон Друге пролетерске бригаде. Опширније о овоме види док. бр. 139, прим. бр. 2.

зграду запалили. Из оружничке постаје одниели постељну опрему и нешто посуђа, код обћинског поглаварства списе разбацали, касу полупали и новац одниели, усташки табор опљачкали, из амбуланте одниели лиекове, приватни стан усташког таборника опљачкали као и његову гостиону, пет дучана опљачкали а из манастира одниели апотеку и разне одјевне предмете. Пролазе и кроз села Забрђе, Буковицу — Жежелово — Вранци — Црнички Каменик — Деженице и Дусину, подручје постаје Крешево извршили су разне пљачке живежних намирница и стоке.

Пролазећи кроз села, по зидовима кућа писали су: „Живио Стаљин и Енглеска и ослободилачка војска".

Извјешће заповједника крила под Бр. уредовно са терена и заповједника постаје Крешево Бр. 987 од 8. српња.

Од 8. [до] 11. српња партизанска бригада задржала се је и опљачкала стоку и сир на сектору Дернечиште — Луке — Штит — Дебело Брдо, 8 км. југо-западно од Фојнице, те су извршили велику штету власницима стоке, а која још није ни процјењена.

Дне 11. српња партизанска бригада кренула је преко Луке — Штита — Дебелог Брда — Сарајевских Врата — Прокошког језера — Јаворњача и у 16 сати извршила напад на Шебешић, 3,5 км. југо-источно од Растова, те опљачкали живежне намирнице из складишта фирме Угар, запалили 4 зграде и оштетили три локомотиве шумске жељезнице, фирме Угар.

Дне 12. српња у 2 сата напустили су Шебешић и кренули у правцу Горњег Вакуфа и Бугојна.

Дне 13. српња једна група партизана повратила се је у Шебешић и поновно извршила пљачку и то апотеке фирме Угар и средишњег уреда за осигурање радника. По становима су опљачкали постељну опрему и од опљачканих плахта правили завоје. Заробили су 9 чиновника фирме Угар и 6 повели у Горњи Вакуф, против којих је поведена истрага у партизанској команди о њиховом ранијем раду. Када су поједини радници гарантовали за њих о њиховом исправном раду као чиновника, пустили су их својим кућама.

Извјешће постаје Растово Бр. 342/тај. од 15. српња.

Последњих дана партизанске бригаде задржавају се око Бугојно, Горњег Вакуфа и Доњег Вакуфа, гдје се воде борбе са нашим оружаним снагама.

II. О АКЦИЈИ НАШИХ СНАГА:

У вриемену од 4. до 8. српња предузимане су акције наших и њемачких снага на подручју постаје Кисељак, Крешево и Фојница у циљу да сузбију продирање 4 пролетерске партизанске бригаде, десне побочнице, главнине партизанских бригада, која се кретала од Коњица у правцу Прозора, али није

постигнут успјех, јер се је ипак партизанска бригада са извјесним губитцима у људству, продрла у правцу Горњег Вакуфа и Бутојна.

. . .

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Након постигнутог споразума између наших власти и четничких одреда стање јавне сигурности је повољно. Једино, на подручју Травничког котара и Фојничког приети пучанству опасност, да се партизанске скупине неби . . лиед акција наших снага око Бугојна и Доњег Вакуфа, повратиле и поновно отпочеле са пљачком имовине, чиме би се стање јавне сигурности угрозило.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Нема.

VII. КОЈЕ СУ СЕ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Има оружничка постаја Округлица, која се није могла у Округлици уздржати услиед притиска четника из Чемерне и Округлице, те се сада привремено налази у селу Будожељу. —

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

Нема.

Заповједник, бојник:
(Бервалди)
Бервалди

(М. П.)

24. VII. 1942

БР. 151

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ВЛАСЕНИЦА ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИМА ОКО ВЛАСЕНИЦЕ

ОРУЖНИЧКО КРИЛО
Број 738 Тај

22 српња 1942 год.

у Власеници

Предмет: Догласно извјешће
Спој 5. о.л. Таj. J. С. Бр. 879/42.

1 — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (J. С.) САРАЈЕВО.
2 — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТУЗЛА,
3 — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА САРАЈЕВО,
4 — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ВИШЕГРАД У РОГАТИЦИ.

На темељу заповједи заповједничтва 5. оружничке пуковније Таj. J.С. Број 879 од 27. травња 1942. године, предлажем извјешће са податцима од 3. до 20 липња 1942. у слиедећем:

. . .

2.) **Четничка акција и предузете мјере:**

За сада у затишју. Од последњег оваковог извјешћа до данас није нико од четника повратио својој кући због тога што им партизани приете са убијањем и плаењем[1] домова.

3. **О комунистима:**

Акција комуниста у последње вријеме још увиек је појачана. Они терором спречавају повратак одметника својим кућама а оне који су се повратили својим кућама убијају и пале им домове.

Као важније износимо овдје слиедеће догађаје:

2. српња 1942. пребацила се једна скупина одметника од 250 из планине Мајевице сви наоружани са самокресима и збројовкама код Калесије и отишли у правцу села Папраће и Шековића.[2] Напали су на наше упориште код Мемића те су ту 3 мртва и 2 тешко рањена то су све наши губитци а 1 од непријатеља заробљен је. Истога дана ухватили су усташе у Милићима Бојана Ружичића партизанског теклића[3] и уходу

[1] Паљењем
[2] Односи се на четнике
[3] Четнички курир

који је имао задатак извидити јачину наших снага на Романији, Соколцу, Хан Пијеску, Плочама, Власеници и Милићима и о томе извјестити свога заповједника Челоњу[4] у планини Лисини 9 км. југо-источно од Власенице о овоме је поднието извјешће Генералу Г. Лукићу тој пуковнији под броје 681/Тај. од 10.VII. о.г. а ухићени Ружичић препраћен III. Домобранском Сборном подручју у Сарајеву.

У ноћи 4. на 5. српња 1942. ова иста група партизана пребацила се је из Шековића 6 км. ниже Власенице и отишла за село Заграђе у планини Лисина 9 км. југо-источно од Власенице гдје су се сукобили са нашим опходњама у којој је борби тешко рањен новак домобран Пејо Прањић.

5. и 6. српња 1942. приликом претреса подручја, усташе 1. и 2. сата III усташке бојне из Сребренице сукобиле су се са одметницима у планини Радави и Лисини са једном групом од 50 партизана, сви су били наоружани са којима су ступили у борбу и 14 их уништили а остали су користећи велику шуму успјели разбјежати се. Усташе су од ове разбијене скупине партизана заплијенили 14 пушака и 1 стројо-пушку са нешто стрељива.[5]

8. српња 1942. у 20 сати пријавила се оружничкој постаји у Љесковику Хамида Велетовац жена Расимова из села Велетова, котар Вишеград, велике жупе Врхбосна, која је у прошлој 1941. години зашужњена скупа са њеним мужем по партизанима и отјерана у шуму гдје је провела све до 5. српња 1942. када је успјела побјећи од партизана и предати се нашим властима. Извјешће о овоме послато је пуковнији под бројем 698/Тај од 12. VII. о.г. а именована је препраћена заповједнику VI. усташке бојне у Скелане ради даљег законског уредовања.

12. српња 1942. у 7 сати партизанска засједа дочекала је на државној цести Власеница—Зворник код мјеста Жарковина (Подшејковац) 4 км. од Власенице, сељаке који су враћали из Братунца, котар Сребреница, гдје су куповали жито. Од ових сељака партизани су опљачкали 7 коња са око 700 кгр. жита у укупној вриедности око 70.000 Куна и једнога између њих засужњили те након двосатног преслушавања пустили. Одмах је организирана комбинована потјера од оружника, усташа и милиционера који су непријатеља протјерали. Борба је трајала од 8 до 11 сати. На нашој страни 1 милиционер погинуо а 1 тешко рањен. На страни непријатеља губитци нису утврђени. О овоме је поднието извјешће пуковнији под бројем 697/Тај. од 12.VII. о.г.

17. српња 1942. у 0.15 сати партизани из села Шековића и околине напали су мјесто Власеницу са три стране и то са

[4] Рајко Челоња, командант четничког батаљона на територији Милићи — Нова Касаба

[5] У ово вријеме на тој територији није било партизана.

сјевера на положај Кик, са запада на положај Кулу и са југа на положај Орловачу са јаком пушчаном и стројопушчаном ватром. Партизани су се под заштитом помрчине успјели привући нашим положајима на 20 до 50 метара. Нашим посадама успјело је јаком пушчаном и стројопушчаном ватром и бомбама одбити непријатеља. Ова борба трајала је 2 сата. Број партизана у овом нападу није се могао точно утврдити али судећи по нападнутом подручју закључује се да их је могло бити око 500. На нашој страни 1 усташа рањен. На страни непријатеља није утврђено. О овоме поднието је извјешће Генералу Г. Лукићу и тој пуковнији под бројем 712 од 17.VII. о.г.[6]

18. српња 1942. у 9 сати једна скупина партизана око 50 до 60 њих напало је на државном путу Власеница—Милићи код 3 км. на мјесту званом Жарковина војни теретни самовоз Зрачне луке Рајловац,[7] сада на употреби код усташке посаде Власеница ради превоза творива за оправку војарне. Истога дана ова скупина партизана опљачкала је на истом путу код мјеста Подшељковац на 5 км. од Власенице према Милићима Хашију Чохдаревић жену Алијину из Власенице одузевши јој коња са товаром брашна. Пратња самовоза од 5 усташа и шофера ступила је у борбу са партизанима али усљед надмоћнијег непријатеља морала се је повући те су партизани пуцали из пушака у самовоз и то у мотор, предња шоферска стакла и гуме те оштетили и онеспособили за даљну вожњу покушавши запалити га али у томе нису успјели јер самовоз није био са бензинским погоном. Самовоз је превежен у Власеницу истога дана а одатле за Сарајево ради оправке. За извршиоцима овога одмах је организирана потјера од оружника, усташа и милиционера којој је пошло за руком протјерати партизане из засеока Подшејковац, Бакићи и Брда у правцу села Нељељишта, око 10 км. сјевероисточно од Власенице. Борба између партизана и наших потјера водила се 9.30 до 12 сати. На нашој страни губитака није било а на страни непријатеља није се могло утврдити. О овоме је поднијето извјешће под бројем 721/Тај. од 18. српња 1942. Генералу Г. Лукићу и тој пуковнији.

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК.

Стање на подручју овога крила потпуно је угрожено од стране одметника, јер се исти налазе и поред свога логора у Шековићима и у другом свом логору у планини Лиси код села Загађа 9 км. југоисточно од Власенице. Сакупљају се и спремају поновне нападе на наше посаде. Више пута нападају пролазеће путнике и пљачкају.

---

[6] Овај напад извршили су четници.

[7] Овај напад је извршила група бораца Групе ударних батаљона Источне Босне.

Над сумњивим особама и пропагаторима води се строги надзор.

Предузима се потребно противу самовољника и против таковиx се поступа најстрожије по закону.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ

Које су заузели побуњеници

Шековићи и Џиле заузете од побуњеника још у прошлој 1941.

Доле и Јежештица новопредвиђене не дјелују.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ

Које су се иселиле под притиском побуњеника у друга мјеста.

Шековићи и Џиле још од прошле 1941. исељене сада у Власеници.

VIII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ

Које су враћене у наше руке и обновљене

У току последњих 15 дана није нити једна постаја враћена у наше руке а нити обновљена.

Напомена: Мниења сам да би требало предузети једну јачу акцију чишћења побуњеничких подручја како би се овдашњем пучанству загарантовала потпуна безбједност од нападаја одметника који свакодневно нападају мирно и лојално пучанство

24. VII. 1942

Заповједник
Надпоручник, Посавад.
Посавад

БР. 152

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАНОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ЈАЈЦЕ ОД 23 ЈУЛА 1942 ГОД. О НАПАДУ ПАРТИЗАНА НА ПРОЗОР И ШЋИТ

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ЈАЈЦЕ
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 513 / Тај.

У Јајцу, дне 23. српња 1942.

Предмет: Надопуна извјешћа
достављa.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(J. C.)
САРАЈЕВО

Савезно извјештају овог крила Тај. Бр. 475 од 16. ов. мј. достављам слиједећу надопуну.

Данас је дошао у Јајце котарски предстојник из Прозора г. Шериф Бећировић, који је подписатом изјавио између осталог ово:

„Дне 11. српња 1942. у 9.30 сати извршен је напад од стране партизана — Црногораца — на мјесто Прозор. Напад је извршен са јужне и сјеверне стране, али неописиво јак.

У Прозору од наших снага биле су 2 сатније усташа и 1 припремна бојна, те оружника и органа ризничке страже дакле укупно наоружани око 400 (стотине). Кад је напад почео настала је међу пучанством паника а наше наоружане снаге примиле су борбу. Али како је непријатељ био бројно надмоћнији, међу којима се примећују бирани и вјешти борци, предвођени под заповједничтвом стручних особа бивших Југославенских часника, њих око 800, наоружани пушкама, бомбама, лаким и тешким стројницама и 2 бацача мина, наше снаге, осим оружника, немајући добре и извјежбане вође, те слабо вјешти у руковању са оружјем почеле су попуштати под притиском непријатељске ватре. — Ипак су наше снаге давале жилав отпор, али како овима није долазила никакова помоћ а и стрељива је све више нестајало, борбени дух и морал је падао на штету нашу а у корист непријатеља. И тако је мјесто Прозор 13. српња 1942. изјутра пало партизанима у руке.

Они оружници који су се налазили за вријеме борбе у Прозору под заповједничтвом часничког намјесника Рудолфа Мартина и водника Шиме Тенцере очајно су се борили до задње капи крви против партизана. Када би и остале наше оружане

снаге у Прозору примиле борбу и давале дивовски и жилави отпор непријатељу као што су то чинили оружници постаје Прозор, за које нема живе риечи да се њихова храброст и јунаштво опише, сигурно и сада би мјесто Прозор било у нашим рукама и неоштећено, а непријатељ би претрпио крваве и тешке губитке. На страни партизана било је мртви око 100, док за рањене није познато. Исто тако незна се колико је било губитака од наши оружани снага и грађанског пучанства.[1]

Тко и колико је оружника у овој борби са постаје Прозор изгубило живот точно се незна, али се сумња да имаде и један жив.

Од ове скупине партизана једна је група отишла у правцу Шћита, гдје се такођер налазила оружника међупостаја на подручју постаје Прозор у жупском самостану. Вјероватно да се овој скупини придружили и они побуњеници — партизани — из Гор. Вуковског, котара Купрешког, који су заједнички напали на село Шћит и самостан гдје су били оружници. И овдје је била очајна борба. Партизани су узимали у своје руке самостан спрат по спрат и кад су видили да самостан не могу освојити онда су га запалили.[2]

Тко и колико је оружника са оружничке међупостаје Шћит погинуло у овој борби точно се незна.

Верзије које су се пронијеле да је наше пучанство у Прозору, иако има комунистички симпатизера, пуцало са прозора на наше оружане снаге, не одговарају истини. Ово је потекло највише ради тога што су одметници употребљавали у борби набоје „дум-дум", а дејство ових набоја је познато, али нестручне особе ово погрешно тумаче.

Котарски предстојник даље наводи, да је он напустио Прозор и хтео избјећи за Бугојно, али да су га партизани ухитили на Макљену недалеко од Прозора са још 6 усташа и једним домобраном, те да су их партизани били осудили на смрт и казна је одмах извршена над 6 усташа и једним домобраном, а он да је успио побјећи испод партизанске страже и тако дошао у Бутојно након 7 дана, пресвлачећи се у разна одијела да би спасио живот.

---

[1] Прозор су ослободиле 13 јула Прва пролетерска и Трећа санџачка бригада. Губици партизана у борбама за Прозор били су: 2 мртва и 1 рањен, док је непријатељ имао 150 убијених и 142 заробљена. Заплијењено је 12 пушкомитраљеза, 2 митраљеза, 1 минобацач и већа количина пушака и другог ратног материјала.

[2] Напад на Шћит је извршен истовремено када и на Прозор. У нападу је учествовао Шести батаљон Прве пролетерске бригаде. После жестоке борбе у току ноћи 13/14 јула Шћит је заузет. Непријатељска посада јачине 54 жандарма, усташа и наоружаних фратара уништена је односно заробљена изузев петнаесторице који су успјели да побјегну. Партизани су имали 6 мртвих.

У разговору са партизанима котарски предстојник је закључио да су скупине партизана — Црногораца и Србијанаца — побјегли из Црне Горе и Србије у нашу државу зато, јер да су их потјерали четници и оружане снаге председника Српске владе генерала Недића као и Талијанске постројбе. Осим тога да су имали циљ помоћи оним партизанима у планини Козари".

Предлог за одликовање и похвалу оних оружника који су јуначки борили против партизана, а буду остали живи, као и предлог за посмртно промакнуће оних оружника који су у борби погинули по прикупљеним подацима и кад се успоставе везе и промет доставиће се.

Такођер доставиће се накнадно извјешће и за оне оружнике који су вјероватно избјегли са постаје Прозор и међупостаје Шћит, јер је немогуће да су сви изгинули.

Заповједник сатник:
(Цурић)
(М. П.) **Цурић**

25. VII. 1942

БР. 153

РАСПИС ГЛАВНОГ СТАНА ПОГЛАВНИКА ОД 24 ЈУЛА 1942 ГОД. О РАЗГРАНИЧЕЊУ ПОДРУЧЈА ИЗМЕЂУ ЧЕТНИЧКИХ ОДРЕДА И УСТАШКО ДОМОБРАНСКИХ СНАГА И БРОЈНО СТАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ-ЈЕДИНИЦА

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ГЛАВНИ СТАН ПОГЛАВНИКА
К. ГСП. Бр. 1070/1942.

ПРИЕПИС!

Загреб, дне 24. српња 1942.

1. ПОВЈЕРЕНИЧТВУ ВЛАДЕ
2. ВОЈНОМ УРЕДУ ПОГЛАВНИКА
3. МИНИСТАРСТВУ ХРВАТСКОГ ДОМОБРАНСТВА
4. МИНИСТАРСТВУ ВАЊСКИХ ПОСЛОВА
5. МИНИСТАРСТВУ УНУТАРЊИХ ПОСЛОВА
6. МИНИСТАРСТВУ ПРАВОСУЂА И БОГОШТОВЉА
7. МИНИСТАРСТВУ ПРОМЕТА И ЈАВНИХ РАДОВА
8. МИНИСТАРСТВУ НАСТАВЕ
9. МИНИСТАРСТВУ СЕЉАЧКОГ ГОСПОДАРСТВА
10. МИНИСТАРСТВУ ОБРТА, ВЕЛЕОБРТА И ТРГОВИНЕ
11. МИНИСТАРСТВУ ЗДРАВСТВА
12. МИНИСТАРСТВУ ШУМАРСТВА И РУДАРСТВА,
13. МИНИСТАРСТВУ УДРУЖБЕ
14. ДРЖАВНОЈ РИЗНИЦИ
15. ГЛАВНОМ СТОЖЕРУ ДОМОБРАНСТВА
16. ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ
17. ГЛАВНОМ СТОЖЕРУ УСТАШКЕ ВОЈНИЦЕ
18. ГЛАВНОМ УСТАШКОМ СТАНУ
19. ЖЕЉЕЗНИЧКОЈ УСТАШКОЈ ВОЈНИЦИ
20. РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ.

Савезно Гсп. бр. 1070 од 30. липња о.г. достављају Вам се записнички ограничена подручја четничких група — одреда, након склопљених споразума између представника Н.Д.Х. с једне стране и представника четничких група — одреда, с друге стране како слиеди:

1. ГРУПА ОЗРЕНСКИХ ЧЕТНИКА

Ова група састоји се из Озренског и Требавског четничког одреда — на подручју Велике жупе Усора и Соли, те Посавље.

а) Озренски одред налази се на подручју које је ограничено цртом: са запада: р. Босном од утока р. Спрече, до утока

р. Кривaја, са сјевера: р. Спречом до границе општине Пурачић, са југа: р. Кривајом од утока р. Босна до с. Подволујак и затим укључиво с. Трнићи — Подстога — Хацићи — Миљевићи — Цвијановићи — Баре до р. Кривaја, са истока: укључиво с. Вуковина — Прибитковићи — Лозна — Ораховица — Мусл. Милино Село — Сижје до р. Спрече.

б) Требавски одред налази се на подручју које је ограничено цртом: са запада: р. Босном до утока р. Спреча до с. Таревци, са сјевера: укључиво с. Таревци а укључиво села: Симићи — Скугрић — Горњи Скугрић и Доње Кречане, са истока: укључиво села: Рајска — Српска Зелиња — Скиповац — Лукавица, са југа: укључиво села: Костајница — Станић Ријека и Лукавица.

2. ГРУПА ЗЕНИЧКИХ ЧЕТНИКА

Ова група четника налази се на подручју Велике жупе Лашва и Глаж, које је ограничено цртом: Мјесто Завидовићи искључиво десна обала р. Босне до утока потока Бистричка у р. Босну, укључиво села Шерићи потоком Бистричка према с. Бистрици укључиво с. Осојница — с. Ветреница — жељ. постаја Бусовача према с. Бусовачи, изкључиво с. Бусовача главном цестом до Киселjака искључиво, Киселjак, потоком Фојница изкључивши Високо, р. Босном на сјевер до Какња па на с. Трешње укључиво, правац с. Вукановићи изкључиво, с. Суха, жељ. прутом до с. Каменице. Жедни Врх коса, Царева Ћуприја на Кривaји, а сјеверно-јужна граница Озренског четничког одреда.

3. ГРУПА МАЈЕВИЧКИХ ЧЕТНИКА

Подручје Велике жупе Усора и Соли, те Посавље.

Са овом групом четника због извјесних несугласница није постигнут споразум, те је до коначног риешења појединих питања и споразума, установљено само обострано примирје, на простору који је ограничен цртом: на истоку: р. Дрином, на сјеверу: р. Савом до Брчког и с. Г. Жабар, на западу: с. Г. Жабари — с. Бјела — с. Сребреник — с. Тиња — с. Бистарац, на југу: с. Бистарац — Г. Тузла (изкључно) — Тузла — Зворник са Зворником закључно.

4. ГРУПА ЧЕТНИКА НА ПОДРУЧЈУ ВЕЛИКЕ ЖУПЕ САНА И ЛУКА

Ова група четника подјељена је на:
— четнички пук „Мањача“
— четнички батаљон „Обилић“ и
— четнички батаљон „Мркоњић“

а) четнички пук „Мањача“ налази се на простору који је ограничен цртом: Кључ — Варцар Вакуф — р. Врбас до Бања Луке (изкључно) — Бронзани Мајдан — Трамошња — с. Томина (изкључно) — р. Сана.

б) четнички батаљон „Обилић“ налази се на простору који је ограничен цртом: десна страна р. Врбаса до р. Угра, даље р. Угар до укључиво с. Имљани, Борја Пл. правац с. Клупе — Лукавац — Шњеготине — Бјељавина кота 406.

ц) четнички батаљон „Мркоњић“ налази се на простору који је ограничен цртом: ова црта полази од с. Шушњари лиевом страном р. Врбаса до с. Разбоја, затим иде до с. Ножичке — с. Мартинац — с. Чуколь — с. Иличани — с. Скучани — Којин Хан (Поточани) — с. Гајеви — с. Чифћије — с. Бранешићи — с. Јушиповац — с. Скатавица — Ладанска Коса — с. Рабићи, затим цестом Мусл. Челинац, Осоје Ш. кота 467 — Стјепанова Глава 387 — с. Шушњари.

Прилог: скица подручја четничких група.

По налогу заповједника
Главног стана Поглавника,
у. з. генерал (Перчевић) в. р.

(М. П.)

БР. 154

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ПЕТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 26 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА НА ТЕРИТОРИЈИ ЗАПАДНЕ БОСНЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Taj. J. C. Бр. 1451

Сарајево, 26. српња 1942.

Предмет: Догласно
извјешће.

1. ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ,
2. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА,
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРНОГ ПОДРУЧЈА ТРАВНИК,
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 2. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
6. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
7. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 4. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
8. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
9. РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ,
10. СРЕДИШЊИ ДРЖАВНИ УРЕД ЗА СУЗБИЈАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА ЗАГРЕБ,
11. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ УРЕД I/III. ЗАГРЕБ, ОПАТИЧКА УЛ. 1.,
12. ЗАШТИТНОМ РЕДАРСТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ У САРАЈЕВУ.

Према упуту за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједничтва Taj. J. C. Бр. 320 од 31. српња 1941. предлажем слиједеће извјешће, за вријеме од 11. српња 1942. до 26. српња 1942.

. . .

2. — Четничка акција и предузете мјере:

Након склопљених споразума престала су непријатељства између четника и наших и савезничких оружаних снага.

Ипак поједини четнички одреди и ако уговором обавезни на уредан живот и потпору наших снага, пљачкају наше сељаке одводе им стоку и живежне намирнице. Врше међу православцима промичбу, да се младићи, који примају позиве за наступ домобранске вјежбе позиву не одазову, већ да ступе у њихове редове.

4. српња 1942. четници Ђорђа Ђерме (око 200—250) из села Зијамета и Скакавца котар Бугојно, признали су нашу власт и спремни су борити се уз наше снаге, против партизана.

Дознаје се, да се је четнички вођа Аћим Бабић са 18 четника пребацио из Србије на подручје крила Власеница, да организира нове четничке одреде.

На подручју Калиновика имаде око 800 добро наоружаних четника, под заповједничтвом бившег капетана Слободана Нешића. Ови четници јесу под заштитом Талијана. Главно четничко заповједничтво за то подручје је у Невесињу.

Као важније износим слиједеће догађаје:

24. липња 1942. на мјесту званом „Гравиште" село Црквиње (15 км. сјеверо-западно од Сребренице) нађени су лешеви закланих пастира, Ристе Павловића 76 година стар и Драге Павловића 14 година стар. Обојица из села Црквиње, котара Сребреница. Починитељи непознати.

29. липња 1942. наоружани партизани — број непознат — отели су сељацима са паше, села Загоричана (10 км. источно од Ливна) 3 коња у вриедности од 25.000 куна.

30. липња 1942. у 12 сати, 60 наоружаних четника напали путнике на цести Сребреница — Луке, који су се са сајма у Сребреници враћали кући. Опљачкали им кукуруз и отјерали 15 товарних коња а 20 путника убили. Усташка и оружничка опходња и ако слабија отворила је ватру на четнике који су побјегли у густу шуму. Губитака није било.

30. липња 1942. у 8.30 сати, 6 наоружаних партизана, напали пушчаном ватром на цести Присоје — Ливно самовоз у коме су били 1 мјерник, 2 фрањевца и 1 дочастник из Ливна. Самовоз је прошао, губитака није било.

3. и 4. српња 1942. са подручја постаје Алипашин Мост одметнули се од својих кућа у шуму, 15 православних младића који су као новаци позвани у домобранство, а 5. и 7. српња 1942. са подручја Илица 5 православних младића.

7. српња 1942. оружничка опходња постаје Устиколине, појачана са 3 усташе, налазе се у засједи у шуми званој „Подгај" код села Лигата (3 км. сјеверно од Устиколине) ступила је у борбу са наоружаним разбојницима Мило Срдановићем из села Лигата, котара Фоча. У борби оба разбојника погинула. Нисмо имали губитака. Заплиењене 2 војничке пушке, 220 набоја и 6 ручних граната. Утврђено је да су именовани разбојници убили до сада 17 муслимана.

7. српња 1942. у 10 сати усташка опходња око 35 момака, пролазећи кроз засеок Малешевину (8 км. сјеверо-источно од Власенице) нападнуто је по око 50 наоружаних партизана. Опходња је борбу прихватила и бацачем мина уништила партизанима тешку стројницу, а партизане потисли ка Шековићу.

Губици, погинуо 1 усташа. По траговима крви утврђено да су партизани имали губитака.[1]

8. српња 1942. у шуми код села Осијека (3,5 км. сјеверозападно од Илице) убијен је из пушке Мато Баскарада чувар имања. Починитељ непознат.

9. српња 1942. у 21 сат, 30 наоружаних одметника упали су у село Долње (6 км. сјеверо-западно од Бегов Хана) и опљачкали сељацима разног одјела, обуће, одјеће и 37.000 куна готовог новца.

9. српња 1942. у 3 сата партизани (око 400—500) наоружани пушкама, 6—7 лаких стројница, 1 тешком стројницом, 1 бацачем мина и 1 горским топом напали и опколили Гламоч.

Војарна оружничке постаје Гламоч пала у руке партизана. Оружници и милиција (8 оружника и 18 милиционера) повукли су се у град и прикључили домобранској посади. Посада држи у својим рукама 8 кућа, одакле се боре, а у рукама партизана налази се 9 кућа, православна црква и болница те бункери и ровови изграђени за одбрану Гламоча.

Наши губитци: 1 оружник рањен, 1 оружник опкољен у приватном стану, 2 домобрана погинула, 2 рањена, 30 заробљено од којих 1 прешао партизанима.[2]

Од грађана погинуло: Мушкараца, жена и дјеце 15, рањено 34, заробљено 7 и одведено у партизанску команду у село Олук (3 км. источно од Гламоча).

15. српња 1942. из Ливна упућено је преко Струпнића помоћ Гламочу, око 100 милиционера, 6 оружника под водством једног частника.

10. српња 1942. у 1 сат наоружани партизани — број непознат — запалили пилану браће Пасини „Фирме Угар" код Семешнице (5 км. сјеверо-западно од Долњег Вакуфа) и једну кућу налазећи се у близини пилане. Штета 5,180.000 куна.[3]

10. српња 1942. на подручју крила Власеница ухићен је један партизански теклић.[4]

10. српња 1942. у 10.30 сати група од око 600 партизана напада Прозор са источне стране, наоружани са пушкама и стројницама. 2 сата усташа и оружници постаје Прозор, храбро се боре и бране Прозор. Тога дана партизани имају губитака 10 мртвих и 2 рањена. Наши заплиенили 10 пушака и 1 сандук стрељива.

---

[1] Напад на усташку патролу извршила је група партизана Бирчанског НОП одреда.

[2] Гламоч су држале у блокади и најзад ослободиле 20 јула јединице Петог крајишког НОП одреда. Види док. бр. 44 и 47.

[3] Акцију је извршила група бораца из Зијаметског батаљона Трећег крајишког одреда.

[4] Ово није био партизански већ курир четничког команданта Рајка Челоње.

11. srpnja 1942. upućen 1 sat ustaša radi pomoći Prozoru koji su se prebacili u Makljen (10 km. sjevero-zapadno od Prozora) i nastupio pravcu Prozora. Takovo stanje je ostalo sve do 12. srpnja 1942. do 3 sata, kada je brzoglas Prozor — Bugojno prekinut.

Noću 13./14. srpnja 1942. partizani su zauzeli Prozor.[5] 300 ustaša probilo se u Fojnicu.

13. srpnja 1942. u 3 sata, partizani su jačim snagama napali selo Šćit (8 km. zapadno od Prozora), oružničku postaju Šćit, istoimeni samostan kapelu i rkt. crkvu. Razvila se ogorčena borba između oružnika i partizana, sve do 14. srpnja 1942. 4 sata.

Partizani su zapalili crkvu i kapelu. Zatim su 2 puta zapalili samostan, a oružnici boreći se samostan gasili.

Videći partizani, da ne mogu osvojiti samostan, ispalili su iz bacača 8 mina, od kojih su 5 samostan pogodile. Pod pritiskom, franjevci i oružnici napustili su samostan i povukli se u Duvno, osim jednog starog franjevca i jednog teško ranjenog ustaše, koji su ostali u samostanu. Gvardijan samostana i upravitelj općine koji su ranije iz samostana izišli, navodno su po partizanima zarobljeni i ubijeni.

Gubitci partizana, oko 57 poginulo, oko 40 ranjeno, koji su primjećeni u jednoj kući sa partizanskim ljećnikom.

Gubitci naši, poginuo 1 oružnik, 5 pričuvnih oružnika zarobljeno, 1 pričuvni oružnik nestao.[6]

11. srpnja 1942. u 14.30 sati ustaške opходnje sukobile su se sa partizanskim opходnjama na Javorovači (9 km. juto-istočno od Rastova). Jedna partizanska kolona kretala je prema Šebešiću (5 km. jugoistočno od Gornjeg Vakufa) a druga kolona istočno od Javoroviče prema Rastovu. U 15 sati prekinut je brzoglas sa Šebešićem, a u 17.30 sati partizani su pušćanom i strojopušćanom vatrom napali Šebešić i zauzeli ga. Jakost prve i druge kolone oko 700 partizana, 6 teških strojnica i 4 bacača mina.[7]

Oružnici postaje Rastovo i ustaše zauzeli su na koti 1125 položaj za odbranu Rastova.

U Šebešiću su partizani opljačkali objekte firme „Ugar" kao i stanove mještana te apoteku ureda za osiguranje radnika.

[5] Prozor su oslobodile jedinice Prve proleterske i Treće sandžačke brigade. Šire o ovome vidi dok. 39 i 152 prim. br. 1.

[6] Napad na Šćit je izvršio Šesti bataljon Prve proleterske brigade. Poslе žestoke borbe jedan dio neprijateljske posade uspio je da se povuče dok je drugi uništen. U toku borbe, vatrom iz partizanskog minobacača zapaljen je samostan, iz koga se branila neprijateljska posada (ustaše, žandarmi i naoružani franjevci). U ovoj borbi partizani su imali 6 mrtvih.

[7] Jedinice Druge proleterske brigade oslobodile su Šebešić. Vidi dok. br. 142.

13. srpnja 1942. partizani su napustili Šebešić krenuvši za Gornji Vakuf. Iz Šebešića povelі su sobom Ivana Pilara upravitelja firme „Ugar" u Šebešiću, Ivana Parića skladištara, Vinka Bubića činovnika i Ivicu Martinovića manipulanta i predali ih partizanskoj komandi u Gornjem Vakufu, koja ih je nakon saslušanja vratila u Šebešić.

12. srpnja 1942. oko 3 sata od strane partizana napadnut je Gornji Vakuf.[8] Jakost partizana oko 2.000 naoružanih puškama i strojnicima. U 4 sata Gornji Vakuf po partizanima zauzet. Naše posade bilo je 50 naoružanih oružnika, ustaša i domobrana, koji su prihvatili borbu, ali uslied pritiska povukli se prema Butojnu.

Kada je bio napad na Gornji Vakuf od strane pučanstva davani su signali partizanima sa električnim svetiljkama prema položaju koje je zauzela naša posada.

Brzoglas Gornji Vakuf — Butojno istog dana prekinut.

Partizani zauzeli položaje na putu 7 km, sjevero-zapadno od Gornjeg Vakufa, Durbegovića, Dolac te zapadno prema Vukovskom i „Radušа Planini".

12. srpnja 1942. veća grupa naoružanih odmetnika — broj nepoznat — napala je oružničku opходnju postaje Semizovac, na 5 km. između Semizovca i željezničke postaje Ljubina. Opходnja je vatrom odgovorila da su se odmetnici povukli u šumu. Gubitaka nije bilo.

12. srpnja 1942. u 7 sati — 100 naoružanih partizana, među kojima 2 žene, dočekali su u zasjedi na mjestu Žarkovina — Podšejkovac na cesti Vlasenica — Zvornik (4 km. od Vlasenice) seljake koji su se vraćali iz Bratunca i otели im 7 konja, oko 700 kg. žita i jednog seljaka zarobili. Upućene potjere ustaša, oružnika i milicije prisilili su partizane na bitku. Bitka je trajala od 8 do 11 sati. Gubitci partizana nepoznati. Gubitci naši, 1 milicionер poginuo, 1 ranjen.

Partizani protjerani u pravcu sela Šekovića.

13. srpnja 1942. u 4 sata grupa od 800 partizana došla je u selo Ljubnić (10 km. sjeveро-istočno od Bugojna) ispod „Kalin Planine" kota 678. Naš top iz Bugojna opalio nekolико naboja na Ljubnić. Pogođena je kuća u kojoj su poginula 4 partizana.

Iz Ljubnića krenuli su partizani prema selu Oborcima (6 km. sjeverno od Dolnjeg Vakufa).

Jedna skupina od (oko 100) partizana odvojila se od gornje grupe u namjeri da napadnu tvorniću gipsa kod Dolnjeg Vakufa, razorivši na km. 2+300 željezničku prugu u duljini od 50 m.

---

[8] Napad je izvršio Treći bataljon Četvrte proletерske (crnogorske) brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 142.

и прекинули брзоглас. Оружници постаје Долњи Вакуф и милиција одбила је партизане без губитака.

Исти дан у 11 сати група од 700 партизана напала домобранску посаду у селу Оборцима (1 частник, 2 дочастника и 60 домобрана). Посада је борбу прихватила. Погинула 3 домобрана и 3 рањена. 1 частник, 2 дочастника и 18 домобрана заробљени су, разоружани, свучени и 15-VII-1942. пуштени. Губитци партизана (око 150 мртвих и рањених).

Борба је трајала од 11 до 16 сати када је нашима из Травника и Долњег Вакуфа стигла помоћ. Партизани су распршени. Заплијењена од партизана 1 стројница, 8 пушака и 2 сандука набоја. Партизани разорили жељезничку пругу у дужини 150 м. (5 км. од Долњег Вакуфа) а брзоглас покидали.

Ова разбита група партизана кренула у правцу Горње Растичево — Варице — Бабино Село (4 км. сјеверно од Долњег Вакуфа) па се пребацила преко Врбаса за „Јањ Планину".

Истог дана у 24 сата напали су домобранску стражу у Барицама (5 км. сјеверно од Долњег Вакуфа) и разорили 50 м. жељезничке пруге. Пруга и брзогласна линија поправљена је, промет успостављен.[9]

13. српња 1942. у 19 сати јаче партизанске групе (око 800—1000) покушавају напасти Бугојно. Ватром нашег топничтва и пјешаштва одбијени су и потиснути. 2 партизана погинула, 1 рањен и 1 заробљен (теклић).[10]

13. српња 1942. у 23 сата, 2 наоружана непозната разбојника провалили су у кућу Стјепана Туке земљорадника у селу Горња Грачаница (7 км. сјеверно од Зенице) и из војничке пушке убили га.

Исте ноћи у истом селу разбојници су опљачкали кућу једног сељака одневши му разне ствари у вриедности од 5.000 куна.

14. српња 1942. у 18 сати партизанска група јака 200—300 партизана ушла је у село Гвозд (западно од Фоче, село на карти није означено) и воље исте захтјевали од заповједника оружничке постаје Јелеч, крила Фоча, да им преда постају и момке.

Заповједник постаје одговорио је да постају и момке не предаје, јер оружници нису „жене". Из Фоче упућена је постаји помоћ.[11]

14. српња 1942. у 23 сата, наоружани одметници — број непознат — извршили су ватрени препад на стражу жељезнич-

[9] Напад на жељезничку станицу Оборке и остале поменуте акције извршиле су јединице Друге пролетерске бригаде. Шире о томе види док. бр. 149 прим. 7.

[10] 13 јула није вршен напад на Бугојно. Непријатељ је примјетио само покрет партизанских јединица које су вршиле припреме за напад.

[11] Група бораца Пете црногорске НОУ бригаде

ког моста код жељезничке станице Бусовача (жељезничка пруга Лашва — Травник). Стража је ватром одговорила, па су се одметници повукли.

16. српња 1942. у 12 сати, 50 наоружаних партизана напали су код села Зорановића (8 км. сјеверно од Ледића) сељаке који су путовали у Сарајево и опљачкали им више комада оваца.

Исти дан иста група партизана опљачкала је сељацима из села Ракитнице (6 км. југо-западно од Ледића) 6 коња натоварених житом.

16. српња 1942. у 21 сат, наоружани разбојници — број непознат — упали су у село Придворце (10 км. западно од Кнежине) отели и отјерали 2 вола и нешто ситне стоке а 1 сељака заробили и повели собом.

16./17. српња 1942. партизани су успјели продријети с источне стране у Бугојно. Помоћу оклопних кола бачени су из града и повукли се на десну обалу ријеке Брбаса. Одбрана Бугојна до сада је успјешна. 17. српња 1942. послије подне партизани понављају напад на Бугојно. Напад одбијен уз сурадњу зракопловства.[12]

17./18. српња 1942. партизани нападају Долњи Вакуф и Бугојно, одбијени су. На подручју Бугојно — Долњи Вакуф врше се припреме за акцију против партизана (Пуковник Шимић — пуковник Францетић).

20. српња 1942. у 15.30 сати у Фочи покусни оружник Никола Мајић, крила Фоча, неопрезно је баратао ручном гранатом, која је експлодирала и Мајића тешко ранила.

3. — О комунистима:

9. српња 1942. у 3 сата, партизани (око 400—500) наоружани пушкама, 6 до 7 лахких стројница, једном тешком стројницом, једним бацачем мина и једним горским топом напали су и опколили Гламоч. Војарна оружничке постаје Гламоч пала

[12] Ноћу 16/17 јула извршен је први напад на Бугојно. У нападу је учествовала Четврта пролетерска (црногорска) бригада и Први батаљон Прве пролетерске бригаде. Непријатељску посаду у Бугојну сачињавале су слиједеће јединице: 13 посадна сатнија, двије сатније 17 усташке бојне из Јајца, 2 сатнија усташке бојне из Брчког, једна сатнија 5 усташке бојне из Карловца, 1 комбинована сатнија жељезничке бојне, дјелови припремне бојне из Травника, једна битница (батерија) 9 домобронског артиљериског склопа (дивизиона), те неколико борних кола· 4 домобранске ауто бојне. У току борби из Травника је у Бугојно стигла једна усташка бојна „Црне легије" Јуре Францетића. Укупно бројно стање непријатељских снага износило је око 1800 војника. Током читаве ноћи вођене су жестоке борбе углавном на прилазима града. Једино је Други батаљон успио преко Врбаса да продре у град. Међутим, и овај батаљон као и остали морао је да се повуче. У току овог напада убијено је и рањено 95 усташа и домобрана док су партизани имали 20 мртвих и 28 рањених.

је у руке партизана. Оружници и милиција, (8 оружника и 18 милиционера) повукли се у град прикључивши се домобранској посади Гламоча. Посада држи у својим рукама 8 кућа одакле се боре, а у рукама партизана налазе се 9 кућа, православна црква и болница, те бункери и ровови изграђени за одбрану Гламоча.

Губитци наши: 1 оружник рањен, 1 оружник опкољен у приватном стану, за његово стање незна се; 2 домобрана погинула, 2 рањена, 30 заробљено од којих један пришао партизанима.

Од грађана погинуло: Мушкараца, жена и дјеце 15, рањено 34, заробљено 7 и одведено у партизанску команду у село Олук (3 км. источно од Гламоча).

15. српња 1942. из Ливна упућено је преко Струпнића помоћ Гламочу, око 100 милиционера, 6 оружника под заповједничтвом једног частника.

18, 19. и 20. српња 1942. Гламоч се још држи, и ако опкољен партизанима. Борбе се непрестано воде.[13]

Партизанске групе црногорских и херцеговачких партизана, које се концем липња 1942. пребацују на линију Хаџићи — Острожац, почетком српња 1942. прекидају жељезнички промет Сарајево — Мостар; па једном својом колоном (око 600 —1000) крећу на сјевер правцем Крешева, док се у доста јаким групама сакупљају око „Битовње Планине", Прозора. На ово подручје потиснути су услиед акције њемачких и наших оружаних снага на подручју Фојница — Крешево.

10. српња 1942. у 8.30 сати група од око 600 партизана напада Прозор са источне и јужне стране. 2 сата усташа и оружници постаје Прозор храбро се боре и бране Прозор. Тога дана партизани имају губитака 10 мртвих. Наши запљенили 10 пушака и 1 сандук стрељива. Наши губитци, 1 погинуо, 2 рањена. 11. српња 1942. упућена је једна сатнија усташа Прозору у помоћ, која је стигла на Макљен (10 км. сјеверо-западно од Прозора) и наступала правцем Прозора. Таково је стање све до 12. српња 1942. 3 сата, када је брзоглас Прозор — Бугојно прекинут.

Ноћу 13./14. српња 1942. партизани су заузели Прозор. 300 усташа пробило се у Фојницу.

12. српња 1942, у 3 сата, јаке партизанске групе (око 2000) партизана, напада Горњи Вакуф, који истог дана у 4 сата пада у партизанске руке. Наше снаге (око 50) усташа, оружника и домобрана, прихватили су борбу, али се под притиском повлаче Бугојну. Пригодом напада давани су од стране мјештана, партизанима сигнали електричном свјетиљком, према положају, који је заузела наша посада.

[13] Јединице Петог крајишког одреда заузеле су Гламоч 20 јула 1942 године. Шире о томе види док. бр. 44 и 47.

Брзоглас Горњи Вакуф — Бугојно прекинут је истог дана. Партизани су заузели положај 7 км. сјеверо-западно од Горњег Вакуфа, Дуратбеговића Долац, те западно према Вуковском и „Радуши Планини".

13. српња 1942. у 4 сата група од 800 партизана дошла је у село Љубнић (10 км. сјеверо-источно од Бугојна) испод „Калин Планине" кота 678. Наш топ из Бугојна опалио је неколико набоја на Љубнић. Погођена је кућа у којој је погинуло 4 партизана. Из Љубнића кренули су партизани према селу Оборци (6 км. сјеверно од Долњег Вакуфа).

Једна скупина од (око 100) партизана одвојила се од горње групе у намјери, да нападне творницу гипса код Долњег Вакуфа, разоривши на км. 2+300 жељезничку пругу у дужини од 50 м. и прекинула брзоглас. Оружници постаје Долњи Вакуф и милиција одбила је партизане без губитака.

Исти дан у 11 сати група од 700 партизана напала је домобранску посаду у селу Оборцима. (1 частник, 2 дочастника и 60 домобрана). Посада је борбу прихватила. Погинула су 3 домобрана и 3 рањена, 1 частник, 2 дочастника и 18 домобрана заробљени су, разоружани, и 15-VII-1942. пуштени.

Губитци партизана (око 150 мртвих и рањених).

Борба је трајала од 11 до 16 сати, када је стигла нашима помоћ из Травника и Долњег Вакуфа, партизани су распршteни. Заплењено је од партизана, једна стројница, 8 пушака и 2 сандука набоја.

Партизани су разорили жељезничку пругу у дужини 150 м. (5 км. од Долњег Вакуфа) а брзоглас покидали.

Ова разбита група партизана кренула је у правцу Горње Растичево — Барице — Бабино Село (4 км. сјеверно од Долњег Вакуфа), па се је пребацила преко Врбаса за „Јањ Планину". Истог дана у 24 сата напали су домобранску стражу у Барицама (5 км. сјеверно од Долњег Вакуфа) и разорили 50 м. жељезничке пруге. Пруга и брзогласна линија поправљена је, промет успостављен.

11. српња 1942. у 14 сати усташке опходње сукобиле су се са партизанским опходњама на „Јавороваči" (9 км. југо-источно од Растова). Једна партизанска колона кретала је према Шебешићу (5 км. југоисточно од Горњег Вакуфа), а друга колона источно од Јавороваче према Растову. У 15 сати прекинут је брзоглас са Шебешићем, а у 17.30 сати партизани су пушчаном ватром напали Шебешић и заузели га. Јакост прве и друге колоне око 700 партизана, 6 тешке стројнице и 4 бацача мина. Оружници постаје Растово и усташе заузели су на коти 1125 положај за одбрану Растова.

У Шебешићу су партизани опљачкали објекте фирме „Угар", као и станове мјештана, те апотеку уреда за осигурање радника.

13. srpnja 1942. partizani su napustili Šebešić krenuvši za Gornji Vakuf. Iz Šebešića poveli su sobom: Ivana Pilara upravitelja firme „Ugar" u Šebešiću, Ivana Parića skladištara, Vinka Bubića činovnika i Ivicu Martinovića manipulanta i predali ih partizanskoj komandi u Gornjem Vakufu, koja ih je nakon saslušanja vratila u Šebešić.

IV. VANJSKA SITUACIJA:

1. — O prilikama u pograničnim oblastima susjednih država:

a) Raspoloženje naroda u Srbiji prema našoj državi i Njemačkoj slabo je.

b) Prilike u pograničnom području Sandaka su teške.

2. — O stranim vojnim bjegunцima:

Nema ih.

3. — O nedozvoljenim prelazima na granici, švercu i tome slično:

3. srpnja 1942. dvije osobe prešle su iz Srbije nedozvoljeno granicu i prebacile se na našu stranu, na području oružničke postaje Zelinje, krila Vlasenica. Uhićeni su i predani kotarskoj oblasti Vlasenica.

4. — O odnosima sa pograničnim vlastima susjednih država:

Korektni.

V. OPĆI ZAKLJUČAK:

Padom Prozora i Gornjeg Vakufa partizanske grupe produžuju nadiranje prema Kupresu i Janju, kako bi se sjedinile sa tamošnjim partizanima. Pri tome nadiranju napadaju na Butojno i Donji Vakuf.

Stanje na području Livno — Duvno — Glamoč pogoršano je napadom partizana na Glamoč.

Na području Kalinovik — Foča jedne postojeće partizanske brigade smjer djelatnosti ne može se utvrditi. Zahtjevali su predaju oružničke postaje Jelač. Budući da su četnički odredi oko Kalinovika jaki (oko 800), dobro naoružani talijanskim oružjem i strijeljivom izgleda, da te partizanske grupe čekaju ishod borbi partizanskih grupa Gornji Vakuf — Bugojno — Donji Vakuf, pa da se tek onda krenu dalje istim putem, kuda su krenule ranije partizanske grupe.

Na području Vlasenica osjeća se življe kretanje odmetničko-razbojničkih banda i partizana, koji se prikupljaju na liniji Paprača — Šekovići.

VI. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE PRIVREMENO NE DJELUJU:

Krilo Sarajevo: Srednje, Ivančići.

Krilo Travnik: Puhovac, Gora — međupostaja, Kamenica, Stog, Radovlje, Borovica.

Крило Јајце: Ипота, Глоговац, Шипово, Дивичане, Стројце — Јањ, Језеро, Црна Ријека, Герзово, Дрветине, Равно, Прекаја, Преодац, Млиништа, Потоци, Видимље, Борачи, Оџак, Поповићи, Мокроног, Роре, Драгњић, Прибељи, Долац, Халапић, Прозор, Шћит, Горњи Вакуф, Гламоч, Шујица, Дувно, Присоје, Студена Врела, Ливно, Вагањ и међупостаје Подкрај и Голињево.

Крило Власеница: Шековићи, Циле, Доле и Јежестица.

Крило Вишеград: Каменица — Рујиште, Мала Гостиља, Велетово, Вардиште, Ђело Брдо, Увац, Рудо, Добрун, Устибар и Обођаш Хан.

Крило Фоча: Ифсар, Викоч, Челебић, Мештровац, Бастаси, Попов Мост, Љубиње, Гођен, Металька, Чајниче, Заборак, Миљено, Јабучко Седло и Баре.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ПРЕСЕЉЕНЕ У ДРУГО МЈЕСТО:

Крило Сарајево: Ледићи у Трново, Јахорина у Брус.
Крило Травник: Округлица у Будожељ.
Крило Вишеград: Грбићи у Соколовиће.

VIII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ОБНОВЉЕНЕ:

Крило Сарајево: Озрен у Средњем.

Заповједник пуковник,
(Павић)
Павић

(М. П.)

БР. 155

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ЈАЈЦЕ ОД 29 ЈУЛА 1942 ГОД. О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА ПАРТИЗАНА У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ЈАЈЦЕ
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 534/Тај.

У Јајцу, дне 29. српња 1942.

Предмет: Извјештај о кретању партизана.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ САРАЈЕВО.
ІП. ЗБОРНОМ ПОДРУЧЈУ У САРАЈЕВУ.—

Са врло поуздане стране о кретању и намјерама партизанских хорда подписати је сазнао слиедеће:

Покрети партизана на подручју Велике жупе Плива и Рама, односно на подручју овог крила, које обухвата котареве: Јајце, Вар. Вакуф, Бугојно, Прозор, Купрес, Дувно, Ливно и Гламоч, те котарске испоставе Доњи и Горњи Вакуф, сваким даном бивају очигледнији и јачи. До сада партизани држе у својим рукама три котарска мјеста и то Прозор заузет 13.VII. т.г. Дувно заузето 25.VП. 1942.[1] Гламоч заузето 20.VП. 1942.

С друге стране а према прикупљеним подацима, на подручју планине Грмеч и њезиним обронцима врши се понова сакупљање партизанских банди, гдје се концентришу партизански одреди. Положај постаје тим критичнији што се партизани поново сакупљају у крајевима насељеним искључиво православним елементима а које је било приступило четничким одјелима, Уроша Дреновића, и изјавило своју лојалност да ће уз помоћ наши домобранских и усташких постројби борити се против партизанских одреда.

Према прикупљеним подацима концентрација партизанских одреда врши се на три мјеста и то:

1. — На мјесту званом Црквено Врбљани на граници котара Гламоч и Кључ а по прилици уздуж Шипадове шумске пруге. Ови одреди имају своје сједиште односно команду у Бос. Петровцу те се сада спуштају према Медној и Пецкој, котара Вар. Вакуф. Овим одредима су се прикључиле поједине мање групе партизанских одреда које су разбијене у Козари.

[1] Ноћу 25/26 јула јединице Прве пролетерске бригаде ослободиле су Дувно. Губици непријатеља 2 мртва и 6 заробљених. Партизани нису имали губитака.

Према умјереној и доста вјероватној процјени број ових партизана, који се називају „Партизански Крајишки одред Ударна бригада“[2] броји око 2.800 људи, који су под заповједничтвом неког Косте Нађа, званог „Шпанца“ (бивши добровољац и капетан из Шпанског грађанског рата). Политички комесар у овој ударној бригади је по имену непознат али га зову Дошеном.[3] Наводно ова бригада има добро наоружање и врши свакодневно вјежбе како би у борби имала бољи успјех док се не прикупе и остали одреди. У неким селима већ су почели дијелити летке, гдје позивају православно пучанство да се придруже њиховој борби и да не насједају „плаћеницима Дреновића и осталим“.

2. — Друга скупина налази се између мјеста Рибника Доњег и Раткова Горњег, на подручју котара Кључ, у близини котара Вар. Вакуф на тромеђи котарева Вар. Вакуф, Кључ и Бања Лука. Јачина ови партизанских одреда цијени се на око 1.500 људи и добро наоружани. Наводно имају задатак да у даном моменту потпуно прекину промет на путу Вар. Вакуф — Бања Лука преко Ситнице и Кадине Воде, те да се даље пребаце према Врбасу и планини Чемерници од куда су били истјерани од стране четничких одреда Дреновића.[4] Вођа ових партизанских одреда није познат.

3. — Трећа скупина ослободивши своје снаге послије заузећа Гламоча по партизанима налази се на путу Гламоч — Млиништа, односно на подручју котара Гламоч, броји око 1.500 добро наоружаних људи и има задатак да удари на Вар. Вакуф, истодобно када група под водством Косте Нађа удари на Кључ.[5]

Све три ове скупине имаду одређени план и задатак, да заузму Вар. Вакуф, Кључ и Јајце, те да се онда долином Врбаса пусте према Бањој Луци.

С друге стране Црногорски и Српски партизански одреди пребачени од Коњица и Прозора а од наших постројби потјерани из Гор. Вакуфа, упутили се према Дувну и заузели га. Према до сада прикупљеним подацима ова скупина има задатак а послије неуспјелог напада на Бугојно и на пругу Доњи Вакуф — Јајце и на Доњи Вакуф — Травник. (Комар — Оборци) да заузму Купрес и околна села те да на тај начин потпуно одсијече Ливно и да се састане са партизанским одредима око Гламоча и оним у планини Грмеч, поведе поново подухват за освајање њихови изгубљених позиција око Бање Луке и Приједора даље према Сави.

---

[2] У то вријеме у Босанској Крајини постојала су четири партизанска одреда: Први, Други, Трећи и Пети и Прва крајишка НОУ бригада.

[3] Илија Дошен, политички комесар Петог крајишког одреда

[4] Прва крајишка НОУ бригада

[5] Пети крајишки НОП одред и Гламочки батаљон Трећег крајишког НОП одреда

Ово се може закључити из тога што је један од партизанских вођа по уласку у Гор. Вакуф у одржаном говору рекао између осталог . . . . . „да ће партизанске ослободилачке бригаде по заузећу Гор. Вакуфа, Бугојна и Јајца, доћи у Бања Луку и одатле продужити долином Врбаса на риеку Саву, гдје има да сачекају наређење од своје команде, па да се упуте у правцу Загреба и Београда . . . . . .“ риечи чисто промичбеног карактера само партизанским говорима, али ипак значајне на оцјењивање намјера партизанских банди.

Што се тиче мјеста Јања, котар Јајце, које је до сада било највише упориште партизана изгледа да је оно за сада за партизане споредно собзиром на то, да су сада тамо смјестили своју комору и пренијели један дио својих рањених које су имали око Бугојна и Доњег Вакуфа, те даље према Комару. Али ипак ови из Јања скоро свакодневно угрожавају промет на прузи Јајце — Доњи Вакуф, а према једном нападају извршеном на Јајце, дне 25. српња 1942. од 1—4 сата, изгледа да су се успјели пребацити и на десну страну Врбаса на подручје мјеста зв. Крезлук и Караула Гора, које је до сада било више мање сигурно. Ово пребацивање најбоље доказује покушани напад на Јајце а тако исто мучко убиство главара села Крезлука Славка Ковачевића, који је био повео акцију да се сељани села Јања прикључе четничким одредима Дреновића и са истим наставе борбу против партизана.[6]

Није искључено да се Црногорски партизански одреди послије борбе око Прусца јужно од Доњег Вакуфа, котар Бугојно, ипак дјелимично успјели пребацити у Јањ гдје се сада одмарају и реорганизирају попгго се може закључити и из тога што су почели одузимати и клати за своје кухиње стоку православног пучанства из Јања и околице, што до сада нису чинили партизани Јањског одреда. Изгледа а према још непровјереним виестима да Црногорски одреди пребачени у Јањ нису „задовољни“ са пријемом од стране „другова“ из Јањских партизанских одреда, јер да овим ови нису приредили онакав „дочек“ и храну како би то „заслужним борцима“ ослобођене Црне Горе припадало.

Собзиром на све изложено на подручју овог крила нема више мјеста нити пак села која нису више мање угрожена од партизанске навале. Положај је веома критичан и тежак и у колико се на вриеме не стане на пут свим овим предвиђеним нападима од партизана теже ће их послије бити истјерати из већ по њима заузетим мјестима.

Упоредо са „нашим операцијама“ против партизанских одреда иде упоредо до максимума повечана промичбена дјелат-

---

[6] На територији Јања налазиле су се јединице Трећег крајишког НОП одреда.

ност партизанских одреда. У свим запосједнутим мјестима и селима се врше свакодневна предавања и говори, те се на појединa чак и присилно дотјерава хрватско пучанство. Искоришћује се сваки моменат по партизанима да се пољуља повјерење у нашу власт.

С молбом на знање.

Заповједник сатник:
30. VII. 1942 (М. П.) (Цурић)
Цурић

БР. 156

ИЗВЈЕШТАЈ ХРВАТСКОГ ГЕНЕРАЛА КОД 718 ЊЕМАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 АВГУСТА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА ОКО ЈАЈЦА

ХРВАТСКИ ГЕНЕРАЛ
Код 718. њем. дивизије ТАЈНО
Оп. Бр. 2852/тај.
У Сарајеву дне, 4. коловоза 1942.

ПРЕДМЕТ: Дневно извјешће до
4. коловоза до 8 сати.

1. Главном стожеру Хрватског домобранства (Опер. и очевид. одјел),
2. II. и III. домобранском сбору,
3. II. и III. домобр. сбор. подручју,
4. Заповједничтву 3. 4. 5. и 6. пјеш. дивизије,
5. Заповједничтву усташке војнице (подхватни и изобразбени одјел),
6. Врховном надзорничтву оружничтва,
7. Заповједничтву 4. и 5. оружничке пуковније,
8. Заповједничтву I. зоне (пуков. Шимић),
9. Заповједничтву II. зоне (7. п.п.),
10. Заповједничтву IV. зоне (15. п.п.),
11. Усташком здругу Сарајево,
12. Саставак.

(Мјеста се означују на карти 1 : 100.000).

А) КРАТКА ОЦИЕНА СИТУАЦИЈЕ:

Подхват Јајце у успјешном току.

У области Санџака као и на простору Дрине од Вишеграда на сјевер појачана активност четника.

Б) ДЈЕЛАТНОСТ ПОДРЕЂЕНИХ ЧЕТА И ПОЈЕДИНОСТИ О НЕПРИЈАТЕЉУ:

5. ДИВИЗИЈА:

ОБЛАСТ ВИШЕГРАД:

1). Дана 2. о. мј. у 8 сати око 100 четника напали су на усташе у селу Ергеле Борике (17 км. с.з. од Вишеграда). Усташама послата помоћ. — У борби погинуо 1, а рањено 3 усташе.

2). Дана 3. о. мј. у 6 сати четници су напали село Стари Брод (око 13 км. с.з. од Вишеграда на Дрини). Усташка и оружничка обходња из Семећа прихватила борбу.

Четници заузели Стари Брод.

Два оружника нестала.

3). Истога дана четници напали с. Ставањ (13 км. с.з. од Вишеграда).

Оружници и усташе потисли су четнике ка Старом Броду. Рањен 1 оружник.

4). Од јутра 3. о. мј. воде се око с. Каоштице (2—6 км. ј.и. од Мећеће) борбе између муслиманске милиције и четника. Четници пале села.

Избјеглице-муслимани стигли на Дрину и дијелом прешли на лијеву обалу.

Талијанска посада са Моста на Лиму повукла се на нашу страну и заузела положај са нашом посадом.

Талијански влак из Прибоја, дошао у Мећеће изрешетан. Пролаз пругом према Вишеграду угрожен. Упућен је наш оклопни влак ка Мећеђи.

Од стране њемачког пољског оружничтва утврђено је при ушћу Лима у Дрину, да су се четници пребацили преко Дрине уз припомоћ Талијана. Један талијански сат са три частника прешао је Дрину, надирао до Мећеће а потом се опет повукао преко Дрине.

ОБЛАСТ ХАН ПИЈЕСАК:

Дана 3. о. мј. око 18. сати око 100 партизана обколили су код Пјеновца (8 км. западно од Хан Пијеска) два домобрана, разоружали их и опљачкали.[1]

Наводно намјеравају напасти Пјеновац у ноћи 3/4. о.мј.

ОБЛАСТ БУГОЈНО:

У Борби код Бугојна (види извјешће од 3. о.мј.) нађено је код Бугојна 12 мртвих партизана.[2]

---

[1] Домобране су разоружали четници.

ОБЛАСТ ЈАЈЦЕ:

У подхвату „Јајце“ у току 3. о. мј. партизани су на цијелој фронти у повлачењу к Јајцу. Наше снаге достигле су, овог дана послије подне црту:

Група Suschnig: Крушчица (6. км. источно од Јајца) — Медведњак — Ооадуша — Г. Бавар;

Група Wusta Брдо (1 км. сјеверно од Бабино Село) — поток Бехрим — Крива Јелика (1264).

Губитци:

— њемачки: 5 рањених,
— наши 1 мртав,
— противнички 61 мртав (брojено) 8 заробљено.

УКУПНИ ГУБИТЦИ:

Наши: 1 домобран и 1 усташа погинуо, 5 Њемаца,
3 усташа и 1 оружник рањен,
2 оружника нестала.

Противнички: 73 погинула и 8 заробљених.

Ц) ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ:

Продужити подхват „Јајце“ свим расположивим снагама. Опрез на свим поставама.

ПОКРЕТАЊЕ И ПРЕМЈЕШТАЊЕ ВЛАСТИТИХ ЧЕТА:

Усташки сат из Хан Пијеска премјештен у Соколац.

ОСОБИТИ ДОГАЂАЈИ И МЈЕРЕ ИЗВАН БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ:

Није било.

(М. П.)

ГЕНЕРАЛ ЛУКИЋ в. р.

ЗА ТАЧНОСТ:
Заступа Главара стожера
Подпуковник (Ванер)
Ванер

[2] Први напад на Бугојно извршен је ноћу 16/17 јула. У нападу су учествовале Четврта пролетерска (црногорска) бригада и Четврти батаљон Прве пролетерске бригаде. Овај напад није успио. Други напад на Бугојно извршен је ноћу 20/21 јула. У овом нападу су учествовале Друга и Четврта пролетерска (црногорска) бригада и три батаљона Прве пролетерске бригаде. И овај напад није успио. Опширније о овим борбама види док. бр. 154, прим. 12.

БР. 157

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛНОГ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ЈАЈЦЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА НА ТЕРИТОРИЈИ ЗАПАДНЕ БОСНЕ У ВРЕМЕНУ ОД 15 ЈУЛА ДО 1 АВГУСТА 1942 ГОДИНЕ

ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ЈАЈЦЕ
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број. 556/Тајно.—

У Јајцу, дне 6. коловоза 1942

Предмет: Догласни извјештај
подnаша.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(J. C.)
САРАЈЕВО

На темељу привременог Упута за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врхвоног оружничког заповједничтва J. C. Бр. 32/Таj.—41, те прикупљеним подацима од јединица овог крила, поднашам извјештај за посљедњих 15 дана.

I. ОПЋА УНУТРАШЊА СИТУАЦИЈА:

1. — Расположење народа с обзиром на унутарње и ванjске прилике:

а) **Хрватског:** Расположење хрватског народа је углавном добро. Но међутим и то расположење према данашњој држави и уређењу сваког дана све више опада, пошто народ примјећује да му се не може загарантовати сигурност особе и имовине. Ово се нарочито опажа, што се дешавају свакодневни напади партизана на жељезничку пруту, домобранске и усташке постројбе, оружничке постаје и села гдје су насељени искључиво хрвати католици и муслимани и народ види, да има врло малу заштиту од наши снага и мјеродавни власти, а осим тога што је већина подручја овога крила у рукама одметника-партизана. Најхитније је потребно предузети потребне мјере да се подручје овог крила очисти од побуњеника-партизана, јер њихова промичба врло добро дјелује међу народом и сваким даном имаду све више присталица, а нарочито у крајевима и мјестима које заузму, чиме утлед и моћ наши оружаних снага и власти у очима народа пада.

б) **Православног:** Расположење православног живља кад би му се могла дати пуна заштита била би добра, али иначе

сада није најбоље иако им се дала слобода исповједања вјере. Они у главном подмукло прате развитак догађаја и чекају коначни изход завршетка рата. На подручју котара Купрес сви су се побунили и одметнули у шуму. Разлог овоме је што је од наши снага предузета акција чишћења земљишта од побуњеника, које пале њихова села. На подручју котара Бугојно код православни се примјећивало неко весеље приликом напада партизана на мјесто Бугојно, па кад у овом партизани нису успјели, онда је код исти завладао страх да неби и код њих био случај као и на подручју котара Купрес. Иначе још сви у страху живе.

ц) Жидови: Жидови су скоро сви очишћени са подручја овог крила, а они који су прешли на католичку и исламску вјеру повучени су и тешко им је ући у траг, да одржавају везе са партизанима с обзиром на њихове позиве које врше.

Њемачке народне мањине има у мјесту Јајцу, које су врло лојални према данашњем стању.

2. — Четничка акција и предузете против мјере:

Четничке акције на подручју овог крила нема, осим мали број на подручју котара Купрес и Гламоч, који према сазнању сурађују са партизанима. Четници су се у главном прикључили групи четничког вође Уроша Дреновића и под његовим водством судјелују у акцијама са нашим домобранством против партизана. Вођа четника Урош Дреновић одржава добре везе са заповједницима Њемачке војске у Бањој Луци.

Такође имаде једна скупина четника на подручју котара Бугојно под водством Ђорђе Ђелме из Зијамета, котар Бугојно. И ова скупина сурађује са нашим домобранским постројбама у Бугојну и Доњ. Вакуфу, али не лојално као они под водством Уроша Дреновића, јер се код исти примећује колебање. Ова скупина четника оспорава одлазак православним младићима у наше домобранство и привлаче их у своје одреде, наводећи да су и њима потребни ради заштите православних села од партизана, јер да друге заштите немају.

3. — О комунизму:

Комунизам је доста развијен на крилном подручју, нарочито од када већи дио крилног реона држе партизани у својим рукама. Сва села и мјеста која су под њиховом влашћу наклоњена су мање више комунизму, а то није ни чудо када се зна како имаду колосалну промичбу с једне стране, а с друге стране, пак они који и нису наклоњени комунизму силом прилика морају га прихватити и пригрлити, јер су немоћни дати отпор против тих партизана, а наше им власти не могу дати пуну заштиту и на вријеме. Партизани су заузели 2/3 крилног подручја који сваким даном све више шире своје обруче, заузимајући мјеста и села. Ширењу комунистичке идеје много при-

доноси и начин прехране пучанства на подручју крила. Као важније износим слиедеће:

1) Дне 9—20. српња 1942. јаки партизански одреди и добро наоружани стално су вршили напад на оружничку постају и мјесто у Гламочу, које су заузели 20.VII. т.г. у 3 сата. Наше домооранске постројбе и оружници борили су се са партизанима бранећи мјесто Гламоч 11 дана, али кад им је нестало стрељива и хране, а нису могли добити никакове помоћи нити појачања и кад су их партизанске банде разбиле и растерале на више скупина, домобрани и оружници напустили су Гламоч и повукли се у Ливно.

Приликом борбе са наше стране погинуло је 1 оружник, 7 домобрана и 60 грађанских особа, а рањено 1 оружник, 8 домобрана и више грађанских особа, док је заробљено 1 оружник и 40 домобрана. На страни партизана губитци нису познати. Партизанима је пало у руке доста оружја а стрељива су од некуда добили па чак и топовске набоје. Све државне ствари на постаји Гламоч као и ствари оружника које нису могли собом понијети пале су у руке партизана.[1]

Извјештај оружничке постаје Гламоч из Ливна Бр. 860 од 22.VII. т.г.

2) Дне 12. српња 1942. ухићен је и затворен код оружничке постаје Бугојно чиновник котарске закладе из Бугојна Авдија Карабег, под сумњом да је продавао стројнице партизанима. Ово притварање извршено је по заповједи пуковника г. Шимића Поглавникова опуномоћеника. Како се вођеним извидима ова сумња није могла доказати и из недостатака доказа Карабег је 3. коловоза о.г. пуштен на слободу с тим, да и даље врши своју редовну дужност.

Извјештај оружничке постаје Бугојно број 348/Тај. од 27. VII. о.г.

3) Дне 14. српња 1942. ухапшен је Ибрахим Сидран вршиоц дужности котарског предстојника у Бугојну по органима усташке надзорне службе из Сарајева, под сумњом да је ширио комунистичке пробитке међу пучанством а нарочито међу муслиманима на подручју котара Бугојно, па му је приликом прегледа стана нађено неколико тајни списа који се односе на сузбијање комунизма. Такођер су ухићени и ухапшени Миле Дучић из Чипуљића, Мухарем Јелача из Пориче и Кошак Јосип из Чипуљића, котара Бугојно, ради сумње да су одржавали везе са партизанима приликом напада на мјесто Бугојно. Сва четворица по органима надзорне усташке службе отпраћени су наводно у Сарајево.

Извјештај оружничке постаје Бугојно Бр. 348/Тај. од 27. VII. 1942.

[1] У блокади и ослобођењу Гламоча су учествовале јединице Петог крајишког НОП одреда.

4) Дне 16. српња 1942. у 22 сата једна јака партизанска група и добро наоружана извршила је напад на мјесто Бугојно, гдје су их наше снаге дочекале између којих је вођена жестока борба. Приликом борбе са наше стране било је погинули 23 и рањено 27 што усташа што домобрана, на страни партизана на мјесту борбе нађено је 127 мртвих и 8 заробљено, док за рањене нема података. Напад је одбијен са видним успјехом, гдје су учествовали и оружници.[2]

Извјештај оружничке постаје Бугојно број 337/Тај. од 22. VII. 1942.

5) Дне 17. српња 1942. једна партизанска скупина добро наоружана пресјекла је промет на путу Бугојно — Купрес у Копривници 8 км. сјевероисточно од Купреса на тај начин, што су прекинули брзогласну линију и срушили дрвени мост тако, да је промет био обустављен од 17 до 27. српња 1942.[3] У међувремену партизанске банде заплениле су Марку Цвијановићу из Бугојна на цести Бугојно — Шујица 8 км. југозападно од Купреса 100 комада мали свиња, 4 коња и 2 вола, те заробили 4 особе које су благо тјерали, за чију се судбину ни данас незна. Исто тако у планини Буковача 6 км. сјеверно од Купреса партизани су заплиенили 31 комад говеда на штету Николе Багарића сељака из Злосела, котар Купрес. Такођер су партизани заробили два теклића који су носили пошту из Купреса за Бугојно, за чију се судбину незна. Штета за благо није процењена.

Извјештај оружничке постаје Купрес бр. 1498 од 27. VII. 1942.

6) Дне 13—21. српња 1942. водила се непрекидна борба на подручју оружничке постаје Доњи Вакуф са партизанима. који су одбијени према Бугојну и Купресу.[4] Ови су партизани били у главном из Црне Горе и Србије, а послије су придружили и они из Јања, котар Јајце, те се још и сада врше борбе око Купреса. Све особе на које се сумња да су имали везу са партизанима из Доњег Вакуфа, њих 12, од који 7 муслимана и 5 православних ухапшени су и по органима надзорне службе отпрађени у Сарајево.

Извјештај оружничког вода Јајце број 976 од 28. VII. 1942.

7) Дне 23. српња 1942. напали су партизани домобранску стражу у Бравницама, котар Јајце, којом су приликом исте разоружали, те 15 свукли и пустили кући, једног убили а један остао с њима.[5]

[2] Партизанске јединице (Друга и Четврта и три батаљона Прве пролетерске бригаде) које су учествовале у нападу на Бугојно имале су 215 бораца избачених из строја.

[3] Акцију су извршили дијелови Четврте пролетерске (црногорске) бригаде.

[4] Друга пролетерска бригада

[5] Дијелови Трећег крајишког одреда

Извјештај оружничке постаје Јајце бр. 1303 од 23. VII. 1942.

8) Дне 24. српња 1942. по ноћи партизани су напали мјесто Јајце, али су одбијени без губитака на нашој страни. Да ли је било губитака на њиховој страни није познато.[6]

Извјештај оружничке постаје Јајце број 1320 од 25. VII. 1942.

9) Дне 24. српња 1942. у 5 сати једна јака скупина партизана и добро наоружана извршила је напад на мјесто Шујицу, котар Ливно, гдје је била и оружничка постаја. На овој постаји било је 11 оружника и причувни домобрана. Осим оружника у Шујици се налазило један вод домобрана, али изгледа да су домобрани без борбе повукли се из Шујице према Дувну, а са њима и један причувни домобран са постаје Шујица. Оружници су ступили у борбу против партизана, али с обзиром да је напад био јак и неодољив оружници су под притиском партизанске ватре пали у руке партизана, који су разоружани и свучени. Сви причувни домобрани њих 8 након 3 дана пуштени су од партизана на слободу, од којих се 5 налази у притвору код постаје Јајце, 2 на постаји Нова Села, крила Мостар, који врше службу, 1 на постаји Ливно а за једног домобрана се незна. Заповједник постаје Божо Краљевић и оружник Стјепан Кастмилер иза домобрана остали су и даље у затвору код партизана, за чију се судбину до данас незна. Ови подаци добијени су од домобрана који су се пријавили овом крилу, а иначе извјештај оружничког вода Ливно број 904 од 26. српња 1942.[7]

10) Дне 24. српња 1942. један вод усташа вршио је претрес терена у селу Забришћу, котар Ливно, којом приликом су наишли на Мату Брдана Матина и овог позвали да стане, а он се противио и ухватио за пушку усташе с намером да га разоружа. Ово видевши његови другови одмах су убили Мату Брдана. Ради овог случаја и сумње да сељаци имају везу са партизанима усташе су ухитиле 6 особа старокатолика из села Забришћа, котар Ливно, које су отпратили у Ливно и предали властима.

Извјешће оружничке постаје Ливно број 1519 од 25. VII. 1942.

11) Дне 25. српња 1942. једна јака и добро наоружана партизанска скупина извршила је напад на мјесто Дувно и околна села, те ово заузели истог дана у 22 сата. У Дувну је било од наших снага 70 домобрана, 40 усташа, 30 милиционера и 7 оруж-

---

[6] Батаљон „Пелагић" Трећег крајишког одреда

[7] Ноћу 24/25 јула Други и Четврти батаљон Треће санџачке бригаде напали су на непријатељско упориште Шујицу коју је бранило 44 домобрана, 11 жандарма и нешто милиционера-мјештана. Заробљено је 11 домобрана и 10 милиционера, док је остали дио посаде побјегао према Дувну.

ника — свега око 150 људи за обрану, који су примили борбу против партизана, али с обзиром да су партизани били много јачи бројно и добро наоружани, нашим снагама није успјело да одбране мјесто Дувно и тако су га партизани заузели.

Приликом ове борбе партизани су заробили домобранског поручника Мратовића II. бојне 14. п. пуковније, 6 домобрана и 1 причувног оружника.

Остали домобрани, усташе и оружници повукли су се једни према Посушју а једни према Присоју.

Заповједник постаје наредник Јосип Антић са 5 оружника и свом државном опремом и оружјем повукао се на постају Посушје, гдје се ставио на расположење и тамо врши службу.[8]

Такођер заповједник постаје Дувно наредник Антић јавља, да су партизани 26. српња о. г. наводно заузели и постају Присоје, а за оружнике ове постаје да нема података, те да је 27. о. м. заузета и оружничка постаја Студена Врела од партизана, а оружници са ове постаје да су се повукли на постају Посушје, гдје такођер сада врше службу.

Извјештај оружничке постаје Дувно из Посушја Број уредовно од 27. српња 1942.

12) Дне 27. српња 1942. у 11 сати једна већа скупина партизана и добро наоружани дошла је у село Миши и Голињево, 16 км. јужно од Ливна и исто заузели. У овом селу налазило се 20 наоружани милиционера и 2 оружника, који су чим су приметили велику групу партизана повукли се и разбјежали без да су давали отпор.[9]

Извјештај оружничке постаје Ливно број 1540 од 28. српња 1942.

13) Дне 30. српња 1942. извршен је поновни напад од стране партизана на мјесто Бугојно а тако исто и 31. српња 1942. али су ови одбијени од наши снага. Приликом борбе са наше стране био је 1 домобран лакше рањен а са стране партизана нађена су 4 мртва, док за рањене нема података.[10]

Извјештај постаје Бугојно број 355/Тај. од 31. српња 1942.

14) Дне 30. српња 1942. око 25 наоружани партизана извршили су напад на село Дољани, 14 км. јужно од Прозора и од тамошње милиције одузели 7 пушака и 635 набоја. У потјеру за партизанима упућено је 7 оружника постаје Рама и 10 милиционера, али је исход потјере до сада непознат.[11]

Извјештај оружничке постаје Рама број 480/Тај. од 1. VIII. 1942.

[8] Дувно је нападала Прва пролетерска бригада. Непријатељ није пружио јачи отпор, већ је побјегао према Посушју и селу Присоју. Партизани нису имали губитака.

[9] Напад су извршили дијелови Прве пролетерске бригаде.

[10] Напад су извршиле јединице Четврте пролетерске (црногорске) бригаде.

[11] Група бораца Херцеговачког НОП одреда

15) Дне 1. коловоза 1942. напала је једна група партизана на пругу Јајце — Доњи Вакуф на 7 км. од Јајца, те ју разрушила у дужини око 150 метара, срушили подпорни зид у дужини од 30 метара. Промет је понова успостављен.[12]

Извјештај постаје Јајце број 1367 од 1. VIII. 1942.

Подухвати са наше стране предузети су на све стране, али се исход до сада точно незна.

. . .

II. АКЦИЈА НАШИХ СНАГА:

Воде се око Бугојна, Купреса, Дувна и Ливна, али усљед прекида промета нема точни података.

. . .

V. ОПЋИ ЗАКЉУЧАК:

Стање јавне сигурности на крилном подручју је угрожено од стране партизанских побуњеника, јер ови држе у својим рукама подручје котара Прозор, осим Раме, подручје котара Дувно и подручје котара Гламоч, те подручје котара Купрес, осим самог мјеста и ближи села, подручје испоставе Гор. Вакуф, као и ⅔ подручја котара Јајце. Партизанске хорде упадају у поједина мјеста и села те пљачкају и одводе људе, који неће милом мора силом поћи са њима. У послиедње вријеме запажено је да врше убиства над заробљеним пучанством, особито над усташама и оружницима, док домобране разоружају, свуку и пусте.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Заузете су оружничке постаје и то: Глоговац, Шипово, Герзово, Млиништа, Преодац и Потоци још у прошлој години, а Равно у ожујку о.г. те Гор. Вакуф, Прозор, међупостаја Шћит, постаја Шујица, Дувно, Студена Врела, Присоје и Гламоч у току мјесеца српња 1942. За постају Винича нема података.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ СЕ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Према добивеним подацима, али се точно незна, оружничка постаја Дувно и Студена Врела иселиле су се у мјесто Посушје, крила Мостар.

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

На подручју овог крила ни једна постаја до сада није враћена у наше руке нити обновљена.

Заповједник сатник:

8. VIII. 1942 (Цураћ)

Цураћ

---

[12] Пругу је разрушио батаљон „Пелагић" Трећег крајишког НОП одреда.

БР. 158

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛНОГ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТУЗЛА ОД 8 АВГУСТА 1942 ГОД. О БОРБАМА ИЗМЕЂУ ПАРТИЗАНА И ЧЕТНИКА У БЛИЗИНИ ЗВОРНИКА

ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
БРОЈ: 2350/Taj
8. коловоза 1942 год.
у ТУЗЛИ.

Предмет: Извјешће о акцији наших снага предлаже.

1. ВЕЛИКОЈ ЖУПИ УСОРА И СОЛИ ТУЗЛА.
2. ЖУПСКОЈ РЕДАРСТВЕНОЈ ОБЛАСТИ ТУЗЛА.
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (ЗА ПУКОВНИКА Г. ПАВИЋА) САРАЈЕВО.
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 8. ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ТУЗЛА.
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 4. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ТУЗЛА

Заповједник оружничке постаје Зворник са извјешћем број 817 од данас у 15.30 сати извјестио је ово крило о слиједећем:

1. ИЗВЈЕШЋЕ О НЕПРИЈАТЕЉСТВУ:

а) Дне 8. коловоза 1942. око 9.20 сати одређени покрет наших снага по предходној расподјелби ратних постројба, на црти од коте 130 код риеке „Дрине" (југо-источно од села Скочића 2 км.) те коте 456 (југо-западно од села Скочића 4 км.) секција 1 : 100.000 Бијељина, одметници су пружили јаки отпор, али су их наше постројбе потиснуле.

На циелој овој бојној црти напредовање наших постројба наставља се. Ако се током дана не наиђе на овој црти на жешћи отпор одметника, снаге бојника Видаковића, и сатника Тотића који долази са сјеверне стране од села Муслиман. Шепак (сјеверо-источно 6 км. зрачне црте од села Скочића) сусрести ће се.

Ирема примљеном брзогласном извјешћу данас у 11 сати од оружничке постаје Калесија која се налази на државном путу Тузла — Зворник (25 км. југо-источно од Тузле) око 350 —400 партизана из Шековића, сјеверо-западно 25 км. од Власенице (секција 1:100.000 Зворник) напало је четнички штаб у селу Какњу западно 25 км. од Зворника, секција иста.

Партизани су разбили четнике и у Какњу су подузели своје утврђивање. Истима придолази појачање из Шековића.

Наша посадна битница на Цапарди, 20 км. западно од Зворника, отворила је топничку ватру на партизане у Какњу. — Други податци по овоме још недостају.[1]

2. ВЛАСТИТИ ПОЛОЖАЈ И ПРЕДУЗЕТЕ МЈЕРЕ: Под точ. а) борба се и даље води, на овом простору. Наше снаге гоне непријатеља.

3. ВЛАСТИТИ МЈЕРЕ ЗА СЛИЕДЕЋИ ДАН: Предузимају се мјере за уништење ове одметничке банде.

4. ВЛАСТИТИ ГУБИТЦИ НА ЉУДИМА, КОЊИМА И ВОЗИЛИМА ЗАДЊИХ 24 САТА: Недостају податци са положаја. Губитци до сада непознати.

5. ГУБИТЦИ НЕПРИЈАТЕЉА НА МРТВИМ И ЗАРОБЉЕНИМ ЗАДЊИХ 24 САТА: Нема података са положаја.

6. ПЛИЕН ЗАДЊИХ 24 САТА: Није било.

7. ОСОБИТИХ ДОГАЂАЈА ЗАДЊИХ 24 САТА: Других важних догађаја, на подручју овога крила није било.

Предње се предлаже на мјеродавност; у споју извјешћа овога крила Бр. 2335/Тај. од 7. коловоза 1942.

Заповједник, сатник:
(Брезовић.)
Брезовић

(М. П.)

[1] Послије неуспјелог покушаја да се пребаци на Мајевицу Шеста источно-босанска бригада (формирана, 2 августа у Шековићима, од Групе ударних батаљона Источне Босне) извршила је напад на четнике Душана Ковачевића који су се разбјежали по шумама и јаругама. У гоњењу четника, од којих је већина побјегла у непријатељска упоришта Цапарде и Осмаци, бригада се задржала на том терену до 11 августа. У овим борбама убијено је десетак четника а заробљено око 40, који су разоружани и пуштени. Послије тога бригада се повукла у шуму Бишина.

БР. 159

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИКА ПРВЕ БОЈНЕ СЕДМЕ ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 8 АВГУСТА 1942 ГОД. О ЗАУЗЕЋУ КОЊИЦА ОД СТРАНЕ ПАРТИЗАНА

НЕЗАВИСНА ДРЖАВ[А ХРВАТСКА]
СТОЖЕР
1. БОЈНЕ
7. ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 1396/тај.

8. VIII. 1942 год.

КОЊИЦ.

ПРЕДМЕТ: Извјешће о мјесечној бојној релацији.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА
(Главностожерни одјел).—

САРАЈЕВО

Савезно заповиеди III. домобранског збора Главностожерни Оп. Бр. 867/тајно — 41. г. достављам ниже изложени извјештај обће бојне релације у току мјесеца српња 1942. године у слиедећем:

А) — ОПЕРАЦИЈЕ И АКЦИЈЕ:

Дне 28. VI. о. г. једна већа група партизана чији се број није могао утврдити пребацила се је од Фоче и заузела: с. Ледиће — с. Луковац и с. Ракитницу (југоисточно од Бјелашнице пл.), — а затим дне 30. VI. о. г. око 18 сати опколила и заузела је с. Умољане (јужно од Бјелашнице). Због надмоћности партизана милиционери су се те вечери распршили којкуда.[1]

Ноћу 1/2. VII. о. г. група партизана из с. Умољана пребацила се у с. Чуховићи које је село без икаквог отпора од стране милиционера заузела.

Дне 3. VII. 1942. г. из Коњица упућен је један вод са једном стројницом на положај Град к. 1028 (сјевероисточно од Коњица) са задатком, да затвори правац који изводи преко с. Врдоља — с. Цепи — с. Брђани под Иваном на жељезничку пругу. Око 22.15 сати под притиском одметника ова посада по-

[1] Групе пролетерских бригада (Прва и Друга пролетерска, Трећа санџачка и Четврта црногорска) приликом покрета за Бос. Крајину.

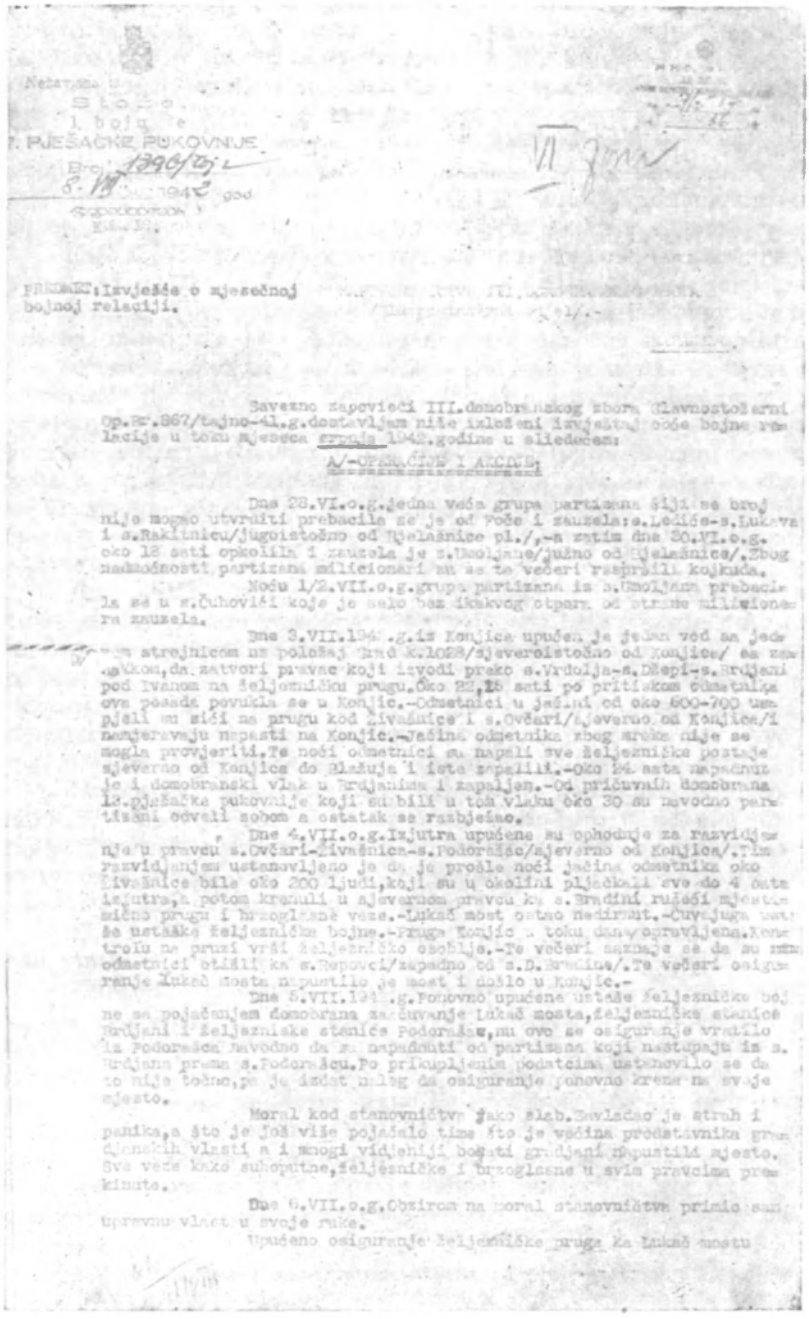

Nekatrana ...
Stože
1. bojne
7. PJEŠAČKE PUKOVNIJE
Broj: 1396/tajn
8. VII. 1942 god.
Kuželje.

VI Jona

PREDMET: Izvješće o mjesečnoj bojnoj relaciji.

Savezno zapovieđi III.domobranskog zbora Slavnostožerni Op.Br.867/tajno-41.g.dostavljam niže izloženi izvještaj obće bojne relacije u toku mjeseca srpnja 1942.godine u sliedećem:

A/-OPERAĆIJE I AKCIJE:

Dne 28.VI.o.g.jedna veća grupa partizana šiji se broj nije mogao utvrditi prebacila se je od Foče i zauzela:s.Ledića-s.Lukava i s.Rakitnicu/jugoistočno od Bjelašnice pl./,-a zatim dne 30.VI.o.g. oko 18 sati opkolila i zauzela je s.Umoljane/južno od Bjelašnice/.Zbog nadmoćnosti partizana milicionari su se te večeri raspršili kojkuda.

Noću 1/2.VII.o.g.grupa partizana iz s.Umoljana prebacila se u s.Čuhovići koje je selo bez ikakvog otpora od strane milicionera zauzela.

Dne 3.VII.1942.g.iz Konjica upućen je jedan vod sa jednom strejnicom na položaj Brad k.1028/sjeveroistočno od Konjica/ sa zadatkom,da zatvori pravac koji izvodi preko s.Vrdolja-s.Džepi-s.Brdjani pod Ivanom na željezničku prugu.Oko 22,15 sati po pritiskom odmetnika ova posada povukla se u Konjic.-Odmetnici u jačini od oko 600-700 usplji su sići na prugu kod Živašnice i s.Ovčari/sjeverno od Konjica/i namjeravaju napasti na Konjic.-Jačina odmetnika zbog mraka nije se mogla provjeriti.Te noći odmetnici su napali sve željezničke postaje sjeverno od Konjica do Blažuja i iste zapalili.-Oko 24 sata napadnut je i domobranski vlak u Brdjanima i zapaljen.-Od pričuvnih domobrana 13.pješačke pukovnije koji su bili u tom vlaku oko 30 su navodno partizani odveli sobom a ostatak se razbježao.

Dne 4.VII.o.g.Izjutra upućene su ophodnje za razvidjanje u pravcu s.Ovčari-Živašnica-s.Podorašac/sjeverno od Konjica/.Tim razvidjanjem ustanovljeno je da je prošle noći jačina odmetnika oko Živašnice bila oko 200 ljudi,koji su u okolini pljačkali sve do 4 sata izjutra,a potom krenuli u sjevernom pravcu ka s.Bradini rušeći mjestimično prugu i brzoglasne veze.-Lukač most ostao nedirnut.-Čuvajuga ustaše ustaše željeznička bojne.-Pruga Konjic u toku dana opravljena.Kontrolu na pruzi vrši željezničko osoblje.-Te večeri saznaje se da su odmetnici otišli ka s.Repovci/zapadno od s.D.Bradine/.Te večeri osiguranje Lukač mosta napustilo je most i došlo u Konjic.-

Dne 5.VII.1942.g.Ponovno upućene ustaše željezničke bojne sa pojačanjem domobrana zaačuvanje Lukač mosta,željezničke stanice Brdjani i željezniske stanice Podorašac,nu ovo se osiguranje vratilo iz Podorašca navodno da su napadnuti od partizana koji nastupaju iz s. Brdjana prema s.Podorašcu.Po prikupljenim podatcima ustanovilo se da to nije točno,pa je izdat nalog da osiguranje ponovno krene na svoje mjesto.

Moral kod stanovničtva jako slab.Zavladao je strah i panika,a što je još više pojačalo time što je većina predstavnika gradjanskih vlasti a i mnogi vidjeniji bogati gradjani napustili mjesto. Sve veze kako suhoputne,željezničke i brzoglasne u svim pravcima prekinute.

Dne 6.VII.o.g.Obzirom na moral stanovničtva primio sam upravnu vlast u svoje ruke.

Upućeno osiguranje željezničke pruga ka Lukač mostu

Фотокопија прве странице документа бр. 159

вукла се у Коњиц. — Одметници у јачини од око 600—700 успјели су сићи на пругу код Живашнице и с. Овчари (сјеверно од Коњица) и намјеравају напасти на Коњиц.[2] — Јачина одметника због мрака није се могла провјерити. Те ноћи одметници су напали све жељезничке постаје сјеверно од Коњица до Блажуја и исте запалили. — Око 24 сата нападнут је и домобрански влак у Брђанима и запаљен. — Од причувних домобрана 13. пјешачке пуковније који су били у том влаку око 30 су наводно партизани одвели собом а остатак се разбјежао.

Дне 4. VII. о. г. Изјутра упућене су опходње за развиђање у правцу с. Овчари — Живашница — с. Подорашац (сјеверно од Коњица). Тим развиђањем установљено је да је прошле ноћи јачина одметника око Живашнице била око 200 људи, који су у околини пљачкали све до 4 сата изјутра, а потом кренули у сјеверном правцу ка с. Брадини рушећи мјестимично пругу и брзогласне везе. — Лукач мост остао недирнут. — Чувајуга усташе устаппке жељезничке бојне. — Пруга Коњиц у току дана оправљена. Контролу на прузи врши жељезничко особље. — Те вечери сазнаје се да су одметници отишли ка с. Реповци (западно од с. Д. Брадине). Те вечери осигурање Лукач моста напустило је мост и дошло у Коњиц. —

Дне 5. VII. 1942. г. Поновно упућене усташе жељезничке бојне са појачањем домобрана за чување Лукач моста, жељезничке станице Брђани и жељезничке станице Подорашац, ну ово се осигурање вратило из Подорашца наводно да су нападнути од партизана који наступају из с. Брђана према с. Подорашцу. По прикупљеним податцима установило се да то није точно, па је издат налог да осигурање поновно крене на своје мјесто.

Морал код становничтва јако слаб. Завладао је страх и паника, а шгго је још више појачало тиме што је већина представника грађанских власти а и многи виђени богати грађани напустили мјесто. Све везе како сухопутне, жељезничке и брзогласне у свим правцима прекинуте.

Дне 6. VII. о. г. Обзиром на морал становничтва примио сам управну власт у своје руке.

Упућено осигурање жељезничке пруте ка Лукач мосту стигло је између жељезничке постаје Подорашца и жељезничке постаје Брђана, но одатле је нападнуто од јачих одметничких дјелова те су се вратили натраг у Коњиц. — Напомињем да се усташе жељезничке бојне како претходног тако и овог дана нису показале на висини тако, да сам био присиљен запријетити им да ћу их разоружати и затворити. При упућивању на Лукач мост морао сам их упутити под заповједничтво једног од мојих енергичних домобранских стариешина, јер у противном неби

[2] У нападу на Коњиц учествовала су три батаљона Прве пролетерске бригаде. Више о томе види док. бр. 143, прим. бр. 13.

ишли. Заповједник усташа жељезничке бојне био је усташа Иван Кутлеша.

Обзиром на ситуацију од дјелова усташког сата у Коњицу (који је иначе од тада имао осигурање на положају Реповица — изнад жељезничке постаје), од дјелова усташа жељезничке бојне, који су прикупљени са осигурања пруге, од оружника оружничког вода и појединих грађана — добровољаца из Коњица образован је један сат под називом 5. сат посаде Коњиц.

За заповједника тога сата својом заповиеди Бр. 1259/тај. од 6. VII ове године одредио сам оружничког надпоручника Тадију Мандића, замјеника заповједника Мостарског оружничког крила, који се у то вриеме затекао у обиласку у Коњицу. Задатак тога сата био је да посједне и брани положај Реповица и да затвори прометне везе (друм и жељезничку пругу — све сјеверно од Коњица).

Те ноћи 5/6. извршен је и напад на с. Острожац (сјеверозападно од Коњица), запаљена жељезничка постаја, општина и оружничка постаја. Ово су извршили дјелови партизана који су се налазили до тада на лиевој обали р. Неретве око Јаворика (јужно од Острожца) и те ноћи успили се пребацити на десну обалу р. Неретве и сјединити се са партизанима који су дошли преко Бјелашнице пл.[3]

Тога дана обзиром да су биле прекинуте већ све везе, нашем зракоплову који је дошао у развиђање дат је знак: „ОПКОЉЕНИ СМО“ и „ТРАЖИМО ПОЈАЧАЊЕ“. Јављено нам је да је помоћ затражена из Мостара.

Ноћу 6/7. VII. о. г. око 24 сата отпочео је напад одметника из правца с. Подорашца на Коњиц. Према прикупљеним податцима идућег дана установило се да су нападале три групе партизана јачине од по 100 људи. Једна група одметника непознате јачине нападала је из правца с. Хомоље (сјеверно од Коњица). Тај напад је одбијен.

Те исте ноћи око 3 сата отпочео је поновни напад од стране одметника, но исти је одбијен и одметници су се повукли у сјеверном правцу.

Код милиционера Ораховичког сата морал поколебан из страха пред осветом партизана ако би дали отпор. Обзиром да им је предочено да бране своју кућу, своје село и праг свога огњишта успило је да им се дух у неколико подигне.

Дјелови упућени за развиђање у правцу Цепа и с. Врдоља (источно од Коњица) извјептавају да одметника тамо нема.

Дне 7. VII. о. г. Упућене опходње за развиђање у све стране.

Једна група од око 120 одметника руши пруту код с. Лисичића (источно од с. Острожца — сјеверозападно од Коњица).

---

[3] Коњички партизански батаљон

Распоред бојне као и осталих дјелова тога дана био је по слиедећем:

1) — Дотадање осигурање Коњица од к. 564 (југозападно од Коњица) — гробље (јужно од с. Турије) — одатле источно к. 602 — с. Превија — па одатле сјеверно с. Цагаре до р. Неретве, затим Дединовац — к. 664 — Златар к. 878 (све источно од Коњица) — с. Овчари (сјевероисточно од Коњица), као и муњара у с. Љута (на десној обали р. Неретве — југоисточно од Коњица). — Укупна јачина дјелова осигурања била је око 250 људи са 4 тешке стројнице и 2 бацача.

2) — Остатак људства од око 110 људи (тј. око 80 пушака, 2 бацача и 2 стројнице посјело је положај Помол к. 423 — југозападно од Коњица), гдје је била и осматрачница потписаног. — Бројчано стање бојне 1. 3. и 4. сата било је без стариешина око 460 људи од тога у ванъском расходу 80, а у унутрашњем око 20 људи тако, да је било за распоред свега око 360 људи, који су употребљени како је изложено у точ. 1) и 2).

3) — Положај Реповица сјеверно од Коњица посјео је 5. сат посаде Коњиц (усташе, оружници и добровољци милиционери) укупно око 120 пушака са једном тешком стројницом из састава бојне.

4) — Западно од Коњица с. Забрђе — с. Засливље — с. Ораховица — с. Челебићи посјели су милиционери Ораховичког сата са укупно око 100 пушака.

Ноћу 7/8. VII. о. г. око 0.30 сати отпочео је напад партизана на Коњиц из разних праваца:

а) — с. Хомоље — Реповица — Коњиц;

б) — Подорашац — с. Овчари — Коњиц;

ц) — с. Цепи — Загорица к. 664 — Коњиц и

д) — с. Љута — Г. и Д. Поље — Коњиц и

е) — Пред јутро око 5 сати једна колона из правца Доње Село (сјеверозападно од Коњица).

Рад појединих посада био је слиедећи:

Посада на Реповици (5. сат посаде Коњиц) држала се на свом положају до праскозорја до око 4.30 сати, када је лъево крило овога сата (оружници, и добровљци милицинери) без јачег притиска отпочело напуштање положаја и повлачење без датог уговореног знака — паљења гужви сјена на који знак би дјелови са положаја Помол знали вриеме повлачења дјелова 5. сата и могли то повлачење штитити ватром тако, да се повлачење није могло довољно штитити из бојазни да се не туку властити све док се није разданило. На тај начин омогућено је било партизанима да су се без великих жртава слободно пребацивали преко положаја Реповице ка жељезничкој постаји па и у само мјесто Коњиц.

Десно крило тога сата (усташе са тешком стројницом ове бојне) задржало се је на свом положају све до послие 5 сати

када се и оно повукло због ранијег напуштања лиевог крила и због јачег притиска партизана. Ни тада није дат уговорени знак повлачења паљења гужви сјена.

Овај сат и ако је било заповјеђено да се има повући на положај Помол к. 423 (југозападно од Коњица) гдје је била причува и моја осматрачница није се повукао, него се цјели сат разбјежао и прикупио тек негдје на вису к. 1152 (југозападно од Коњица на Љубиној Пл.) куда се касније и бојна повукла.

Заповједник тога сата оружнички надпоручник МАНДИЋ ТАДИЈА није потписатом доставио никакав извјештај о ситуацији на положају Реповица, а нити се је особно јавио. Изгледа да је свој сат напустио јер се са својим сатом у саставу бојне није повукао, већ је своју јединицу својевољно напустио и наводно отишао својој кући. — За бојном није дошао у Бијело Поље код Мостара, на дан 9. VII. о. г. гдје је бојна задржана на становању до даљње заповиеди.

Да би се расвјетлили поједини моменти рада посаде на Реповици ноћу 7/8. VII. о. г. од надпоручника Мандића тражени су точни и исцрпни податци преко заповједничтва 6. оружничке пуковније у Мостару, са списом ове бојне Бр. 1339/ тајно од 30. VII. о. г.

Посада која је била на Помолу к. 423 (југозападно од Коњица) задржала се на свом положају све до 9 сати и одатле потпомагала ватром извлачење осталих дјелова, тукла ватром одметнике који су се кретали у мјесту Коњиц као и спречавала одметницима прелаз преко моста на љеву обалу р. Неретве. Када су дјелови одметника који су се преко р. Неретве пребацили на љеву обалу и почели угрожавати бокове посаде Помол иста се је повукла преко с. Турије на вис к. 1152 (Љубина Пл.) и одатле са осталим дејеловима ка Мостару. Заштитни дјелови који су остављени на положају Помол задржали су се до 10.30 сати када су се и они повукли за бојном.

Дјелови осигурања од гробља (јужно од с. Турије) — па источно к. 602 — с. Превија — па сјеверно с. Цагаре до љеве обале р. Неретве повукли су се исто тако у правцу Љубине Пл. у вриемену када су и дјелови са Помола.

Дјелови коіи су се налазили на осигурању на десној обали р. Неретве: с. Љута — Дединовац к. 664 — Златар к. 878 — с. Овчари потиснути од стране партизана из тих праваца, повлачили су се ка Коњицу, али обзиром на присуство партизана који су се у то вриеме налазили у самом мјесту Коњиц нису могли прећи на љеву обалу р. Неретве и поћи за бојном у правцу Љубине Пл. него су користећи се шумом повукли ка Сарајеву.

Дјелови милиционера Ораховичког сата, који су се налазили на поставу западно од Коњица: с. Забрђе — с. Засливље

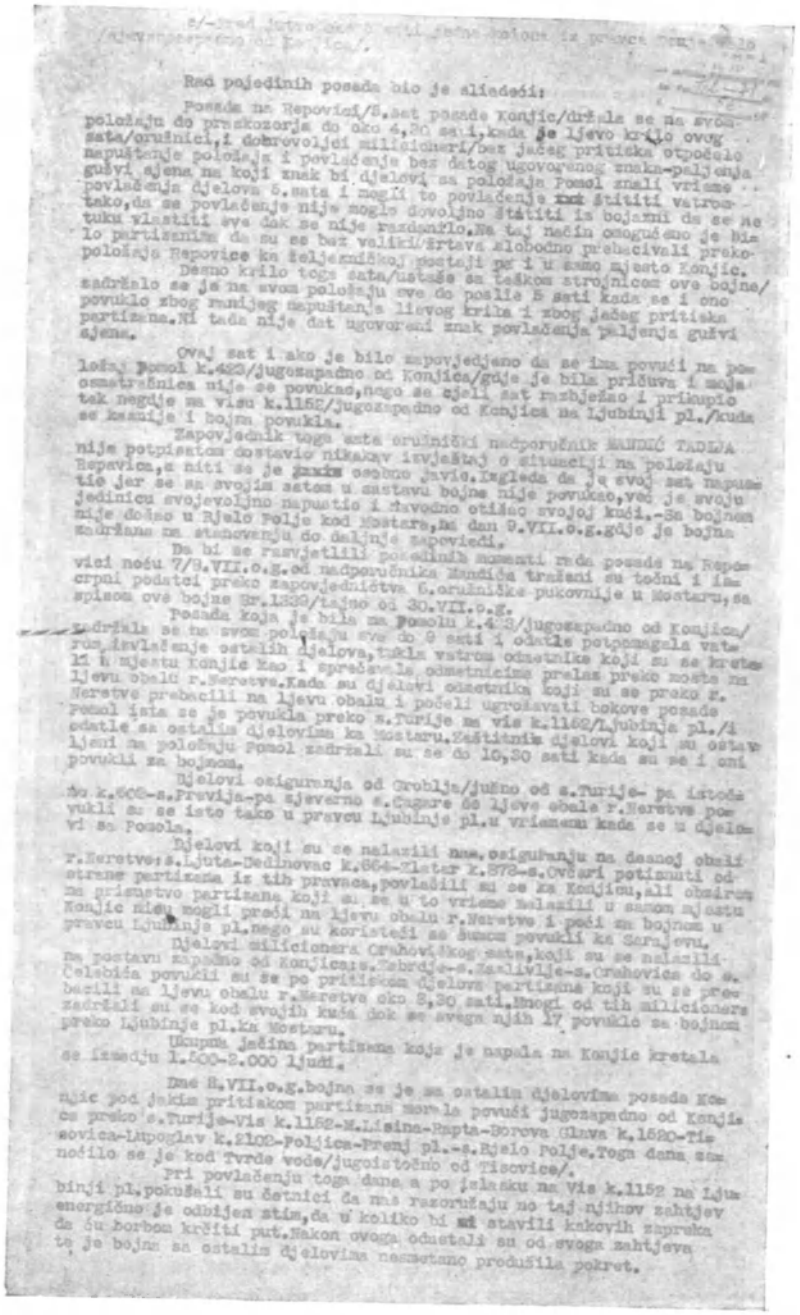

Фотокопија треће странице документа бр. 159

— с. Ораховица до с. Челебића повукли су се под притиском дјелова партизана који су се пребацили на љеву обалу р. Неретве око 8.30 сати. Многи од тих милиционера задржали су се код својих кућа док се свега њих 17 повукло са бојном преко Љубине Пл. ка Мостару.

Укупна јачина партизана која је напала на Коњиц кретала се између 1.500—2.000 људи.

Дне 8. VII. о. г. бојна се је са осталим дјеловима посаде Коњиц под јаким притиском партизана морала повући југозападно од Коњица преко с. Туније — Вис к. 1152 — М. Лисина — Рапта — Борова Глава к. 1520 — Тисовица — Лупоглав к. 2102 — Пољица — Прењ Пл. — с. Бијело Поље. Тога дана заноћило се је код Тврде Воде (југоисточно од Тисовице).

При повлачењу тога дана а по изласку на Вис к. 1152 на Љубиној Пл. покушали су четници да нас разоружају но тај њихов захтјев енергично је одбијен стим, да у колико би ми ставили какових запрека да ћу борбом крчити пут. Након овога одустали су од свога захтјева те је бојна са осталим дјеловима несметано продужила покрет.

У даљем свом кретању бојна није била ни од кога нападана нити узнемиравана.

Дне 9. VII. бојна је продужила покрет од Тисовице даље ка Мостару, те је тога дана око 16 сати дошла у Бијело Поље са 300 домобрана, 45 усташа, 27 оружника, 17 милиционера и нешто избјеглица, гдје задржана на становању све до 18. VII. о. г.

За вријеме повлачења људство није имало никакве хране а нити је на правцу повлачења било довољно воде што је јако утицало на физичку издржљивост људства. Обзиром на малаксалост људства (већином причувници преко 40 година), људство је уз пут остављало своју опрему и нешто стрељива. — Иначе у борби се врло добро држало.

Од 9—18. VII. 1942. године бојна се је задржала у с. Бијело Поље — Потоци (сјевероисточно од Мостара), кога дана је око 9 сати кренула у Коњиц камо је стигла истога дана око 21 сат.

19. VII. о. г. са бојном предузето је потребно осигурање посаде Коњиц.

Од 19. VII. па свакодневно упућују се у разним правцима опходње јачине до једног вода ради развијања.

Б) — ИСКУСТВА:

Овом приликом стечено је искуство обзиром да су биле прекинуте све прометне везе како за Сарајево тако и за Мостар, да би једини начин дотура свих обскрбних потреба био могућ једино зракопловима. У ту сврху потребно би било израдити узлетишта за спуштање зракоплова.

Ц) НЕДОСТАТЦИ И ГРИЕШКЕ:

Бројчано стање посаде Коњиц обзиром на ширину фронта који је имало осигуравати како од четника тако и од партизана било је сувише мало, а да би могло одолити нападу који је извршен на Коњиц 7/8. VII. од стране партизана.

Заповједник, сатник Стипетић
Стипетић

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
ГЛАВНО-СТОЖЕРНИ ОДЈЕЛ
Оп. Број 3484/тај./I

У Сарајеву, дне 18 X 1942

Прикључено уз наш Оп. број 4556/тај. — 42.

БР. 160

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ПЕТЕ ОРУЖНИЧКЕ НУКОВНИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА НА ТЕРИТОРИЈИ ИСТОЧНЕ И ЗАПАДНЕ БОСНЕ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 26 ЈУЛА ДО 11 АВГУСТА 1942 ГОДИНЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Тај. Ј. С. Бр. 1556

Сарајево, 11. коловоза 1942.

Предмет: Догласно
извјешће.

1. ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ,
2. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА,
3. ЗОПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРНОГ ПОДРУЧЈА ТРАВНИК,
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ СИСАК,
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 2. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ГОСПИЋ,
6. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ БАЊА ЛУКА,
7. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 4. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ТУЗЛА,

8. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ МОСТАР,
9. РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ,
10. СРЕДИШЊИ ДРЖАВНИ УРЕД ЗА СУЗБИЈАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА ЗАГРЕБ,
11. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ УРЕД I/III. ЗАГРЕБ, ОПАТИЧКА УЛ. 1„
12. ЗАШТИТНОМ РЕДАРСТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ У САРАЈЕВУ.

Према упуту за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједничтва Taj. J. С. Бр. 320 од 31. српња 1941 предлажем слиједеће извјешће, за вријеме од 26. српња 1942. до 11. коловоза 1942.

. . .

2. — Четничка акција и предузете мјере:

Након склопљених споразума престала су непријатељства између четника, наших и савезничких оружаних снага; у колико се то односи на Зенички четнички одред и групу четника Дреновића на подручју крила Јајце. Ова група — Дреновић — уско је сурађивала са нашим оружаним снагама у борби против партизана. Док напротив поједине опходње зеничког четничког одреда и ако уговором обавезни на уредан живот и потпору наших снага, пљачкају нашим сељацима живежне намирнице и стоку. Врше међу православцима промичбу, да се младићи који примају позиве за наступ домобранске вјежбе позиву не одазову, већ да ступе у њихове редове.

На подручју крила Сарајево налази се четничка група Саве Дерикоње. У задње вријеме не врше пљачке, припремни су за преговоре.

На подручју крила Фоча, подручје постаје Фоча и Устиколина примјећено је прикупљање четника у групама од 80—100. Црногорски четници племена Васојевића, заузели су раније положаје партизана у Трбушћу, Врбници и Лучу. Веће групе четника налазе се у „Планини Мазоче" (20 км. јужно и југо-источно од Фоче).

Чета Милана Радовића на подручју постаје Устиколина и Превила одводи православце који су се одали мирном животу, у доби од 18 до 50 година говорећи, да је обћа мобилизација. Пљачкају стоку и живежне намирнице. Наводно се четници спремају да нападну Фочу и Устиколину.

На подручју Калиновика број четника повећао се на окс 1000, под заповједничтвом бившег капетана Слободана Нешића. Наоружани су већим дијелом талијанским оружјем и ручним гранатама. Под заштитом су Талијана. Главно четничко заповједничтво за то подручје је у Калиновику.

Као важније износим слиједеће догађаје:

8. српња 1942. у 16 сати дошло је до борбе на десној обали ријеке Дрине јужно од Горажде, између одметничке банде Гојка Крезовића и талијанске милиције из Чајнича. Банда под водством Крезовића успјела је помоћу ручних граната пробити се и побјећи. Један одметник рањен, ухићен и предат талијанима у Чајниче.[1]

14. српња 1942. ухићен је у Бутојну по дужностницима заштитног редарства Усташке надзорне службе Сарајево, котарски предстојник у Бутојну Ибрахим Сидран и још 4 особе, јер да су помагали партизане код напада на Бутојно. Спроведени су у Сарајево.

14. српња 1942. у 23 сата, 20 наоружаних четника провалили су у три млина на Уришћком потоку, села Уришићи и Карачићи (10 км. југо-источно од Сребренице) и опљачкали сељацима 250 кг. брашна.

15. српња 1942. у 10 сати, партизани су поновно од заповједника постаје Јелеч, крила Фоча, захтјевали да им преда постају. Заповједник постаје заузео је мјесто у и изван војарне готов за борбу. Партизани су се развили у бојну линију и приближили се постаји на 300 метара. Када су партизани видјели оружничку одлуку повукли су се на положаје више Јелеча.

15. српња 1942. наоружани четници — број непознат — напали су 36 наших милиционера на десној обали риеке Дрине, који чувају своја села, код Циндића (7.5 км. југо-западно од Горажде).

Под притиском четника 16 милиционера пребацило на лиеву обалу Дрине и јавили се посадном заповједничтву у Горажди, а за 20 милиционера незна се.

15. српња 1942. у 9 сати, цестар који се налазио на раду на цести Горажде — Циндићи рањен је са десне обале риеке Дрине, по групи од 25 наоружаних четника.

16. српња 1942. један усташки вод сукобио се са четницима на брду Сушица мјесту званом „Табаково Гувно“ више Црног Потока (12 км. југо-западно од Сребренице). Овом згодом примјећено је да четници на шубарама носе знакове које носе Недићеви четници.

17. српња 1942. у 0.15 сати, око 500 наоружаних партизана из села Шековића и околице напали су Власеницу са сјевера на положај „Кулу“, са запада на положаај „Кик“ и са јута на положај „Орловачу“ јаком пушчаном и стројопушчаном ватром. Користећи се помрчином партизани су се привукли до

[1] Ову борбу је водила група бораца под командом Гојка Крезовића, команданта бившег Дринског добровољачког одреда који се за вријеме Треће непријатељске офанзиве распао.

самих положаја. Наше посаде напад одбиле. Борба је трајала до 2.15 сати. Наши губитци 1 усташа рањен. Губитци партизана, више мртвих и рањених.[2]

17. српња 1942. у 22 сата, 20 наоружаних разбојника упала су у село Копривну (8 км. југо-западно од Немиле) и опљачкали сељацима одјела, обуће и 4.790 куна.

17. српња 1942. наоружани партизани — број непознат у шуми „Копривница" (8 км сјеверо-источно од Купреса) заузели су засједе, покидали б.б. линију на цести Купрес — Бутојно (7 км. сјеверо-источно од Купреса) разорили цестовни мост и на км. 7.5 прекопали цесту тако, да је промет обустављен.[3]

18. српња 1942. у 23 сата, 30 наоружаних разбојника упали су у село Горње Голубиње (4 км. сјеверо-западно од Бегов Хана), те опљачкали сељацима 4 говеда, разног одиела, обуће 33.190 куна и 85 дуката.

18. српња 1942. у 9 сати, 60 наоружаних партизана напали су из бусије на цести Власеница — Милићи на 3 км. војни теретни самовоз. Посада од 6 усташа прихватила борбу, али се због притиска партизана повукла у смјеру Власенице.

Самовоз је оштећен, остао на мјесту борбе, те накнадно довучен у Власеницу. Губитака није било.[4]

Истога дана исти партизани на цести Власеница — Милићи на 5 км. одузели су једној жени коња са товаром брашна.

Упућене потјере сукобиле се са партизанима и распршиле их у правцу села Недјелишта (10 км. сјеверо-западно од Власенице).

Борба трајала од 9.30 до 12 сати. Губитака није било.

18. српња 1942. у 13.30 сати оружничка опходња око 20 наоружаних оружника и милиционера постаје Кнежина, крила Власеница, код села Долње Бабине (12 км. сјеверо-источно од Кнежине) нападнута је од јаче групе наоружаних разбојника.

Опходња напад одбила, разбојници се повукли у густу шуму.

Гонећи разбојнике опходња се је поновно са разбојничком групом сукобила и растјерала ју. Разбојници су хтјели опљачкати село Бабине.

19. српња 1942. четници групе Дерикоње ухитили су у Средњем двије жидовке и упућене у Семизовац. Предате су котарској области Сарајево.

20. српња 1942. у 3 сата Гламоч пао у руке партизана. Погинуо 1 оружник, 2 оружника нестала. Домобрански лиечник,

---

[2] Овај напад су извршили четници.

[3] Ову акцију је извршила Купрешка чета Трећег крајишког НОП одреда.

[4] Ову акцију је извршила група бораца Бирчанског НОП одреда.

3 домобрана и 7 рањених домобрана остали су у Гламочу. 2 частника, 70 домобрана, 3 оружника и 70 милиционера повукли су се у Ливно.

22. српња 1942. у 0.30 сати, 6 наоружаних разбојника упала су у село Речице (5 км. сјеверно од Зенице) и опљачкали мјештанима разну одјећу и обућу у вриједности од 65.000 куна.

22. српња 1942. на цести Купрес — Шујица (8 км. југозападно од Купреса) напали су партизани трговце и отели им 100 свиња, 4 коња, 2 кола, а 4 особе заробили.

22. српња 1942. у 1 сат, група наоружаних партизана — број непознат — напала је домобранску стражу на жељезничкој станици Бравница (4.5 км. југо-западно од Јајца). Након краће борбе партизани су заробили 16 домобрана, жељезничара телефонисту, заплијенили двије стројне пушке, 14 пушака и телефон.

Од заробљених домобрана 13 су свукли и пустили, а 3 домобрана и телефонисту повели собом.[5]

23. српња 1942. у 13.30 сати четници — број непознат — напали наше положаје на „Црном Врху" кота 1053 (јужно од Фоче). Напад одбијен. Један четник погинуо, 1 усташа погинуо и 1 рањен.

23. српња 1942. у 16 сати око 100 наоружаних партизана опљачкали су на штету браће Хаџишабановићи из Сарајева, из села Касидола (1 км. источно од жељезничке станице Коран) 17 говеда и 124 комада ситне стоке и отјерали у правцу Јахорине, а од чобана одузели 1650 куна.

23. српња 1942. у 10 сати наш крилаш Бреге 19-420 услиед квара строја срушио се је у селу Отесу (1.5 км. јужно од Илиџе) и разлупао. Пилот рањен.

24. српња 1942. наоружани разбојници — број непознат — напали су групу сељака и жена из општине Соколац, који су се враћали из Нове Касабе (22 км. сјеверо-источно од Власенице), са 3 товара жита у Соколац. Напад је извршен на мосту „Дубничког потока" (4.5 км. југо-западно од Нове Касабе). Разбојници су убили 3 сељака, заплиенили коње и жито.

24. српња 1942. у 1 сат, 2 наоружана разбојника упали су у кућу сељака Стипе Дујмовића у селу Црквица (7 км. сјеверно од Зенице) и тражили од истога 5000 куна. Како новаца имао није опљачкали му разног одиела у вриедности од 14.500 куна.

Исти дан у 18 сати, 7 наоружаних четника покушали су да у селу Тетову (6 км. западно од Зенице) продру у складиште усташког табора, како би се домогли оружја. Ватром усташког стражника присиљени су на бијег.

---

[5] Напад је извршио батаљон „Пелагић" Трећег крајишког НОП одреда.

24. srpnja 1942. u 20.30 sati opxodnja oružničke postaje Podvitez, krila Sarajevo, sukobila se je sa odmetnicima na mjestu zv. „Galež" kota 1122 (4 km istočno od Podvitеza). Ranjen 1 oružnik, 1 oružnik nestao.

24. srpnja 1942. u 0.30 sati, naoružani odmetnici — broj nepoznat — izvršili su vatreni napad na selo Ribnicu (6 km. zapadno od Kakanja). Seoska straža napad odbila. Gubitaka nije bilo. Sumnja se da su prepad izvršili četnici.

24. srpnja 1942. u 23.30 sati, grupa od 20 naoružanih odmetnika upala u selo Žuč (8 km. sjeverno od Sarajeva) i opljačkali sa imanja Avde Silajdžije 1 konja, 4 krave i 29 ovaca u vriednosti od 89.000 kuna.

Veći dio stoke je vlastničtvo nekih Sarajlija koji su dali stoku na ispašu u rečeno selo. Odmetnici su došli iz Crnog Vrha (25 km. sjeverno od Sarajeva) kamo su i stoku otjerali.

24. srpnja 1942. u 23.30 sati prebacile su se tri manje grupe naoružanih partizana — broj nepoznat — iz „Planine Jahorina" preko rijeke Vrbasa, privukli se 2 km. južno od Jajca u šumu i otvorile vatru na Jajce. Domobranske i ustaške straže vatrom odgovorile, pa su se partizani povukli na istočnu stranu grada i ponovno vatru otvorili. Straže vatrom odgovorile i partizane rastjerali. Partizani su, povlačeći se, napali domobransku stražu na mostu rijeke Vrbasa u Prudima (2.5 km. sjeveroistočno od Jajca). Straža napad odbila.[6]

Pušikarање je trajalo do 25. srpnja 1942. 4 sata.

24. srpnja 1942. u 5 sati oko 200—300 naoružanih partizana napali su selo i oružničku postaju Šujica, krila Jajce. Borba je trajala do 8 sati, pa je Šujica pala u partizanske ruke. Slaba posada povukla se pod pritiskom prema Duvnu. 10 oružnika zarobljeno ili nestalo.[7]

25. srpnja 1942. u 22 sata partizani zauzeli Duvno. Oružnici se povukli u smjeru Mostar.[8]

25. srpnja 1942. javio je jedan seljak iz sela Varoš (12 km. jugo-istočno od Trnova) da su 24. ov. mjeseca kroz selo Varoš prošli oko 5000 partizana i krenuli brdom Glavača kota 1112 (2 km. zapadno od Varoša) za Rogoj i Dobro Polje (5 km jugo-zapadno odnosno 2. km. sjevero-zapadno od Glavače).

Partizani su prigodom vođenja borbe sa četnicima Varoš popalili. Partizani su naoružani lahkim i tešikim

---

[6] Napad su izvršili dijelovi Trećeg krajiškog NOP odreda.

[7] Napad na Šujicu je izvršio Prvi i Četvrti bataljon Treće sandžačke brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 157, prim. br. 7.

[8] U napadu na Duvno učestvovala je Prva proletерska brigada. Detaljnije o tome vidi dok. br. 157, prim. br. 8.

стројницама, као и бацачима и воде собом око 1.000 комада оваца, 100 говеда и 100 коња.[9]

25. српња 1942. ухићено је у Доњем Вакуфу 12 особа, јер да су помагали партизане код напада на Бугојно. Ухићени су по дужностницима заштитног редарства Усташке надзорне службе Сарајево. Спроведени су у Сарајево.

26. српња 1942. у 16 сати, наоружани четници — број непознат — на цести Фоча — Јелеч км. 8 разоружали су 8 оружника и 30 оружничких новака, који су са постаје Јелеч путовали у Фочу. Заробили их и повели у шуму Закмур, гдје су их држали до 29. српња 1942. којег су дана по изјави једног оружника, који је побјегао из заробљеничтва 6 оружника заклали. За судбину осталих незна се.

Према изјави истог оружника у шумама Закмура, Јабуке и Мрежице те околним селима налази се око 2.000 наоружаних четника. Спремају напад на Фочу.

26. српња 1942. у 19 сати партизани су на планини „Буковача" (6 км. сјеверно од Купреса) опљачкали 31 комад говеда и отјерали на планину „Јањ".

27. српња 1942. у 20 сати партизани су заузели положај у „Тијесном Кланцу" (9 км. југо-западно од Трнова). Истог дана отели су сељацима села Бјелемића 100 комада стоке, које су сељаци тјерали на сајам у Сарајево.

27. српња 1942. упућена је из Хаџића јача домобранска опходња у планину „Игман". На мјесту Брезовача (6 км. југозападно од Илице) дочекана је по партизанима пушчаном и стројопушчаном ватром. Опходња се повукла у Хаџиће. Један домобран рањен. Партизанске извиднице стигле су до Брезоваче. Према податцима у планини „Игман" и Бјелашници налази се 3—4 батаљона партизана око 2—3000.[10]

28. српња 1942. у 14 сати, 20 наоружаних пљачкаша сачекали су на цести Пале — Мокро (1 км. југо-источно од Хан Дервент) кола натоварена са 950 кг. пшенице и отјерали у Подроманију.

29. српња 1942. у 14 сати, 25 наоружаних одметника опљачкали су са пашњака села Папратнице (15 км. сјеверо-западно од Жепча) 11 говеда, заробили пастира и отјерали у село Блатницу, котар Теслић.

29. српња 1942. примјећен је у селу Подхум (12 км. јужно од Ливна) један партизански теклић. Упућене потјере опколиле га, нашто је теклић извршио самоубојство. Преметачином леша нађена је партизанска заповјед, да се партизанске чете

[9] Односи се на Пету црногорску НОУ бригаду и Херцеговачки НОП одред који су се тих дана под притиском четника повлачили према Игману, а затим према Босанској Крајини. Више о томе види док. бр. 76 и 83.

[10] Види примједбу под 9.

повуку журно у планину Јеловачу. Заплиењена 1 пушка и самокрес са нешто набоја. Посадно заповједничтво Ливно извјештено.

29./30. српња 1942. наоружани партизани — број непознат — опљачкали су сељацима села Црна Ријека (6 км. источно од Хан Пијеска) 24 овце, 4 говеда и 2 коња, у вриедности од 73.000 куна; па отјерали у правцу Заграђа (9 км. сјеверо- источно од Хан Пијеска). Упућене потјере нису пронашле стоку.

30. српња 1942. у 3.45 сати, 25 наоружаних разбојника напали су пилану у Седри између коте 1155 и 1161 (2.5 км. западно од Мокрог). У пилани разбојници су опљачкали 1 велики и 2 мала кожната погонска ремена, писаћи строј и разног алата. Стројару опљачкали 7000 куна, а по осталим становима поразбијали врата и прозоре и опљачкали разне ствари. Заробили управитеља пилане Виктора Салеза и још 3 особе па их одвели собом.

30. српња 1942. у 17 сати, наоружани одметници, припуцали су на оружничку опходњу постаје Жљебови, у селу Мандри (6 км. сјевероисточно од Соколца) а затим се повукли у шуму. Губитака није било.

30. српња 1942. у 2.30 сати, 400—500 партизана напали су Бугојно са југо-западне стране. Наше снаге око 300 пушака дочекали их. Борба је трајала до 5 сати. Напад одбијен. Партизани се повукли југу према Горњем Вакуфу одакле су и дошли. Губитци 4 партизана погинула, више рањених: 1 домобран рањен.[11]

31. српња 1942. поновили су партизани напад на Бугојно, мањим снагама. Борба је трајала до 5 сати. Напад одбијен. Губитци партизана непознати, губитци наши, 1 рањен.

31. српња 1942. у 3.30 сати, 2 наоружана четника опљачкали су сељацима у селу Горње Ровне (5.5 км. западно од Бусоваче) 23.000 куна и разне живежне намирнице.

31. српња 1942. ухићен је на подручју оружничке постаје Крешево један рањен партизан, који се је крио по оближним шумама. Припадао је 5. партизанској бригади, која је имала 4 батаљона а 250 партизана.[12]

31. српња 1942. установљено је, да су се током друге половице мјесеца српња 1942. на подручју оружничпе постаје Јајце одметнули 6 православаца и придружили партизанима.

Током мјесеца српња 1942. са подручја постаје Алипашин Мост одметнули су се и придружили одметницима 15 православаца, који су позвати у домобранство.

1. коловоза 1942. група наоружаних партизана — број непознат — из планине „Јањ" разорили су на км. 7 жељезничке

[11] Напад су извршили дијелови Четврте пролетерске (црногорске) бригаде. Види док. бр. 154, прим. бр. 12 и 156, прим. бр. 2.

[12] Пета црногорска НОУ бригада

пруге Јајце — Доњи Вакуф (југо-западно од Јајце), жељезничку пругу 150 м. и потпорни зид висок 1.50 м. у дужини од 30 м. Влак извидница возећи из Јајца исти дан у 8.50 сати услиед разорене пруге стао је, нато су партизани припуцали. Домобрани ватром одговорили, губитака није било. Из Јајца упућено појачање и отворена топовска ватра. Партизани распршени. Пруга поправљена, промет успостављен.[13]

1. коловоза 1942. четници су на подручју постаје Устиколина убили једног сељака муслимана а једног ранили.

3. коловоза 1942. у 16.30 сати, 12 наоружаних одметника зауставили су поштански самовоз Сарајево — Горажде, на цести између Сјетлине и Подграба на мјесту званом „Раките" путнике и трговачку робу опљачкали, па их затим пустили за Горажде.

4. коловоза 1942. у 5 сати опходња оружничке постаје Прача, крила Вишеград, обилазећи постајно подручје затекла је у селу Доња Винча одметника Анђелка Телетину. Опазивши опходњу одметник се је дао у биег. Како на позив није хтио стати, опходња је на истог пуцала, једним набојем га ранила и ухитила. Спроведен је III. домобранском збору.

5. коловоза 1942. у 6.45 сати, 30—40 наоружаних одметника зауставили су крешевски путнички самовоз на цести Киселјак — Високо код села Горана (5 км. југо-западно од Високог) опљачкали 20 путника — новац, одиело и пртљаг те побјегли у оближњу шуму. Крстарећи одјел вода Високо упућен у потјеру.

3. — О комунистима:

Упадом херцеговачко-црногорских комунистичко-партизанских пљачкашких банда на подручје пуковније, током мјесеца липња и српња 1942. године појачани су редови партизана на подручју крила Јајце. Партизани на томе подручју врше јаку промичбу међу пучанством. Она села, која им се не одазивају, пљачкају и пале, а мјештане кољу и убијају. Руше и разарају жељезничку пругу, б.б. линију и цестовне мостове.

И ако им наше оружане снаге задавају тешке ударце и велике губитке, партизани добивају појачања од партизана мјештана.—

Готово 2/3 подручја крила Јајце налази се у партизанским рукама. Сваким даном све се више шире, заузимају мјеста и села.

На подручју крила Власеница, партизани су прикупљени на подручју Шековићи — Папрача.[14] Пљачкају путнике, храну

[13] Напад је извршио батаљон „Пелагић" Трећег крајишког НОП одреда.

[14] У ово вријеме на том терену је дјеловала Шеста источнобосанска бригада и Бирчански НОП одред.

и стоку. Према прикупљеним податцима намјеравају напасти Власеницу, Дрињачу и Зворник . . .

. . .

II. АКЦИЈА НАШИХ И САВЕЗНИЧКИХ ОРУЖАНИХ СНАГА:

На подручју Бугојно — Купрес — Ливно и Дувно у акцији против партизана дјелују домобранске постројбе пуковника Шимића и усташке пуковника Францетића.[15]

Концем мјесеца српња и почетком коловоза 1942. њемачке оружане снаге уз сурадњу нашег топничтва, предузеле су акцију на подручју Пазарић — Забрђе и јужно од Крешева и завршиле акцију са успјехом. Партизани су разбијени уз велике губитке. Само мањим дјеловима успјело је пробити се на Битовњу Планину.

. . .

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Јаче партизанске снаге задржавају се у простору између Прозора и „Битовње Планине", као и око Вуковског. Исто тако у простору око Дувна и Шујице, послије пада ових мјеста. Јаче партизанске снаге окупљају се и на подручју око Купреса. У Ливну воде се борбе из утврђених кућа. Ситуација се много погоршала, јер партизани владају подручјем Дувањског и Ливањског Поља. Приети опасност, да ће партизани опљачкати све најплодније крајеве западне Босне. На подручју Власенице осјећа се живље кретање партизана и пљачкашких банда.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ ПРИВРЕМЕНО НЕ ДЈЕЛУЈУ:

Крило Сарајево: Средње, Иванчићи, Озрен, Хаџићи.

Крило Травник: Пуховац, Гора — међупостаја, Каменица, Стог, Радовље, Боровица.

Крило Јајце: Ипота, Глоговац, Шипово, Дивичане, Стројце—Јањ, Језеро, Црна Ријека, Герзово, Дрветин, Равно, Прекаја, Преодац, Млиништа, Потоци, Видимље, Боречи, Оџак, Поповићи, Мокроног, Роре, Драгњић, Прибељи, Долац, Халапић, Прозор, Шћит, Горњи Вакуф, Гламоч, Шујица, Дувно, Присоје, Студена Врела, Ливно, Вагањ-Пролог и међупостаја Подкрај и Голињево.

---

[15] 28 јула јаче снаге усташа потпомогнуте са 3 тенка, под командом пуковника Шимића и пуковника Францетића извршиле су изненадан продор из Купреса у Шујицу и Дувно. Међутим, учестали напади Друге пролетерске бригаде и Трећег крајишког одреда у околини Купреса и напади Прве пролетерске и Треће санџачке бригаде дуж комуникације Купрес — Дувно принудиле су усташе да се 1 августа повуку према Купресу остављајући у Шујици и Дувну мање посаде. Прва пролетерска бригада је успјела у току 1 и 2 августа да растјера ове посаде те су Дувно и Шујица поново ослобођени.

Крило Власеница: Шековићи, Циле, Доле и Јежестица.
Крило Вишеград: Каменица — Рујиште, Мала Гостиља, Велетово, Вардиште, Бјело Брдо, Увац, Рудо, Добрун, Устибар и Обоцаш Хан.
Крило Фоча: Фоча, Ифсар, Вилоч, Челебић, Мештровац, Бастаси, Попов Мост, Љубиња, Гођен, Металька, Чајниче, Заборак, Миљено, Јабучко Седло, Баре, Јелеч и Превила.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ПРЕСЕЉЕНЕ У ДРУГО МЈЕСТО:

Крило Сарајево: Ледићи у Трново, Јахорина у Брус.
Крило Травник: Окрутлица у Будожељ.
Крило Вишеград: Грбић у Соколовиће.

VIII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ОБНОВЉЕНЕ:

ООО

Заповједник пуковник,
Тома
(М. П.) **Тома**

БР. 161

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КУПРЕС ОД 13 АВГУСТА 1942 ГОД. О НАПАДИМА ПАРТИЗАНА НА КУПРЕС

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ОРУЖНИЧКА ПОСТАЈА
КУПРЕС
Број 1561
13-8. 1942.

Предмет: Напад партизана на Купрес.

ЗАПОВЈЕДНИШТВУ 5 ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
САРАЈЕВО (ЈС)

Дана 10 коловоза 1942 у 23 с. партизани су јаким снагама са свих страна опколили напали и Купрес као и ближу околицу, те су у краћој борби сва наша села око Купреса заузели и почели палити. У тим селима биле су само сеоске страже и милиција, која се је након јаког напада партизана повлачила

у Купрес. Борба око Купреса трајала је од 23 сата до 11.8.1942 12 сати, када су партизани потиснути натраг 6 Км. од Купреса.[1]

Код одступања, партизана кроз наша хрватска села Олово удаљено 1 Км. западно од Купреса, село Османлије удаљено 2 Км. западно од Купреса, Злосела удаљено 5 Км. западно од Купреса, село Ботун удаљено 6 Км. југоисточно од Купреса, село Врила удаљено 6 Км. јужно од Купреса, партизанске хорде палиле су, пљачкале и поклали 12 особа мушког и женског пола, а заробили и собом повели 16 мушких особа.

У борбама од наших оружаних снага погинуло је, 14 момака, а 42 су рањена.

Попаљено је у наведеним селима 46 зграда, кућа и штала. Отјерано 461 говеда и 1762 комада оваца, те већа количина одјеће и осталих справа и сељачког намјепггаја, са већом количином живежних намирница.

Исте ноћи, када је вршен напад на Купрес, партизанске хорде запосјеле су сву Копривничку шуму од В. Врата до Копривнице од 4—8 Км. сјевероисточно од Купреса покрај цесте Купрес — Бугојно, те попалили све дрвене мостове, цесту прекопали великим јаркима, безброј јелки оборили на цесту и тиме потпунома закрчили ову једину прометну везу са Купресом, па је тако Купрес поново био опкољен са свих страна од 11—15 коловоза т.г. када је од наших оружаних снага Купресу дошло појачање, те се одмах приступило поправки цесте и брзогласне линије, која је била такођер на том дјелу покидана.

На мјесту вођених борби нађено је много погинулих партизана, међу којима и жена. Већи дио су их партизани код повлачења собом одњели, као и рањене односили су и упућивали у село Благај, 14 Км. сјеверозападно од Купреса.

Заробљени партизани и партизанке, код испитивања једно гласно изјављивали су, да је у напад на Купрес било упучено 2100 партизана (2) бригаде, којима је било наложено, да град освоје под сваку цијену, па макар сви изгинули.

Заробљени партизани и партизанке већим дјелом родом су из Србије и Црне Горе.

Од партизана заплењено је 10 пушака, 2 стројне пушке, те више стрељива.

---

[1] У првом нападу на Купрес учествовале су слиједеће јединице: Друга пролетерска, Четврта пролетерска (црногорска) бригада, Десета херцеговачка, Други батаљон Треће санџачке бригаде и три чете Трећег крајишког НОП одреда. Напад није успио.

Други напад на Купрес извршен је 13/14 августа. У овом нападу учествовале су све горе поменуте јединице и Прва крајишка бригада. И овај напад није успио.

Ноћу 14/15 августа, исте јединице, изузев Четврте пролетерске (црногорске) бригаде напале су Купрес по трећи пут. али без успјеха. Опширније о овим борбама види док. бр. 77, 101, 108, 111, 117, и 165.

Штета коју су партизани пригодом ове борбе нашем пучанству нанели је огромна.

У овим борбама такође су учествовали сви оружници ове постаје са осталим оружаним снагама. Губитака код оружника није било.

Предњи извјештај доставља се ради знања.

РАЗАСЛАТО:
Заповјед. оруж. крила Јајце,
воду Бугојно и котарској
области Купрес.

Заповједник постаје наредник,
Антон Хочевар

БР. 162

ИЗВЈЕШТАЈ БАЊАЛУЧКОГ ЗДРУГА ОД 14 АВГУСТА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ У МЈЕСЕЦУ ЈУЛУ 1942 ГОДИНЕ

БАЊАЛУЧКИ ЗДРУГ
Број 6469 тај

Дне 14. VIII. 1942
Бања Лука

Предмет: обћа бојна релација за мјесец српањ.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ П. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА.
(Главностожерни одјел).

Савезно заповједи Министарства хрватског домобранства Глст. Оп. Бр. 1242/тај. од 9. просинца 1941. и заповједи тог заповједничтва Гст. Бр. 4107/тај. од 1. свибња 1942., достављам обћу бојну релацију Бањалучког здруга за мјесец српањ 1942.

2. српња 1942. г.

Буковац (5 км. ј.-з. од Бос. Градишке). Партизани су извршили у току ноћи слабијим снагама ватрени препад на положај на Јабланичком одсјеку, али су нашом ватром одбијени.

Опходње, које су у току сутрашњег дана упућене у извиђање, нису могле проначи никога, него су само установиле, да су партизани ископали према нашем положају свјеже заклоне.

У току овог препада и извиђања, није било губитака на нашој страни.

Код партизана, се такође нису могли установити губитци.

5. српња 1942. г.

Горњани (7 км зап. од Шибић Хана) — заповједничтво Источног одсјека за затварање. Овога дана предало се је 3.677 људи, који су услиед акције у Козари били присиљени, да напусте своја села. Пошто међу њима вјероватно има и партизана, које су њихове вође разоружале.[1]

Истога дана на Јабланичком одсјеку (1.5 км зап. од Бос. Градишке), око 18.30 сати присиљен је да се спусти један крилаш, ватром наших постројби са земље. Када се је спустио, установљено је, да је то наш крилаш. Срећом није теже оштећен, те се је могао полако спустити на земљу. Посада је остала жива, крилаш лакше оштећен.

6. српња 1942. г.

Приједор. Овога дана упућен је један вод из I. бојне 10. пјешачке пуковније у развиђање моста на риеци Сани, код Сводне. Када је вод приспјео до моста, добио је изненада јаку ватру од стране партизана, који су имали и 1 бацач. Вод је примио борбу, али се је морао пред надмоћнијим непријатељем повући.[2]

У овој борби нестао је 1 домобран, за кога се вјерује, да је погинуо.

7. српња 1942. г.

Лубински пододсјек. (око 5 км ј.-з. од Бос. Градишке). У току ноћи, одметници су покушали, да јачим снагама пробију на овом пододсјеку обруч око Козаре, али нису у томе успјели.

Напад је одпочео око 01.30 сати и трајао је све до зоре, када су се партизани повукли. На нашој страни није било губитака. На страни партизана, одкривено је касниjим развиђањем доста трагова крви, али није нитко нађен.[3]

---

[1] За вријеме непријатељске офанзиве на Козару од 10 јуна до 18 јула непријатељ је отјерао у логоре око 50—60000 неборачког становништва, које се пред наступањем непријатеља склонило у планину Козару. Група о којој се овде говори је једна од низа група које су тих дана отјеране у логор.

[2] Друга чета Ударног батаљона

[3] Јединице Другог крајишког НОП одреда „Младен Стојановић", које нису успјеле да се пробију из обруча (Други и Трећи батаљон и дијелови Првог и Ударног батаљона) покушале су да се пребаце преко Саве у Славонију. У међувремену непријатељ је појачао своје снаге према Сави па је штаб одреда одустао од ове намјере. Послије тога поменуте јединице према плану штаба одреда разбиле су се у мање групе које су се провлачиле кроз непријатељске линије или се скривале у козарским шумама, док непријатељ није прокрстарио Козаром. Послије повлачења непријатеља ове су се групе поново окупиле, тако да је, већ 3 августа штаб одреда успио да оформи три батаљона са једанаест чета са укупно 750 бораца.

У току овога дана, предало се је нашим властима на овом диелу положаја 1363 људи, са многобројном стоком. Сви су спроведени у логор у Ст. Градишку.

8. српња 1942. г.

Постројбе Источног одсјека за затварање, допрле су овога дана, а у садејству са четама, које воде акцију у Козари, до села Подградци, а да нису нигдје наишле на озбиљан одпор.

Једна група од 20 партизана, послала је писмо у којем нуди, да ће они сами ликвидирати са партизанским вођама у Козари и моле, да се поведу преговори. Молби није изађено у сусрет.

Преко циелог дана, предају се мање групице избјеглица из Козаре. Сви се спроводе у логор, јер међу њима има и разоружаних партизана.

10. српња 1942. г.

Чете у Козари настављају напредовање без нарочитих борби. По свему судећи, партизани су јако деморалисани и не помишљају на давање неког одпора.

На свим осталим одсјецима, подузета извиђања, али се нигдје није наишло на јаче непријатељске снаге. Мање групице биле су убрзо протјеране.

Овога дана успостављена је жељезничка веза Бања Лука — Приједор.

11. српња 1942. г.

а) Подградци (16 км ј. од Орахова). Око 02.15 сати једна група партизана покушала је да се пробије и извршила је кратак напад на наше диелове, али је послие борбе од око 1 сата, одбачена и повукла се је ка Просари. Наших губитака није било.

б) Бос. Нови. Око 00.30 сати јаке партизанске снаге одпочеле напад на Бос. Нови, особито на предграђе Урија, гдје су успјели да запале неколико кућа. У 02.00 сата борба се води на циелом положају Бос. Нови — Двор. Веза између ова два мјеста прекинута. Борба је престала у свануће.

Података о губитцима нема.[4]

По свему овоме изгледа, да партизани врше очајничке покушаје, да се извуку из Козаре и да пробију обруч, који их све више стеже, али деморалисани, немају успјеха.

ц) Успостављена је брзогласна веза између Приједора и Санског Моста.

---

[4] Напад на Босански Нови је дјелимично успио. Шире о томе види док. бр. 10, прим. бр. 1.

15. српња 1942. г.

Сански Мост. Око 00.30 сати напали су партизани на град са свих страна. Отворена је јака ватра са околних висова. Осјечао сѐ је јаки притисак на дио града на лиевој обали риеке Сане.

Борба је престала око 06.00 сати, када су се одметници повукли према Санским Брдима — Ђедовачи.

Према прикупљеним податцима, у нападу је могло учествовати око 200 партизана са 5 до 6 стројница.

На нашој страни није било губитака.[5]

Подузетим извиђањем, нису се могли установити губитци партизана, али се је на више мјеста наишло на трагове крви. Вјероватно, да су своје рањене и погинуле, ако их је било одниели собом.

18. српња 1942. г.

Овога дана је у главном завршена акција чишћења Козаре Пл. Комунистичке банде су разбијене, а појединн мањи одјели, који су се задржали још на томе подручју, бит ће истриебљени акцијама посада, које су остале на очишћеној просторији.

Чете, које су учествовале у акцији у Козари, врше поново прикупљање, за акцију, која ће се подузети на подручју од црте Приједор — Бос. Дубица на запад ка луку Сане и Уне.

Бронзани Мајдан. У току ноћи 18./19. српња, извршен је напад на оружничку постају у Бронзаном Мајдану. По свим податцима, изгледа, да су напад извршили четници „Зелени Кадар".

Једна опходња од 3 оружника, која је била пошла у обилазак, заробљена је од истих нападача (четника) и двојица су убијени, а један је успио да побјегне и да се врати у своју постају. Овај је подпуно опљачкан. Оставили су му само рубље.

Поведеном истрагом по овоме, није се могло точно установити, ко су били нападачи, али по причању заробљеног оружника и осталим податцима највјероватније је, да су напад извршили четници из „Зеленог Кадра".

20. српња 1942. г.

Сански Мост. Заповједник посаде у Санском Мосту извјештава, да је добио сигурне податке, да су овога дана у Лушци Паланку дошли око 5000 партизана из Лике и да вјероватно предстоји напад на Сански Мост.[6]

---

[5] Напад су извршиле јединице Првог крајишког НОП одреда. Види док. бр. 22, прим. 4.

[6] Ова вијест није тачна. Ни једна личка партизанска јединица није у то вријеме прелазила у Босну.

Обавјештен о овоме Führungsstab Westbosnien, није дао никаквог одговора, а здруг под својим заповједничтвом није имао никаквих снага на расположењу, да би појачао посаду у Санском Мосту.

22. српња 1942. г.

Бања Лука. Овога дана су четници из групе Раде Радића пресрели на путу за Бања Луку код с. Јабланца, 136 младића православаца, који су били позвани у домобранство, за радничке бојне и одвели их преко Врбаса у чету неког Љубе Бундала.

На тражење наших власти, да се поменути младићи пусте, четници су одговорили, да су их пустили, међутим се је свега неколико њих јавило, а други су остали код четника.

25. српња 1942. г.

Овога дана је усташка бојна „Девчић", приликом чишћења заосталих партизанских банди у Козари, код с. Мљечанице (11 км ј. ј.-з. од Бос. Дубице), наишла на једну групу од 20 партизана. У борби је убијено 18 партизана, а 2 су заробљена.

Заплиењено је 11 пушака, 1 самокрес и доста стриељива.[7]

Саслушавањем заробљених партизана, установило се је, да се главни вођа партизана у Козари „Шоша"[8] налази још у Козари са једном групом од 120 наоружаних партизана.

О овоме су одмах извјештене све постројбе, које врше чишћење заосталих партизана у Козари.

26. српња 1942. г.

Патрија (10 км сјев. од Приједора). Овога дана напала је једна јача група партизана усташку бојну Девчић, која се је налазила на положају Патрија — Гоље (10 км сјев. од Приједора) и одбацила је исту до села Д. Јеловац (4 км западније).

Напад је извршен рано у зору, изненадно, тако да су нападачи примјећени тек када су сасвим подишли положају. Како сам положај није био утврђен, то се бојна на истоме није могла ни задржати, већ се је морала повући.

У овој борби, погинуло је 6, рањено 7, а нестао 1 усташа.

Партизани су имали, у колико се је могло установити, 21 мртвог.[9]

Слиедећег дана, бојна се је повратила на свој положај, без икаквог одпора од стране партизана.

[7] Борба је вођена са дијеловима Другог крајишког НОП одреда.

[8] Народни херој Јосип Мажар-Шоша, командант Другог крајишког НОП одреда

[9] Напад су извршиле јединице Другог крајишког НОП одреда „Младен Стојановић".

28. srpnja 1942. g.

Ključ. Oko 00.30 sati napale su jake partizanske snage posadu u Ključu i već oko 01.00 sati, posada se je povukla. Detalji o ovoj borbi nisu se mogli nikako dobiti. Po svemu sudeći, izgleda, da je posada bila podpuno iznenađena i da nije stvarno ni dala neki jači odpor, već da je odmah počelo povlačenje iz Ključa ka Vrhpolju, gdje se je stvarno posada Ključa i zadržala.[10]

Od cijelokupne posade, ozbiljnijeg odpora dala je posada grada Željina, koja se je držala do 16.00 sati, ali nije mogla ništa podузeti uslied slabe snage.

На prvi poziv posade Ključ, da im se uputi pomoć, krenuo je istoj u pomoć satnik IIIantek iz G. Sanice sa oko 80 ljudi i zapovjednik oružničke postaje Vrhpolje sa 26 oružnika. Smionim naletom, ova pojačanja pod zapovjedničtvom satnika Šantека, uspjela su oko 05.00 sati da izbiju na periferiju grada, izbace partizane iz prvih rovova i nošeni odušev-ljenjem, produžili su dalje nadiranje u sam grad. Oko 09.00 sati, partizani zbunjeni smionim naletom, počeli su u paničnom bjegstvu da napuštaju grad, ostavljajući za sobom mnogo streljiva, oružja i drugog tvorива.

Satnik Šantek je na to obrazovao jedan juriшni vod od dobrovoljaca i oružnika, koji je prodro u grad i podузeo čišćenje, rastjerujući zaostale partizane i prikupljajući oružje, koje su oni ostavili.

Međutim, partizani, koji su se povratili od prvog straha i zbunjenosti, kada su vidjeli, da je snaga, koja ih je napala mala, prikupili su se na okolnim brdima i počeli nastupati, pokušavajući da obkole Ključ sa svih strana.

Uvidjevši uzaludnost svakog pokušaja, da se pred ogromnom nadmoći partizana i dalje zadrži Ključ, satnik Šantek je nešto poslie 09.00 sati izdao zapovjed, da se podузme povlačenje. Oružnici su se povukli ka Vrhpolju, a on sa svojim ljudstvom ka G. Sanici.

Čudno je, da posada Ključa, koja u to vrieme, nije bila daleko od samog grada (kod s. Krasulja 10 km sjevernije od Ključa), nije ništa podузela, da priskoči u pomoć satniku Šantеku i oružnicima, te su ovi ostavljeni sami sebi, morali najzad popustiti pred nadmoćnijim partizanskim snagama, koje su pokušale, da ih obkole. Da je tada upućena pomoć od možda svega 100 ljudi, možda bi se Ključ mogao održati.

Ovo se jedino da opravdati činjenicom, da domobrani iz posade Ključa, u tom trenutku nisu bili sposobni za napad, jer straховito demoralizirani noćnim napadom, nisu bili u

[10] Ključ je oslobodila Prva krajiška brigada i jedinice Prvog, Trećeg i Petog odreda. Opširnije o tome vidi dok. br. 56 i 66.

стању да се прикупе и организирају. Било је случајева, да су читаве групе домобрана бјежале из Кључа главом без обзира, а када су их оружници, који су пошли у помоћ из Врхпоља покушали вратити натраг у борбу, ови су бацали оружје и бјежали ка Врхпољу. Под оваковим приликама, заиста је било немогуће са њима нешто подузети.

Овај је здруг, одмах по пријему извјештаја о нападу Кључа и напуштању истога од стране посаде, замолио њемачко заповједничтво, да упути помоћ Кључу бар неколико бојних кола, а чим сване, да се упуте крилаши, који ће бомбардирањем помоћи, да се град поврати и задржи, до доласка појачања. Њемачко заповједничтво међутим овој молби није изашло у сусрет, а тек око 09.00 сати упућена су два крилаша, који су изгледа само извиђали, јер су према извјештају заповједника оружничке постаје Врхпоље, наредника Ивезића, ови крилаши прелетјели преко Кључа, али се уопће нису спуштали да туку партизане, који су се прикупљали на околним брдима, и ако им је он давао знакове, да им треба помоћи.

Истога дана у 14.00 сати, послата је у Сански Мост помоћ од 250 људи, на самовозима, а то је била сва снага, са којом је у том тренутку располагао Бањалучки здруг. Ова је помоћ наравно стигла касно, тако да о повраћању Кључа није могло бити ни говора, већ је задржана у Санском Мосту, као појачање, јер се је предвиђао напад и на Сански Мост.

У овој борби, посада Кључа имала је 19 погинулих, 10 рањених и 15 несталих домобрана. Осим тога, партизанима је пало у руке око 20.000 набоја за пушку и нешто оружја. Остатак стриељива, није пао у руке одметницима, јер се је исто налазило на Жељину, гдје се је посада држала до 16.00 сати, те је за то вријеме сво стриељиво испуцала прије повлачења. Остао је само 1 сандук стрељива за пушке.

Партизани су по свим извјештајима морали имати велике губитке, јер су улице приликом против напада сатника Шантека, биле скоро сасвим покривене погинулим и рањеним партизанима, које ови нису могли евакуирати, због брзине налета појачања под заповједничтвом сатника Шантека.

У овом нападу учествовало је око 3 до 5000 наоружаних партизана.

Сански Мост. Исте ноћи (28./29.) око 23.00 сати, партизани су напали јаким снагама Сански Мост и борба је трајала све до сванућа, када су се нападачи повукли, не получивши никакав успјех.

Приликом извиђања слиедећег дана, нађено је 8 лиешсва партизана и много трагова крви.

На нашој страни било је 4 погинула и 15 рањених домобрана.

28.srpnja 1942.g.

Ključ. Oko 00.30 sati napale su jake partizanske snage posadu u Ključu i već oko 01.00 sati,posada se je povukla.Detalji o ovoj brbi nisu se mogli nikako dobiti.Po svemu sudeći,izgleda,da je posada bila podpuno iznenađjena i da nije stvarno ni dala neki jači odpor,već da je odmah počelo povlačenje iz Ključa ka Vrhpolju,gdje se je stvarno posada Ključa i zadržala.

Od cilekupne posade,ozbiljnijeg odpora dala je posada grada Željina, koja se je držala do 16.00 sati,ali nije mogla ništa poduzeti uslied slabe snage.

Na prvi poziv posade Ključ, da im se uputi pomoć,krenuo je istoj u pomoć satnik Santek iz G.Sanice sa oko 80 ljudi i zapovjednik oružničke postaje Vrhpolje sa 26 oružnika.Smionim naletom,ove pojačanja pod zapovjedništvom satnika Santeka,uspjela su oko 05.00 sati da izbiju na periferiju grada,izbace partizane iz prvih rovova i noseni odševljenjem,produžuli su dalje nadiranje u sam grad. Oko 09.00 sati,partizani zbunjenini smionim naletom,počeli su u paničnom bjegstvu da napuštaju grad,ostavljajući za sobom mnogo strieljiva,oružja i drugog tvoriva.

Satnik Santek je na to obrazovao jedan jurišni vod od dobrovoljaca i oružnika,koji je prodro u grad i poduzeo čišćenje, rastjerujući zaostale partizane i prikupljajući oružje, koje su oni ostavili.

Medjutim,partizani,koji su se povratili od prvog straha i zbunjenosti,kada su vidjeli,da je snaga,koja ih je napala mala,prikupili su se na okolnim brdima i počeli nastupati,pokušavajući, da obkole Ključ sa svih strana.

Uvidjevši uzaludnost svakog pokušaja, da se pred ogromnom nadmoćii partizana i dalje zadrži Ključu,satnik Santek je nešto poslie 09.00 sati izdao zapovjed,da se poduzme povlačenje.Oružnici su se povukli ka Vrhpolju, a on sa svojim ljudstvom ka G.Sanici

Čudno je,da posada Ključa,koja u to vrieme,nije bila daleko od samoga grada(kod s.Krasulja 10 km sjevernije od Ključa),nije ništa poduzela, da priskoči u pomoć satniku Santeku i oružnicima,te su ovi ostavljeni sami sebi,morali najzad popustiti pred nadmoćnijim partizanskim snagama,koje su pokušale,da ih obkole.Da je tada upućena pomoć od možda svega 100 ljudi,možda bi se Ključ mogao održati.

Ovo se jedino da opravdati činjenicom, da domobrani iz posade Ključa,u tom trenutku nisu bili sposobni za napad,jer strahovito demoralizirani noćnim napadom,nisu bili u stanju da se

Фотокопија четврте странице документа бр. 162

Брзогласна веза са Санским Мостом, била је за вријеме овог напада прекинута, од стране одметника.[11]

29. српња 1942. г.

Сански Мост. Одмах послије пола ноћи, партизани су извршили напад на Сански Мост, са свих страна, али се је све свршило само на отварању ватре. Овај ватрени препад је завршен око 01.00 сат.

У 02.00 сата, поново је подузет напад партизана на град. али је и овај пута одбијен, без наших губитака. Послије кратког застоја, одпочео је и трећи напад, најжешћи, који је трајао све до сванућа.

У нападу је учествовало око 500 партизана са више стројница.

Наши губитци 1 лакше рањени домобран. Губитци партизана непознати. Подузетим извиђањем, није нађено ништа, осим трагова крви на неколико мјеста.

30. српња 1942. г.

Бос. Дубица. Једна група од око 150 партизана, напала је око 21.00 сати оружничку постају у селу Маглајци (9 км јуж. од Бос. Дубице). Оружници, којих је било свега 12, морали су се повући ка Бос. Дубици.

Партизани су запалили неколико кућа у селу Бјелајци, па се у току ноћи опет изгубили ка Козари.

Губитака на нашој страни није било. Код партизана није познато.[12]

31. српња 1942. г.

Г. Саница. У 01.30 сати, јаке партизанске снаге напале су посаду у Г. Саници. Посада, која је бројала око 370 људи, прихватила је борбу и храбро се је одупирала надмоћним непријатељским снагама (по прикупљеним податцима око 2 до 3000 наоружаних), све до 05.15 сати, када је заповједник посаде, сатник Шантек, увидјевши безизлазност ситуације, издао заповјед за повлачење.

По издатој заповједи за повлачење, сатник Шантек пошао је у зграду стожера посаде, да уништи писмохрану. Када је ово извршио, пошао је ка домобранима, којих је било остало око 30, да се са њима повуче, међутим, при излазу из зграде пао је погођен од непријатељског зрна.

Задњи се је држао на положају поручник Лукшић са својим водом, код жељезничке постаје, који је био скоро подпуно

[11] Напад на Сански Мост није успио услед магле. Шире о томе види док. бр. 22, прим. 4.

[12] Напад је извршила група бораца Другог крајишког НОП одреда.

обкољен и није могао подузети повлачење. Погинуо је у рову заједно са већином својих домобрана.

У 05.30 сати, Г. Саница је била потпуно заузета од стране партизана и исти су се одмах дали на паљење појединих зграда, тако, да је у 06.00 сати, цијели град био у пламену. Ово се је дознало по извјештају извиђача у крилашу, који је из Приједора био упућен ка Г. Саници.[13]

И овом приликом, овај је здрут тражио од њемачког заповједничтва, да упути одмах у зору крилаше у помоћ посади, али су крилаши упућени тек око 06.00 сати, и ако свањује много раније.

Губитци партизана у овоме нападу су по причању избјеглих и из заробљеничтва повраћених домобрана били веома велики. Тако један наводи, да је само пред ровом, у којем се је бранио поручник Лукшић са својим водом, било преко 50 мртвих партизана.

Губитци наше посаде у Г. Саници, су такође велики, али точни податци нису још прикупљени. Чим се добију податци, доставит ће се накнадно.

. . . . . .

II. ЗАПАЖАЊА.

У току ових борби, запажено је:

Партизани, послије пораза у Козари, раде по једном бољем плану. Не упуштају се у појединачне нападе слабијим снагама, већ за напад на поједине посаде прикупљају све расположиве снаге, а само са мањим диеловима врше демонстративне нападе на оближње посаде, да би спријечили одашиљање помоћи стварно нападнутим посадама.

Како су у задње вријеме добили јака појачања из Лике, а наводно и из Црне Горе, партизанске банде из Грмеча, у стању да за одлучни напад на једну посаду, без великих потешкоћа прикупе снага од 4 до 5000 наоружаних људи.

Из свега излази, да постављање слабих посада не може пружити никакову сигурност, јер ма како биле исте утврђене, неће моћи одољети нападу толико премоћних снага. Најслабија посада, која би се могла дозволити, била би 1 бојна и то са доста аутоматског оруђа и добро утврђена.

Користно би било, када би се посадама могли додиелити бацачи пламена, који би својим дејством вјероватно страховито утицали на морал партизана, јер од овог средства, не би имали никакове обране.

III. НЕДОСТАТЦИ И ГРИЕШКЕ

— Опрема домобрана је још увјек слаба. Нарочито се осјећа недостатак ципела и рубља. За сада, док су топли дани,

[13] Борбу су водиле јединице Прве крајишке бригаде. О ослобођењу Горње Санице види док. бр. 74.

то се још које како може издржати. Али када захлади и почну кише, стање ће бити неиздржљиво.

— Постројбе на положајима немају шаторских листова. Тражена је журна додиела, али није ништа добивено.

— Аутоматског наоружања има мало. Нарочито има мало бацача, док партизанске групе, које су се у задње вриеме појавиле, по свему судећи имају доста аутоматског оруђа, а и бацача.

— Недостатак частника у постројбама се јако осиеча. Мало бројчано стање частника и дочастника, једино и оправдава брзи пад Кључа, јер да је било довољно частника и дочастника, не би дошло до расула посаде и можда би се град био одржао.

У Санској посадној бојни (Домдо бојна Сански Мост), постоје 2 сата, који уопће немају частника, а остали сатови имају по једног частника. Не може се ни замислити, да један частник или чак дочастник, може у борби држати у руци циели сат, а нарочито у ноћној борби и то на несразмјерно великом положају.

Тражена је журна попуна частника, од Попунидбеног заповједничтва у Бања Луци и II. домобранског сборног подручја (Попун.), али исти нити до данас нису добивени.

— Знанствена спрема причувних частника и дочастника је веома слаба. Ово се је нарочито показало приликом радова на утврђивању.

— Стега код причувника је доста попустила. Стално се налазе на положајима, без замјене, те се са њима не може никакова обука изводити. Мали број частника не дозвољава, да се ова обука изводи на самом положају.

— Оно мало, частника, који се налазе у постројбама, не могу посвршавати све послове, а нарочито не послове око снабдјевања опремом и обскрбе. По постројбама нема скоро никакове очевидности о дутујућој опреми а напосе о оружју. Заповједници знају од прилике, колико имају чега, али точно не. Разлог немања потребног броја дочастника, те све остаје на домобранима писарима, који наравно не могу све држати у реду. Заповједници су стално заузети око свршавања послова тварне природе, јер су свјестни да ће једино они материјално одговарати.

Све би ово требало уредити, јер иначе се може лако догодити, да и друге посаде доживе исту судбину Кључа и Г. Санице. А одговорност за неуспјех се не може приписати заповједницима, него околностима, под којима су они радили и борили се.

П.З.З.
за Главара стожера, сатник
(Сола)
Сола стк.

БР. 163

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ ВОДА ТРАВНИК ОД 17 АВГУСТА 1942 ГОД. О НАПАДУ ПАРТИЗАНА НА ОРУЖНИЧКУ ВОЈАРНУ РАСТОВО

ЗАПОВЈЕДНИШТВО
ОРУЖНИЧКОГ ВОДА
Број 1378

У Травнику, 17. коловоза 1942.

Предмет: Партизани напали на Растово, четири оружника заробили и постају опљачкали.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (Ј. С.)
САРАЈЕВО
ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ I. ОПЕРАЦИОНЕ ЗОНЕ 9. П.П. ТРАВНИК.
ЖУПСКОЈ РЕДАРСТВЕНОЈ ОБЛАСТИ ТРАВНИК.
ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТРАВНИК.
КОТАРСКОЈ ОБЛАСТИ ТРАВНИК.

Дне 16. коловоза 1942. год. око 5.30 сати, једна група од 100—120 партизана дошла је од Горњег Вакуфа опколила је и напала оружничку војарну Растово, упали у војарну пред којом тада није било стражара. У војарни на спавању затекли су заповједника постаје наредника Ферида Чаушевића, оружника Николу Колаковића, Мату Цурића и Салиха Хамзића. Пред војарном у дворишту био је надзорни војарне причувни домобран Јозо Марјановић позади зграде и када се је враћао у војарну пред улазним вратима већ су били партизани и није се више могао вратити у војарну, већ је побјегао, без да је оружнике у војарни могао обавјестити.[1]

Заповједник постаје наредник Чаушевић са оружником Матом Цурић и Салихом Хамзић повратио се из службе 15. коловоза 1942. у 22 сата. Назорник до 24 сата био је оружник Никола Колаковић, од 24 сата прич. домобран Јозо Марјановић, дочим се једна опходња од три оружника налазила у служби на терену.

Пред војарном у ноћи 15 на 16. коловоза 1942. давали су стражу милиционери њих седам из села Растова, који су стра-

[1] Напад су извршиле јединице Пете црногорске НОУ бригаде.

жу напустили у 5 сати, пушке оставили у оружничкој војарни и отишли својим кућама.

Када су партизани упали у војарну и нашли оружнике на спавању у креветима уперили су на њих пушке с риечима „Предај се“ једни су тако напереним пушкама чували оружнике, а други су купили оружје и стрељиво.

Од оружја су однијели 6 пушака од оружника, и 8 пушака са којима су милиционери држали стражу, свега 14 комада пушака, 2 самокреса, 5 комада бодежа, 50 комада набоја за самокрес, 360 набоја за пушку од оружника, 600 постајне резерве, 1300 за пушку стројницу (Шош), од усташког стожера из Травника пушчани набоја 2 сандука око 2.400 комада, који су били у похрани на постаји Растово, и постајни 10 комада ручних граната (бомби).

Са постаје су опљачкали једино 7 комада (дека) гуњева, 14 плакта, 14 навлака, 14 јастучница, 5 комада кишних кабаница, једну зимску бунду, 2 комада пешкира, једно огледало, од државне опреме однијели су све, сем вјешалица, кревета и сламарица. Брзогласни апарат су полупали, све књиге и писмохрану изнијели су пред војарну и запалили. Од новца однијели су и то: државног новца за одсјечнине 5000 куна, постајне мензе 7000 куна, господарственог новца 4.310 куна и од плате причувних домобрана 1000 куна, свега 17.310 куна.

Од момчади-оружника покупили су све одјело резервно из војарне, а са оружника Салиха Хамзића скинули су оружничко одјело и све су однијели, Хамзићу су нашли у куферу цивилно одјело које је морао обући. Оружницима су разбили куфере покупили приватне ствари и однијели, а наредniку Чаушевићу код особног претреса одузели 2.200 куна са новчаником.

Од постајне мензе однијели су већу количину посуђа, а оно што нијесу однијели све су полупали, од живежних намирница однијели су и то: 80—100 килограма кукурузног брашна, 15 килограма пшеничног брашна, 8 килограма макарона, око 8 килограма масти и око 20 килограма кукурузног гриза и других које каквих ситница.

У мјесту Растову грађанству партизани нису чинили ништа, једино су трговцу Хилми Дурат-Беговићу узели нешто дувана и једне опанке, а своје старе оставили њему. У Шебешићу друга партија сачекала је партију из Растова и онда су заједнички обе извршиле пљачку код лугара Ферде Пелове и чиновника фирме Угар Винка Бубића, што им је однијето непознато, и из магазина фирме Угар однијели су непознату количину брашна и дувана и око 100 килограма сланине, а апотеку и алат љечнички, затим обе партије партизана којих је било када су се скупили сви око 250, и отишли заједно у Горњи Вакуф. Једна је партија пратила 4 заробљена оружника

и комору од 10 коња са натовареним пљеном, дочим је једна партија ишла као осигурање лијево а једна десном страном пута шумом.

Када су оружници доведени у Горњи Вакуф, предведени су партизанском политичком комесару на испит, које је испитивао од када служе у оружничтву, од куда су родом, дали припадају усташкој организацији, колико имаде војске и усташа у Травнику, на која питања оружници су им давали негативан одговор.

Из села Растова дошло је у Горњи Вакуф 7 сељака и то: 4 православна, 2 муслимана и 1 католик, молити партизане да оружнике које су заробили и одвели из Растова неубију, већ да их пусте јер да су народу били добри. По преслушању ових сељака партизани су оружнике дне 16. коловоза 1942. године, око 20 сати пустили и то: Наредника Ферида Чаушевића, оружника Николу Колаковића, и Салиха Хамзића с изјавом да иду својим кућама, јер у противном ако их још нађу негдје у служби да ће их исјећи на комаде. Оружнику Мати Цурићу пошто је родом из Горњег Вакуфа нису дозволили да иде у Растово, него су му наредили да иде кући и да од куће несмије нигдје да иде, коме су наредили да оружничко одјело скине и њима донесе, а он нека обуче цивилно. Партизани су хтјели да скину одјело са наредника Чаушевића и оружника Колаковића, али на молбу ових да немају у чему да иду, оставили су им партизани њихово одјело.

Оружници које су партизани пустили, наредник Чаушевић, оружник Колаковић и Хамзић повратили су се на оружничку постају Растово 17. коловоза 1942 г. у 10 сати. Оружничка постаја у Растову са даном 16. коловоза 1942. год., поновно је успостављена са 3 оружника исте постаје, којој су придодати као помоћ крстарећи одјел Травник — Билаловац 11 оружника, и Високог 14 оружника.

Заповједник постаје Растова наредник Чаушевић Ферид, оружник Никола Колаковић и Салих Хамзић и причув. домобран Јозо Марјановић на темељу Законске Одредбе о ратним судовима §. 2. точ. 5., ... дне 17. коловоза 1942. год. у 20 сати лишени су слободе и стављени у притвор код оружничког крила у Травнику.

Предње извјешће предлажем на даље уредовање.

Замјеник, заповједника
Стожерни наредник
(Дубравац)
Дубравац

БР. 164

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ПРВОГ ГОРСКОГ ЗДРУГА ЗА МЈЕСЕЦ ЈУЛИ 1942 ГОДИНЕ

I. ГОРСКИ ЗДРУГ
I. ДИО
СРПАЊ

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
I. ГОРСКОГ ЗДРУГА
Оп. Бр. 326/тај.

У Комоговини дне 17. VIII. 1942

ПРЕДМЕТ: Обћа бојна релација
овог сдруга за мјесец српањ
1942 године.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ГОРСКЕ ДИВИЗИЈЕ.—

Савезно Заповједи Министарства Хрватског Домобранства (Главни стожер) Оп. Број 1242/тајно од 9. просинца 1941. године, доставља се обћа бојна релација за мјесец српањ 1942. године у слиедећем:

I. УСТАШКО ДОМОБРАНСКА ПУКОВНИЈА:

1. — **Циљ:** чишћење Козаре и Просаре планине и просторије између ових двију планина од партизана.—

2. — **Сврха:** Коначно уништење партизана у Козари и Просари планини и на просторији између ове двије планине.—

3. — **Ток операција:**

До 3. српња о. г. бојне ове пуковније налазиле су се на положају Мјечаница — Елезовача — Маглајци — Бјелајци — Горњешевци — к. 189 укљ. и то: I. бојна: Елезовача — Мјечаница до р. Кошице, III. бојна од р. Кошице — Маглајци — Бјелајци (укљ.) и II. бојна: Бјелајци — Фурда до к. 189 (укљ.) — стожер пуковније и 1. битница I. Горског Сдруга у с. Влашковцу (к. 222). — Господарски уред пуковније налазио се у Бос. Дубици.—

Задатак: држање утврђеног постава и онемогућивање пробијања партизана према западу.—

Још увијек проналазили су се остатци борбе на дан 29. липња 1942 године на фронти II Бојне, гдје су партизани доживјели тежак пораз.—

3. српња 1942. године и то: I и III. бојна замјењене су са положаја које су до сада држале са њемачким бојнама и то

двије бојне имале су задатак чишћења т. ј. ушле су у састав њемачких јединица у којима су добиле задатак чишћење просторија, позади њемачких јуришних одјела.—

Од сваке бојне дато је по 35 домобрана под заповједничтвом једног заставника — Заповједника вода — у јуришну групу.—

II. бојна остала је на досадашњем поставу, те је имала сачекати док I и III. бојна заломе десним крилом и дођу у висину II. бојне. — На тај начин бојне су пале под њемачко заповједничтво, док стожер пуковније имао је задатак надзирање обскрбе свих трупа 1 Горске дивизије и групе Хенсел.—

5. српња почела је акција на Козару планину.

4. српња из састава I. Бојне упућена је 1. сатнија у групу за осигурање позадине. Та је сатнија упућена у с. Грбавци.—

I. и III. бојне имале су задаћу да прикупљају и спроводе све особе које су нашле на земљишту у Грбавцима, односно у Дубици.—

II. бојна која је све до 10. VII. стајала на своме досадашњем поставу, потпала је у групу за јуриш.—

На дан 18. VII. I. и III. бојна са овим стожером, дошле су у Бос. Дубицу, гдје су стављене под заповједничтво пуковније и до 21. VII. 1942 године вршиле су попуну ради уједначења истих. Ово вријеме искоришћено је и за прање крпање одјела и одмор. — II. бојна остала је у Козарй ради чишћења исте.—

За рад пуковније од 21. VII. 1942 године добивена је заповјед 1. Горске Дивизије Оп. Број 335/тајно. По тој заповједи пуковнија је одређена у десну подступину и добила је задатак чишћења просторије јужно од Уне од црте Грбавци—Грдановац.

У тој акцији у којој је пуковнија била десна подгрупа за чишћење, пуковнија није наишла на јачег непријатеља и ако су добивени вјероватни податци да се пред фронтом исте налази око 100 партизана, осим што су пронађене веће скупине младића, као и поједина партизанска склоништа, хране и опреме. Пуковнија је без знатних губитака доспјела на цесту Бос. Костајница, а II. и III. бојна на осигурање пута.—

30. VII. 1942. године III. бојна стављена је под њемачко заповједничтво у подгрупу Шварц, али је ту остала свега два дана те је враћена у састав пуковније.—

II. Бојна остала је на осигурању пута Грдановац — Свијетљево до краја мјесеца.

II. КОМБИНОВАНА БОЈНА ПОДПУКОВНИКА ШИМИЋА:

1. — **Циљ:** затварање положаја на западним падинама Козаре између I и II Горског Сдруга на положајима Долови — Патрија до Југовића Брда.

2. — **Сврха:** Да спријечи извлачење партизана из Козаре планине кроз међупростор између I. и II Горског сдруга, који је остао непотпуњен.—

3. — **Ток операција:**

1.—1. VII. нарочитих догађаја на положају није било.

2.—2. VII. побуњеници су извршили слабији препад на ову бојну. Напад је одбијен и без жртава по наше дјелове.—

3. VII. нарочитих догађаја није било.

Ноћу 3/4 у 0.30. сати партизани су отпочели тући ватром бацача, лијево крило бојне и том приликом избацили су око седам бомби. Након овога слиједила је њихова ватра из стројница и из стројних пушака. Око 2 сата осјетио се је јаки напад партизана на моје десно крило (код гробља на Доловима). Услиед надмоћности ватре мојих дјелова на овом положају партизани су попустили након чега је у 2.30 сати осјетио се јаки напад партизана на центар мог положаја, при чему су исти већ били дјеломично упали у поједине ровове овог дјела положаја, али повратним нападом исти су били за кратко вријеме одбијени. Око 3 сата партизани су извршили жестоки напад како ватром тако и врло јаком живом снагом (у масама) на положају Патрија попраћен са страховитим урликањем, услиед чега се њемачке трупе, које су биле на положају између моје бојне и подпуковника Шнура (Југовића Брдо) почели по дјеловима напуштати положај и повлачити се на мој положај, тако да сам у три маха морао већи дио ове њемачке бојне враћати на додељени јој дио положаја. Овом приликом партизани су око 4. сата на 40 метара испред линије мог положаја а предњи (истакнути) дјелови положаја које су Њемци држали већ су били заузели. Благодарећи јакој и точној ватри наше битнице исти су били разбијени и принуђени на нагло повлачење услиед чега је слиједило гоњење како ватром тако и покретом са наше стране.

Овом приликом жртава са наше стране било је мало дочим партизани имали су врло велики број губитака како у људству тако и у материјалу, шго се види из прегледа о губитцима и плијену.[1]

4. VII. у току овог дана партизани уопће нису вршили ма какве нападе нити узнемиравања, дочим са наше стране вршено је развијање и прикупљање оружја и материјала које су партизани са собом оставили приликом свог неуспјелог напада у току ноћи.—

[1] Ноћу 3/4 јула јединице Другог крајишког одреда отпочеле су борбу за разбијање непријатељског обруча и извлачење из Козаре. Први и Ударни батаљон успјели су да разбију непријатељски обруч и да се пробију према ослобођеној територији Грмеча. Том приликом са њима се пробило и око 10000 избјеглица, док су у обручу у Козари и даље остали Други, Трећи и Четврти батаљон са рањеницима.

Ноћу 4/5. VII. у 23 сата побуњеници су испалили 12 граната на лиево крило мог положаја (Долови). — Од ове ватре жртава није било.—

Око 24 сата побуњеници почели тучи наше положаје из појединих стројница дуж циелог положаја.

Око 1 сат извршили су јаки притисак на моје лиево крило и њемачке положаје тако да ватра с времена на вријеме била је све жешћа и жешћа, услиед чега су њемачки војници, међу којима је било и неколико домобрана одпочели напуштати положај који су држали на косици која се протеже од „П" слова (од натписа Патрија) у јз. правцу. Јачина нападача: од оружја имали су три стројнице (које су заробљене од моје бојне) и врло велики број стројних пушака.

Исто вриемено следио је напад побуњеника у јачини око 400 на центар мог положаја, а мање групе око 200 на десно крило нападајући из правца Доловског гробља. Напад ових побуњеника повремено јаче односно слабије што је зависило од парирања наше ватре. Ноћ је била врло тамна. Видљивост никаква а јединице су биле без свиетлосних срестава.—

Око 3 сата побуњеници су извршили врло јак притисак на циели положај. Овај напад био је састављен од врло великог броја оружја што се осјетило по њиховој јакој ватри и јакој ударној снази као и по великој галами. Њемачки дјелови овог момента (осим тенкова) подпунома су напустили горе означену косицу и повукли се на безимену главицу, коју покрива слово „П" од натписа Патрија. Са овом косом побуњеници су потпуно заузели у своје руке доминирајући положај и са исте тукли јаком бочном ватром мој један дио положаја.

У 4.15 сати ситуација је била слиедећа: На горе означеној косици, партизани су успијели упалити бензин на једном тенку који је и онако горећи јурио дуж мог положаја све до моје осматрачнице, гдје сам га задржао и након кратког вријемена успијело је горећи бензин угасити (осим изгореном бензина друге штете на тенку није било). Под заштитом горећег тенка побуњеници су успјели да се један дио од око 40—50 људи пробије преко положаја којег су Њемци држали изађе у позадину мога положаја одакле су почели отварати на моје дјелове око осматрачнице лењу ватру, остали дио побуњеника успио је да се потпуно довуче до у непосредну близину мога положаја, тако да су поведени партизани били на 10 м. удаљени од мојих ровова. Овом приликом отпочела је њемачка битница са Хајдеровца са врло прецизном ватром тући лиево крило мога положаја услиед које ватре погинула су два чаркара и рањено преко 15 домобрана-чаркара. У послиедњем моменту а у овој најкритичнијој ситуацији када су и остали дјелови побуњеника почели подилазити мојим рововима успиело ми је са још неколико дочасника и чаркара из 3. Усташке сатније да прикупим преплашене

људе, повратим их на положај, и након чега је одмах а у послиједњем тренутку извршен јуриш. Нагли налет односно прелаз усташа од појединачног одступања на јуриш са нешто домобрана, запањило је побуњенике тако да су исти били невјероватно изненађени, тако да исти нису били у стању ма какав отпор дати ватром већ су прешли у панично бјежање. Овај налет посаде са лијевог крила на јуриш увукао је на јуриш и сву посаду, цјелог положаја, тако да је наступио момент борбе са хладним оружјем. Након 2 минута од момента прелаза на јуриш, са партизанске стране уобће више ватра се није осјетила.

Истога овог момента ситуација на другом дјелу положаја била је слиедећа: група од 200 партизана која је нападала преко гробља била је разбијена тако да је већи дио ових партизана око 80 остало на положају мртвих а врло мали број успио се је пробити а остали су се дјелом повукли и правцу Вилић Брда, што лакше што теже рањени. Друга група од 400 људи-партизана која је нападала на центар положаја исто тако била је разбијена од којих је око 60 остало мртвих на положају а остали су у паничном бјегству побјегли на Козару.

5. VII. у току овог дана вршено је развијање и прикупљање оружја и материјала, које су партизани послије неуспјелог напада оставили за собом на бојном пољу. У 12 сати Бојна је добила задатак да осигура пут Дубица — Приједор, пошто су остали дијелови наше дивизије добили задатак да продуже напад на Козару. Бојна је добила осигурање пута од к. 144 (Кнежовље) до Церовске косе закључно. Овај задатак бојна је извршила до пада мрака, а 9. сат 11. пјешачке пуковније преведен је у њемачки састав.

6. VII. у току овога дана примјећене су слабије непријатељске групице на простору Смерделец — Хајдеровци — Јеловац; које су развијањем дјелимично били побијени а дјелимично успјели су се посакривати у шуму.

7. VII. у току овог дана преостали дио побуњеника који се је задржао на простору изнетом од 6. о. м. поубијан је тако да је тога дана погинуло 7 партизана, два заробљи и спроведена у стожер одјела сигурности (Згаге). Од плијена ухваћене су 4 пушке.

6. усташка стројничка сатнија XII. бојне упућена је према заповједи заповједника 1. горске дивизије у њемачку команду I/A.

8. VII. дошло је до слабијег пушкарања, заробљено је три цивила и 2 горске кухиње, а погинуо је један партизан.

9. VII. слабије пушкарање. Заробљен један мушкарац, 1 жена и 1 диете. Запљењен је 1 нож војнички.

10. VII. слабије пушкарање. Убијено 6 партизана, заробљено 2 мушкарца, 3 жене и 3 дјеце.

11. VII. слабије пушкарање погинула су 4 партизана, ухваћен 1 партизан у њемачкој униформи и 1 жена. На брду Јутрогоштине примјећено је слабије кретање партизана који су од стране послате опходње за развиђање растерани. Погинуо је 1 партизан, пушка му је заплијењена.

12. VII. ништа се нарочито није догодило.

13. VII. приликом развиђања наишло се је на једну групу партизана без оружја који су се разбјегли. Од ове групе ухваћено је 4 жене, 5 дјеце, 38 волова и 34 крава.—

14. VII. у току развиђања ухваћена су шест партизана без оружја. Заплијењено је 22 краве, 12 свиња, 30 оваца и 5 коња.—

15. VII. у току развиђања дошло је до слабијег пушкарања са побуњеницима, том приликом погинуло је 6 партизана а заплиењено је 2 пушке, 32 говеда и 6 коња.

16. VII. приликом развиђања ухваћена су 2 мушкарца, 3 жене и 4 дјетета. Од плиена 110 говеда, 2 домобранска напртњача и 280 набоја за пушку.

17. VII. приликом развиђања пронађено је 1 војнички нож М. 24 ухваћен је 1 коњ, 10 свиња и 10 оваца.

18. VII. без промјене.—

19. VII. ухваћен је један сељак са пушком. Полувод стројница 8. сатније Уст. Дом. Пуковније враћен је у састав своје пуковније.

20. VII. није било никаквих важнијих догађаја. —

21. VII. приликом развиђања наишло се на 6 партизана који су покушали побјећи, том приликом су исти побијени, код њих је нађено материјала разног у списима и фотографијама (својине партизана). — Ухваћена је и спроведена је једна жена у стожер дивизије која је знала мање разбијене групе партизана.—

22. VII. у току дана бојна је смјењена од стране њемачких трупа. У 22 сата комбинована бојна вратила се је у Дубицу гдје је расформирана а сатније су добиле специјалне задатке.

III. I. БОЈНА 4. ГОРСКЕ ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ:

Ова бојна поднијела је своју Обћу бојну релацију за мјесец српањ 1942 године изравно том стожеру.—

IV. 1. ГОРСКА БИТНИЦА:

За цио мјесец српањ 1942 године била је у саставу Усташко Домобранске Пуковније и од заповједника исте пуковније добијала је изравно улогу и иста је унијета у релацију под I.—

V. ОБКОПАРСКИ ВОД И ДОЈАВНИ ВОД

Обкопарски вод био је под заповједничтвом подпуковника Шимића јер је ушао у састав комбиноване бојне именованог и за истог је изнето под II а дојавни вод цијело се је вријеме

налазио као осигурање стожера одјела сигурности и од вријемена на вријеме по указатој потреби постављао је брзогласну линију између појединих дјелова и између стожера сигурности са стожером те дивизије. У састав стожера сигурности налазио се је од 3 до 19 српња 1942 године, а од 21 до 30 српња 1942 године био је у саставу подгрупе подпуковника Шолца са задатком да одржава спој у нападу везујући стожер подгрупе са стожером те дивизије.

VI. СТРЕЉИВИ И ОБСКРВНИ ПОВОЗ КАО И ПРЕВИЈАЛИШТЕ:

Ове три јединице овог сдрута нису активно судјеловале у борби, већ су се налазиле у Дубици и служиле су за дотур потреба давања помоћи људству, осим што је извјесни дио од превијалишта био у саставу стожера групе сигурности, који је служио као осигурање и давање хитне-журне љечничке помоћи.—

4. — НЕДОСТАТЦИ: За одржавање споја потребно би било бојнама дати круговале са већим дометом, јер су додјељени круговали били домета свега 1 км. и рад је са истим био немогућ.

Пододјели су узимати из састава пуковније у разне друге одјеле, шго је било на штету не само ради јединства рада већ и онемогућена правилна исхрана и попуна стрељивом. Често се није могло дознати не само гдје је поједина јединица него чак и у чијем је саставу. Због предњега нису нити могле бити заповједи редовито достављени, а догађало се да је једној јединици заповјед достављена а она је тога момента подпадала под заповједничтво неке друге јединице.

Успостављене су поједине установе из састава пуковније које су имале задатак исхране и евакуације рањеника неке друге јединице и ако за ту сврху нису одређене. Тако на пр. 14. сатнија У. Д. Пуковније имала је задаћу образовања и осигурања упоришта за снабдевање 2. Горске Пјешачке Пуковније а господарски уред те пуковније сједио је безпослен у Приједору.

Пуковнијски лиечник добио је задаћу о образовању лиечничког прихватишта и евакуацију рањеника, мада није имао никаквих срестава за ово.—

Повози они са колима показали су се као некорисни и неупотребљиви па су расформирани.

Пуковнији стављено је у дужност исхрана и снабдевање храном и стрељивом свих дјелова Горске Дивизије, а органи којима је то била дужност сједили су неупотребљени у Дубици, односно Костајници.

Прикупљање хране са земљишта нису вршили компетентни органи са својим дјеловима, већ је то стављено у дужност самим сатнијама.

Клање стоке није било организовано већ је исто тако препуштено самим сатнијама, што је било на штету обће ствари. На тај начин контрола није могла бити вођена онако како би требало, као над количином меса, одераном кожом, а да се и не говори о хигијени самог клања и нерационалног расипања меса.—

Крух је достављан јединицама у пљеснивом стању, тако да га војници уобће нису употребљавали, већ прикривено од старешина бацали. Крух је приман стар од по 6 дана.—

5. — ИСКУСТВА:

Партизани су се пресвлачили у сељачка одијела, посакривали оружје и у мањим групицама од 3—4 партизана склањали су се у скровишта ископана у земљи. Такова склоништа било је врло тешко пронаћи, јер су врло вјешто маскирани по шумама.—

Потребно је да се при проналажењу кроз шуму прегледа и најмањи жбун.

Пронађена су и већа складишта-склоништа (природне шпиље) које су имале врло мале улазе изврсно заклоњене те их је било врло тешко пронаћи. Једини начин проналаска таквих шпиља могуће је преко ухваћених сељака којима најприје треба запријетити смрћу, а потом му обећати да ће бити пуштен на слободу ако покаже таква мјеста, гдје се налазе оваква склоништа.

Сељаци нерадо дају изјаве о партизанима под изговором да ће војска врло брзо отићи а партизани да ће опет поново доћи и завладати овим крајевима па их послије поубијати ако дознају да су давали било какове изјаве. Требало би у будуће одмах послије рада дјелова за чишћење, остављати јаке оружничке постаје, којима ставити задаћу одржавања реда и власти у очишћеном земљишту.

Приликом чишћења дјеловима давати пто уже зоне и што краће дневне циљеве.

У. З. ЗАПОВЈЕДНИК ПОДПУКОВНИК
(Ш о л ц)
Шолц ппк

БР. 165

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛНОГ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ЈАЈЦЕ ОД 22 АВГУСТА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА ОКО БУГОЈНА, КУПРЕСА, ДОЊЕГ ВАКУФА И ЈАЈЦА

ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ЈАЈЦЕ — ТАЈНО
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 622/Тајно

У Јајцу, дне 22. коловоза 1942.

Предмет: Догласних извјештај доставља.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(J. C.)
САРАЈЕВО

На темељу привременог Упута за организацију и рад извјештање службе, те заповједи Врховног оружничког заповједничтва J. C. Бр. 32/41.— Тајно, а према прикупљеним подацима од јединица овог крила, поднашам извјештај за послиедњих 15 дана.

I. ОПЋА УНУТРАШЊА СИТУАЦИЈА.

1. — Расположење народа с обзиром на унутарње и ванъске прилике:

а) Хрватског: Расположење Хрватског народа у главном је добро. Али у послиедње вријеме народ губи повјерење у власт наше државе, јер му она није у стању пружити особну и имовну заштиту. Продужили се овако дођи ће у питање уобће привреженост данашњем стању. Узрок је несметано кретање партизанских банди у јачим одредима, којима није у стању да се супростави слабији одреди домобранства и усташа. Потребно би било што прије с јачим одредима уништити или растерати партизанске банде из заузети мјеста на подручју овог крила.

Код пучанства на подручју котара Бугојно, Купрес, Прозор и Дувно примјећује се велико нерасположење с обзиром, да су се тамо настаниле партизанске банде, које убијају, пале, пљачкају и раде што хоће, те постоји бојазност да неби међу нашим народом дошло до обће побуне.

б) Православног: Расположење код православног народа на подручју крила је слабо. Четници раде што их је воља, те малтретирају и православно пучанство које је и мало наклоњено

нашим властима. Православно пучанство нема апсолутно нити мало повјерења у нашу власт и они прикривено ћуте и чекају завршетак рата на истоку.

Православно пучанство на подручју котара Бугојно потпуно је изгубило повјерење у нашу власт из разлога, што су усташе — Црна Легија — 11. о.м. у селу Главицама без борбе заклали 76 особа мушки и женски, стари и нејаки, а оно што није ухићено побјегло све у шуму.

Њемачке народне мањине имаде у Јајцу, који су врло лојални према нашој власти.

2. — Четничка акција и предузете против мјере:

Четнички акција није било. Четници на подручју постаје Вар. Вакуф под водством Дреновића сурађују са нашим грађанским и војним властима, али та сурадња није искрена него само силом прилика. Четници на том подручју врше пљачке, али ово није могуће спријечити па ни од самог њиховог вође Дреновића, који не смије строжије иступити.

Четнички одред под водством Ђорђе Ђелме на подручју постаје Бугојно раније су сурађивали са нашим властима, али како је од њих затражено да предају оружје и с обзиром на догађаје на подручју котара Бугојно изнешено под точ. 1. — б) сада су се повукли, ћуте и не предају оружје.

3. — О комунизму:

Комунизам је развијен у већој мјери на крилном подручју, поготово од када партизани држе већи дио подручја овог крила у својим рукама. Села која они држе у својим рукама наклоњена су мање више комунизму. Над особама сумњивим комунизму у мјестима води се стални надзор, али како ми имамо врло мало подручја у нашим рукама, то је према томе и немогуће вршити надзор. Главне вође комуниста налазе се сви у партизанским бандама у околици Јајца и на заузетом подручју овог крила, од куда врше свакодневне нападе на мјесто Јајце, жељезничку пругу, Бугојно и Купрес. Као важније износим слиједеће:

1) Дне 8. 11 и 17. коловоза 1942. по ноћи вршени су стални напади на мјесто Бугојно, који су увјек одбијени од наши постројби. Значајнији успјеха није било.[1]

Извјештај постаје Бугојно бр. 365, 367 и 372/Taj.-42.

2) Дне 8. коловоза 1942. наше постројбе из Бугојна вршиле су чишћење према Гор. Вакуфу, па су наишле у мјесту Поди 5 км. југозападно од Гор. Вакуфа на партизанске патроле, на које су отворили ватру и 7 партизана убили а 19 ранили. Овом приликом заплијењено је по нашим снагама од партизана 7 пушака и већи број стрељива Италијанског поријекла. На страни

[1] Опширније о борбама на Бугојну види док. бр. 154, прим. бр. 12 и 156, прим. бр. 2.

наши снага није било губитака. Наше снаге иако нису имале јачег одпора ипак су се након 2 дана повратиле у Бугојно.[2]

Извјештај оружничке постаје Гор. Вакуф из Бугојна бр. 1 од 10. VIII. 1942.

3) Дне 10. коловоза 1942. јаче партизанске скупине и добро наоружане напале су на мјесто Купрес, гдје је борба трајала до слиедећег дана 12 сати. Кад партизани нису имали жељеног ни видног успјеха приликом повлачења од Купреса палили су и пљачкали наша села и то: Олово, Османлије, Злосела, Ботун и Врила. Запаљено је укупно 46 зграда а отјерано 461 комада говеда, 1762 комада оваца и опљачкано већа количина намирница и одијевни предмета.[3]

Извјештај оружничке постаје Купрес број 1561 од 13. VIII. 1942.

4) Ноћу између 12 и 13. коловоза 1942. напала је једна група партизана на Јајце, али су послије вишесатне борбе одбијени без губитака на нашој страни.[4]

Извјештај оружничке постаје Јајце број 1485 од 14. VIII. 1942.

5) Ноћу између 13 и 14. коловоза 1942. напали су партизани на жељезничку пругу Јајце — Доњи Вакуф, те на 9 км. од Јајца исту разрушили у дуљини од 1800 м, те прекинули промет који је успостављен 17. VIII. 1942.[5]

Извјештај постаје Јајце број 1485 од 14. VIII. 1942.

6) Дне 13. коловоза 1942. поново су партизани напали на мјесто Купрес. Овом приликом су партизани успјели да остатак наши села спале и униште. Борба је била јака и жестока. Са наше стране било је губитака 136 људи мртви, док на страни партизана нађено је на самом мјесту борбе 207 мртви, међу којим и 8 женских. Губитци од стране партизана циене се што погинулих, рањсни и заробљених преко 1000 људи. Нашим снагама успјело је од партизана одузети 15 стројница и стројопушака, 60 пушака, 10 пиштоља, те већи број стрељива и бомби.

Извјештај постаје Купрес број 1569 од 16. коловоза 1942.

. . .

II. АКЦИЈА НАШИХ СНАГА:

Воде се око Јајца, Дољ. Вакуфа, Бугојна и Купреса са видним успјехом. Наше снаге у главном су везане само за одбрану сами мјеста.

. . .

[2] Борбу су водиле јединице Трећег крајишког НОП одреда.

[3] О резултату борби за Купрес види док. бр. 77, 101, 106, 108, 111, 117 и 161.

[4] Напад је извршила група бораца батаљона „Пелагић" Трећег крајишког НОП одреда.

[5] Исти као под 4.

V. ОПЋИ ЗАКЉУЧАК:

Стање јавне сигурности угрожено је. Народ по мјестима оскудјева у живежним намирницама. Расположење народа према данашњем стању сваки дан све више опада, јер наша власт није у стању дати пучанству пуну заштиту од пљачки, одвођења и убистава од стране одметника-партизана.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Заузете су оружничке постаје и то: Глоговац, Шипово, Герзово, Млиништа, Преодац, Потоци, Равно, Гор. Вакуф, Прозор, Шћит, Шујица, Дувно, Студена Врела, Присоје, Виница, Ливно, Пролог, Вагањ, Прилука и Гламоч.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ СЕ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Није било, односно нема података.

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

На подручју овог крила ни једна постаја није враћена у наше руке нити обновљена.

Заповједник сатник:
(Цурић)
Цурић

БР. 166

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ПЕТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА У ОКОЛИНИ БУГОЈНА И ЈАЈЦА

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИШТВО
5 ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Тај. Ј. С. Број 1659

Сарајево, 25. коловоза 1942.

Предмет: Догласно извиешће
од 24. коловоза 1942. 9 сати
до 25. коловоза 1942. 9 сати.

ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ, ЗА П. ОДЈЕЛ У ЗАГРЕБУ,
РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ У ЗАГРЕБУ,
ОПУНОМОЋЕНИКУ МИНИСТРА УНУТАРЊИХ ПОСЛОВА У САРАЈЕВУ.

Оружничко крило Власеница од 18. коловоза 1942. писмено јавља:

10. коловоза 1942. у 17.30 сати, 60 наоружаних одметника напали су код села Казмерићи (5 км. југо-западно од Кнежине) одјел од 20 усташа који су косили траву. Пушкарање је трајало 1 сат. Губитака није било.

Оружничка постаја Зелиње, крила Власеница од 12. коловоза 1942. писмено јавља:

12. коловоза 1942. у 11 сати, 3 наоружана одметника, код села Поповићи (5. км. југо-источно од Зелиња) отворили су на усташку опходњу ватру а затим побјегли у шуму. Један усташа погинуо.

Оружничка постаја Бугојно, крила Јајце, од 19. коловоза 1942. писмено јавља:

18. коловоза 1942. усташки и милиционерски одјел око 120 момака, чистили су терен јужно од Бугојна према селу Грачаници и Горњем Вакуфу. У 10 сати истог дана одјел се је сукобио са групом од 150—200 партизана код Грачанице (6 км. јужно од Бугојна) који су ноћили у римокатоличкој цркви и око цркве прикупљени били. Борба је трајала 1/2 сата, партизани су се разбјежали. Губитци: 5 партизана погинуло, једна партизанка заробљена. Један милиционер погинуо, 3 рањена.[1]

[1] Дијелови Пете црногорске НОУ бригаде

19. коловоза 1942. у 2.30 сати група од 150—200 наоружаних партизана отворила је ватру на Бугојно. Наши ватром одговорили. пушкарање је трајало до 6 сати. Губитака није било.[2]

Оружничка постаја Соколац, крила Вишеград, од 22. коловоза, 1942. писмено јавља:

20. коловоза 1942. у 22 сата, 30 наоружаних одметника упали су у село Павичићи (6 км. сјеверно од Соколца) и опљачкали сељацима 142 комада оваца, па их отјерали на „Романију Планину".

ООО

НАПОМЕНА ПУКОВНИЈЕ:

22. коловоза 1942. по четницима заробљен заповједник крила Фоча надпоручник Штимац пуштен је 24. коловоза 1942. јавио се је именовани у стожеру пуковније.

24. коловоза 1942. у 7 сати оружничка постаја Варцар Вакуф, крила Јајце, пала је партизанима у руке.[3]

Ситуација око Јајца се погоршава. Партизани прикупљају и довлаче снаге из подручја Купреса — Ливна — Бугојна и Јања; вјероватно ради напада на Јајце.

22. коловоза 1942. једна талијанска бојна ушла је у Фочу. Наше рањенике упућују самовозом у Горажде.

По заузећу Фоче четници су пљачкали и убили већи број виђених Хрвата међу којима равнатеља поште и доначелника. Котарски предстојник Ђулепа Јунуз наводно је извршио самоубиство.

На подручју Горажде не воде се борбе. Примјећује се прикупљање четника. Четници на томе подручју раде са знањем и одобрењем Талијана и стоје под њиховом заштитом.

Нападом на Фочу, пале су оружничке постаје Фоча, Јелеч и Превила. Покушало се успоставити постају Превила. За сада немогуће јер су јаче домаће четничке групе концентриране око Превиле.

Оружници се прикупљају у Горажди, гдје сам одредио крилу Фоча привремено сједиште.

Замјењује Заповједника
подпуковник Билић
Билић

---

[2] Напад је вршио Зијаметски батаљон Трећег крајишког одреда.

[3] Ноћу 23/24 августа Прва крајишка и Друга пролетерска бригада ослободиле су Мркоњић Град. Шире о томе види док. бр. 127, прим. бр. 7.

БР. 167

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ПЕТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 11 ДО 26 АВГУСТА 1942 ГОДИНЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Taj. J. C. Бр. 1657

Сарајево, 26. коловоза 1942.

Предмет: Догласно
извјешће.

1. ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ У ЗАГРЕБУ,
2. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА У САРАЈЕВУ,
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРНОГ ПОДРУЧЈА ТРАВНИК,
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ СИСАК,
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 2. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ГОСПИЋ,
6. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ БАЊА ЛУКА,
7. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 4. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ТУЗЛА,
8. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ МОСТАР,
9. РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ,
10. СРЕДИШЊИ ДРЖАВНИ УРЕД ЗА СУЗБИЈАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА У ЗАГРЕБУ,
11. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ УРЕД 1/III. ЗАГРЕБ, ОПАТИЧКА УЛ. 1.,
12. ЗАШТИТНОМ РЕДАРСТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ У САРАЈЕВУ.

Према упуту за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједничтва Taj. J. C. Бр. 320 од 31. српња 1941. предлажем слиједеће извјешће, за вриеме од 11. коловоза 1942. до 26. коловоза 1942.

. . .

2. Четничка акција и предузете мјере:

Након склопљених споразума престала су непријатељства између наших и савезничких оружаних снага и четника

у колико се то односи на Зенички четнички одред, групу четника Уроша Дреновића, на подручју крила Јајце и четничке групе мајора Драго Јурића, на подручју крила Травник. Група четника Уроша Дреновића сурађује са нашим оружаним снагама у борби против партизана. Док напротив поједине опходње зеничког четничког одреда пљачкају нашим сељацима стоку и живежне намирнице. Врше међу православцима промичоу, да се младићи, који примају позиве за наступ домобранске вјежбе не одазову, већ да ступе у њихове редове. Почетком коловоза 1942. та је четничка група издала летак „Порука Муслиманима Босне", и дјелила га већим дијелом међу рударским радницима. Предузимају се кораци код штаба истог одреда. Одговор је увјек исти „то раде нелегални четници".

На подручју крила Сарајево налази се четничка група Саве Дерикоње. И ако су се предузимали кораци, да са том групом дође до споразума, четници су 11. коловоза 1942. у 21 сат напали Љубину и Средње (8—14 км. сјеверо-источно од Семизовца) и након краће борбе оба мјеста заузели.

Предузета против акција наших и савезничких њемачких оружаних снага разбила је и потјерала четнике из Љубине и Средњег, но чим су се наше оружане снаге повукле у Семизовац, четници су поново дошли у Средње.

На подручју крила Власенице, дјелује четничка група Аћима Бабића, Рајка Челоње и Саве Андрића звани „Бучац". Задатак им је, да сврсте у своје редове старе четнике, који су се након пролетне акције усташке „Црне Легије" разбјежали, и да прикупе нове четнике. За сада нису активни, јер је „Црвена бригада"[1] партизани, на томе подручју јаки.

Јака четничка акција прикупљања и јачање четничких редова осјећала се је током мјесеца коловоза на подручју крила Фоча, као и прикупљање четничко пљачкашких банда под водством бившег капетана Слободана Нешића и Добросава Јевђевића на подручју Калиновика, под заштитом Талијана. Циљ је био напасти постаје крила Фоча, наша упоришта око Фоче и Фочу заузети. 17. коловоза 1942. група од око 800—1000 четника добро наоружаних талијанским оружјем креће из Калиновика у правцу Фоче. Истодобно „Јабучки четнички одред" око 300 четника креће из Јабуке на југ у правцу Јелеча. 19. коловоза 1942. у 4.30 сати четници прекидају цестовни промет и разоре жељезничку пругу Фоча — Устиколина. У 10 сати истог дана навађују са јачим снагама, око 2.500 четника, уз топничку ватру и бацачима мина, са свих страна на Фочу, већином у талијанској одори а и Талијани, против наше одбране, која се жилаво бори и ако мало бројна. У 13 сати истог дана

[1] Односи се на Шесту источно-босанску бригаду која се налазила на том терену.

пада Фоча у непријатељске руке. 20. коловоза 1942. у 7 сати четници из топа пуцали на оружничку постају Јелеч, крила Фоче. Постаја се је у току мјесеца коловоза 1942. достојно држала. Наше снаге повукле се на линију Осаница — Иловача и у Горажду.

22. коловоза 1942. талијанске оружане снаге ушле у Фочу.

Као важније износим слиједеће догађаје:

28./29. српња 1942. сељаци Ћамил Цврк, Ибро Зукић, Хусо Копић-Пашалић, Ибрахим Муратовић, Мујо Алиспахић, Суљо Малић и Бетко Смајловић сви котара Сребреница, у селу Јежестици, котар исти позвали су на окуп 21. православца мужева, жена и дјеце, одвели их недалеко села и двадесеторицу заклали, док је Јованки Стијепановић свој израњеној успјело побјећи. Горе именовани ухићени су.

3. коловоза 1942. у 9 сати, 30 наоружаних одметника напали влак шумске жељезнице подузећа „Нашичке" (3 км. југозападно Бегов Хана). Стројовођа спасио се препливајући риеку Босну. Строј оштећен.

3. коловоза 1942., 3 наоружана пљачкаша, отели су једном сељаку са паше села Новоселоца (6 км. сјеверно од Соколца) 9 оваца у вриедности од 14.000 куна и отјерали у Романију Планину.

4. коловоза 1942. у 3 сата, 5 наоружаних разбојника у селу Врандуку (12 км. сјеверно од Зенице) опљачкали су једног домобрана који се је налазио на здравственом допусту, одниевши му домобранску одору и 2 пара ципела. Затим су опљачкали једног сељака из истог мјеста одниевши му разне ствари, у вриедности од 1.400 куна и 100 куна у новцу.

4. коловоза 1942. у 21 сат четници — број непознат — на обали Дрине из села Бјеловца — Србија, отворили су ватру на наше усташке постројбе на лијевој обали Дрине, подручје постаје Братунац. Пушкарање је трајало до 5. коловоза 1942. 5 сати. Намјера је била четника насилно прећи Дрину и пребацити се на наше подручје. Одбијени су, губитака није било.

6. коловоза 1942. у 10 сати оружнички крстарећи одјел у потјери за пљачкашима на крешевски путнички самовоз, у селу Мауровићима (8 км. сјеверо-западно од Високог), наишао је на 3 четника, који су покушали побјећи и одупријети се оружјем. Оружници употриебили оружје. Један четник ухићен, заплиењене двије пушке. Два четника побјегла.

7. коловоза 1942. у 18 сати, 11 наоружаних разбојника упали су у село Бистричак, Бистрицу и Старину (8 км сјеверозападно од Немиле) опљачкали сељацима разне ствари, 4.180 куна и 2 коња и одвели у село Врућицу, котар Теслић, одакле су и дошли.

8. коловоза 1942. у 22.30 сати, 50—60 наоружаних партизана извршили су ватрени препад на Бугојно. Пушкарање је

трајало до 23 сата. Са наше стране није било губитака, код партизана непознато.[2]

8. коловоза 1942. у 15 сати, 5 наоружаних пљачкаша са паше зв. „Иван Поље" села Врбарја (4 км. западно од Хан Стијенице) опљачкали су сељацима 5 волова у вриедности 40.000 куна и отјерали у Романију Планину.

8. коловоза. оружничка опходња постаје Милићи, кренула у потрагу за несталим Халилом Бухићем и његовом мајком Хатом Бухић из села Бешића, котар Власеница.

Под „Дукић Брдом" (16 км. источно од Власенице) опходња је пронашла лешине именованих. Обоје су убијени из пушке. Починитељи непознати.

8. коловоза 1942. у 6 сати наше снаге око 600 пушака, кренуле су из Бугојна у акцију чишћења правцем Горњег Вакуфа. Слабе партизанске банде разбијене су исти дан у 18 сати, 5 км. пред Горњим Вакуфом и повукле се на југ.

Погинуло 7 партизана, 19 рањено. Заплијењено 7 пушака и нешто набоја. Рањен један усташа.

8. коловоза 1942. у 15 сати, 5 четника са десне обале Дрине, отворили пушчану ватру на путнике који су се кретали цестом на лиевој обали из Фоче за Устиколину. Губитака није било.

8. коловоза 1942. у 9 сати, 2 наоружана одметника опљачкали су једног сељака на „Гњилом Брду" (10 км. источно од Сарајева) а затим га пустили.

9. коловоза 1942. у 7.30 сати чаркар Аугуст Миочевић 1./1. усташке пуковније извршио је грабежно уморство, убивши из пушке Суљу Кудумовића сељака из Рибнице, котар Тузла и отевши му 8.000 куна. Ухићен је и предан котарском суду у Варешу.

9. коловоза 1942. у 14.30 сати, 12—15 наоружаних партизана напали су на цести Власеница — Хан Пијесак (12 км. јужно од Власенице) 2 сељака који су тјерали коња натоварена житом те им коња са товаром отели.

Оружници постаје Хан Пијесак стигли партизане који су се након кад су опазили оружнике дали у бијег кроз шуму, а коња оставили. Коњ са товаром предан властнику. Губитака није било.

9. коловоза 1942. одметници (незна се точно дали су четници или партизани) су из Ледића (10 км. западно од Трнова) кренули преко Луковца и Ракитна у правцу Умољана (20 км. западно од Трнова) и истог дана пред вечер састали се са групом одметника из села Блаца. У селу Луковцу (15 км. западно од Трнова) одметници су сељацима опљачкали сву ситну и крупну стоку и потјерали собом.

---

[2] Напад су извршили дијелови Пете црногорске НОУ бригаде.

9. коловоза 1942. у 12 сати, 1.000 одметника отворили ватру на Умољане и захтјевали од мјештана да им предају оружје јер су послани од Хрватских власти, у противном бити ће уништени од талијанских и хрватских зракоплова.

9. коловоза 1942. у 22 сата, 300—350 партизана наоружани самокресима, пушкама, лаким и тешким стројницама, напали су на Бугојно са свих страна. Борба трајала до 6 сати 10. коловоза 1942. када су се партизани повукли према Горњем Вакуфу. Наше снаге око 250 момака, усташа, оружника и милиције. Нисмо имали губитака.[3]

10. коловоза 1942. у 0.30 сати, пет наоружаних партизана упали су у село Недељишта (8 км. сјеверо-источно од Власенице) те опљачкали сељацима 4 краве и 2 јунице у вриједности од 60.000 куна.

10. коловоза 1942. у 2 сата, 4 наоружана разбојника упали су у село Булози (6 км. источно од Сарајева) у кућу сељака Стјепана Вуковића, те опљачкали разне ствари и 15.000 куна.

10. коловоза 1942. у 23 сата, партизани су јаким снагама са свих страна опколили и напали Купрес и ближу околину, те у краћој борби сва села око Купреса заузели и почели палити. Сеоске страже и милиција из заузетих села повукли се у Купрес.

Борба око Купреса трајала до 11. коловоза у 12 сати, — када су партизани потиснути натраг 6 км. од Купреса.

. . .

Исте ноћи када су партизани вршили напад на Купрес попалили су све дрвене мостове, прекопали цесту, оборили више јелових стабала преко цесте и тиме потпуно затворили прометну везу са Купресом, па је тако Купрес поновно био опкољен са свих страна од 11—15 коловоза 1942. када је стигла помоћ од наших оружаних снага, партизани одбијени и промет успостављен.

Наши губитци: 14 погинуло и 42 рањена. На мјесту борбе нађено је много погинулих партизана међу којима има и женскиња. Заплиењено 10 пушака, 2 стројне пушке и више стрељива.[4]

11. коловоза 1942. у 2.30 сати, 100—150 наоружаних партизана напали су на Бугојно. Напад одбијен без губитака. Један партизан заробљен. Заплиењена једна стројница.

11. коловоза 1942. на цести Пале — Подвитез, 15—20 пљачкаша напали су самовоз организације рада из Сарајева. Опљачкали разне ствари и 200.000 куна, заробили надзорника цести, једног инжињера и једног сељака.

[3] Ови напади на Бугојно вршени су у циљу везивања непријатељских снага у вези припреме за напад на Купрес.

[4] О нападу на Купрес види док. бр. 77, 101, 106, 108, 111, 117, 161 и 165.

Исти пљачкаши на истом мјесту опљачкали су још један посебнички самовоз из Горажде, а двије особе ранили.

11. коловоза 1942. у 12 сати кренули су послом у правцу Висовице (3.5 км. југо-источно од Средњег) поручник Јуре Планчић и Стипо Периш 9. сата, 5 пјеш. пуковније. Нису се вратили у Средње.

11. коловоза 1942. у 21 сат одметници су напали Љубину и Средње (3.5 км. сјеверо-источно од Семизовца) и након кратке борбе оба мјеста заузели. Домобрани се повукли у Илијаш, а оружници у Семизовац. 3 оружника и 15 домобрана нестало. Оружници испоставе Вишњица повукли се у Брезу.

12. коловоза 1942. у 23.50 сати наоружани партизани — број непознат — долазећи са планине „Јањ" привукли су се са јужне стране граду Јајцу до на 1 км. и отворили ватру на стражу. Стража их је ватром одбила. Губитака није било.[5]

12. коловоза 1942. у 1 сат одметници су пред оружничку постају Пале бацили бомбу и испалили 13 набоја.

13. коловоза 1942. у 10 сати оружници и милиција борили су се са групом од 60 четника у Умољанима (20 км. западно од Трнова). Четници су се хтјели пробит у Добро Поље, али су одбијени.

13. коловоза 1942. у 22 сата партизани су са свих страна поновно навалили на Купрес. Борба вођена од 22 сата до 9 сати сутрадан. Напад одбијен.

Наши губитци: Погинуло 20 усташа, 13 милиционера, 10 грађана. Рањено 50 усташа, 20 милиционера, 2 домобрана, 2 оружника и 19 грађана. Заробљено 12 грађана.

Губитци партизана: 207 мртвих, међу њима 8 жена.

Заплијењено оружје од партизана: 15 лахких и тешких стројница, 60 пушака, 10 пиштоља, неколико бомби и извјесну количину стрељива.[6]

13. коловоза 1942. горска милиција Умољанска и Луковачка од 6—16 сати гонила је и тукла партизанску групу од 70 партизана која се је довукла послије пораза код Крешева, у Бјелашницу да се пребаци у Црну Гору. Током борбе погинуло 6 партизана, међу њима једна партизанка, један партизан заробљен. Заплијењено 5 пушака и једна талијанска стројница. Наши губитци, 1 милиционер рањен.

Ноћу 13./14. коловоза 1942. група наоружаних партизана са планине „Јања" разорила је жељезничку пругу Јајце — Доњи Вакуф (9 км. јужно од Јајца) у дужини од 1.8 км. тако да је промет прекинут.

---

[5] Напад је вршио батаљон „Пелагић" Трећег крајишког одреда.

[6] Односи се на други напад на Купрес. Опширније о томе види док. бр. 161.

14. коловоза 1942. у 24 сата, 10 наоружаних пљачкаша упало је у село Доње Моштре (6 км. сјеверно од Високог) у кућу посједника Разима Кадића, извршили преметачину куће захтјевали круговал, па јер је на поправку опљачкали му разне ствари.

14. коловоза 1942. у 21 сат, четничка опходња одвела је из села Пресјенице (11 км. сјеверо-западно од Трнова) једног младића и једног коња.

14. коловоза 1942. у 22 сата и 16. коловоза 1942. у 4 сата, четници — број непознат — напали су усташко упориште „Звијезда" код Пресјенице (6 км. југо-источно од Кијева). Напад без губитака одбијен.

14. коловоза 1942. у 14 сати, 2 наоружана пљачкаша отели пастирима са паше зв. „Тржањ" (3 км. југо-источно од Поджепља) 2 вола и 2 краве у вриедности од 35.000 куна.

14. коловоза 1942. партизани су из Церске (7 км. сјеверозападно од Нове Касабе) напали наше упориште „Кушлат Поље". Напад одбијен. Један легионар рањен.[7]

15. коловоза 1942. наоружани партизани — број непознат — са планине „Деветак" (12 км. југо-западно од Поджепља) мјесто зв. Утјешенац опљачкали су са паше сељацима села Гођен (6 км. јужно од Поджепља) 2 вола и 4 краве у вриедности од 55.000 куна.

15. коловоза 1942. у 10 сати, партизани — број непознат — отворили су ватру са коте 475 „Умац" (7 км. сјеверно од Нове Касабе) на поштански самовоз Власеница — Зворник. Губитака није било.

Исти дан партизани су са реченог мјеста отворили ватру на један посебнички самовоз на цести Зворник — Власеница. Губитака није било. Ватром наших постројба одбијени су и натјерани у правцу Церске.[8]

. . .

У истом селу пљачкаши су упали у кућу причувног домобрана Сефера Ковача и одниели му домобранско одиело.

16. коловоза 1942. у 5 сати група од 80 наоружаних партизана упала је у село Растово (22 км. јужно од Травника) заробили заповједника оружничке постаје Растово и 5 оружника, опљачкали постају. У селу Шебешићу (6 км. југо-источно од Растова) опљачкали складишта живежних намирница подузећа „Угар", па се повукли према Горњем Вакуфу.[9]

17. коловоза 1942. у 4 сата, 20 наоружаних партизана напало је ватром неколико кућа на периферији Бугојна. Одбијени

---

[7] Група бораца Бирчанског НОП одреда
[8] Исто као под 7.
[9] Напад су извршиле јединице Пете црногорске НОУ бригаде.

су по нашим стражама. Пушкарање је трајало до 5.30 сати. Губитака није било.

18. коловоза 1942. у 15.30 сати, 7 наоружаних пљачкаша напало је на цести Пале — Љубогошћа (2 км. сјеверно од Пала) теретни самовоз Хајка Латевића из Сарајева, опљачкали 2 сандука пива, разну трговачку робу, од двојице путника 2 капута 2 пара ципела и 400 куна.

Упућене потјере пронашле су 2 сандука пива дјелом испражњене. Ухићена једна сумњива особа.

18. коловоза 1942. у 8 сати, 160 наоружаних одметника на објекту „Чардак" шумске управе „Нашичка" (7 км. југо-источно од Завидовића) разоружали су домобранску стражу од 20 момака. Домобране свукли, па их пустили. Међу одметницима било је четника — суборача.

18./19. коловоза 1942. пљачкаши са планине „Романије" упали су у село Будаци (9 км. западно од Хан Стијеница) отели 2 вола па их отјерали у планину Романију.

19. коловоза 1942. четници су напали Фочу. Нападнут је по четницима и одјел оружника и милиције постаје Устиколина, жељезничка пруга и покидали б. б. линију на истом диелу. По изјави избјеглица, четници су 19. коловоза 1942. послије подне заузели Фочу.

19. коловоза 1942. у 4.30 сати четници су прекинули цестовни промет и разорили жељезничку пругу између Фоче и Устиколине. У 10 сати навалили су четници на Фочу са свих страна, пушчаном, стројопушчаном, топничком ватром и бацачима мина. Борба наших постројба са четницима трајала је до 13 сати и Фоча је пала у руке непријатеља.

Заповједник крила надпоручник Милан Штимац, дочастници и оружници те усташки частници и усташе заробљени су. Надпоручник Милан Штимац 22. коловоза 1942. пуштен. Оружнички частнички намјестник Ђуро Гргић са 15 оружника успио је повући се у Горажду.

У борби је учествовало око 2.500 четника већином у талијанској одори, као и сами Талијани, против наше одбране. Рањених 60 момака стигло у Горажде, а у Устиколини имаде их 100. Број погинулих непознат, по изјави рањеника погинуло је много оружника, усташа и милиционера. Губитци четника непознати. Котарски предстојник и чиновници остали у Фочи и за њихову се судбину незна. Мост на Дрини услиед нагомилања избјеглица сломио се и срушио у Дрину. Много се је грађана утопило.

Четници су заплиенили оружје, топове, бацаче мина и стрељиво које се је налазило у Фочи.

20 коловоза 1942. у 7 сати из Миљевине (12 км. сјеверозападно од Фоче) четници су из топа пуцали на оружничку постају Јелеч. Других података нема.

Пучанство из котара Фоча избјегло у Црну Ријеку (11 км. источно од Трнова). Избјеглица имаде неколико тисућа. Село Горње и Доње Марево, као и села на подручју Јабуке, котара Фоча, четници и пљачкашке хорде, попалили. Четничко пљачкашке групе из више праваца крећу према Трнову. Муслиманско пучанство жене и дјеца из околних села напуштају домове и бјеже према Сарајеву.

21. коловоза 1942. у 2 сата, 26 наоружаних пљачкаша међу којима 6 жена, код жељезничке стражарнице 6, на прузи Пале — Подграб, опљачкали су на штету сељака Хусе Карића 2 вола и 2 краве те отјерали у правцу Модрика (6 км. сјевероисточно од Подграба).

22. коловоза 1942. у 3 сата, 2 наоружана пљачкаша ушли у „Мусин Хан" (1 км. западно од Мокрог) у кућу једног сељака и опљачкали му 4.000 куна и нешто живежних намирница.

3. О комунистима:

Упадом херцеговачко-црногорских комунистичко-партизанских пљачкашких банда на подручје пуковније, током мјесеца липња и српња 1942. године појачани су редови партизана на подручју крила Јајце. Партизани на томе подручју врше јаку промичбу међу пучанством. Она села, која им се не одазивају пљачкају и пале, а мјештане кољу и убијају. Руше и разарају жељезничку пруту, б. б. линију и цестовне мостове.

И ако им наше оружане снаге задавају тешке ударце и велике губитке, партизани добивају појачања од партизана мјештана и далматинских партизана.

Готово 2/3 подручја крила Јајце налази се у партизанским рукама. Сваким даном све се више шире, заузимају мјеста и села.

На подручју крила Власеница, партизани су прикупљени на подручје Шековићи — Папрача. Пљачкају путнике, храну и стоку. Према прикупљеним податцима намјеравају напасти Власеницу, Дрињачу и Зворник. Првом половицом мјесеца коловоза 1942. једна пролетерско-партизанска бригада око 400 —500, пробила се је из Шековића на сјеверо запад. На подножју планине Милковац (6 км. западно од Ступара (цеста Тузла — Кладањ) дочекана је по нашим снагама и разбита у два диела. Једна група је одступила у планину Крабања, а друга у смјеру планине Коњух. У борби је погинуло 24 партизана, међу којима 1 бивши југословенски частник и двије жене.[10]

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Ситуација у југоисточној Босни погоршана. Усљед четничких напада на подручју Фоче и Фочу: Наш живаљ бјежи

[10] О овим борбама види док. бр. 172, прим. бр. 3.

ка сјеверу у долину Праче. Из Горажде отишли су и сви представници цивилних власти. Четници врше пљачке и пале Муслиманска села. Талијанске војне власти држе се по страни, не предузимајући потребно, да се спријечи овакав рад њихових четника — субораца. На подручју Горажде ситуација се је нешто побољшала и четници се примирили, усљед појаве њемачких оружаних снага у Горажди.

Мање партизанске групе нападају час на Купрес час на Бугојно. Вјероватно прикупљају гро својих снага на подручју Јања.

Стање јавне сигурности, на подручју пуковније угрожено је.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ ПРИВРЕМЕНО НЕ ДЈЕЛУЈУ:

Крило Сарајево: Средње, Иванчићи, Озрен и Хаџићи.

Крило Травник: Пуховац, Гора — међупостаја, Каменица, Стог, Радовље, Боровица.

Крило Јајце: Ипота, Глоговац, Шипово, Дивичане, Стројице — Јањ, Језеро, Црна Ријека, Герзово, Дерветине, Равно, Прекаја, Преодац, Млиништа, Потоци, Видимље, Борачи, Оџак, Поповићи, Мокроноге, Роре, Драгнићи, Прибеља, Долац, Халапићи, Прозор, Шћит, Горњи Вакуф, Варцар Вакуф, Гламоч, Шујица, Дувно, Присоје, Студена Врела, Ливно, Вагањ, Пролог и међупостаје Подкрај и Голињево.

Крило Власеница: Шековићи, Циле, Доле и Јежестица.

Крило Рогатица: Каменица — Рујиште, Мала Гостиља, Велетово, Вардиште, Бијело Брдо, Увац, Рудо, Добрун, Устибар и Обођаш Хан.

Крило Горажде: Фоча, Ифсар, Викоч, Челебић, Мештровац, Бастаси, Попов Мост, Љубина, Гођен, Метаљка, Чајниче, Забрак, Миљено, Јабучко Седло, Баре, Јелеч и Превила, Иловача.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ПРЕСЕЉЕНЕ У ДРУГО МЈЕСТО:

Крило Сарајево: Ледићи у Трново, Јахорина у Брус, Озрен у Семизовац.

Крило Травник: Округлица у Будожељ.

Крило Рогатица: Грбићи у Соколовиће.

VIII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ОБНОВЉЕНЕ:

ООО

Замјењује заповједника,
подпуковник Билић

(М. П.) **Билић**

БР. 168

ИЗВЈЕШТАЈ ВОДНОГ ОРУЖНИЧКОГ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ЈАЈЦЕ ОД 28 АВГУСТА 1942 ГОД. О НАПАДУ ПАРТИЗАНА НА МРКОЊИЋ ГРАД

ВОДНО ОРУЖНИЧКО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
ЈАЈЦЕ
Број 1112

Јајце, 28. коловоза 1942 године.

Предмет: Варцар Вакуф оружничку постају и град, заузели партизани.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ Ј. С.

САРАЈЕВО

Према писменом извјештају заповједника постаје Варцар Вакуф, који је избјегао из Варцар Вакуфа, достављам сљедећи извјештај:

„Оружничка постаја Варцар Вакуф као и сам град пао је у руке партизана дана 24. коловоза 1942 године у 4.30 сати послије огорчене борбе, која је трајала од 1.45 до 4.30 сати наведеног дана.

Овом приликом заробљено је 3 сатније домобрана за чију се судбину до данас незна. Од цијеле бојне избјегло је 124 домобрана и 4 часника, који се налазе у мјесту Бочцу.

Истовремено пало је у руке партизана један топ 37 мм и 8 тешких стројница, као и 7 сандука стрељива. Топ је наводно онеспособљен, а наводно и неки дио стројница.[1]

У руке партизана пали су такођер знаци спознања за мјесец коловоз за оружнике, те знаци спознања са комбинацијом заставица и ознакама, те шифра жупске редарствене области из Јајца, које се је налазило на постаји, а што је било немогуће спасити. Меродавни извјештени.

Оружници са оружничке постаје Варцар Вакуф налазе се сада у саставу домобранских јединица у Бочцу. Истима је дата заповјед да се одмах упуте у сједиште вода Јајце, у колико војска не би предузимала чишћење Варцар Вакуфа".

Детаљнијега извјештаја нема.

С молбом на надлежност.

Заповједник надпоручник
(Кључец)
Кључец

[1] Мркоњић Град су ослободиле Прва крајишка и Друга пролетерска бригада. Шире о томе види док. бр. 127, прим. бр. 7.

БР. 169

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛНОГ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ВЛАСЕНИЦЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА ЗА ВРИЈЕМЕ ОФАНЗИВЕ НА ШЕКОВИЋЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ВЛАСЕНИЦА
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 914/Taj.

У Власеници, дне 29 коловоза 1942.

Предмет: Податци о партизанима
извјешће предлаже.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (J. C.)

САРАЈЕВО

Савезно заповједи тога заповједничтва Taj. J. C. Број 1652 од 23. коловоза 1942. предлаже се слиедеће извјешће:

Приликом последње акције чишћења побуњеника у Шековићима и околици, дне 24., 25. и 26. о. м. партизани су избјегли борбу са њемачком војском разбјегавши се на све стране по шумама. Они који су остали код кућа старци, жене и дјеца предали су се са паролом да су они четници те су остали код својих кућа. Партизани на које су наишли усташе при овој акцији пружали су жилав одпор.[1] Овај одпор нарочито је же-

[1] У љето 1942 год. на територији Источне Босне постојале су само двије партизанске јединице: Шеста источно-босанска бригада и Бирчански партизански одред. Њемачко-усташка команда је одлучила да и ове двије партизанске јединице уништи. Зато је против ових јединица организовала, крајем августа, офанзивну акцију. За овај подухват су одређене слиједеће непријатељске снаге: дијелови 718 њемачке пјешадиске дивизије, Први батаљон Осмог пјешачког пука Треће домобранске дивизије, Пети усташки здруг (око три батаљона), око један домобрански пук из Сарајева, батаљон усташа „Бранитеља Кладња", легија и четници из околине Бирча, свега око 7 до 8 хиљада људи.

Офанзива је почела из четири правца: од Тузле према Шековићима, од Дрињаче преко Нове Касабе и Милића, од Власенице према Кладњу и од Кладња према Шековићима.

Штаб Шесте бригаде је на вријеме прикупио податке о намјерама непријатеља па је одлучио да Бирчански одред маневрише на свом терену, а да се бригада концентрише код Власенице одакле има широке могућности маневра према Јавору и Романији.

Офанзива је трајала од 24 до 30 августа. За то вријеме вођене су мање борбе, а 28 августа бригада је извршила покрет према

сток био у планини Рогосији око 10 км. сјеверо источно од Власенице. У овој борби погинуло је двојица усташа, један милиционер, а један усташа је теже и шест лакше и један милиционер рањено. Усташама је након једно-дневне рововске борбе помоћу брдског топничтва успјело партизане протјерати и разбити на све стране и ако су се били јако утврдили у рововима и бункерима, које су маскирали са папрадом тако да су скоро неопажени били те су усљед тога губитци на нашој страни тако велики били.

Послије завршене акције чишћења једна скупина од 500 партизана успјела се је пребацити кроз планину Јавор југозападно од Власенице 8 км. у село Пјеновац које су заузели и запалили дне 28. коловоза 1942. а пучанство се разбјегло затим су заузели села Врутци и Сашевци подручје постаје Кнежина а 29. коловоза 1942. непосредно угрожавају партизани и само мјесто Кнежину тако да су се истог дана око 9 сати приближили на 2 км. до Кнежине.

О овом нападу партизана на села подручја оружничке постаје Кнежина ово крило послало је брзојавно извјешће томе заповједничтву под бројем 2980 од 28. о. м. и уједно замољена помоћ. Ово крило постаји Кнежина није могло пружити помоћ у људству пошто са расположивим људством држи положаје и упоришта код Власенице и Плоче и Заклопачу јер су усташке постројбе још у акцији чишћења.

Заповједник, надпоручник:
(Посавад)
Ант. Посавад

пруз и Хан Пијесак — Олово. 28/29 Први батаљон бригаде напао је Пјеновац, а двије чете Другог батаљона напале су Невачку. Оба напада су успјела. Непријатељске посаде су распршене. Заплијењено је 20 пушака, 1 пушкомитрљез, око 6000 метака и веће количине хране и одјеће. Бирчански одред је маневришући остао на свом терену. Тако је ова офанзива завршена без икаквих резултата.

БР. 170

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ У КНЕЖИНИ ОД 30 АВГУСТА 1942 ГОД. О НАПАДУ НАРТИЗАНА НА ПЈЕНОВАЦ И УСТАШКА УПОРИШТА У ОКОЛИНИ КНЕЖИНЕ

ОРУЖНИЧКА ПОСТАЈА
Број 536
30. коловоза 1942 год.
у Кнежини

ПРИЕДМЕТ: Партизански напади
на упоришта ове постаје извјешћује. —

ЗАПОВЈЕДНИШТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (Ј. С.)
САРАЈЕВО.—
ЗАПОВЈЕДНИШТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ВЛАСЕНИЦЕ.—
КОТАРСКОЈ ОБЛАСТИ ВЛАСЕНИЦЕ.—
ЗАПОВЈЕДНИШТВУ ОРУЖНИЧКОГ ВОДА ВЛАСЕНИЦЕ.—

У вези достављених извјешћа од стране ове постаје брзогласом заповједништву 5. оружничке пуковније и оружничком крилу Власенице, од 28. и 29. VIII. 1942. године, о партизанским нападима на упоришта ове постаје и паљењу села, доставља се сљедеће извјешће:

Ноћу 28. коловоза 1942. године у 1 час, јаки партизански одреди, извршили су са свих страна мучки напад на Домобранску посаду која се налазила код жељезничке постаје у Пјеновцу (пруга Завидовићи — Хан Пијесак), и у борби која је трајала 2 часа, партизани су заузели мјесто Пјеновац, којег су након заузећа запалили, гдје се налазила и парна пилана фирме Тавчар Јосипа. — Штета је велика, која до сада није процијењена.

У овој борби, теже је рањен 1 домобран. — На страни партизана, да ли је било губитака, до сада се није могло установити.[1]

Након ове борбе, истог дана у 5 часа, партизански одреди, извршили су нападе на упоришта која су држали оружници ове постаје и усташи усташког табора у Кнежини, и то у село Бабине Доње, (8 км. сјеверо-источно од Кнежине), Ивазовићи (8 км. сјеверно од Кнежине), Врутци (9 км. сјеверно од Кнежине) и Шашевци (9 км. сјеверо-западно од Кнежине). — Напади су једновремено извршени на свим упориштима и са свих страна,

[1] Напад на Пјеновац је вршио Први батаљон Шесте источнобосанске бригаде. Опширније о томе види док. бр. 172, прим. 6.

партизани су не отварајући ватру обколили посаде и истима се приближили на непосредну близину од 100—150 мет са намјером да посаднике живе похватају. — Благодарећи опрезности, примјећени су нападачи и истима су успјели избјећи. — На посадама је било од 7 до 20 момака. — Посада у селу Бабинама, отворила је ватру из пушака на партизане, који су успјели унићи у село, покушавши исто запалити, који су осујећени, али је истима успјело, да из села отјерају стоку и опљачкају домове.[2] Упоришта Ивазовићи, Врутци и Шашевци, партизанима је успјело одузети[3] и из истих села опљачкати стоку, а четничке банде, одмах иза ове борбе упале су у села: Врутци, Шашевци, те овим сусједна села: Пихлице, Грабенице и Придворице, која су опљачкали а потом запалили. — Села су Муслиманска и спаљена су у циелости, у којима је изгорело 24 куће и око 40 нуззграда.

Након овог напада, партизански одреди, покушали су извршити напад на Кнежину, али су приликом наступа дошли на 2 км. до Кнежине, гдје су добили извјешће, да Кнежина располаже са јаком посадом и да немогу успјети, те су одустали од оружаног нападаја и није дошло до борбе у Кнежини.

Приликом напада на село Врутци, било је нестало причувеног оружника ове постаје Омера Ивојевића, за којег је брзогласно јављено о нестанку заповједништву 5. оруж. пуковније и оружничком крилу Власеница, али је причувник Ивојевић, успио избјећи и дана 29. VIII. у 12 часа јавити се упоришту Бабине неповређен.

У палењу села на подручју Кнежине учествовало је око 700 партизана, а располагали су са 30 тешких и лаких стројница.

Ови одреди, избјегли су предузетим операцијама из Шековића, па су на 28. VIII, преданили у селу Крушевци (5 км. западно од Кнежине) и отишли у правцу Озрена према Сарајеву.

У овим борбама на упоришима ове постаје, на нашој страни није било губитака, док је на страни партизана један тешко рањен.

Предње се доставља ради знања.

---

[2] Исто као под 1.

[3] Напад је вршио Други и Трећи батаљон Шесте источнобосанске бригаде. Партизани нису имали губитака.

БР. 171

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА САРАЈЕВО ОД 31 АВГУСТА 1942 ГОД. О САСТАНКУ НИЈЕМАЦА И ПРЕТСТАВНИКА ЧЕТНИКА СА РОМАНИЈЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
Број 1381/тајно

У Сарајеву, дне 31. коловоза 1942

Предмет: Састанак Њемачких частника са четницима предлаже извиешће.

1. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
2. ЗАШТИТНОМ РЕДАРСТВУ УСТАШ. НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ
3. КОТАРСКОЈ ОБЛАСТИ САРАЈЕВО
4. ВЕЛИКОЈ ЖУПИ ВРХБОСНА

Заповједник оружничке постаје Мокро са Тај. број 591 од 26. коловоза 1942. доставља слиедеће:

„Данас 25. коловоза 1942. око 14.30 сати са два путничка самовоза дошли су у Мокро њемачки частници са двојицом Њемаца у цивилу, и са Гвозденовићем који ради у обћини Пале, а који је био посредник између њемачких частника и четника. Исти су повели са собом Ристу Параћина из Мокрог отишавши сви скупа на састанак са вођом четника Савом Дерикоња.

Састанак су одржали од 15—18 сати истога дана код бив. пучке школе између Крачица и брда Тријешањ кота 940. На састанку су испекли и 2 јагњета, попили балон вина и доста пива. Наводно је судјеловао већи број четника око 100.

На повратку кроз Мокро нису су задржали осим што су избацили са самовоза Ристу Параћина, а после тога на путу за Сарајево свратили су се у село Сумбуловац у гостионицу Јанка Минића. У гостионици су сједили са сељацима, који су се затекли у гостионици. Пред врата гостионице поставили су своју њемачку стражу и нису дали домобранима да уђу унутра и ако су сељаци улазили и излазили из гостионице.

Неки домобрани који су у близини били, пошто је домобранска брзогласна постаја у непосредној близини гостионице Минић, препознали су у друштву њемачких частника Саву Дерикоњу вођу четника, пошто је Дерикоња са неким домобранима служио у бив. Југословенској војсци. Осим Саве Дери-

које била су још 2 непозната четника наоружани са реденицима и самокресима. Према податцима сви скупа су одпутовали за Сарајево.

Од Ристе Параћина из Мокрог сазнало се који је био циело вриеме присутан, Њемци ће четнике повратити истог дана који ће заједно са њима судјеловати у акцији против партизана која се води око Власенице."[1]

Предлажем предње знања ради.

Заповједник сатник
(Радош)
Радош

БР. 172

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ДРУГОГ ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА ЗА МЈЕСЕЦ АВГУСТ 1942 ГОДИНЕ

I. Д И О

1. — Операције:

А. — КОД 3. ПЈЕШАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ:

У току мјесеца коловоза постројбе 3. пјешачке дивизије учествују у низу подхвата против одметника.

3-VIII. Око 20.00 сати код с. Брањева група четника јачине око 20 људи напала 2 њемачка самовоза, који су ишли у правцу Зворника.

4-VIII. Испред с. Козлука нападнут је путнички аутобус око 14.00 сати, који је ишао у правцу Бијељине, те се морао вратити натраг у Тузлу.

5-VIII. У 19.30 сати једна јача група четника око . . . људи напала на с. Мусл. Скочић, заузима га, пали поједине муслиманске куће и наставља кретање у правцу Козлука.

2 вода легионара 19. сата V. бојне Домдо пуковније[1] из Мусл. Шепка повлачи се у правцу Козлука и улази у састав 4. вода 6. сата 3. п.п.

По налогу Хргена израђен је план изведбе за концентричан напад, који је достављен заповједницима 3. и 8. п.п., ради извршења.

[1] Односи се на офанзиву њемачко-усташких снага против Шесте источно босанске бригаде и Бирчанског НОП одреда која је трајала од 24 до 30 августа 1942 године, види док. бр. 169, прим. 1.

[1] Домобранске добровољачке јединице организоване од мјештана у муслиманским и хрватским селима за борбу против партизана.

У духу израђеног плана и издате заповједи извршена је подјела снага на сјеверну и јужну групу.

Сјеверна група, коју сачињава 5. 7. и 8. сат II. бојне 3. п.п. 17. и 19. сат IV. бојне, 2 сат XXV. усташке бојне, и 19. сат Домдо пуковније, те вод горских топова, заузела је полазни положај: к. 291 (сјеверно од Прав. Брањева) — к. 242 — Црквине — Мусл. Шепак — Кућерине (к. 217 — к. 120) на р. Дрини, са водом горских топова код к. 242, а 7. сатом у причуви, и стројничким сатом код к. 242 (Опазка: Јачина сатова није била, нормалне јачине).

Јужна група коју сачињавају 1. сат. I. бојне 3. п.п. појачан са 9. сатом III. бојне Домдо пуковније, 2. сат I. бојне 3. п.п., те 1. комбинирани сат I. бојне 8. п.п. са полуводом стројница, заузела је полазни положај к. 130 (на р. Дрини) — Равни Гај — к. 243 — Дебељак (к. 410).

6-VIII. Вршено је прикупљање снага на полазним положајима. По брзогласном налогу заповједништва II. Д.З. упућен је 9. сат 6. п.п. у с. Јамена — која се налази ван оперативног подручја 3. п.д. са задатком извиђања и осигурања с. Јамене, јер су се појавили одметници у већем броју.[2] На одметнике није се наишло.

7-VIII. Сјеверна група покушава у пар махова напад, али због јаке магле и кише и покривености терена јединице нису имале знатног успјеха. Један развиднички вод упућен је у правцу Дуге Њиве к. 480 у циљу развиђања, који се повратио са извјешћем да се на Дугим Њивама налазе јаче четничке скупине.

У току овога дана јужна група није вршила никакав покрет, јер нису били прикупљени сви дјелови.

8-VIII. Сјеверна група у 06.00 сати продужава напад и око 11.00 сати упркос јаке пушчане и стројопушчане ватре од стране непријатеља са положаја Градац — Кокоча, успјева да овлада цртом: к. 344 — к. 185 — западном ивицом с. Мусл. Ројчевић — Хаџибегова Ада к. 128. У наставку напада на четнички положај Градац — Кокоча, легионари 19. сата Домдо пуковније ојачани са 38 домобрана из 17. сата Домдо и осталим милиционерима који су се налазили у средини између 2. усташког сата и 5. сата II. бојне напустили су своје поставе и кренули у правцу с. Прав. Ројчевић, Бараковине, Врела и Пецка те почели пљачкати и палити, вративши се у село Мусл. Шепак својим кућама.

Ову насталу празнину у бојној прузи искористили су четници, па је пријетила опасност да остали дјелови

[2] Босутска чета Трећег одреда Треће оперативне зоне

не буду обкољени због чега су се сви морали повући до полазног положаја, јер се морало извршити поновно прикупљање и уређење за напад.

Јужна група у 07.30 сати, почела је са нападом, који ради кише, тешког терена, јаког отпора четника споро напредовање. У 15.00 сати, јединице избијају на линију Шипуља — Прав. Скочић — јужне падине Костура к. 384. Међутим појава мање групе четника позади десног крила, а на дијелу р. Дрине — друм Бијељина — Зворник, ствара неред код оружничких легионара, који су се налазили на томе дијелу, те се исти повлаче, а са њима повлаче се и остали дијелови на полазни положај.

9.VIII. Један ојачани вод 6. п.п. кренуо је из Теочака у 03.00 сата у јутро са задатком да притекне у помоћ угроженим нашим дјеловима око с. Мусл. Шепак — акција код Козлука. Око 06.00 сати овај вод добива ватру од стране одметника — четника са правца с. Лаза (3 км. ј. од Теочака) нашто је прихваћена борба. Одметницима непрестано стиже помоћ из с. Прибоја, Растошнице и Чакловице. Борба је трајала до 13.00 сати, када одметници због пристигле помоћи постају надмоћнији, то се вод повлачи уредно на положај Мејдан к. 675 гдје се је утврдио и сачекао придолазак помоћи из Угљевика, у јачини једног вода.

Истога дана сјеверна група поново подузима напад и до 16.00 сати успјева да овлада линијом с. Врела к. 185 — Језера — поток Врела. Даље напредовање отежава јака ватра са Кокоче и Градца. Наступом мрака борба је прекинута, без даљњих успјеха.

Јужна група са свог полазног положаја полази у напад и до 19.00 сати избија на црту к. 128 (на Дрини) — кота 131 — Костур — к. 440 — Печине к. 540, али не успјева да се споји са лијевим крилом сјеверне групе због јаке непријатељске ватре са правца с. Трновице. Ноћ прекида борбу.

10.VIII. Настављена је акција од претходног дана са жестоким нападом на непријатељско лијево крило које је разбијено те се почео повлачити, али како је у 18.00 сати примљена заповјед да се има обуставити непријатељство због преговора које су понудили четници дне 9.VIII. о.г. у 19.00 сати Њемцима, а које траје и данас и задржати на положају то ова повољна ситуација није даље искоришћена за подпуно уништење одметника.

Наши губитци: 2 домобрана и I легионар погинули, 5 легионара и 2 домобрана рањена, а 3 домобрана не-

стало, а код одметника 20 погинулих, док је број рањених непознат.

Плијена није било. Истакао се није нитко.

За вријеме ове акције неодговорни елементи запалили су поједине куће православаца у с. Бошковићи, Шешићи и Малешићи, а од стране четника запаљена су села Мусл. Скочић и Јусићи.

13.VIII. Подузето је развијање обходњама у правцу Смолуће, са задатком прикупљања података о наводно спуштеним падобранцима. Упућене су 4 обходње и то: једна правцем Лукавац — Дуга Коса; друга правцем Шикуље — Смолуће — Дуга Коса, трећа правцем Халилбашићи — Смолуће — Цвијетковићи — Дуга Коса, и четврта правцем Ратиш — Дуга Коса. Јачина обходњи 10 људи. Обходње нису наишле на падобранце нити ма какове сумњиве особе.

15.VIII. Подузета је акција у циљу разбијања Шесте ударне пролетерске бригаде, која је кренула из Шековића преко Брлошке за Коњух и Мајевицу. Јачина партизана износи око 800 људи.

У овој акцији учествује 180 људи бојне бранитеља Кладња, који врше обкољавање партизана код Милковца, који дају врло жесток одпор. Након 2 сата борбе, долази до борбе прса у прса, у којој домобрани бојне бранитеља Кладња успијевају партизане разбити, који се под заклоном мрака повлаче у правцу Крабање. Због наступјеле ноћи и шумовитог земљишта борба је прекинута.

Наши губитци износе 6 погинулих домобрана легионара бојне бранитеља Кладња и 5 рањених.

Губитци партизана износе 24 погинула, међу којима један бивши југословенски частник и двије женске. Број рањених непознат.[3]

Плијен: 1 стројопушка и 4 пушке.

---

[3] Услијед неуспјелог покушаја да се пребаци за Мајевицу штаб Шесте источно-босанске бригаде донио је одлуку да изврши покрет правцем Шековићи — Растић, а одатле сјевероисточним падинама Коњуха преко Миљковца да се спусти у рударски базен Ђурђевик, Репник, затим да нападне Кисељак (12 км сјеверозападно од Тузле) и одатле да продужи за Мајевицу. 14 августа бригада је кренула на овај задатак и 15 августа ујутру прешла цесту Тузла — Кладањ и стигла у Миљковце гдје је за вријеме одмора изненадно нападнута од 180 кладањских усташа. Развила се огорчена борба у којој су усташе биле одбијене. Од стране партизана погинуло је пет другова: Јосип Јовановић, Мидхад Хаћам-Аћин, Алекса Ђукић, Петар Маслењак и Сеидо Карамехмедовић. Пошто је откривена намјера бригаде да се пребаци за Мајевицу, донесена је одлука да се бригада поврати у Шековиће.

У овој акцији нарочито су се истакли 6 домобрана легионара Бојне бранитеља Кладња који су у овој борби погинули.

21.VIII. Ван оперативног подручја 3. п.д. води се акција код с. Ботајице и Подновља гдје судјелује 19. сат. 6. п.п. (који се нашао обкољен у с. Ботајици) и 1 вод 17. сата 6. п.п., 1 вод 18. сата 6. п.п., 25. људи усташке припремне бојне, 25 добровољаца из Домдо пуковније из Оџака, али 19. сат доживљује капитулацију.

Наши губитци: 1 разводник и 2 домобрана погинули, а заробљено 2 частника и 151 домобран, али су домобрани 26.VIII. враћени од стране четника.

Губитци на страни четника износе 6 мртвих и 40 рањених. Плијена није било. Истакао се није нитко.

24.VIII. Један вод IV/6 п.п. код Добор Кула сприечава прелаз одметника преко р. Босне у акцији на планини Вучјак.

Истога дана у 04.00 сата I./8. п.п. на темељу заповједи 3. п.д., Оп. бр. 1426/тај.-42. и заповједи 750 њемачке пјешачке пуковније Б. Кр. 724/тајно од 22. VIII. о.г., кренула је из Тузле у циљу подхвата против 6. пролетерске ударне партизанске бригаде према Шековићима, у сурадњи са њемачким трупама из Тузле.

Око 18.00 сати јединице I./8. п.п. стигле су на преночиште и то: стожер бојне и 4. сат на Осмаке, 1. сат у с. Афиће, 2. сат у с. Шарце и 3. сат у с. Прав. Цапарди.

25.VIII. Овога дана у 06.00 сати све јединице I. бојне са потребним осигурањем крећу правцем: Цапарди — Борогово — Шековићи. На црти Голо Брдо (к. 556) — Кик — Борогово (к 813) 5 км ј. од Цапарди, наилази на мању групу партизана, која буде одмах савладана и разбијена. У 19.00 сати I. бојна достиже црту: Греда к 955 — к. 690 — Понор — Петровићи (4 км с. од Шековића)., гдје је и заноћила.

У времену од 25.VIII. од 10.00 сати па до 27.VIII. 06.00 сати врши се развијање по околним селима, гдје су раније били партизани. Овом приликом ухваћено је 15 партизана и њихових сурадника — јатака, затим писаће стројеве, жигове, писмохрана и друго, пгго је све предато заповједнику 750 њемачке пуковније.[4]

---

[4] 24 августа непријатељ је подузео офанзиву против Шесте источно-босанске бригаде и Бирчанског партизанског одреда са циљем да их уништи и тако очисти Источну Босну од партизанских јединица. У офанзиви су учествовали дјелови 718 њемачке пјешадиске дивизије, Први батаљон Осмог пјешачког пука Треће домо-

27.VIII. У 06.00 сати враћа се I. бојна 8. п.п. у Цапарде гдје је стигла у 12.00 сати и ту преноћила. Борбе није било.

28.VIII. У 07.45 сати I./8. п.п. са осталим јединицама креће из Цапарда у правцу Козлука и стиже до с. Донајловићи (4 км ј. од Козлука) и ту је заноћила. Борбе није било.

29.VIII. У 05.30 сати I./8. п.п. са осталим јединицама продужује покрет преко Мајевичког сплета кроз с. Сапну — Годуш — с. Растошница — гдје без сметње стиже у 22.00 сата и ту заноћи.

30.VIII. У 06.00 сати продужује се покрет преко с. Прибој — с. Трњаци — с. Лопаре, гдје стиже у 13.00 сати и остаје на преноћишту.

31.VIII. У 06.00 сати продужује се покрет из Лопара натраг у Тузлу, гдје стижу у 16.30 сати.

Губитака на нашој страни није било, а на страни партизана непознати.

Плијена није било. Истакао се није нитко.

За вријеме акције код Шековића, партизани се праводобно повлаче из с. Шековића у правцу с. Невачка и Пјеновца гдје стижу у току ноћи 28./29. о.м. Њихова јачина износила је око 1000—1200 партизана.

У с. Невачка налазила се наша посада јачине 1 роја са 1 стројопушком. Обкољена од стране једне групе партизана јачине око 400 људи, ова посада води борбу до задњег набоја, па се по том повлачи кроз један узан ненападан простор у правцу с. Жеравице, користећи се шумом и мраком. Заштиту узмака вршили су 2 домобрана, који су били заробљени, разоружани, свучени, а по томе пуштени. Овом приликом партизани су запалили жељезничку постају Невачку и 2 моста, па су након тога кренули даље у правцу с. Рубинићи (4 км. з. од Невачке) и даље ка с. Крушевци.[5]

У исто вријеме извршен је и напад од једне групе партизана јачине око 600 људи на нашу посаду у с. Пјеновцу, која је била јачине 2 роја и 2 стројопушке. Након борбе од једног и пол сата посада се повлачи у правцу с. Хан Пијеска, док Зирник који је био тешко

бранске дивизије, Пети усташки здруг (око три батаљона), око један домобрански пук из Сарајева, батаљон усташа „Бранитеља Кладња", легија и четници из околине Бирча, свега око 7000 до 8000 људи. Офанзива је трајала од 24 до 30 августа и завршила се без икаквих резултата. Бригада се пребацила према Романији, док је Бирчански одред непрестано маневрисао на свом терену.

[5] Невачку су нападале двије чете Другог батаљона Шесте источно-босанске бригаде. Напад је успио. Заплијењено је неколико пушака и друге опреме. Партизани нису имали губитака.

рањен, остаје и врши заштиту узмака, те тако буде и заробљен. Зирнику су одузели стројопушку и осталу опрему и оставили на положају. По том су продужили у правцу с. Рубинићи и даље ка с. Крушевци. У с. Пјеновцу запалили су жељезничку постају 4 моста, пилану са складиштем и остале зграде.[6]

Наши губитци код Невачке износе 2 теже и 2 лакше рањена домобрана, а код партизана 25 мртвих, што је утврђено.

Губитци у твориву: 1 стројопушка, 2 пушке и 3 одоре.

За овим партизанима, а на темељу заповједи 3. п.д. од 29.VIII. одмах су упучена 3 развиђачка одјељења са задатком насилног развиђања и одкривања партизана и то:

1 одјељење, јачине 18 људи усташке припремне бојне упучено у 11.30 сати правцем: Кладањ — косе око потока Близанци — Олово. Ово одјељење није наишло на одметнике, нити на ишта сумњиво.

2 одјељење, јачине 30 добровољаца Бојне бранитеља Кладња, упучено је у 12.00 сати правцем: Кладањ — Ковачићи — Петровићи — Рубинићи — Невачка. Ово одјељење није наишло на одметнике, нити на ишта сумњиво.

3 одјељење јачине 35 добровољаца ББК. упучено у 13.00 сати правцем: Кладањ — Коњевићи — Сливне — Невачка. Ово одјељење исто тако није наишло на одметнике нити на ишта сумњиво.

Б. — КОД 4. ПЈЕШАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ:

У току мјесеца коловоза постројбе 4. пјешачке дивизије учествују у више подхвата против одметника, а главно је било крстарење и разтјеривање одметника са Вучјака.

18.VIII. 1. сат I./4. п.п. са 2 стројнице и 2 бацача кренуо је правцем Модрича — Печник — Гниоиица — кота 216 — водомеђа — Бјели Поток — Калуђеровац — Голи Брег — Максимскок гдје је занођио. Кретао се означеним правцем са осигурањем и нигдје до Максимскока није наишао на непријатеља. Приликом размјештања на Максимскоку рањен је од стране четника из стројопушке са 2 метка 1 домобран из овога сата, који је у путу за Модричу умро.

[6] Напад на Пјеновац је извршио Први батаљон Шесте источнобосанске бригаде. Посада је растјерана и заплијењено је неколико пушака и 1 пушкомитраљез.

2. сат I./4. п.п. са 1 стројницом кренуо је правцем: Модрича — Печеник — к. 227 — Киково Брдо — Усучева Коса — кота 226 — к. 358 — источне стране села Добре Воде, гдје је сат тога дана заноћио. Овај сат коме је било придодато 1 одјељење стројница 4. сата I. бојне дошао је око 16.00 сати источно од села Добре Воде, гдје је са осигурањем преноћио. До села Добра Вода кретао се је споменути сат са осигурањем али нигдје није наишао на непријатеља. Тога дана око 18.00 сати наишла је једна група око 40 четника из правца села Подновља са захтјевом да се пропусте у правцу села Клакар са намјером разтјеривања одметничких банди које су пљачкале на тој просторији. Како нису имали одобрење домобранског заповједничтва за кретање четничке постројбе са оружјем изван просторије четничког одреда ускраћен им је био пролаз, нашто се ова група вратила из правца од којега је дошла.

3. сат. I./4. п.п. са 1 стројницом кретао се правцем: Пећник — Гнионица — Јошавица — к. 278 — Кестенска Коса, гдје је заноћио. Кретање овим правцем није било ометано од стране четника те је ова колона са осигурањем прокрстарила описаном просторијом.

2 вода Домдо сата Бос. Шамац и Оџак кретали су се правцем: Поточани — Нинош — Патрола (к 236) — Кестенска Коса на Средељ гдје је ова колона заноћила. Ова колона кретала се са осигурањем одређеним правцем без да је наишла игдје на непријатеља.

19.VIII. 1. сат. I. бојне 4. п.п. крстарио је у околини Максимскока но није наишао на непријатеља. У 11.00 сати кренуо је даље правцем: Средељ — Липово Брдо — Селишка Коса — к. 251 Д. Клакар, гдје је заноћио код оружничке постаје. Од Максимскока до Д. Клакара сат се кретао са осигурањем но до Клакара није био нападнут. На улазу у Клакар око 16.30 сати напала је мања група четника претходницу бојне јаком ватром из пушака и стројопушака и заметнула се борба која је трајала до 18.30 сати. Када је претходница запала у ватру, те како је ватра била надмоћнија упућен је један дио главнине и 2 одјељења бацача да подпомогну рад претходнице да се пробије и разпрши непријатељ. Након 2 сатне борбе заиста је и успјело, четници су се распршили на све стране. Одређено је прогон бјежећих одметника који је био отежан услијед испресјецаности земљишта, те због тога што су се четници разбјежали на све стране. Мрак је онемогу-

ћио даље гоњење непријатеља. Овога дана предузео је 2. сат крстарење у околини села Добре Воде, но није наишао на непријатеља, те је продужио кретање правцем: Добра Вода — к. 361 — Дреновац — Клакар — Доњани — оружничка постаја Д. Клакар. На овом путу није ова колона наишла на одпор. Затим је вршено крстарење у околини: Кестенска Коса — Дубоковац — Брусница — Доњани оружничка постаја Д. Клакар.

Бојна је вршила крстарење у околини Кестенске Косе, а у 13.00 сати продужила кретање, правцем: Кестенска Коса — Дубоковац — Брусница — Доњани, затим је иста кренула правцем: Средељ — Зеленгора — Трешњева Коса — Шећерово Брдо — Г. Клакар — Церик — Доњани оружничка постаја Д. Клакар.

20.VIII. Продужено је крстарење правцем: оружничка постаја Г. Клакар — висовима уз десну обалу Саве — Кадар — те цестом на Врбовац — Оџак — Шамац.

2 вода усташке припремне бојне кретала се правцем: Брусница — Клакар — Вучја Коса — Гричуља — Зеленгора — Добра Вода.

Овом акцијом растјерани су одметници свагдје гдје су се појавили на правцима којима су се кретале поједине колоне. Кратким окршајем од неколико сати у Клакарима успјело је нанијети четницима губитке који су исказани у споменутој релацији.

23.VIII. По брзогласној заповједи 4. п.п. П./4. п.п. упућена је у Дервенту у састав Дервентског здруга ради извођења акције на Вучјаку. Одласком IV. бојне измјењен је распоред постројби и то: 11. сат са 1. водом преузео је постав код с. Шимићи, које је држао 6. сат II. бој. 4. п.п.; 12. сат са 1 водом преузео је постав код с. Барића, које је држао 6. сат П. бојне. Постав Гребљица, који је до сада држао са 1 водом 12. сат, примио је 13. сат, а 1 вод из 15. сата примио је постав у Г. Теслићу, које је држао 7. сат. Домдо бојна преузела је поставе Велики и Мали Вис, Шењик и Гаврића Брдо у Врућици, које је до сада држао 5. сат.

II. бојна 4. п.п. од овога дана налази се у тактичком погледу под заповједничтвом Дервентског здруга.

У току мјесеца коловоза на подручју 4. п.п. није извођена ћикакова акција. Јединице су држале посједнуте поставе, а сва дјелатност сводила се на прикупљање података о четницима и то: о јачини, кретању, наоружању, сабиралиштима, исхрани и т.д.

Током мјесеца коловоза пуковнија је примила извјестан број причувника домобрана, који у опће

није служио обвезатно дјелатно раздобље, нити је до сада био на вјежби, те су предузете мјере за њихову изобразбу, искористивши вријеме затишја.

I./4. п.п. из Брода, кренула је правцем: Бос. Брод, Лијешће, Клакар са јачом колоном на Винску, а слабијом на Г. Клакар с тим, да се 23.VIII. постави на изходном поставу: Виноградац — Шећерово Брдо — Митрића Брдо.

Дио 25. сата Домдо пуковније Тузла, који се налази у Бос. Шамцу, као и припремна усташка бојна из Бос. Шамца, полази правцем: Бос. Шамац — Врбовац — Брусница — ојачавајући се уз пут милиционерима из Кладара и Врбовца — и заузима изходни постав на црти: Бјељевина — Нинош. Дио 25. сата Домдо пуковније Тузла из Оџака и усташе припремне бојне из Оџака полазе правцем: Срнава — Гнионица и тога дана до мрака имају заузети изходни постав на црти: Гнионица — Печник.

Усташе припремно бојне Брусница, остају на положајима код В. Бруснице, затварајући правце према југу.

II./4. п.п. и 13. сат 5. п.п. упућени из Теслића и Добоја стижу 23.VIII. по подне у Дервенту. У Дервенти здругу стављало се на располагање: 2. вод 2. битнице V. т.с. и 13. сат 3. п.п., један одјел стројопушака из VI./1. п.п., који је уврштен у стројнички сат II/4. п.п. ради појачања. У таквом распореду преузео је постројбе за акцију пуковник Шарнбек.

Још у времену подилажења на горе заповједане поставе I./4. п.п. ушла је у борбу са четницима у с. Винској. Четника је било око 40, чији се је број све више повећавао. За вријеме борбе 1 вод 3. сата био је одсјечен од своје главнине, разбијен и приморан да се спасава преко р. Саве. Изгубљена су 2 коња и много спреме. У борби било је убијено 30 четника, а исто толико је било и рањених. Заробљено је 5 четника, а од плијена 3 пушке и 1 самокрес. Из с. Винске и Лијешћа узети су таоци, који су упућени у Брод н/С. Бојна је имала 2 рањена.

24.VIII. Пуковник Шарнбек издаје заповјед за надирање и чишћење слиједећим правцем:

II./4. п.п. са 13./5. п.п. и 13./3. п.п. креће 23.VIII из Дервенте на простор, школа Буковица — Караула, гдје ноћи. Један сат имао се пребацити тренутним самовозом за појачање угроженој посади у с. Буковици,

а 24.VIII. бојна да се крене правцем с. Буковица — Глоговица — Савићево Брдо — Подновље, гдје има заноћити.

I./4. п.п. без 1 сата креће овога дана правцем: Добра Вода — Дуго Поље.

Дио 25. домдо сата и усташа из Бос Шамца правцем: Нинош — Патрола — Презентски Врх — с. Јошавица, гдје ће продужити надирање с дијелом 25. домдо сата и усташама из Оџака.

Дио 25. сата Домдо и усташа из Оџака надиру правцем: с. Јошавица — док се не састану са дијеловима домдо сата, који долазе преко Патроле у с. Јошавицу, а по сједињењу надиру заједнички даље правцем: Голи Брег — Усучева Коса — Смиљанића Брдо.

Заповједник II./4. п.п. има упутити 1 сат без 1 вода, као своју побочницу правцем: с. Католички Божинци — к. 262 — к. 241 — Липљак и ту има преноћити.

II. вод 2. битнице V. т.с., поставит ће свој вод у јужно дијелу с. Кулине.

Надирање колона извршено је точно по плану. Најприје је била заустављена десна побочница од јачих побуњеничких снага, које су се утврдиле на падинама Липљака. Побочница је била изненадно нападнута и распршена, тако да се тога дана није могло више извршити њено прикупљање и упућивање за заштиту десног крила.

II./4. п.п. надирала је пребрзо, али кад је стигла на Савићево Брдо, била је нападнута са оба бока и крила од јаких побуњеничких снага, тако да се је под тешким околностима извукла на слиједећи постав пред Савићевим Брдом.

I./4. п.п. одбацивала је све побуњеничке дјелове и тек је застала пред котом 290, која је највиша и најдоминантнија, а истодобно и најжилавије брањени постав у том крају. Три пута ова бојна је ишла на јуриш након претходно извршене припреме хаубицама и бацачима, али је сваки пут добила само на простору, док побуњенички одпор није био сломљен. Тек четвртим јуришем заузета је к. 290 огорченом борбом на нож. На тој коти I./4. п.п. је и заноћила.

1. сат легионара Украинаца упућен је са 1 хаубицом из Добоја влаком до жељезничке постаје Комарица, а одатле преко Мајевца на Липљак и цркву Подновљу. Тај сат извршио је добивену заповјед и ако хаубица због слабих путева није могла подпомоћи

овај подхват. Побуњеници који су се супротстављали били су уништени или одбачени. Када је легионарски сат ушао у црквену височину у Подновљу са које је побуњенике отјерала ватра из хаубица и горског топа, почела је II./4. п.п. живље надирати преко Савићевог Брда, док и она није изашла на црквену височину и околне висове. I./4. п.п. водила је на к. 290 готово безпрекидну борбу с побуњеницима, који су покушавали на сваки начин поново заузети ту коту, али су сви ти напади били одбијени.

27.VIII. 1. сат легионара Украинаца врши насилно извиђање у правцу оружничке постаје и Милојевића Брда. Оружничка војарна заузета је и десно крило легионара узнапредовало је неколико стотина метара даље од те војарне, али је касније заустављено од јачих побуњеничких снага. Исто тако и остали дио легионарског сата није могао подпуно заузети Милојевића Брдо ради премоћи непријатеља, па се је по прикупљеним податцима о непријатељу вратио на црквену височину. I./4. п.п. имала је у току цијелог овог дана да издржи жестоке нападе одметника који су сви одбијени. Осјећа се тешкоћа обскрбљавања ове бојне, која се налази далеко од главне комуникације, а пут касније до ње ометају слабији четнички диелови. Домобрани су већ у већој мјери изморени. Обућа им је врло слаба, а из I./4. п.п. ходају и боси. У ноћи 27./28.VIII. бојна издржава тешке нападе, а поједини побуњеници упадају и у саме поставе, гдје бивају убивени.

28.VIII. Здруг се враћа ради поновног чишћења терена, с том разликом, што легионарски сат иде с I./4. п.п. опћим правцем: с. Клакар — Врела. На овом повратном чишћењу колоне су слабије узнемираване.

29.VIII. I. и II./4. п.п. нападају послије топничке припреме с. Клакар и Врело, која села заузимају послије слабог одпора побуњеника. 1. сат легионара налази се у причуви код капелице с. Врела и није било потребе, да ступи у акцију.

30.VIII. II./4. п.п. добила је задатак, да прочисти с. Брусницу а I./4. п.п. штити је од напада са Вучјака. II./4. п.п. проналази овога дана скоро сву опрему, коју је вод из I./4. п.п. приликом свог бјега преко р. Саве изгубио. По извршеном задатку I. и II./4. п.п. заноћили су у с. Клакарима, а легионарски сат и хаубице код капеле у Врелима.

31.VIII. I. и II./4. п.п. кренуле су са својих преноћишта и поновно извршиле претраживање с. Клакари и православни дио с. Врела, с. Винске и с. Лијешће, гдје су

наишле на одпор неколицине четника, који су одмах ликвидирани. Пошто су обе бојне извршиле свој задатак вратиле су се на своје поставе на преноћиште и то: I./4. п.п. на височини капеле с. Врела, а II./4. п.п. на висовима код с. Тутњевца.

Приликом посљедњих дана чишћења заробљено је у горе споменутим селима до 250 припадника четничких обитељи, који су упућени котарској области у Дервенту.

На зони тактичке дјелатности 5. п.п. у току прошле и ове године, дјеловао је и 1. сат оклопних влакова. 10. рујна 1941. године стављен је у промет оклопни влак број 1 у саставу 8. п.п., а 30. рујна 1941 подређен је исти одреду генерала Клаића, а касније овој дивизији. Током сијечња 1942. стављен је у промет оклопни влак број 2. Оклопни влакови број 1 и 2 до постројавања 1. сата оклопних влакова били су подређени изравно овом стожеру. У раздобљу од 10. рујна 1941. до данас оклопни влакови учествовали су у свима подхватима приликом одбијања нападаја одметника на жељезничке пруге и постаје: Дубошчица, Пурачић, Миричина, Рјечица, Маглај, Бегов Хан као и у нападају против одметника на влакове и остале жељезничке објекте потезима: Добој — Тузла; Добој — Бегов Хан; Добој — Дервента, а осим тога судјеловали су и у подхватима чишћења терена, као и борбама против одметника дуж поменутих пруга.

Посада оклопних влакова у више махова учествовала је и у подхватима изван ових (проналажење и уништење брзогласних веза, помоћу којих су се одметници везали за наше б.б. линије, уништавање чамаца на р. Спречи, који су одметницима служили за пребацивање с једне на другу обалу).

Осим горе наведеног оклопни влакови у горе споменутом раздобљу вршили су осигурање жељезничких пруга и заштиту спровођења уредног промета на дијелу Добој — Тузла и Добој — Маглај. Током свих подхвата имали су и губитака, који су губитци изказани у раније достављеним релацијама код постројби, којима су домобрани оклопљених влакова припадали.

4. просинца 1941. оклопни влак број 1 приликом учествовања у подхвату за заузеће с. Јошева, наишао је на мину, постављену од стране одметника (око 25. кг. екразита), којом приликом била су одсјечена и избачена из упорабе једна оклопна кола. Под ватром непријатеља преостала посада влака, прикупила је своје мртве и рањене и цјелокупно наоружање и стре-

љиво, као и остало твориво, те се са осталим дијелом влака повратила у Добој, да се опет након једног сата врати на мјесто експлозије, гдје штити рад жељезничара на подизању и поправци пруге.

9. ожујка 1942. оклопни влак број 2 наишао је на минирану пругу (5 сандука на разним мјестима, по 25 кг. екразита). Овом приликом дошло је до експлозије 3 сандука (мина), а 2 су извађена. Оштећена су једна оклопна кола, као и жељезнички строј и избачена из упорабе. Присебношћу преостале посаде одбијен је напад одметника, који су у јачини око 200 одметника, покушали из оближње шуме извршити препад. Истог дана оклопни влак број 1 који је био упућен у помоћ настрадалом влаку, наишао је на подметнуту мину, коју је на вријеме уочио и уклонио.

Осим те дјелатности, оклопни влакови учествовали су у заштити жељезничког особља, а тако исто под ватром побуњеника, вршили су поправак оштећених пруга и дизање оштећених жељезничких возила, уштеђујући жртве жељезничком особљу.

Старјешине и момчад вршили су своју дужност под најтежим околностима, под тешким временским приликом уз највеће напоре, своју службу увјек здушно. Особе, које су се нарочито истакле својом храброшћу, дјеломично су већ одликоване, а за оне, који то до данас нису у пригибу се поставља приједлог.

. . . . . .

ЗАПОВЈЕДНИК
генерал (Исер)
Исер

РЕГИСТАР

А

Автовац — 358;
Агић — 111, 141, 150, 183, 184, 204, 205;
Азарић — 125;
Аjншпилер Милорад — 159;
Аладинићи (код Стоца) — 353;
Алексић Свето — 274;
Алишић Смајо — 273, 275;
Амамовић Милош — 396;
Америка — 214, 215;
Андрија Божо — 95;
Антић Јосип — 438;
Арсенић Борко — 94;
Арсенић Ђуро — 275;
Арсенић Мирко — 188;
Асина Стража (к. 429) — 7, 16, 108;
Атлагић Милан — 160;
Аћимовић Љубан — 187;
Ацић Милс — 275;

Б

Бабине (Г. и Д.) — 506 и 507,
Бабине (код Кнежине) — 337;
Бабино Поље — 362;
Бабино Село — 232, 421, 424;
Бабић Аћим — 417;
Бабић Бранко — 29, 38, 45, 190, 274;
Бабић Љубо — 102, 239;
Бабић Раде — 273, 276;
Бабић Радомир — 197;
Бавар (код Јајца) — 432;
Бадић (В. и М.) — 98;
Бајалица Стојан — 26;
Бајир (код Кључа) — 141, 152;
Бајић Владо — 58, 180;
Бајић Ђуро — 159, 202, 217, 220;
Бајић Симо — 160;
Бакић Митар — 65, 178, 230, 248, 249, 290;
Бакићи (с.) — 408;
Баковићи (с.) — 48, 329;
Бакшаиш — 267;
Балабан Вељко — 273, 276;
Балабан Драго — 95;
Балачковић Петар — 333;
Бањ — 26, 382;
Бањевац — 266;
Бановић Лако — 94;
Бања Ковиљача — 379;
Бања Лука — 79, 106, 116, 119, 136, 221, 222, 231, 263, 269, 273, 279, 285, 286, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 314, 363, 364, 366, 367, 368, 370;
Бањаци (с.) — 17;
Барила др Казимир — 35;
Барице — 105, 396, 421, 424;
Баскарада Мато — 418;
Батаљон бихаћки — 200;
Батаљон бравски — 200;
Батаљон први пролетерски за Босанску Крајину — 102, 224, 225, 272, 280, 283, 284;
Батаљон први ударни за Босанску Крајину — 135;
Батаљон други ударни за Босанску Крајину (козарски) — 136;
Батаљон „Бранко Владушић“ — 207;
Батаљон граховски — 31, 32, 62;
Батаљон први грмечки — види Батаљон први ударни за Бос. Крајину;
Батаљон Драгочавско-челебићки — 198;
Батаљон „Војин Зиројевић“ — 84. 90, 142, 143, 157, 198, 199, 217, 255;
Батаљон змијачки — 239;
Батаљон коњички (Коњиц) — 39, 177 197, 242, 323, 354, 355, 446;
Батаљон први Првог крајишког НОП одреда — 34, 119, 124, 141, 151, 154, 173, 175, 176, 235, 236;

Батаљон други Првог крајишког НОП одреда — 34, 51, 98, 111, 119, 124, 163;
Батаљон трећи Првог крајишког НОП одреда — 183, 211;
Батаљон четврти Првог крајишког НОП одреда — 119, 120, 121, 183, 184;
Батаљон крупски Првог крајишког НОП одреда — 208;
Батаљон ударни (омладински) Првог крајишког НОП одреда — 150, 163, 294, 366;
Батаљон први Другог крајишког НОП одреда „др Младен Стојановић“ — 7, 8, 16, 21, 27, 28, 30, 33, 40, 59, 73, 75, 76, 79, 107, 115, 121, 124, 135, 189, 278, 384;
Батаљон други Другог крајишког НОП одреда — 16, 17, 45, 59, 74, 75, 76, 107. 108, 237, 280, 370, 371, 382, 384, 387;
Батаљон трећи Другог крајишког НОП одреда — 16, 59, 76, 107, 237;
Батаљон четврти Другог крајишког НОП одреда — 17, 24, 34, 59. 69, 73, 74, 75, 76, 79, 107, 115, 121, 122, 163, 184;
Батаљон ударни Другог крајишког НОП одреда — 16, 59, 70, 73. 74, 75, 76, 107, 116, 121, 123, 150, 163, 237, 283, 366, 382, 384;
Батаљон први Трећег крајишког НОП одреда („Пелагић“) — 11, 18. 49, 105. 126, 127, 128, 144, 145, 146. 147, 169, 170, 171, 172, 241, 252, 254. 255, 268. 270. 271, 281, 282, 301, 437, 456, 460, 489, 498;
Батаљон други Трећег крајишког НОП одреда („Искра“) — 49, 127, 128, 144, 145, 146, 147, 170, 171, 172, 250, 253, 254, 268, 282;
Батаљон трећи Трећег крајишког НОП одреда („Соко“ — рибнички) — 128, 130, 151, 154, 173, 175, 176. 201, 202, 208, 209, 210, 216, 221, 227, 239, 269, 293;
Батаљон четврти Трећег крајишког НОП одреда („Будућност“) — 67, 82, 100, 103, 128, 149, 155, 156, 157, 165, 202, 208, 209, 210, 211, 226, 252, 256, 261, 269, 282, 287;
Батаљон „Старац Вујадин“ Трећег крајишког НОП одреда — 68, 82, 149, 179, 208, 209, 210, 217, 259, 260, 261, 263, 264. 287;
Батаљон гламочки Трећег крајишког НОП одреда — 31, 62, 102, 263, 264, 428;
Батаљон зијаметски Трећег крајишког НОП одреда — 418, 492;
Батаљон први Петог крајишког НОП одреда — 63, 85, 151, 159, 161, 173, 176, 208, 219, 234, 235, 259;
Батаљон други Петог крајишког НОП одреда — 9, 10, 11, 12, 82, 157, 161, 200, 208, 216, 221, 234, 239;
Батаљон трећи Петог крајишког НОП одреда („Гаврило Принцип“) — 9, 12, 67, 68, 80, 149, 155, 157, 161, 180, 200, 206, 207, 208, 209, 210, 217, 218, 220, 234, 235, 259, 260, 263, 287;
Батаљон четврти Петог крајишког НОП одреда — 161, 200, 208. 209, 210, 218, 220, 260, 261;
Батаљон пети Петог крајишког НОП одреда — 67;
Батаљон „Рајко Боснић“ Петог крајишког НОП одреда — 200;
Батаљон омладински Петог крајишког НОП одреда — 161, 200, 202, 208, 259;
Батаљон ударни Петог крајишког НОП одреда — 10, 11, 18, 50, 62, 80, 82, 83, 86, 101, 117, 148, 157, 161, 165, 172, 294;
Батаљон први Шестог крајишког НОП одреда — 263, 294;
Батаљон други Шестог крајишког НОП одреда — 294;
Батаљон први Прве крајишке НОУ бригаде — 34, 45, 52, 66, 92, 131;
Батаљон други Прве крајишке НОУ бригаде — 111, 112, 130, 131;
Батаљон трећи Прве крајишке НОУ бригаде — 22, 26, 28, 40, 45, 61, 368;
Батаљон четврти Прве крајишке НОУ бригаде — 22, 24, 26, 27, 28, 40, 45, 368;
Батаљон први Треће крајишке НОУ бригаде — 277;
Батаљон купрешки — 255, 264, 268, 270, 281, 282;
Батаљон мањачки — 221;
Батаљон петровачки — 175, 228;
Батаљон „Огњен Прица“ — 291;
Батаљон први ударни херцеговачки 352, 358;

Батаљон други Херцеговачког НОП одреда — 193, 194, 240;
Батаљон „Шолајин“ — 18;
Батаљон први Шесте источно-босанске бригаде — 506, 515;
Батаљон други Шесте источно-босанске бригаде — 507, 514;
Батаљон трећи Шесте источно-босанске бригаде — 507;
Батаљон први Прве пролетерске НОУ бригаде — 181, 182, 198, 422;
Батаљон други Прве пролетерске НОУ бригаде — 198, 339, 358;
Батаљон трећи Прве пролетерске НОУ бригаде — 181, 198;
Батаљон четврти Прве пролетерске НОУ бригаде — 181, 198, 432;
Батаљон шести Прве пролетерске НОУ бригаде — 339, 396, 411, 419;
Батаљон први Друге пролетерске НОУ бригаде — 104, 106, 327, 340, 403;
Батаљон други Друге пролетерске НОУ бригаде — 319, 340, 403;
Батаљон трећи Друге пролетерске НОУ бригаде — 105;
Батаљон четврти Друге пролетерске НОУ бригаде — 339, 352;
Батаљон први Треће (санџачке) бригаде) — 182, 241, 457;
Батаљон други Треће (санџачке) бригаде — 240, 241, 242, 437, 463;
Батаљон трећи Треће (санџачке) бригаде — 338, 356;
Батаљон четврти Треће (санџачке) бригаде — 181, 182, 437, 457;
Батаљон први Прве херцеговачке НОУ бригаде — 242;
Батаљон други Прве херцеговачке НОУ бригаде — 241;
Батаљон први Четврте пролетерске (црногорске) бригаде — 177, 229, 244, 245, 246, 248, 327, 340;
Батаљон други Четврте пролетерске (црногорске) бригаде — 177, 228, 245, 246, 248, 289;
Батаљон трећи Четврте пролетерске (црногорске) бригаде — 48, 177, 197, 229, 245, 246, 248, 347, 420;
Батаљон четврти Четврте пролетерске (црногорске) бригаде — 177, 223, 229, 245, 246;
Батаљон пети Четврте пролетерске (црногорске) бригаде — 48, 177, 223, 229, 246, 248;
Батаљон ударни Четврте пролетерске (црногорске) бригаде — 99;
Батаљон први Пете црногорске НОУ бригаде — 193, 194;
Батаљон други Пете црногорске НОУ бригаде — 192, 193;
Батаљон трећи Пете црногорске НОУ бригаде — 192, 193, 195;
Батиница Саво — 159;
Батоз Драган — 274;
Баће Макс — 102;
Бањина (код Кардељева) — 360;
Баук Милан — 159;
Бачвани (с.) — 385;
Бачкоња Ђуро — 123, 173, 202;
Башић Вицо — 93;
Башић Раде — 273;
Башкота Божа — 279;
Бегића Чесма — 323;
Беговићи (с.) — 381;
Бенаковац (с.) — 46, 203;
Бенвениста Симо — 105, 106;
Бервалди (оружнички заповједник) — 328, 405;
Бећировић Шериф — 410;
Бехрим (р.) — 432;
Бешинић Ивица (бивши партизан) — 22;
Библија Драгоја — 93:
Бига Јово — 273, 276;
Бијелац Миле (четник) — 274;
Бијеле Воде (код Какња) — 333;
Бијели Поток — види Били Поток;
Бијелић Бранко — 275;
Бијело Поље (код Мостара) — 357, 451;
Бијељина — 511;
Билеће — 352, 359;
Били Поток — 258;
Билић (с.) — 331;
Билић (оружнички официр) — 492, 502;
Билић Урош — 266;
Биљани — 173, 174, 176;
Бињежево (с.) — 323, 340;
Бистрица (код Немиле) — 495;
Бистричак (код Немиле) — 495;
Битовња (пл.) — 194, 324, 331, 341, 345, 423, 461;
Бихаћ — 37,.85, 124, 137, 138, 148, 156, 159, 161, 183, 200, 202, 208, 209, 210, 211, 218, 219, 259, 262, 265, 267, 291, 297;
Бихово — 359;
Бјела (Г. и Д.) — 331, 354;
Бјела Вода (код Немиле) — 402;
Бјелајци — 75, 233, 382, 383, 473;

Бјелашница (пл.) — 306, 318, 330, 341, 446, 458, 498;
Бјелемић — види Оџаци код Калиновика;
Бјелојевук Никола — 274;
Бјеловар — 321;
Бјеловац (с.) — 384, 495;
Бјелогрлић Милан — 242;
Бјељац Војко — 93;
Благај (код Купреса) — 34, 52, 119, 121, 129, 229, 250, 251, 264, 268, 270, 304, 313, 342, 345, 463;
Благај Јапра — 52;
Благајска Коса — 26, 27;
Блажуј — 304, 323, 338, 340, 445;
Блаце — 330, 348;
Богдановић Симо — 274;
Богдановић Урош — 274;
Богуновић (четник) — 266;
Богуновић Брана — 32, 46;
Богуновић Урош — 46;
Божић Ратко — 94;
Божићи (с.) — 385;
Боић — 363;
Бојанић Душко — 280, 283;
Бојовић Алекса — 318;
Бокан Милан — 273, 275;
Бокуља — 48;
Бољановићи (с.) — 305;
Бор (к. 1098) — 338;
Борачко Језеро — 331;
Борија (код Калиновика) — 337;
Борје (брдо) — 202;
Борковић Данило — 188;
Борова Глава — 142, 181, 333, 451;
Боровача — 81;
Боровци (код Метковића) — 361;
Борогово — 513;
Босанска Градишка — 135, 188, 189;
Босанска Дубица — 17, 26, 365, 371, 380, 381, 388, 391, 473, 484, 485;
Босанска Костајница — 24, 390;
Босанска Крајина — 21, 31, 42, 47, 50, 54, 105, 124, 128, 132, 136, 137, 146, 174, 175, 176, 186, 196, 212, 213, 222, 237, 239, 267, 296, 308, 330, 401, 427, 464;
Босанска Крупа — 53, 98, 111, 115, 124, 129, 135, 137, 138, 148, 174, 267, 291;
Босански Нови — 24, 29, 30, 33, 34, 44, 50, 53, 59, 70, 73, 108, 112, 115, 119, 124, 132, 135, 137, 138, 148, 164, 182, 183, 189, 205, 263, 264, 466;
Босански Петровац — 63, 85, 86, 101, 103, 130, 138, 152, 157, 174, 262, 427;
Босански Свињар — 365;
Босанско Грахово — 9, 10, 12, 13, 32, 63, 67, 81, 82, 90, 117, 149, 156, 157, 161, 168, 180, 200, 202, 203, 206, 208, 209, 210, 211, 217, 218, 219, 220, 259, 260, 261, 264, 265, 266, 287;
Босна — 15, 18, 21, 49, 137, 188, 213, 215, 224, 225, 283, 318, 332, 373, 377, 379, 408, 414, 433, 452, 501;
Босна (р.) — 284, 308, 413, 414;
Боснић Милан — 159;
Ботајица — 513;
Ботин (с.) — 489;
Бошковићи (с.) — 512;
Бравнице (код Јајца) — 169, 231, 301, 436, 456;
Бравско — 86, 161, 200, 376;
Брадина — 331, 356;
Брајићаван — 205, 234, 235;
Бранко (из Баније) — 46;
Бранковић Милан — 153;
Брач — 353;
Брда (карта Коњиц) — 318, 326, 403, 408;
Брда (код Купреса) — 289;
Брдо (код Бабиног Села) — 432;
Брдо (код Јутрогоште) — 16;
Брђани (код Јајца) — 127, 264, 356;
Брђани (код Коњица) — 442, 445;
Брђани (код Суње) — 384;
Брегови (заселак) — 384;
Брежани (с.) — 333;
Брезичани — 16, 61, 189, 316, 394, 395;
Брезовача (на Игману) — 458;
Брезове Дане (с.) — 402;
Брезовић (домобран) 441;
Брекиња — 26;
Брековица — 266;
Брешчица — 130, 140;
Бригада шеста Источно-босанска — 460, 494, 504, 509, 511, 513;
Бригада прва крајишка НОУ — 7, 8, 21, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 38, 44, 51, 52, 53, 54, 60, 62, 63, 66, 67, 70, 79, 80, 92, 96, 116, 118, 119, 120, 123, 125, 126, 130, 131, 136, 138, 140, 145, 148, 149, 151, 152, 156, 158, 161, 173, 175, 176, 183, 185, 186, 201, 208, 221, 222, 228, 241, 245, 246, 247, 252, 256, 258, 263, 264, 268, 289, 292, 364, 428, 463, 469, 474, 492, 503;

Бригада друга крајишка НОУ — 221, 222, 223, 234, 235, 263, 265, 268, 269, 279, 286, 292, 295, 296;
Бригада трећа крајишка НОУ — 58, 221, 259, 263, 268, 269, 276, 277, 287, 291, 294, 296, 297;
Бригада прва пролетерска — 99, 137, 181, 182, 198, 199, 222, 254, 284, 308, 323, 330, 347, 352, 356, 357, 396, 411, 419, 427, 432, 438, 442, 457, 461, 469, 492;
Бригада друга пролетерска — 64, 65, 99, 104, 128, 129, 137, 144, 146, 147, 169, 185, 223, 232, 244, 250, 251, 258, 263, 268, 292, 330, 346, 400, 401, 419, 432, 436. 442, 461, 463, 503;
Бригада четврта пролетерска (црногорска) — 48, 64, 65, 90, 99, 100, 104, 137, 145, 177, 178, 223, 228, 241, 244, 245, 247, 251, 281, 288, 330, 396, 400, 422, 432. 436, 438, 442, 459, 463;
Бригада трећа санџачка НОУ — 99, 137, 141, 181, 198, 222, 292, 298, 318, 330, 347, 396, 411, 419, 442, 461;
Бригада прва херцеговачка НОУ — 240, 242;
Бригада друга херцеговачка НОУ 240, 241;
Бригада десета херцеговачка — 463;
Бригада прва хрватска НОУ — 124, 137, 138;
Бригада пета црногорска НОУ — 177, 178, 191, 196, 197. 229, 289, 290, 330, 421, 457, 459. 476. 496, 499;
Бришће (с.) — 301;
Брјебровна (р.) — 381;
Бркићи (код Бихаћа) — 182, 183;
Бркићи (код Бања Луке) — 367;
Бркљача Миле — 159;
Брковић Душан — 285;
Брљевци (с.) — 142;
Брод (славонски) — 225;
Броз Јосип-Тито — 64, 104, 129, 137, 196, 229;
Брозовић (домобрански генерал) — 372;
Бронзани Мајдан — 221, 364, 366, 367, 368, 371, 467;
Бубле (политком) — 199;
Бубоњић Петар — 274;
Бугојно — 64, 65, 90, 100, 104, 105, 128, 132, 137, 142, 145, 146. 169, 178, 223, 249, 251, 255, 268, 281, 288, 289, 290, 314, 315, 316, 325, 328, 348, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 404, 405, 411, 420, 421, 422, 423, 425, 429, 432, 436. 438, 439, 454, 458, 459, 461, 463, 487, 488, 490, 491, 492, 495, 497, 499, 502;
Будаци (код Хан Стијенице) — 500;
Будимир Милан — 274;
Будимлић Јапра — 121, 122, 150;
Будожељ — 308, 342;
Бужим (с.) — 138, 205;
Буква Вељко — 96;
Буковац (код Бос. Градишке) — 376, 464;
Буковача (пл.) — 436, 458;
Булози (с. код Сарајева) — 497;
Бунареви (код Ситнице) — 286;
Бундало Петар — 273, 275;
Бунићи (с.) — 367;
Буразор Бранко — 95;
Буразор Мирко — 273, 275;
Бурсаћ Илија — 92, 190;
Бусовача (жељ. станица) — 422;
Бутозан др Васо — 126, 190, 279;
Буцало Милан — 94;

В

Ваганац (с.) — 266;
Вагањ — 157, 314, 396, 490;
Валице (с.) — 90;
Ванер (Wappep) домобрански официр — 306, 324, 332, 349, 432;
Вареш — 308, 342;
Варош (с.) — 194;
Варцар Вакуф — види Мркоњић Град;
Васић Ненад — 40;
Вашалић Бошко — 93;
Вашалић Ратко — 93;
Велестово (с.) — 249;
Ведетовац Хамида — 407;
Велика и Мала Врата (код Купреса) — 224, 229, 244, 245, 246, 251, 256, 258, 289, 348. 463;
Велики Бранковац — 364, 367, 368;
Велико Брдо — 368;
Велимир Милутин — 203;
Велимирове Кошаре (код Дувна) — 334;
Вељино Брдо — 381;
Вељкића Брдо — 34;
Верија (с.) — 385;
Веселиновић Тривун — 93;
Видачковић Теодор — 273;
Видовић Бранко — 82, 160, 179;
Видовић Лазо — 285;

Видовић Миле — 95;
Видовићи (с.) — 82;
Видорја (брдо) — 112;
Вијачани (предео) — 283, 284;
Вилић Брдо (код Јутрогоште) — 483;
Вилића Гумно — 178;
Винац — 231, 301, 302;
Виница — 490;
Винска — 516;
Винтерхалтер Винко — 189;
Вировитица — 106;
Вис (код Коњица) — 451;
Бисоко — 325;
Вист (Wust) — 377, 378, 379, 380;
Витасовци — 33;
Витловска Коса — 17, 108, 116, 119;
Вишеград — 317;
Вишић Мирослав — 160;
Вјештића Гора (пл.) — 396;
Вјештица Нико (Никола) — 144, 146;
Власеница — 15, 317, 340, 348, 406, 407, 425, 454, 455, 496, 509;
Влатковић Немања — 128, 129, 145, 147, 172, 255, 271, 282;
Влаховић Станко — 360;
Влачина Владо — 95;
Војводић Гавро — 152;
Војводић Никола — 159;
Војићи (с.) — 130, 166;
Војновић Петар — 46, 47, 119, 151, 204, 205;
Војски До — 304, 361;
Волар (с.) — 121;
Волујак (пл.) — 326, 358;
Воска (домобран) — 380;
Вођин — 375;
Вранић Бранко — 275;
Вранићи (с.) — 11, 108;
Враница Планина — 65, 348;
Вранова Глава — 381;
Врановац — 385;
Врановица — 120;
Вранограч — 138;
Вранци (с.) — 403;
Врачић (домобрански официр) — 392;
Врба (код Гацког) — 358;
Врбас (р.) — 105, 106, 128, 169, 221, 231, 254, 255, 264, 268, 269, 273, 282, 283, 284, 285, 341;
Врбица (код Метковића) — 361;
Врбљани (предео) — 294;
Врбница (Г. и Д.) — 177, 191, 193, 194, 196, 242, 330, 348, 453;
Вргорац — 362;
Врдоље — 308, 442, 446;
Врела — 511;
Врела Поток — 511;
Вржерале (с. код Ливна) — 142;
Врила (с.) — 489;
Врнограч — види Вранограч;
Врста (с.) — 266;
Врутци — 505, 506, 507;
Врховац Милан — 108;
Врховни штаб НОП и ДВ Југославије — 15, 39, 55, 106, 125, 128, 132, 142, 145, 147, 148, 149, 155, 156, 157, 174, 177, 179, 181, 185, 191, 196, 197, 206, 207, 210, 213, 217, 219, 220, 221, 226, 228, 230, 240, 242, 244, 247, 252, 256, 259, 262, 263, 268, 270, 281, 282, 286, 288, 290, 292, 295, 297;
Врхпоље — 141, 152, 154, 173, 185, 186, 205, 208, 210, 211, 216, 218, 219, 221, 228, 233, 234, 235, 265, 292, 293, 294, 469, 470;
Вујановић Ђуро — 274;
Вујасиновић Тодор-Тошо — 216;
Вујиновић Љубан — 275;
Вујићи (с.) — 305;
Вујичић Душан — 95;
Вујичић Радован — 275;
Вујновић Душан — 92;
Вујовић Ратко — 45, 108, 140, 189;
Вукић Лазо — 275;
Вукић Милан — 188;
Вукобрат Бошко — 160;
Вуковић Бранко — 274;
Вуковско (Д. и Г.) — 145, 177, 268 289, 411, 420, 424, 461;
Вуцеља Перо — 93;
Вучипоље (с.) — 199;
Вучјак (пл.) — 513, 515;
Вучја Лука (предео) — 333;
Вучковић Љубо — 247, 249;

Г

Гавриловић Гојко — 257;
Гавриловић Бранко — 273, 275;
Гавриловић Милан — 93;
Гај (код Дујмовића) — 305;
Гајановић Вељко — 275;
Гајеви — 16;
Гајић Гојко — 239, 273, 275;
Гајић Коста — 273, 275;
Гајић Микан — 92;
Гарешница — 188;
Гат (код Автовца) — 352;
Гата (с.) — 266, 291;
Гатачко Поље — 358;
Гацко — 352, 358;
Гачић Михајло — 274;
Гвозд (с.) — 421;

Герзово — 18, 399, 490;
Главача (к. 1112) — 457;
Главице (код Гламоча) — 211, 448;
Главни штаб НОП одреда Хрватске — 31. 136;
Главска (жељ. станица) — 304, 361;
Гламоч — 32, 62, 67, 68, 80, 82, 83, 90, 91, 99, 100, 103, 106, 109, 110, 116, 117, 125, 126, 132. 136, 145, 148. 149, 156, 157. 165, 166, 174, 175, 198, 209, 211, 226, 306, 313, 314, 322, 323, 324, 341, 343, 346, 347, 395, 398, 399, 418, 422, 425, 427, 428, 435, 439, 455, 490;
Глијак Симо — 93;
Глина — 124, 297;
Глишић Милош — 285;
Глоговац (с.) — 323, 399, 490;
Глушица (Глушац) Милан — 273, 276;
Гмићи (с.) — 347;
Гњатић Васко — 39;
Гођен (код Поджепља) — 499;
Голија — 90;
Голињево — 142, 438;
Голић Мојсија — 273, 276;
Голо Брдо — 513;
Голубиње — 402;
Голубић — 266;
Голубовић (усташки полицајац) — 198;
Гоље (код Хајдероваца) — 468;
Гомјеница (р.) — 368;
Гораждe — 304, 322, 495;
Горица (пл.) — 395, 398;
Горица (код Јајца) — 301, 304, 323, 342;
Горњани (код Шебешић Хана) — 465;
Горње Вогошће — 320;
Горње Ратково — 131;
Горњи Вакуф — 64, 65, 84, 90, 99, 104, 128, 242, 264, 269, 331, 347, 348, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 404, 405, 420, 423, 425, 439, 459, 488, 490, 496, 497;
Горњи Рибник — 376;
Грабовац (код Бос. Дубице) — 375, 388, 390;
Грабашница (с.) — 16;
Градац (код Локвања) — 510;
Градац (код Мокрог) — 338, 360;
Градина (код Јутрогоште) — 16. 266;
Градина (код Прозора) — 330, 348;
Градина (код Комоговине) — 381;
Грануле (с.) — 367;
Граховац Јово — 84;
Граци ((Г. и Д.) — 294;
Грачаница (В. и М.) — 328, 491;
Гргић Ђуро — 500;
Гргић Мирко — 275;
Гргурићи (с.) — 199;
Грдановац (с.) — 381, 391;
Гркалић (Гракалић) Звонимир — 338;
Грмеч (пл.) — 59, 61, 115, 121, 123, 129, 135, 137, 221, 222, 235, 243, 264, 277, 427, 481;
Грубљешић Станко — 274;
Група личких одреда — 264;
Група ударних батаљона Источне Босне — 14;
Губер — 245;

Д

Дабар (предео) — 216, 370;
Дабићи (с.) — 384;
Давидовић Душан — 95;
Давидовић Милан — 46, 111;
Дакић Максо — 127, 145, 147, 172, 233;
Далмација — 31;
Дамјанић Јово — 95;
Дамјанић Милош — 95;
Дамјановић Бранко — 188, 275;
Дамјановић Гојко — 93;
Дамјановић Јово — 379;
Дамјановић Стево — 379;
Дангић Јездимир (четнички командант) — 15;
Дапчевић Пеко — 65, 178, 230, 249, 290;
Дачић Душан — 317;
Двор (на Уни) — 33, 51, 265, 466;
Дебело Брдо — 240, 328, 401;
Дебељак — 368;
Деветак (пл.) — 499;
Дединовац — 448;
Дејчићи (с.) — 305, 318, 320, 337;
Демировац — 250, 258;
Демишовци (Демишевци) — 150, 163, 375;
Дерало — 32, 260, 261;
Деретић Душан — 187;
Деретић Милош — 274;
Дерикоња Саво (четник) — 333, 393, 494, 508;
Дерић Мех[мед] — 302;
Дернечиште — 328, 329, 401, 403;
Десне (с.) — 360;
Деспотовић Душан — 274;
Деспотовић Мићо — 274;
Дивуша — 124;
Диздар Паша — 231, 275;
Диздаревић Ахмед — 358;

Диљ Гора — 225;
Динара (пл.) — 67, 217;
Дједовача — 204, 205, 216, 234, 235, 467;
Добор Кула — 513;
Добрељи (с.) — 352;
Добреница — 266;
Добријевић Никола — 105;
Добрљин — 21, 22, 24, 26, 27, 28, 34, 40, 41, 52, 73, 96, 106, 129, 135, 174, 381, 391;
Добро (код Ливна) 334;
Добро Поље (код Калиновика) — 305, 457;
Добровоцки Владо — 94;
Догановци (с.) — 301, 302;
Дојчиновић Живко — 94;
Долови (код Јутрогоште) — 16, 294, 387, 388. 390, 481, 482;
Дољани (код Чапљине) — 362, 438;
Домбраве — 73;
Доње Бабине — 455;
Доњи Вакуф — 64, 65, 104, 105, 106, 128, 132, 146, 147, 169, 178, 185, 230, 231, 232, 251, 252, 264, 269. 271, 282, 316. 395, 397, 398, 399, 402, 404, 405, 420. 422, 424, 425, 429, 436, 439, 458, 460, 487, 489, 498;
Доњи Јеловац — 380. 382, 387, 468;
Доњи Малован — 182, 242;
Доњи Тишковац — 81, 202, 208;
Дошен Илија — 35, 64, 89, 161, 203, 239, 294, 428;
Дошен Милан — 274;
Драгаш Ђуро — 274;
Драгишић Никола — 86;
Драгнић Подови — 10, 11, 303, 342;
Драготиња (Г. и Д.) — 27;
Дрвар — 9, 10, 12, 32, 40, 42, 63, 81, 90, 103, 123, 148, 149, 157, 164, 174, 204, 210;
Дреновац — 202;
Дреновић Урош — 11, 49, 171, 175, 233, 289, 316, 364, 400, 434. 488;
Дрина (р.) — 15, 192, 304, 322, 440, 454;
Дринић (с.) — 86;
Дриновци (с.) — 354;
Дрињача — 15;
Дрљевић Саво — 246;
Дубица — 8, 45, 59, 73, 74, 107, 108, 116. 119, 132, 188, 189, 190;
Дубичко Поље — 385;
Дубравац (домобран) — 478;
Дубровник — 357;
Дувно — 100, 143, 182, 240, 241, 270, 304, 306, 308, 313, 314, 341, 395, 427, 428, 437, 438, 439, 457, 461, 487, 490;
Дугалић Душан — 105, 106;
Дуге (с.) — 348;
Дугодол — 266;
Дудар Владо — 94;
Дујаковци — 292;
Дујмовићи — 305;
Дулер — 166;
Думанци (с.) — 402;
Дуратбегов-Долац — 420, 424;
Дурбеговић, Долац — види Дуратбегов-Долац;
Дусина — 401, 403;
Дучић Миле — 435;

Ђ

Ђеђева (с.) — 330, 348;
Ђенадија Алекса — 273, 276;
Ђенадија Анђелко — 273, 275;
Ђермо Ђорђе — 315, 316, 395, 434, 488;
Ђилас Милован — 65;
Ђујић Ненад — 274;
Ђујић Момчило — 32, 158, 220, 266;
Ђукановић Милан — 274;
Ђукановић Милош — 93;
Ђукановић Мирко (четник) — 377, 379;
Ђукић Драго — 93;
Ђулавец (с.) — 376;
Ђулет — 304;
Ђуличани (с.) — 322;
Ђурђевић Душан — 96;
Ђурина Глава — 384;
Ђурић Бошко — 93;
Ђурић Љубодраг — 106, 129;
Ђурић Момчило — 242;
Ђурић Перо 92;
Ђуричковић Бошко — 247, 248;
Ђуровић Вако — 249;

Е

Егић Душан — 8;
Егић Милан — 103;
Елезовача — 17, 383, 386;
Енглеска — 214, 215;
Есканази Менто — 275;

Ж

Жаље — 308;
Жарковина (с.) — 407, 408. 420;
Жегар — 267;
Желин — 131, 140, 152, 166, 364;
Жеља — види Желин;
Жепче (жељ. станица) — 334;
Жерговићи — види Жировић;

Живањ (с.) — 358;
Живашница — 445;
Жигић Бранко — 94;
Жировић (код Ливна) — 143, 157, 179;
Жујовић Сретен-Црни — 228, 244;
Жуље — 342;
Жуљевица — 26;
Жуч (брдо) — 457;

З

Заблаће — 185;
Забрђе — 191, 194, 195, 401, 408, 448, 461;
Забришће (код Ливна) — 437;
Загорица — 447;
Загоричани — 417;
Загорје (предео) — 192;
Заграђе (код Власенице) — 340, 341;
Загреб — 106, 267, 332;
Заклопача (код Власенице) — 334;
Заноглина (с.) — 268, 289;
Заовине — 301;
Засливље — 448;
Зборна Гомила (с.) — 358;
Звирњача (код Купреса) — 337;
Зворник — 14, 15, 440, 511;
Згон (с.) 131, 152, 175, 186;
Згоњанин Жарко — 29, 115, 116, 279;
Згоњанин Милан — 23;
Згоњанин Михајло — 94;
Зделари — 111;
Зебе — 81;
Зеленгора — 193, 319, 323;
Зелен-Долац (код Ливна) — 395;
Зеница — 106, 328;
Земун — 265;
Зец Гојко — 94, 95;
Зец Милош — 93;
Зец Мирко — 93;
Зец Михајло — 275;
Зец Планина — 324, 329, 331;
Зечевић Војо — 252;
Зијамет (Зјамет) — 315, 394, 417, 434;
Златар (с.) — 448;
Злокапа Милош — 93;
Злосело (с.) — 240, 241, 246, 252, 258, 288, 488;
Змијање — 185;
Зовик (код Пазарића) — 339;
Зона трећа оперативна Славонска — 224, 225;
Зона прва оперативна Хрватска — 122, 124, 138, 139, 243, 291, 296;
Зона трећа оперативна Хрватска — 224, 280;
Зона четврта оперативна Хрватска — 31, 32, 62, 67, 100, 102, 117, 136, 149, 180, 219, 255, 256, 259;
Зорановићи (с.) — 422;
Зорић Милан — 159, 216, 234, 239;
Зорић Раде — 160;
Зрин — 384, 390;
Зрнић Богољуб — 275;
Зрнић Драгутин — 275;
Зрнић Славко — 272, 273, 280;
Зубер Васо — 175;
Зукановић (љекар) — 108, 189;

И

Ивазовићи — 337, 506, 507;
Иван (пл.) — 308, 320, 325, 339, 341, 349, 354, 442;
Иван Седло — види Иван Планина;
Ивановић Миле — 94;
Ивановић Симо — 273;
Ивануш Франц — 46;
Иванчићи — 392, 393;
Ивањска — 69, 70, 366, 367;
Ивић Ратко — 95;
Ивојевић Омер (домобран) — 507;
Игман (пл.) — 39, 195, 305, 306, 319, 320, 323, 338, 341, 348, 458;
Изачић (с.) — 266;
Изгори — 358, 359;
Илић Павле — 199, 230, 244, 247;
Илица (пл.) — 81, 220;
Илица (код Сарајева) — 304, 320;
Илица (код Санског Моста) — 376;
Иловача — 495;
Имамовић Јусуф — 94, 96;
Имљани (с.) — 330, 394;
Инач (пл.) — 325, 327, 341, 345, 401, 403;
Исер (генерал) — 522;
Исјек (с.) — 81;

Ј

Јабланац (код Бања Луке) — 468;
Јабланица (код Бос. Новог) — 34, 54, 324;
Јабука — 494;
Јаворик — 446;
Јаворник (код Коњица) — 354;
Јаворњача — 401;
Јаворовача — 346, 419, 424;
Јадовник (брдо) — 81;
Јажићи (код Калиновика) — 337;
Јазбец Драгутин — 365;
Јазовац (с.) — 273;

Јајце — 104, 105, 106, 129, 132, 137, 146, 169, 170, 178, 221, 230, 231, 232, 233, 251, 252, 264, 269, 271, 282, 292, 294, 301, 302, 303, 304, 307, 313, 314, 315, 321, 397, 398, 429, 430, 432, 437, 439, 457, 460, 487, 488, 489, 491, 498;
Јајчанин Марко — 273, 276;
Јакић Велимир — 143, 182;
Јаковљевић Јован — 95;
Јаковљевић Мићо — 92;
Јаковљевић Остоја — 273, 276;
Јакшић — 381;
Јакшић Јожеф — 399;
Јамена — 510;
Јандрић Стипе — 375;
Јанкес Грга — 189, 190, 226, 279, 297;
Јанковић Алекса 274;
Јанчић (партизан) — 26;
Јањ (предео) — 264, 304, 313, 315, 394, 397, 398, 425, 429, 492;
Јањ (пл.) — 301, 342, 421, 424, 457;
Јањ (р.) — 305;
Јања — 105, 268;
Јарице (с.) — 330;
Јасен (с.) — 317;
Јасен (на планини Деветак) — 337;
Јасеновац (код Босанске Градишке) — 188, 321, 365;
Јасеновац (код Сребренице) — 333;
Јауковић Војин — 223;
Јахорина (пл.) — 320;
Јашикова Вода — 364;
Јевђевић Добросав (четник) — 350, 494;
Једовник (к. 1530) — 12;
Језера (код Козлука) — 511;
Језеро (код Јајца) — 169;
Јелача Мухарем — 435;
Јелашца (код Фоче) — 337;
Јелеч (код Фоче) — 192, 458, 494, 495, 500;
Јелисавац Бранко — 95;
Јелисавац Милан — 95;
Јелић Лука — 93;
Јеловац (Г. и Д.) — 16, 75, 189, 483;
Јеловица Иван (домобран) — 389;
Јелчић Тадија (домобран) — 395;
Јерић Стојан — 94;
Јовановић Арсо — 65, 104, 178, 181, 198;
Јовић Душан — 122;
Јовичевић Нико — 193;
Јокић Ђока — 126;
Јокић Обрад — 274;
Јоховица — 67;
Јошавица (с.) — 381;
Јошавка — 273;
Јошева (код Добоја) — 521;
Југовића Брдо — 16, 387, 388, 390;
Јунгић Марко — 153;
Јунузовића Кула — 67, 68;
Јусић Шабан — 316;
Јутрогошта (Г. и Д.) — 16, 27, 484;

К

Каблићи (В. и М. код Ливна) — 143, 157;
Кадина Вода — 376;
Кудињани — 365;
Кадић Разим — 499;
Казанци — 67, 217, 352;
Казмерићи — 491;
Какањ — 440, 441;
Калабић Адем — 187;
Калац (код Прозора) — 348;
Каледин Никола — 323;
Календари (с.) — 382;
Калесија (код Власенице) — 341, 406;
Калин (с.) — 104;
Калиновик — 191, 193, 425;
Камен (код Бос. Новог) — 54;
Камен (код Кључа) — 131, 140, 152, 166;
Каменик — 327;
Каменица (код Дрвара) — 9, 10, 81;
Каменски Андрија (усташа) — 375;
Каменско (код Славонске Пожеге) 375, 376;
Камичак (код Кључа) 234;
Каоштице — 431;
Капела — 7, 108, 235;
Капетановић Суљо — 359;
Карабеговић Осман — 32, 37, 44, 47, 58, 110, 122, 123, 125, 136, 291;
Каран (брдо) — 16, 17, 27, 59, 61, 80, 109;
Каран Драган — 92;
Каран Душан — 95;
Карановић Ђуро — 12;
Карановић Никола — 58, 64, 117, 149, 203, 277;
Карановић Стеван — 10;
Карић Хуса — 501;
Касиндо — 317, 318, 334;
Кастмилер Стјепан — 437;
Катина (код Јајца) — 231;
Катић Душан — 275;
Катунска Нахија — 249;
Каурин Мика — 280;
Качавенда Стојан — 94;
Качар Светко — 94;

Кеменовић Стјепан — 315, 316;
Керкез Милан — 159;
Керовић (четник) — 379;
Кесар Сава — 26, 27;
Кесић Гојко — 95;
Кесић Михајло — 94;
Кесић Саван — 94;
Кесићи (с.) — 208, 260, 266;
Кестенар — 120;
Кецман Дмитар — 95;
Кецман Јово — 95;
Кецман Милутин — 95, 260, 298;
Кецман Перо — 95;
Кијево — 305, 318, 320;
Кик — 513;
Килавац — 48;
Кисељак — 322, 325, 326, 327, 345, 404;
Кладањ — 512;
Кладуша (Г. и Д.) — 138, 291;
Клакар — 516, 517;
Клајнхапл (љекар) — 127;
Клашнице (с.) — 283;
Клековци (с.) — 385;
Клобучари — 25;
Клуз Фрањо — 45, 376;
Клупе (к. 433) — 364, 367, 368;
Кљевци — 235;
Кључ — 18, 85, 122, 125, 130, 136, 137, 138, 140, 141, 151, 152, 153, 154, 156, 158, 159, 166, 173, 174, 175, 176, 185, 186, 200, 201, 208, 209, 210, 211, 216, 218, 219, 220, 227, 228, 234, 263, 269, 292, 293, 347, 364, 370, 469, 470, 475;
Кључец (домобрански официр) — 503;
Кмур (код Фоче) — 330, 348;
Кнежевић Бранко — 94;
Кнежевић Свето — 94;
Кнежина — 455, 506, 507;
Кнежица (с.) — 17, 26, 59, 189;
Кнежпоље — 387;
Книн — 13, 117, 158, 168, 206, 208, 209, 217, 219, 261, 266;
Кобаш — 130;
Кобила (код Вилића Гумна) — 178;
Кобиља Глава — 403;
Ковачевић Ђоко — 274;
Ковачевић Јожа — 138;
Ковачевић Митар — 125, 152;
Ковачевић Раде — 95;
Ковачевић Сава — 196, 197;
Ковачићи — 143;
Козара (пл.) — 16, 18, 21, 27, 28, 29, 30, 33, 38, 45, 54, 59, 61, 66, 69, 73, 74, 76, 79, 106, 107, 109, 116, 119, 124, 129, 132, 135, 137, 139, 140, 157, 174, 183, 187, 189, 212, 224, 225, 264, 273, 278, 279, 283, 284, 285, 297, 298, 372, 374, 376, 380, 384, 387, 412, 427, 465, 466, 467, 473, 474, 481, 483;
Козарац — 70, 187, 189;
Козила (код Пљевских Подова) — 10, 11, 144, 304, 342;
Козја Глава — 384;
Козлук (с.) 511;
Козљен (код Трнова) — 337;
Кокоча — 510;
Колак Руди — 91;
Коливрет (код Прозора) — 348;
Колонија-Дубрава — 375;
Колудер (партизан) — 39;
Колунско Брдо — 322;
Комарево (Г. и Д.) — 381;
Комин — 355;
Комненић Петар — 193;
Комоговина — 381 390;
Коморницки Александар — 95;
Коњиц — 39, 90, 99, 307, 308, 321, 322, 323, 324, 330, 331, 348, 354, 357, 395, 396, 397, 404, 442, 445, 446, 447, 448, 451, 452;
Коњска Глава — 217;
Коњске Воде — 330;
Коњух (пл.) — 501;
Копања (име) — 95;
Копривница (код Купреса) — 436, 455, 463;
Копривно — 455;
Копчић — 398;
Кордун (предео) — 138;
Корита (код Бос. Грахова) — 12, 81, 208;
Корићна — 155, 156, 157, 209;
Корјеново — 235;
Которац (Г. и Д.) — 317, 327;
Кос Душан — 188;
Косово Поље — 117;
Косанић Гојко — 94;
Костадиновић Вељко — 96;
Костајница (код Острошца) — 330;
Костајница — 52, 59, 66, 73, 119, 124, 132, 135, 188, 189, 297, 381, 385, 391;
Костић Живојин — 355;
Костић Илија — 252, 256;
Костопеч Мато — 361;
Костреши (с.) — 384;
Котле Никола — 148, 149, 202, 203, 212;
Кошак Јосип — 435;
Кошари (с.) — 48;
Крабања (пл.) — 501, 512;

Краљ Стојан — 227;
Краљ Тривун — 93;
Краљевић Божо — 437;
Краљево Поље — 341;
Крамек Перо — 379;
Крањчићи — 348;
Красуље (с.) — 293;
Кратић Мато — 328;
Крбљине — 305;
Крезлук — 429;
Крезовић Гојко — 322, 454;
Крешево (с.) — 194, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 340, 341, 345, 401, 403, 404, 423, 459, 461;
Крива Јелика — 432;
Криваја (р.) — 414;
Крива Ријека — 16;
Крижанић (домобрански официр) — 198;
Криж — 267;
Крмари — 318;
Крнета Љубан — 275;
Крња Јела — 85;
Крњин — 76;
Крошњата — 177;
Крстац (голиски) — 328;
Крстичевић Петар — 361;
Крстуловић Вицко — 102;
Крупа (на Врбасу) — 376;
Крупац (код Сарајева) — 338;
Крупљанин Бошко — 257;
Крупљанин Јово — 275;
Крухари (с.) — 371, 375;
Крушевци (код Кнежине) — 507;
Крушковац (код Бос. Дубице) — 8, 26;
Крушчица (р.) — 348;
Крушчица (код Јајца) — 432;
Кршље (с.) — 111, 112, 121;
Кузмановић Раде — 275;
Кујавче (с.) — 403;
Кукавица Гојко — 188;
Кукић Михајло — 94;
Кукић Раде — 274;
Куково (код Кључа) — 236;
Кукоч Ивица — 102;
Кукрика Милорад — 274;
Кукурузари (с.) — 381, 384;
Кула (Фазлагића) — 140;
Куленовић Скендер — 189;
Кулско Брдо (код Бос. Новог) — 33, 44, 52;
Кулунџија Бранко — 96;
Кулунџија Петар — 93;
Куљани (с.) — 25, 26;
Кумбаруша (предео) — 368, 369;
Купрес — 49, 65, 90, 100, 132, 142, 144, 170, 171, 178, 179, 182, 222, 223, 228, 229, 240, 241, 242, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 255, 256, 258, 264, 268, 270, 271, 281, 282, 288, 289, 290, 303, 304, 306, 313, 314, 322, 341, 342, 395, 425, 439, 456, 461, 462, 463, 487, 488, 489, 492, 497, 498, 502;
Купрешко Поље — 240, 241, 264, 268, 281;
Курића Пољана (код Купреса) — 342;
Кутања — 232;
Кутањац Станко (четник) — 315, 394;
Кутлеша Иван (домобран) — 446;
Кушић Милинко — 106, 129;

Л

Лазаревић Мирко — 95;
Лазаревић Петар — 95;
Лазе — 511;
Лазић Лазо — 8;
Лазић Љубан — 275;
Лајшић Јован — 93;
Ламовита — 70, 73, 74;
Латинчић Ратко — 273, 275;
Лауданов Шанац — 34, 44;
Лебреница — 33;
Леви др Мони — 46, 47, 112, 119, 138, 151, 204, 205;
Ледићи — 305, 318, 319, 320, 323, 337, 355, 442;
Лекић Данило — 198;
Лепеница (р.) — 272, 284, 320, 325, 326, 340, 401, 403;
Лепеница (Г. и Д.) — 365;
Летованци — 380, 381;
Ливањско Поље — 67, 90, 209;
Ливно — 90, 100, 109, 142, 143, 148, 149, 156, 161, 166, 175, 179, 180, 181, 198, 199, 202, 206, 207, 208, 209, 211, 217, 218, 220, 222, 226, 259, 304, 306, 314, 322, 323, 324, 331, 341, 395, 417, 435, 439, 456, 461, 490, 492;
Лигат (с.) — 417;
Лика — 136, 138;
Липа — 48, 326, 327;
Липјак — 519;
Липник — 46, 111;
Липовац — 273;
Липовљани — 376;
Лиса (пл.) — 340;
Лисина — 85;
Лисичићи — 356, 446;
Личани (с.) — 386;
Личина Дмитар — 257;
Личина Митар — 95;

Личко Петрово Село — 266, 267;
Ловча — 381;
Локвари — 292;
Локве (с.) — 353;
Лопаре — 377, 379;
Лотине — 384, 385;
Луг — 177;
Лука — 208, 260, 266, 328;
Лукач (мост) — 445;
Лукач Богдан — 93;
Лукач Симо — 93;
Лукач Стево — 93;
Луке (с.) — 331, 403, 417;
Лукетић Никола — 108, 187;
Лукић (генерал) — 324, 332, 349, 393, 407, 408, 432;
Луковац — 318, 355, 442;
Лукшић (домобрански официр) — 473, 474;
Лупоглав (пл.) — 181, 451;
Лусниħ — 143;
Луче — 453;
Лушци Паланка — 376, 467;

Љ

Љевар Јосо — 92, 257;
Љесковац — 267;
Љубија — 29, 70, 73, 79, 115, 119, 124, 137, 150, 183, 187;
Љубија Рудник — 150, 264;
Љубина (предео) — 494;
Љубина (пл.) — 448;
Љубина (жељ. станица) — 393;
Љубина Пољана — 202, 217;
Љубиња (с.) — 193, 355;
Љубичић Миле — 222;
Љубнић (с.) — 420, 424;
Љубовчићи (код Пазарића) — 318, 338;
Љубогошће — види Љубогошта;
Љубогошта — 340, 500;
Љуботиња — 248;
Љубунци — 330, 331, 348;
Љубунчић — 143, 157, 179;
Љубушки — 84, 90, 99;
Љута (с.) — 447, 448;
Љутава (р.) — 370;
Љуша (с.) — 301, 302;

М

Маглај — 258;
Маглајци (с.) — 382, 383, 473;
Мажар Драго — 122, 153, 162, 203, 239, 294;
Мажар Јосип-Шоша — 8, 10, 45, 66, 107, 115, 123, 199, 237, 238, 280, 468;
Мажар Нада — 153;
Мазалица Цвијо — 92;
Мајдан (с.) — 268;
Мајевац (код Јајца) — 127;
Мајевица (пл.) 379, 406, 512;
Мајкићи (с.) — 130;
Мајкић Јапра — 28, 44;
Мајкиш Милош — 92;
Мајсторовић Милутин — 274;
Мајур (с.) — 380, 381;
Макарска — 353, 360;
Макљен — 347, 411, 419;
Мала Лисина (код Коњица) — 451;
Малешевина — 417;
Малешевци (с.) — 82, 202;
Малеш Драгутин — 273, 276;
Малешићи (с.) — 512;
Малибашић Млађен — 273, 276;
Малиновићи — 331;
Малиш Филип — 195;
Малкочевци — 322;
Малован (Г. и Д.) — 142, 268;
Мандић Тадија — 446, 448;
Мандра (код Соколца) — 459;
Манојловић Недељко — 268, 281;
Манола Срећко — 139;
Мањача (пл.) — 124, 136, 184, 185, 221, 263, 294;
Марин Душан — 273, 276;
Марин Младен — 92;
Марин Саво — 95;
Марини — 16, 59;
Маринковић Иво — 189, 190, 226, 279;
Маринковић Миле — 274;
Маринковци — 9, 10, 82, 202, 208, 266;
Марино Брдо (пл.) — 10;
Марић Игњат — 241;
Марић Симо — 274;
Маријка — 364;
Марјанац Раде — 50, 112, 128, 145, 147, 255, 256, 271, 282;
Марјановић До — 85;
Марјановић Јоцо — 94, 238;
Марјановић Микан — 92, 257;
Марјановић Урош — 94;
Марковић Блажо — 254;
Марковић Иван — 338;
Мартин Рудолф — 410;
Мартиновић Ратко — 221;
Марушић Ивица-Ратко — 7, 27, 29, 30, 45, 52, 67, 97, 154, 173, 186, 258;
Марчета Милош — 68, 102, 180;
Мастиловић Мирко — 192;
Матерић Илија — 7, 27, 29, 45, 53, 67, 97, 154, 173, 186;

Матијевић — 33;
Матовић Милосав — 104;
Мауровићи (с. код Високог) — 495;
Мацура Слободан — 206;
Мачково Село — 381;
Машићи — 273;
Медведњак (к. 1094) — 432;
Медић Јово — 153, 159;
Медна (с.) — 186, 294, 427;
Медњак — 108;
Међувође (с.) — 17, 75;
Међугорје — 130;
Меић Петар — 326;
Мејдан (брдо код Прозора) — 347;
Мејник — 348;
Мекторовић Лазар — 93;
Мерићи (с.) — 333;
Метковић — 361;
Метлић Душан — 252, 269;
Мећава Миле — 7, 274;
Мећава Петар — 238;
Меченчани (с.) — 384. 390;
Мијатовић Василија — 274;
Мијатовић Милорад — 8, 46, 67, 98, 120, 151, 164. 183, 184;
Мијановићи — 305, 338;
Мијић Остоја — 8;
Миланковић Перо — 187, 274;
Милановић Раде — 275;
Миле (код Јајца) — 170;
Милетић (четник) — 260;
Милешевић Миле — 46;
Милић Војин — 95;
Милић Станко — 108, 187, 225;
Милићи — 348, 455;
Милковац (пл.) 501;
Миловићи (с.) — 368;
Милојевића Брдо — 520;
Милошева Коса — 381;
Милошевић Свето — 105;
Миљатовић Радован — 188;
Миљевина (код Фоче) — 191, 192, 193, 500;
Миљевић Вид — 94;
Миљевић Илија — 159;
Миљевићи (с.) — 414;
Миљешевић Мирко — 95;
Миљковци — 512;
Миљуш (партизан) — 160;
Мирјанић Васо — 275;
Мирковац (с.) — 16, 75;
Мирковци (с.) — 388;
Мирнић Стојан — 275;
Мисије (брдо) — 12;
Мисирача Душан — 29, 38, 60, 69, 76, 79, 122, 151, 164, 183, 184, 189, 190, 279;
Миска Глава (с.) — 119, 120, 121, 150;
Митров Данко — 284, 285;
Митровић Стефан — 47;
Мићуновић Вукосава — 249;
Михаиловић Дража — 214;
Михалић Милан — 313;
Миханићи — 304;
Мичић Обрад — 378;
Мицић Есад — 273, 285;
Миши (с. код Ливна) — 142, 438;
Млаке — 347;
Млиништа — 399, 428, 490;
Мљечаница (р.) — 16, 17, 30, 75, 116, 383, 386, 388, 468;
Модро Око — 361;
Мокро (с.) — 320, 333, 340;
Мокроноге (код Дувна) — 334;
Момићи (код Метковића) — 361;
Морача Милутин — 10, 83, 91, 102, 117, 148, 149, 156, 158, 160, 168, 202, 203, 207, 210, 212, 218, 220, 228, 261, 262;
Мостар — 84, 307, 308, 317, 324, 330, 340, 341, 345, 354, 357, 363, 396;
Мотајица (пл.) — 272, 273, 284, 285, 365;
Моћевић Мирко — 317;
Моштаница (р.) — 384, 385, 386;
Мрак (усташки пуковник) — 60;
Мраковица — 29, 116, 119, 189;
Мракодол — 26;
Мратинићи — 326;
Мрачај (Г. и Д.) — 177, 223;
Мрђа Петар — 93;
Мрђебаре — 342;
Мркоњић Град — 11, 126, 129, 131, 136, 138. 153. 169, 221, 222, 227, 228, 230, 232, 233, 263, 264, 268, 269, 271, 286, 290, 293, 294, 295, 298, 314, 316, 347, 400, 488, 492, 503;
Мртвање (на Бјелашници) — 339;
Мрчин Колиба — 193;
Мугоша Шпиро — 247;
Муњиза Ђоко — 275;
Мурати — 17;
Муслимански Скочић — 512;
Мутић Миле — 93, 258;
Мушинићи — 104;

Н

Награђе — 9;
Нађ Коста — 21, 37. 57, 58, 123, 124, 126, 131, 136, 222, 239, 258, 263, 286. 293, 294, 295. 298, 428;
Налетић Стипан — 395;

Нановски Никола — 94;
Натинац — 267;
Невачка — 514;
Невесиње — 192, 355;
Неделишта — види Недјелишта;
Недјелишта (код Власенице) — 408, 455, 497;
Немет Брацо — 189;
Неретва — 360; 446, 451;
Нерић Бошко (четник) — 333;
Нешић Слободан (четник) — 417, 453, 494;
Николић Бошко — 273, 276;
Николић Гојко — 264;
Николић Станоје — 93;
Нилешевић Михајло — 93;
Нова Касаба (с.) — 341;
Новак (домобрански официр) — 376;
Новаковић (партизан) — 105;
Ново Село — 264, 268, 313, 342, 345;
Новска Планина (код Бос. Новог) — 111, 112, 120, 121, 150, 183;
Норин Кула — види Норинска Кула;
Норинска Кула — 361;

Њ

Њемачка — 60, 132, 135, 267, 279;

О

Обадуша (код Јајца) — 432;
Обајдин Славко — 96;
Обљај — 208, 260;
Оборци — 104, 397, 420, 421, 424;
Обрадовић Драгомир — 93;
Обућина Љубан — 94, 275;
Овчари (с.) — 308, 357, 445, 447;
Огулинац Фрањо-Сељо — 164;
Одред НОП баниски — 33, 53, 66, 137, 138, 243, 264;
Одред НОП бирчански — 334, 341, 418, 455, 460, 499, 504, 509, 513;
Одред НОП јајачки (Јајце) — 49;
Одред НОП калиновички — 318, 334, 338;
Одред НОП први крајишки — 29, 30, 33, 42, 43, 46, 52, 53, 54, 61, 63, 66, 67, 79, 98, 109, 111, 115, 119, 120, 122, 123, 124, 130, 132, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 148, 150, 156, 157, 158, 163, 182, 184, 186, 201, 203, 204, 211, 216, 219, 243, 261, 262, 264, 277, 294, 295, 296, 297, 371, 375, 467, 469;
Одред НОП други крајишки „Др Младен Стојановић" — 7, 8, 16, 21, 26, 29, 30, 33, 38, 41, 44, 45, 59, 61, 66, 67, 69, 79, 107, 109, 115, 119, 120, 122, 123, 124, 136, 137, 139, 140, 150, 163, 182, 184, 187, 189, 203, 204, 205, 224, 237, 273, 278, 285, 296, 365, 375, 465, 468, 473, 481;
Одред НОП трећи крајишки — 11, 18, 49, 100, 125, 126, 128, 130, 136, 144, 145, 146, 147, 169, 174, 186, 198, 208, 222, 230, 250, 255, 264, 268, 270, 281, 282, 288, 292, 307, 429, 436, 457, 461, 469, 488;
Одред НОП четврти крајишки — 224, 272, 273, 283, 284, 285;
Одред НОП пети крајишки — 9, 18, 31, 35, 36, 62, 87, 90, 100, 101, 102, 103, 106, 116, 124, 125, 130, 136, 137, 138, 139, 148, 149, 155, 156, 158, 165, 174, 186, 200, 204, 206, 207, 211, 217, 219, 221, 226, 259, 261, 263, 264, 265, 269, 276, 277, 287, 316, 394, 418, 423, 428, 435, 469;
Одред НОП шести крајишки — 31, 32, 87, 201, 221, 239, 259, 268, 269, 293, 296, 298;
Одред НОП ливањски — 334, 342, 396;
Одред НОП трећи лички — 220;
Одред НОП мајевички — 14, 15;
Одред НОП озренски — 15, 213;
Одред НОП Петрова Гора — 138;
Одред НОП сјеверно-далматински — 166, 206, 208, 209, 218, 219, 220, 260, 261, 264;
Одред НОП сјеверно-херцеговачки — 39;
Одред НОП славонски — 163;
Одред НОП херцеговачки — 177, 178, 191, 193, 196, 197, 330, 438, 457;
Озрен (пл. код Добоја) — 213, 214, 215;
Озрен (карта Бања Лука) — 284;
Озрен (пл. код Сарајева) — 320, 393, 507;
Округлица (с.) — 308, 342, 393, 402;
Олово — 240, 257, 488;
Олук (с.) — 418;
Ољача Вајо — 296;
Омарике (код Растичева) — 342;
Омиш — 360;
Оперативни штаб НОП и ДВ за Босанску Крајину — 7, 8, 9, 11, 18, 25, 29, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 40, 43, 44, 46, 47, 49, 51, 52, 54, 59, 62, 66, 67, 69, 79, 87, 92, 98, 99,

101, 103, 107, 109, 111, 112, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 130, 131, 132, 139, 140, 144, 145, 146, 148, 150, 151, 155, 157, 158, 161, 162, 163, 165, 169, 173, 174, 176, 182, 184, 187, 200, 201, 203, 204, 210, 211, 216, 218, 219, 221, 225, 227, 228, 233, 235, 236, 239, 243, 250, 255, 256, 259, 261, 262, 263, 265, 268, 272, 276, 277, 278, 281, 282, 283, 286, 287, 291, 292, 293, 295, 297;
Оперативни штаб за Херцеговину — 39;
Орахова (код Бос. Дубице) — 370;
Ораховица — 304, 307, 342, 451;
Ораховљани — 294;
Орловачке стаје (код Ливна) — 333;
Осаница (с.) — 495;
Осијек — 225;
Османлије — 240, 488;
Осмићи — 301;
Осојница — 327;
Осредци — 260;
Остојић Мићо — 95;
Остојићи — 305, 337;
Острожац (код Коњица) — 39, 323, 354, 356, 357, 423, 446;
Острожница (с.) — 98;
Отока — 98, 111, 138, 163;
Отомаљ — 304, 342;
Отпочиваљка (с.) — 284;
Отрић (с.) — 217, 220;
Оџак — 513;
Оџаци (код Калиновика) — 458;
Оштрељ (код Дрвара) — 210;

П

Павелић др Анте — 41, 176, 186;
Павић Јово — 13, 86, 91, 103, 116, 118, 159;
Павић (оружнички пуковник) — 302, 328, 345;
Павичићи — 492;
Павлић Никица — 189, 190;
Павловић Драга — 417;
Павловић Ристо — 417;
Пазарић — 307, 308, 318, 319, 320, 323, 325, 339, 340, 341, 357, 461;
Пакрац — 225, 375;
Паланка (код Санског Моста) — 234;
Паланчиште — 16, 17;
Пале — 497, 498, 500;
Палеж — 237;
Панино Брдо — 385;
Панчево — 265;
Папић Бранко — 95;
Папић Радован — 242;
Папо Изидор — 242;
Папратница (Г. и Д.) — 333, 338, 458;
Папрача (с.) — 460, 501;
Парађин Риста — 508;
Пасагић Бошко — види Пашагић Бошко;
Пастирево — 25, 27;
Патрија (код Јутрогоште) — 16, 17, 387, 389, 468, 481;
Пашагић Бошко — 94, 257, 258;
Пашина П. (у Зеленгори) — 330;
Пашић Саво — 275;
Пашкина Кава — 325, 326, 327, 401, 403;
Пеза Љуба — 360;
Пеза Мате — 360;
Пекић Владо — 187;
Пекић Мирко — 108;
Пељешац — 353;
Пепић Рајко — 188;
Перовић Лепа — 47, 124;
Перуничић Миле — 143;
Перчевић (генерал) — 415;
Петковац (код Благај. Реке) — 26;
Петковци (с.) — 383, 384, 386;
Петрића — 124, 297, 384;
Петрова Гора — 264;
Петровић Ђуро — 248;
Петровић Љубомир (четник) — 377;
Петровић Радован — 275;
Петрово Врело (код Гламоча) — 322;
Пећанац Никола — 159;
Пећи (с.) — 12, 81, 216;
Пеуље — 9, 67, 68, 180, 208, 209, 260;
Пецка (заселак) — 294, 427;
Печенци (с.) — 208, 260;
Печине (к. 540) — 511;
Пидриш — 64, 65, 177, 178;
Пијаде Моша — 88;
Пилећи Кук — 202;
Пилиповић (партизан) — 26;
Пилиповић Раде — 94;
Пиљагић Душан — 274;
Пискавица (с.) — 21, 364;
Пихлице (с.) — 507;
Пјеновац — 431, 505, 506, 514, 515;
Плавно — 219;
Плазеница (В. и М.) — 244, 251, 252, 256, 258, 288;
Пламенице — 130;
Планиница (код Јутрогоште) — 16, 17, 29, 75, 107;

Племић Божо (четник) — 333;
Плечевић Чеда — 355;
Плива (р.) — 231, 303, 427;
Плина (с.) — 361;
Плоча (код Власенице) — 333, 334, 348;
Пљева (с.) — 10, 11, 49, 50, 171, 253;
Пљевља — 248, 249;
Пљевски Подови — 10, 11, 18, 303, 342;
Побрежје — 150, 163, 375;
Погана Главица — 229, 241, 246, 288;
Поглеђево (с.) — 17, 75, 381;
Погорелица (пл.) — 341, 345;
Подаца (код Макарске) — 360;
Подбрежје — 371;
Подвитез (с.) — 497;
Подволујак — 414;
Подгорија (предео) — 18;
Подградина — 143;
Подградци (Г. и Д.) — 108, 189, 466;
Подивићи — 317;
Подмилачје — 231;
Подновље — 513, 519, 520;
Подобзир (с.) — 305;
Подовићи (код Сарајева) — 334;
Подорашац — 356, 445, 447;
Подстога — 414;
Подхум (код Ливна) — 143, 199, 458;
Подшејковац — 408, 420;
Полексић Момчило — 48, 223;
Полић Милош — 227;
Полуговац (мост) — 73, 108;
Пољанац Бранко — 199;
Поље (Г. и Д.) — 447;
Пољица — 451;
Помол — 48, 447, 448;
Понор (р.) — 347;
Попина (В. и М.) — 206, 209, 220;
Поповић Јово — 273, 276;
Поповић Милорад — 184, 274;
Поповићи (код Зелиња) — 491;
Поповићи (код Гламоча) — 10;
Посавад Антон — 409, 505;
Посавље — 413;
Посушје — 438;
Поток (код Ливна) — 143;
Потоци — 399, 490;
Поуње (предео) — 243;
Похарино Брдо — 17;
Православна Јасеница — 46, 203;
Православни Агићи — види Агићи;
Православни Скочић — 511;
Пралица Тривун — 95;
Прањић Пејо (домобран) — 407;
Превала — 304, 395;
Превија (к. 372) — 289;
Превила (код Устиколине) — 492;
Предић Перо — 96;
Предојевић Ђурин — 46, 235;
Прекаја — 11, 209, 220, 399;
Прењ Планина — 357, 451;
Преодац — 399, 490;
Пресјеница (код Трнова) — 318, 499;
Прибељци — 305;
Прибиловци (код Чапљине) — 353;
Прибитковићи — 414;
Прибој — 511;
Привилица — 266;
Придворица — 422, 507;
Придворци (код Прозора) — 330, 348;
Приједор — 16, 34, 52, 59, 61, 70, 74, 79, 80, 107, 108, 115, 116, 119, 132, 135, 137, 148, 163, 183, 187, 188, 189, 279, 366, 367, 372, 465;
Прилука — 143, 157, 179, 490;
Присап — 143, 157, 179;
Присоје (код Ливна) — 142, 143, 417, 438, 490;
Прљуговац — види Полуговац (р.);
Прозор — 64, 65, 84, 90, 99, 128, 194, 270, 321, 322, 325, 328, 329, 330, 331, 346, 347, 348, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 404, 410, 411, 418, 419, 423, 427, 439, 461, 490;
Прокошко Језеро — 401;
Пролог — 179, 490;
Просара Планина — 189, 374, 376, 466;
Просјек — 342;
Просјечени Кук — 10;
Прохаска (домобрански официр) — 306;
Прпа Владо — 100;
Прскалове стаје — 178;
Пруди — 231, 457;
Прусац (код Бугојна) — 146, 398, 429;
Прусци (с.) — 73, 105;
Прхово — 153, 186;
Псуњ (пл.) — 225;
Пудин Хан — 130, 140, 141, 152;
Пујашка кућишта — 381;
Пурачић (с.) — 414;
Пуцар Ђуро-Стари — 47, 110, 123;
Пуцар Стеван — 266;
Пуцари (с.) — 189;

Р

Раван (Семберија) — 14;
Равна Гора — 301, 302;
Равни Гај — 7, 21, 29, 59, 107, 108;
Равно — 104, 268, 490;
Радић Владета — 187;
Радић Милорад — 275;
Радловићи (с.) — 81;
Радман Милан — 285, 369;
Радомировац — 107;
Радосавска (предео) — 366, 369;
Радош (оружнички официр) — 320, 393, 509;
Радошевић Лазар — 168, 220;
Радуловићи — 366;
Радуша Планина — 65, 420, 424;
Раћеновић Душан — 10;
Раилић Миле — 187;
Рајловац — 323;
Раказ Бранко — 274;
Ракитница (ј.и. од Бјелашнице) — 318, 355, 422, 442;
Ракитовача — 368, 369;
Ракова Нога — 327;
Раковац (с.) — 284;
Раковица (код Слуња) — 189;
Рама — 314, 323, 324, 348, 356, 427;
Раманово Брдо — 381;
Рамићи — 167, 173, 174, 176;
Ранковић Александар — 198;
Рапта — 451;
Расно — 326, 327;
Растичево (Г. и Д.) — 166, 242, 424;
Растичевско Језеро — 313;
Растова Главица (к. 759) — 9;
Растово (код Травника) — 346, 347, 419, 476, 477, 499;
Растошница — 511;
Ратково (Г. и Д.) — 186, 263, 269, 428;
Рауш Стево — 61, 92;
Рацановић Рајко — 275;
Рачић (четник) — 15;
Раштелица — 319, 320, 322, 339, 341;
Рејизовићи — 130, 140;
Реповица — 446, 447, 448;
Ресан Драгољуб — 272, 274;
Ресан Симо — 274;
Ресановци — 9, 12, 81, 85;
Речице — 456;
Рибић — 267;
Рибник (Г. и Д.) — 18, 85, 86, 145, 148, 175, 185, 263, 269, 428;
Рибница (код Какња) — 457;
Ријека (р.) — 348;
Рилић (с.) — 268, 289, 304;
Рипач — 124, 138;
Ристић Цвијо — 274;
Рицијаш Јосип — 323;
Рогатица — 317;
Рогој — 427;
Рогољи — 233;
Рогосија (пл.) — 505;
Рогоушићи (код Мокрог) — 340;
Родић Живко — 92;
Родић Миле — 298;
Родић Славко — 50, 68, 83, 91, 100, 102, 103, 110, 185, 212, 239, 291, 297;
Роквић Мане — 266;
Романија (пл.) — 330, 333, 492, 508;
Рудице — 111, 112, 150;
Ружичић Бојан (четник) — 406;
Руишка (В. и М.) — 67, 277;
Рујани (Г. и Д.) — 180;
Рукавина Анте — 160;

С

Сава (р.) — 14, 136, 139, 224, 225, 273, 284, 297;
Савановић Стево — 93;
Савићево Брдо — 519, 520;
Сајковић (с.) — 67, 82;
Сакан Мирољуб — 145;
Саламићи — 367;
Самарџија Стево — 46;
Сана (р.) — 26, 27, 29, 30, 33, 34, 38, 52, 53, 79, 80, 85, 121, 130, 132, 135, 137, 154, 173, 186, 234, 235, 369, 372;
Саница (Г. и Д.) — 119, 122, 130, 135, 136, 141, 152, 153, 154, 173, 174, 175, 176, 185, 186, 200, 201, 208, 209, 211, 218, 263, 293, 469, 473, 474, 475;
Саница (р.) — 154, 173, 186, 234;
Саничанин Здравко — 94;
Сански Мост — 29, 53, 115, 119, 135, 137, 141, 148, 152, 161, 163, 183, 185, 216, 218, 221, 227, 234, 235, 263, 264, 265, 269, 292, 366, 368, 369, 371, 374, 467, 470, 473;
Санџак (с.) — 249;
Сарајево — 39, 84, 301, 303, 304, 305, 308, 315, 317, 320, 323, 325, 341, 345, 354, 357, 363, 392;
Сарачица — 368;
Сарићи — 208;
Сарчевић Ђокан — 214, 215;
Сасина (предео) — 221, 371;
Сацак Васо — 92;
Сашевци — 505;
Св. Петка (код Коњица) — 323;
Сводна — 27, 33, 73, 464;
Своња Милош — 92;

Седра (код Мокрог) — 459;
Секулић Бранко — 275;
Семешница (код Д. Вакуфа) — 418;
Семизовац — 320, 393, 420, 494;
Сердар Мирко — 275;
Сидран Ибрахим — 435, 454;
Симатовић Рађен — 188;
Симурдић Петар — 93;
Сињ — 180, 308, 353;
Ситница — 185, 228, 263, 286, 292, 293, 298, 376;
Скакавац (код Бос. Петровца) — 85, 86, 166, 202, 277;
Скакавац (водопад код Сарајева) — 333;
Скакавци — 104, 315, 394, 417;
Скела (код Јајца) — 231;
Скендер — види Скендер Вакуф;
Скендер Вакуф — 284, 330;
Скључани (с.) — 385;
Скопље Поље (код Бугојна) — 178;
Скочај — 266;
Скробић Милан — 275;
Слабиња — 26;
Славићи — 368;
Славонија — 136, 164, 224, 273, 279, 280, 285, 290, 297, 374;
Сладојевић Вид — 175;
Слатина — 105, 283;
Смерделец — 387, 388, 390, 483;
Смољани — 166;
Смрчани — 143;
Соколац — 193, 340;
Соколово (Г. и Д.) — 131, 153, 186, 263, 269;
Сола (домобрански официр) — 475;
Спасојевић Цветко — 333;
Сплит — 362;
Спреча (р.) — 413, 414;
Србија — 354, 356, 379, 412;
Сребреница — 417;
Средел (к. 370) — 16, 387;
Средње (код Сарајева) — 392, 494, 498;
Средојевић Стево — 92;
Српска Јасеница — види Православна Јасеница;
Ставањ (код Вишеграда) — 431;
Стакић др Бранко — 214, 215;
Стамболија Илија — 93;
Станић Драгутин (Драган) — 94, 112;
Станић Срђан — 138;
Станишљевић Пиљо — 187;
Стара Гора — 317;
Стара Ријека — 29, 135, 371;
Стари Брод — 431;
Стари Мајдан — 119;
Старина (код Немиле) — 495;
Старо Село (карта Костајница) — 384;
Степен (с.) — 352;
Стефановић Радмило — 275;
Стефановић Светислав — 197, 242;
Стијак Цвијо — 273, 276;
Стипетић (домобрански официр) — 452;
Стишовић Обрад — 17, 29, 38, 45, 60, 61, 69, 76, 79, 80, 109, 116, 122, 123, 138, 140, 190, 279;
Стјењани — 86;
Стог (с.) — 214;
Стожер (В. и М.) — 223, 229, 245, 246, 251;
Стожиште — 11, 81, 202, 208, 260, 266;
Стојаковић Лазо — 93;
Стојаковић Миленко — 15;
Стојановић Лука — 188;
Стојановић Стојан — 94;
Стојнић Вељо — 46, 47, 98, 120, 123, 173;
Стојнић Перо — 273, 276;
Стојнић Славко — 92;
Стојчићи — 326;
Столац — 307;
Стопића Кошара — 182;
Стражбеница — 289;
Стригово — 74;
Стрижански Мост — 24;
Стрмица — 32, 158, 161, 200, 202, 206, 209, 211, 217, 219, 220, 261, 266;
Стројица (с. у Јању) — 11, 12, 305, 323, 331;
Стругар Нико — 246;
Стругови — 224;
Струпнић — 143;
Студена Врела — 438, 490;
Ступар Вајо — 224, 285;
Ступар Васкрсије — 127;
Ступар Мишо — 188;
Суботић Драго — 274;
Суваја — 222;
Суво Језеро — 104;
Сулејмановићи — види Османлије;
Сурлан Душан — 92;
Суха (с.) — 192;
Сухача (код Санског Моста) — 29, 34, 51, 67, 70, 73, 111, 124;
Сухача (код Ливна) — 143;

Сухача (код Бос. Новог) — 111, 112, 115, 119, 135, 137, 150, 182, 183;
Сухово (с.) — 342;
Суховрх — 81, 182;
Сушица — 454;

Т

Табла (к. 315) — 120;
Тадић Остоја — 274;
Тадић Симо — 159, 277;
Тадић Стипан — 316;
Талићи — 368:
Танасић Данило — 333;
Тањга Дане — 267;
Таревци — 414;
Тарчин — 317, 318, 319, 325, 337, 339, 401, 403;
Татовић Душанка — 105;
Татурагић Божо — 285;
Тврда Вода — 451;
Твртковић Анђелко — 328;
Телетина Анђелко — 460;
Тенцер Шиме — 410;
Терзић Велимир — 197;
Тимарац Ђуро — 274;
Тисовица (код Коњица) — 357, 451;
Тихомишље — 65;
Тица Милош — 8, 9;
Тичево — (В. и М.) — 9, 67, 80, 82, 149, 210;
Тичићи (брдо) — 85;
Тишковац (Г. и Д.) — 260, 266;
Тодић Цвијетин — 214, 215;
Тодоровић Воја 119, 154;
Тодоровић Ђуро — 105;
Тома (дом. оф.) — 462;
Томаш Васо — 187;
Томашевића Град — 130, 140, 151, 152, 175;
Томина — 234;
Томислав Град — види Дувно;
Томић Раде — 94;
Томић Станко — 313;
Топаловић Душан — 105;
Топчић — 402;
Торбица Милан — 273, 275;
Тошић Миодраг — 105;
Травник — 48, 64, 65, 104, 105, 106, 137, 178, 264, 268, 269, 282, 317, 321, 325, 326, 328, 331, 332, 346, 347, 348, 349, 397;
Трбушће — 330, 348, 453;
Требава — 213, 214, 215;
Требевић (пл.) — 320;
Требиње — 352, 354, 359;
Требичина — 193;
Требишево — 313, 334;
Требуље — 330, 331;
Трескавица (пл.) — 194, 330, 341;
Тривуновић Милош — 274;
Тривунчић — 171;
Трикић Гојко — 95, 257;
Тринки Алберт — 30, 45, 110, 118, 125, 155;
Трнинић Ђука — 188;
Трнинић Милан — 84, 90, 160;
Трнићи — 414;
Трнова (с.) — 163, 371;
Трново (код Сарајева) — 305, 306, 318, 320, 323;
Трскавица (к. 2024) — 328;
Трстенац — 375;
Трубар (код Дрвара) — 260;
Тубин Вељко — 95;
Тубића Брдо — 17;
Тубић Бранко — 153, 274;
Тубић Миле — 92;
Тузла — 14, 15, 317, 377, 513;
Тука Стјепан — 421;
Тукић Остоја — 274;
Турија (код Коњица) — 451;
Тушила — 318;
Тушница (пл.) — 395;

Ћ

Ћопић Бранко — 47;
Ћосовић Рамадан — 326;
Ћусине — 235, 304, 307, 342;
Ћућуз — 226;

У

Угарци — 260;
Угљеник — 511;
Уилица — види Илица пл.;
Улобићи — 318;
Ум — 385;
Уметић (с.) — 384;
Умичевић Зага — 224, 280, 285;
Умољани — 318, 355, 356, 442, 497, 498;
Умчани — 305;
Уна (р.) — 22, 23, 24, 33, 34, 52, 98, 211, 243, 264, 265, 266, 291, 385;
Урамовци — 383;
Урија — 398;
Ускопље — 304;
Усора — 413;
Устиколина — 494, 500;

Ф

Фојница — 48, 325, 328, 329, 345, 404, 423;

Форкапа Никола — 225, 374;
Фоча 192, 193, 317, 322, 330, 354, 355, 356, 425, 458, 492, 494, 496, 500;
Францетић Јуре (усташки пуковник) — 461;

Х

Хадровци — види Хајдеровци;
Хазарић (четник) — 153;
Хајдеровци — 16, 17, 385, 483;
Хамовић Раде — 191, 195;
Хан Кола — 292, 295, 366, 367, 376;
Хан Пијесак — 333, 334, 341, 348, 496;
Хан Плоче — 178, 325;
Хан Шединац — 301, 305;
Хасићи — 130;
Хатинац — 267;
Хаџићи (код Сарајева) — 319, 339, 340, 341, 414, 423, 458;
Хаџићи (код Кључа) — 130, 325;
Хаџовић Шућрија — 359;
Хашани — 44;
Хвар — 353;
Хере (с.) — 331;
Херцеговина — 191, 192, 332, 341, 349, 354, 363;
Хипавец Вили — 47;
Хипавец Нада — 47;
Хомоље — 357, 446, 447;
Хотић Месуд — 145, 147, 178;
Хочевар Антон 464;
Хрбљина (пл.) — 315;
Хрватска — 59, 138, 377, 378, 379;
Хрватска Костајница — види Костајница;
Хрген (хрватски генерал) — 306, 508;
Хрустово (код Санског Моста) — 234;
Хумачкић Мехмед — 396;
Хумићи — 130;

Ц

Цавтат — 304, 361;
Цазин — 138, 291, 297;
Цапарди — 441, 513;
Царево Поље — 170, 230, 231;
Цвијановићи (с.) — 414;
Цепрља Лако — 95;
Церска (код Нове Касабе) — 499;
Цетина (р.) — 67;
Цинцар (пл.) — 198, 333, 334, 342;
Цомић Фатима — 359;
Цомић Халил — 359;
Црквено — 85, 86, 131, 153;
Црљева Локва — 85;
Црна Вода — 235;
Црна Гора — 191, 192, 354, 356, 342, 397, 412;
Црна Ријека (код Мркоњић Града) — 169, 233, 269, 459;
Црнац (с.) — 9, 68, 210;
Црни Врх (код Фоче) — 456;
Црни Врх (код Купреса) — 289;
Црни Врх (код Коњица) — 355;
Црни Врх (код Сарајева) — 393;
Црни Луг — 82;
Цурић (домобран) — 314, 400, 417, 439, 490;

Ч

Чавник — 266;
Чађавица (с.) — 35, 150, 263;
Чајевац Руди — 365, 376;
Чаковица — 511;
Чапљик (к. 275) — 121;
Чапљина — 353, 362;
Чардачица — 241, 245, 246, 256, 257;
Частовићи — 130;
Чевљановићи — 393;
Чекић Перо — 275;
Чекићевац — 385;
Челар Здравко — 285;
Челебић (с. код Коњица) — 355, 451;
Челебић (код Ливна) — 143, 180, 259;
Челић (с.) — 236;
Челоња Рајко (четник) — 407;
Чељево (с.) — 362;
Чемерно (Г. и Д.) — 358;
Чета бихаћка Првог крајишког НОП одреда — 158, 159, 200;
Чета благајска — 270;
Чета босутска Трећег одреда Треће оперативне зоне — 510;
Чета вакуфска — 159, 200, 282;
Чета вођеничка „Ђурађ Пећанац" — 159;
Чета врточка — 159;
Чета вуковска — 281;
Чета грмечка — 224;
Чета прва Првог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 34, 92, 257;
Чета друга Првог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 257;
Чета трећа Првог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 34, 130, 257;

Чета четврта Првог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 34;
Чета друга омладинска Првог батаљона НОУ бригаде — 34;
Чета прва Другог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 257;
Чета друга Другог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 257;
Чета трећа Другог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 257;
Чета прва Трећег батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 258;
Чета друга Трећег батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 23, 26, 52, 258;
Чета трећа Трећег батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 25, 26, 27, 52;
Чста прва Четвртог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 26, 27, 52;
Чета трећа Четвртог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 25, 26, 52;
Чета прва Другог батаљона Прве херцеговачке НОУ бригаде — 240;
Чета прва Првог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 130, 165, 173;
Чета друга Првог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 34, 366;
Чета прва Другог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 34;
Чета друга Другог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 34, 257;
Чета трећа Другог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 34, 111, 112, 257;
Чета четврта Другог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 34;
Чета омладинска Првог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 34;
Чета прва Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 23, 27, 74;
Чета четврта Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 23, 27;
Чета ударна Трећег батаљона Другог крајишког НОП одреда — 130;
Чета прва Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 70;
Чета прва батаљона „Старац Вујадин“ Трећег крајишког НОП одреда — 180;
Чета друга батаљона „Старац Вујадин“ Трећег крајишког НОП одреда — 180;
Чета трећа батаљона „Старац Вујадин“ Трећег крајишког НОП одреда — 180;
Чета четврта батаљона „Старац Вујадин“ Трећег крајишког НОП одреда — 180;
Чета ударна Првог батаљона Трећег крајишког НОП одреда — 250;
Чета прва Четвртог батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда — 165;
Чета трећа Четвртог батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда — 68;
Чета четврта Четвртог батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда — 68;
Чета прва омладинска Трећег крајишког НОП одреда — 254;
Чета друга омладинска Трећег крајишког НОП одреда — 254;
Чета трећа омладинска Трећег крајишког НОП одреда — 254;
Чета четврта омладинска Трећег крајишког НОП одреда — 254;
Чета пета омладинска Трећег крајишког НОП одреда — 254;
Чета шеста омладинска Трећег крајишког НОП одреда — 254;
Чета ударна Трећег крајишког НОП одреда — 11, 18, 250, 253;
Чета прва Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 85, 86;
Чета друга Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 85, 86, 130;
Чета трећа Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 86, 200;
Чета четврта Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 85, 86;
Чета прва Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 166;
Чета друга Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 166;

Чета трећа Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 234;
Чета четврта Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 166;
Чета прва Трећег батаљона Петог крајишког НОП одреда — 9, 11, 82;
Чета друга Трећег батаљона Петог крајишког НОП одреда — 9, 10, 80, 81, 82;
Чета трећа Трећег батаљона Петог крајишког НОП одреда — 9;
Чета прва Четвртог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 165;
Чета трећа Четвртог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 165;
Чета трећа (каменичка) Ударног батаљона Петог крајишког НОП одреда — 165;
Чета друга Трећег батаљона Шестог крајишког НОП одреда — 294;
Чета прва козарска пролетерска — 272, 273;
Чета прва коњичког (Коњиц) батаљона — 356;
Чета крњеушка — 159;
Чета купрешка — 144, 146, 170, 171, 172, 240, 250, 251, 253, 255, 268, 281, 288, 455;
Чета малованска — 255, 270, 281;
Чета мањачка — 131, 294;
Чета прва батаљона „Пелагић" — 169, 170, 251, 253;
Чета друга батаљона „Пелагић" — 169, 170;
Чета трећа батаљона „Пелагић" — 169, 170, 253;
Чета четврта батаљона „Пелагић" — 169, 170, 253;
Чета ударна батаљона „Пелагић" — 170;
Чета петровачка — 131;
Чета пеуљска — 208;
Чета прњаворска — 283;
Чета прозорска — 177, 282;
Чета пролетерска за Босанску Крајину — 280;
Чета рилићка (доњовуковска) — 255, 270;
Чета друга Првог батаљона Треће санџачке бригаде — 142;
Чета прва Трећег батаљона „Соко" — 166;
Чета друга Ударног батаљона Другог крајишког НОП одреда — 465;
Чета црновршка — 283;
Чечава — 273;
Читлук — 387;
Чича Илија — 46;
Чичево — 359;
Чоболовић Никола — 93;
Чогличево — 21;
Чубрило Ђоко — 236;
Чук Никола — 275;
Чуклићи — 331;
Чуљка Никола (домобран) — 316;
Чупићи — 116;
Чуховић (с.) — 442;
Чуховићи — 356;

Ц

Цепи — 308, 442, 446, 447;
Циндићи — 454;

Ш

Шабанци (с.) — 337;
Шабићи — 318;
Шабља (к. 377) — 366, 367, 368;
Шамарица (пл.) — 380, 381, 384, 390;
Шантек (домобран) — 469, 470, 473;
Шапоња Милутин — 46;
Шарнбек (домобрански официр) — 518;
Шахбеговићи (код Сарајева) — 337;
Шашевци — 506, 507;
Шебешић — 65, 104, 328, 346, 347, 401, 419, 420, 424, 425, 477, 499;
Шеве (с.) — 366, 367, 368;
Шегрт Владо — 197, 242;
Шединац (с.) — 305, 331;
Шејковићи — види Шековићи;
Шековићи — 15, 340, 341, 407, 408, 417, 420, 425, 440, 460, 501, 504, 512, 513, 514;
Шерић Фадил — 273;
Шеховци — 233, 371;
Шешићи — 367, 512;
Шивоље (код Калиновика) — 337;
Шиљеговић Бошко — 7, 8, 30, 45, 52, 116, 121, 123, 190, 224, 237, 238, 279, 280;
Шиљеговић Милош — 45, 108, 190, 237, 279, 280;

Шимић (домобрански официр) — 303, 304, 305, 306, 307, 316, 321, 324, 331, 347, 348, 349. 435, 461, 484;
Шипка Ранко — 29, 123;
Шипово (с.) — 399, 490;
Шипраге (с.) — 376;
Шипуља (с.) — 511;
Шишин (код Метковића) — 361;
Шкондрић Љубан — 274;
Шнур (домобрански официр) — 387, 388, 481;
Шолаја Симо — 157, 252, 269;
Шолц (домобрански официр) — 485, 486;
Шпановић Тома — 187;
Шпегар Мићо — 160;
Штерна (партизански љекар) — 108, 189;
Штимац Милан (домобрански официр) — 500;
Штит (пл.) — 328, 403;
Шћит (с.) — 84, 177, 178, 396, 399 410. 411, 419, 490;
Шујица (с.) — 142, 143, 179, 182 199, 242, 289, 322, 323, 436, 437 456, 461, 490;
Шукало Пантелија — 95;
Шумоња Душан — 94;
Шуњ (код Коњица) — 323;
Шурковац — 29, 135;
Шурла Миленко — 274;
Шутиловићи (с.) — 367;
Шушњарица (пл.) — 366.

С А Д Р Ж А Ј

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1942 ГОДИНЕ

I

Документа партизанских јединица

Страна

Извјештај Прве крајишке НОУ бригаде од 1 јула 1942 год. штабу Другог крајишког НОП одреда о нападу на непријатељска упоришта Капела, Асина Стража и Равни Гај — — — — — — — — — — — — — — 7

Писмо политичког комесара Другог крајишког НОП одреда од 1 јула 1942 год. штабу Другог крајишког НОП одреда о нападу на Крушковац — — — — — — — — — 8

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о војним акцијама и политичком раду за вријеме од 13 јуна до 1 јула 1942 године — — — — — — — — — — — — 9

Извјештај од 2 јула 1942 год. о ситуацији у Семберији и потреби одржавања сталне везе — — — — — — — — 14

Заповијест штаба Другог крајишког НОП одреда од јула 1942 год. за пробијање снага одреда из непријатељског обруча 16

Саопштење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 3 јула 1942 год. о борбама за вријеме непријатељске офанзиве на Козари — — — — — — — — 18

Заповијест Прве крајишке НОУ бригаде од 3 јула 1942 год. за напад на Добрљин — — — — — — — — — — 21

Извјештај штаба Прве крајишке НОУ бригаде од 4 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о ослобођењу Добрљина и о ситуацији на Козари — — 28

Допис Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 5 јула 1942 год. штабу Петог крајишког НОП одреда о избору кадра за новоформирани одред и његовом стављању под команду штаба Четврте оперативне зоне Хрватске — — — — — — — — — — — — 31

Заповијест Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 5 јула 1942 год. за напад на Босански Нови у циљу разбијања непријатељске офанзиве на Козари — 33

Допис политичког комесара Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 5 јула 1942 год. политичком комесару Петог крајишког НОП одреда о слабостима у политичком раду у одреду — — — — — — — — — 35

Страна

Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда од 5 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о пробијању једног дијела снага из непријатељског обруча — — — — — — — — — — — — — 38

Писмо замјеника команданта Оперативног штаба за Херцеговину од 5 јула 1942 год. о стању на терену Коњичког батаљона — — — — — — — — — — — — — 39

Саопштење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од јула 1942 год. о ослобођењу Добрљина и Дрвара — 40

Допис политичког комесара Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 6 јула 1942 год. штабу Првог крајишког НОП одреда о организацији војно-политичког курса — — — — — — — — — — — — — 43

Извјештај штаба 1Прве крајишке НОУ бригаде од 6 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о пробијању једног дијела јединица Другог крајишког одреда из непријатељског обруча — — — — — — — 44

Извјештај штаба Првог крајишког НОП одреда од 6 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о завршетку рада шестог омладинског курса и приједлог за израду новог програма за курсеве — — — — — 46

Извјештај штаба Петог батаљона Четврте пролетерске (црногорске) бригаде од 6 јула 1942 год. Штабу бригаде о покрету батаљона — — — — — — — — — — — — — 48

Извјештај штаба Трећег крајишког НОП одреда од 7 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о стању у одреду — — — — — — — — — — — 49

Извјештај команданта Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 8 јула 1942 год. Оперативном штабу о борбама за Босански Нови и околна упоришта — — 51

Извјештај Прве крајишке НОУ бригаде од 8 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о резултату напада на Кулско Брдо и Благај Јапру — — 52

Саопштење штаба Првог крајишког НОП одреда од 10 јула 1942 год. поводом напада на Босански Нови — — — 53

Упутство Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 11 јула 1942 год. штабовима одреда и батаљона о организацији обавјештајне службе у јединицама — — — 55

Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда од 11 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о ситуацији послије пробијања једног дијела одреда кроз непријатељске линије на Козари и о поступку према заробљеницима — — — — — — — — — — 59

Писмо команданта Другог крајишког НОП одреда од 11 јула 1942 год. команданту Трећег батаљона Прве крајишке НОУ бригаде о концентрацији и намјерама непријатеља послије завршених борби на Козари — — — — — 61

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 11 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о сарадњи са Четвртом оперативном зоном Хрватске и о стварању муслиманске јединице — — — — — — — 62

Извјештај штаба Четврте пролетерске (црногорске) бригаде од 12 јула 1942 год. другу Титу о ослобођењу Горњег Вакуфа и дејству Друге пролетерске бригаде на комуникацији Доњи Вакуф — Бугојно — Горњи Вакуф — — — — 64

Страна

Извјештај Прве крајишке НОУ бригаде од 12 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о потреби што бржег смјењивања јединица бригаде од стране Првог крајишког одреда — — — — — — — 66

Наређење замјеника команданта Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 13 јула 1942 год. јединицама око Гламоча за акцију на непријатељско упориште Јунузовића Кулу — — — — — — — — — — — — 67

Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда од 13 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о покушају успостављања везе са партизанским јединицама и допуна извјештаја о непријатељској офанзиви на Козару — — — — — — — — — — — — — 69

Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда од 13 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о пребацивању Четвртог батаљона на нове положаје и о покретима непријатеља — — — — — — — — — 79

Извјештај штаба Трећег батаљона „Гаврило Принцип" Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о акцијама и политичком раду за вријеме од 28 јуна до 13 јула 1942 године 80

Извјештај политичког комесара Ударног батаљона Петог крајишког НОП одреда од 15 јула 1942 год. Штабу одреда о току борбе за ослобођење Гламоча — — — — — — 83

Извјештај штаба Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о распореду јединица и политичком раду за вријеме од 7 до 14 јула 1942 године — — — — — 85

Извјештај политичког комесара Петог крајишког НОП одреда од 15 јула 1942 год. политичком комесару Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину о политичком раду у јединицама — — — — — — — — — — — 87

Извјештај замјеника команданта Петог крајишког одреда од 15 јула 1942 год. Штабу одреда о току борбе за ослобођење Гламоча — — — — — — — — — — — 90

Наредба Прве крајишке НОУ бригаде од 16 јула 1942 год. о постављању командног кадра — — — — — — — 92

Извјештај штаба Првог крајишког НОП одреда од 16 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о продору непријатеља у Бадић и Острожницу — — — 98

Извјештај замјеника команданта Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 17 јула 1942 год. Оперативном штабу о ситуацији на гламочком сектору и о покретима и дејствима Четврте пролетерске (црногорске) бригаде — 99

Допис Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 17 јула 1942 год. штабу Петог крајишког одреда о наоружању и упућивању за Босански Петровац двију чета одреда и о потреби организовања противавионске одбране у позадини — — — — — — — — — — — — 101

Допис замјеника команданта Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од јула 1942 год. штабу Петог крајишког НОП одреда о блокади Гламоча — — — — — 103

Извјештај штаба Друге пролетерске бригаде Врховном команданту НОП и ДВ Југославије о покрету и борбама Друге и Четврте пролетерске бригаде у времену од 9 до 18 јула 1942 године — — — — — — — — — — — 104

Извјештај команданта Другог крајишког НОП одреда од 19 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о реорганизацији јединица и ситуацији на терену послије пробоја из Козаре — — — — — — — — 107

Страна

Извјештај замјеника команданта Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 20 јула 1942 год. о ослобођењу Гламоча — — — — — — — — — — — — — 109
Извјештај штаба Првог крајишког НОП одреда од 20 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о нападу непријатеља из правца Сухаче и о потреби садејствовања сусједних јединица — — — 111
Допис политичког комесара Другог крајишког НОП одреда од 20 јула 1942 год. Штабу одреда о концентрацији непријатељских снага у Приједору и могућности напада на Први крајишки одред — — — — — — — — — — — — 115
Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 21 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о ослобођењу Гламоча и о извршењу постављених задатака — — — — — — — — — — — — 116
Допис Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 22 јула 1942 год. свим потчињеним јединицама и народноослободилачким одборима о сузбијању непријатељске шпијунаже на ослобођеној територији — — — — 118
Извјештај штаба Првог крајишког НОП одреда од 22 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о покретима и концентрацији непријатељских снага на терену Првог и Другог крајишког одреда — — 119
Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда од 22 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о покретима и концентрацијама непријатеља и о распореду јединица одреда — — — — — — — — 120
Допис команданта Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 23 јула 1942 год. Оперативном штабу о организацији заједничког штаба Првог и Другог крајишког НОП одреда за извођење операција — — — — — — — 122
Писмо политичког комесара Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од јула 1942 год. команданту Оперативног штаба о формирању заједничког штаба Првог и Другог крајишког НОП одреда — — — — — — — — 123
Допис команданта Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од јула 1942 год. Оперативном штабу о плану напада на Кључ — — — — — — — — — 125
Извјештај штаба Трећег крајишког НОП одреда од 23 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о стању у јединицама и на територији одреда — — 126
Извјештај штаба Друге пролетерске бригаде од 25 јула 1942 год. другу Титу о резултатима офанзиве на Козару — 129
Заповијест Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 26 јула 1942 год. за напад на Кључ и на околна непријатељска упоришта — — — — — — — — — 130
Извјештај Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 26 јула 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о ситуацији у Босанској Крајини послије непријатељске офанзиве на Козари — — — — — — — 132
План сарадње између крајишких и хрватских јединица за вријеме непријатељске офанзиве на Босанску Крајину од 26 јула 1942 године — — — — — — — — — — — 137
Писмо команданта Другог крајишког НОП одреда од 26 јула 1942 год. команданту Прве оперативне зоне Хрватске о непријатељској офанзиви на Козару — — — — — 139

Страна

Обавјештење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 27 јула 1942 год. заједничком штабу Првог и Другог крајишког НОП одреда о ослобођењу Кључа — — 140

Извјештај штаба Треће санџачке бригаде од 27 јула 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о распореду јединица бригаде и о непријатељским снагама у Ливну и околини — — — — — — — — — — — — — 142

Извјештај штаба Трећег крајишког НОП одреда од 27 јула 1942 год. замјенику команданта Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину о морално-политичком стању у одреду — — — — — — — — — — — — 144

Извјештај штаба Трећег крајишког НОП одреда од 27 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о стању у одреду и о борбама Друге пролетерске бригаде код Доњег Вакуфа — — — — — — — — 146

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 27 јула 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије у вези са учешћем јединица одреда у нападу на Ливно — — — 148

Извјештај заједничког штаба Првог и Другог крајишког НОП одреда од 29 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о наступању непријатеља према Будимлић Јапри и о нападу на непријатељска упоришта Демишовце и Побрежје — — — — — — — 150

Извјештај штаба Прве крајишке НОУ бригаде од 29 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о ослобођењу Кључа и ситуацији на новоослобођеној територији — — — — — — — — — — — 151

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 30 јула 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о извршеним задацима — — — — — — — — — — — 155

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 30 јула 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о ослобођењу Кључа од стране Прве крајишке ударне бригаде и о извршавању постављених задатака — — — — — — 156

Наредба штаба Петог крајишког НОП одреда од 30 јула 1942 год. о реорганизацији јединица одреда и именовању руководећег кадра — — — — — — — — — — — 158

Упутство Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 31 јула 1942 год. потчињеним јединицама о организацији и раду обавјештајне и контра-обавјештајне службе 161

Извјештај заједничког штаба Првог и Другог крајишког НОП одреда од 31 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о борбама око Санског Моста — — 163

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о борбама и политичком раду за вријеме од 15 до 31 јула 1942 године 165

Извјештај штаба Трећег крајишког НОП одреда од 31 јула 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о војним акцијама и политичком раду у јединицама 169

Извјештај штаба Прве крајишке НОУ бригаде од августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о извршеном нападу на Горњу Саницу и околна упоришта — — — — — — — — — — — — 173

Саопштење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 1 августа 1942 год. о ослобођењу Гламоча, Кључа, Санице, Рамића и Биљана — — — — — — — 174

Страна

Предлог штаба Четврте пролетерске (црногорске) бригаде од 1 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о реорганизацији Пете НОУ бригаде и херцеговачког НОП одреда и извјештај о распореду јединица — 177

Извјештај штаба комбинованих снага од 1 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о извиђању терена око Купреса — — — — — — — — — — — 179

Извјештај политичког комесара Треће санџачке бригаде од 1 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о борбама на Боровој Глави и Суховрху — — — 181

Извјештај заједничког штаба Првог и Другог крајишког НОП одреда од 2 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о надирању непријатеља из правца Босанског Новог и Сухаче и о борбама код Бркића 182

Извјештај заједничког штаба Првог и Другог крајишког НОП одреда од 2 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о борби у селу Агићима и о потреби попуне јединица муницијом — — — — — — 184

Извјештај Прве крајишке НОУ бригаде од 3 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о ослобођењу Кључа и Санице — — — — — — — — — — — — 185

Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда „Младен Стојановић“ од 3 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о ситуацији у одреду послије непријатељске офанзиве — — — — — — — — — 187

Извјештај штаба Пете пролетерске (црногорске) бригаде и штаба Херцеговачког НОП одреда од 4 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о борбама против четника у Врбници и Миљевинама и Нијемаца код Забрђа 191

Извјештај штаба Прве пролетерске бригаде од 5 августа 1942 год. члану Врховног штаба Александру Ранковићу о борбама за Ливно — — — — — — — — — — — — 198

Извјештај штаба батаљона „Војин Зиројевић“ од 6 августа 1942 год. делегату Врховног штаба другу Павлу Илићу о борбама на Ливну — — — — — — — — — — — 199

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 6 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о реорганизацији батаљона и о четничким снагама око Грахова — — — — — — — — — — — — 200

Извјештај заједничког штаба Првог и Другог крајишког НОП одреда од 6 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о упућивању топа са пратњом у Српску Јасеницу — — — — — — — — — — — 203

Извјештај заједничког штаба Првог и Другог крајишког НОП одреда од 6 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о борбама око Православних Агића и Дједоваче — — — — — — — — — — 204

Допис штаба Петог крајишког НОП одреда од 8 августа 1942 год. штабу Сјеверно-далматинског НОП одреда о стварању заједничког плана у погледу чишћења терена од четника око Книна и Босанског Грахова — — — — 206

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 8 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о акцијама и стању на терену одреда — — — — — — — 207

Страна

Наређење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 9 августа 1942 год. штабу Петог крајишког НОП одреда за појачану активност у правцу Кључа и Врхпоља и о чишћењу терена од четника у околини Гламоча — 211

Проглас бившег команданта Озренског НОП одреда од 9 августа 1942 год. народу и борцима озренског и требавског краја — — — — — — — — — — — — 213

Извјештај команданта Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда од 10 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о распореду батаљона и о бројном стању непријатеља у селу Врхпољу — — 216

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 11 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о бројном стању и наоружању непријатеља у Босанском Грахову и околини — — — — — — — — — — 217

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 11 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о непријатељским снагама у Босанском Грахову и околини и о успостављању веза са Сјевернодалматинским НОП одредом — — — — — — — 219

Извјештај Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 12 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о формирању Друге крајишке НОУ бригаде и Шестог крајишког НОП одреда — — — — 221

Извјештај штаба Петог батаљона Четврте пролетерске (црногорске) бригаде од 12 августа 1942 год. Штабу бригаде о борбама на Купресу — — — — — — — — — 223

Писмо команданта Треће оперативне зоне НОПО Хрватске од 13 августа 1942 год. политичком комесару Другог крајишког НОП одреда о грешкама партизанског руководства за вријеме непријатељске офанзиве на Козару и судбини Крајишког пролетерског батаљона — — — — 224

Извјештај штаба Четвртог батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда од 13 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о прекопавању цесте Гламоч — Ливно — — — — — — — — — 226

Извјештај штаба Трећег батаљона „Соко“ Трећег крајишког НОП одреда од 13 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о концентрацији непријатеља код Мркоњић Града и Санског Моста и о потреби да се обезбједи жетва око Кључа — — — 227

Извјештај штаба Четврте пролетерске (црногорске) бригаде од 14 августа 1942 год. делегату Врховног штаба о току борби у Купресу — — — — — — — — — — 228

Извјештај штаба Трећег крајишког НОП одреда од 15 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о распореду, бројном стању и наоружању непријатеља у Јајцу, Доњем Вакуфу и Мркоњић Граду — — — — 230

Заповијест Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 16 августа 1942 год. за напад на непријатељско упориште Врхпоље — — — — — — — — — 233

Наређење штаба Другог крајишког НОП одреда „Младен Стојановић“ од 17 августа 1942 год. штабовима Првог, Другог, Трећег и Ударног батаљона за припрему савјетовања руководећег кадра и смотру јединица одреда — — 237

Страна

Наредба Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 17 августа 1942 год. о формирању Шестог крајишког НОП одреда — — — — — — — — — — — — — 239

Извјештај штаба Прве (десете) херцеговачке НОУ бригаде од 17 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о нападу на Купрес — — — — — — — — 240

Обавјештење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 18 августа 1942 год. штабу Првог крајишког НОП одреда о офанзиви непријатеља у Банији и о потреби појачања будности — — — — — — — — — 243

Извјештај штаба Четврте пролетерске (црногорске) бригаде од 18 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о борбама на Купресу — — — — — — 244

Извјештај штаба Трећег крајишког НОП одреда од 18 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о борбама и акцијама од 29 јула до 14 августа — — — — — — — — — — — — — — 250

Извјештај штаба Трећег крајишког НОП одреда од 18 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о формирању Купрешког батаљона — 255

Извјештај Прве крајишке НОП бригаде од 19 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о првом и другом нападу на Купрес и околна непријатељска упоришта — — — — — — — — — — — — — — 256

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 20 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о формирању Треће крајишке НОУ бригаде и Шестог крајишког НОП одреда и непријатељским снагама у Босанском Грахову — — — — — — — — — — — 259

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 20 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о пријему оружја и муниције и о проблему исхране становништва — — — — — — — — 261

Извјештај Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 21 августа 1942 год. Врховонм штабу НОП и ДВ Југославије о припремама за чишћење Мањаче од четника и о борбама на сектору Босанског Новог — — — 263

Извјештај обавјештајног официра Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 21 августа 1942 год. Оперативном штабу о бројном стању непријатеља у Бихаћу и Грахову — — — — — — — — — — — — — — 265

Наређење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 21 августа 1942 год. штабу Трећег крајишког НОП одреда за распоред јединица приликом напада на Мркоњић Град и обавјештење о формирању Шестог крајишког НОП одреда и Друге и Треће крајишке бригаде 268

Извјештај штаба Трећег крајишког НОП одреда од 21 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о распореду јединица према Купресу и о формирању Купрешког батаљона — — — — — — — — — — 270

Извјештај командира Прве козарске пролетерске чете Пролетерског батаљона Босанске Крајине од 25 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о борби Пролетерског батаљона на Мотајици 272

Страна

Извјештај штаба Треће крајишке НОУ бригаде од 25 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о формирању и о начину снабдијевања бригаде 276

Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда „Младен Стојановић“ од 25 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о стању у одреду и на терену Козаре послије непријатељске офанзиве — — 278

Извјештај штаба Трећег крајишког НОП одреда од 25 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о ситуацији на терену и у јединицама одреда — — — — — — — — — — — — — 281

Извјештај замјеника команданта Четвртог крајишког НОП одреда од 25 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о ситуацији на терену Централне Босне, борбама одреда и Пролетерског батаљона у времену од 18 маја до 18 јуна 1942 године — — — 283

Извјештај Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 26 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о борбама Друге крајишке НОУ бригаде код Ситнице — — — — — — — — — — — — — 286

Наредба Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 27 августа 1942 год. штабу Петог крајишког одреда за формиарње два ударна батаљона за Трећу крајишку бригаду — — — — — — — — — — — — — 287

Извјештај штаба Четврте пролетерске (црногорске) бригаде од 28 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о борбама у околини Купреса — — — — — — 288

Допис Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 29 августа 1942 год. штабу Прве оперативне зоне НОПО Хрватске о сарадњи босанских и хрватских јединица приликом чишћења непријатељских упоришта између Крупе и Бихаћа — — — — — — — — 291

Извјештај Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 29 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о припремама за напад на непријатељско упориште Хан Кола и покушајима непријатеља да продре према Кључу — — — — — — — — — — 292

Извјештај штаба Шестог крајишког НОП одреда од 29 августа 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о борби са непријатељем код села Красуља и о распореду јединица — — — — — — — — — 293

Извјештај Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 30 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о борбама Друге крајишке НОУ бригаде код Хан Кола — — — — — — — — — — 295

Наређење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 31 августа 1942 год. штабу Првог крајишког НОП одреда за напад на непријатељска упоришта у Санској долини — — — — — — — — — — — — 295

Извјештај Оперативног щтаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 31 августа 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о формирању Треће крајишке бригаде и приједлог како да се помогне славонским партизанима за вријеме непријатељске офанзиве — — — — — 297

II

Усташко-домобранска документа

Страна

Извјештај оружничке постаје Јајце од 1 јула 1942 год. о борбама са партизанима у близини Јајца — — — — — 301
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 1 јула 1942 год. о борбама против партизана око Јајца, Купреса и Сарајева — — — — — — — — — — 303
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 4 јула 1942 год. о борбама око Јајца, Коњица и Пазарића 307
Извјештај оружничке постаје Бугојно од 7 јула 1942 год. о сарадњи четника са усташко-домобранским властима 315
Извјештај заповједништва оружничког крила Сарајево од 7 јула 1942 год. о диверзији пролетерских бригада на прузи Сарајево—Мостар — — — — — — — — — 317
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 7 јула 1942 год. о борбама са партизанима око Крешева, Коњица и Прозора — — — — — — — — — 321
Извјештај оружничког крила Травник од 9 јула 1942 год. о борбама са партизанима у околини Крешева и Фојнице 325
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 11 јула 1942 год. о борбама против партизана око Фојнице и Прозора — — — — — — — — — 329
Извјештај заповједништва Пете оружничке пуковније од 11 јула 1942 год. о борбама против партизана на територији Источне Босне, Западне Босне и Херцеговине — 332
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 12 јула 1942 год. о борбама против партизана око Травника, Гламоча и Прозора — — — — — — — — — 346
Извјештај заповједништва Шесте оружничке пуковније од 13 јула 1942 год. о борбама са партизанима у Херцеговини 349
Бојна релација Бањалучког здруга за мјесец јуни 1942 године 363
Извјештај заповједништва Треће оружничке пуковније од 15 јула 1942 год. о борбама са партизанима на територији Западне Босне — — — — — — — — — 373
Извјештај Четврте бојне Осме пјешачке пуковније од 20 јула 1942 год. о састанку четничких, усташко-домобранских и њемачких претставника у Тузли — — — — — — 377
Бојна релација Првог горског здруга за мјесец јуни 1942 године — — — — — — — — — — — 380
Извјештај заповједништва оружничког крила Сарајево од 21 јула 1942 год. о састанку четничких и домобранских претставника код Средњег у близини Сарајева — — — 392
Извјештај заповједништва оружничког крила Јајце од 22 јула 1942 год. о заузимању Прозора и Горњег Вакуфа од стране партизана — — — — — — — — — 394
Извјештај заповједништва оружничког крила Травник од 22 јула 1942 год. о проласку и борбама Друге и Четврте пролетерске бригаде на територији крила — — — — 400
Извјештај оружничког крила Власеница од 22 јула 1942 год. о борбама са партизанима око Власенице — — — — 406
Извјештај заповједништва оружничког крила Јајце од 23 јула 1942 год. о нападу партизана на Прозор и Шћит — — 410
Распис Главног стана поглавника од 24 јула 1942 год. о разграничењу подручја између четничких одреда и усташко-домобранских снага и бројно стање четничких јединица — — — — — — — — — — — — 413

Страна

Извјештај заповједништва Пете оружничке пуковније од 26 јула 1942 год. о борбама против партизана на територији Западне Босне — — — — — — — — — — — — 416
Извјештај заповједништва оружничког крила Јајце од 29 јула 1942 год. о покретима и акцијама партизана у Босанској Крајини — — — — — — — — — — — — — 427
Извјештај хрватског генерала код 718 њемачке дивизије од 4 августа 1942 год. о борбама против партизана око Јајца 430
Извјештај оружничког крилног заповједништва Јајце о борбама против партизана на територији Западне Босне у времену од 15 јула до 1 августа 1942 године — — — 433
Извјештај оружничког крилног заповједништва Тузла од 8 августа 1942 год. о борбама између партизана и четника у близини Зворника — — — — — — — — 440
Извјештај заповједника Прве бојне Седме пјешачке пуковније од 8 августа 1942 год. о заузећу Коњица од стране партизана — — — — — — — — — — — — — 442
Извјештај заповједништва Пете оружничке пуковније о борбама против партизана на територији Источне и Западне Босне за вријеме од 26 јула до 11 августа 1942 године — 452
Извјештај оружничке постаје Купрес од 13 августа 1942 год. о нападима партизана на Купрес — — — — — — 462
Извјештај Бањалучког здруга од 14 августа 1942 год. о борбама против партизана у Босанској Крајини у мјесецу јулу 1942 године — — — — — — — — — 464
Извјештај заповједништва оружничког вода Травник од 17 августа 1942 год. о нападу партизана на оружничку војарну Растово — — — — — — — — — — — — 476
Војна релација Првог горског здруга за мјесец јули 1942 године — — — — — — — — — — — — — 479
Извјештај оружничког крилног заповједништва Јајце од 22 августа 1942 год. о борбама против партизана око Бугојна, Купреса, Доњег Вакуфа и Јајца — — — — 487
Извјештај заповједништва Пете оружничке пуковније од 25 августа 1942 год. о борбама против партизана у околини Бугојна и Јајца — — — — — — — — — — 491
Извјештај заповједништва Пете оружничке пуковније о борбама против партизана за вријеме од 11 до 26 августа 1942 године — — — — — — — — — — — — 493
Извјештај водног оружничког заповједништва Јајце од 28 августа 1942 год. о нападу партизана на Мркоњић Град 503
Извјештај оружничког крилног заповједништва Власенице о борбама против партизана за вријеме офанзиве на Шековиће — — — — — — — — — — — — — 504
Извјештај оружничке постаје у Кнежини од 30 августа 1942 год. о нападу партизана на Пјеновац и усташка упоришта у околини Кнежине — — — — — — — — 506
Извјештај заповједништва оружничког крила Сарајево од 31 августа 1942 год. о састанку Нијемаца и претставника четника са Романије — — — — — — — — — 508
Бојна релација Другог домобранског збора за мјесец август 1942 године — — — — — — — — — — — — 509
Регистар — — — — — — — — — — — — — — — 523

Технички уредник
Миленко Томић

Одговорни коректор
Урош Соколовић

Рукопис предат у штампу априла 1953 год.
Штампање завршено децембра 1953 год.
Тираж 5000 примјерака